

Oportunitats educatives a Barcelona 2020: Les desigualtats en l'educació al llarg de la vida (0-99)

Informe
Juny de 2021

Gerència de Cultura,
Educació, Ciència i
Comunitat

**Ajuntament
de Barcelona**

**Oportunitats educatives
a Barcelona 2020:
Les desigualtats en
l'educació al llarg de la
vida (0-99)**

**Informe
Juny de 2021**

Redacció i elaboració :
L'àrea de governança
i polítiques públiques
de l'Institut d'Estudis
Regionals i Metropolitans
de Barcelona (IERMB)
per encàrrec i amb
el finançament de
l'Ajuntament de
Barcelona.

Coordinació:
Equip d'investigació de
l'IERMB: Andreu Termes

Índex	0	
1	Introducció, objectius i estructura de l'informe	5
2	Marc d'anàlisi i metodologia	9
3	El context demogràfic i socioeconòmic	12
	Dades sociodemogràfiques	13
	Dades socioeconòmiques	17
3.1	L'educació de la primera infància: l'educació infantil de 1r cicle	20
3.1.1	<i>L'accés a l'educació infantil de 1r cicle</i>	22
3.1.2	<i>La Taxa bruta d'escolarització d'entre 0 i 2 anys</i>	28
3.1.3	<i>Perfils dels infants usuaris dels serveis educatius per la primera infància</i>	34
3.1.4	<i>La demanda atesa de l'Educació infantil de 1r cicle</i>	36
3.1.5	<i>La tarifació social de les escoles bressol municipals</i>	38
3.2	De P3 fins a 4t de l'ESO	46
3.2.1	<i>L'accés a l'educació infantil de 2n cicle</i>	47
3.2.2	<i>La Taxa bruta d'escolarització d'entre 3 i 5 anys</i>	52
3.2.3	<i>L'accés a l'educació Primària</i>	54
3.2.4	<i>L'accés a ESO</i>	59
3.2.5	<i>La relació entre titularitat i context territorial i socioeconòmic</i>	63
3.2.6	<i>La taxa de demanda atesa de P3 a l'ESO</i>	68
3.2.7	<i>La mobilitat de l'alumnat de P3 a l'ESO</i>	69
3.2.8	<i>La composició social dels centres</i>	84
3.2.9	<i>La distribució territorial de la complexitat educativa: ajuts de menjador i centres d'alta complexitat</i>	92
3.2.11	<i>La segregació escolar</i>	99
3.2.11	<i>La no idoneïtat de l'alumnat de P3 a ESO</i>	104
3.2.12	<i>L'absentisme escolar</i>	124
3.2.13	<i>Els resultats educatius en l'educació primària i en la secundària</i>	128
4	L'educació secundària postobligatòria	171
4.1	L'abandonament escolar prematur	172
4.1.1	La població que ni estudia ni treballa	179
4.2	L'educació secundària postobligatòria	185
4.2.1	L'accés l'educació secundària postobligatòria	187
4.2.2	La taxa de demanda atesa dels ensenyaments postobligatoris	204

4.2.3	La ràtio acadèmica – professional	209
4.2.4	La composició social de l'alumnat dels estudis postobligatoris: gènere, edat i nacionalitat	211
4.2.5	La mobilitat de l'alumnat en els ensenyaments postobligatoris	222
4.2.6	Els resultats dels ensenyaments secundaris postobligatoris	247
4.2.7	Una anàlisi longitudinal dels ensenyaments postobligatoris a partir del RALC	250
5	El màxim nivell d'estudis formals assolits per la població adulta	255
5.1	La relació entre màxim nivell d'estudis i renda territorial	262
6	L'educació més enllà del temps escolar i al llarg de la vida	274
6.1	Les activitats musicals	276
6.2	Les activitats extraescolars	281
6.3	L'educació en el lleure de base comunitària	283
6.4	La pràctica esportiva	288
6.5	Els centres oberts	292
6.6	La formació per adults i ocupacional	296
6.6.1	L'educació contínua i per adults	297
6.6.2	Els Centres de Formació per persones Adultes (CFA)	299
6.6.3	El Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC)	307
6.6.4	El Consorci per a la Formació Contínua de Catalunya (CFCC)	311
7	Orientacions de política educativa a Barcelona: principis, reptes i recomanacions	320
	Repte 1: governança educativa local informada i alineada internacionalment	322
	Repte 2: educació de la primera infància per a tothom	324
	Repte 3: equitat en els processos educatius i resultats acadèmics de P3 a l'ESO	327
	Repte 4: transicions exitoses entre els ensenyaments obligatoris i postobligatoris	332
	Repte 5: continuïtat en els ensenyaments postobligatoris	338
	Repte 6: visibilitat i accessibilitat per l'educació més enllà del temps escolar	340
Anexo 1	Bibliografia	345
Anexo 2	Glossari	352

1 Introducció, objectius i estructura de l'informe

Aquest informe, *Oportunitats educatives a Barcelona 2020: Les desigualtats en l'educació al llarg de la vida (0-99)*, analitza l'educació al llarg de la vida a la ciutat de Barcelona al curs 2019-2020. Aquesta edició dona continuïtat a les edicions de 2016 i 2018-2019 de la *Oportunitats educatives*, elaborades per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB) (IIAB, 2017e, 2019b), amb el seu focus crític en l'equitat educativa i les desigualtats socials.

Com a novetat, **aquesta edició amplia la seva anàlisi de l'estudi**. Així, en anteriors edicions de l'informe l'anàlisi es centrava en la situació de l'educació de la infància i l'adolescència i, per tant, en l'educació escolar, formal i inicial. En canvi, en aquesta edició l'anàlisi inclou també **altres etapes vitals i modalitats formatives (també més enllà del temps escolar**: educació al llarg de la vida, educació no formal). Amb aquesta inclusió, aquest informe ofereix també una continuïtat amb l'informe de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans (IERMB) L'educació al llarg de la vida a Barcelona: educació post-obligatòria i pràctiques educatives comunitàries (Sanchez-Gelabert, 2017). La justificació de la inclusió de l'educació al llarg de la vida rau en el fet que aquesta ha adquirit una creixent importància, fruit de diversos factors: la globalització cultural i econòmica, la consolidació de la societat de la informació i del coneixement, o l'expansió educativa combinada amb la crisi econòmica -entre d'altres. L'educació al llarg de tota la vida és, doncs, un espai definidor de les biografies individuals, amb impactes en totes les esferes vitals, com les personals, laborals o de salut. En aquest sentit, l'educació al llarg de la vida és una variable fonamental per fer front a les situacions -cada cop més freqüents- de precarietat i d'exclusió social, especialment entre col·lectius més vulnerables; aquesta importància es dona és també a de Barcelona (Sanchez-Gelabert, 2017) i Catalunya (Valiente, Zancajo, & Tarriño, 2014).

Alhora, com en d'altres anteriors, l'informe emfatitza la importància del territori, ja que aquest condiciona extremadament la distribució desigual de les oportunitats educatives al llarg de la vida. Així, eix., la literatura acadèmica ha identificat com les oportunitats educatives dels infants i dels joves estan desigualment als diferents barris i districtes de la ciutat de Barcelona (Bonal & Zancajo, 2019b, 2019a; Bonal, Zancajo, & Scandurra, 2019), en un procés que combina tant segregació residencial com educativa (Porcel, Costa, Fernández, & Navarro-Varas, 2011).

En aquest sentit, l'informe sintetitza les dues perspectives que, fins al moment, ha utilitzat l'IERMB per analitzar les realitats socioeducatives de l'àrea metropolitana de Barcelona. D'una banda, des de l'any 2016, l'IIAB ha analitzat la situació de la infància i l'adolescència, a partir de la identificació dels indicadors claus per a les tres etapes educatives biogràfiques (petita infància, educació primària i secundària), plasmats en diversos informes d'oportunitats educatives, de dades claus o monogràfics de serveis educatius de primera infància (IIAB, 2017e, 2017a, 2017d, 2017b, 2018, 2019b, 2019a). D'altra banda, des de l'any 2017, l'àrea de governança i polítiques públiques de IERMB ha treballat en la línia de recerca educació postobligatòria (especialment la Formació Professional, FP), pràctiques comunitàries i al llarg de la vida, al conjunt de l'àrea metropolitana (focalitzant a Barcelona i a l'àrea Besòs) (Sanchez-Gelabert, 2017; Termes, 2020).

Igualment, aquest informe presenta una altra característica significativa: és **l'últim informe anterior a l'impacte del coronavirus 2019** (COVID-19) en el nostre sistema educatiu. De la mateixa manera que la COVID-19 ha afectat profundament els sistemes sanitaris i les economies globals, també ha generat un gran trasbals en el món educatiu. Així, en clau estrictament educativa, es calcula que la pandèmia de la COVID-19 ha fet que el 85% dels països del món tanquessin completa o parcialment les seves institucions educatives, el que afecta uns 1,6 bilions d'alumnes i uns 63 milions de professors/es -dades d'Abril de 2020 (UNESCO, 2020b; World Bank, 2020b).

Ara bé, el confinament social i el tancament escolar implica múltiples problemes, (OECD, 2020b, 2020a, 2020c; UNESCO, 2020a; World Bank, 2020a): (a) l'impacte desigual del confinament social i del tancament escolar: ja que aquest és quasi irrellevant per les famílies amb major capital cultural i capacitat de substitució immediat, mentre que és fonamental per a les que tenen menor capital cultural i quasi nul·la capacitat de substitució; igualment, aquest és molt més negatiu en les escoles públiques que no pas en les privades i concertades (Bonal & González, 2020a). Alhora, aquest element pot tenir importants impactes en termes de segregació escolar¹; (b) les conseqüències particularment negatives per la petita infància d'aquesta situació, donat l'impacte en termes cognitius i educatius de les privacions i manca d'estimulació en aquestes primerenques etapes vitals; (c) la paradoxal nova centralitat de l'educació formal presencial²; i (d) la importància d'espais d'educació informals (familiars) i de no – formals (activitats extraescolars) en aquest moment de tancament escolar, i els desiguals capitals de les famílies per a oferir-los autònomament (Bonal & González, 2020b; Subirats, 2020; UNESCO, 2020a).

En aquest sentit, les dades aquest informe d'oportunitats educatives, previ al impacte del COVID-19, fan referència a la situació a les aules abans del tancament de tots els centres educatius decretat pel Departament d'Educació al divendres 13 de març de 2020. Es tracta d'anàlisis, doncs, que han de servir de punt de referència i de comparació per copsar l'abast de la pandèmia en el nostre sistema educatiu -particularment en els grups més vulnerables.

- 1 Així, un estudi d'Aina Tarabini i Judith Jacovkis, basat en una entrevista online a professorat de Catalunya (n=2.777), ha identificat algunes de les estratègies dels centres educatius, els factors que les condicionen, o les vivències i opinions dels docents. Així, l'enquesta constata el limitat i desigual accés a les tecnologies per les famílies (p.ex., el 23% de les famílies dels centres tenen dificultats per ajudar als seus fills/es en les tasques escolars) i la bretxa digital –ja que en la mesura que augmenta l'estatus socioeconòmic familiar augmenta igualment els dispositius tecnològics a la llar (Tarabini & Jacovkis, 2020a); l'augment del temps dedicat a la docència per part del professorat i el desconcert generat pel teletreball (Tarabini & Jacovkis, 2020b); i la percepció que el confinament és perjudicial per l'aprenentatge de l'alumnat –particularment en centres on la majoria de l'alumnat és d'estatus socioeconòmic baix i/o alumnat estranger (Tarabini & Jacovkis, 2020c); finalment, el professorat considera que les mesures del Departament són improvisades (77,1%) però que, alhora, no hi ha hagut marge per actuar d'una altra manera (60%) (Tarabini & Jacovkis, 2020c).
- 2 Paradoxalment, els impactes negatius derivats de la impossibilitat de la presencialitat escolar han posat en valor (políticament, mediàticament) alguns dels elements més rellevants de l'educació formal presencial (Tarabini, 2020): la presència física i la interacció de l'alumnat com a element necessari per la transmissió cultural col·lectiva, l'adquisició de coneixement rellevants, o la combinació d'aprenentatges tant cognitius com emocionals; o també el rol del professorat com a acompanyant en termes d'aprenentatge i de desenvolupament personal (Tarabini, 2020).

Així doncs, donada la importància i les desigualtats en l'educació al llarg de la vida, i a la territorialització d'aquests processos, aquest informe té com a **objectiu** principal analitzar i monitorar la situació de l'educació al llarg de la vida a la ciutat de Barcelona, amb un focus especial en les desigualtats educatives, el que inclou els propers objectius específics (IIAB, 2017e, 2019b):

- Analitzar els principals reptes educatius de la ciutat de Barcelona i desenvolupar recomanacions de política educativa local vinculades.
- Identificar les variables claus de l'educació al llarg de la vida, en les seves diverses tipologies: educació escolar i més enllà del temps escolar (no formal i informal); inicial acadèmica i professional, ocupacional i contínua, i de persones adultes.
- Proposar accions orientades a recollir una informació estadística més àmplia i adient que permeti millorar l'avaluació i la diagnosi de les desigualtats educatives.
- Explorar els principals factors explicatius de la situació i de les desigualtats en l'educació al llarg de la vida.
- Comparar els factors de desigualtat i l'estat de l'educació al llarg de la vida de Barcelona amb d'altres contextos locals i regionals.
- Identificar les experiències rellevants de la ciutat que treballen en la direcció dels reptes educatius identificats.

L'estructura de l'informe és la següent. El primer capítol mostra el context demogràfic i socioeconòmic de Barcelona. El segon capítol analitza l'educació escolar, dividida en tres grans períodes: l'educació de la primera infància; de P3 a l'ESO; i les transicions a l'educació secundària postobligatòria (que inclou elements d'abandonament escolar prematur, els ensenyaments secundaris postobligatoris i el màxim nivell d'estudis assolits per la població adulta). El tercer capítol descriu l'educació més enllà del temps escolar: activitats artístiques i musicals, activitats extraescolars, educació en el lleure, pràctica esportiva i centres oberts. El quart i últim capítol informa sobre la formació per adults i ocupacionals (i conté elements relatius als Centres de Formació per a persones Adultes, la formació ocupacional del Consorci per a la Formació Contínua de Catalunya, i els cursos del Servei d'Ocupació de Catalunya).

2 Marc d'anàlisi i metodologia

Tal com s'ha descrit a la introducció, aquest informe analitza l'educació al llarg de la vida, incloent tant l'educació escolar com aquella més enllà del temps escolar. Per tal d'operativitzar l'anàlisi i estructurar l'informe, s'han utilitzat diferents categories (Taula 1) -cadascuna de les quals serà tractada en detall en capítols separats:

Taula 1. Categories que estructuraren el marc d'anàlisi i els capítols

Font: elaboració pròpia

Categories	Franges d'edat	Nivells i recursos educatius
Educació formal per-obligatòria	0-2 i 3-5 anys	Educació infantil de 1r cicle.
Educació formal universal	6-16 anys	Educació infantil de 2n cicle.
		Educació primària.
		Ensenyaments Secundaris Obligatoris (ESO).
Transicions a l'educació postobligatòria	+16 anys	Abandonament escolar prematur. Ensenyaments postobligatoris: Programes de Formació Inicial (PFI), Cicles Formatius de Grau Mitjà i Superiors (CFGM i CFGS), i Batxillerat.
Educació més enllà de l'escola i al llarg de la vida	Totes	Educació és enllà del temps escolar: activitats extraescolars, educació en el lleure, pràctica esportiva, activitats artístiques-musicals, i atenció socio-educativa.
		Educació al llarg de la vida: educació per adults o permanent, formació ocupacional.

La **metodologia** aquest informe es caracteritza per:

- Situar les persones al centre del sistema, com a subjectes de ple dret, no només com a usuaris dels serveis.
- Sistematitzar les dades disponibles a través d'indicadors seleccionats a partir dels criteris de disponibilitat, periodicitat, desagregació territorial, validesa i confiabilitat. Això implica un procés que no és merament una recopilació mecànica de les dades disponibles, ans al contrari, sinó que selecciona les dades i indicadors més significatius, i identifica els dèficits en determinades dimensions. Aquests criteris de selecció d'indicadors han estat també utilitzat en la construcció del Sistema Integral d'Indicadors de la Infància i l'Adolescència de Barcelona (SIIAB) (IIAB, 2017a, 2019a).
- Complementar les dimensions educatives d'accés (desigualtats en l'accés segons característiques individuals i territorials), processos (condicions d'escolarització) i resultats (p.ex., rendiment acadèmic o graduació) (tal com en anteriors informes; IIAB, 2019b).
- Focalitzar en el territori de Barcelona. En la mesura del possible, i segons la disponibilitat de les dades, desagrega les dades segons districte, zona educativa, barri o secció censals.
- Desagregar les dades segons les característiques de les persones: gènere, grups d'edat, nacionalitat, situació socioeconòmica, etc.
- Reconstruir la sèrie històrica dels indicadors seleccionats. Aquesta reconstrucció històrica facilita la identificació dels avenços o retrocessos en els diferents àmbits, i permet discutir l'impacte de les polítiques públiques implementades en aquest període.
- Incloure indicadors que permetin mesurar fites a assolir consensuades a nivell local i internacional.
- Revisar externament el text (conceptes, indicadors i anàlisis), a partir d'un comitè d'experts que inclou, ordenats alfabèticament: Lara Navarro-Varas (IERMB), Kenneth Pitarch (IIAB) i Adrián Zancajo (Universitat de Glasgow i coautor, juntament amb Alba Castejon, de l'Oportunitats educatives de la infància i l'adolescència 2018-2019).

Igualment, la metodologia emprada per l'elaboració d'aquest informe s'ha basat en l'exploració estadística de fonts secundàries: fonamentalment, bases de dades administratives (dades del Departament d'Educació, o del Consorci d'Educació de Barcelona, CEB, o censos administratius³) i, ocasionalment, enquestes d'altres fonts.

En cadascuna de les dimensions s'utilitzaran alguns indicadors -que es defineixen al Glossari de l'annex.

3 P.ex., la renda per càpita que permet contextualitzar socioeconòmicament els barris i districtes de Barcelona s'ha obtingut a partir de la Distribució territorial de la renda familiar disponible per càpita a Barcelona 2017 (Ajuntament de Barcelona, 2017a).

3 El context demogràfic i socioeconòmic

El context (demogràfic i socioeconòmic) en que es desenvolupen les trajectòries escolars i educatives de l'alumnat de Barcelona és clau a l'hora de condicionar les oportunitats d'aquests.

En aquest primer capítol, doncs, es descriuen les dades demogràfiques (el pes demogràfic actual i previst de la població, segons grups d'edat) i socioeconòmiques de la ciutat indicada a través de renda i atur), desagregades territorialment.

Dades Sociodemogràfiques

Aquestes dades que es presenten permetran analitzar i contextualitzar els resultats obtinguts als següents apartats de l'informe (p.ex., el percentatge de titularitat pública d'un districte, o els resultats de competències bàsiques, entre altres, es correlacionaran amb la renda mitjana d'un territori específic). En aquest sentit, i com en els anteriors informes, constatarem que el capital econòmic i cultural de les llars és un important factor condicionant de les trajectòries acadèmiques i educatives de les persones (IIAB, 2019b).

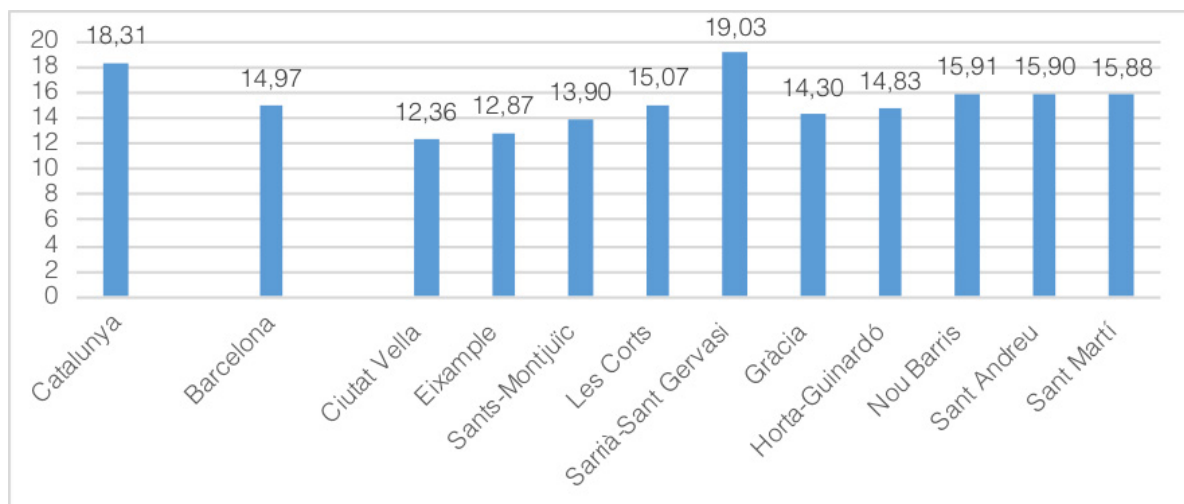
A Barcelona, la distribució dels recursos econòmics i culturals és desigual territorialment, ja que mentre algunes zones pateixen desavantatges econòmics i culturals, d'altres gaudeixen d'una situació més privilegiada en ambdues dimensions, com veurem a continuació.

En termes **demogràfics**, Barcelona és una ciutat relativament envellida, en comparació amb d'altres regions europees, o en contrast amb el context català i espanyol -tal com assenyala l'*Estratègia sobre canvi demogràfic i envelliment: Una ciutat per a tots els cicles de la vida 2018-2030* de l'Ajuntament de Barcelona (Martí-Costa, 2018). El Gràfic 1 mostra com el pes de la població 0-17 anys és inferior a Barcelona (14,97%) que a Catalunya (18,31%). Tant sols Sarrià – Sant Gervasi presenta un percentatge superior a la mitjana de Catalunya.

Donat l'èmfasi d'aquest informe en l'educació formal, és important identificar la distribució de la població jove (d'entre 0 i 17 anys) de la ciutat. En aquest sentit, la distribució de la població 0-17 segueix un patró similar tant a Catalunya com a Barcelona i els seus districtes (Gràfic 2).

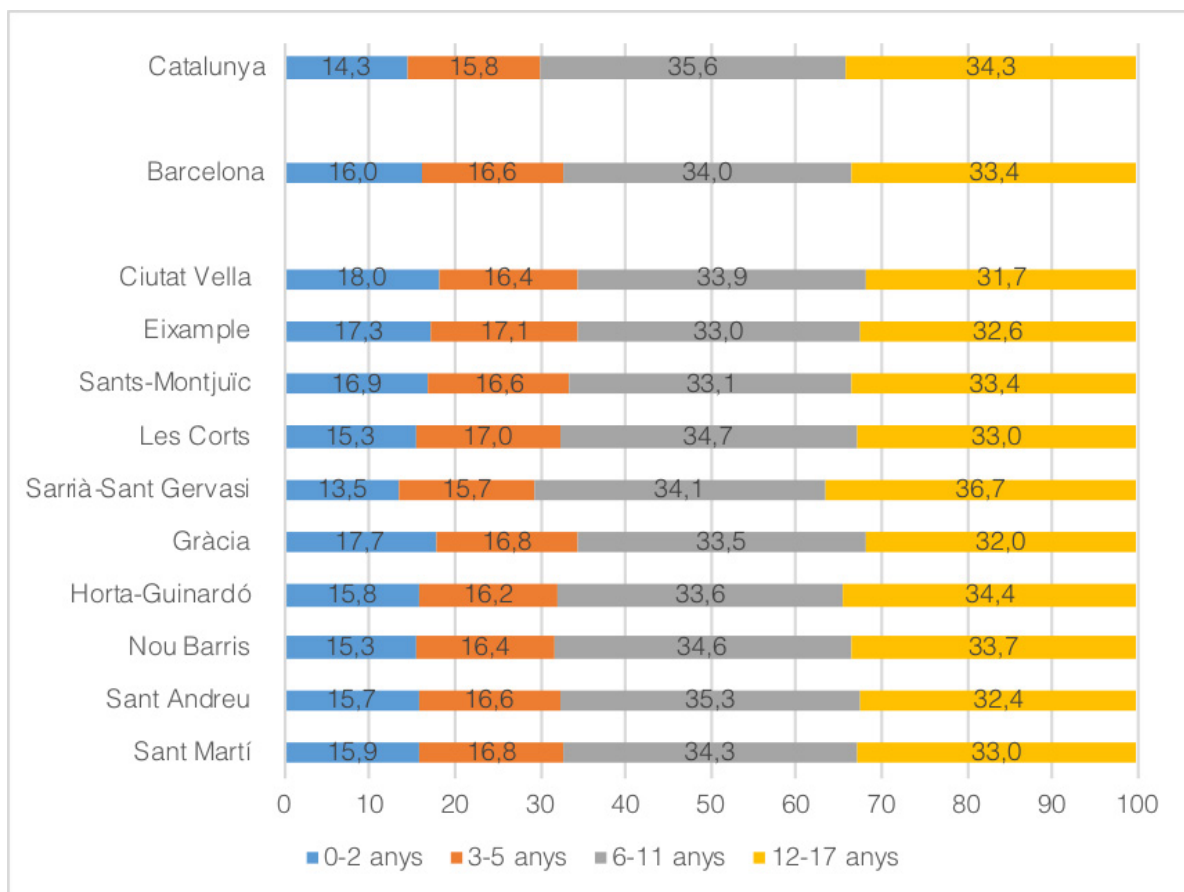
Gràfic 1. Pes de la població 0-17 anys sobre el total de població (%), segons territori, 2019

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat, a partir del Padró continu de l'INE

Gràfic 2. Distribució de la població de 0-17 anys, segons grups d'edat i per districtes (%), 2019

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat, a partir del Padró continu de l'INE

Alhora, tal com anunciàvem en anteriors informes, les projeccions de població semblen indicar que la tendència per als anys vinents (2021-2026) és que el pes de la població d'entre 0 i 17 anys disminueixi, tant a Barcelona com en el conjunt de Catalunya. Això és així en totes els escenaris de projecció de població (baix, mitjà i alt) (Taula 2, Gràfics 3, 4 i 5).

Taula 2. Projecció del pes (N i %) de la població de 0-17 anys sobre el total de la població, segons escenaris, Barcelona, 2021-2026

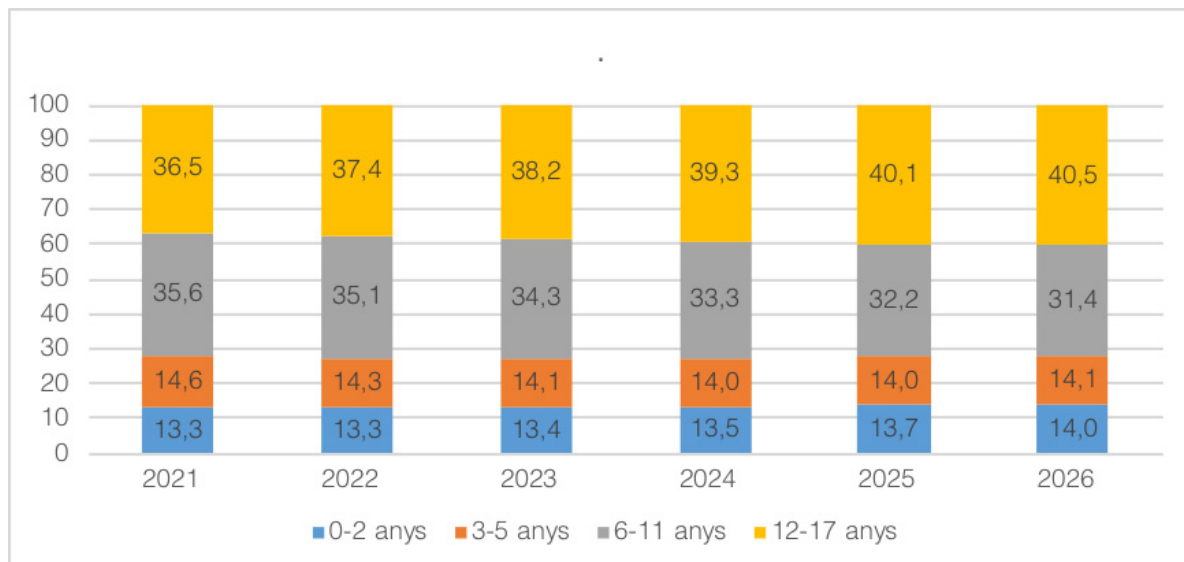
Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat, a partir del Padró continu de l'INE

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Escenari baix	216.745	213.193	209.417	205.667	201.651	197.755
	14,7	14,5	14,3	14,1	13,8	13,6
Escenari mitjà	236.321	235.640	234.719	233.886	232.828	231.887
	15,0	14,9	14,8	14,7	14,5	14,4
Escenari alt	250.137	250.778	250.852	250.835	250.455	250.050
	15,3	15,2	15,1	15,1	15,0	14,9

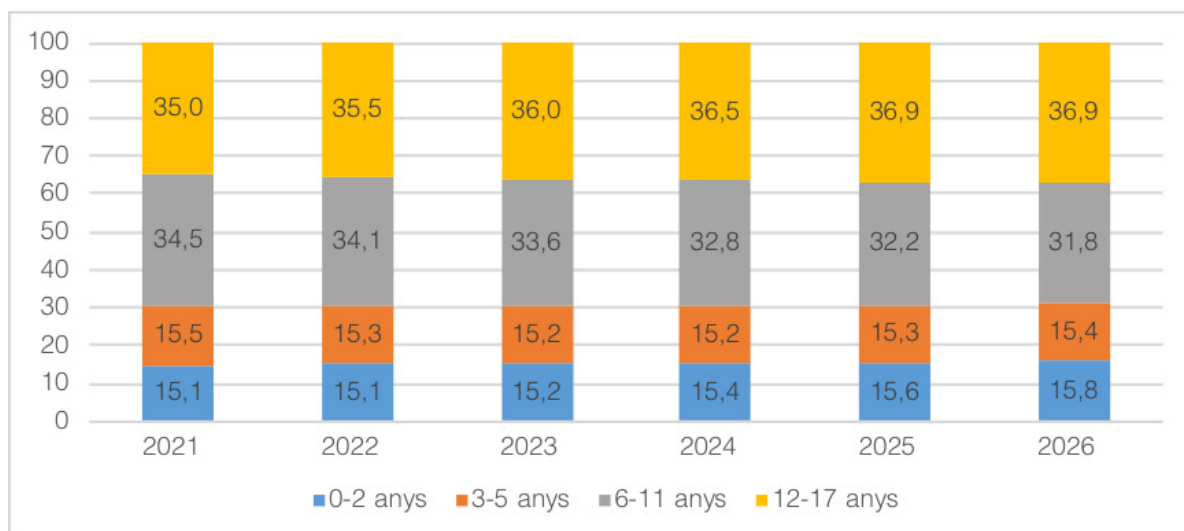
Gràfic 3. Projectió del pes (%) dels diferents grups d'edat de 0-17 anys, escenari baix, 2021-2026

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat, a partir del Padró continu de l'INE

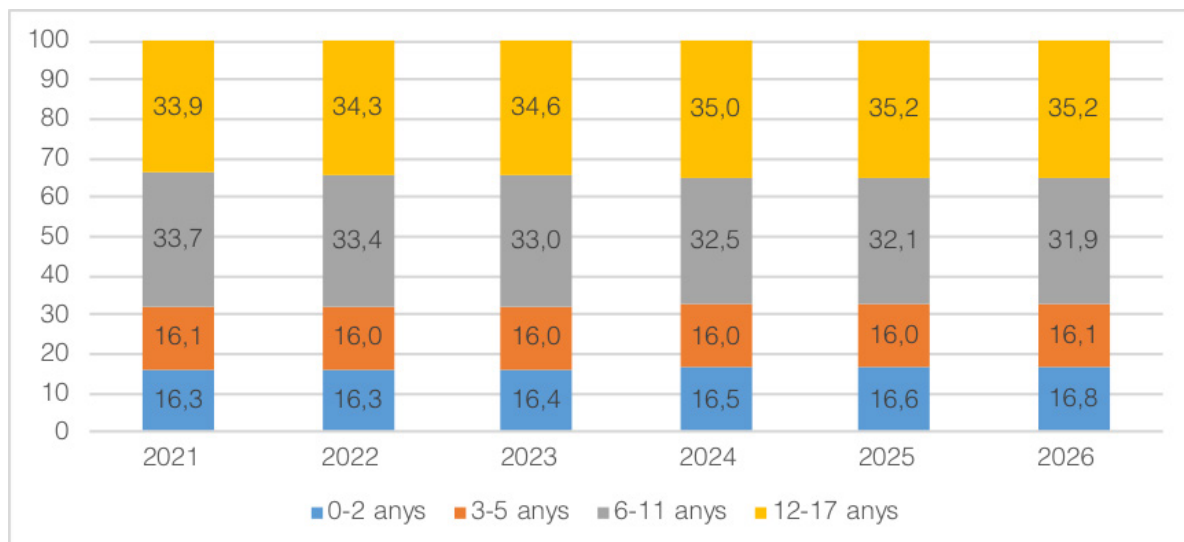
Gràfic 4. Projectió del pes (%) dels diferents grups d'edat de 0-17 anys, escenari mitjà, 2021-2026

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat, a partir del Padró continu de l'INE

Gràfic 5. Projectió del pes (%) dels diferents grups d'edat de 0-17 anys, escenari alt, 2021-2026

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat, a partir del Padró continu de l'INE

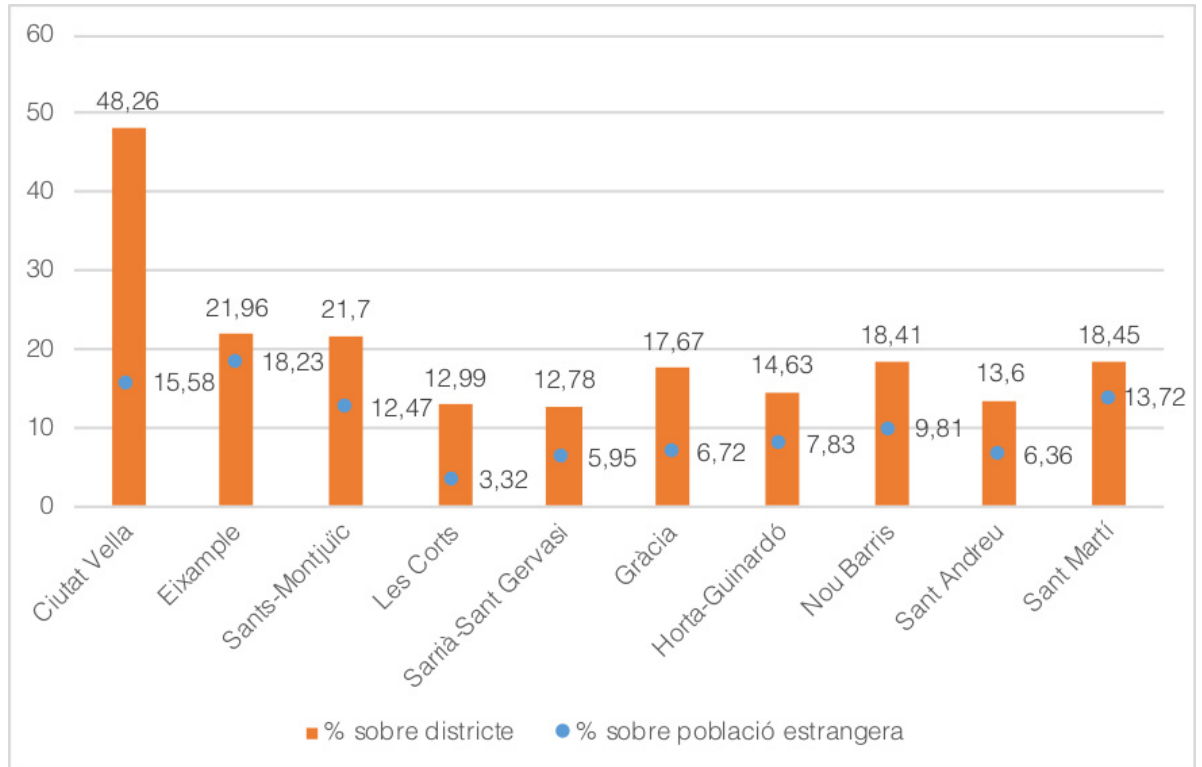

Com en d'altres edicions s'ha posat de relleu, la població estrangera de la ciutat està desigualment distribuïda territorialment, i es concentra fonamentalment a Ciutat Vella (48,26% de la població) (Gràfic 6).

Igualment, que la presència d'alumnat estranger canvia molt segons anys (ja que és més destacada d'entre els 0-8 i el 17-18 anys) (Gràfic 7).

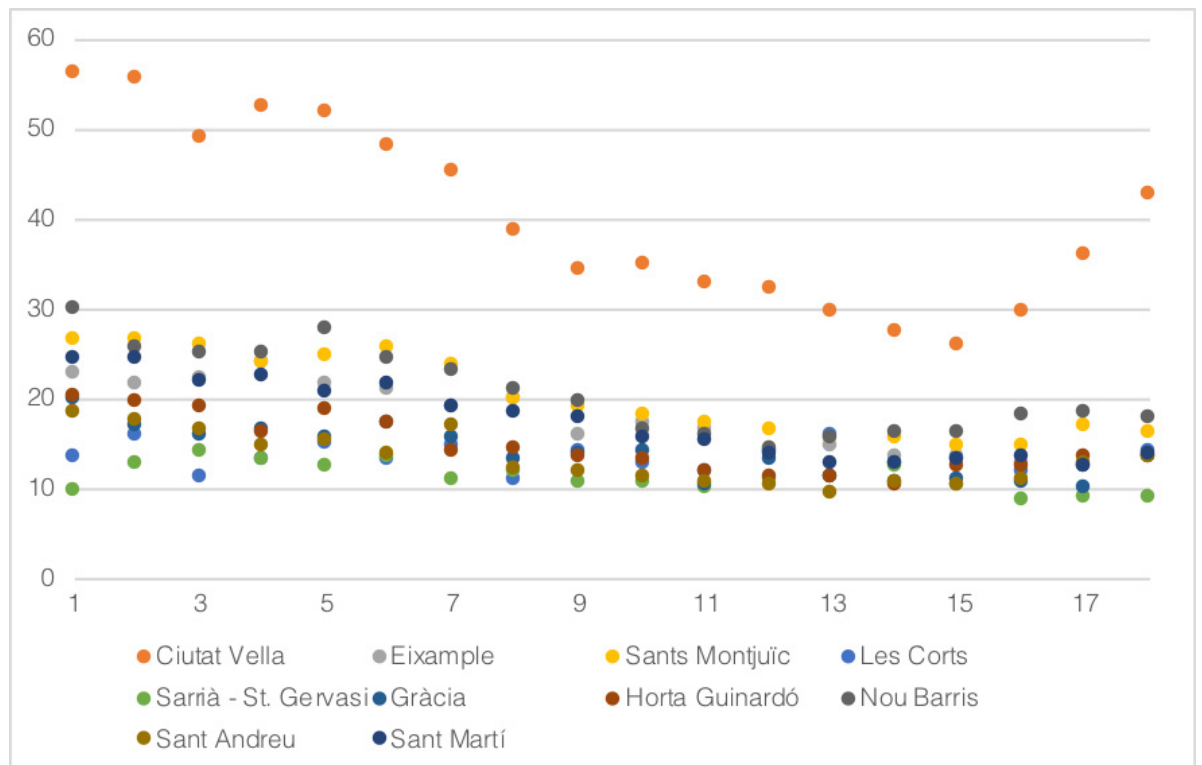
Gràfic 6. Població estrangera (%), sobre el total de població del districte i del total de Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat, a partir del Padró continu de l'INE

Gràfic 7. Alumnat estranger (%) segons districte i edat (any a any), Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat, a partir del Padró continu de l'INE

Dades socioeconòmiques

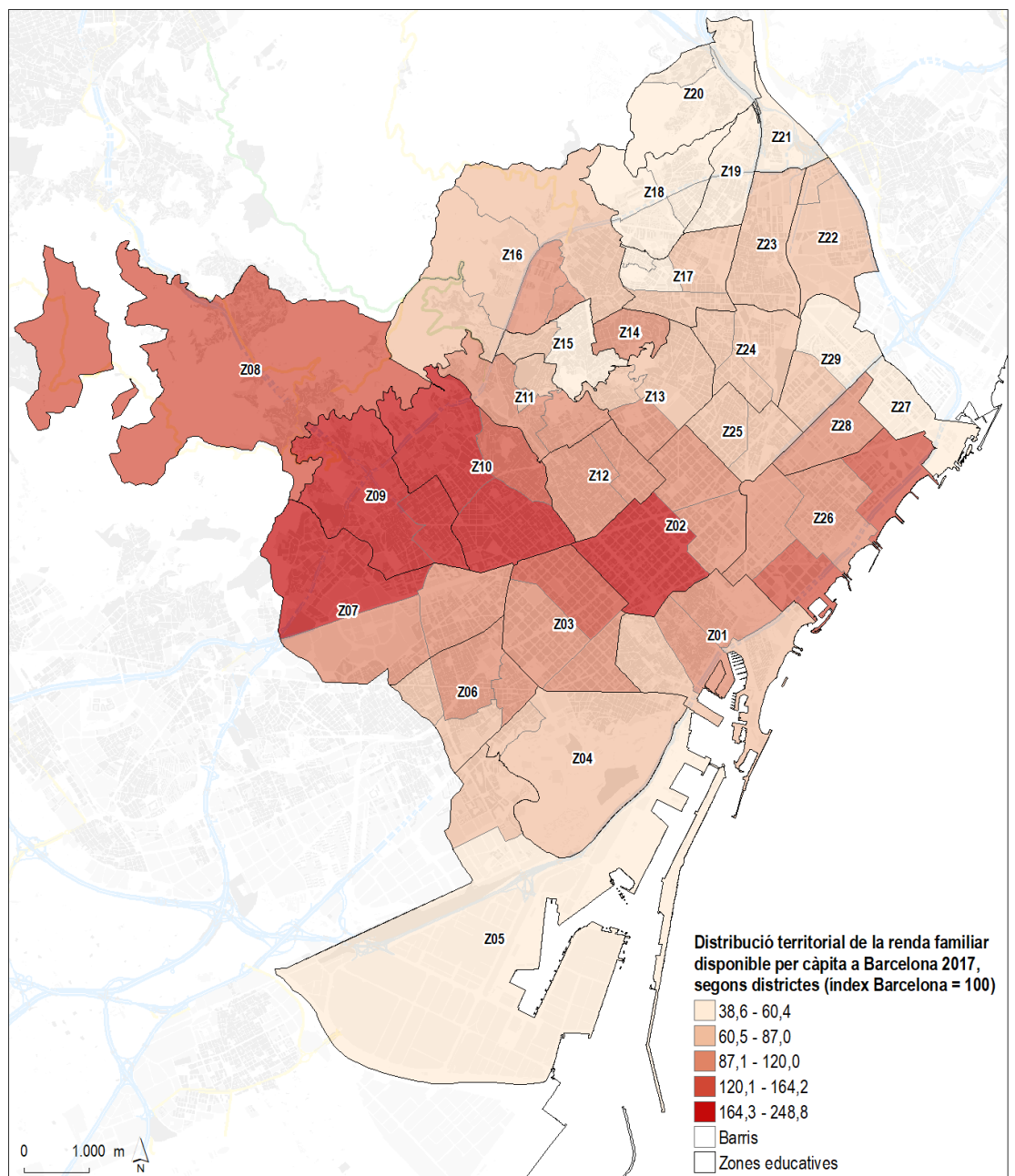
En termes **socioeconòmics**, l'escenari econòmic i social que es dibuixava a l'inici del curs 2019-2020 era ambivalent. Així, als últims anys la desigualtat social i la pobresa estaven experimentant una moderada reducció (tot i que encara se situaven per sobre dels nivells que es registraven just abans de la recessió de 2008), i la presència de la pobresa extrema era elevada (Lara; Navarro-Varas, Porcel, & Pons, 2018).

Aquella situació ambivalent es visualitza a la pàgina següent, als Mapes 1 i 2.

La crisi sanitària, social i econòmica derivada de la COVID-19 ha empitjorat dràsticament aquesta situació, en termes d'ocupació, atur, renda i pobresa -entre d'altres. Específicament, s'estima que la renda anual mitjana de les llars de Barcelona es reduirà entre un 7% i un 8%; la desigualtat s'incrementarà (passant d'un coeficient de Gini del 0,329 al 0,331); hi haurà entre 129.000 i 152.000 més persones en risc de pobresa, i més de 50.000 en risc de pobresa extrema (Cruz, Navarro-varas, & Porcel, 2020).

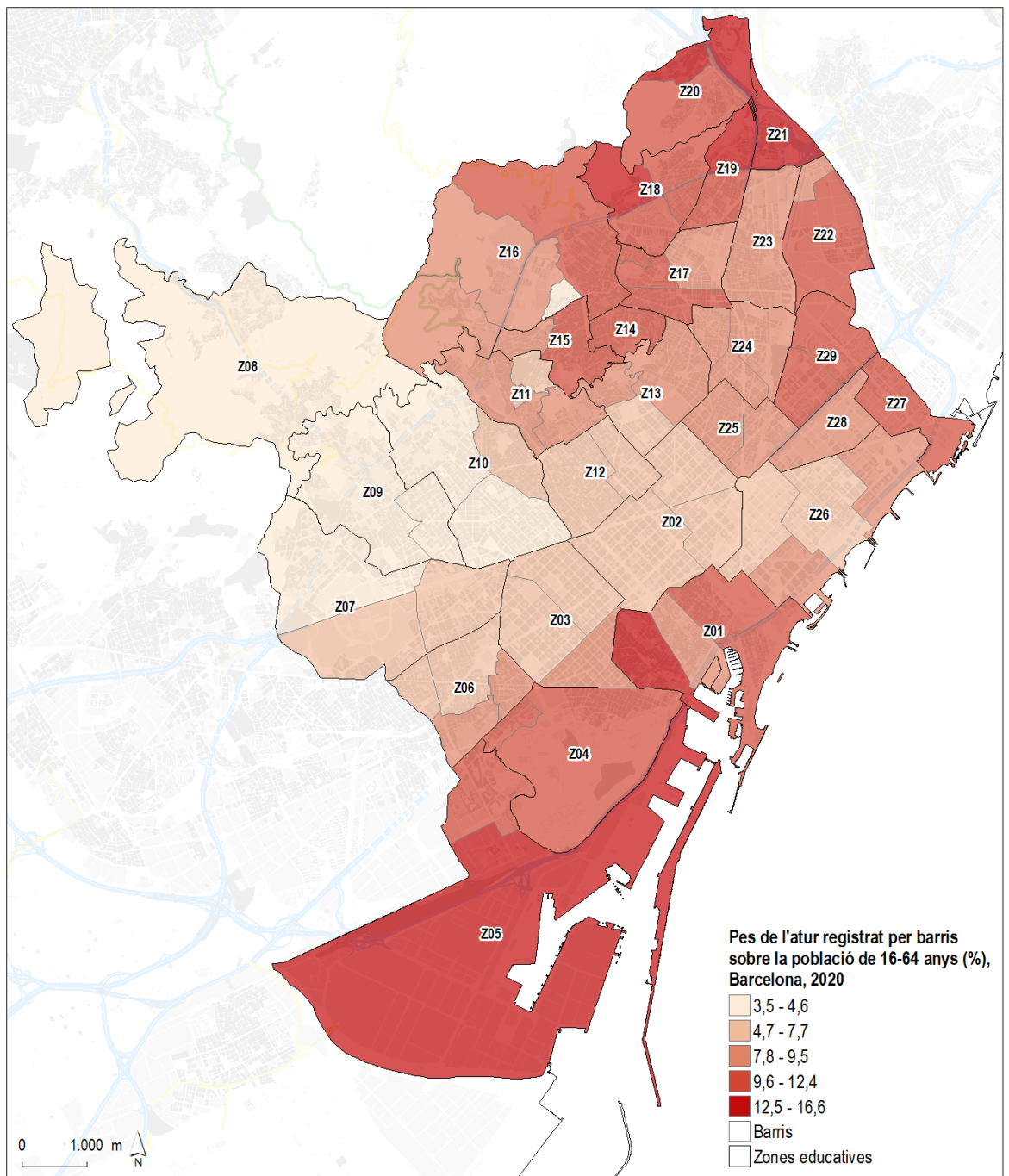
Mapa 1. Distribució territorial de la renda familiar disponible per càpita (índex Barcelona = 100), Barcelona, 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona (Ajuntament de Barcelona, 2017a)

Mapa 2. Pes de l'atur registrat per barris sobre la població de 16-64 anys (%), Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir del Departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona

EN RESUM...

Com en d'altres informes, partim de la constatació de que el capital econòmic i cultural de les llars és un important factor condicionant de les trajectòries acadèmiques i educatives de les persones (IIAB, 2019b).

A Barcelona, aquestes desigualtats econòmiques i culturals tenen una estructura fortament territorialitzada: amb uns territoris que acumulen desavantatges econòmics i culturals, mentre que d'altres gaudeixen d'una situació més privilegiada en ambdues dimensions.

La importància d'aquest capítol demogràfic introductor es veurà clarament quan els resultats demogràfics socioeconòmics presentats anteriorment es relacionin amb d'altres resultats educatius. Així, el context socioeconòmic condiona fortament tant l'accés, els processos i els resultats educatius.

L'educació en temps escolar

En aquest capítol s'analitza l'educació en temps escolar, això és, l'educació formal o reglada. El capítol es divideix en dos grans apartats. El primer apartat analitza la situació educativa de la primera infància (dels 0 als 2 anys), posant especial èmfasi en l'Educació infantil de 1r cicle. El segon apartat analitza l'Educació infantil de 2n cicle, Primària i Educació secundària obligatòria. Com en l'anterior informe, aquests tres últims nivells es consideren una única etapa educativa que finalitza amb l'obtenció del títol d'ESO.

L'anàlisi de cada nivell educatiu combina dimensions d'accés (p.ex., matrícula, taxa d'escolarització, taxa de demanda atesa), processos (p.ex., taxa d'idoneïtat) i resultats (p.ex., resultats de competències, taxes de graduació).

L'educació de la primera infància és una etapa vital per garantir el dret a l'educació en condicions d'igualtat d'oportunitats. Aquest és un dret reconegut per la Convenció sobre els Drets de l'Infant (art. 28) i el Comitè dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides (Observació general 7/2005).

La importància de l'educació infantil (tant de 1r com de 2n cicle) és múltiple, en termes tant de desenvolupament de l'infant com de rendiment acadèmic (OECD, 2006, 2011).

La importància multidimensional de l'educació en la petita infància implica que, sovint, les polítiques d'educació i cura en aquesta etapa vital persegueixin simultàniament objectius paral·lels: educatius i pedagògics (p.ex., prevenir desigualtats educatives, expandir les oportunitats escolars i l'equitat social, facilitar la transició a l'educació infantil de 2n cicle), econòmics i socials (p.ex., facilitar la conciliació laboral, permetre dues rendes salarials a les llars, limitar la pobresa infantil) i familiars i de gènere (p.ex., equilibrar la implicació en les tasques de cura entre mares i pares, igualar les oportunitats entre homes i dones, permetre que les persones tinguin els fills/es que vulguin) (de Gispert, Salinas, & Vilalta, 2019; van Belle, 2016). Justament per això, la conjugació d'aquests múltiples objectius paral·lels en una sola etapa educativa pot generar ocasionalment tensions (Blasco, 2018; OECD, 2006; Saurí, 2019b; Van Laere, Peeters, & Vandenbroeck, 2012).

L'impacte de l'educació infantil és, alhora, particularment positiu en els infants més vulnerables i desafavorits, amb la qual cosa se la considera un nivell clau en termes d'equitat social, igualtat d'oportunitats i prevenció de les desigualtats socials -tal com assenyala en les seves recomanacions Invertir en Infància de la Comissió Europea (European Commission, 2013). Aquest impacte diferent fa encara més important l'accés de tots els grups socials a aquest nivell -tal com discutirem més endavant.

Tot i la seva importància, l'educació infantil en el cas català està considerada legalment com a voluntària, no com a obligatòria⁴. Tal com veurem, però, tot i que ambdues són voluntàries, l'accés a l'educació infantil de 2n cicle és de facto quasi universal.

4 El Decret 282/2006 i el Decret 101/2010, d'ordenació dels ensenyaments del 1r cicle de l'educació infantil, defineixen l'educació infantil com a etapa voluntària (no obligatòria) d'entre 0 i 6 anys, organitzada en un 1r cicle (primera infància, entre 0 i 3 anys) i un 2n (entre 3 i 6 anys).

Un últim apunt. Des d'aquest informe es reconeix l'existència i valor de múltiples modalitats educatives en relació a l'educació de la petita infància, com ara: les mares de dia, els espais familiars, els programes de capacitatció parental, i els grups i espais de criança compartida –és a dir, espais d'innovació social educativa (Barbieri, 2019; Blasco, 2018)⁵. De totes maneres, en termes quantitius les escoles bressol públiques (de titularitat municipal i del Departament d'Educació) i les llars d'infants privades són les modalitats educatives més importants, i sobre les quals disposem més dades sistematitzades; per això, aquest capítol analitza especialment l'Educació infantil de 1r cicle (IIAB, 2019b)

- 3 Les mares de dia són una modalitat educativa que du a terme una persona auto-ocupada (sovint una mare, en una condició d'autònoma o d'informalitat) i que es realitza a la llar de la mare de dia (on habitualment hi viu una família), amb pocs infants (entre 4 i 8) –sovint també amb els fills/es de la mare de dia. La mare de dia acostuma a ser l'única treballadora i, per tant, assumeix el conjunt de tasques educatives, de cura, logístiques i de gestió (p.ex., alimentació, relació amb les famílies, gestió del servei) (Blasco, 2018; Davis et al., 2012).

Per la seva banda, els espais familiars (també anomenats espais de criança compartida) són espais grupals als quals assisteixen els infants amb les persones adultes que en tenen cura.

Per últim, els programes de capacitatció parental són propostes claus per a aquesta etapa educativa, amb la qual cosa han esdevingut cada cop més presents en països europeus i de l'OECD (Daly, 2013; Shulruf, O'Loughlin, & Tolley, 2009), així com del Sud Global (OMS, 2001). Es tracta de programes recomanats per organismes internacionals com l'UNESCO (Rebello Britto & Engle, 2015; UNESCO, 2006).

3.1.1. L'accés a l'educació infantil de 1r cicle

En els últims anys, tant al conjunt de Catalunya com a Barcelona, l'educació infantil de 1r cicle ha experimentat un fort augment en termes de matrícula, taxes d'escolarització bruta i de demanda atesa.

Un dels factors més importants per explicar aquest creixement és la Llei 5/2004, que proposà la creació de 30.000 places noves de titularitat pública en el període 2004-2008⁶.

A partir de la implementació d'aquesta llei, la matrícula d'educació infantil de 1r cicle augmenta tant a Catalunya com a Barcelona (Gràfics 8 i 9).

Alhora, tant a Catalunya com a Barcelona, aquest augment és més acusat en el sector públic que en el privat (tant en termes de matrícula com de centres, Taula 3).

6 La Llei 5/2004, de 9 de juliol, de creació de llars d'infants de qualitat, estableix que l'impuls i desenvolupament de la xarxa de llars d'infants de titularitat pública de Catalunya ha de ser assegurada per la Generalitat de Catalunya en col·laboració amb els Ajuntaments locals; i que aquesta xarxa pública ha d'assegurar una oferta suficient per a la població menor de tres anys que sol·liciti una plaça en qualsevol lloc del territori de Catalunya.

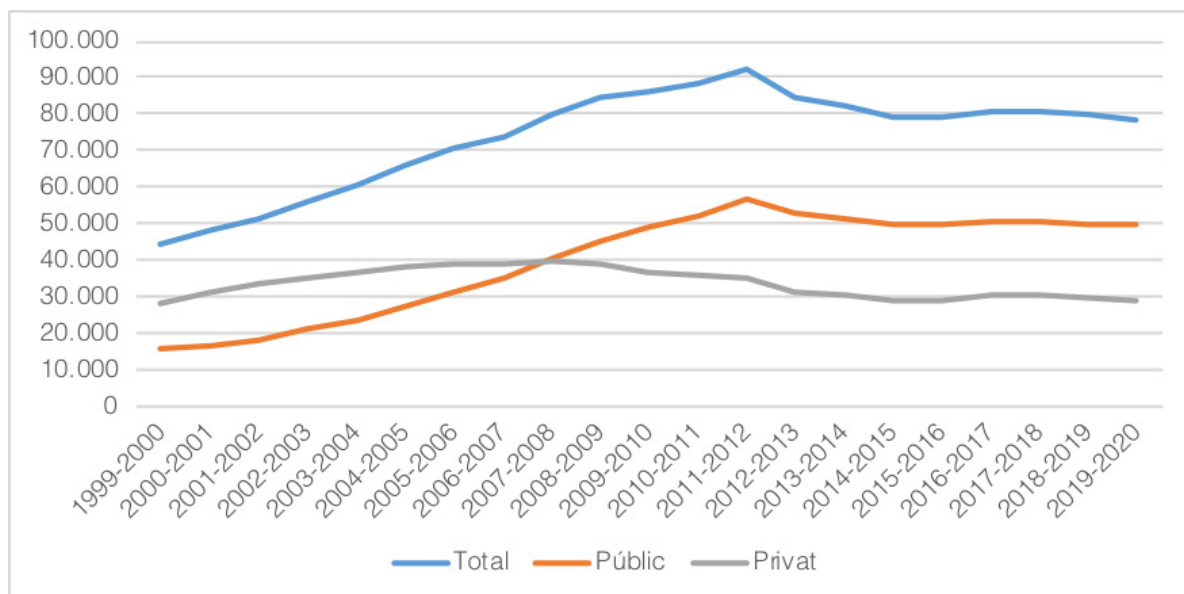
Es tracta d'una llei fonamental, com desenvoluparem a continuació, ja que preveia la creació de 30.000 noves places. La implementació d'aquesta llei va permetre un gran augment de l'escolarització dels infants de 0 a 3 anys en llar d'infants (pública, concertada o privada) a Catalunya en el període 2004-2012 (Blasco, 2015; Síndic de Greuges, 2015).

L'aprovació d'aquesta llei fou resultat en part de la pressió generada per la Iniciativa Legislativa Popular EI 0-3 hi és, presentada el 2002 al Parlament de Catalunya, promoguda –entre altres– pel Marc Unitari de la Comunitat Educativa, la Confederació d'Associacions de Veïns de Catalunya, la Unió de Consumidors de Catalunya, així com sindicats, i amb més de 65.000 signatures.

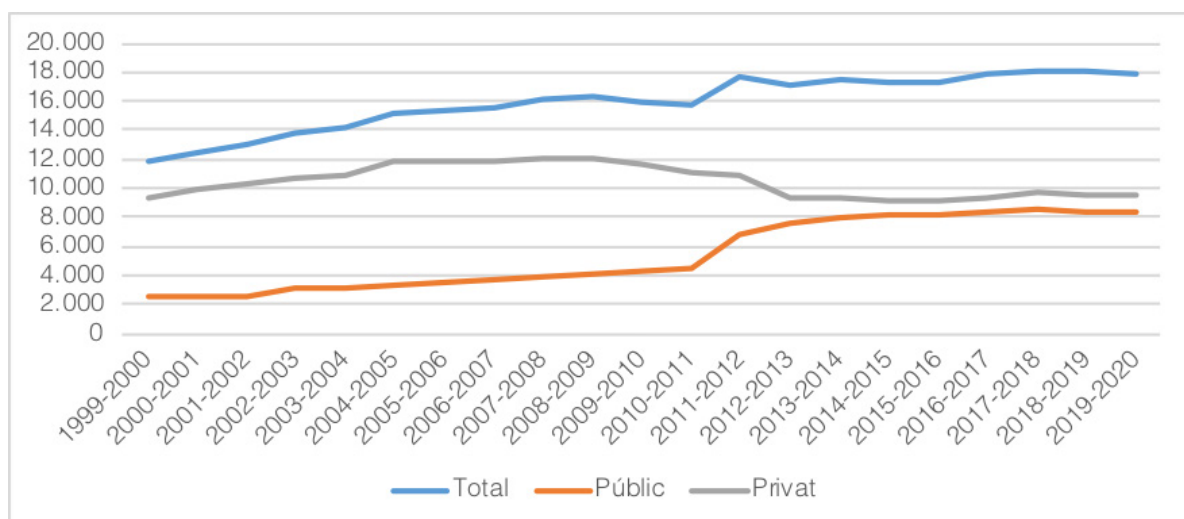
Gràfic 8. Matrícula d'Educació infantil de 1r cicle (N), Catalunya, 1999-2000 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 9. Matrícula d'Educació infantil de 1r cicle (N), Barcelona, cursos 1999-2000 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En aquest sentit, el creixement de l'Educació infantil de 1r cicle es deu exclusivament al creixement del sector públic, ja que el sector privat ha retrocedit. És a dir, el creixement és fruit d'un desplaçament de la matrícula a favor del sector públic. En concret, des de la implementació de la Llei 5/2004, l'alumnat i els centres de titularitat pública augmenten de forma exponencial, mentre que els del sector privat es redueixen. Aquesta dinàmica es dona tant a Catalunya (prenent com a referència el curs 2003-2004 = 100, el sector públic augmenta tant en termes d'alumnat com de centres: 207,8 i 379,1, mentre que el del sector privat es redueixen, respectivament, 78,4 i 82,6), com a Barcelona (també, si adoptem el curs 2003-2004 com a referència = 100, el sector públic augmenta tant en alumnat com en centres, 269,6 i 194,3 respectivament, en contraposició a la davallada del sector privat en alumnat i en centres: 86,4 i 102,0) (Taula 3).

Taula 3. Evolució de la matrícula d'Ensenyament infantil de 1r cicle (N i 2003-2004=100), cursos 2003-2004 fins 2019-2020, segons titularitat, Catalunya i Barcelona

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Territori	Sector		Δ Alumnat	Δ Centres
Catalunya	Total	N	17.815	563
		2003-2004 = 100	129,5	152,4
	Públic	N	25.703	706
		2003-2004 = 100	207,8	379,1
	Privat	N	-7.888	-143
		2003-2004 = 100	78,4	82,6
Barcelona	Total	N	3.817	54
		2003-2004 = 100	127,1	121,6
	Públic	N	5.303	50
		2003-2004 = 100	269,6	194,3
	Privat	N	-1.486	4
		2003-2004 = 100	86,4	102,0

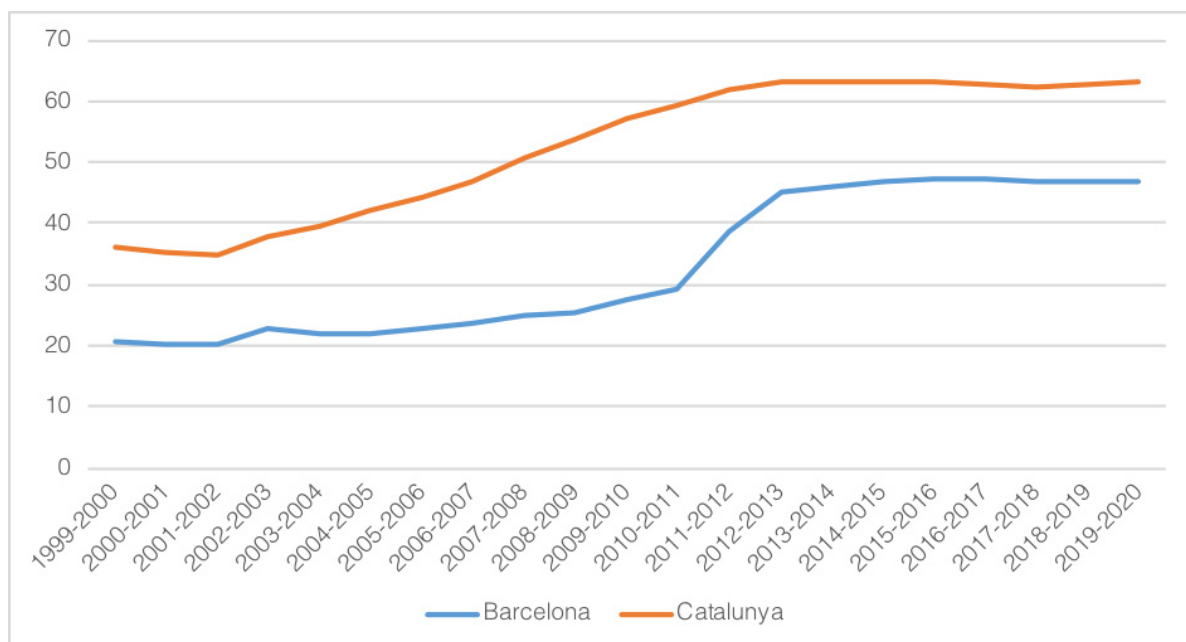
Conseqüentment, la matrícula pública ha augmentat el seu pes relatiu en relació al conjunt de la matrícula, que, en el cas de Catalunya, passa del 36% al 2003-2004 fins al 63,3 al 2019-2020 (un augment de 27,3 punts percentuals) i, en el de Barcelona, del 20,8% al 47% (un augment de 26,2 punts percentuals) (Gràfic 10).

En el cas de Barcelona, s'observa com el creixement més important de la matrícula del sector públic es dona entre 2010-2013, en el període de màxim impacte de la crisi econòmica de 2008.

Gràfic 10. Matrícula pública d'Educació Infantil de 2n cicle (% sobre el total), Catalunya i Barcelona, 1999-2000 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

L'augment de la matrícula de titularitat pública al conjunt de Barcelona s'expressa també en tots i cadascun dels seus districtes, si bé continuen havent-hi substancials diferències segons districtes (Gràfic 11).

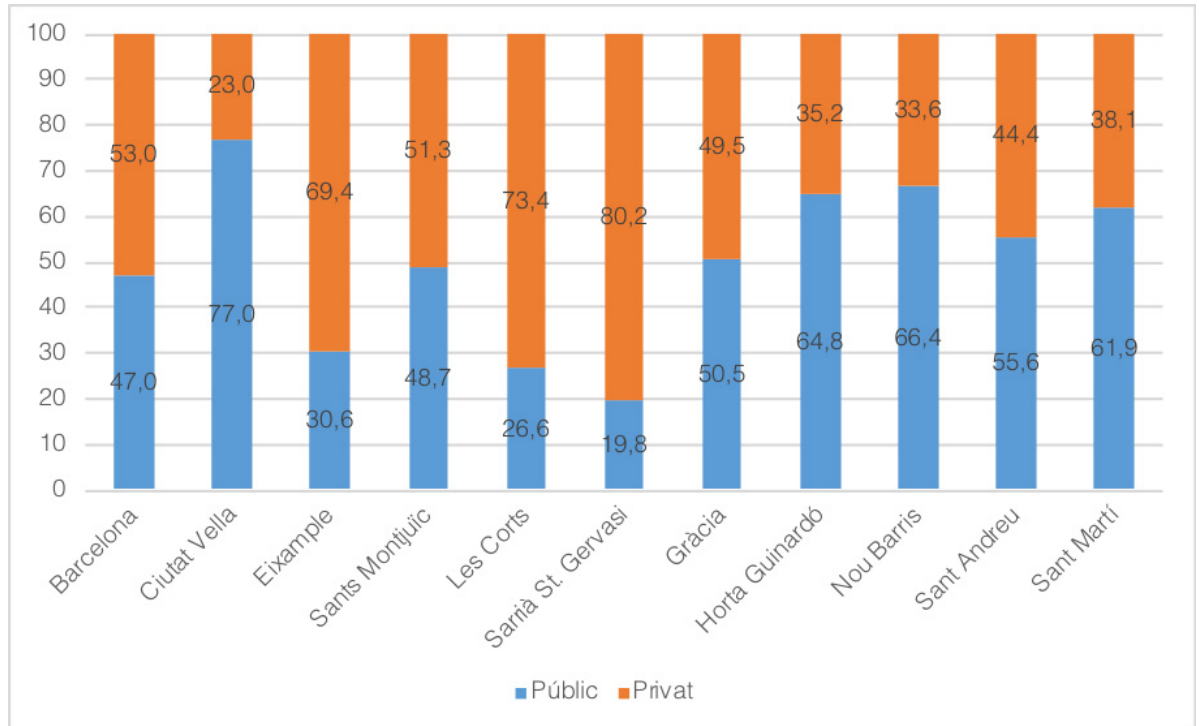
Així, mentre que en alguns districtes la proporció del sector públic sobre el total s'apropa als dos terços del total (St. Martí 61,9%, Horta – Guinardó 64,8%, Nou Barris 66,4% i Ciutat Vella 77%), en d'altres aquest és molt escàs: Eixample (30%), Les Corts (26,6%) i Sarrià St.-Gervasi (19,8%).

L'evolució de la matrícula pública als districtes durant l'última dècada ha seguit una tendència a l'alça en tots els districtes, tal com mostra el proper Gràfic 12 (en que la matrícula del sector públic al 2009-10, en columnes blaves, és sistemàticament inferior a la de 2019-20, en punts taronges).

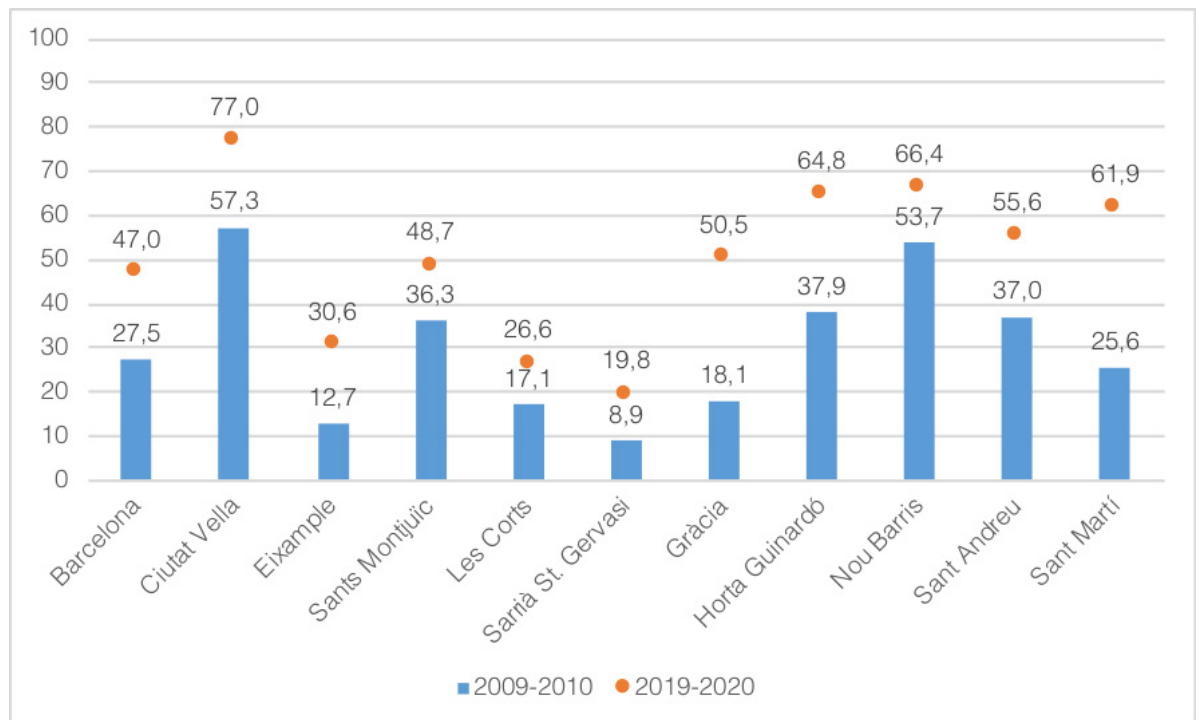
Gràfic 11. Titularitat de la matricula d'Educació infantil de 1r cicle (%), segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 12. Evolució de la matricula d'Educació infantil de 1r cicle del sector públic (%), segons districte i titularitat, Barcelona, 2009-2010 i 2019-2020

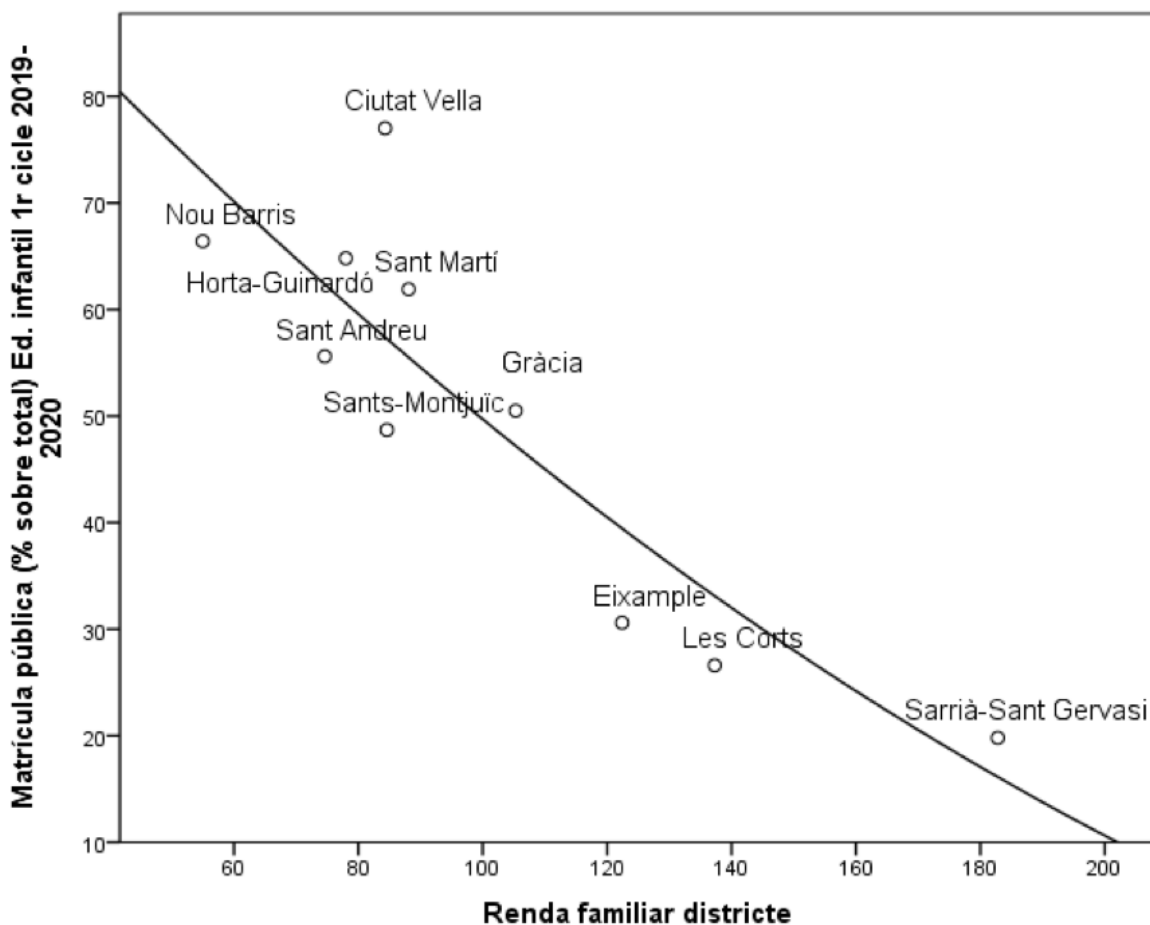
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Alhora, tal com s'ha assenyalat en anterior informes, aquesta diferència segons districte en termes de titularitat de la matrícula es correlaciona fortament amb la renda mitjana del districte (IIAB, 2019b; Sanchez-Gelabert, 2017), tal com s'observa al següent Gràfic 13:

Gràfic 13. Matrícula del sector públic a Ed. Infantil de 1r cycle (% sobre el total) i renda familiar, segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i l'Ajuntament de Barcelona

Més enllà de descriure la matrícula de forma aïllada és important analitzar-la en relació a aspectes demogràfics; a continuació s'analitza la matrícula en relació a la població de referència -a partir de la Taxa bruta d'escolarització d'entre 0 i 2 anys (TBE 0-2). Actualment la TBE 0-2 de Barcelona al curs 2019-2020 és del 45,1% (això vol dir que menys de la meitat dels infants d'entre 0 i 2 anys de la ciutat estan escolaritzats a Educació infantil de 1r cicle). De totes maneres, la TBE 0-2 mostra una positiva tendència a l'alça els últims cursos escolars: del 42,2% al 2015-2016 a l'actual 45,1% del 2019-2020 (una millora de 2,9 punts percentuals). Aquesta xifra és molt superior a la TBE 0-2 de 36,6% identificada al curs 2006-07 (IIAB, 2019b)⁷.

Tal com havíem assenyalat en anteriors informes, l'actual TBE 0-2 supera amb escreix l'objectiu establert pel Consell d'Europa al 2002 de proveir de serveis d'educació i atenció a la primera infància com a mínim al 33% dels infants menors de 3 anys de cara al 2010 (IIAB, 2017e).

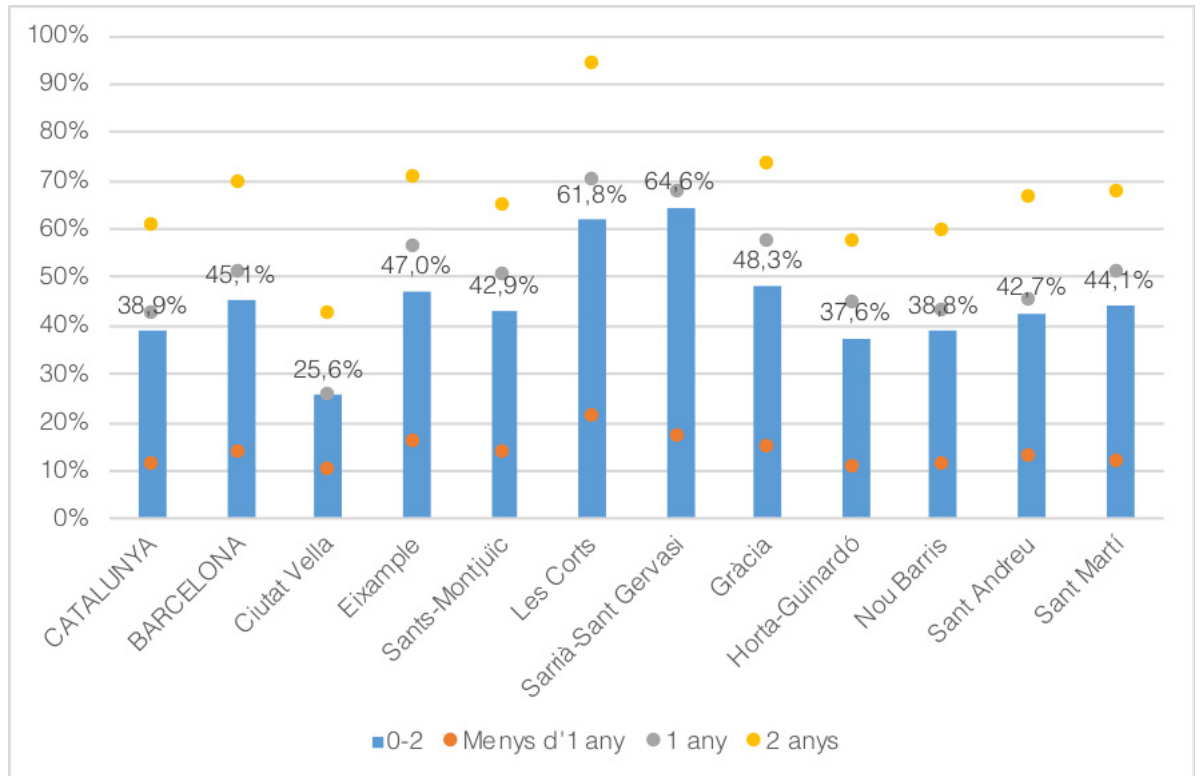
No obstant això, la TBE 0-2 varia de forma significativa segons districtes: és de només el 25,6% a Ciutat Vella; d'entre el 30% i el 40% a Horta – Guinardó i Nou Barris; d'entre el 40% i 50% a Sant Andreu, Sants – Montjuïc, Sant Martí, l'Eixample; i superior al 60% a Les Corts i Sant Gervasi (Gràfic 14).

7 Cal assenyalar que el creixement de la TBE 0-2 s'ha donat, però, a pesar del dèficit estructural i històric de places d'educació infantil de 1r cicle, tant a Catalunya com a Barcelona. Així, les Memòries del CEB identifiquen una Taxa de demanda atesa d'educació infantil de 1r cicle del 56,5 al 2017-2018 (és a dir: hi ha quasi el doble de demanda que d'oferta, amb la qual cosa aproximadament la meitat de demandes rebudes no són ateses). La situació uns anys anteriors era encara més negativa; p.ex., la taxa de demanda atesa d'educació infantil de 1r cicle era de només el 38,4 al 2010-2011 (CEB, 2012, 2015, 2018). Més endavant reprendrem aquestes consideracions a partir de l'anàlisi de la demanda atesa.

Gràfic 14. Taxa bruta d'escolarització (TBE) d'infantil de 1r cicle, segons edat i districte, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de Dades del Departament d'Educació (alumnat, curs 2019-2020) i de l'Ajuntament de Barcelona (Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2020)

Igualment, l'evolució de la TBE 0-2 ha seguit un patró molt dispar segons districtes. Així, d'una banda, són els districtes amb major taxa d'escolarització els que augmenten la seva TBE 0-2 en major grau durant els últims cinc cursos escolars (p.ex., L'Eixample, Gràcia, Les Corts i Sarrià – Sant Gervasi); en contraposició, la TBE 0-2 de Ciutat Vella es redueix -a pesar de partir d'un nivell molt reduït (Taula 4). Com mostrarem més endavant, aquesta evolució respon també a fenòmens de mobilitat.

Taula 4. Taxa bruta d'escolarització (TBE) d'infantil de 1r cicle, districtes de Barcelona, 2015-2020

Territori	TBE 0-2 2015-2016	TBE 0-2 2016-2017	TBE 0-2 2017-2018	TBE 0-2 2018-2019	TBE 0-2 2019-2020	Evolució 2015-2019
CATALUNYA	36,5	37,6	38,4	39,2	38,9	2,4%
BARCELONA	42,2	43,5	44,0	44,0	45,1	3,0%
Ciutat Vella	26,6	27,3	26,7	25,6	25,6	-1,0%
Eixample	41,2	43,4	43,5	42,7	47,0	5,8%
Sants-Montjuïc	40,0	45,6	44,9	43,9	42,9	2,8%
Les Corts	56,6	57,7	60,4	60,1	61,8	5,2%
Sarrià-Sant Gervasi	57,1	57,2	58,0	62,7	64,6	7,5%
Gràcia	43,4	44,3	46,5	48,6	48,3	4,9%
Horta-Guinardó	35,3	36,1	36,7	37,5	37,6	2,3%
Nou Barris	37,5	36,9	36,9	36,6	38,8	1,3%
Sant Andreu	39,7	40,5	40,8	41,7	42,7	3,0%
Sant Martí	44,3	45,3	46,0	43,5	44,1	-0,2%

Font: elaboració pròpia a partir de Dades del Departament d'Educació (curs 2019-2020) i de l'Ajuntament de Barcelona (Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2019)

Fruit d'aquest estancament dels districtes amb menor TBE 0-2, la desigualtat territorial ha augmentat: la diferència màxima entre districtes extrems ha augmentat, passant de 30,47 al 2015-2016 a 39,01 al 2019-2020 (Taula 5).

Taula 5. Diferències en la Taxa bruta d'escolarització (TBE) d'infantil de 1r cicle segons districte, Barcelona, 2015-2020

Font: elaboració pròpia a partir de Dades del Departament d'Educació (curs 2019-2020) i de l'Ajuntament de Barcelona (Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2019)

Territori	TBE 0-2 2015-2016	TBE 0-2 2016-2017	TBE 0-2 2017-2018	TBE 0-2 2018-2019	TBE 0-2 2019-2020
TBE 0-2	42,16	43,50	43,97	44,00	45,10
Diferència entre districtes extrems	30,47	30,41	33,69	37,1	39,01
Districte màxim	57,05	57,68	60,41	66,60	67,00
Districte mínim	26,58	27,28	26,72	26,36	25,39
Districtes (màxim i mínim)	Sarrià	Les Corts	Les Corts	Sarrià	Sarrià
	Ciutat Vella	Ciutat Vella	Ciutat Vella	Ciutat Vella	Ciutat Vella

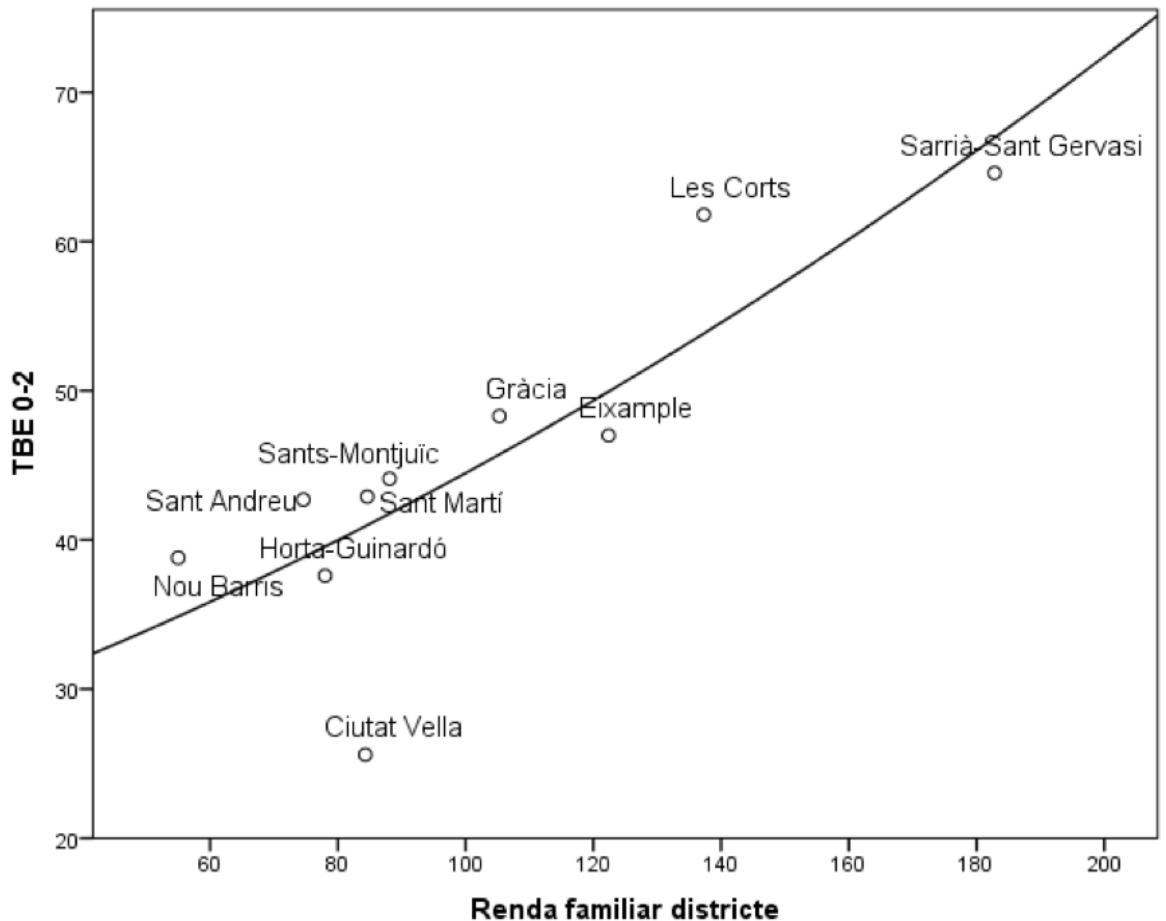
Alhora, aquestes diferències segon districtes estan directament relacionades amb les seves característiques socioeconòmiques. El següent Gràfic 15 permet identificar una relació lineal entre taxa d'escolarització i renda mitjana dels districtes de la ciutat.

Els districtes amb menor renda familiar disponible són també aquells amb més baixes taxes d'escolarització; amb la qual cosa, l'accés a l'educació infantil per part dels infants de les famílies més vulnerables és inferior. Aquesta negativa situació s'ha identificat tant en anteriors informes de l'Oportunitats educatives així com en els documents del Síndic de Greuges (IIAB, 2019b; Síndic de Greuges, 2015).

Gràfic 15. TBE 0-2 segons renda familiar disponible, districtes de Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i de l'Ajuntament de Barcelona

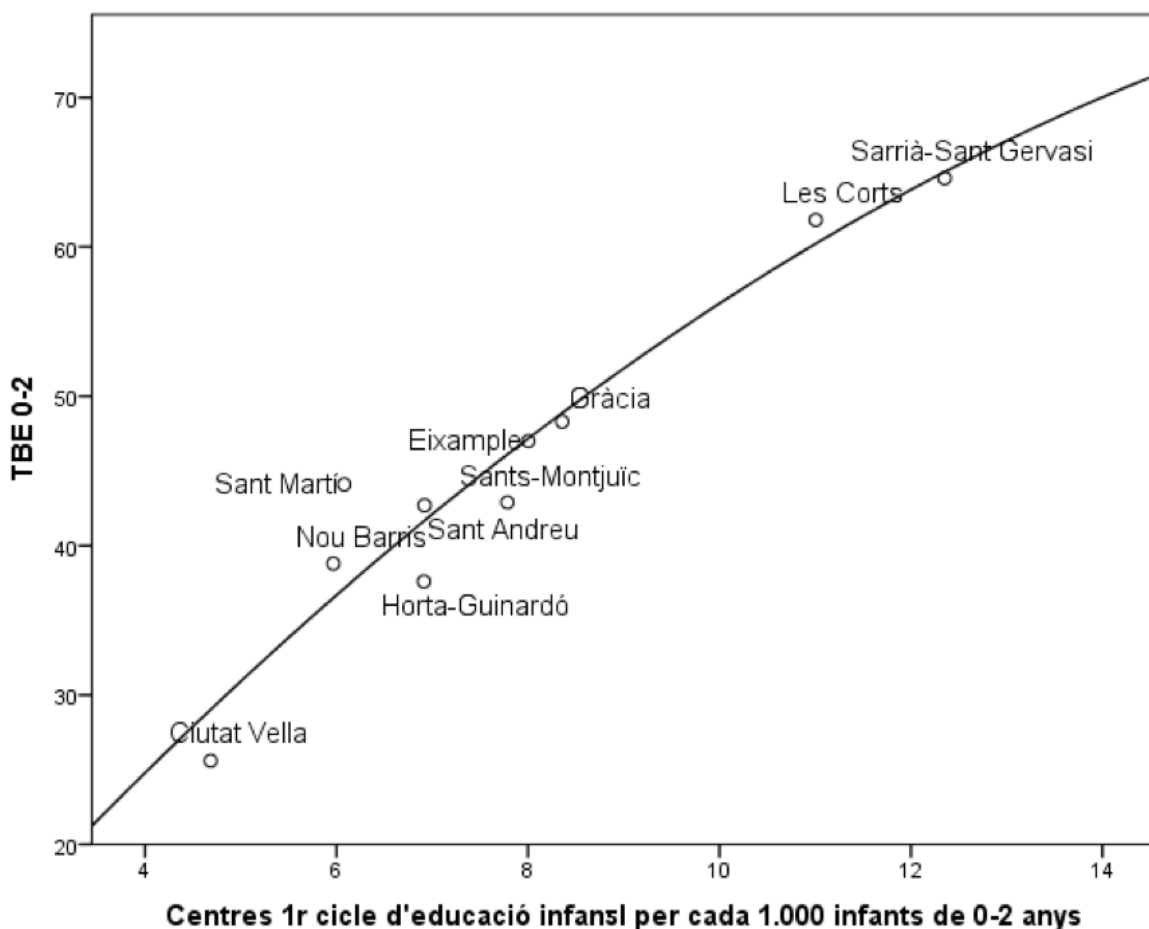
La TBE 0-2 també està fortament condicionada per l'oferta disponible -en aquest cas, indicada a partir del número de centres d'Educació infantil de 1r cicle per cada 1.000 infants d'entre 0 i 2 anys.

L'elevada presència de centres d'Educació infantil de 1r cicle és un molt bon predictor de la TBE 0-2. Així, als districtes amb més de 10 centres per cada infant (com Les Corts, amb 11,01 centres, o Sarrià, amb 12,35) són els que tenen més elevada TBE 0-2 (Gràfic 16). Tal com recuperarem a les conclusions, donada l'escassa mobilitat de l'alumnat d'Educació infantil de 1r cicle, és imprescindible una oferta suficient i accessible que doni cobertura a les demandes d'escolarització de les famílies amb infants d'entre 0 i 2 anys.

Gràfic 16. Ràtio centres de 1r cicle d'educació infantil, per cada 1.000 infants d'entre 0 i 2 anys, i TBE 0-2 anys, per districtes, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i de l'Ajuntament de Barcelona

3.1.3. Perfils dels infants usuaris dels serveis educatius per la primera infància

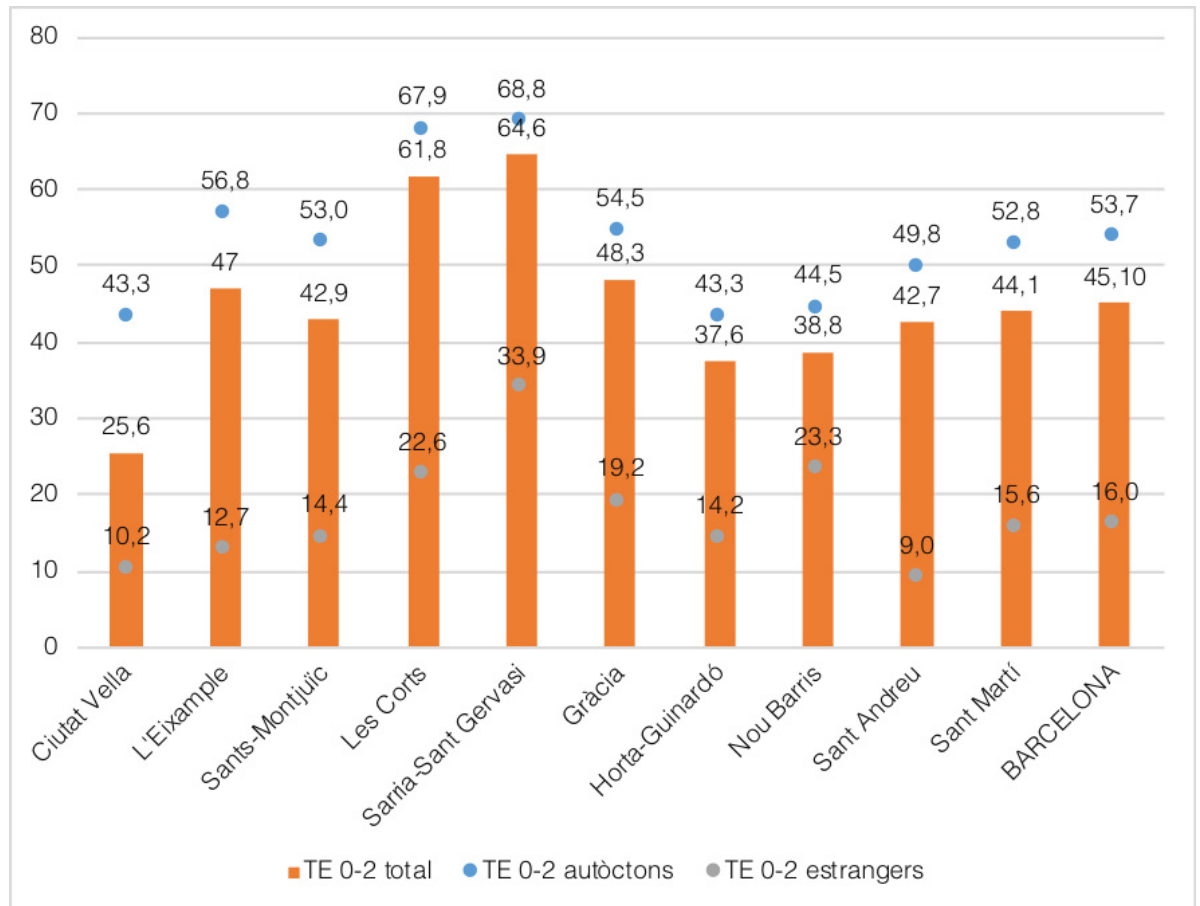
En paral·lel a la gran diferència de TBE 0-2 segons districte (i renda) assenyalades anteriorment, cal fer explícit també que l'accés a l'educació infantil de 1r cicle varia molt segons nacionalitat; amb la qual cosa, els infants de nacionalitat estrangera tenen una molt menor TBE 0-2 (del 16%) que els de nacionalitat espanyola (53,7%) (Gràfic 17). És a dir, la taxa d'escolarització dels infants autòctons és 3,4 vegades superior a la dels estrangers.

Les desigualtats territorials i de nacionalitat se solapen; de tal manera que la TBE 0-2 més baixa és la de l'alumnat estranger de Sant Andreu (9%) comparada amb la de l'alumnat autòcton de Sarrià – Sant Gervasi (68,8%).

Gràfic 17. Taxa bruta d'escolarització (TBE) d'infantil de 1r cicle, segons nacionalitat i districtes de Barcelona, 2020

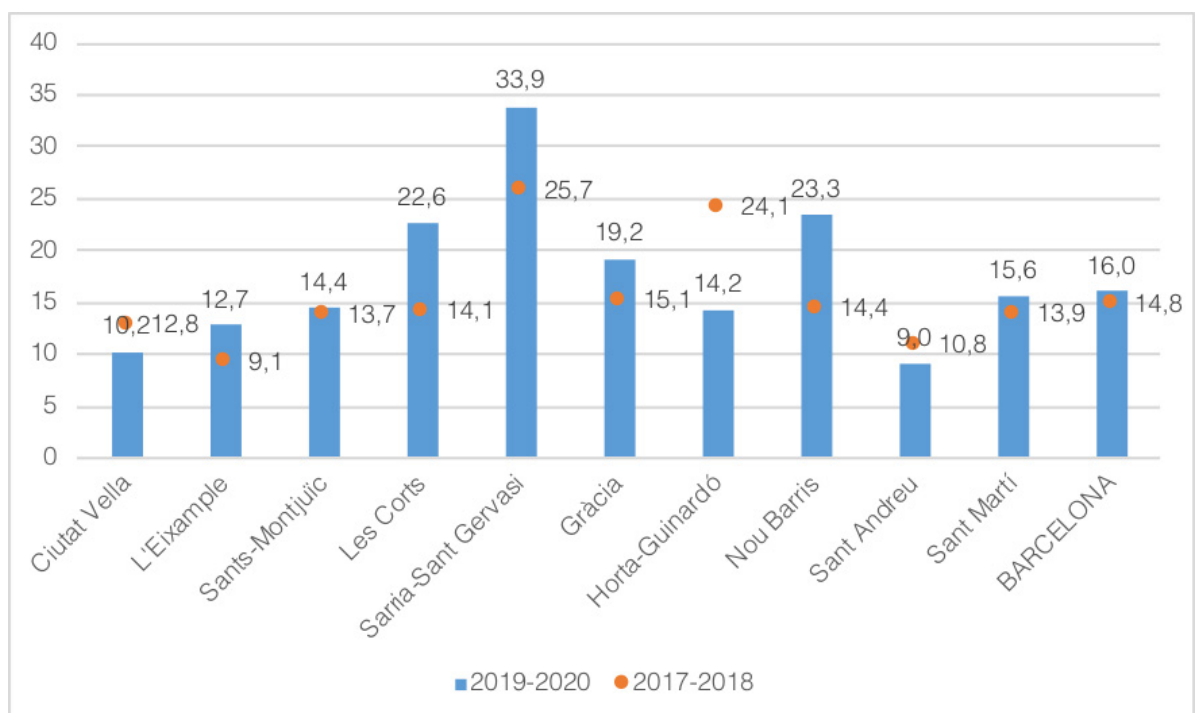
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i de l'Ajuntament de Barcelona

Malauradament, l'indicador de la TE d'alumnat de nacionalitat estrangera no ha millorat en els últims cursos (Gràfic 18).

Gràfic 18. Evolució de la TBE 0-2 d'alumnat de nacionalitat estrangera, Barcelona, 2017-2018 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i de l'Ajuntament de Barcelona

3.1.4. La demanda atesa de l'Educació infantil de 1r cicle

En paral·lel a la TBE 0-2, és important copsar el rol de l'administració pública a l'hora de donar resposta a les demandes de les famílies. Per tal de fer-ho, a continuació es descriu la **Taxa de demanda atesa** de les escoles bressol municipal, que es calcula dividint la demanda d'aquestes places per l'oferta pública d'aquestes. El resultat és descoratjador, ja que la taxa de demanda atesa pública de l'educació infantil de 1r cicle és extremadament reduïda, de només el 57% (això és: aproximadament la meitat de la demanda de places no està coberta per l'oferta educativa) (Taula 6). Aquesta taxa és encara més reduïda als districtes de l'Eixample (39%), Gràcia (45,9%) o Les Corts (46%). I el que és encara més problemàtic, la tendència de la taxa de demanda atesa és decreixent, tant al conjunt de la ciutat (-2,15) com a alguns districtes (com Gràcia, Horta-Guinardó i Nou Barris).

Taula 6. Taxa de demanda atesa de les escoles bressol municipal, districtes de Barcelona, 2015-2020

Territori	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	Evolució 2015-2019
BARCELONA	59,21	56,47	55,26	57,93	57,06	-2,15
Ciutat Vella	71,01	61,81	66,39	62,77	75,13	+4,12
Eixample	33,64	31	35,13	43,22	38,92	+5,28
Sants-Montjuïc	55,67	56,87	53,21	54,52	53,06	-2,61
Les Corts	44,72	44,51	44,82	53,11	46,06	+1,34
Sarrià-St. Gervasi	51,77	56,02	62,89	72,06	85,92	+34,14
Gràcia	59,02	50,24	43,29	47,7	45,91	-13,11
Horta-Guinardó	77,28	71,51	71,45	65,01	62,73	-14,55
Nou Barris	78,67	70,6	65,54	60,24	61,36	-17,32
Sant Andreu	62,98	63,05	61,17	68,39	63,12	+0,14
Sant Martí	61,47	63,25	59,29	61,99	62,95	+1,48

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de les Memòries de l'Institut Municipal d'Educació (2015-2019) (Ajuntament de Barcelona)

A pesar d'això, l'accessibilitat a les escoles bressol municipals ha augmentat recentment, degut a la implementació de la tarifació social, tal com descrivim a continuació.

En aquest sentit, en termes generals, el preu a l'educació infantil de 1r cicle és un dels factors que més limita l'accés a aquest nivell. Es tracta d'un nivell que la legislació no considera gratuïta: la LEC de 2009 assenyala que l'educació infantil tant de 1r com de 2n cicle no són considerades ni obligatòries ni gratuïtes. Així, l'ordre 72/2013, de 23 d'abril, fixa l'import del preu públic del servei escolar prestat a les llars d'infants de titularitat de la Generalitat de Catalunya en 118 € mensuals⁸.

Aquests alts costos educatius són resultat parcial de la reducció dels pressupostos d'educació infantil de 1r cicle de la Generalitat, en un marc d'austeritat i de retallades selectives post-crisi econòmica –tal com ha denunciat tant la literatura acadèmica com el Síndic de Greuges (Bonal & Verger, 2013; Martínez-Celorio, 2015; Síndic de Greuges, 2015).

Una alternativa per a adequar el preu a la renda de les famílies és la tarifació social municipal de l'educació infantil de 1r cicle. Això és, l'establiment de trams de copagament condicionats a la renda familiar (és a dir, el preu augmenta o es redueix segons la capacitat econòmica de les famílies usuàries). En el context de l'austeritat pressupostària i a les retallades en educació posteriors a la crisi de 2008, els municipis es van enfrontar a una disjuntiva en relació a la provisió d'Educació infantil de 1r cicle, amb tres possibles opcions alternatives: assumir des de l'entitat local íntegrament la retirada pressupostària de la Generalitat; augmentar el preu pagat per les famílies; o el sistema de tarifació (Lara Navarro-Varas, 2019). Davant d'aquesta disjuntiva, l'Ajuntament de Barcelona ha implementat la tarifació social a partir de 2017 i, en l'actual curs 2019-2020 estableix fins a 10 quotes diferenciades (entre els 50 i els 395 €) en funció del nivell de renda familiar -tal com es publica al Butlletí Oficial de la Província de Barcelona d'1 de febrer de 2019.

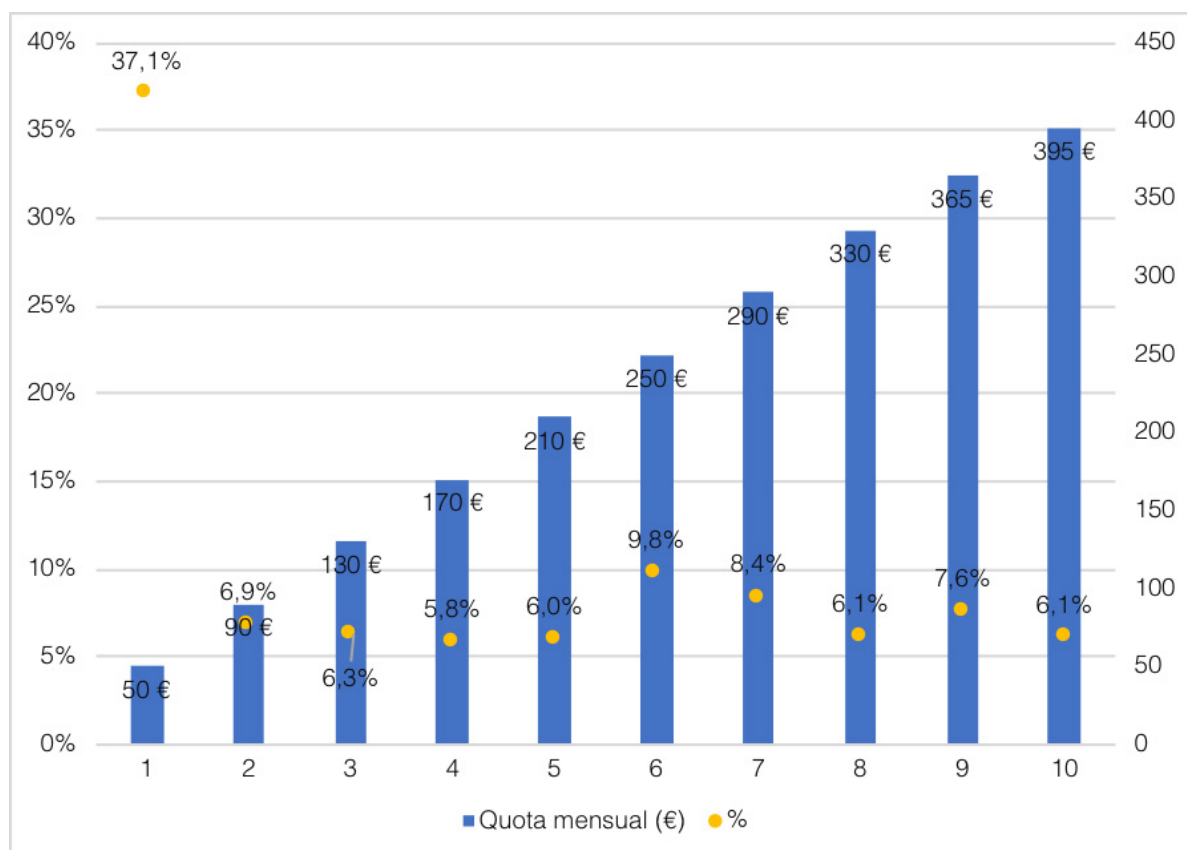
8 Aquest mateix ordre, alhora, estableix les bonificacions següents: (a) Bonificació del 50% de l'import per a: membres de família nombrosa de categoria general i membres de famílies monoparentals; (b) Bonificació 10% de l'import si la tramitació es fa telemàticament (en els casos que es pugui fer de manera telemàtica o presencial). I (c) Exempció del 100% del pagament per a: membres de família nombrosa de categoria especial, víctimes del terrorisme (i els seus cònjuges i els seus fills), persones amb discapacitat igual o superior al 33% i infants o adolescents en acolliment familiar.

Al curs 2019-2020, la distribució de les famílies es concentra bàsicament als primers trams, en els que el preu és menor. El següent Gràfic 19 mostra el percentatge en cada un dels 10 trams de tarifació social el percentatge de famílies sobre el total (el punt) i la quota mensual corresponent a cada tram (la columna). Destaca que el 37% de les famílies se situen en el 1r tram (és a dir: el tram més econòmic, dels que tenen les rendes més baixes).

Gràfic 19. Percentatge de famílies i quota mensual corresponent a cada tram de la tarifació social de les escoles bressol (en % i €), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del IMEB

Igualment, la distribució de les famílies segons trams de tarifació ha evolucionat de forma significativa: mentre que les situades al 1r tram han augmentat de forma notable (un augment de 5,6 punts percentuals en relació al curs 2017-2018), les situades als trams superiors s'han reduït substancialment (una reducció de 6,1 punts percentuals) (Taula 7).

Ara bé, la tarifació social segueix patrons molt diferenciats segons grups socials (models familiars, nacionalitat) i territorials. Així, les famílies monoparentals es situen de forma abastegadora el primer tram (77,8%), mentre que les famílies biparentals ho fan de forma similar a la mitjana total (33,1%) (Taula 8). De forma similar, les famílies estrangeres es situen molt més en el 1r tram (69%) que no pas les de nacionalitat espanyola -que se situen per sota de la mitjana barcelonina, amb un 23,8% (Taula 9).

Taula 7. Distribució de famílies, segons els trams de tarifació social concedits en les taxes de les escoles bressol municipals (%). Cursos 2017-2018 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del IMEB

Trams	2017-2018	2018-2019	2019-2020
1	31,50	28,80	37,07
2	6,20	6,70	6,85
3	5,60	5,30	6,28
4	5,20	5,70	5,83
5	5,70	5,80	5,97
6	10,30	10,00	9,77
7	9,70	8,90	8,39
8	7,80	7,50	6,13
9	10,40	9,10	7,61
10	7,70	8,10	6,10

Taula 8. Distribució de famílies en funció del tram de tarifació que se'ls ha concedit en la seva taxa a l'escola bressol municipal, segons models familiars (%)

Font: elaboració pròpia a partir de dades del IMEB

Model familiar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Biparental	33,1	7,2	6,7	6,1	6,3	10,4	9,0	6,5	8,2	6,5
Monoparental	77,8	3,3	2,6	2,6	3,2	3,5	2,7	1,4	1,5	1,5

Taula 9. Distribució de famílies en funció del tram de tarifació que se'ls ha concedit en la seva taxa a l'escola bressol municipal, segons nacionalitat (%)

Font: elaboració pròpia a partir de dades del IMEB

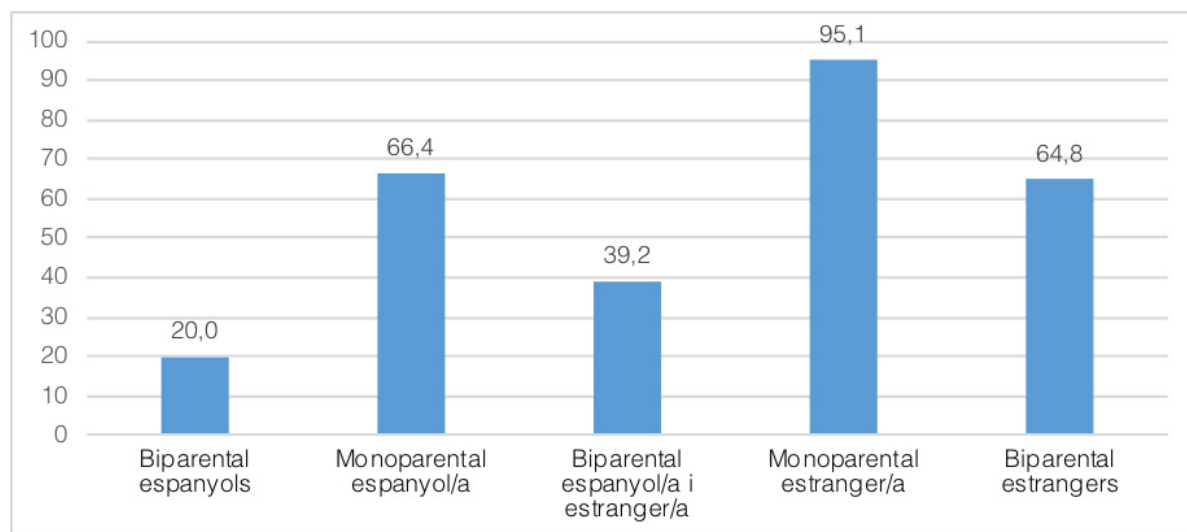
Trams	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Espanyola	23,8	5,5	6,2	6,2	7,5	12,7	11,1	8,2	10,5	8,3
Estrangera	69,0	9,8	5,6	3,9	3,0	2,9	2,0	1,2	1,6	0,9
Espanyol i estranger (biparental)	39,2	8,0	8,5	7,1	4,9	8,8	7,7	5,0	5,3	5,5

La combinació d'ambdues variables (model familiar i nacionalitat) permet observar com les famílies amb més accés al 1r tram són les monoparentals estrangeres (95%) i -en un llindar similar- les monoparentals espanyoles (66%) i les biparentals estrangeres (65%) (Gràfic 20).

Gràfic 20. Famílies en el 1r tram de tarifació en la taxa a l'escola bressol municipal (%), segons parentalitat i nacionalitat

Font: elaboració pròpia a partir de dades del IMEB

Alhora, aquestes diferències també es donen en clau territorial: així, els districtes de Nou Barris (57,6%), Ciutat Vella (56,4%) i Sants-Montjuïc (44,5%) es situen clarament per sobre la mitjana de la ciutat en percentatge de famílies situades al tram 1; a l'extrem invers, només 1 de cada 4 famílies de L'Eixample, Gràcia, Sarrià – St. Gervasi o Les Corts es troben al tram 1 (Taula 10).

Taula 10. Distribució de famílies en funció del tram de tarifació que se'ls ha concedit en la seva taxa a l'escola bressol municipal, segons districtes (%)

Font: elaboració pròpia a partir de dades del IMEB

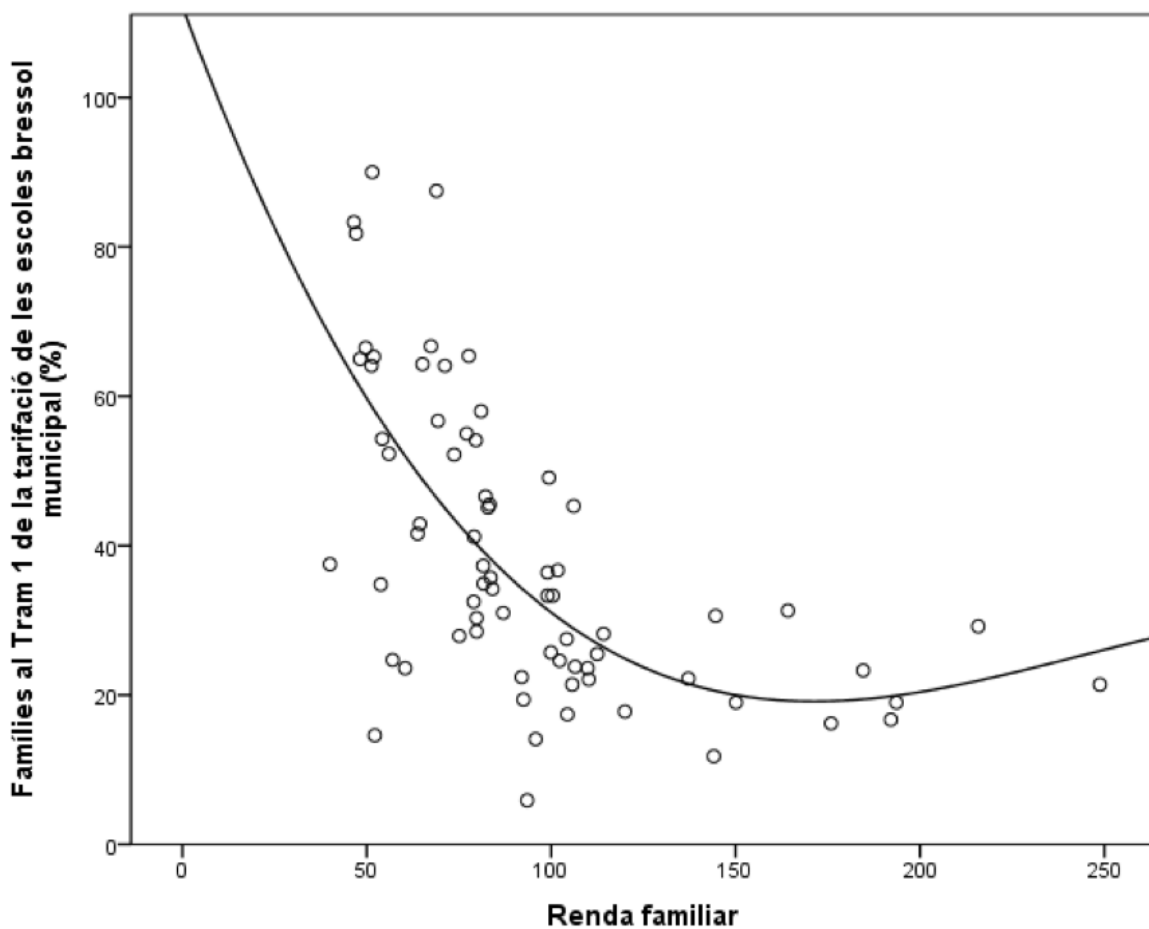
Trams	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Barcelona	37,1	6,9	6,3	5,8	6,0	9,7	8,4	6,1	7,6	6,1
Ciutat Vella	56,4	9,3	6,8	4,2	4,2	6,2	3,3	4,4	1,5	3,7
L'Eixample	25,4	4,7	5,9	7,5	6,4	9,3	12,1	7,9	9,8	11,0
Sants-Montjuic	44,5	8,0	5,5	4,9	7,1	8,6	7,1	4,9	5,9	3,6
Les Corts	20,9	3,6	3,6	7,2	5,8	10,8	9,4	10,5	15,2	13,0
Sarrià-St. Ger-vasi	22,4	4,3	5,5	5,5	4,3	11,1	9,6	8,1	16,4	12,8
Gràcia	21,1	3,9	5,4	7,1	6,9	11,9	11,9	11,2	11,3	9,1
Horta-Guinardó	36,1	7,8	5,9	6,9	6,6	10,8	8,5	5,5	6,9	5,0
Nou Barris	57,6	7,1	7,5	4,0	5,6	6,2	4,5	3,0	3,1	1,4
Sant Andreu	39,7	8,3	7,8	5,0	6,3	10,3	7,9	4,4	6,8	3,5
Sant Martí	32,7	7,6	6,3	5,9	5,4	11,1	9,4	6,5	8,1	7,0

Aquestes diferències es correlacionen de forma directa amb la renda territorial mitjana de cada barri. En aquest sentit, el següent Gràfic 21 mostra l'alta correlació entre, d'una banda, el percentatge de famílies de cada barri que se situen al 1r tram de la tarifació d'escoles bressol i, d'altra banda, la renda mitjana d'aquest barri: és a dir, a menor renda familiar del barri, major percentatge de famílies amb una tarifa del 1r tram.

Gràfic 21. Famílies situades al Tram 1 de la tarificació de les escoles bressol municipal (%) i renda familiar, barris de Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del IMEB

L'avaluació rigorosa de les conseqüències de la implementació de la tarificació social requereix d'una avaluació d'impacte que, a dia d'avui, encara no disposem. Tanmateix, la comparació temporal (abans i després de la implementació de la tarificació social) ens permet veure quins és el percentatge de famílies que surten beneficiades (és a dir, paguen un preu menor) o perjudicades (un preu superior) amb el nou model. El model previ preveia una situació de bonificació familiar i un preu únic mensual de 289 € per infant per a totes les famílies⁹. La comparació ha de ser, doncs, entre les famílies amb bonificació social en el anterior model de tarificació (és a dir, les que pagaven menys de 289 € per infant) amb les famílies situades entre els trams 1 i 6 de l'actual model (inferiors, doncs, al tram 7 -que correspon a 290 €). Així, l'*Informe d'oportunitats educatives* de 2016 ja identificava un 33,9% de famílies amb bonificació a les escoles bressol municipal; en l'actualitat, aquest percentatge arriba al 71,7% (Taula 11). Es conclou, doncs, que el 37,8% de les famílies amb infants en escoles bressol municipals s'han vist beneficiades per la implementació de la tarificació social.

La Taula 11 mostra com tots els districtes s'han beneficiat significativament de la implementació del nou sistema. Destaca que el nou model ha afavorit tant els districtes de menor renda com, també, els de major renda -ja que eren els que tenien un menor percentatge de famílies beneficiades en l'anterior model. Així, els districtes més beneficiats és molt elevat a Sarrià - Sant Gervasi o Les Corts; en canvi, en districtes en que es partia d'un gran "sostre" de famílies beneficiades, el marge de millora era més reduït.

⁹ Així, l'anterior model de tarificació preveia un preu únic mensual de 289 € per infant per a totes les famílies, i les que no superaven el líndar de renda establert es beneficiaven de bonificacions (del 80%, el 50% o el 30%). Concretament, en el sistema de bonificacions emprat abans de la introducció de la tarificació social hi havia cinc quotes progressives fins a 1,34 vegades l'índex de renda de suficiència de Catalunya (IRSC) (IIAB, 2019b).

Taula 11: Percentatge d'alumnat amb bonificació (curs 2015-2016), percentatge d'alumnat en el tram 6 o per sota, en el tram 7, i per sobre del tram 7 (curs 2019-2020)

Trams	2015-2016	2019-2020			% famílies beneficiades
	% bonificació	Trams 1-6	Tram 7	Trams 8-10	
Barcelona	33,9	71,7	8,4	19,9	37,8
Ciutat Vella	53	87	3,3	9,7	34
L'Eixample	19	59,3	12,1	28,6	40,3
Sants-Montjuïc	39,3	78,4	7,1	14,5	39,1
Les Corts	13,6	52	9,4	38,6	38,4
Sarrià-St. Gervasi	8,9	53,1	9,6	37,3	44,2
Gràcia	22,8	56,5	11,9	31,6	33,7
Horta-Guinardó	44,4	74,2	8,5	17,3	29,8
Nou Barris	58,7	88	4,5	7,5	29,3
Sant Andreu	34,4	77,3	7,9	14,7	42,9
Sant Martí	26,3	69	9,4	21,6	42,7

Font: elaboració pròpia a partir de dades del IMEB

En resum, la implementació de la tarifació social ha tingut un impacte immediat, caracteritzat pel gran percentatge de famílies situades al tram més accessible econòmicament (el 37,1% de les famílies se situen al 1r tram, en una tendència que va a l'alça). Alhora, l'anàlisi de la distribució dels trams de pagaments desagregada segons variables de nacionalitat, model familiar o territori (districtes, barris) mostra com els sectors més vulnerables (territoris de menor renda, famílies monoparentals, famílies amb progenitors estrangers) són els qui han accedit en major grau al 1r tram de la tarifació social. Això demostra la capacitat d'identificar i focalitzar en els sectors més vulnerables de la tarifació social.

El nou model de tarifació social ha implicat una millora substancial en tots i cadascun dels districtes de la ciutat (demostrada amb el superior percentatge de famílies en els trams 1 i 7 en comparació al percentatge de famílies bonificades en l'anterior model).

EN RESUM...

L'educació a la petita infància és una etapa educativa clau a l'hora de promoció del desenvolupament social, psicològic i cognitiu dels infants. Els seus impactes són particularment positius per col·lectius de menor nivell socioeconòmic.

És per això que l'educació infantil de 1r cicle és una etapa vital per garantir el dret a l'educació en condicions d'igualtat d'oportunitats.

Tot i que existeixen múltiples i legítimes opcions educatives per a aquesta franja vital (petita i primera infància), el dispositiu -amb diferència- més important és l'educació infantil de 1r cicle.

L'accés a l'educació infantil de 1r cicle mostra una tendència a l'alça (si bé amb una distribució molt heterogènia entre grups socials). Així, **la matrícula d'educació infantil de 1r cicle ha augmentat de forma destacada els últims cursos**, però ho ha fet exclusivament **gràcies al creixement del sector públic**, que ha crescut tant en nombre total d'alumnat matriculat com, també, en pes relatiu en relació al sector privat.

Com a conseqüència d'aquest creixement global de matrícula, la taxa de demanda atesa també ha augmentat molt els últims cursos; p.ex., TBE 0-2 ha passat del 36,6% al 2006-2007 fins al 45,1% al 2019-2020.

Ara bé, la TBE 0-2 mostra diferències abismals segons territoris i grups socials. D'una banda, els districtes amb una TBE 0-2 superior són Les Corts i Sarrià – St. Gervasi i, els que tenen una TBE 0-2 inferior són Ciutat Vella, Horta – Guinardó i Nou barris. De totes maneres, i de forma preocupant, les diferències entre les TBE 0-2 dels districtes han augmentat els últims anys, sobretot degut a l'estancament dels districtes amb menor TBE 0-2 -especialment Ciutat Vella. D'altra banda, en relació a diferències en la TBE 0-2 segons grups socials, els infants de nacionalitat estrangera tenen una molt menor TBE 0-2 (del 16%) que els de nacionalitat espanyola (53,7%).

Paradoxalment, els infants més vulnerables i desafavorits són els qui més tindrien a guanyar accedint a l'educació infantil de 1r cicle però, a la pràctica, són els qui més exclosos se'n troben.

Així doncs, l'accés a l'educació infantil de 1r cicle no és només insuficient, sinó també altament diferenciat segons territoris i grups socials. Això contribueix a reproduir les desigualtats educatives, el que constitueix de facto una vulneració del dret a l'educació en igualtat d'oportunitats, tal com ha denunciat reiteradament el Síndic de Greuges (Síndic de Greuges, 2007, 2015).

La Taxa de demanda atesa mostra com l'oferta pública és molt inferior a la demanda de les famílies: de només el 57% (això és, quasi la meitat de les famílies que demanen plaça al sector públic no l'aconsegueixen). Aquesta taxa de demanda atesa pública és especialment reduïda a l'Eixample, Gràcia i Les Corts.

En canvi, cal valorar de forma molt **positiva el nou sistema municipal de tarifació de les escoles bressol**. Així, la nova tarifació social ha tingut un impacte immediat, que ha permès que **el 37,1% de les famílies paguin el 1r tram -el més econòmic**. La focalització de la política ha permès que els sectors més vulnerables (territoris de menor renda, famílies monoparentals, famílies amb progenitors estrangers) accedeixin més freqüentment 1r tram de la tarifació social. Una comparació amb el model anterior mostra **un major percentatge de famílies que perceben bonificacions, tant al conjunt de Barcelona (un augment del 37,8%)** com a tots i cadascun dels districtes de la ciutat.

En aquest capítol es descriuran els sistemes educatius d'infantil de 2n cicle, Primària i ESO. Aquests són nivells o bé de facto universals (Educació infantil de 2n cicle) o bé legalment obligatoris (Primària i ESO).

Aquestes etapes constitueixen el gruix central de les trajectòries escolars d'infants i joves, i per tant són els dispositius centrals a l'hora de condicionar les oportunitats acadèmiques i la desigualtat educativa dels i les joves de la ciutat.

Tal com l'anterior apartat, els diversos nivells s'analitzen a partir de tres dimensions: accés (matrícula, taxes de demanda atesa, mobilitat); processos i condicions d'escolarització (composició dels centres i nivells educatius, complexitat, taxes d'idoneïtat); i resultats (absentisme escolar, resultats de competències bàsiques, taxes de graduació).

3.2.1. L'accés a l'educació infantil de 2n cicle

Tot i que l'Educació infantil de 2n cicle és considerada gratuïta i universal (article 5 de la *Llei d'educació de Catalunya*, LEC, 2009), la **matrícula d'Educació infantil de 2n cicle** ofereix una evolució molt irregular, tant a Catalunya com a Barcelona, fruit dels canvis demogràfics experimentats en ambdós territoris.

En aquest sentit, l'evolució durant l'última dècada de la matrícula d'Educació infantil de 2n cicle ha experimentat una lleugera davallada a Catalunya i una molt més important reducció a Barcelona (Taula 12, Gràfics 22 i 23).

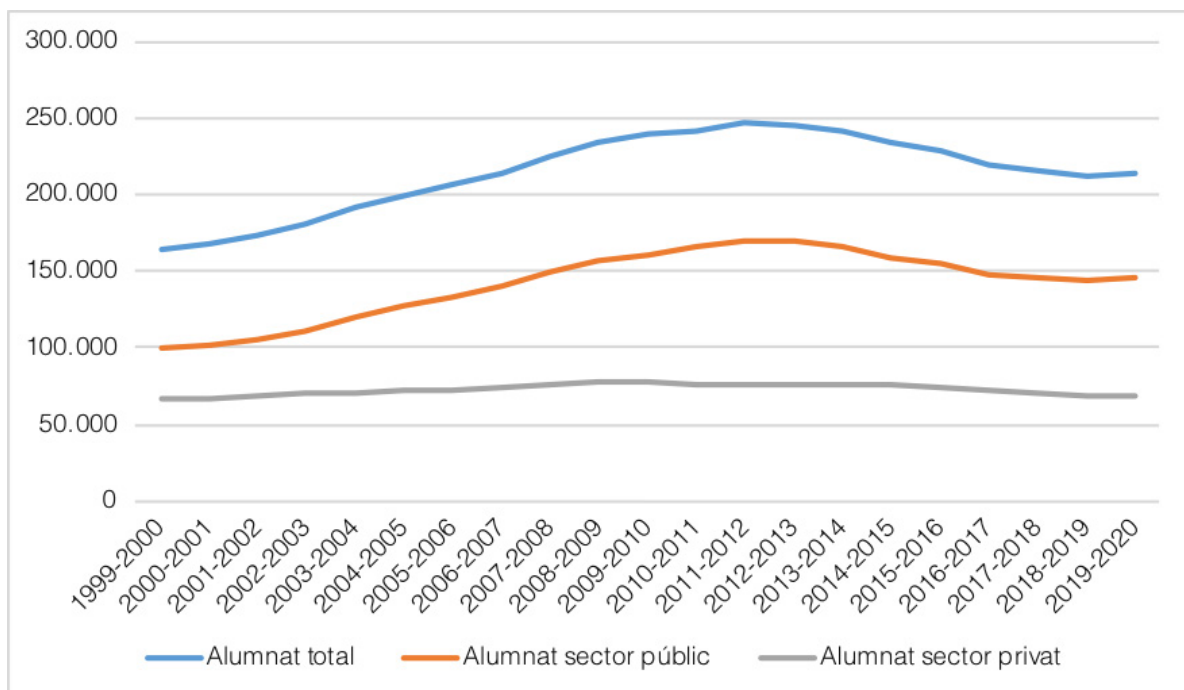
En termes evolutius, el punt més alt de matrícula d'Educació infantil de 2n cicle es dona al curs 2011-2012; i, des de llavors, la dinàmica de matrícula és a la baixa. En el cas de Barcelona, el pic d'alumnat es dona al curs 2011-2012 (41.498), i posteriorment es redueix fins a una matrícula de 39.547 al curs 2019-2020.

Si prenem com a punt de partida el curs de fa una dècada, el curs 2008-2009, l'alumnat total d'Educació infantil de 2n cicle es redueix a la ciutat (-1.248 alumnes, un decreixement en termes absoluts). Aquesta reducció en termes agregats es deu a la pèrdua d'alumnat del sector privat (que perd -3.720 alumnes), el qual no és compensat per substancial creixement del sector públic (+2.472 alumnes). Conseqüentment, el pes relatiu de cada sector varia: passa a ser 41% públic i 59% privat al 2008-2009 a 48,5% públic i 51,5% privat al 2019-2020 (Gràfic 24).

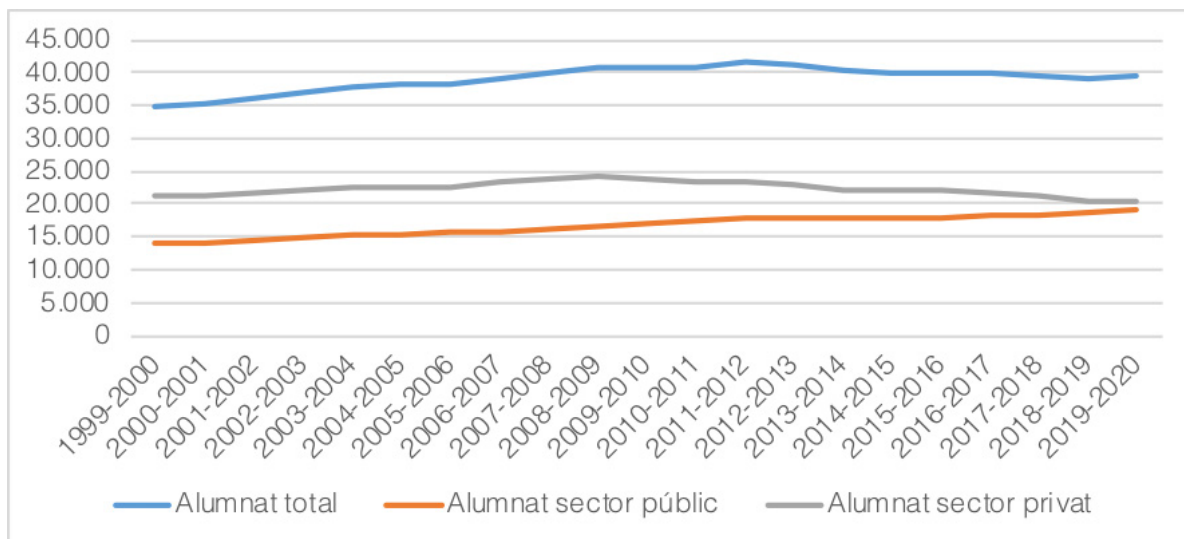
Gràfic 22. Matrícula Educació infantil de 2n cicle (N), Catalunya, cursos 1999-2000 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

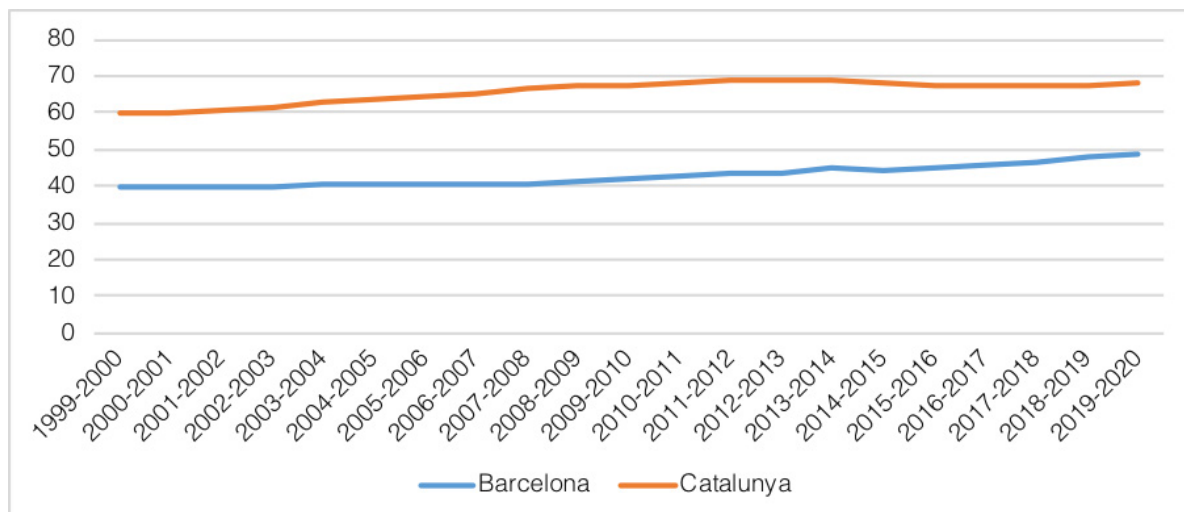
Gràfic 23. Matrícula Educació infantil de 2n cicle, Barcelona (N), cursos 1999-2000 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 24. Matrícula pública d'Educació Infantil de 2n cicle (% sobre el total), Catalunya i Barcelona, 1999-2000 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Taula 12. Evolució de la matrícula i centres d'Educació infantil de 2n cicle (N i 2008-2009 = 100), cursos 2008-2009 fins 2019-2020, segons titularitat, Catalunya i Barcelona

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació. Nota * = Els centres de 2008-2009 són els centres exclusivament d'Educació infantil

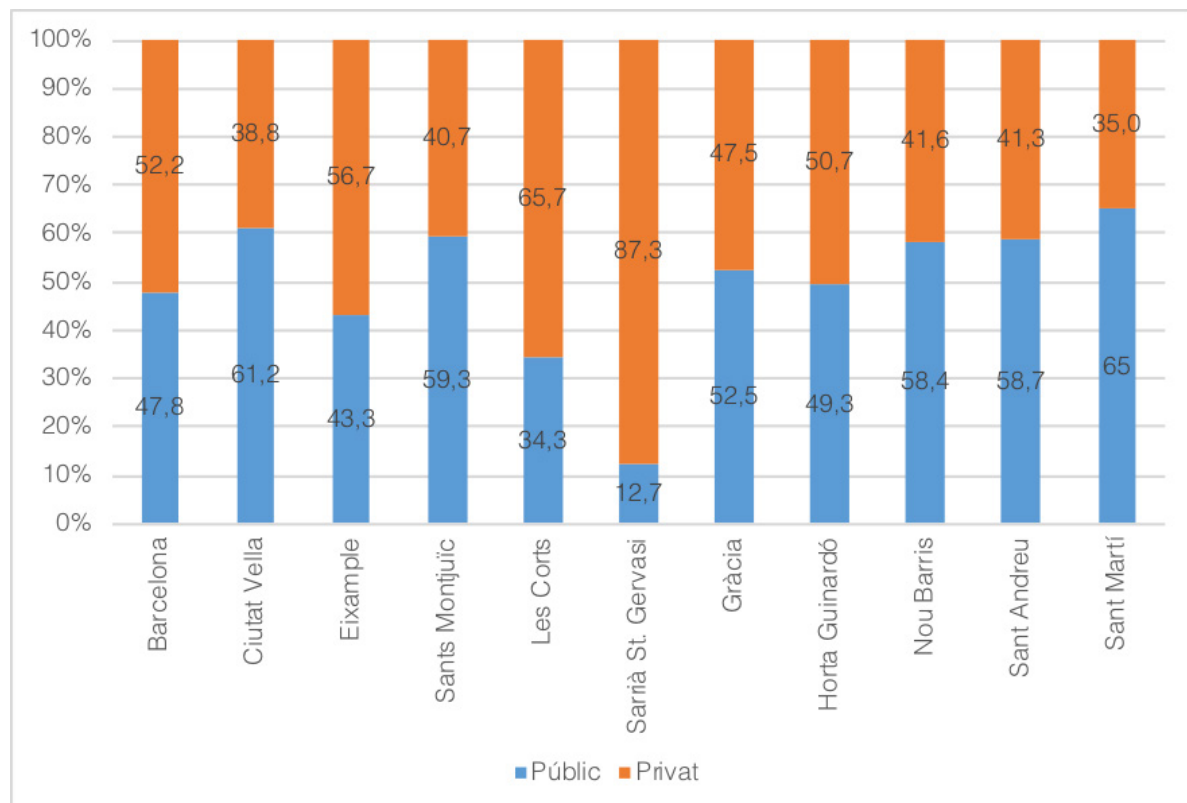
Territori	Sector	Evolució	Δ Alumnat	Δ Centres*
Catalunya	Total	N	-25.421	921
		2008-2009 = 100	89,4	166,3
	Públic	N	-16.156	905
		2008-2009 = 100	90,0	213,0
	Privat	N	-9.265	16
		2008-2009 = 100	88,1	102,7
Barcelona	Total	N	-19.666	82
		2008-2009 = 100	66,8	131,3
	Públic	N	2.063	106
		2008-2009 = 100	112,1	258,2
	Privat	N	-21.729	-24
		2008-2009 = 100	48,4	87,7

A nivell de districte, la distribució de l'alumnat segons la titularitat és força divergent: els districtes amb major nivell de matrícula privada són Les Corts (65,7%) i, sobretot, Sarrià – St. Gervasi (87,3%). Després, una sèrie de districtes es mouen al voltant de la mitjana de la ciutat: L'Eixample, Horta – Guinardó o Gràcia (43,3%, 49,3% i 52,5% de matrícula pública). La resta de districtes es mouen en nivells de matrícula pública força superiors a la mitjana, propers i superiors al 60%: Nou Barris, Sant Andreu, Sants – Montjuïc, Ciutat Vella o Sant Martí (Gràfic 25).

Gràfic 25. Titularitat de la matrícula d'Infantil de 2n cicle (%), segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

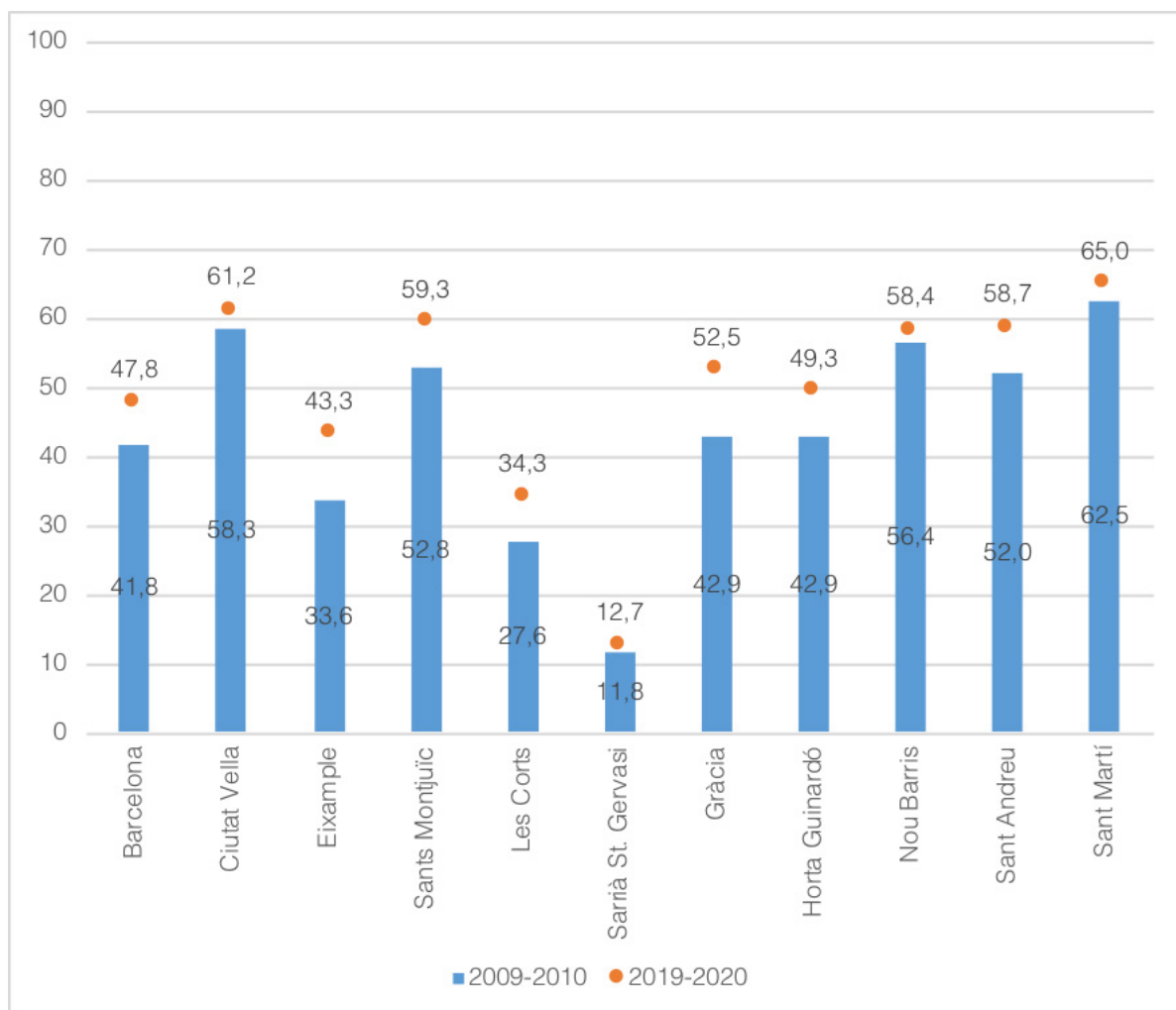

Alhora, en la majoria de districtes s'observa una evolució a l'alça del sector públic (Gràfic 26): en l'última dècada, el sector públic augmenta aproximadament uns 10 punts percentuals als districtes de Gràcia o l'Eixample, i més d'un 5 punts percentuals a Sants – Montjuïc, Horta – Guinardó i Sant Andreu.

Gràfic 26. Evolució de matrícula pública d'Educació infantil de 2n cicle (%), segons districte, Barcelona, 2009-2010 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

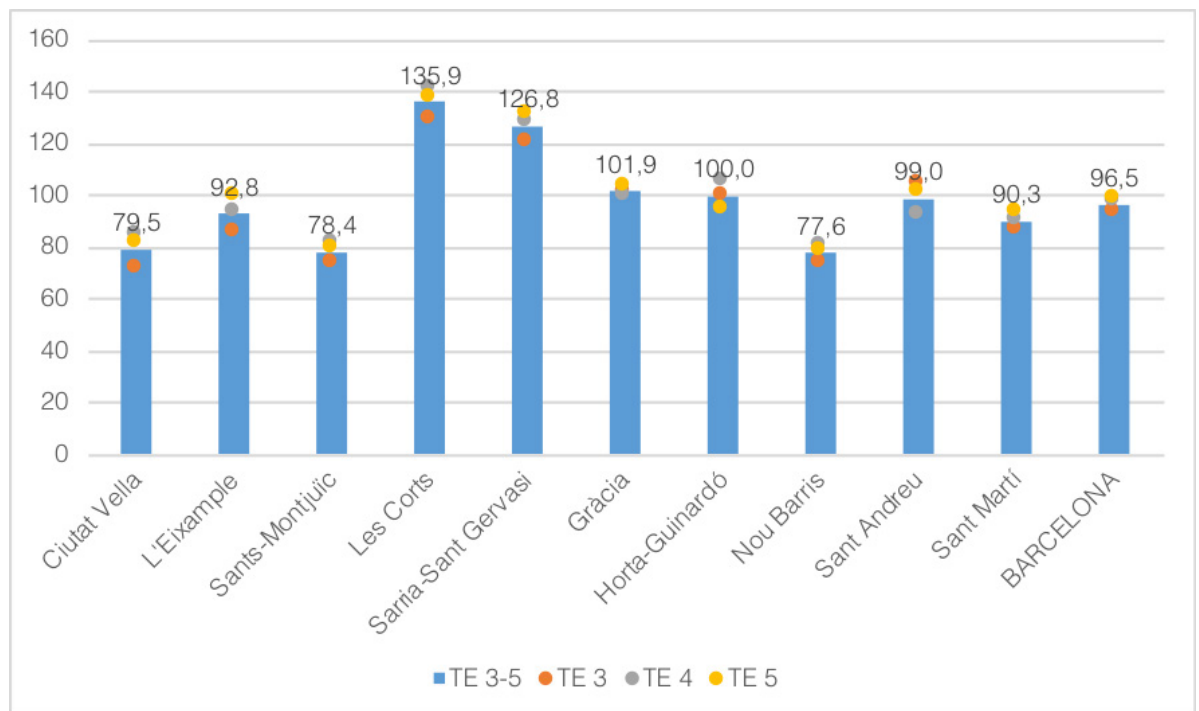
3.2.2.

La Taxa bruta d'escolarització d'entre 3 i 5 anys

En paral·lel, tal com s'havia destacat en anteriors edicions, tot i que l'Educació infantil de 2n cicle no és obligatòria, si que és a la pràctica quasi universal; amb la qual cosa la **Taxa bruta d'escolarització (TBE) 3-5** del curs 2019-2020 és de 96,5% (Gràfic 27).

Gràfic 27. Taxa bruta d'escolarització (TBE) d'infantil de 2n cicle, segons edat i districte, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de Dades del Departament d'Educació (alumnat, curs 2019-2020) i de l'Ajuntament de Barcelona (Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2020)

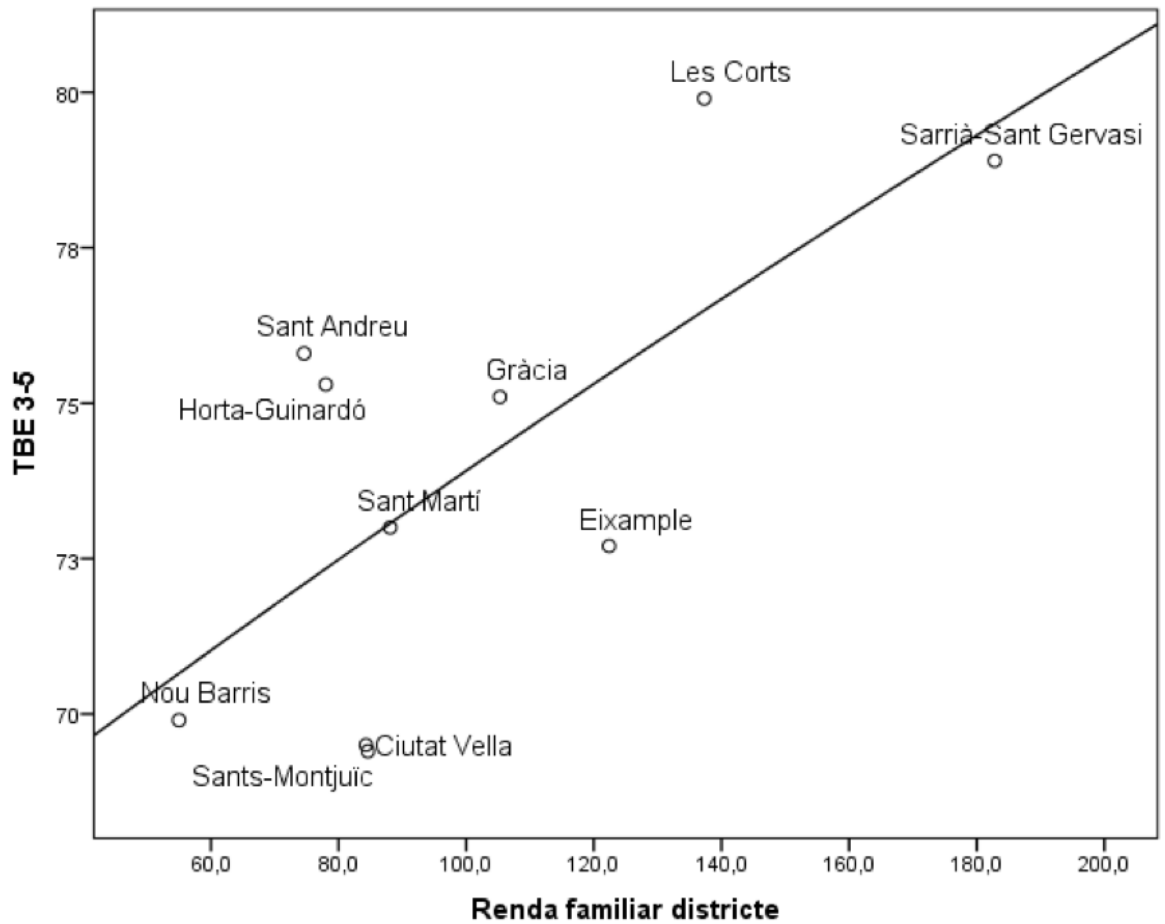
La distribució territorial de la TBE 3-5 és similar a la de la TBE 0-2 presentada anteriorment. En aquest sentit, destaca en l'extrem negatiu Ciutat Vella (TBE 0-2 de només 25,6 i TBE 3-5 de 79,5). En l'extrem positiu, Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi (amb TBE 0-2 superiors a 60 i TBE 3-5 superiors a 120). Més endavant aprofundirem la mobilitat de l'alumnat, i mostrarem com tant Sarrià – Sant Gervasi com Les Corts son receptors nets d'alumnat en tots els nivells educatius -també Educació infantil de 2n cicle.

La TBE 3-5 es relaciona intensament amb el context socioeconòmic. Així, els districtes amb menor renda disponible són aquells que presenten menor TBE 3-5 (tal com passava amb la TBE 0-2) (Gràfic 28).

Gràfic 28. TBE 3-5 segons renda familiar disponible, districtes de Barcelona, 2019-2020

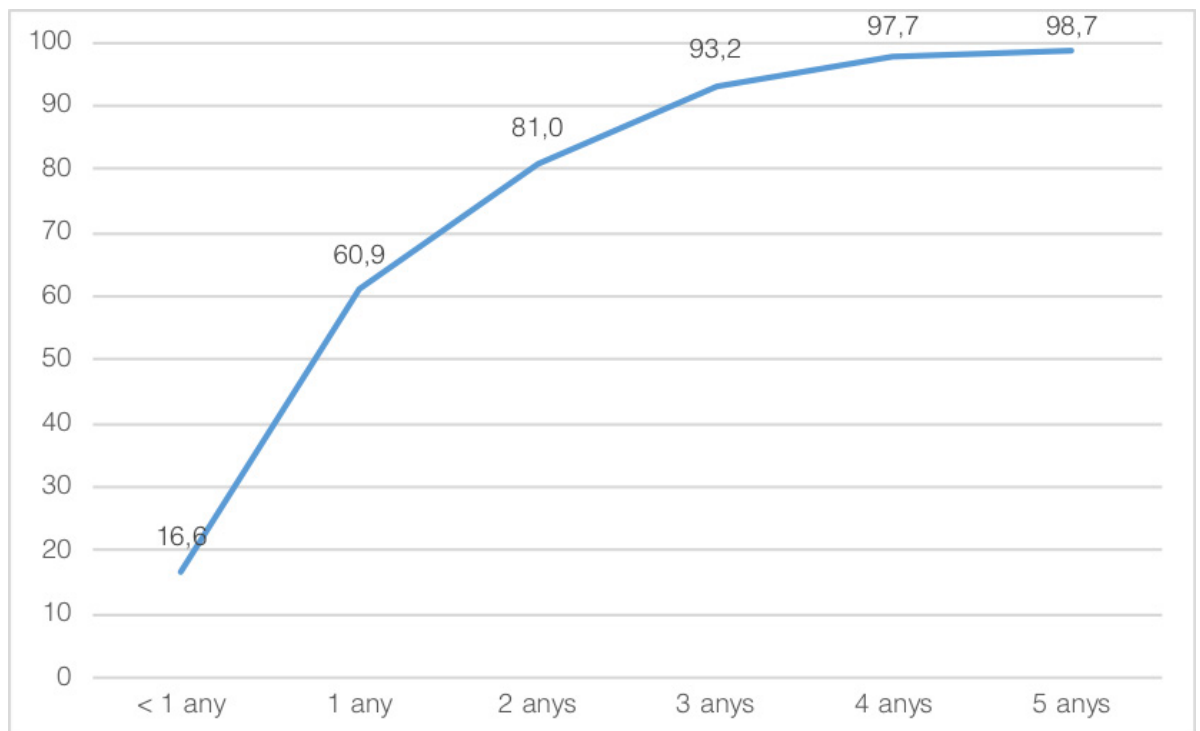
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i de l'Ajuntament de Barcelona

En relació a la taxa d'escolarització per edats, s'observa una evident tendència a l'alça d'aquesta en la mesura que augmenta l'edat dels infants (Gràfic 29).

Gràfic 29. TBE segons edat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i de l'Ajuntament de Barcelona

3.2.3. L'accés a l'educació Primària

Els nivells educatius de Primària i d'ESO són legalment obligatoris al nostre país (article 5 de la *Llei d'educació de Catalunya*, LEC, 2009). Donada la seva obligatorietat, doncs, per a analitzar-los no és necessari tenir en compte indicadors de cobertura en relació a la població de referència (com la taxa d'escolarització). En canvi, sí que són necessaris d'altres indicadors d'accés (com la matrícula, o la taxa de demanda atesa, per copsar la resposta de l'administració a la demanda de les famílies), així com d'altres indicadors de processos i resultats.

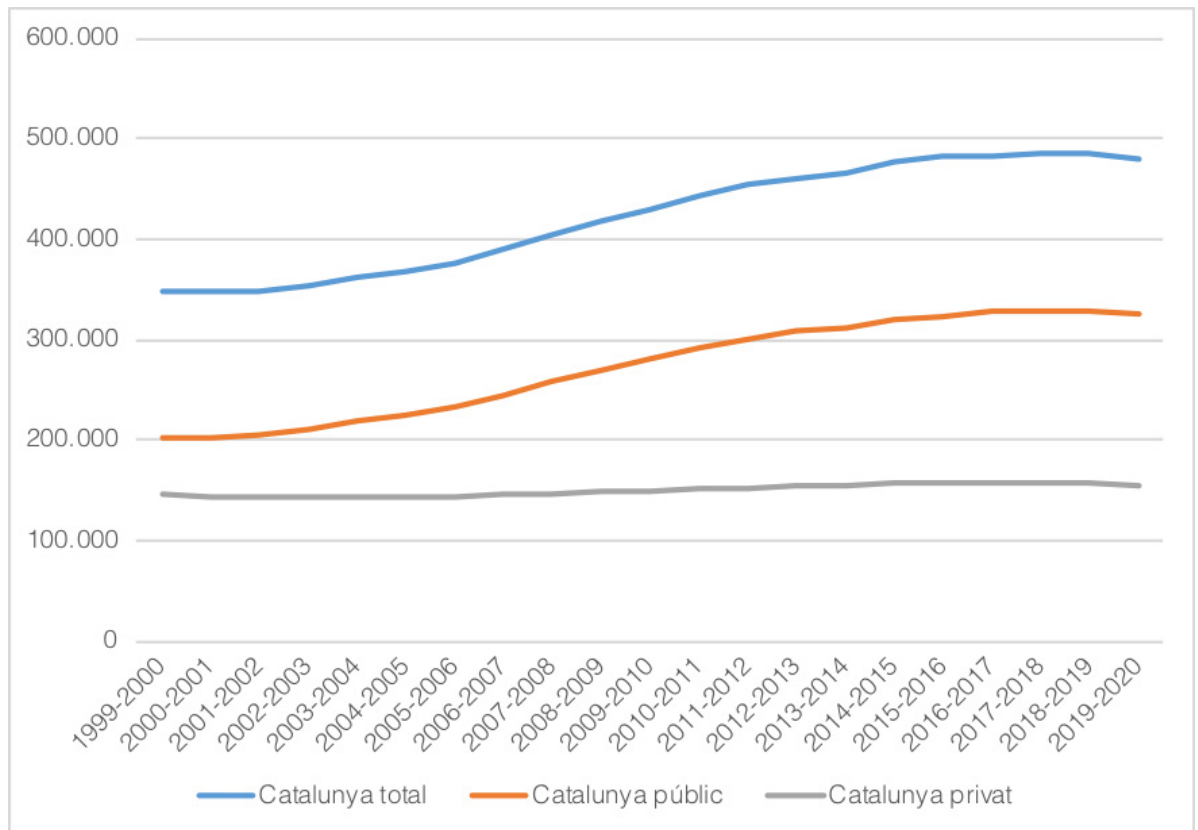
La matrícula d'educació Primària augmenta de forma substantiva al llarg de l'última dècada, i ho fa tant a Catalunya com a Barcelona (Gràfics 30 i 31). Així, l'alumnat de Primària a Catalunya passa de 418.914 al curs 2008-2009 a 479.958 al 2019-2020; en el mateix període, passa de 77.628 a 82.326 a Barcelona.

Ara bé, tant a Catalunya com a Barcelona el sector públic augmenta de forma molt rellevant (prenent com a referència el curs 2008-2009 = 100, passa a 117 en ambdós casos); en canvi, el sector privat es manté o bé estable (cas català) o directament pateix un lleuger decreixement (cas barceloní, amb la qual cosa es dona transvasament del sector privat envers al sector públic) (Gràfic 32, Taula 13).

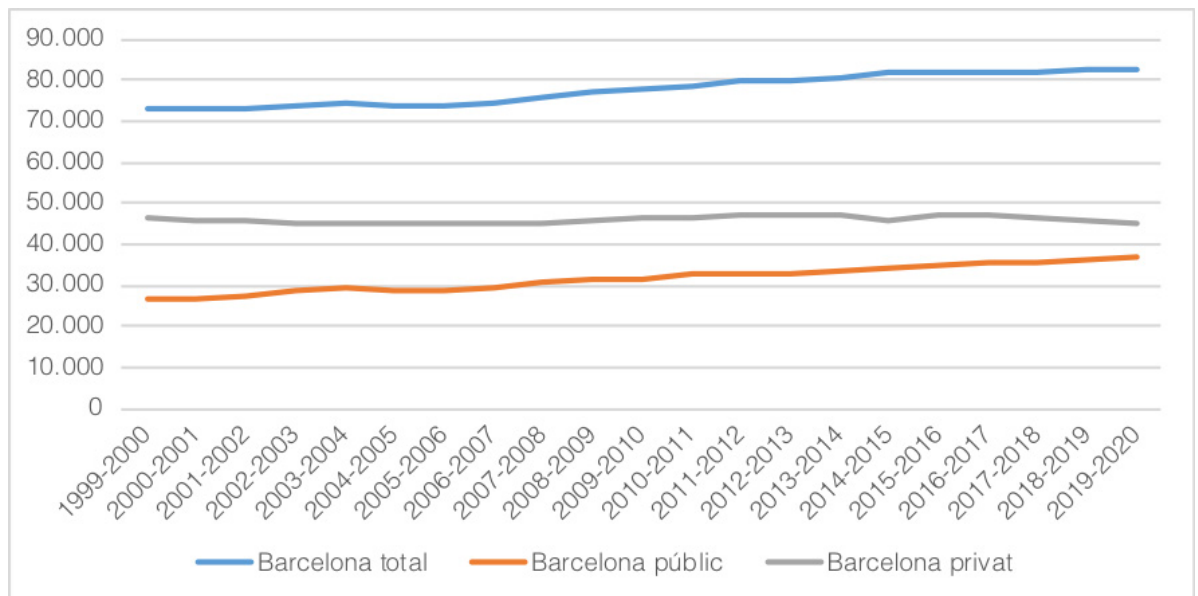
Gràfic 30. Matrícula de Primària, Catalunya (N), cursos 1999-2000 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 31. Matrícula de Primària, Barcelona (N), cursos 1999-2000 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

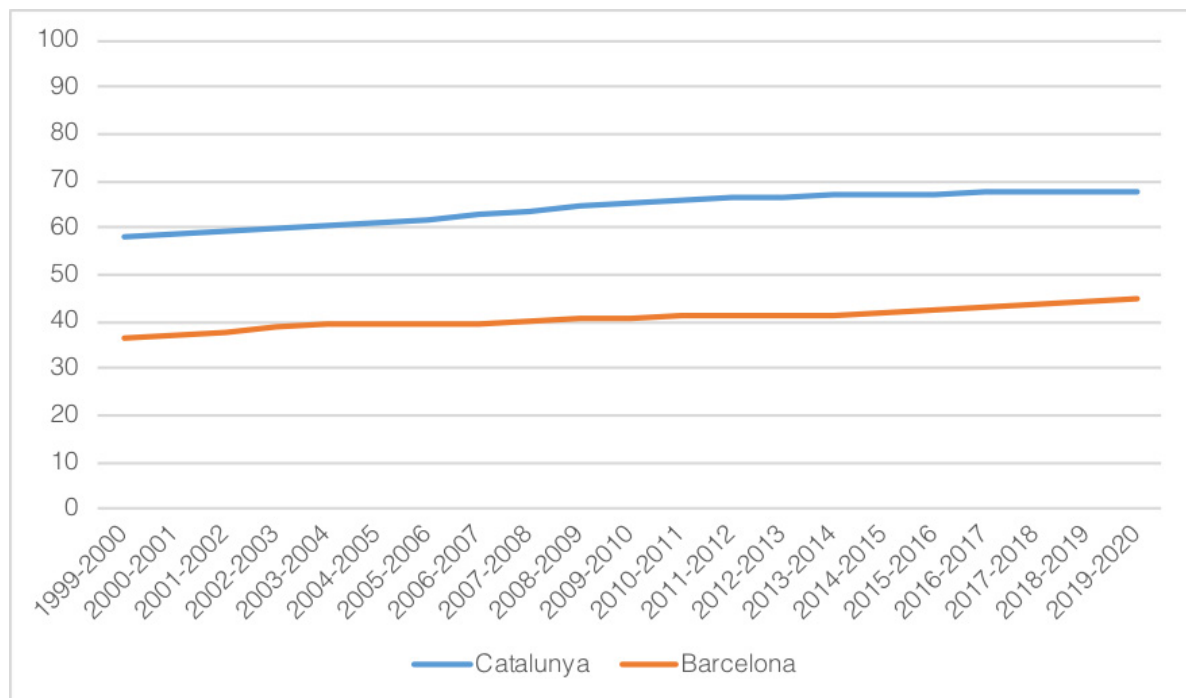
La combinació d'ambdós patrons (creixement sector públic, estancament del privat) implica un augment, lleuger però constant, del pes relatiu del sector públic sobre el total de la matrícula de Primària -tant a Catalunya com a Barcelona (Gràfic 32).

Així, Catalunya passa del 64,4% de matrícula pública sobre el total (2008-2009) fins al 67,8% (2019-2020) -cal tenir en compte que al curs 2000-2001 aquest pes relatiu era de només el 58,5%. En canvi, Barcelona passa, en aquesta dècada, del 40,5% al 45,0% -quan al curs 2000-2001 era de només 36,5%.

Gràfic 32. Matrícula pública de Primària (% sobre el total), Catalunya i Barcelona, 1999-2000 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Taula 13. Evolució de la matrícula de Primària (N i 2008-2009 = 100), cursos 2008-2009 fins 2019-2020, segons titularitat, Catalunya i Barcelona

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

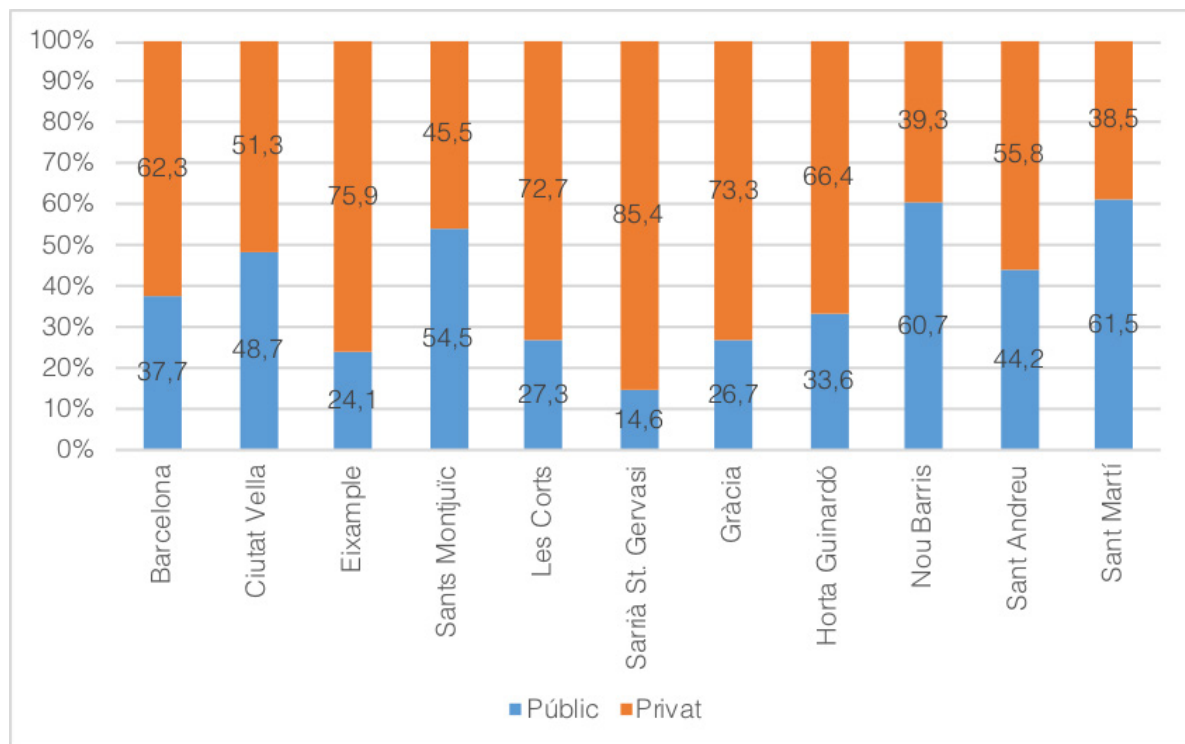
Territori	Sector	Evolució	Δ Alumnat	Δ Centres
Catalunya	Total	N	51.113	512
		2008-2009 = 100	111,9%	128,6%
	Públic	N	45.957	33
		2008-2009 = 100	116,5%	102,0%
	Privat	N	5.156	479
		2008-2009 = 100	103,4%	495,9%
Barcelona	Total	N	4.718	141
		2008-2009 = 100	106,1%	173,4%
	Públic	N	5.562	6
		2008-2009 = 100	117,6%	103,7%
	Privat	N	-844	135
		2008-2009 = 100	98,2%	550,0%

Ara bé, la distribució de l'alumnat segons titularitat està desigualment distribuïda pel territori. Així, el sector privat és especialment important a Sarrià – Sant Gervasi (87,6% de matrícula privada), Les Corts (70,4%) i l'Eixample (63,3%). En canvi, el sector públic és majoritari a Sant Martí (65,4%), Nou Barris (59,9%), Sants – Montjuïc (59,3%), Ciutat Vella (58,2%) i Sant Andreu (56,3%) (Gràfic 33).

Gràfic 33. Matricula de Primària (%), segons districte i titularitat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

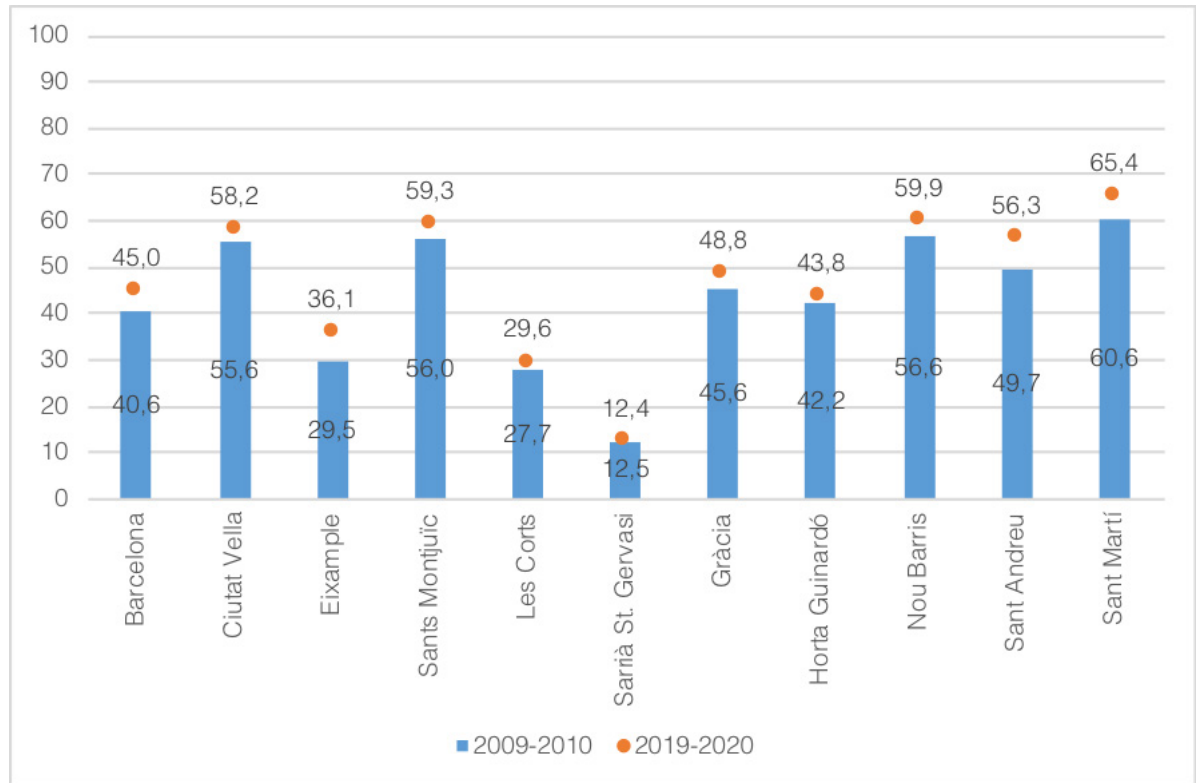

Nogensmenys, en clau històrica, destaca l'evolució positiva del sector públic a alguns districtes: és el cas de l'Eixample (que passa del 29,5% al 36,1% d'entre els cursos 2009-2010 i 2019-2020: un augment del de 6,6 punts percentuals), Sant Andreu (del 49,7% al 56,3%, és a dir un augment de també de 6,6 punts percentuals) i Sant Martí (que passa del 60,6% al 65,4%: per tant, 4,8 punts percentuals) (Gràfic 34).

Gràfic 34. Evolució de la matrícula pública de Primària (%), segons districte, Barcelona, 2009-2010 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

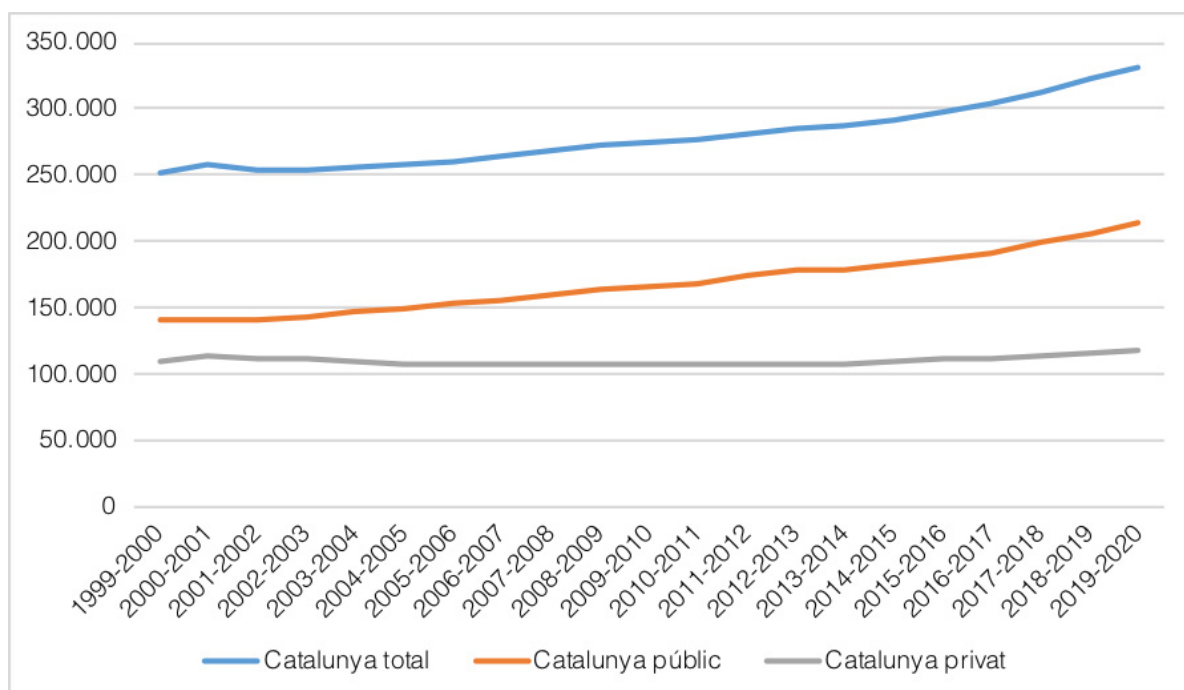

3.2.4. L'accés a ESO

La **matrícula d'ESO** també presenta un important augment en els últims cursos. Així, des del curs 2008-2009 fins al 2019-2020, l'alumnat d'ESO a Catalunya passa de 271.847 fins a 331.681, i el de Barcelona de 53.188 fins a 57.635 (Gràfics 35 i 36).

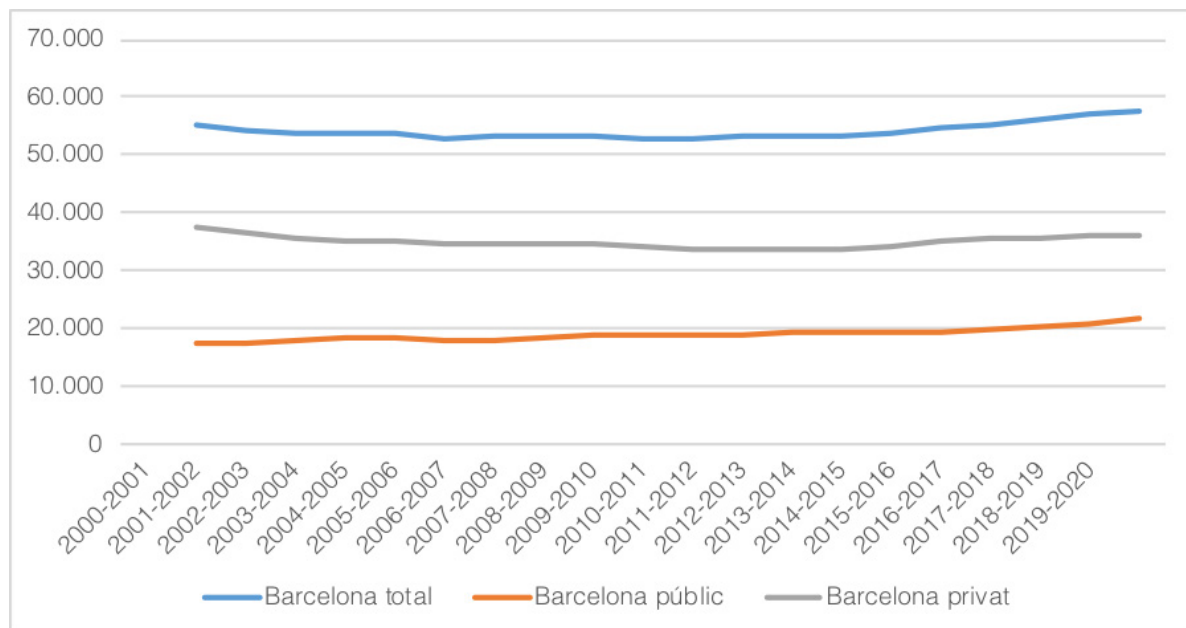
Gràfic 35. Matrícula d'ESO (N), Catalunya, cursos 1999-2000 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 36. Matrícula d'ESO (N), Barcelona, cursos 1999-2000 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

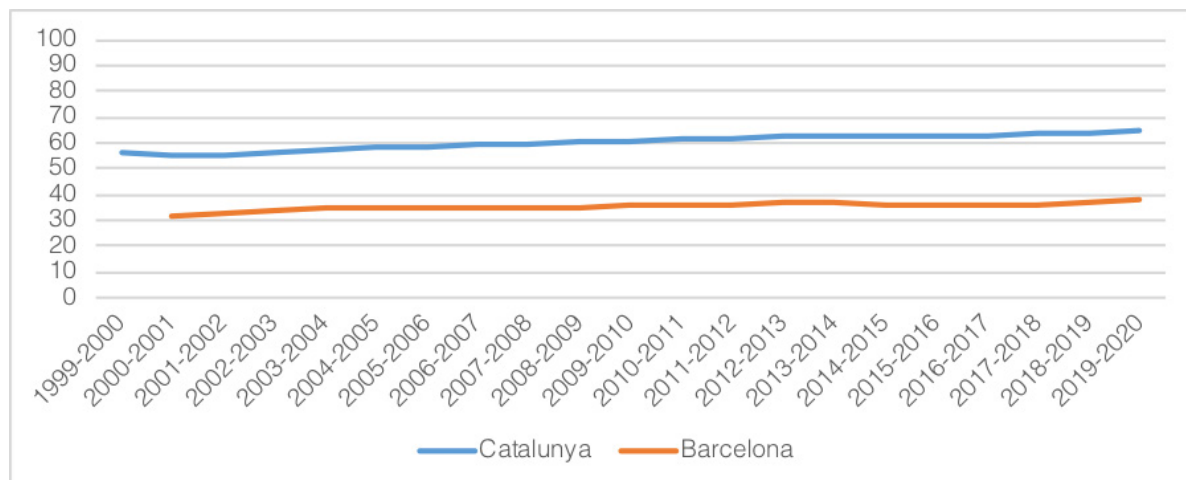
Com també passava en relació d'altres nivells educatius, aquest increment és fruit fonamentalment del creixement del sector públic, que augmenta de forma superior al que ho fa el sector privat. Així, en el període que va des del començament de la crisi econòmica fins a l'actualitat (cursos 2008-2009 fins 2019-2020), el sector públic a Catalunya augmenta 50.579 matrícules (prenent com a referència el curs 2008-2009 = 100, això implica créixer fins a 131,0), i a Barcelona el creixement del sector públic de 3.011 matrícules implica escalar fins al 116,1 en base a 2008-2009 = 100.

En ambdós territoris, el creixement del sector privat és més moderat: 9.075 alumnes a Catalunya (el 108,4 en relació a 2008-2009 = 100) i a Barcelona de 1.436 (el 104,2) (Taula 14).

Conseqüentment, el sector públic guanya pes relatiu en aquest període, tant a Catalunya (on el sector públic passa del 55,2% al curs 2000-2001, al 60,2% al 2008-2009 i al 64,6% al 2019-2020) com a Barcelona (als mateixos cursos de referència, el pes relatiu del sector públic és del 32,1%, 35,25 i 37,7%) (Gràfic 37).

Gràfic 37. Matrícula pública d'ESO (% sobre el total), Catalunya i Barcelona, 1999-2000 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Taula 14. Evolució de la matrícula d'ESO (N i 2008-2009 = 100), cursos 2008-2009 fins 2019-2020, segons titularitat, Catalunya i Barcelona

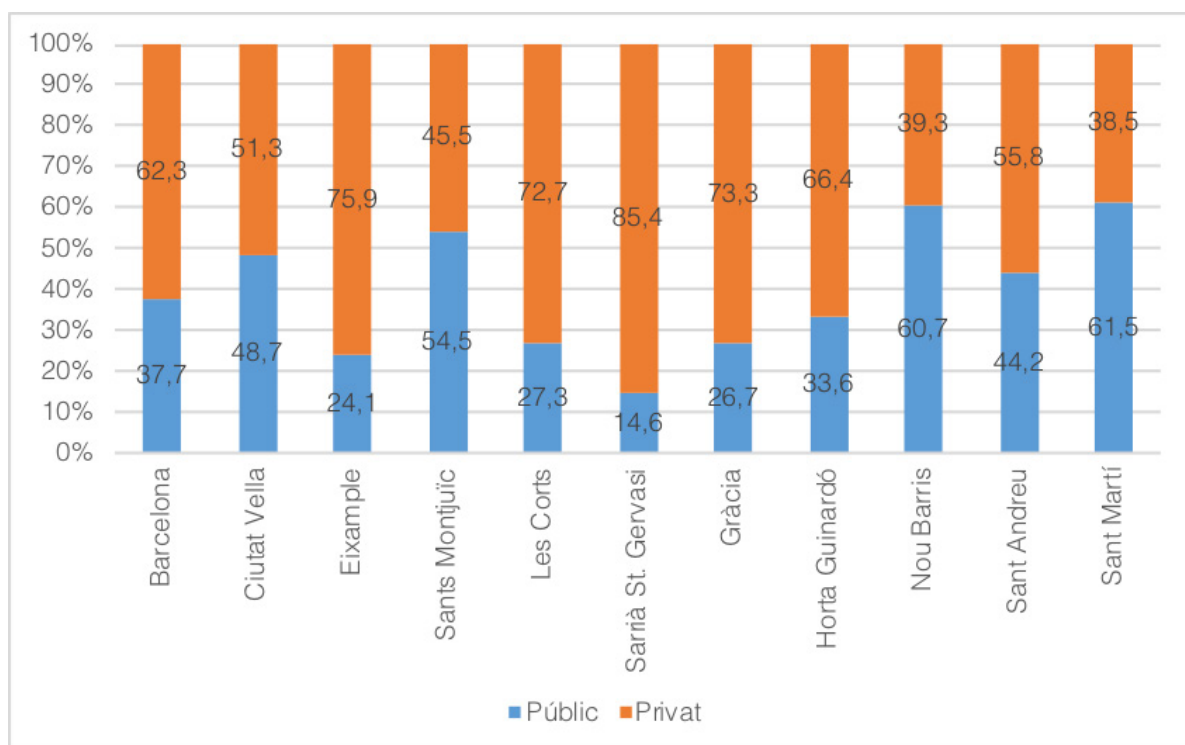
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Territori	Sector	Evolució	Δ Alumnat	Δ Centres
Catalunya	Total	N	59.834	117
		2008-2009 = 100	122,0	111,5
	Públic	N	50.759	103
		2008-2009 = 100	131,0	120,2
	Privat	N	9.075	14
		2008-2009 = 100	108,4	102,8
Barcelona	Total	N	4.447	-2
		2008-2009 = 100	108,4	99,1
	Públic	N	3.011	3
		2008-2009 = 100	116,1	104,5
	Privat	N	1.436	-5
		2008-2009 = 100	104,2	96,7

Els districtes barcelonins amb major matrícula privada són, altra vegada, Sarrià – Sant Gervasi (85,4% de matrícula privada) i Les Corts (72,7%), en aquest cas acompanyats també per l'Eixample (75,9%). En contrast, els districtes amb major pes relatiu del sector públic són Sant Martí (61,5% de matrícula pública), Nou Barris (60,7%) i Sants – Montjuïc (56,5%) (Gràfic 38).

Gràfic 38. Titularitat de la matrícula d'ESO (%), segons districte i titularitat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

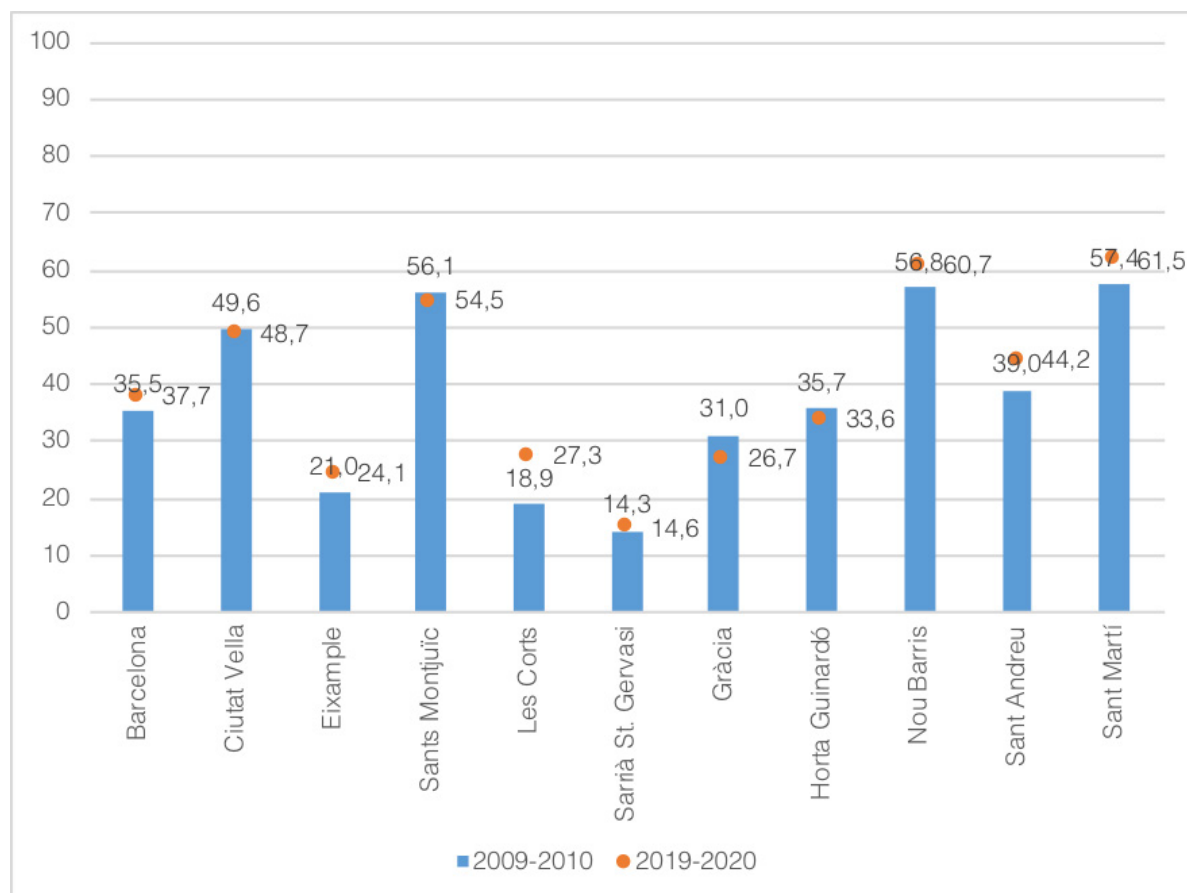

A diferència d'altres nivells, al llarg dels últims onze cursos, i després de la crisi econòmica de 2008, el sector públic no guanya pràcticament pes relatiu a l'ESO (el que el diferencia d'altres nivells educatius).

El següent Gràfic 39 mostra clarament aquest estancament del sector públic. De fet, en la majoria de districtes el sector públic roman pràcticament idèntic, excepte a Les Corts (en que passa d'un molt baix 18,9% a una 27,3%: és a dir, un augment de 8,4 punts percentuals).

Gràfic 39. Evolució de la matricula d'ESO del sector públic (%), segons districte i titularitat, Barcelona, 2009-2010 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

3.2.5. La relació entre titularitat i context territorial i socioeconòmic

La distribució de la matrícula segons titularitat (i el pes relatiu del sector públic i del privat) varia molt segons territori, i ho fa de forma persistents a tots els nivells. Així, hi ha districtes amb un major percentatge de matrícula pública (com Nou Barris, Ciutat Vella o Sant Martí), mentre que en d'altres el sector privat és més prevalent (Sarrià St. Gervasi, Les Corts) (Taula 15). El Gràfic 40 visualitza aquestes diferències ordenant els districtes segons la diferència de matrícula pública en relació al conjunt de la ciutat.

Taula 15. Matrícula del sector públic (%), segons nivell i districte, Barcelona, 2019-2020

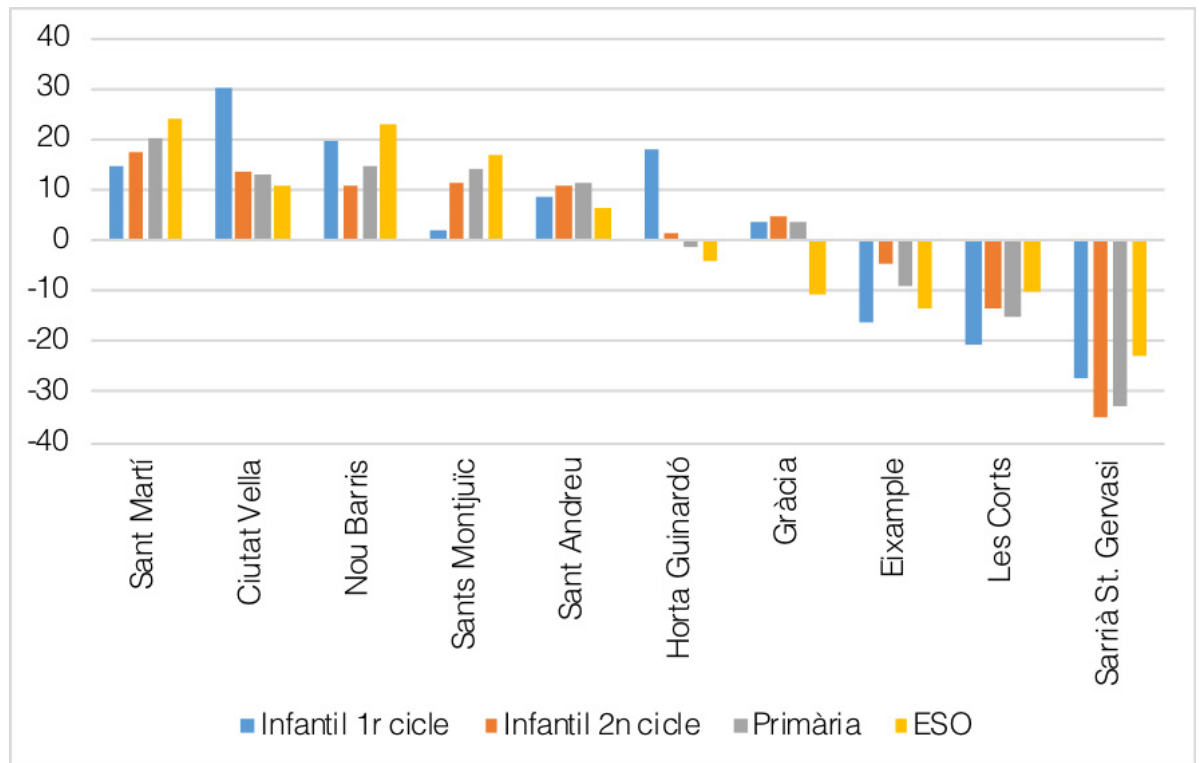
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Infantil 1r cicle	Infantil 2n cicle	Primària	ESO
Barcelona	47,0	47,8	45,0	37,7
Ciutat Vella	77,0	61,2	58,2	48,7
Eixample	30,6	43,3	36,1	24,1
Sants Montjuïc	48,7	59,3	59,3	54,5
Les Corts	26,6	34,3	29,6	27,3
Sarrià St. Gervasi	19,8	12,7	12,4	14,6
Gràcia	50,5	52,5	48,8	26,7
Horta Guinardó	64,8	49,3	43,8	33,6
Nou Barris	66,4	58,4	59,9	60,7
Sant Andreu	55,6	58,7	56,3	44,2
Sant Martí	61,9	65,0	65,4	61,5

Gràfic 40. Diferència entre de matrícula del sector públic i la mitjana de la ciutat (%), segons nivell i districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

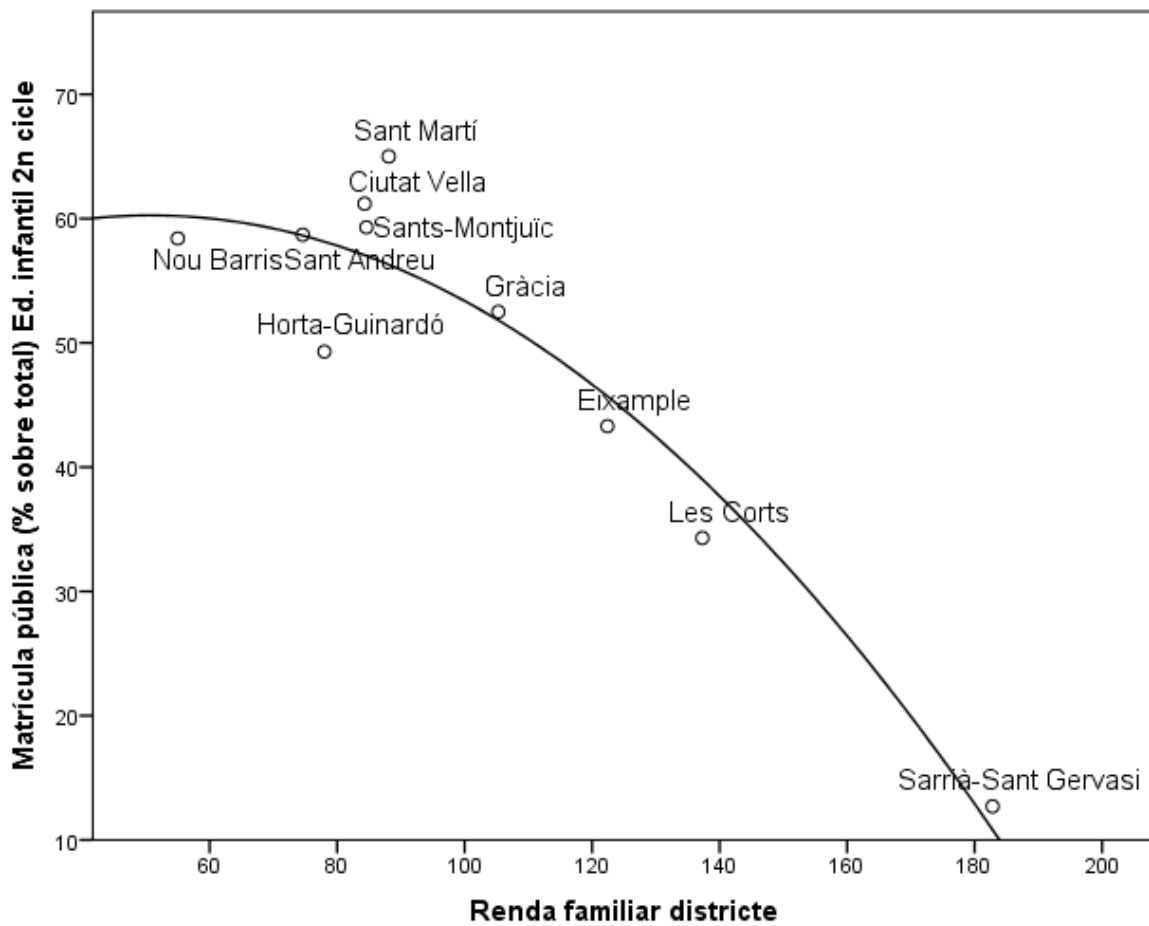

Alhora, la desigual distribució del pes relatiu del sector públic no es només territorial, sinó també socioeconòmica. Així, existeix una forta relació entre distribució de la matrícula segons titularitat i característiques socioeconòmiques dels districtes -tal com en anteriors informes s'ha posat de relleu la (IIAB, 2019b; Sanchez-Gelabert, 2017). En els següents gràfics s'observen aquestes correlacions a Educació infantil de 2n cicle, Primària i ESO (Gràfics 41, 42 i 43):

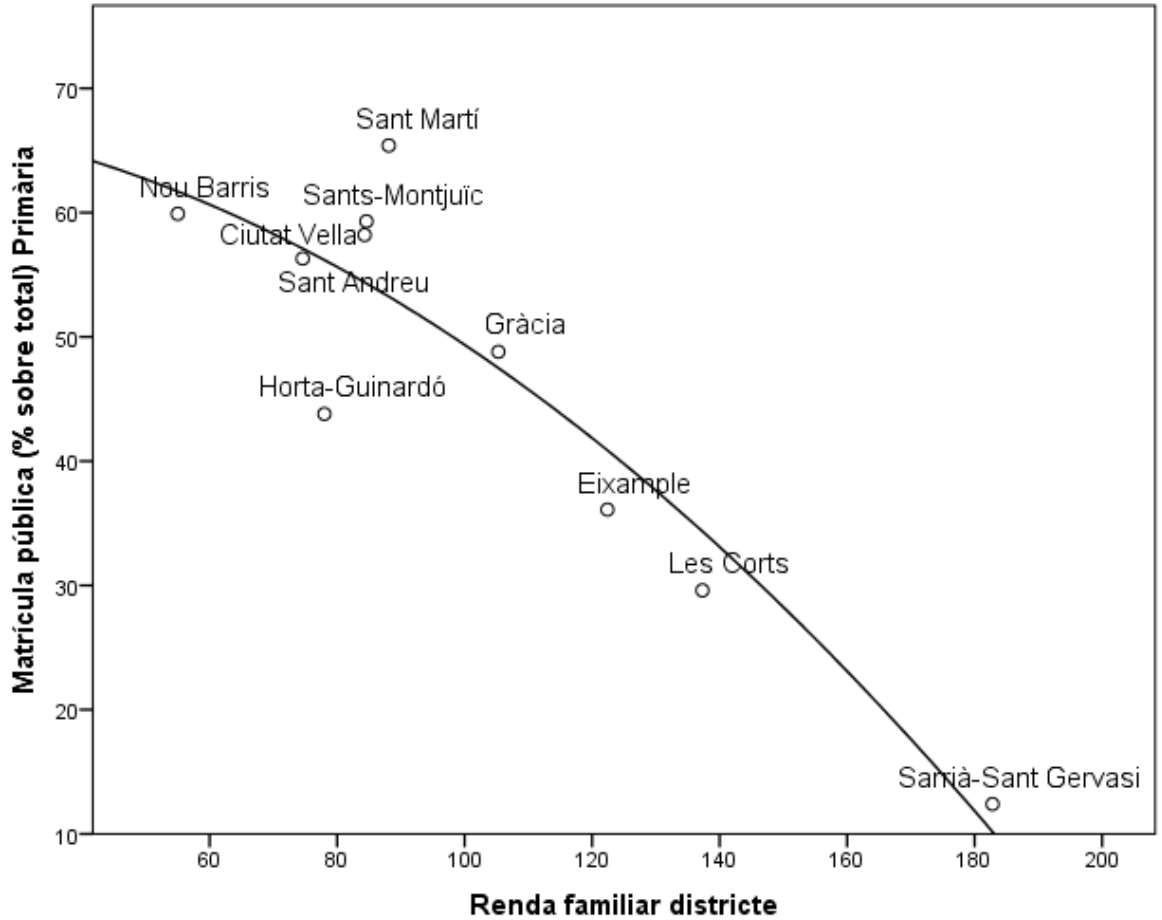
Gràfic 41. Matricula del sector públic (% sobre el total) a Ed. Infantil de 2n cicle i renda familiar, segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i l'Ajuntament de Barcelona

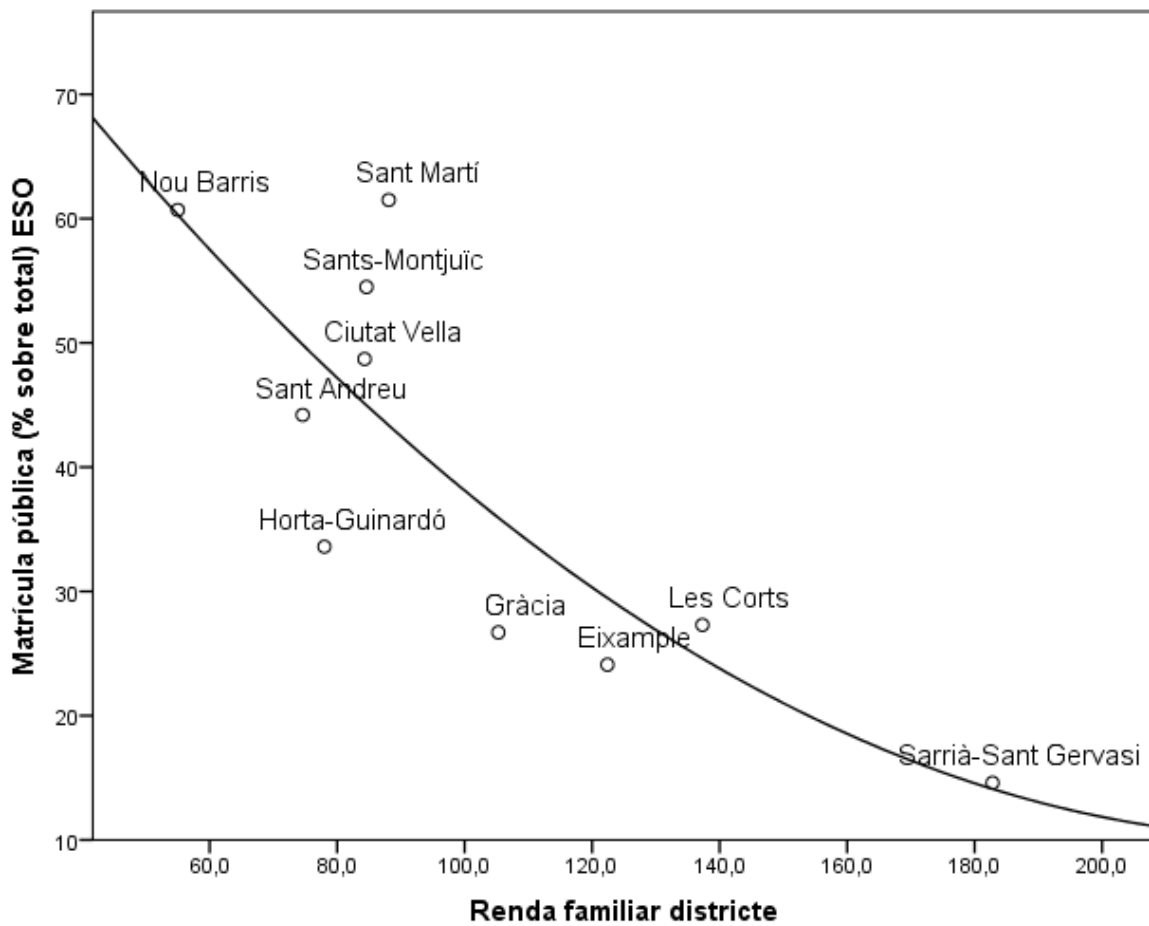
Gràfic 42. Matricula del sector públic a Primària (% sobre el total) i renda familiar, segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 43. Matricula del sector públic a ESO (% sobre el total) i renda familiar, segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i l'Ajuntament de Barcelona

3.2.6.

La taxa de demanda atesa de P3 a l'ESO

La Taxa de demanda atesa ens permet copsar la relació entre, d'una banda, la demanda educativa per part de les famílies i, d'altra banda, l'oferta escolar en els diferents nivells educatius (en aquest cas, Educació infantil de 2n cicle, Primària i ESO). Al fer-ho, aquesta taxa permet identificar fins a quin grau l'administració pública respon de forma efectiva a les demandes familiars.

Així, la taxa de demanda atesa total mostra una situació de relatiu equilibri i oferta superior a la demanda a tots els nivells (és a dir, superior a 100): 116,6 a Infantil de 2n cicle, 122,3 a Primària i 101,4 a ESO (Taula 16).

Però en tots els nivells aquest equilibri es dona gràcies a la sobreoferta i l'elevada taxa de demanda atesa del sector privat, tant a Infantil de 2n cicle (135,1), com a Primària (156,6) i ESO (115). I, al contrari, s'observa una infraoferta del sector públic, amb una taxa de demanda atesa de només el 95,8 a Infantil de 2n cicle, 81,2 a Primària i 94,4 a ESO.

Amb la qual cosa, es conclou que els nivells educatius universal i obligatoris de Barcelona es troben en una situació de relatiu equilibri entre oferta i demanda, però això és degut exclusivament a que la sobreoferta sector privat compensa la infraoferta del sector públic.

Taula 16. Taxa de demanda atesa d'Infantil de 2n cicle, Primària i ESO, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Titularitat	Infantil 2n cicle	Primària	ESO
Taxa de demanda atesa	116,6	122,3	101,4
Taxa de demanda atesa pública	95,8	81,2	94,4
Taxa de demanda atesa privada	135,1	156,6	115
Diferència pública - privada	39,3	75,4	20,6

3.2.7. La mobilitat de l'alumnat de P3 a l'ESO

La mobilitat de l'alumnat és un element fonamental a l'hora d'analitzar l'accés als diferents nivells educatius. Aquest apartat analitza la mobilitat externa (entre Barcelona i d'altres municipis) i la mobilitat interna (entre districtes i zones educatives).

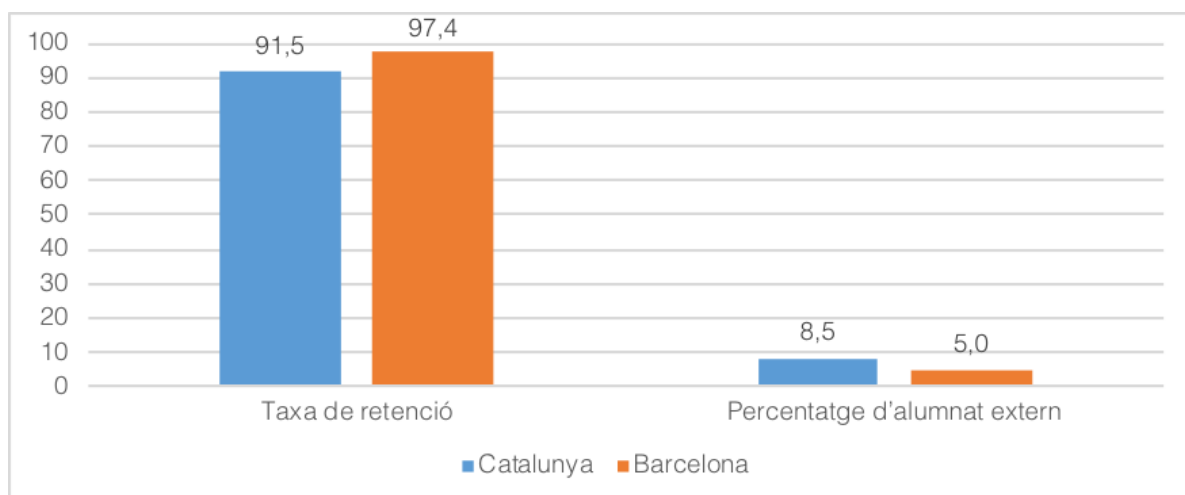
La mobilitat externa de l'alumnat de Barcelona, en els ensenyaments universals i obligatoris de la ciutat, és particularment reduïda -i inferior a la de Catalunya. Així, quasi tot l'alumnat de Barcelona estudia a la mateixa ciutat i, en canvi, l'alumnat que es desplaça a d'altres municipis és quasi insignificant.

Això es demostra amb l'altíssima Taxa de retenció (TR) tant a Infantil de 2n cicle (97,4%), com Primària (97,4%) i ESO (97,1%). La diferència amb Catalunya és particularment destacable a l'ESO (ja que el 16,3% de l'alumnat català d'ESO estudia a un municipi diferent del de residència) (Gràfics 44, 45 i 46).

Alhora, el percentatge d'alumnat extern al municipi és relativament reduït a aquests tres nivells (5% a Infantil de 2n cicle, 6,6% a Primària i 9% a ESO); en tots els casos és inferior a la mitjana catalana (Gràfics 44, 45 i 46).

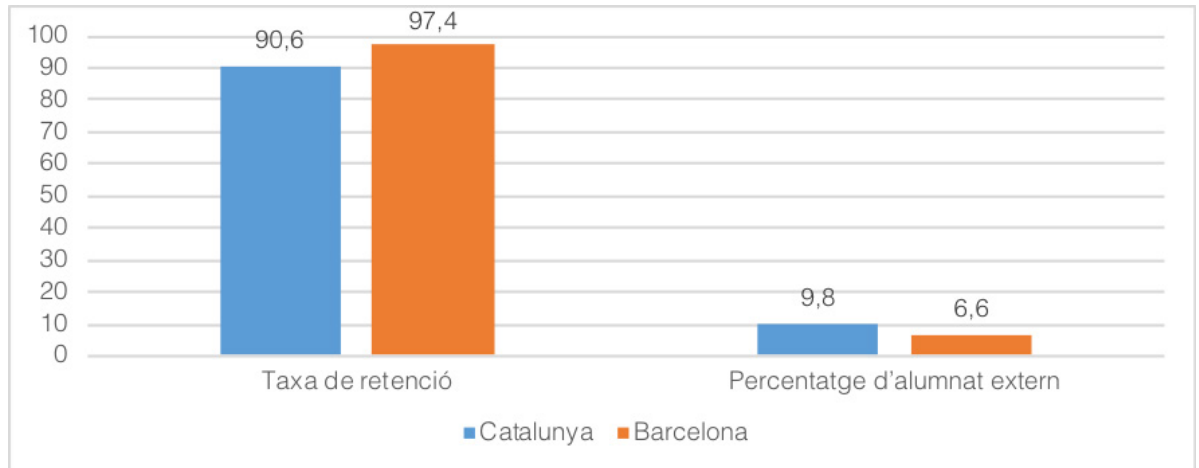
Gràfic 44. Taxa de retenció i percentatge d'alumnat extern del municipi, educació Infantil de 2n cicle, Catalunya i Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis no universitaris (EMOESC) de l'Idescat

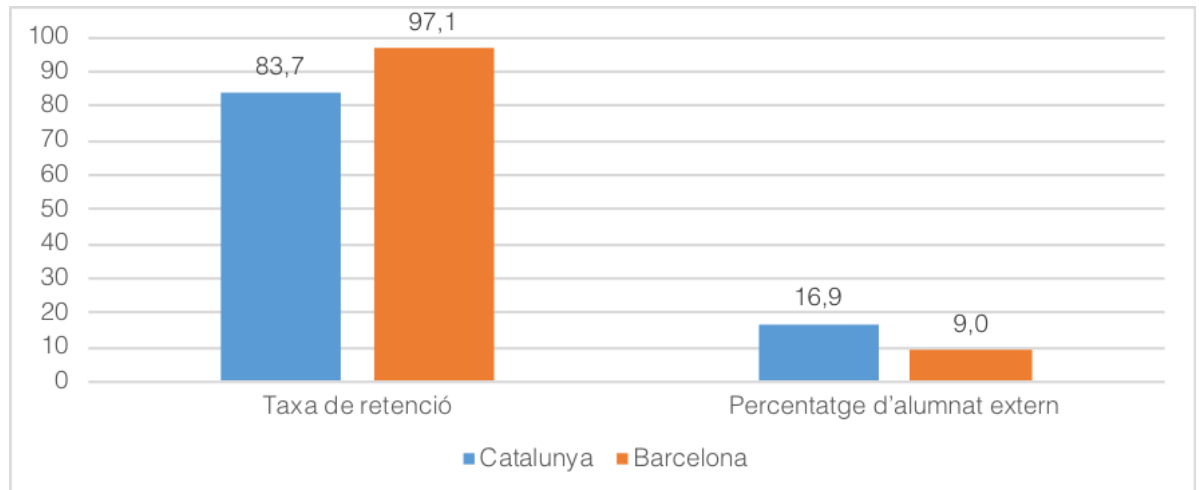
Gràfic 45. Taxa de retenció i percentatge d'alumnat extern del municipi, Primària, Catalunya i Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis no universitaris (EMOESC) de l'Idescat

Gràfic 46. Taxa de retenció i percentatge d'alumnat extern del municipi, ESO, Catalunya i Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis no universitaris (EMOESC) de l'Idescat

De totes maneres, la mobilitat externa és molt diversa en cada districte de la ciutat.

L'anàlisi de la mobilitat externa analitzada a partir de l'EMOESC es pot complementar amb l'anàlisi a partir de les dades cedides del CEB, ja que aquesta permet desagregar a nivell de districte, zona educativa i barri. Així, els districtes amb major mobilitat són Les Corts i Sarrià – Sant Gervasi. Així, ambdós districtes tenen un percentatge d'alumnat que estudia fora de Barcelona reduït, però superior a la mitjana de la ciutat. Alhora, en el cas de Sarrià – Sant Gervasi l'alumnat resident fora de Barcelona que hi estudia oscil·la entre el 9,6% (Infantil 2n cicle) i 16,1% i, en el cas de Les Corts entre 22,5% (Infantil 2n cicle) i 36,5% (ESO) (Taules 17 i 18).

Taula 17. Percentatge d'alumnat resident que estudia fora de Barcelona, segons nivell i districtes, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Territori	Infantil 2n cicle	Primària	ESO
Ciutat Vella	2,0	1,6	2,9
Eixample	1,9	2,1	2,0
Sants Montjuïc	3,1	2,8	2,8
Les Corts	3,0	3,2	3,6
Sarrià St. Gervasi	2,0	4,8	5,3
Gràcia	1,4	1,2	1,5
Horta Guinardó	0,7	0,9	0,9
Nou Barris	1,4	1,2	0,8
Sant Andreu	0,8	0,9	1,0
Sant Martí	2,2	2,1	1,8
Barcelona	2,7	2,8	3,0

Taula 18. Percentatge d'alumnat resident de fora de Barcelona que estudia a la ciutat, segons nivell i districtes, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Territori	Infantil 2n cicle	Primària	ESO
Ciutat Vella	1,4	1,5	1,7
Eixample	2,9	4,3	6,8
Sants Montjuïc	3,5	5,2	9,1
Les Corts	22,5	25,1	36,5
Sarrià St. Gervasi	9,6	13,4	16,1
Gràcia	1,2	2,2	2,5
Horta Guinardó	1,4	2,3	3,0
Nou Barris	1,7	2,8	3,5
Sant Andreu	1,6	3,2	5,4
Sant Martí	5,1	6,7	6,9
Barcelona	5,1	6,9	11,4

La combinació entre, d'una banda, alta retenció d'alumnat i, d'altra banda, important atracció -especialment en alguns districtes-, fa que el saldo de mobilitat externa (això és: la relació entre l'alumnat resident que estudia fora Barcelona, i el no resident que hi estudia) sigui positiu a tots els nivells i al conjunt de la ciutat.

Alhora, aquest saldo positiu es concentra fonamentalment a Les Corts i a Sarrià-Sant Gervasi: el saldo positiu acumulat als diferents nivells d'aquests dos districtes (+3.710 i 3.083 alumnes, respectivament) representen el 77% del saldo positiu d'alumnat de la ciutat (Taula 19).

El fet que la mobilitat externa de l'alumnat tingui un saldo positiu de +8.784 alumnes és un factor de pressió a l'oferta escolar de la ciutat, que s'afegeix a factors demogràfics interns. Aquesta doble pressió (demografia interna i mobilitat externa) és, sens dubte, un dels elements que contribueix a explicar el dèficit de places de la ciutat, particularment d'alguns nivells educatius -tal com reprendrem a les conclusions.

Taula 19. Saldo de mobilitat externa, segons nivell i districtes, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB. * Nota = la diferència entre, d'una banda, el saldo total de Barcelona i, d'altra banda, el saldo dels 10 districtes és resultat de l'alumnat amb residència desconeguda

Territori	Infantil 2n cicle	Primària	ESO
Ciutat Vella	-11	-7	-27
Eixample	62	251	375
Sants Montjuïc	-3	128	274
Les Corts	595	1.442	1.673
Sarrià St. Gervasi	473	1.289	1.321
Gràcia	-2	71	36
Horta Guinardó	30	138	137
Nou Barris	-2	107	154
Sant Andreu	34	187	230
Sant Martí	169	535	387
Barcelona *	970	3.500	4.314

La *mobilitat interna* de l'alumnat de P3 a l'ESO (entre districtes i zones educatives de la ciutat) extremadament diversa segons territoris de la ciutat (Taules 20 i 21). Específicament, els patrons de mobilitat identificat són els següents:

- Territoris d'alta capacitat d'atracció, que combinen elevades taxes de retenció i elevat número d'alumnat extern. El districte que ho exemplifica és Sarrià – Sant Gervasi (TR superior al 80%, més del 40% d'alumnat extern). Les ZE amb alta capacitat d'atracció (amb TR superior al 80%, més del 60% d'alumnat extern) són: ZE09 (Sarrià, les Tres Torres) i ZE14 (la Font d'en Fargues) a Infantil de 2n cicle i Primària o, en menor grau, ZE07 (les Corts, la Maternitat i Sant Ramon, Pedralbes).
- Territoris d'alta mobilitat, en que simultàniament es dona una alta mobilitat externa (reduïda TR) i alta incorporació d'alumnat d'altres territoris. Els districtes que compleixen aquests criteris són Les Corts (TR d'entre 65-70%, aproximadament 60% d'alumnat extern) i, en menor grau, l'Eixample (TR 70-73%, 28-32% d'alumnat extern), Gràcia (TR 65-70%, 37-42% d'alumnat extern) i Horta – Guinardó (TR 74%, 31-34% d'alumnat extern). Les ZE d'alta mobilitat (TR de menys del 40%, més del 60% d'alumnat extern) són, p.ex., ZE11 (Vallcarca i els Penitents, el Coll, la Salut) a ESO.
- Territoris d'escassa mobilitat, on l'alumnat resident no es desplaça a altres llocs a estudiar (hi ha, doncs, elevada taxa de retenció) però, al mateix temps, el territori en qüestió no atrau alumnat d'altres zones. Els districtes d'escassa mobilitat són Sant Andreu i Sant Martí (TR superior al 80%, i menys del 20% d'alumnat extern). Les ZE d'escassa mobilitat (TR de més del 70%, menys del 40% d'alumnat extern) són ZE01 (el Raval, el Barri Gòtic, la Barceloneta, Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera), ZE05 (la Marina del Prat Vermell, la Marina de Port), ZE20 (Torre Baró, Ciutat Meridiana, Vallbona), ZE23 (Sant Andreu) i ZE26 (el Parc i la Llacuna del Poblenou, la Vila Olímpica del Poblenou, el Poblenou, Diagonal Mar i el Front Marítim del Poblenou).
- I, per últim, els territoris amb reduïda capacitat d'atracció, en els que bona part de l'alumnat resident estudia a altres llocs, però simultàniament no es matriculen alumnat d'altres territoris. Els districtes que es troben en aquesta situació són Ciutat Vella (TR 74-76%, 19-22% d'alumnat extern), Sants-Montjuïc (TR 70%, menys del 20% d'alumnat extern) i Nou Barris (TR 74%, menys del 15% d'alumnat extern). Les ZE de reduïda capacitat d'atracció (TR menor del 40%, menys del 40% d'alumnat extern) són, p.ex., ZE15 (el Carmel, la Teixonera) a Infantil de 2n cicle i Primària -tot i que a ESO l'AE augmenta fins a més del 50%.

Taula 20. Taxa de retenció (TR), segons nivell educatiu i districtes, Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Territori	Infantil 2n cicle	Primària	ESO
BARCELONA	77,6	75,0	69,2
Ciutat Vella	76,2	74,3	62,9
Eixample	73,5	70,3	65,3
Sants-Montjuïc	72,6	69,5	64,4
Les Corts	69,0	65,4	58,5
Sarrià-Sant Gervasi	86,6	82,6	82,7
Gràcia	69,1	64,9	50,0
Horta-Guinardó	74,2	74,0	65,3
Nou Barris	74,6	74,3	71,4
Sant Andreu	86,2	82,7	75,9
Sant Martí	84,4	81,4	76,1

Taula 21. Percentatge d'alumnat extern, segons nivell educatiu i districtes, Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Territori	Infantil 2n cicle	Primària	ESO
BARCELONA	27,7	31,2	39,4
Ciutat Vella	19,0	22,5	36,4
Eixample	28,4	32,2	39,0
Sants-Montjuïc	17,1	18,5	25,9
Les Corts	57,7	61,9	72,9
Sarrià-Sant Gervasi	43,0	48,0	53,2
Gràcia	37,4	42,0	50,0
Horta-Guinardó	31,2	34,5	41,8
Nou Barris	10,0	14,3	26,5
Sant Andreu	18,4	19,1	26,9
Sant Martí	15,2	17,4	21,1

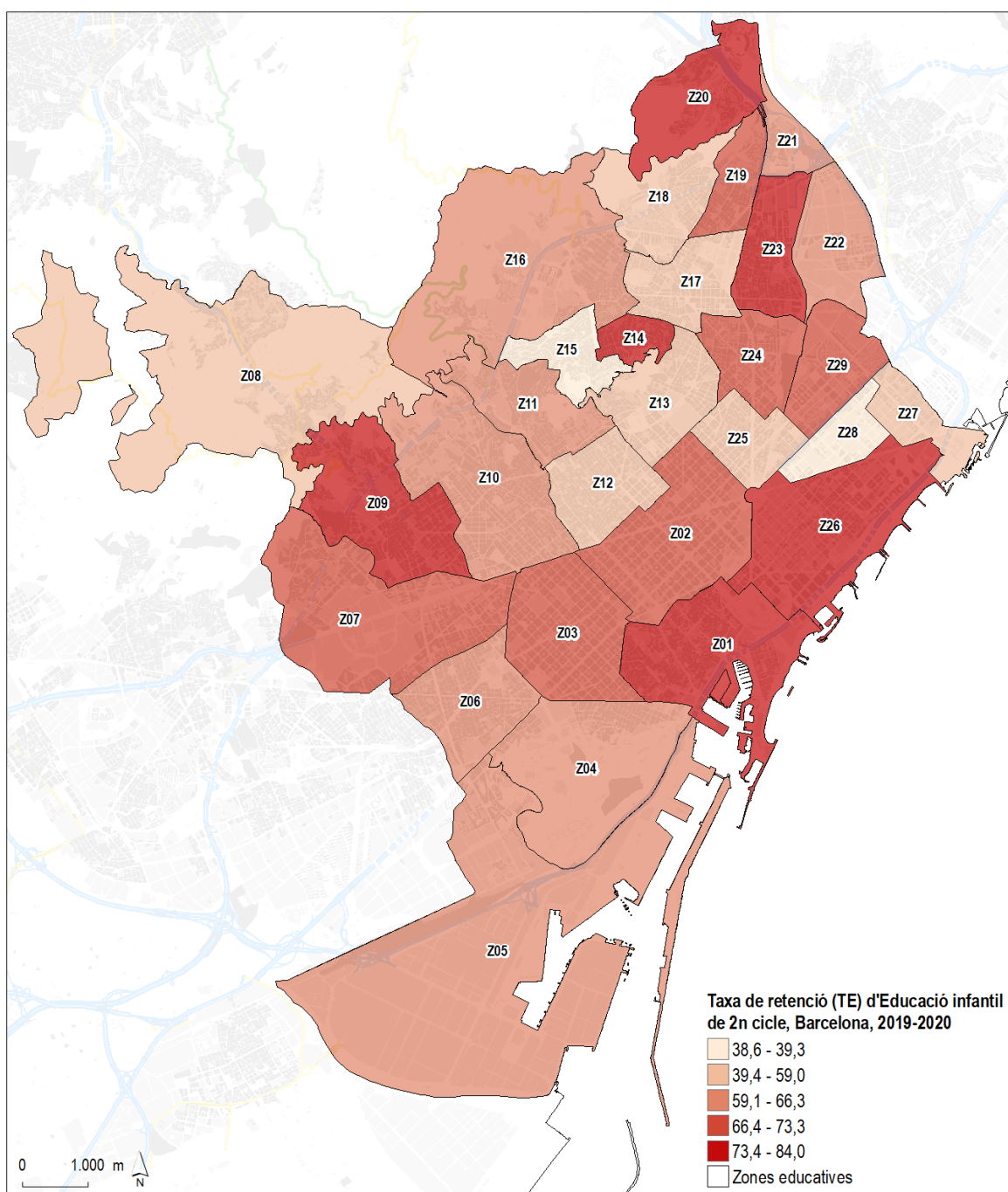
Els factors que expliquen aquesta mobilitat interna són extremadament variats. Tal com en anteriors informes s'ha posat de relleu, la retenció pot ser resultat de diversos factors: l'oferta escolar accessible i de qualitat (ZE14, particularment a infantil i primària, i ZE26); l'aïllament geogràfic (ZE20); o la manca d'oferta pública de les zones educatives pròximes (ZE1) (Bonald & Zancajo, 2019a). En contrapartida la reduïda taxa de retenció també pot ser resultat de varis factors; destaca, en ocasions, com l'alumnat es desplaça de zona amb oferta escolar considerada millor (p.ex., l'alumnat de la ZE15 que es dirigeix a la ZE14) (Bonald & Zancajo, 2019a).

El següents mapes 3, 4 i 5 mostren la Taxa de retenció de les diverses zones educatives de la ciutat. Els posteriors mapes 6, 7 i 8 visualitzen el percentatge d'alumnat extern de cada zona educativa.

Posteriorment, els següents Gràfics 47, 48 i 49 visualitzen la combinació de Taxa de retenció i percentatge d'alumnat extern en les 29 zones educatives de la ciutat.

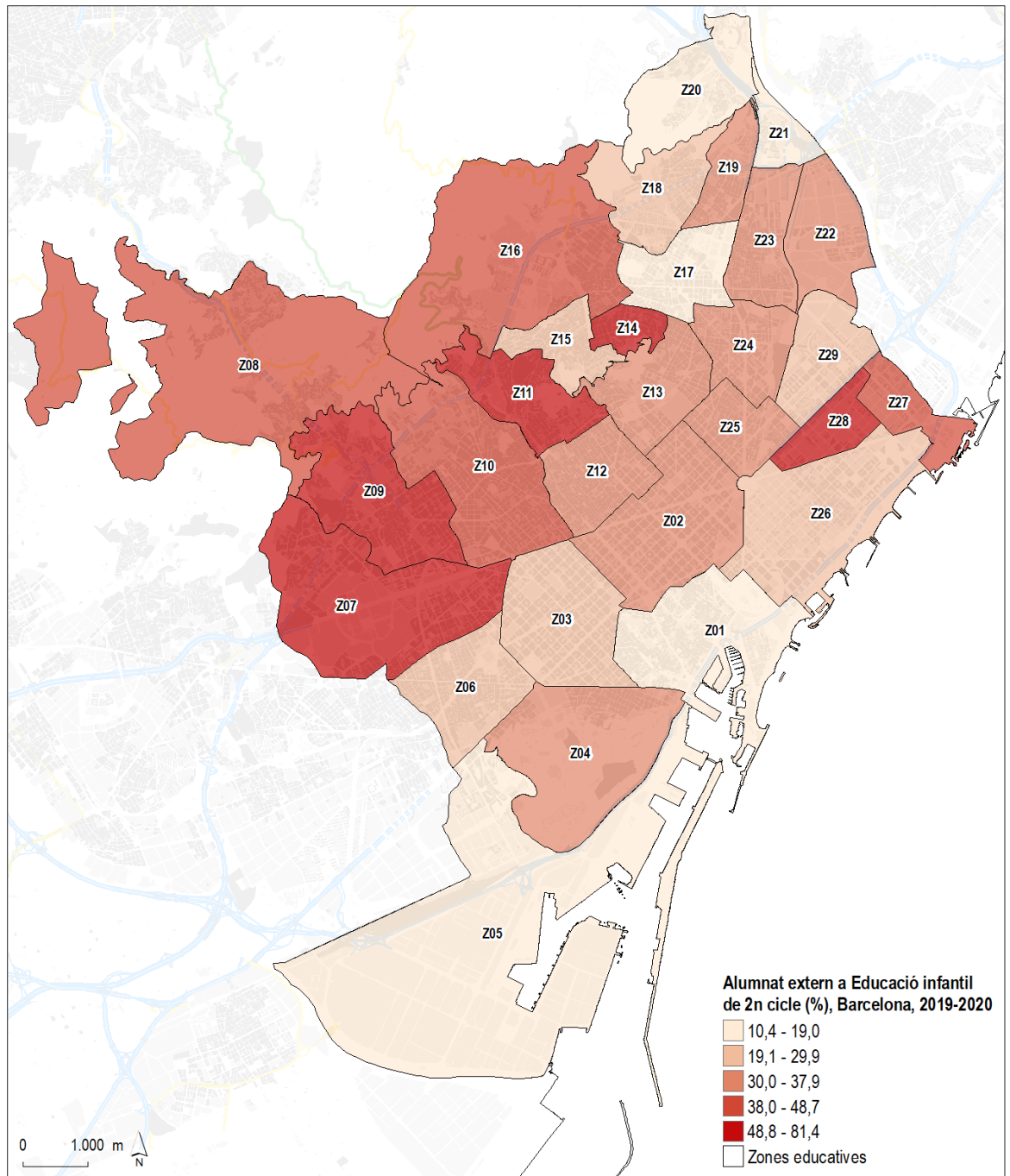
Mapa 3. Taxa de retenció d'Educació infantil 2n cicle, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

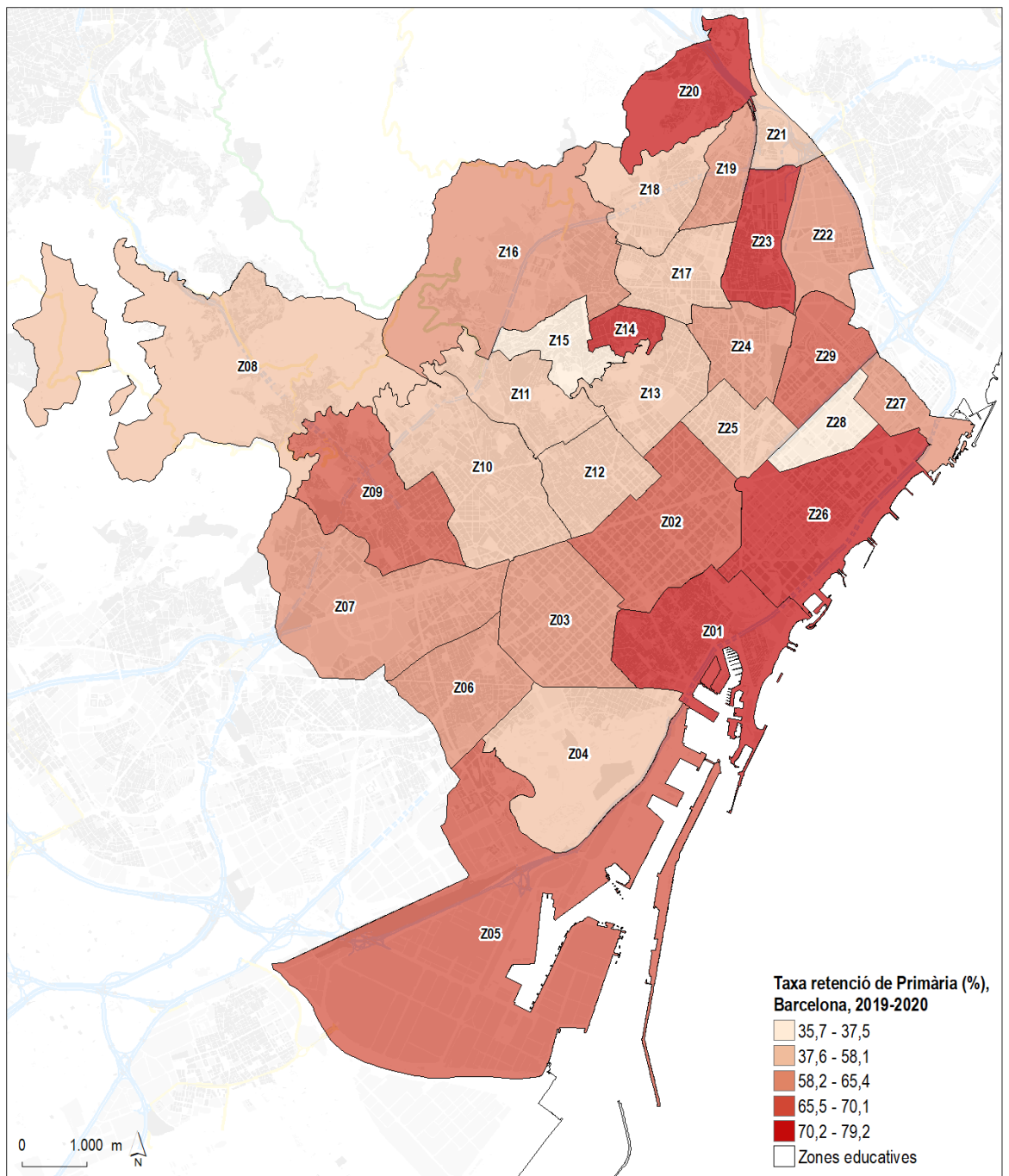
Mapa 4. Alumnat extern d'Educació infantil de 2n cicle, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

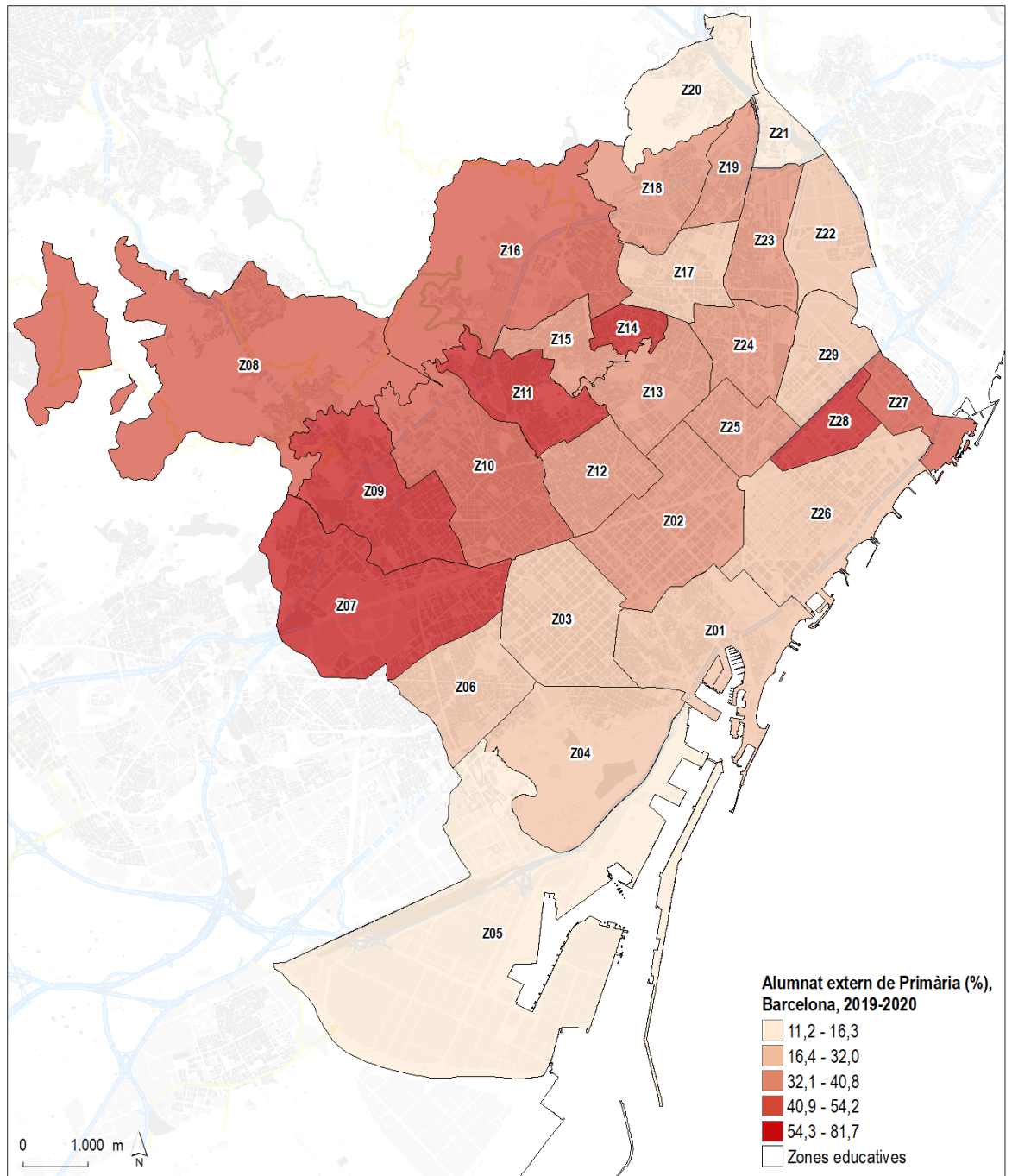
Mapa 5. Taxa de retenció de Primària, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

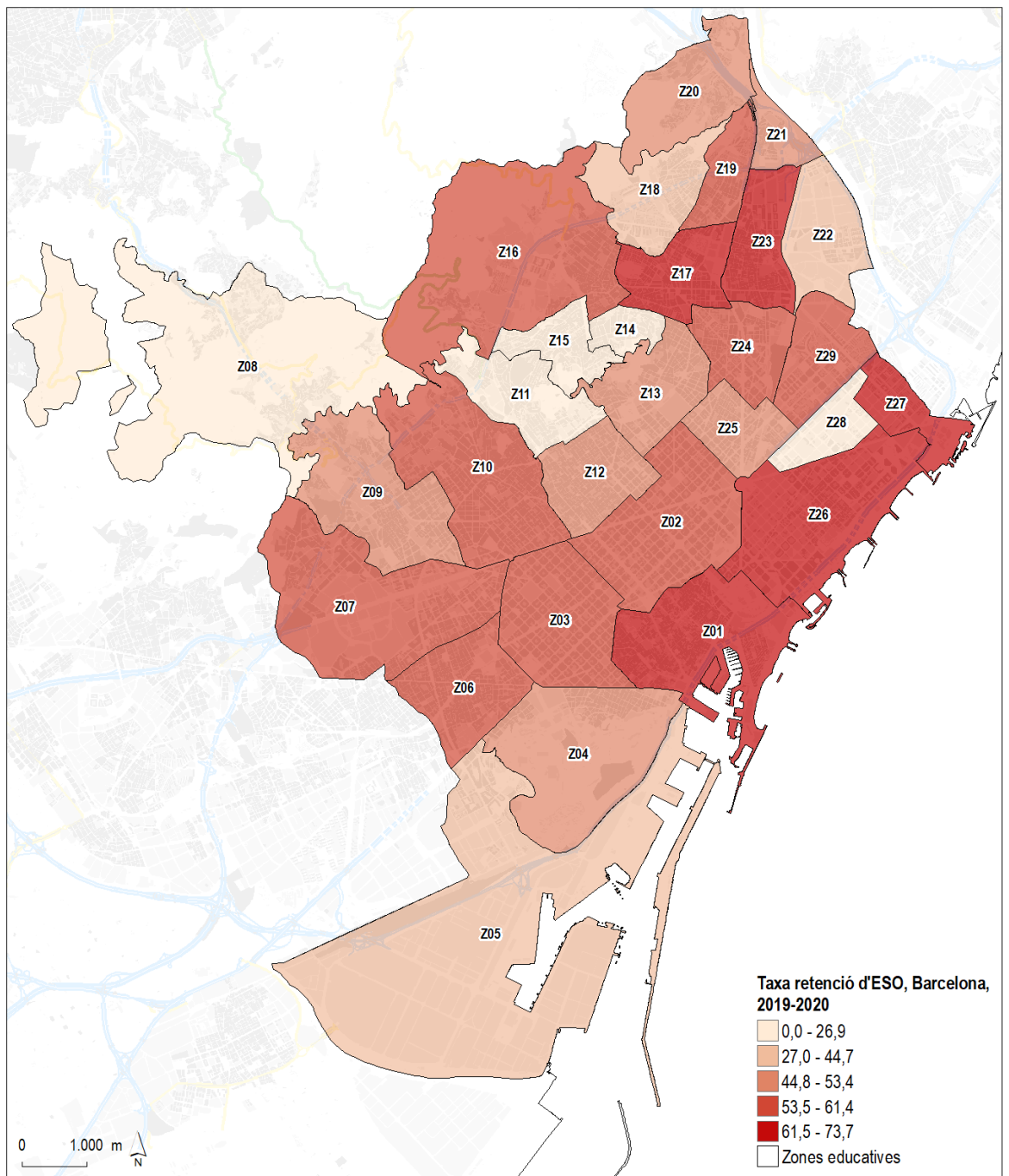
Mapa 6. Alumnat extern de Primària, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

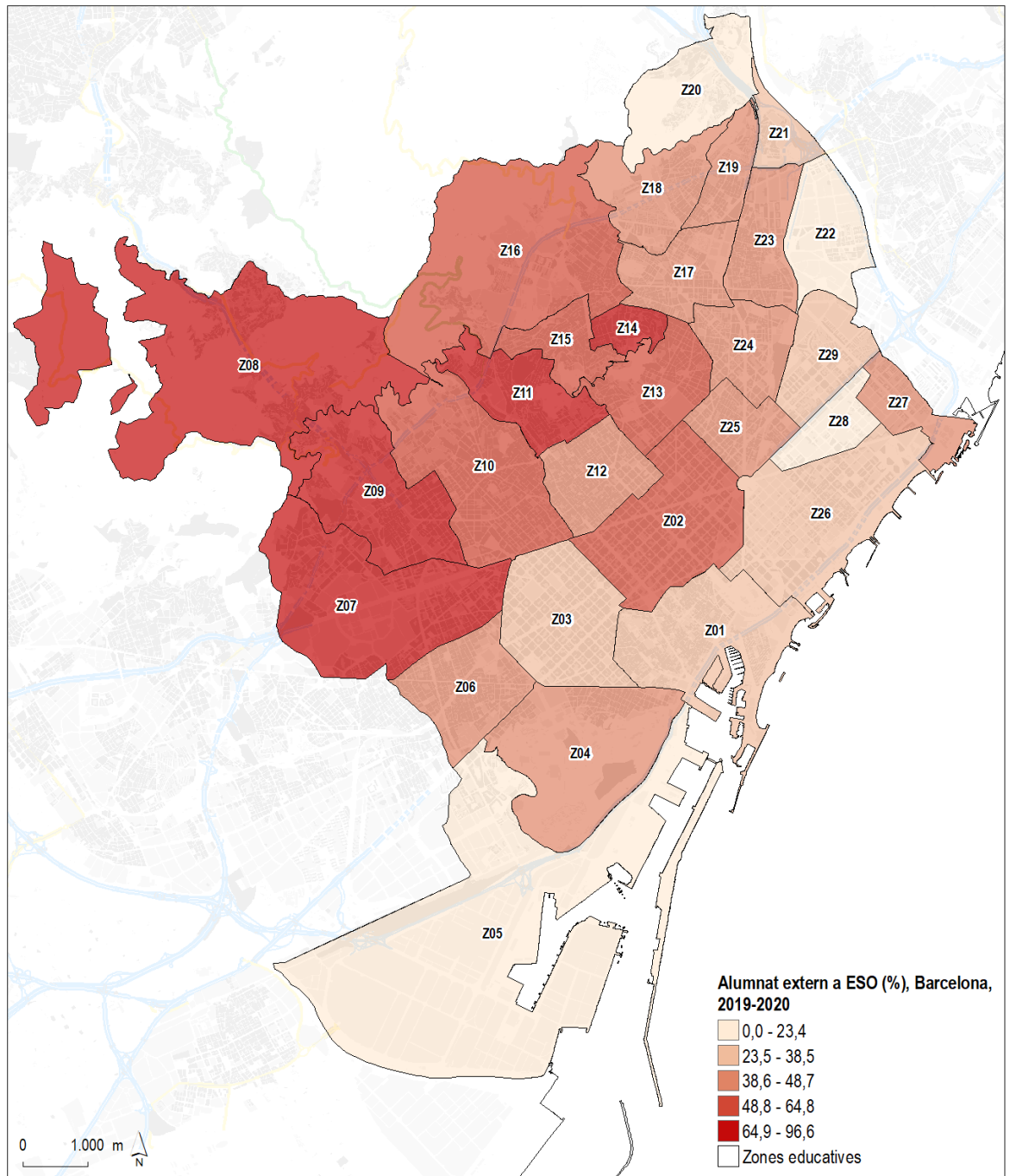
Mapa 7. Taxa de retenció d'ESO, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

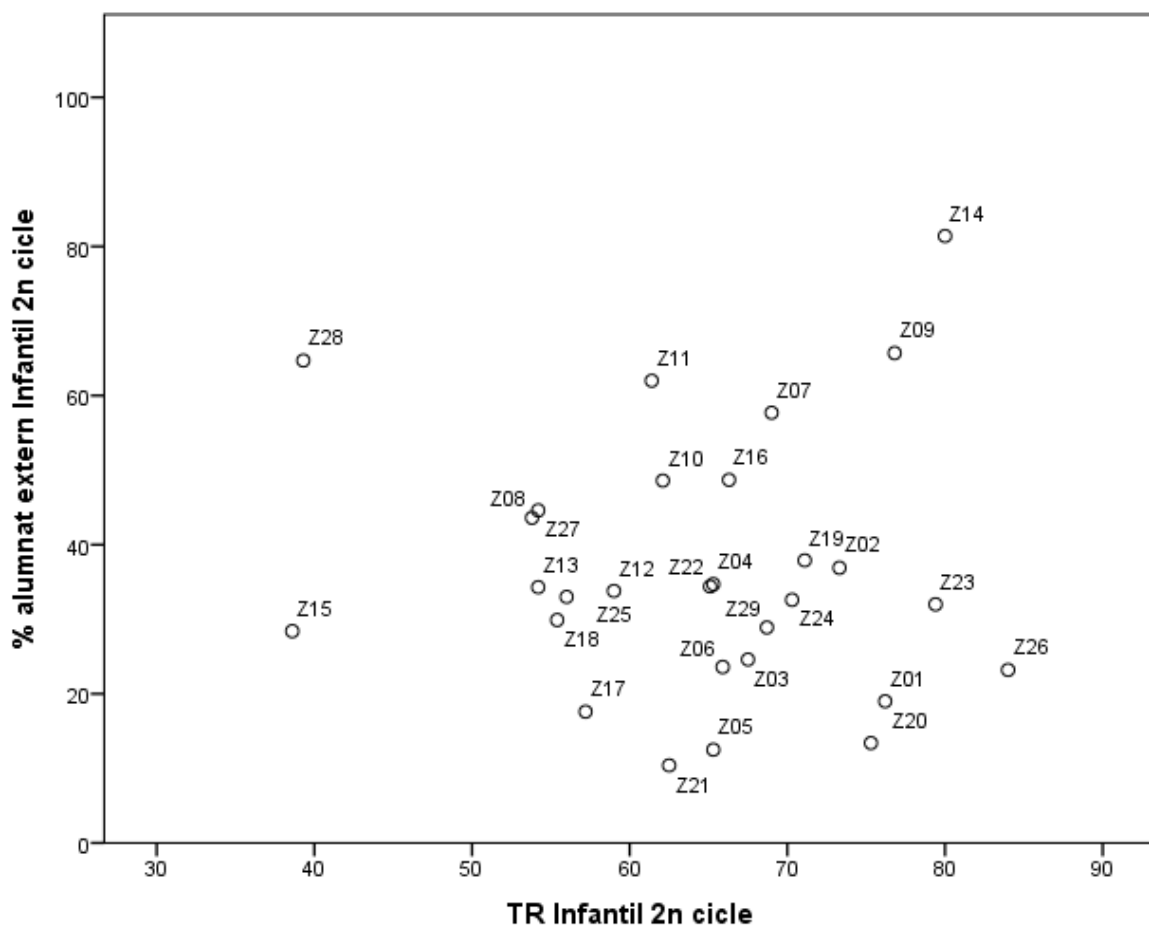
Mapa 8. Alumnat extern d'ESO, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

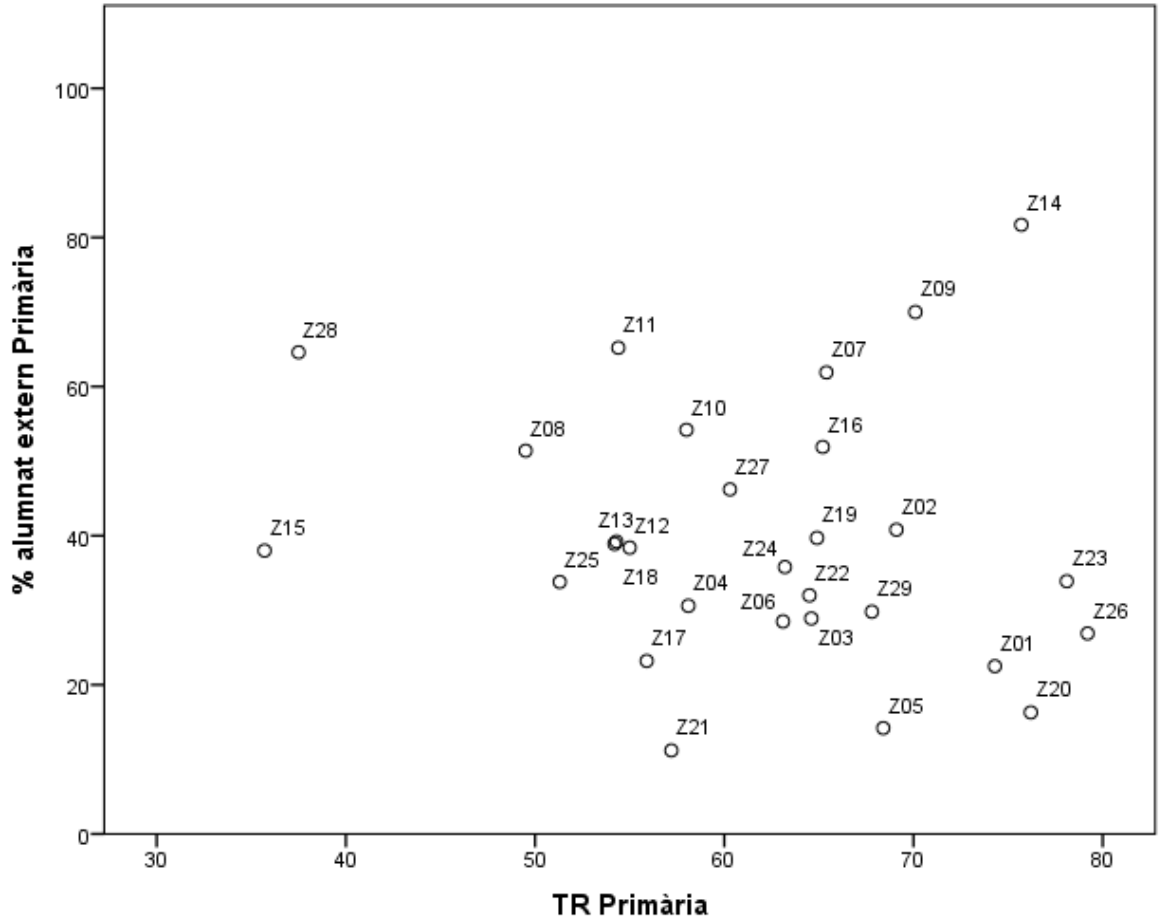
Gràfic 47. Alumnat extern (%) i taxa de retenció a Ed. Infantil de 2n cicle, segons zona educativa, Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

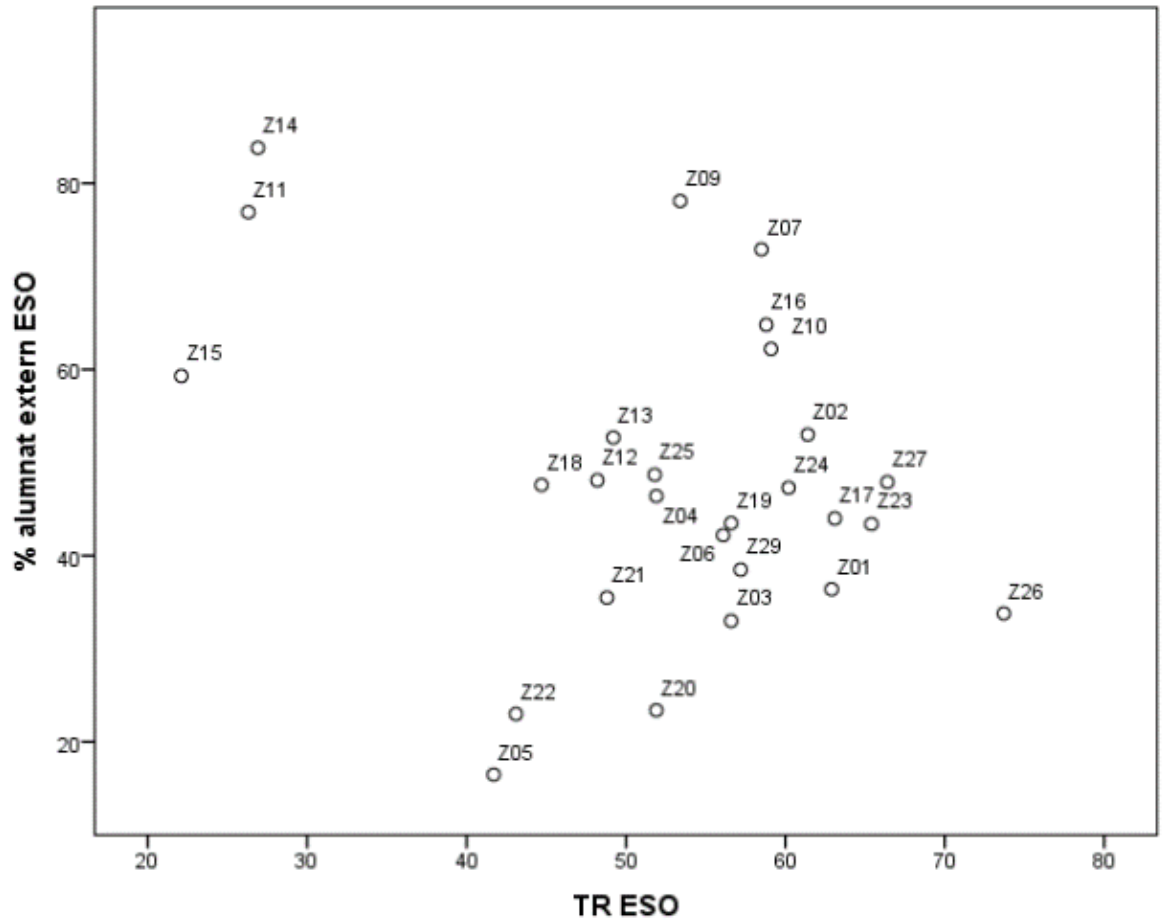
Gràfic 48. Alumnat extern (%) i taxa de retenció a Primària, segons zona educativa, Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Gràfic 49. Alumnat extern (%) i taxa de retenció a ESO, segons zona educativa, Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

3.2.8. La composició social dels centres

La **composició social dels centres** és un factor clau que condiciona -i en gran part explica- les condicions d'escolarització de l'alumnat de la ciutat (així com les seves trajectòries acadèmiques i, per tant, les seves oportunitats educatives). En aquest sentit, la literatura acadèmica ha demostrat a bastament gràfic 42

La composició social dels centres està fortament condicionada per la doble xarxa, pública i privada, que articula el sistema educatiu català i barceloní¹⁰. Com veurem a continuació, cadascuna de les dues xarxes tenen, de mitjana, una composició social molt diferenciada (en termes d'alumnat amb Necessitats Específiques de Suport Educatiu, NESE¹¹, i de nacionalitat estrangera). Aquesta desigual i injustificada distribució de l'alumnat té a veure amb fenòmens d'elecció escolar (especialment elevada a la ciutat de Barcelona), i són fonamentals per explicar els elevats nivells de segregació escolar de la ciutat -tal com descriurem més endavant.

En relació a l'Educació infantil de 2n cicle, els següents Gràfics 50 i 51 visualitzen la distribució de l'alumnat amb NESE. S'observa una major concentració de l'alumnat amb NESE al sector públic (10% del total de l'alumnat) que al privat (5,1%). També s'observa una distribució desigual per districtes (major concentració a Ciutat Vella, amb el 19,8%, Sants – Montjuïc, amb el 11,7% i Nou Barris, amb el 12,3%).

En termes de nacionalitat, s'observa un major desequilibri, ja que l'alumnat estranger està molt més concentrat al sector públic (25,7% del total) que no pas al privat -només el 14,2%. Resultat de la segregació residencial, els districtes amb major presència d'alumnat estranger siguin els següents: Ciutat Vella (el 56,1% del total de l'alumnat és de nacionalitat estrangera, i el 63,9% del sector públic i el 43,6% del privat ho són també), així com Nou Barris (29,8% del total de l'alumnat, i 36,7% del sector públic) i Sants – Montjuïc (25,2% del total de l'alumnat, i 30,9% del sector públic) (Gràfics 52 i 53).

10 De totes maneres, cal emfatitzar les diferències internes dins de cada xarxa; tal és així, que el Síndic de Greuges ha descrit l'existència de facto d'una triple xarxa, en la que hi conviuen: (1) escoles de major complexitat social, sovint estigmatitzats, majoritàriament públiques però també algunes concertades; (2) escoles públiques i concertades de complexitat mitjana (una composició social heterogènia); i (3) escoles majoritàriament concertades però també públiques de baixa complexitat (una composició social més afavorida que el seu entorn, i amb capacitat d'atreure demanda, especialment de famílies amb més capital cultural i econòmic amb lògiques d'elecció més informades i estratègiques) (IIAB, 2017; Síndic de Greuges, 2016b).

11 Igualment, les dades no permeten identificar la tipologia de la necessitat educativa especial. El Departament d'Educació reconeix varies tipus de NESE: les derivades de discapacitat (auditiva, visual, intel·lectual, física, pluridiscapacitat), les derivades de trastorns (de l'espectre de l'autisme, de trastorn greu de conducta, de trastorn mental), les derivades de trastorns de l'aprenentatge i la comunicació, les derivades de situació de malaltia, i les derivades de desavantatge educatiu (per incorporació tardana al sistema educatiu o per situacions socioeconòmiques especialment desfavorides).

A Primària s'observa un patró similar. L'alumnat NESE es concentra de forma molt més al sector públic (18,7%) que no pas al privat (9,2%). Alhora, en alguns districtes, com Ciutat Vella (28,8%), Sants – Montjuïc (23,1%) i Nou Barris (18,4%) la presència d'alumnat amb NESE és molt superior a la mitjana de la ciutat (Gràfics 54 i 55).

Igualment, pel que fa a la nacionalitat, la composició social dels centres en termes de nacionalitat obeeix tant a patrons residencials com, alhora, a la sobrerrepresentació d'alumnat estranger al sector públic: així, la presència d'alumnat estranger és molt més habitual a Ciutat Vella (51,3% del total: 61,2% del sector públic, i 37,5% del sector privat), Nou Barris (27,9% del total i 36,7% del sector públic) i Sants – Montjuïc (26,3% del total i 34,3% del sector públic) (Gràfic 56 i 57).

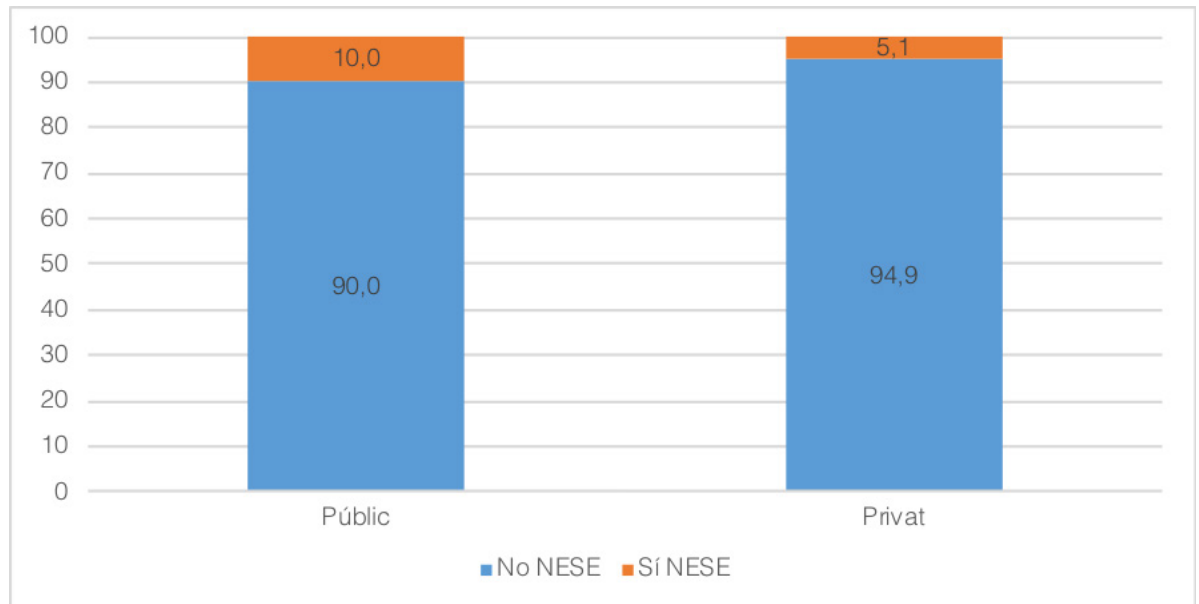
Per últim, la composició social de l'alumnat a l'ESO mostra patrons consistents amb els esmentats prèviament per Infantil de 2n cicle i Primària. En primer lloc, una concentració de l'alumnat amb NESE al sector públic (21,8%) superior a la del privat (9,1%) -més del triple (Gràfic 58). Aquesta concentració és especialment acusada als districtes de Ciutat Vella (33,4%), Nou Barris (20,9%) i Sants – Montjuïc (20,5%) (Gràfic 59).

En segon lloc, igualment, una concentració de l'alumnat estranger sobredimensionada al sector públic (19,6%) més que al privat (15,6%), i que territorialment és més elevada als districtes de Ciutat Vella (35,1% del total, i 43,6% del sector públic), Nou Barris (22% del total, i 26,2% del sector privat) i Sants – Montjuïc (21,3% del total, 28,8% del sector públic) (Gràfics 60 i 61).

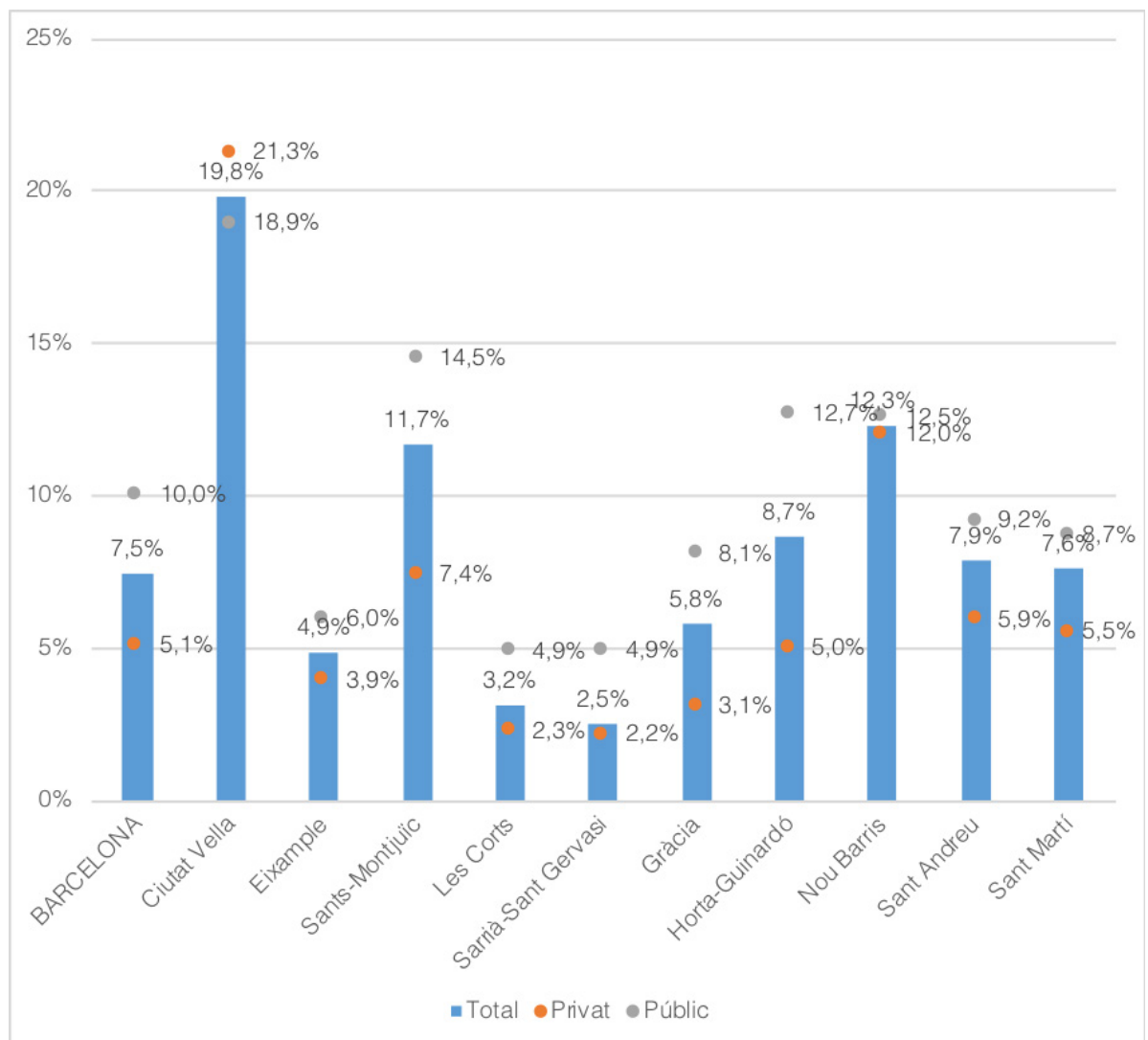
Gràfic 50. Distribució d'alumnat d'Educació infantil de 2n cicle segons NESE (%), Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

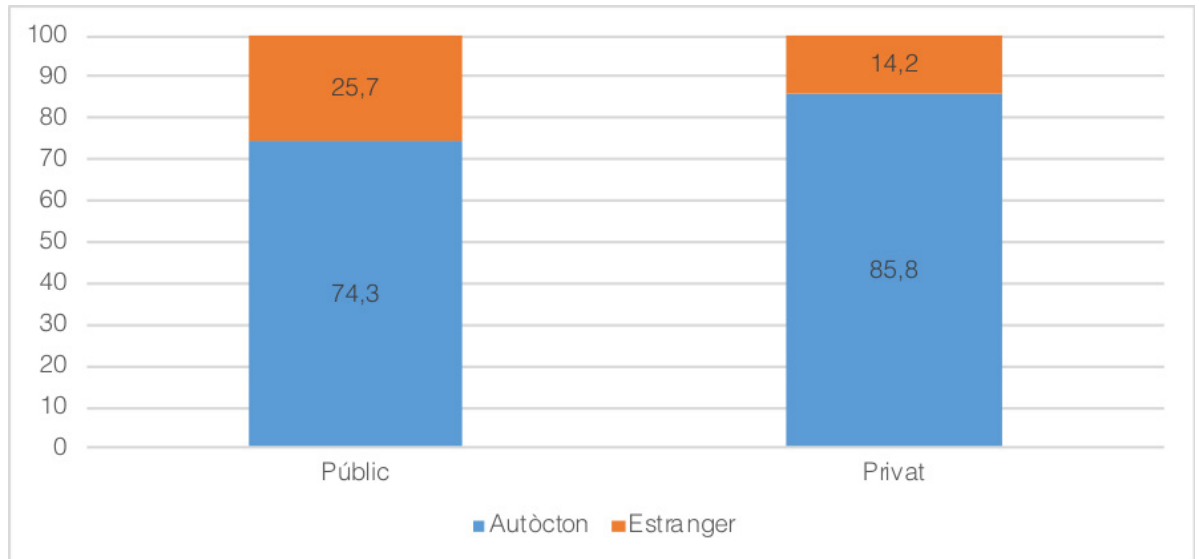
Gràfic 51. Alumnat amb NESE (% sobre el total) d'Educació infantil de 2n cicle, districtes de Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

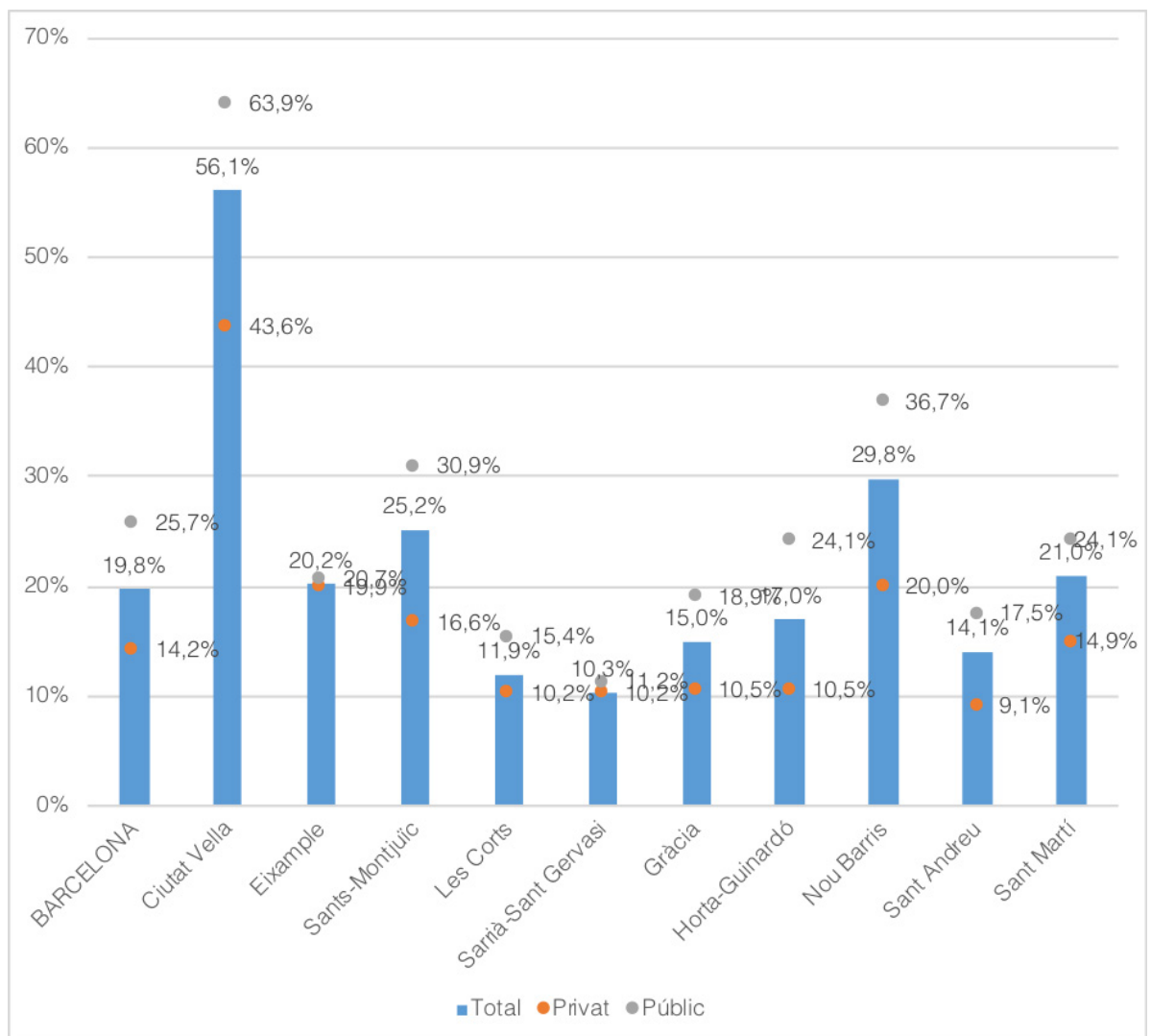
Gràfic 52. Distribució d'alumnat d'Educació infantil de 2n cicle segons nacionalitat (%), Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

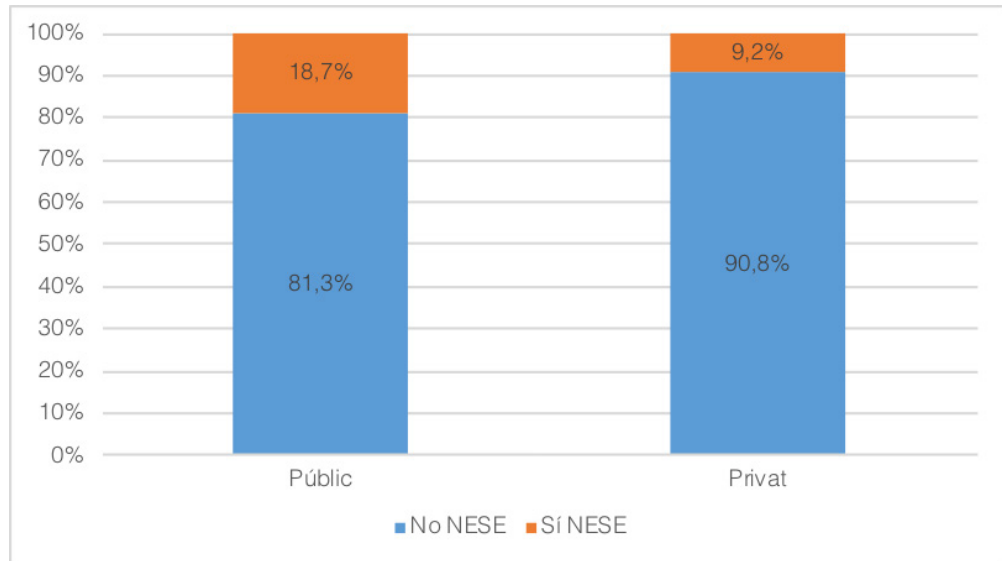
Gràfic 53. Alumnat de nacionalitat estrangera (% sobre el total) d'Educació infantil de 2n cicle, districtes de Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

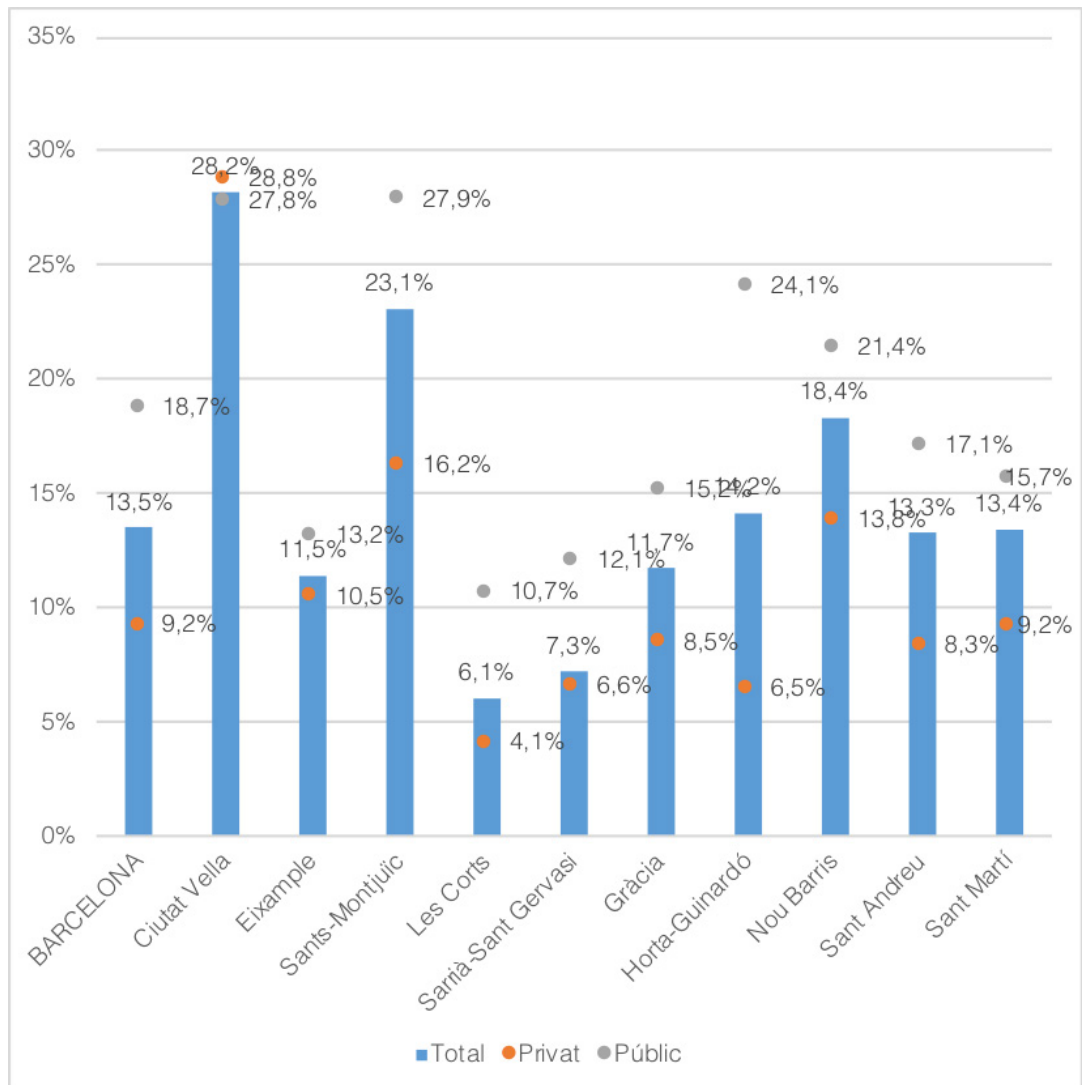
Gràfic 54. Distribució alumnat de Primària segons necessitats educatives especials (%), Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

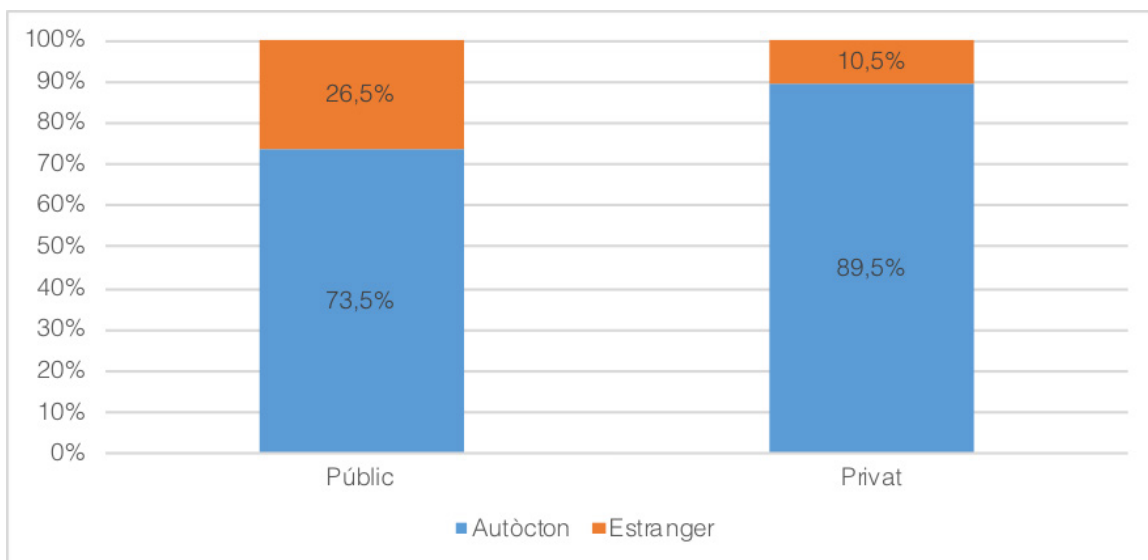
Gràfic 55. Alumnat amb NESE (% sobre el total) de Primària, districtes de Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

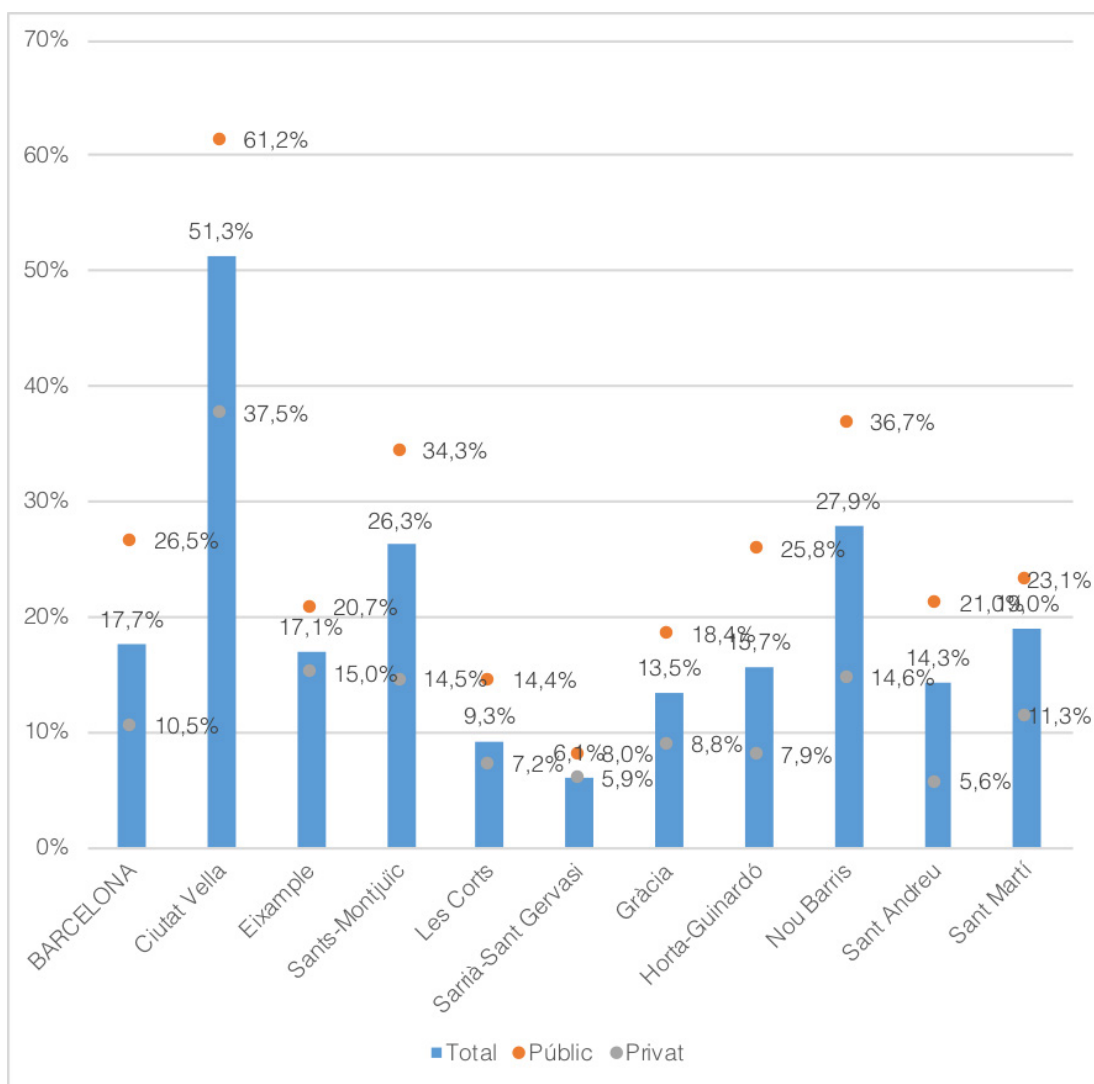
Gràfic 56. Distribució d'alumnat de Primària segons nacionalitat (%), Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

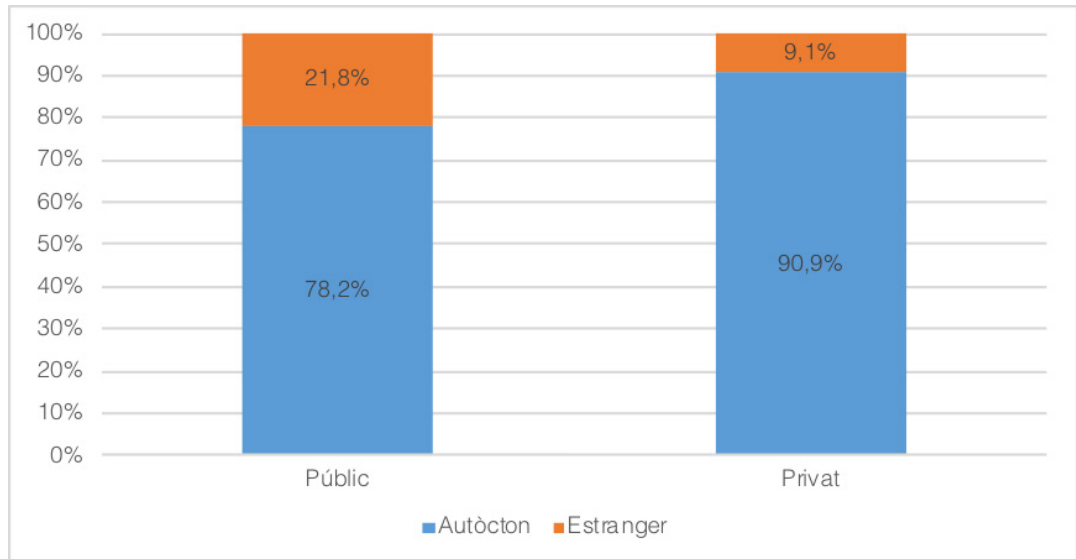
Gràfic 57. Alumnat de de nacionalitat estrangera (% sobre el total) de Primària, districtes de Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

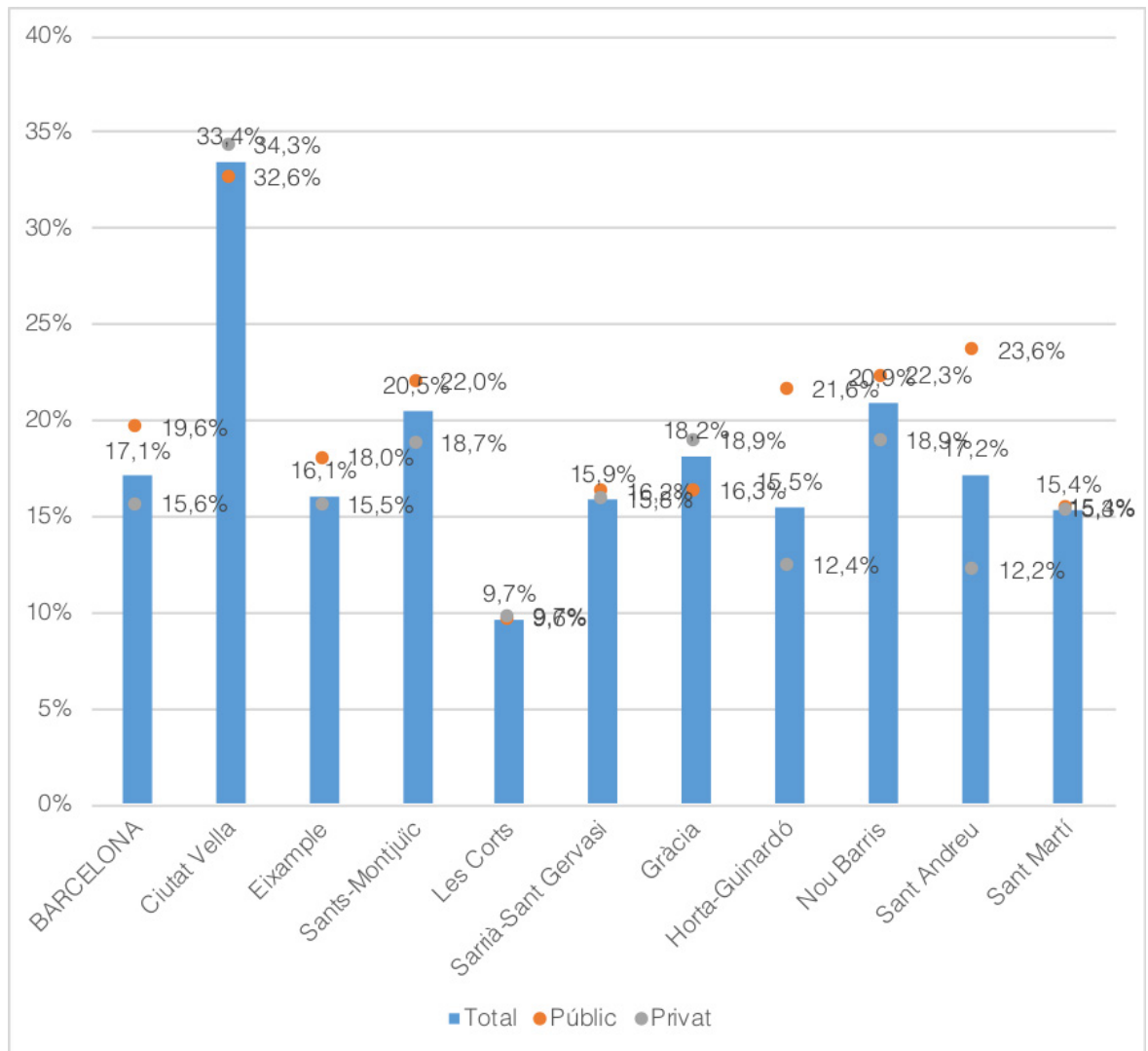
Gràfic 58. Distribució alumnat d'ESO segons necessitats educatives especials (%), Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

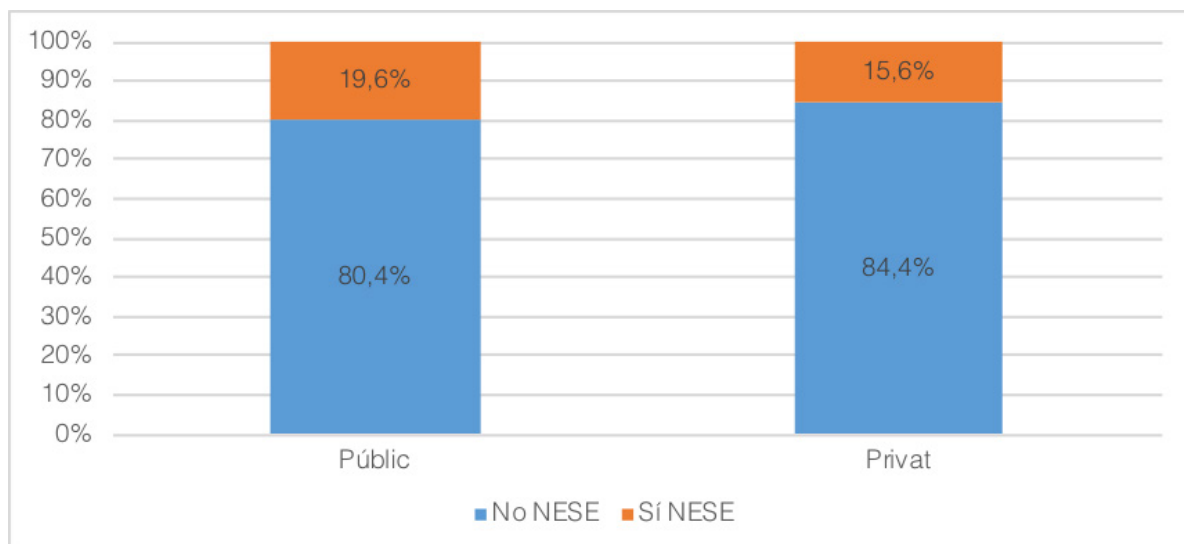
Gràfic 59. Alumnat amb NESE (% sobre el total) d'ESO, districtes de Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

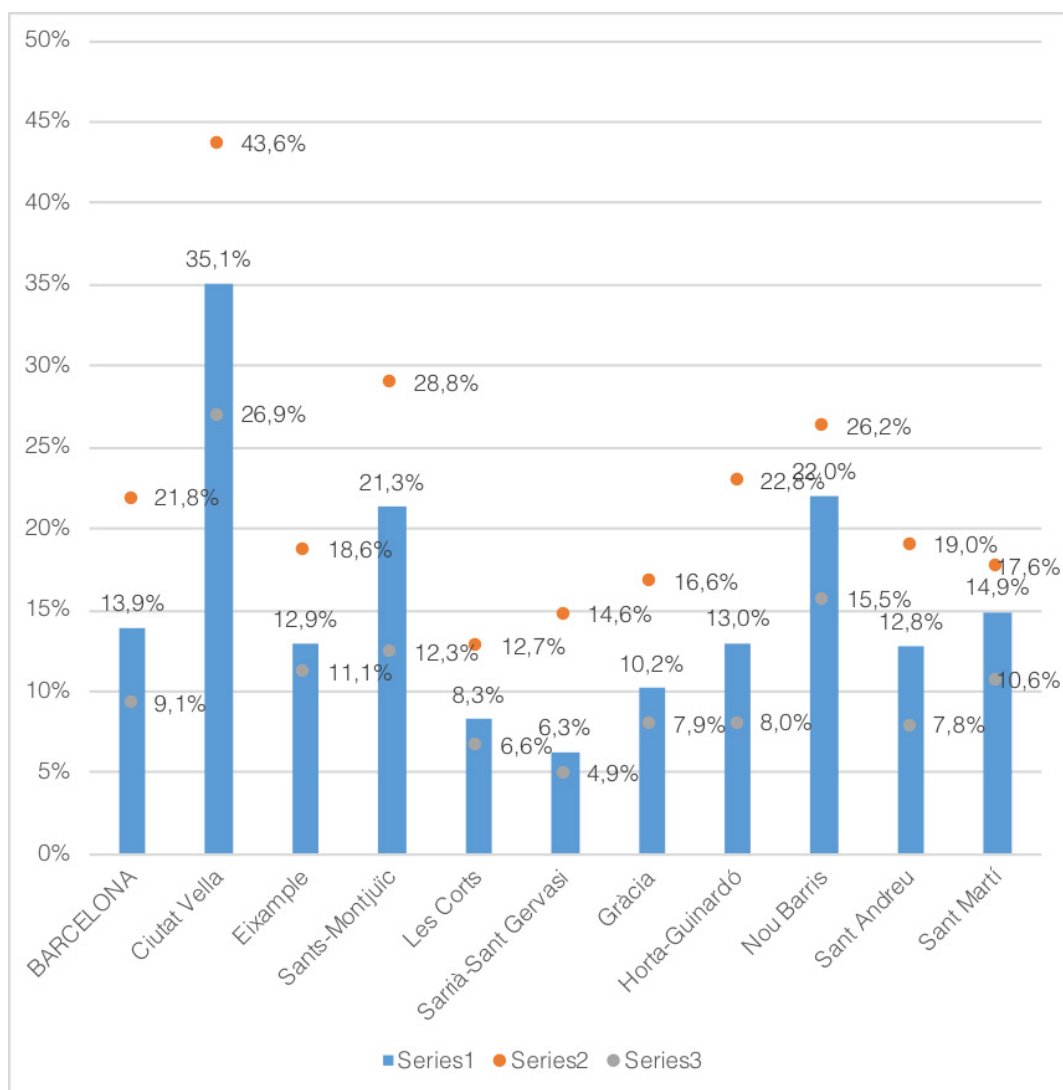
Gràfic 60. Distribució alumnat D'ESO segons nacionalitat (%), Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 61. Alumnat de nacionalitat estrangera (% sobre el total) d'ESO, districtes de Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

La distribució territorial de la complexitat educativa: ajuts de menjador i centres d'alta complexitat

Tal com l'anterior capítol anticipava, les complexitats educatives estan desigualment distribuïdes entre els territoris de Barcelona. Aquesta constatació no és pas nova, i ja ha estat denunciada en anteriors informes (IIAB, 2017e, 2019b). En aquesta ocasió, analitzarem la distribució territorial de la complexitat educativa a partir de dos indicadors: els ajuts a menjador i els centres d'alta complexitat.

Els **ajuts de menjador** són un bon indicador de la condició socioeconòmica de l'alumnat, ja que els rep l'alumnat més vulnerable. En concret, els ajuts de menjador poden ser sol·licitats per a l'alumnat de P-3 fins a 4t d'ESO, escolaritzat en centres públics i concertats, de famílies amb ingressos per sota dels llindars de la pobresa (establert a l'IDESCAT). A Barcelona aquests ajuts són gestionats pel CEB, mitjançant convocatòria pública.

El servei de menjador té una utilitat educativa i alhora social: contribueix a millorar la convivència escolar, augmentar la vinculació educativa de l'alumnat; i, fins i tot, en últim terme, pot impactar en d'altres indicadors educatius; p.ex., l'abandonament escolar, tal com recorda la guia de la Diputació de Barcelona *Guies de política educativa local: Estratègies municipals* contra l'abandonament escolar prematur (Tarabini & Curran, 2019). És per això que es considera la distribució i cobertura dels ajuts de menjador es considera positiva, tant en clau educativa com social.

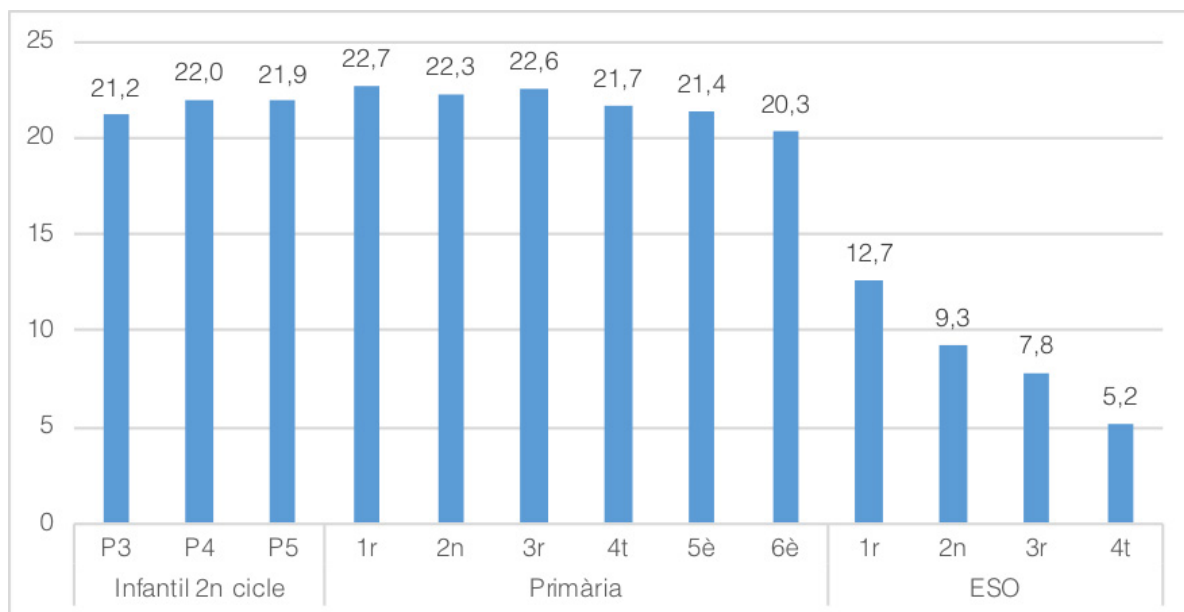
Al curs 2019-2020, el CEB ha distribuït 31.077 ajuts de menjador als diferents nivells educatius, des d'Infantil de 1r cicle fins a PFI.

La taxa de cobertura dels ajuts de menjador (calculada com el percentatge d'ajuts menjador sobre l'alumnat del sector públic i del privat concertat), és del 17,6%. Específicament, la taxa de cobertura d'Educació d'infantil de 2n cicle és del 21,7%; la de Primària del 21,8% i la d'ESO es del 8,8%. Segons cursos, la distribució de la taxa de cobertura segons nivell és la següent Gràfic 62. La davallada d'ajuts de menjador a ESO es deu al fet que molts instituts de secundària no tenen servei de menjador.

Gràfic 62. Taxa de cobertura dels ajuts de menjador (%), segons nivell, Barcelona, 2019-2020

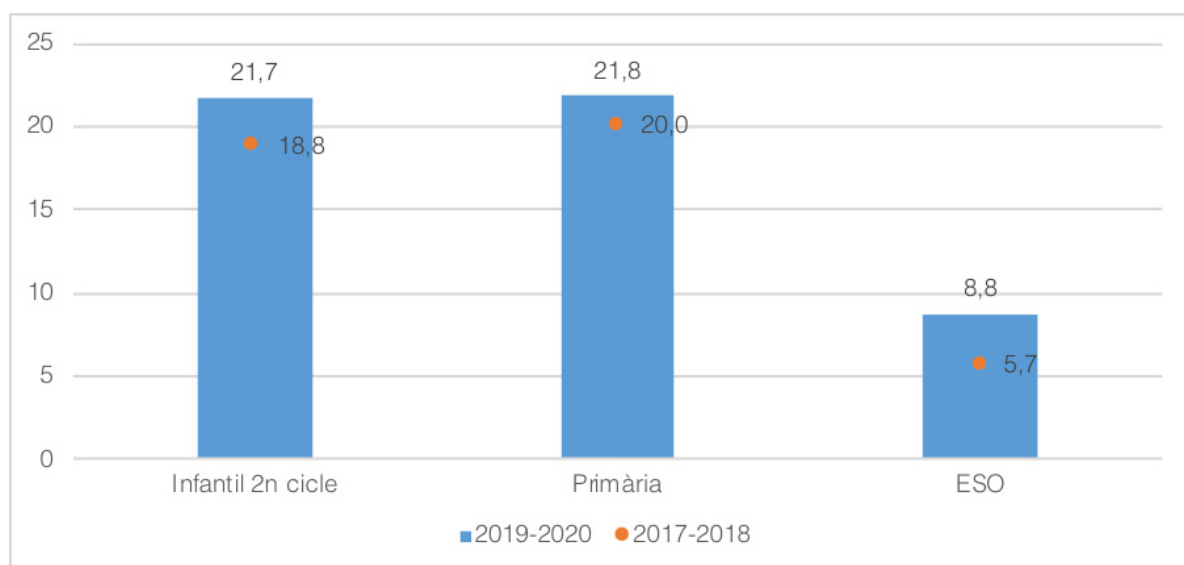
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

La taxa de cobertura dels ajuts de menjador del curs 2019-2020 és substancialment superior a la dels cursos anteriors. Així, el curs 2006-2007 els ajuts menjador només cobrien el 4,1% de l'alumnat, mentre que al 2015-2016 aquesta cobertura augmentà fins al 12,7% (IIAB, 2017e). L'actual taxa de cobertura dels ajuts de menjador també és superior a les dades de 2017-2018 presentades en l'anterior informe d'oportunitats educatives: així, en tant sols dos cursos, la taxa de cobertura dels ajuts de menjador augmenta 2,9 punts percentuals a Educació infantil de 2n cicle, d'1,8 punts percentuals a Primària i 3,1 a ESO (Gràfic 63). Aquesta evolució a l'alça també es relaciona amb l'augment de la pobresa -i per tant de persones beneficiàries- que resultà de la crisi econòmica de 2008.

Gràfic 63. Taxa de cobertura dels ajuts de menjador (%), segons nivells, cursos 2017-2018 i 2109-2020

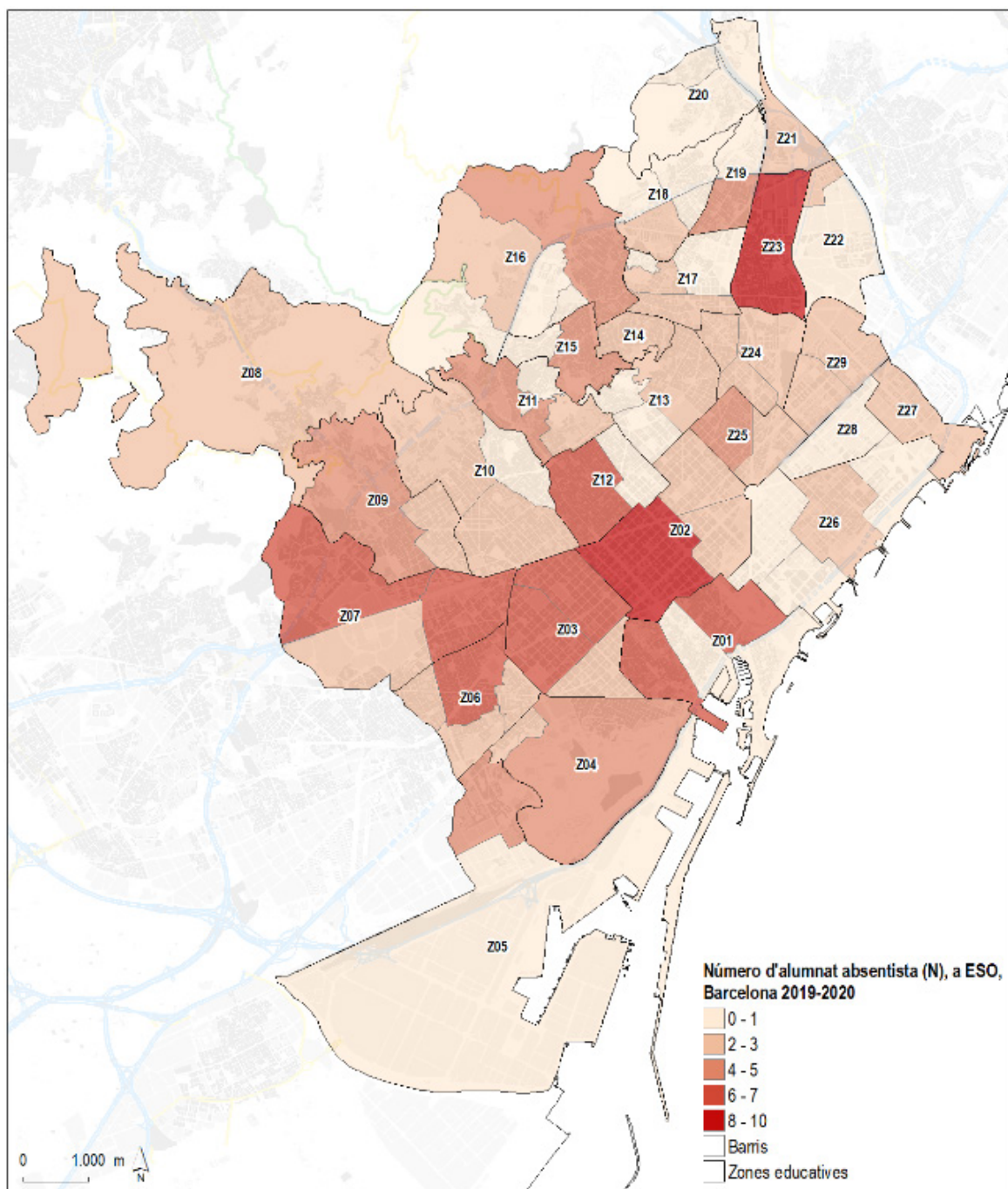
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Els ajuts de menjador es concentren a les zones educatives amb menor renda de Barcelona (Mapa 9).

Mapa 9. Ajuts menjador (N), a Educació infantil de 1r i 2n cicle, Primària i ESO, Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Nogensmenys, la distribució de la taxa de cobertura dels ajuts de menjador té una distribució territorial molt diferenciada¹². Així, els districtes de Sant Martí, Ciutat Vella, Horta-Guinardó i, sobretot, Nou Barris són els que presenten una major cobertura d'ajuts menjador (Gràfic 64).

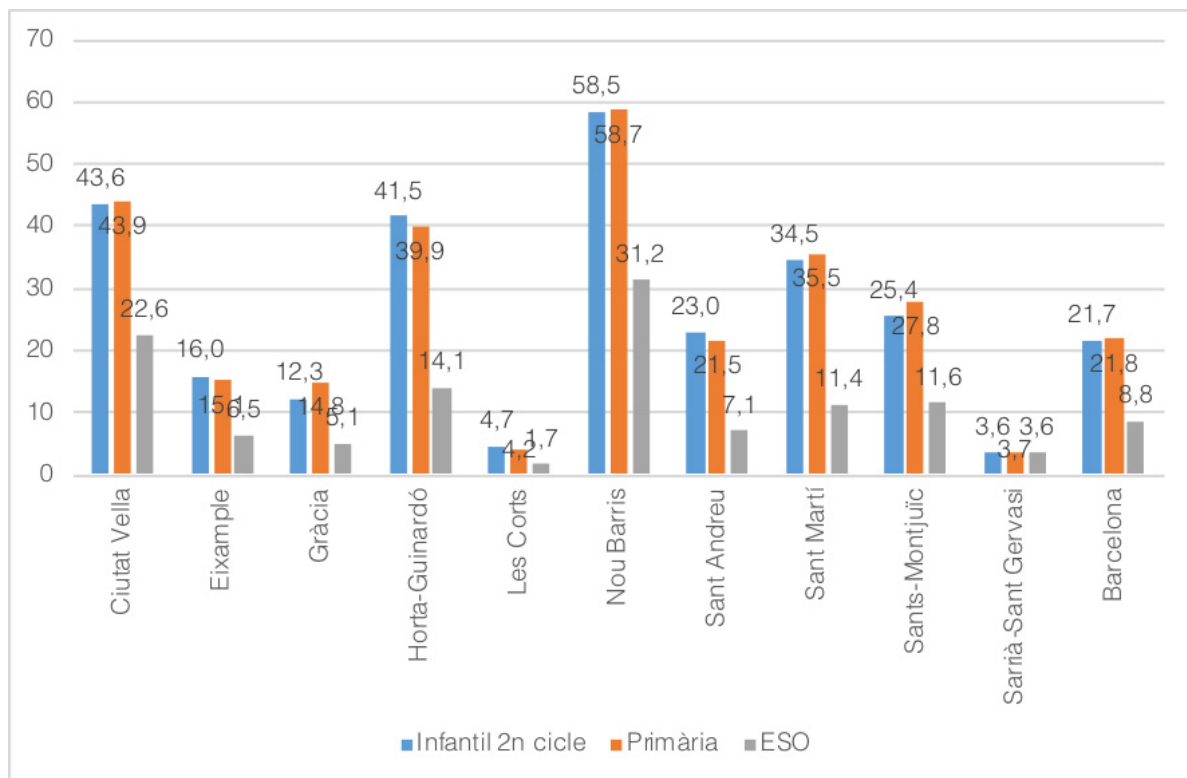

12 Tot i que en aquesta anàlisi explorem la distribució territorial dels ajuts de menjador, cal tenir en compte que dins de cada territori hi ha importants diferències internes. En aquest sentit, hi ha una important segregació escolar que es dona entre escoles del mateix territori. Aquesta anàlisi ha estat produïda, p.ex., en l'informe del CEB Equivalència territorial en la planificació educativa a Barcelona: Diagnòstic i propostes (Bonal & Zancajo, 2019a).

Donat els criteris fonamentalment socioeconòmics a partir dels quals es distribueixen els ajuts menjador, no sorprèn veure, al següent Gràfic 65, l'alta correlació entre, d'una banda, el percentatge d'ajuts de menjador sobre el total municipal de cada barri i, d'altra banda, la renda d'aquest.

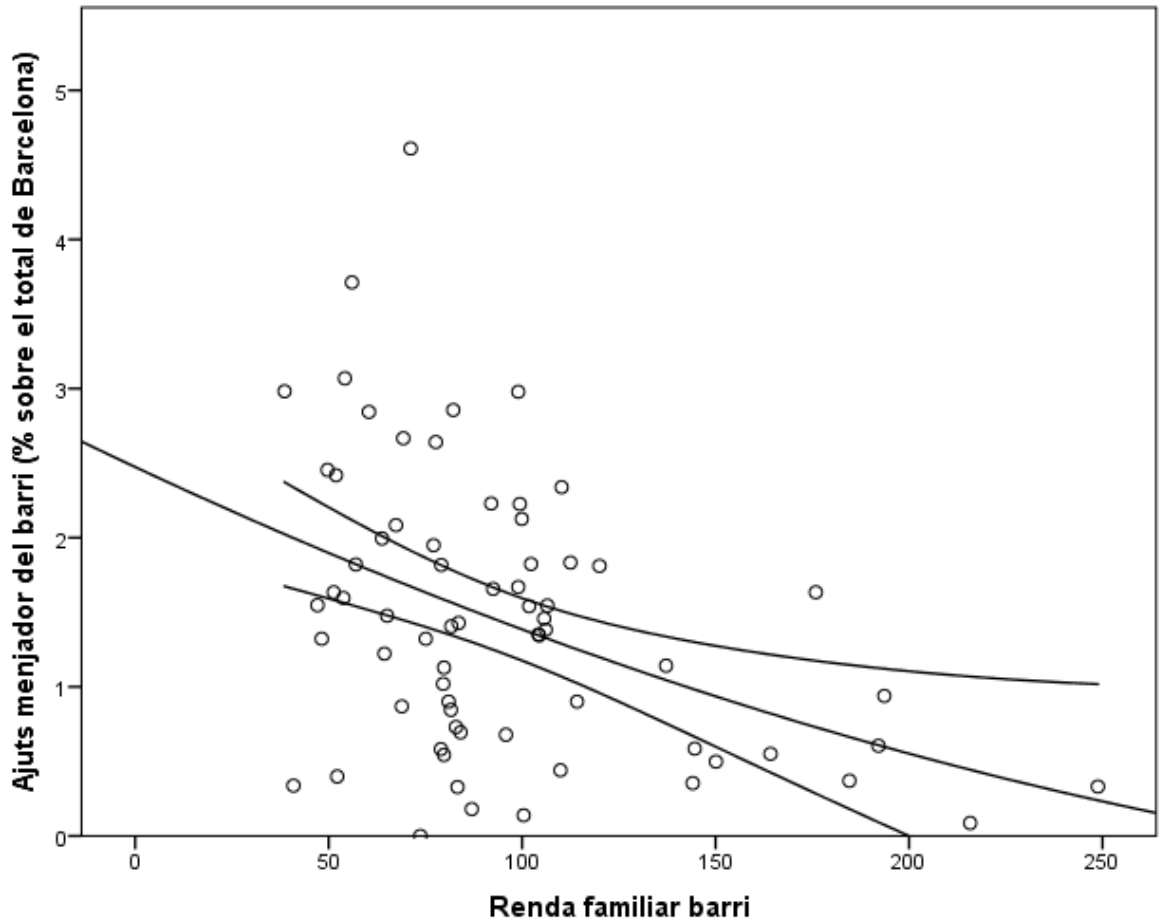
Gràfic 64. Taxa de cobertura dels ajuts menjador, segons districte i nivell, Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Gràfic 65. Ajuts de menjador (%) i renda familiar disponible, barris de Barcelona, 2019-2020

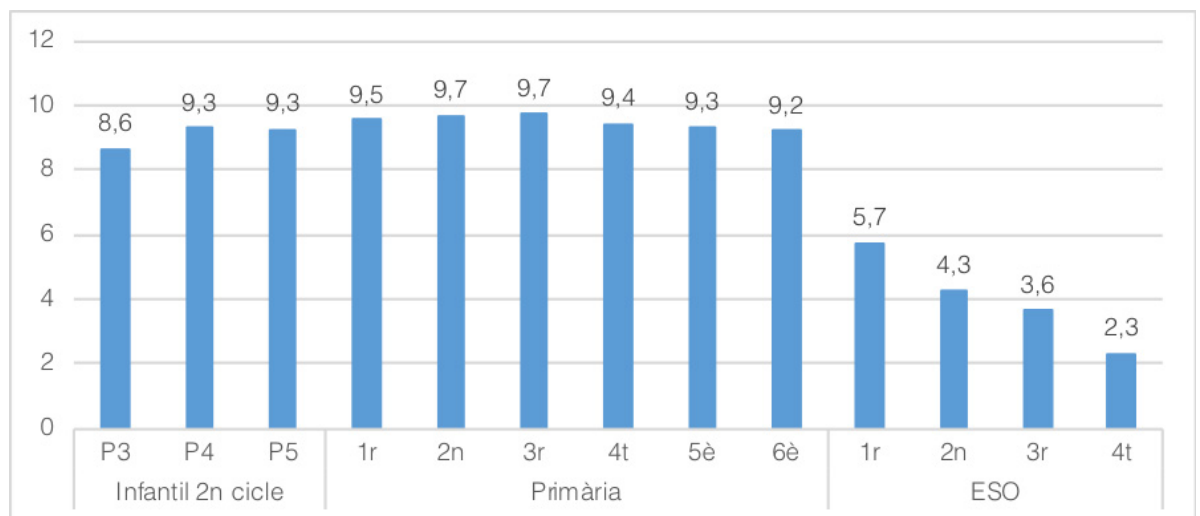
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

La distribució d'aquestes ajudes es concentra fonamentalment a Primària (56,8% del total d'ajuts menjador), Infantil de 2n cicle (27,1%) i ESO (15,9%) (Gràfic 66).

Gràfic 66. Ajuts menjador (% sobre total), segons nivell, Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

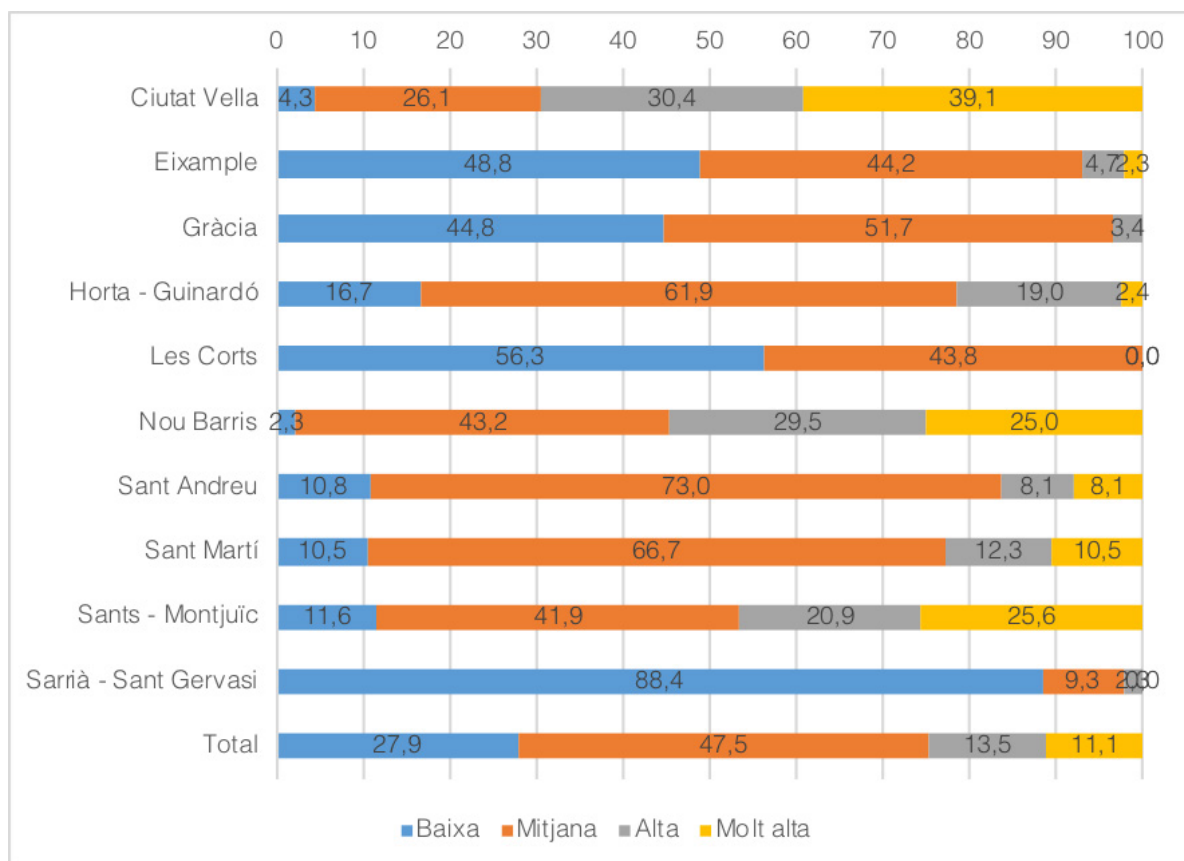

En relació a la relació entre ajuts de menjador i titularitat, en anteriors informes s'identificà com l' "alumnat amb beca menjador es quasi 4 vegades inferior en l'escola concertada que en la pública (el 9% i el 29,7%, respectivament, en l'educació infantil de segon cicle, i el 8,3% i el 34,7%, respectivament, en la primària). També cal destacar que, més enllà de la distribució desigual segons la titularitat, a secundària, el percentatge del 20% de l'alumnat de primària amb beca menjador cau i no arriba en les prestacions d'aquest servei del temps de migdia" (IIAB, 2019b, p. 89).

De forma similar al que ocorre amb els ajuts de menjador, la **complexitat socioeconòmica** dels centres està desigualment distribuïda segons territoris. El Departament d'Educació classifica els centres educatius de Catalunya en base al nivell socioeconòmic de la seva població escolar mitjançant l'índex de complexitat¹³. Aquest índex es compon de variables com, p.ex., el nivell d'estudis dels pares i/o mares, les seves ocupacions laborals o situacions d'atur, el percentatge d'alumnat estranger i el percentatge d'alumnat estranger que prové de països pobres. La combinació d'aquestes variables permet combinar tots els centres educatius quatre categories de complexitat: baixa, mitjana, alta i molt alta¹⁴. A Barcelona, el 27,9% dels centres són catalogats de baixa complexitat; el 47,5% de complexitat mitjana; i el 24,7% de complexitat alta o molt alta. Ara bé, la distribució de la complexitat dels centres depèn fortament del territori en que s'ubiquen (Gràfic 67).

Gràfic 67. Distribució de la complexitat dels centres (%) segons districte

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

13 A pesar de la sensibilitat extrema d'aquesta informació, i de la possibilitat d'estigmatització que aquesta etiqueta pot comportar, el Departament d'Educació difon els centres categoritzats d'alta complexitat. Així, recentment, el Departament d'Educació ha publicat la resolució EDU/1259/2019, de 7 de maig de 2019, en els que s'anomenen públicament els centres de màxima complexitat de tot Catalunya.

14 Anteriorment, les categories eren cinc, ja que la categoria mitjana es dividia en mitjana - baixa i mitjana - alta (IIAB, 2019b).

En termes de titularitat, els centres públics presenten nivells molt superiors d'alta i molt alta complexitat: 37,4% a Primària i 41,2% a ESO (per només 10% i 8,6% als privats concertats d'aquests nivells).

3.2.10. La segregació escolar

La **segregació escolar** indica el grau en el que diferents grups d'alumnat (en base a, p.ex., la seva nacionalitat o necessitats de suport educatiu) es distribueixen de forma desigual en un territori (barri, municipi, país) i/o sector (públic, privat). En aquest sentit, una xarxa escolar segregada és aquella “amb un perfil d'alumnat homogeni dins dels centres i heterogeni entre els centres” (Benito & González, 2007, p. 41).

Tal com la literatura acadèmica ha ressaltat a bastament, la conseqüència de la segregació és una concentració excessiva i injustificada d'alumnat pobre, minories ètniques, i persones migrades en escoles estigmatitzades. Com a conseqüència d'això, la segregació escolar redueix les oportunitats acadèmiques de l'alumnat, limita l'eficiència dels sistemes educatius i perjudica la cohesió social (especialment, per a l'alumnat estranger i de classe obrera). A més a més, la segregació augmenta la desigualtat educativa, ja que té un impacte inequitatiu i asimètric, que impacta de forma especialment negativa als i les joves més vulnerables.

Tal com anteriors informes hem comentat, el Síndic de Greuges de Catalunya, a partir de dades del Departament d'Educació, calcula un índex de dissimilitud (definit al glossari) per mesurar el nivell d'equitat entre els centres escolars. La propera Taula 22 mostra com l'índex de dissimilitud de l'alumnat NESE de Barcelona és elevat (0,39 a Infantil i Primària, 0,29 a ESO), tot i que similar al de Catalunya. A més a més, la segregació al primer curs de cada cicle (P3 i 1r d'ESO) és substancialment superior a la del conjunt del nivell educatiu. Territorialment, la segregació és especialment elevada a Horta-Guinardó, Sants-Montjuïc i Nou Barris.

La Taula 23 permet observar com la segregació escolar és encara més elevada en relació a l'alumnat estranger: 0,44 a Infantil i Primària, 0,41 a ESO (en el cas d'Infantil i Primària similars a la mitjana catalana, i en el cas de l'ESO significativament superiors). Territorialment, els districtes de Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó i Sant Andreu presenten indicadors especialment negatius.

Ambdues taules permeten copsar com tant el conjunt de la ciutat com cadascun dels districtes estan encara lluny d'una situació de “distribució perfectament igualitària”.

Taula 22. Nivells de segregació escolar de l'alumnat NESE per etapes educatives, segons territoris, 2007-2018 i 2018-2019

Territori	Infantil i Primària				ESO			
	2017-2018 Total	2018-2019 Total	2017-2018 P3	2018-2019 P3	2017-2018 Total	2018-2019 Total	2017-2018 1r ESO	2018-2019 1r ESO
CATALUNYA	0,38	0,37	n.d.	n.d.	0,33	0,29	n.d.	n.d.
BARCELONA	0,39	0,39	0,57	0,57	0,31	0,29	0,38	0,34
Ciutat Vella	0,20	0,21	0,54	0,39	0,21	0,21	0,22	0,22
Eixample	0,31	0,30	0,55	0,61	0,28	0,25	0,37	0,33
Sants-Montjuïc	0,38	0,39	0,51	0,56	0,38	0,34	0,46	0,44
Les Corts	0,34	0,23	0,66	0,77	0,30	0,17	0,46	0,23
Sarrià-St. Gervasi	0,33	0,30	0,66	0,67	0,25	0,21	0,31	0,30
Gràcia	0,42	0,34	0,58	0,52	0,28	0,19	0,34	0,20
Horta-Guinardó	0,40	0,42	0,49	0,44	0,22	0,27	0,32	0,33
Nou Barris	0,46	0,39	0,63	0,55	0,33	0,35	0,44	0,41
Sant Andreu	0,34	0,37	0,54	0,50	0,38	0,34	0,49	0,31
Sant Martí	0,32	0,33	0,43	0,53	0,26	0,26	0,32	0,32

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Síndic de Greuges

Taula 23. Nivells de segregació escolar de l'alumnat estranger per etapes educatives, segons territoris, 2007-2018 i 2018-2019

Territori	Infantil i Primària				ESO			
	2017-2018 Total	2018-2019 Total	2017-2018 P3	2018-2019 P3	2017-2018 Total	2018-2019 Total	2017-2018 1r ESO	2018-2019 1r ESO
CATALUNYA	0,44	0,44	0,47	0,45	0,36	0,35	0,38	0,37
BARCELONA	0,45	0,44	0,43	0,41	0,42	0,41	0,43	0,42
Ciutat Vella	0,32	0,29	0,34	0,29	0,33	0,29	0,31	0,32
Eixample	0,36	0,34	0,38	0,33	0,41	0,38	0,43	0,36
Sants-Montjuïc	0,43	0,40	0,38	0,35	0,37	0,36	0,33	0,36
Les Corts	0,36	0,36	0,3	0,4	0,31	0,3	0,34	0,32
Sarrià-St. Gervasi	0,38	0,38	0,36	0,39	0,47	0,47	0,53	0,47
Gràcia	0,34	0,30	0,27	0,26	0,36	0,35	0,41	0,41
Horta-Guinardó	0,46	0,46	0,47	0,45	0,35	0,36	0,35	0,41
Nou Barris	0,35	0,34	0,31	0,32	0,37	0,35	0,34	0,37
Sant Andreu	0,44	0,45	0,42	0,45	0,34	0,32	0,43	0,33
Sant Martí	0,33	0,32	0,31	0,32	0,3	0,29	0,33	0,32

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Síndic de Greuges

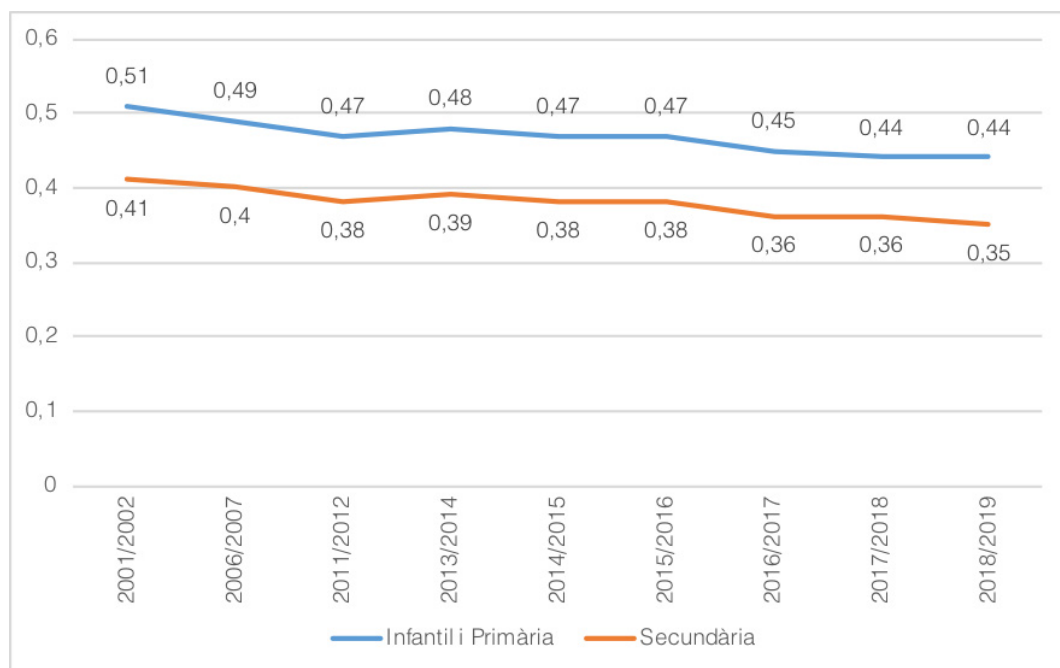

De totes formes, en clau positiva és important identificar l'evolució a la baixa de la segregació escolar. Pel que fa a Catalunya, s'observa una inequívoca tendència a la baixa constant de la segregació escolar des de 2001, tant en relació a Infantil i Primària (de 0,41 a 0,35) com a l'ESO (que passa de 0,51 fins a 0,44) (Gràfic 68).

I, pel que fa a la ciutat, també des de 2013 l'evolució és francament positiva (Taula 24). Aquesta evolució positiva es dona tant a nivell de ciutat com també a tots els districtes de la ciutat, amb especial menció per Ciutat Vella, Les Corts i Gràcia.

Gràfic 68. Nivells de segregació escolar de l'alumnat estranger per etapes educatives, Catalunya, 2001-2002 fins 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Síndic de Greuges

Taula 24. Nivells de segregació escolar de l'alumnat estranger per etapes educatives, districtes de Barcelona, 2013-2014 i 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Síndic de Greuges i Oportunitats educatives de la infància i l'adolescència 2018-2019 (IIAB, 2019b)

Infantil i Primària			ESO		
2013-2014	2018-2019	Evolució	2013-2014	2018-2019	Evolució

Ciutat Vella	0,51	0,29	-0,22	0,49	0,29	-0,20
Eixample	0,43	0,34	-0,09	0,43	0,38	-0,05
Sants - Montjuïc	0,52	0,40	-0,12	0,41	0,36	-0,05
Les Corts	0,52	0,36	-0,16	0,46	0,30	-0,16
Sarrià - Sant Gervasi	0,42	0,38	-0,04	0,53	0,47	-0,06
Gràcia	0,45	0,30	-0,15	0,49	0,35	-0,14
Horta - Guinardó	0,53	0,46	-0,07	0,45	0,36	-0,09
Nou Barris	0,41	0,34	-0,07	0,42	0,35	-0,07
Sant Andreu	0,48	0,45	-0,03	0,42	0,32	-0,10
Sant Martí	0,41	0,32	-0,09	0,40	0,29	-0,11

Finalment, cal assenyalar la gran varietat de la segregació dins de cada districte. De fet, l'informe del CEB *Equivalència territorial en la planificació educativa a Barcelona: Diagnòstic i propostes* (Bonal & Zancajo, 2019a) assenyalava com la segregació de l'alumnat estranger, al curs 2016-2017, era especialment elevada a les zones educatives ZE06 (Sants, Hostafrancs, la Bordeta, Badal) i ZE04 (el Poble-sec, la Font de la Guatlla) (nivells de segregació superiors al de la resta del districte de Sants – Montjuïc), així com ZE13 (el Baix Guinardó, Can Baró, el Guinardó) i ZE15 (el Carmel, la Teixonera) -amb índex de dissimilitud molt superior al de la resta d'Horta – Guinardó.

3.2.11. La no idoneïtat de l'alumnat de P3 a ESO

La **repetició** és un fenomen altament significatiu en el nostre context. Tant Catalunya com Espanya tenen unes taxes de repetició superior a la d'altres regions. P.ex., l'informe PISA de l'OCDE, en la seva edició de 2018, mostra que la repetició a Catalunya és del 18%, inferiors a la mitjana espanyola (29%), però inferior a la de l'OCDE (11%) i de la UE (13%), tal com assenyala el Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu (CSASE, 2020). Aquesta alta repetició és una constant també de cursos anteriors¹⁵.

Aquest alt nivell de repetició, tant a Barcelona com a Catalunya, és especialment preocupant i negatiu, ja que la repetició és un mecanisme costós, amb escassos beneficis educatius, i especialment inequitatiu -ja que amplia les desigualtats educatives (OECD, 2012b; Save the Children, 2016).

Per tal de copsar l'abast de la repetició a Barcelona, l'indicador que utilitzarem per a analitzar la repetició és la **Taxa de no idoneïtat (TNI)**, tal com vam fer en l'anterior informe d'oportunitats educatives (IIAB, 2019b). Aquesta taxa és el percentatge d'alumnat amb edat superior a l'edat idònia teòrica del curs en què estan escolaritzats¹⁶.

A continuació es descriurà la TNI de Barcelona en diferents nivells (Educació infantil 2n cicle, després primària i després ESO) i, en cadascun d'aquests, desagregada en variables de centre (titularitat) com individuals (nacionalitat, gènere). Donat que la TNI indica un fenomen negatiu, una reducció d'aquesta (expressada en percentatges negatius) és una millora educativa.

Cal tenir en compte la diversitat de casuístiques que hi ha darrera de la TNI en els diferents nivells educatius: si bé la TNI de nivells superiors indica sovint aspectes de rendiment acadèmic, les d'Educació infantil de 2n cicle tenen més a veure amb aspectes de maduració o desenvolupament personal.

15 P.ex., l'informe PISA 2015 mostra com el 21% dels i les joves catalans de 15 anys han repetit un curs (la mitjana OCDE és del 11,3%) -tal com assenyàvem en anteriors edicions de l'Informe d'oportunitats educatives (IIAB, 2019b).

16 Aquesta taxa és més precisa que la dada de repetició proveïda pel Departament d'Educació, que només comptabilitza l'alumnat "que es matriculen en un curs en què ja havien estat matriculats el curs immediatament anterior" (veure, p.ex., la Metodologia de l'Estadística de l'ensenyament. Curs 2019-2020), amb la qual cosa l'alumnat que ha repetit anteriorment no són comptabilitzats si no estan repetint durant el curs analitzat (IIAB, 2019b).

La **Taxa de no idoneïtat d'Infantil de 2n cicle** és del 0,68%, si bé augmenta en la mesura que els cursos avancen: 0,55% a P3, 0,59% a P4 i 0,90% a P5 (això és, a P5 quasi un de cada cent infants té una edat superior a la teòrica –és a dir, sis anys o més) (Taula 25)¹⁷. Això no obstant, l'evolució de la TNI d'Educació infantil de 2n cicle és positiva, ja que en els últims cursos s'ha reduït, tant al conjunt de la ciutat (reducció de 0,2 punts percentuals) i a tots i cadascun dels districtes, especialment a Ciutat Vella (0,4), Horta - Guinardó, Sant Andreu, Sant Martí i Gràcia (0,3) (Gràfic 69).

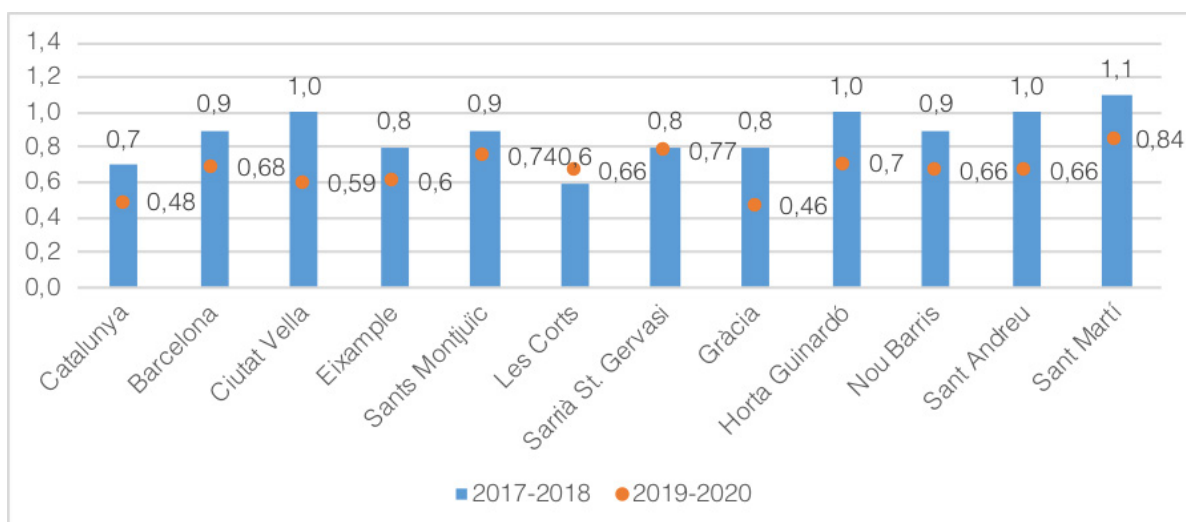
Taula 25. TNI d'Infantil de 2n cicle, segons territori i nivells, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	P3	P4	P5	Total Infantil de 2n cicle
Catalunya	0,58	0,92	0,66	0,48
Barcelona	0,55	0,59	0,9	0,68
Ciutat Vella	0,19	0,69	0,87	0,59
Eixample	0,45	0,48	0,87	0,6
Sants Montjuïc	0,45	0,7	1,08	0,74
Les Corts	0,74	0,72	0,52	0,66
Sarrià St. Gervasi	0,76	0,37	1,17	0,77
Gràcia	0,2	0,3	0,9	0,46
Horta Guinardó	0,59	0,71	0,8	0,7
Nou Barris	0,27	0,51	1,18	0,66
Sant Andreu	0,75	0,63	0,59	0,66
Sant Martí	0,69	0,82	1,01	0,84

Gràfic 69. Evolució de la Taxa de no idoneïtat d'Educació infantil de 2n cicle, 2017-2018 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

17 El fet que la repetició tingui un caràcter acumulatiu implica que, en la mesura que s'avança en el sistema educatiu, les diferències en termes absoluts de la TNI són més acusades. És per això que la TNI d'ESO és superior a la de Primària -que és més gran que la d'Infantil de 2n cicle.

En termes de titularitat, la TNI d'Educació infantil de 2n cicle és força superior al sector públic (0,78%) que al privat (0,58%) (Taula 26). Per això és especialment rellevant la reducció (entre els cursos 2017-2018 i 2019-2020) de la TNI als centres públics de Nou Barris, Horta – Guinardó, Sant Andreu i Sant Martí (reducció de 0,4 punts percentuals) i Ciutat Vella (0,3) (Gràfic 70).

Taula 26. Taxa de no idoneïtat d'Infantil de 2n cicle, segons territori i titularitat, 2019-2020

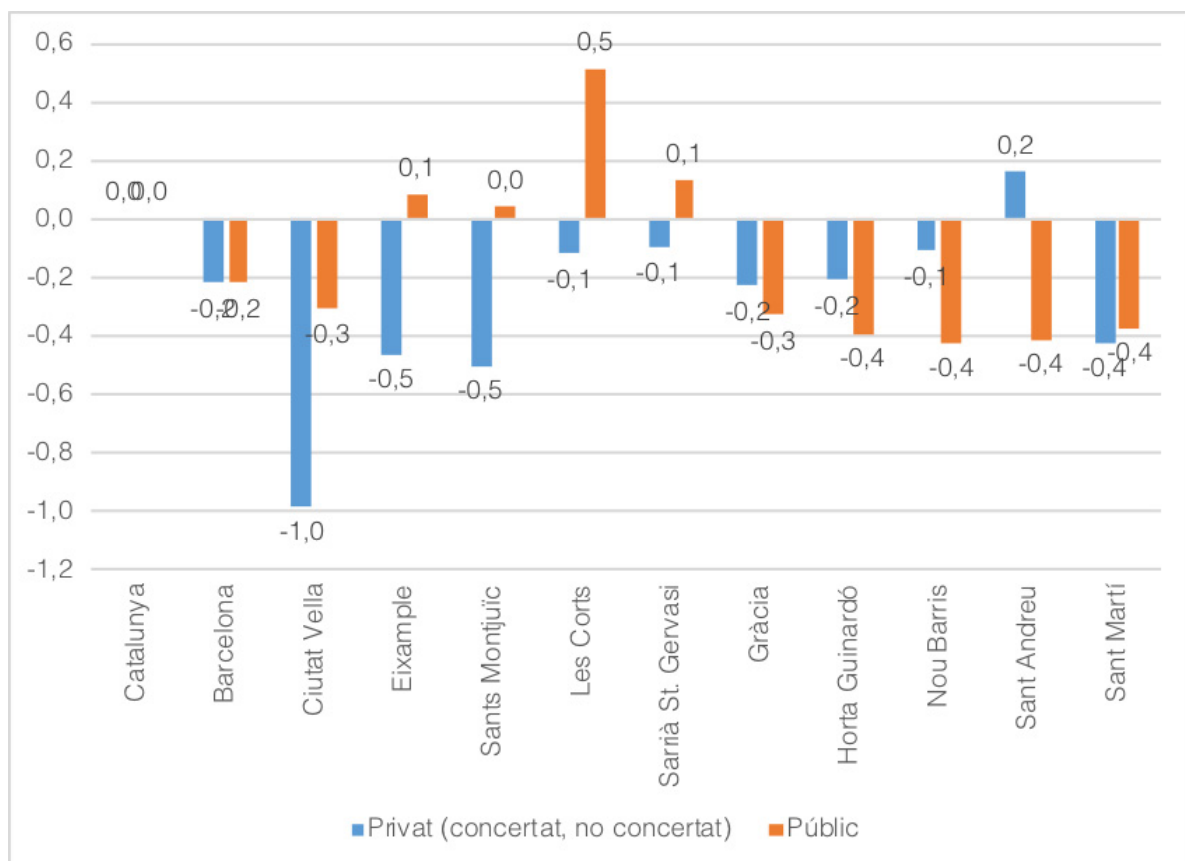
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Privat	Públic
Catalunya	0,58	0,7
Barcelona	0,58	0,78
Ciutat Vella	0,92	0,29
Eixample	0,44	0,78
Sants Montjuïc	0,3	1,04
Les Corts	0,58	0,81
Sarrià St. Gervasi	0,7	1,23
Gràcia	0,57	0,37
Horta Guinardó	0,69	0,71
Nou Barris	0,49	0,78
Sant Andreu	0,76	0,89
Sant Martí	0,58	0,83

Gràfic 70. Evolució de la Taxa de no idoneïtat d'Infantil de 2n cicle, segons territori i titularitat, 2017-2018 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En termes de variables individuals, la TNI d'Educació infantil de 2n cicle és molt més elevada en l'alumnat de nacionalitat estrangera (1,06%) que no pas en el autòcton (0,59%) (Taula 27). Per això, destaca que entre els cursos 2017-2018 i 2019-2020 la TNI d'alumnat de nacionalitat estrangera es redueixi en la majoria de districtes, especialment Sant Martí (reducció de 1,5 punts percentuals), Eixample (0,9), Ciutat Vella i Sant Andreu (0,8) i Nou Barris (0,6) (Gràfic 71).

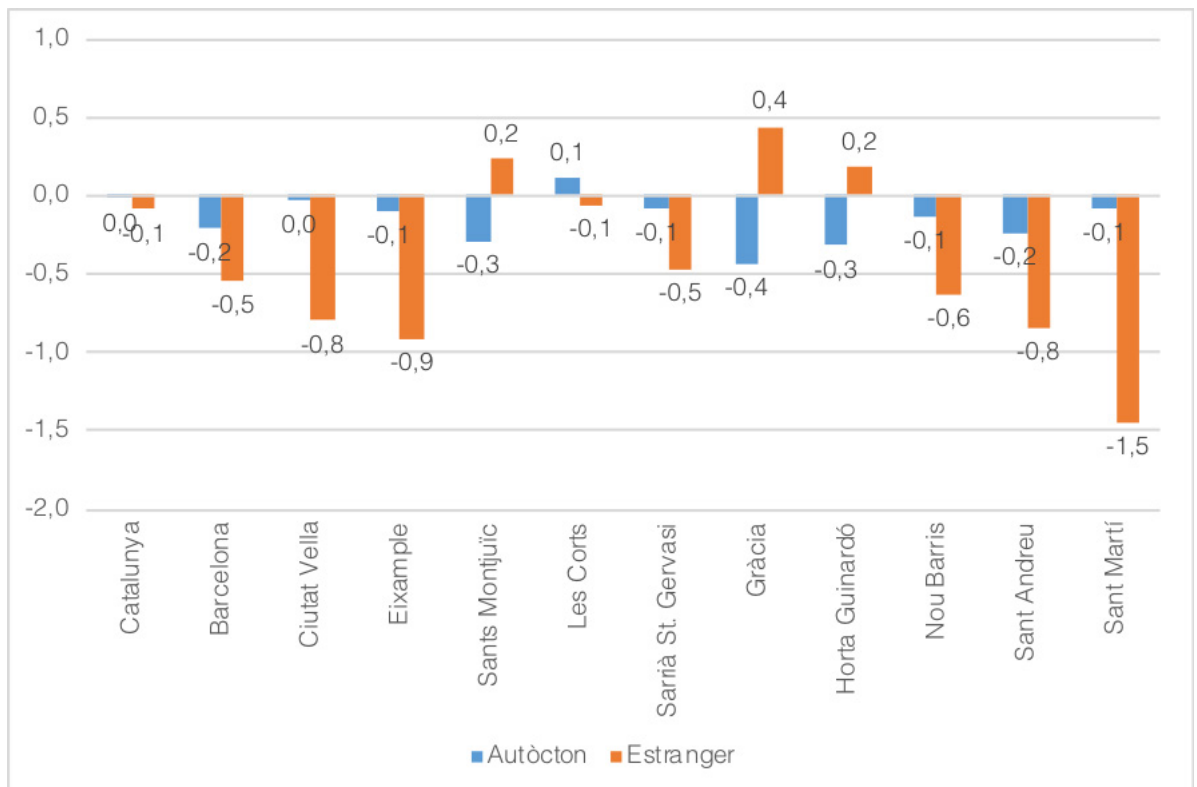
Taula 27. Taxa de no idoneïtat d'Infantil de 2n cicle, segons territori i nacionalitat, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Autòcton	Estranger
Catalunya	0,58	1,01
Barcelona	0,59	1,06
Ciutat Vella	1,07	0,1
Eixample	0,5	0,99
Sants Montjuïc	0,71	0,83
Les Corts	0,51	1,74
Sarrià St. Gervasi	0,62	2,03
Gràcia	0,27	1,54
Horta Guinardó	0,58	1,28
Nou Barris	0,57	0,87
Sant Andreu	0,56	1,26
Sant Martí	0,72	1,15

Gràfic 71. Evolució de la Taxa de no idoneïtat d'Infantil de 2n cicle, segons territori i nacionalitat, 2017-2018 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

També, la TNI d'Educació infantil de 2n cicle en nois (0,85%) és força més elevada que la de les noies (0,51%) (Taula 28). Per tant, cal valorar particularment la millora de la TNI en nois entre els cursos 2018-2018 i 2019-2020: una reducció de 2,6 punts percentuals (Gràfic 72).

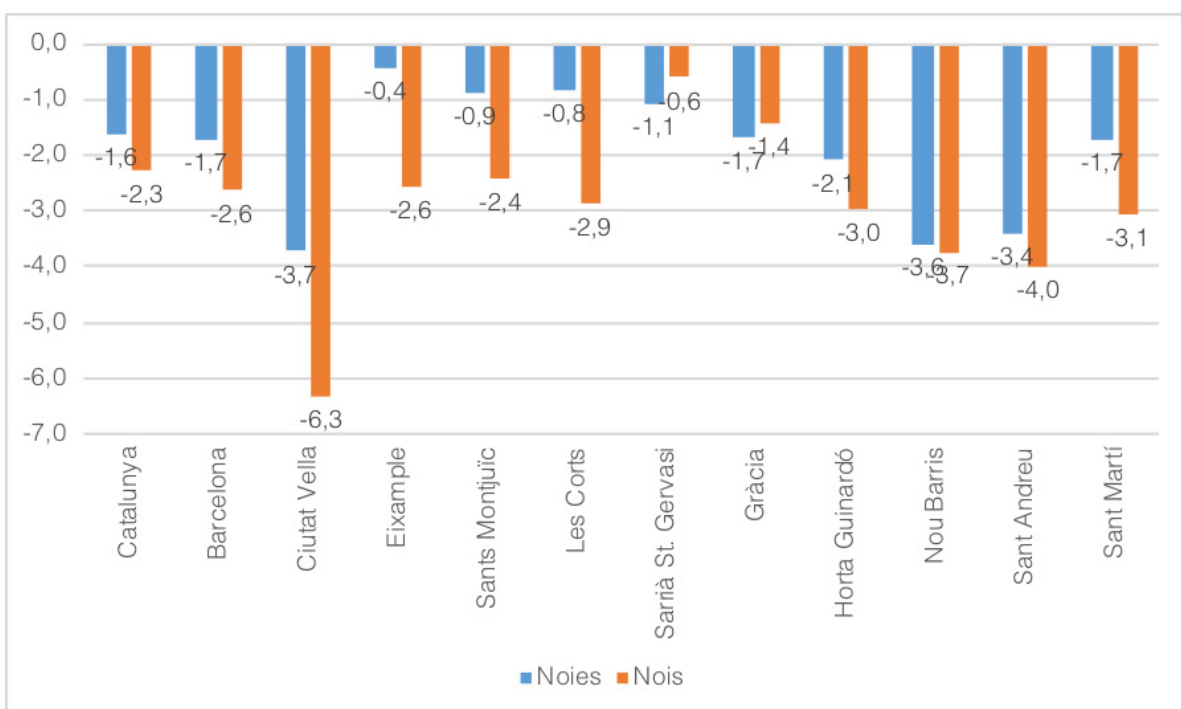
Taula 28. Taxa de no idoneïtat d'Infantil de 2n cicle, segons territori i gènere, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Noies	Nois
Catalunya	0,46	0,86
Barcelona	0,51	0,85
Ciutat Vella	0,74	0,34
Eixample	0,60	0,61
Sants Montjuïc	0,61	0,87
Les Corts	0,41	0,91
Sarrià St. Gervasi	0,62	0,93
Gràcia	0,00	0,88
Horta Guinardó	0,93	0,47
Nou Barris	0,46	0,87
Sant Andreu	0,21	1,07
Sant Martí	0,42	1,18

Gràfic 72. Evolució de la Taxa de no idoneïtat d'Infantil de 2n cicle, segons territori i gènere, 2017-2018 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Pel que fa a la **Taxa de no idoneïtat de Primària**, aquesta és del 4,01%. Altra vegada, en la mesura que augmenten els cursos creix també la no idoneïtat: 2,11% a 1r, 3,03% a 2n, 3,19% a 3r, 4,45% a 4t, 5,38% a 5è i 5,72% a 6è (Taula 29). La TNI de Primària és més negativa (superior a la mitjana de la ciutat) als districtes de Ciutat Vella (5,97%), Nou Barris (5,44%), Sants – Montjuïc (5,54%), Horta – Guinardó (4,88%) i Sant Martí (4,35%). Alhora, la TNI de Primària evoluciona positivament entre els cursos 2017-2018 i 2019-2020: passa del 4,50% al 4,01%. A més a més, aquesta millora és molt significativa als districtes en que aquesta TNI era més elevada fa dos cursos: Sants – Montjuïc (una millora d'1,4 punts percentuals), Nou Barris (1,2), Sant Andreu (1) o Ciutat Vella (0,9) (Gràfic 73).

Taula 29. Taxa de no idoneïtat de Primària segons territori i nivell, 2019-2020

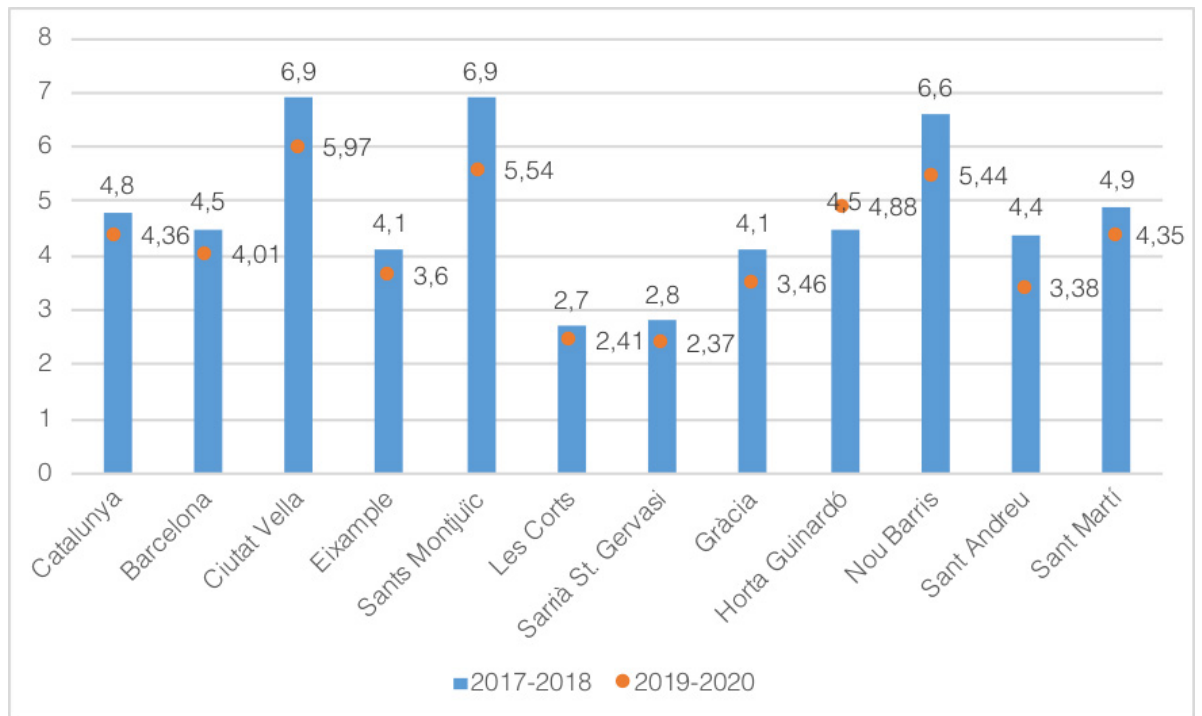
	1r Primària	2n Primària	3r Primària	4t Primària	5è Primària	6è Primària	Total Primària
Catalunya	2,01	3,21	3,92	4,81	5,76	6,01	4,36
Barcelona	2,11	3,03	3,19	4,45	5,38	5,72	4,01
Ciutat Vella	2,48	5,65	4,11	6,36	8,01	8,99	5,97
Eixample	1,75	2,22	2,79	4,00	4,95	5,69	3,60
Sants Montjuïc	2,78	3,58	4,25	6,73	7,91	7,92	5,54
Les Corts	1,94	1,56	2,13	2,49	2,90	3,34	2,41
Sarrià St. Gervasi	1,41	2,17	2,23	2,84	3,07	3,66	2,37
Gràcia	1,69	2,41	3,41	3,80	4,02	5,40	3,46
Horta Guinardó	2,08	4,15	4,28	5,19	7,01	6,37	4,88
Nou Barris	2,40	4,07	4,22	6,52	7,53	7,40	5,44
Sant Andreu	2,29	2,70	2,72	2,98	4,01	5,50	3,38
Sant Martí	2,68	3,31	2,98	5,10	6,33	5,71	4,35

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 73. Evolució de la Taxa de no idoneïtat de Primària, 2017-2018 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En termes de titularitat, la TNI de Primària és molt més elevada al sector públic (5,72%) que no pas al privat (3,60%) (Taula 30). L'únic cas en que aquesta relació s'inverteix és a Ciutat Vella, en que el la TNI del sector privat (8,22%) és molt superior a la mitjana de la ciutat i del districte. L'evolució entre els cursos 2017-2018 i 2019-2020 és molt positiva als centres públics de Ciutat Vella (millora d'1,6 punts percentuals), Nou Barris (1,6), Sants – Montjuïc (1,6) i Sant Andreu (1,3) (Gràfic 74).

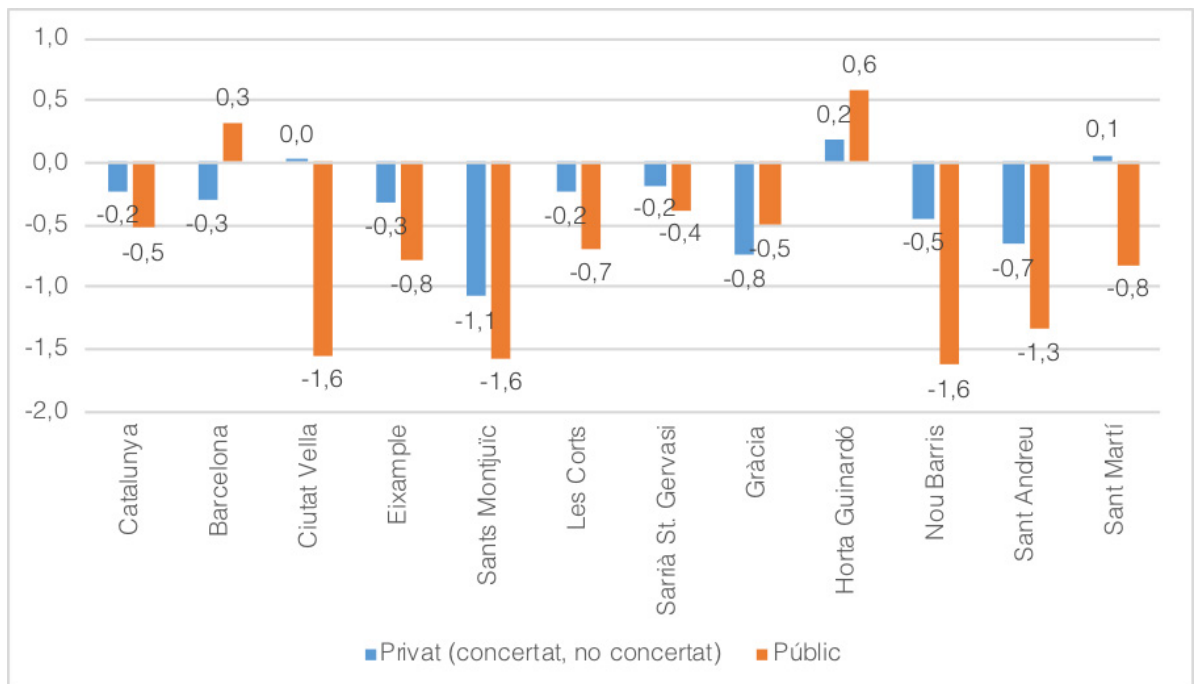
Taula 30. Taxa de no idoneïtat de Primària segons territori i titularitat, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Privat	Públic
Catalunya	3,27	4,87
Barcelona	3,60	5,72
Ciutat Vella	8,22	4,35
Eixample	3,88	3,11
Sants Montjuïc	5,12	5,83
Les Corts	2,36	2,51
Sarrià St. Gervasi	2,52	3,12
Gràcia	2,95	4,00
Horta Guinardó	3,48	6,68
Nou Barris	4,95	5,77
Sant Andreu	3,14	3,56
Sant Martí	4,66	4,18

Gràfic 74. Evolució de la Taxa de no idoneïtat de Primària, segons territori i titularitat, 2017-2018 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En relació a les variables individuals, la Taxa de no idoneïtat de Primària segons nacionalitat mostra -altra vegada- la situació de desavantatge comparatiu de l'alumnat estranger, que té una TNI molt més elevada (8,88%) que l'autòcton (2,96%). Això és: si només tres de cada cent infants autòctons tenen una edat superior a l'edat teòrica del curs al qual estan escolaritzats, aquesta ràtio es triplica en el cas de l'alumnat estranger, ja que nou de cada cent es troben en aquesta situació (Taula 31). De totes maneres, entre els cursos 2017-2018 i 2019-2020, la TNI de Primària de l'alumnat estranger millora ostensiblement (i de forma superior al de l'alumnat autòcton): tant al conjunt de la ciutat (reducció de 1,8 punts percentuals) com als districtes de Sants – Montjuïc (4,2), Sant Andreu (3,7), Nou Barris i Sant Martí (2,4). En canvi, el districte amb major pes relatiu de la població estrangera, Ciutat Vella, aquesta millora és més modesta (0,6) (Gràfic 75).

Taula 31. Taxa de no idoneïtat de Primària segons territori i nacionalitat, 2019-2020

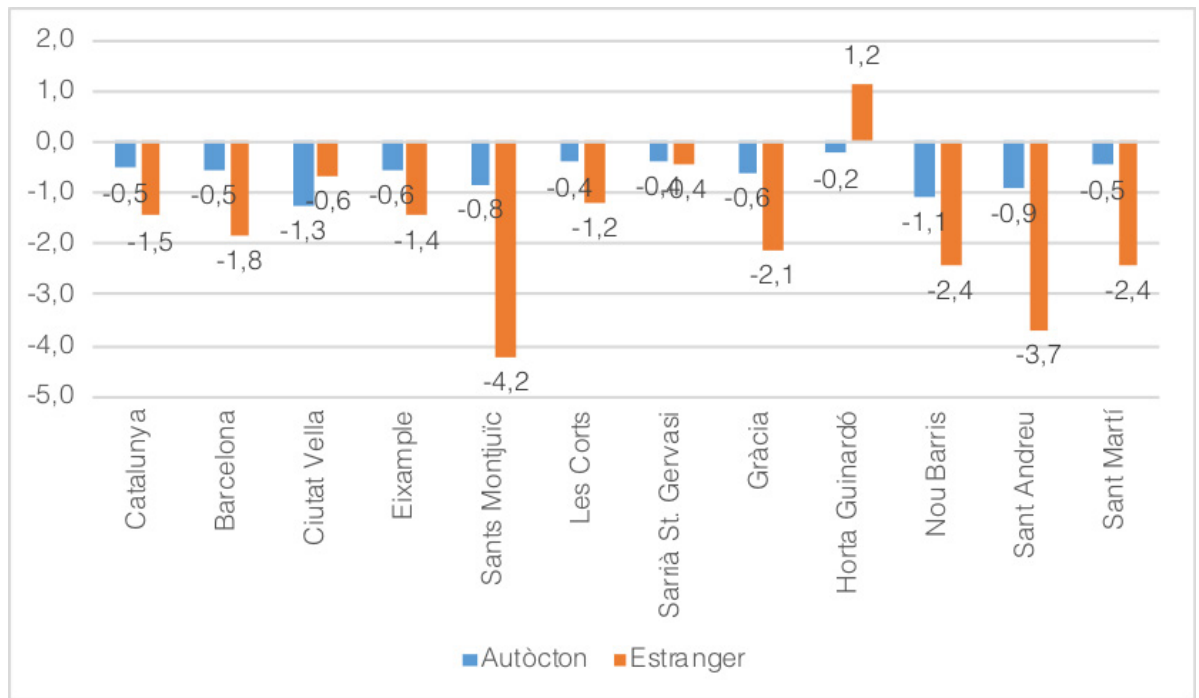
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Autòcton	Estranger
Catalunya	3,37	9,04
Barcelona	2,96	8,88
Ciutat Vella	5,25	6,65
Eixample	2,54	8,77
Sants Montjuïc	4,06	9,69
Les Corts	1,99	6,41
Sarrià St. Gervasi	2,02	11,26
Gràcia	2,60	8,98
Horta Guinardó	3,36	13,05
Nou Barris	4,43	8,07
Sant Andreu	2,49	8,71
Sant Martí	3,45	8,17

Gràfic 75. Evolució de la Taxa de no idoneïtat de Primària, segons territori i nacionalitat, 2017-2018 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En termes de gènere, la TNI de Primària en nois (4,77%) és superior a la de les noies (3,22%) (Taula 32). Altra vegada, entre els cursos 2017-2018 i 2019-2020 es produeix una important millora -en aquest cas en ambdues categories, ja que tant noies (millora de 0,6 punts percentuals) com nois (0,4) presenten millors indicadors que dos cursos anteriors (Gràfic 76).

Taula 32. Taxa de no idoneïtat de Primària segons territori i gènere, 2019-2020

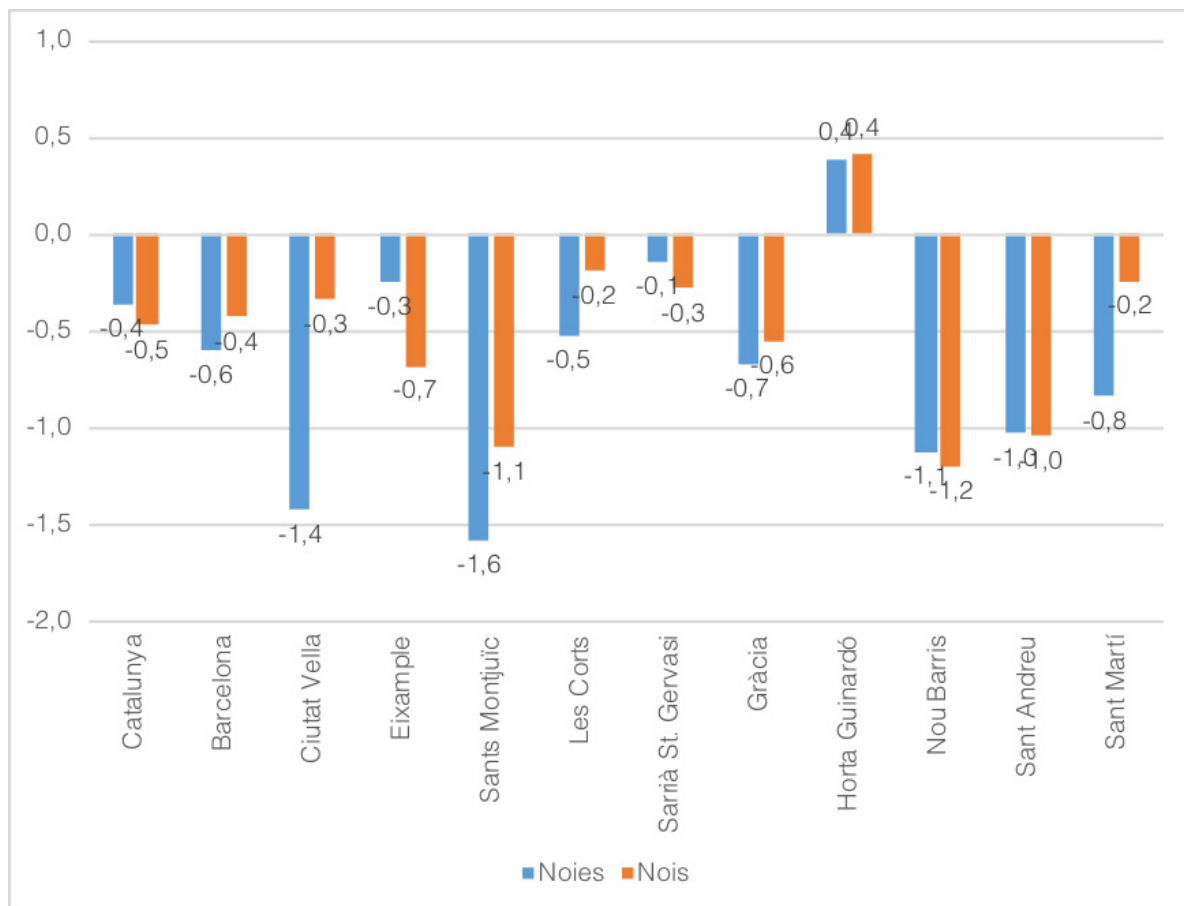
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Noies	Nois
Catalunya	3,64	5,03
Barcelona	3,20	4,77
Ciutat Vella	4,38	7,46
Eixample	3,15	4,02
Sants Montjuïc	4,52	6,50
Les Corts	1,98	2,81
Sarrià St. Gervasi	2,06	3,12
Gràcia	2,83	4,05
Horta Guinardó	3,79	5,91
Nou Barris	4,58	6,30
Sant Andreu	2,77	3,96
Sant Martí	3,16	5,46

Gràfic 76. Evolució de la Taxa de no idoneïtat de Primària, segons territori i gènere, 2017-2018 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

La **Taxa de no idoneïtat d'ESO** és del 12,42%, i amb un augment que escala curs a curs: 8,20% a 1r, 11,04% a 2n, 14,50% a 3r i 15,97% a 4t (Taula 33). La TNI d'ESO més negativa es dona a Ciutat Vella (19,93%), Sants -Montjuïc (19,50%) i Nou Barris (19,25%); també en una situació moderadament negativa -per sobre de la mitjana de la ciutat- es troben els districtes de Sant Martí (13,54%) i Horta Guinardó (12,84%).

Taula 33. Taxa de no idoneïtat d'ESO segons territori i nivell, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	1r ESO	2n ESO	3r ESO	4t ESO	Total ESO
Catalunya	9,32	12,71	16,18	17,36	13,84
Barcelona	8,20	11,04	14,50	15,97	12,42
Ciutat Vella	12,73	19,53	20,64	27,44	19,93
Eixample	6,56	10,70	12,29	15,58	11,36
Sants Montjuïc	13,40	18,05	22,19	23,76	19,50
Les Corts	5,04	6,33	9,52	10,09	7,74
Sarrià St. Gervasi	4,54	5,94	8,08	9,87	7,11
Gràcia	6,68	7,51	9,32	10,34	8,45
Horta Guinardó	8,52	10,97	16,26	15,55	12,84
Nou Barris	12,92	16,39	24,09	23,56	19,24
Sant Andreu	7,72	10,42	13,81	16,67	11,89
Sant Martí	9,45	12,46	15,44	16,96	13,54

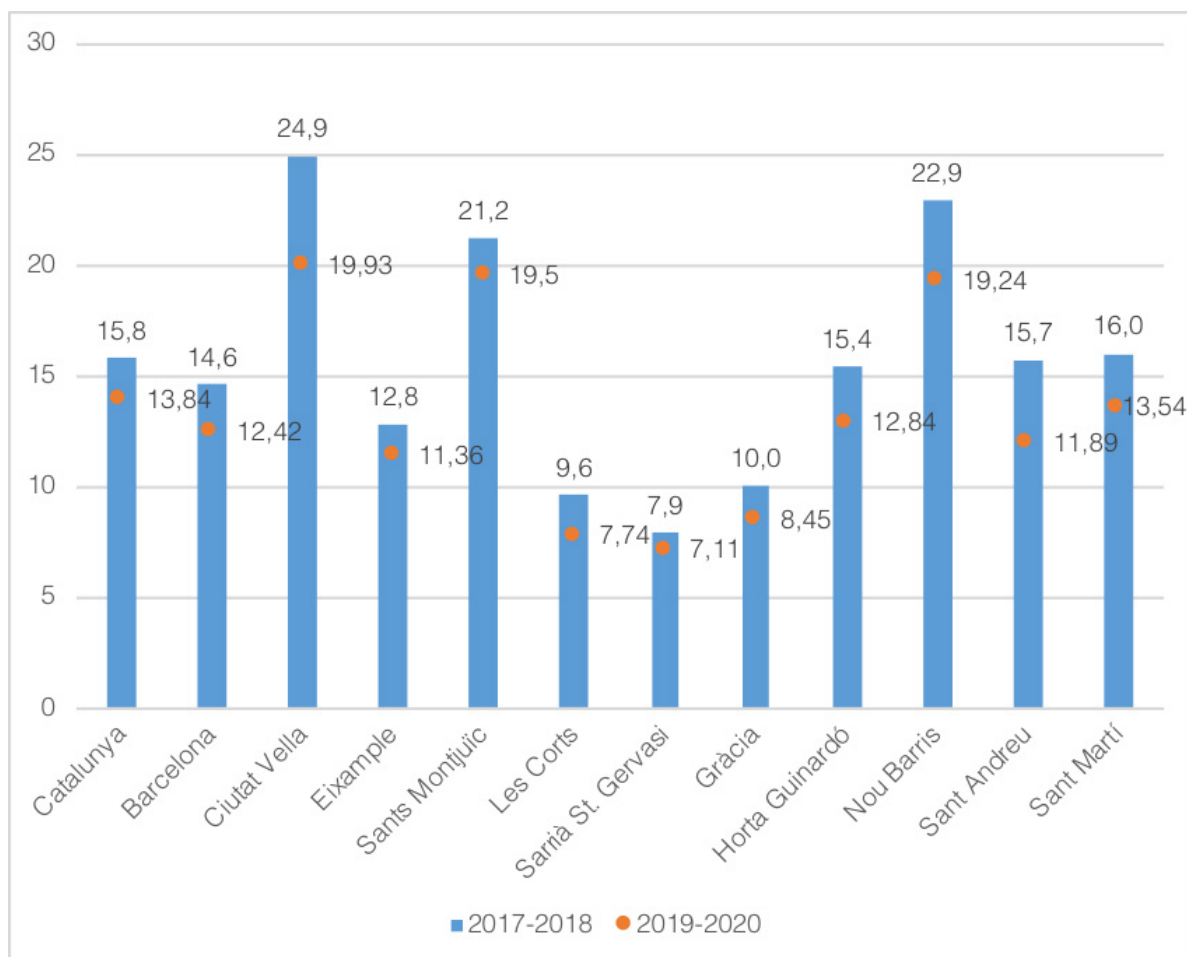
L'evolució de la TNI d'ESO, entre els cursos 2017-2018 i 2019-2020 és positiva, tant al conjunt de la ciutat (reducció de 2,2 punts percentuals) (Gràfic 77). Alhora, aquesta evolució és especialment positiva en els districtes amb pitjors resultats: Ciutat Vella (reducció de 5 punts percentuals), Sant Andreu (3,8), Nou Barris (3,7), Horta – Guinardó (2,6) i Sant Martí (2,5).

En paral·lel, en termes de titularitat, la TNI del sector públic (16,03%) és pitjor que la del sector privat (10,23%) (Taula 34). La situació és especialment negativa als centres públics dels districtes de Sants – Montjuïc (23,28%), Ciutat Vella (21,20%) o Nou Barris (20,27%): en els instituts públics d'aquests districtes, un de cada cinc adolescents té una edat superior a la teòrica del curs d'ESO en que està matriculat/da. Aquesta situació es contraposa amb la molt reduïda TNI d'ESO als instituts privats dels districtes de Gràcia (7,73%), Les Corts (7,23%) o Sarrià – Sant Gervasi (6,14%) -en els que menys d'un de cada deu alumnes té una edat superior a la teòrica.

Gràfic 77. Evolució de la Taxa de no idoneïtat (TNI) d'ESO, 2017-2018 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Taula 34. Taxa de no idoneïtat d'ESO segons titularitat i territori, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

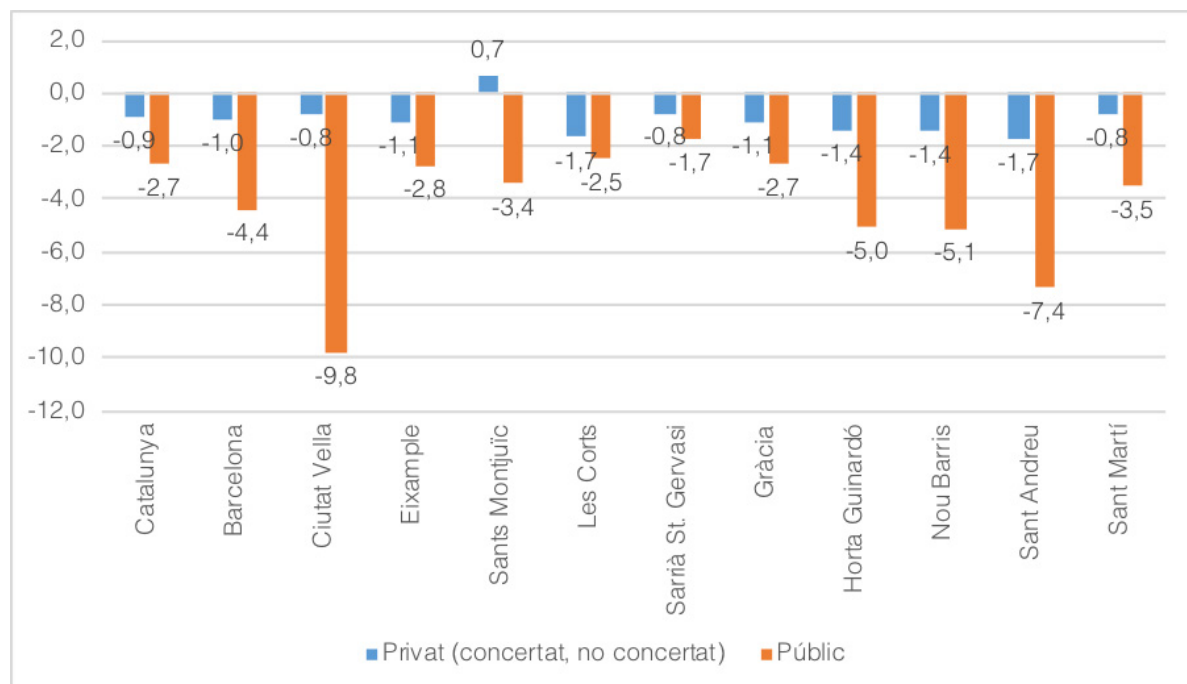
	Privat	Públic
Catalunya	9,82	16,03
Barcelona	10,23	16,03
Ciutat Vella	18,82	21,10
Eixample	10,82	13,05
Sants Montjuïc	14,99	23,28
Les Corts	7,23	9,10
Sarrià St. Gervasi	6,14	12,78
Gràcia	7,73	10,44
Horta Guinardó	11,00	16,46
Nou Barris	17,66	20,27
Sant Andreu	10,67	13,43
Sant Martí	12,79	14,00

Tot i aquestes diferències tan accentuades segons districte i titularitat, el sector públic d'alguns d'aquests districtes ha evolucionat molt favorablement durant els cursos 2018-2018 i 2019-2020: Ciutat Vella (millora de 9,8 punts percentuals), Sant Andreu (7,4), Nou Barris (5,1), Horta – Guinardó (5,0), Sant Martí (3,5) (Gràfic 78).

Gràfic 78. Evolució de la Taxa de no idoneïtat d'ESO, segons territori i titularitat, 2017-2018 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En termes de variables individuals, la TNI d'ESO de l'alumnat estranger és del 28,02%, comparada amb el 17,81% de l'alumnat autòcton (Taula 35). Tal com passava amb la TNI de Primària, la probabilitat de tenir una edat superior al curs teòric és quasi el doble en alumnat estranger que en autòcton.

Taula 35. Taxa de no idoneïtat d'ESO segons titularitat i territori, 2019-2020

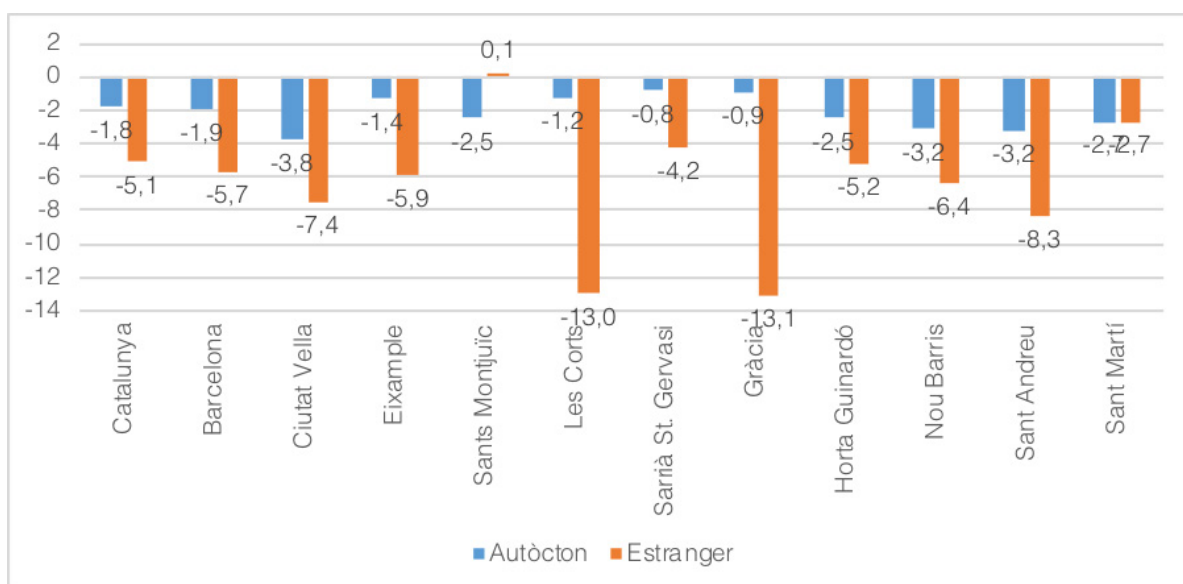
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Autòcton	Estranger
Catalunya	11,58	29,17
Barcelona	9,89	28,02
Ciutat Vella	17,81	23,86
Eixample	9,25	25,61
Sants Montjuïc	15,34	34,86
Les Corts	6,69	19,44
Sarrià St. Gervasi	5,96	24,31
Gràcia	6,98	21,43
Horta Guinardó	10,44	28,93
Nou Barris	15,24	33,41
Sant Andreu	9,80	26,20
Sant Martí	10,92	28,51

De totes maneres, entre els cursos 2017-2018 i 2019-2020 l'alumnat estranger millora força la TNI d'ESO. I, tot i que aquesta millora és generalitzada a la ciutat i a cadascun dels districtes, és especialment elevada a Gràcia (millora de 13,1 punts percentuals), Les Corts (13,0) i Sant Andreu (8,3). Ciutat Vella, altra vegada, essent el districte amb major pes relatiu de l'alumnat estranger, presenta una millora significativa i superior a la de la mitjana de la ciutat: 7,4 punts percentuals (Gràfic 79).

Gràfic 79. Evolució de la Taxa de no idoneïtat d'ESO, segons territori i nacionalitat, 2017-2018 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Finalment, pel que fa a la TNI d'ESO segons gènere s'observa la situació comparativament pitjor dels nois (14,76%) que la de les noies (9,99%) (Taula 36). De totes maneres, en només dos cursos (del 2017-2018 al 2019-2020), la TNI d'ESO dels nois millora força (reducció de 2,6 punts percentuals), més que millora de la TNI d'ESO de les noies (1,7) (Gràfic 80).

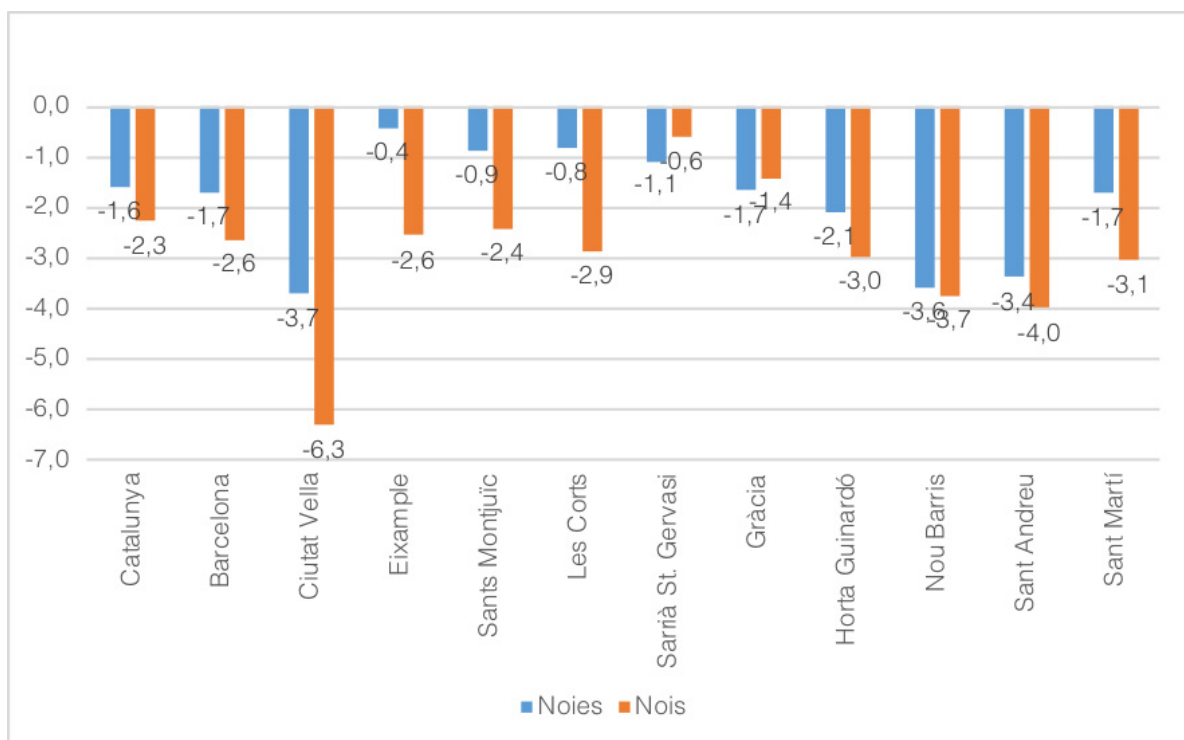
Taula 36. Taxa de no idoneïtat segons gènere i territori, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Noies	Nois
Catalunya	11,09	16,41
Barcelona	9,99	14,76
Ciutat Vella	15,68	23,57
Eixample	9,66	13,03
Sants Montjuïc	16,11	22,78
Les Corts	6,66	8,83
Sarrià St. Gervasi	4,72	9,49
Gràcia	5,72	10,98
Horta Guinardó	10,11	15,32
Nou Barris	16,40	21,96
Sant Andreu	9,40	14,30
Sant Martí	11,58	15,44

Gràfic 80. Evolució de la Taxa de no idoneïtat d'ESO, segons territori i gènere, 2017-2018 fins 2019-2020

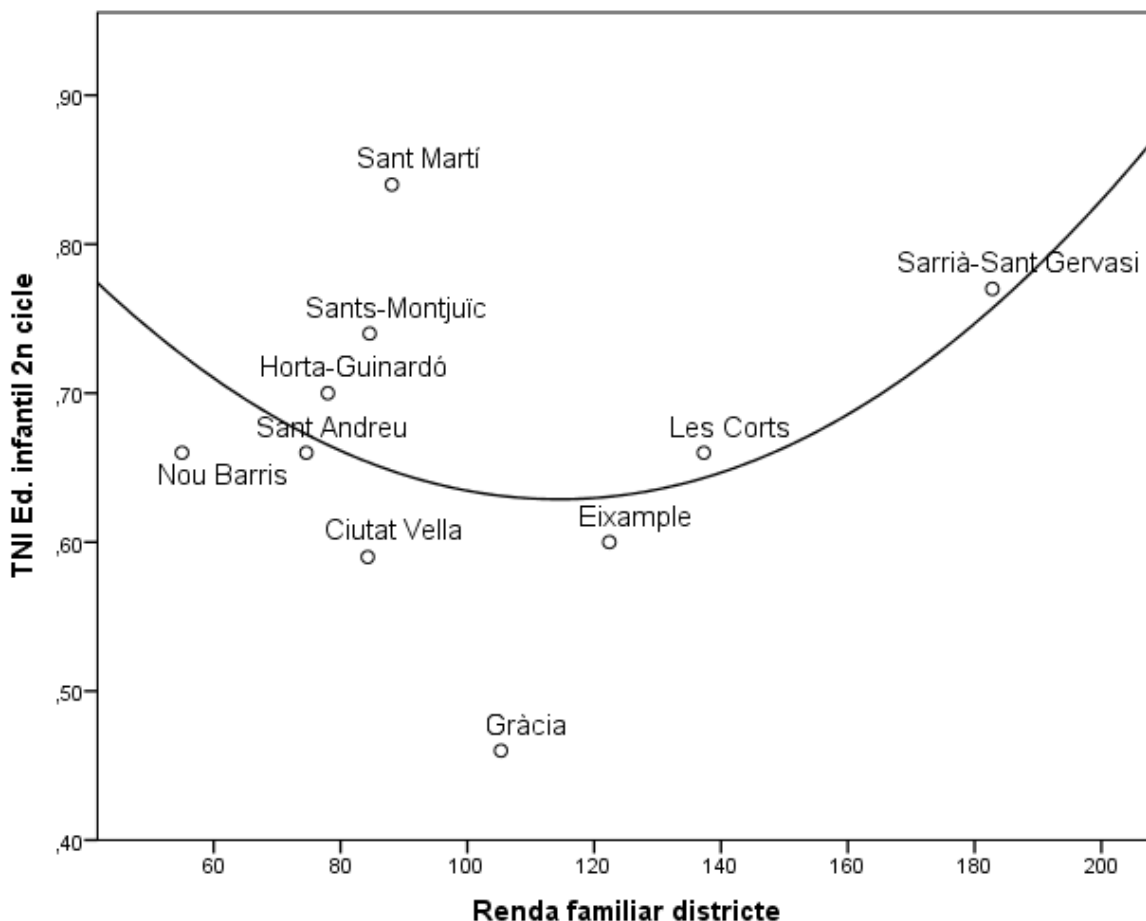
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En aquest sentit, si en les pàgines anteriors hem descrit la desigual distribució territorial de la TNI en els seus diferents nivells, a continuació mostrem com aquesta desigualtat està relacionada amb les característiques socioeconòmiques d'aquests districtes. Específicament, els Gràfics 81, 82 i 83 visualitzen com la TNI a nivell de districte es correlaciona de forma acusada i negativa amb la renda familiar del barri, tant a Primària com a ESO -però no pas a Infantil de 2n cicle.

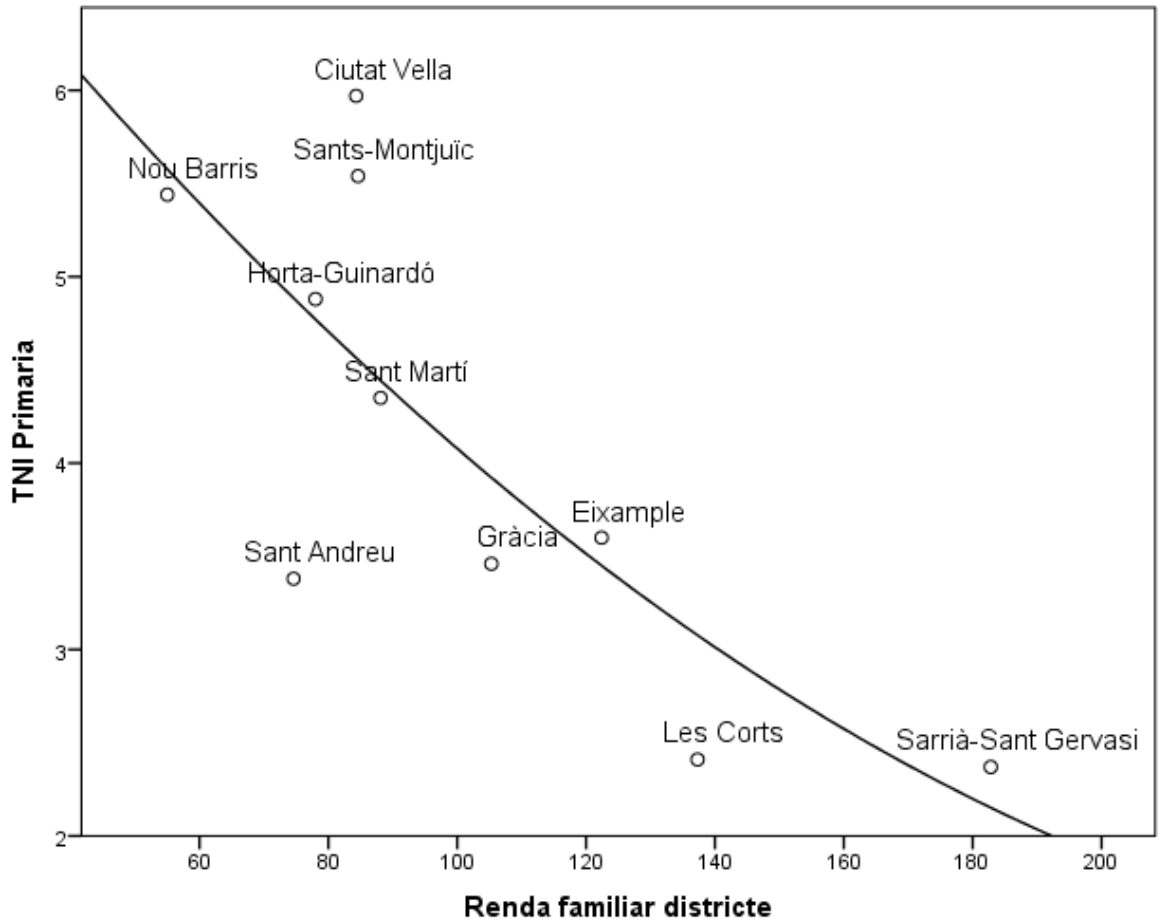
Gràfic 81. Taxa de no idoneïtat d'infantil de 2n cicle i renda, segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

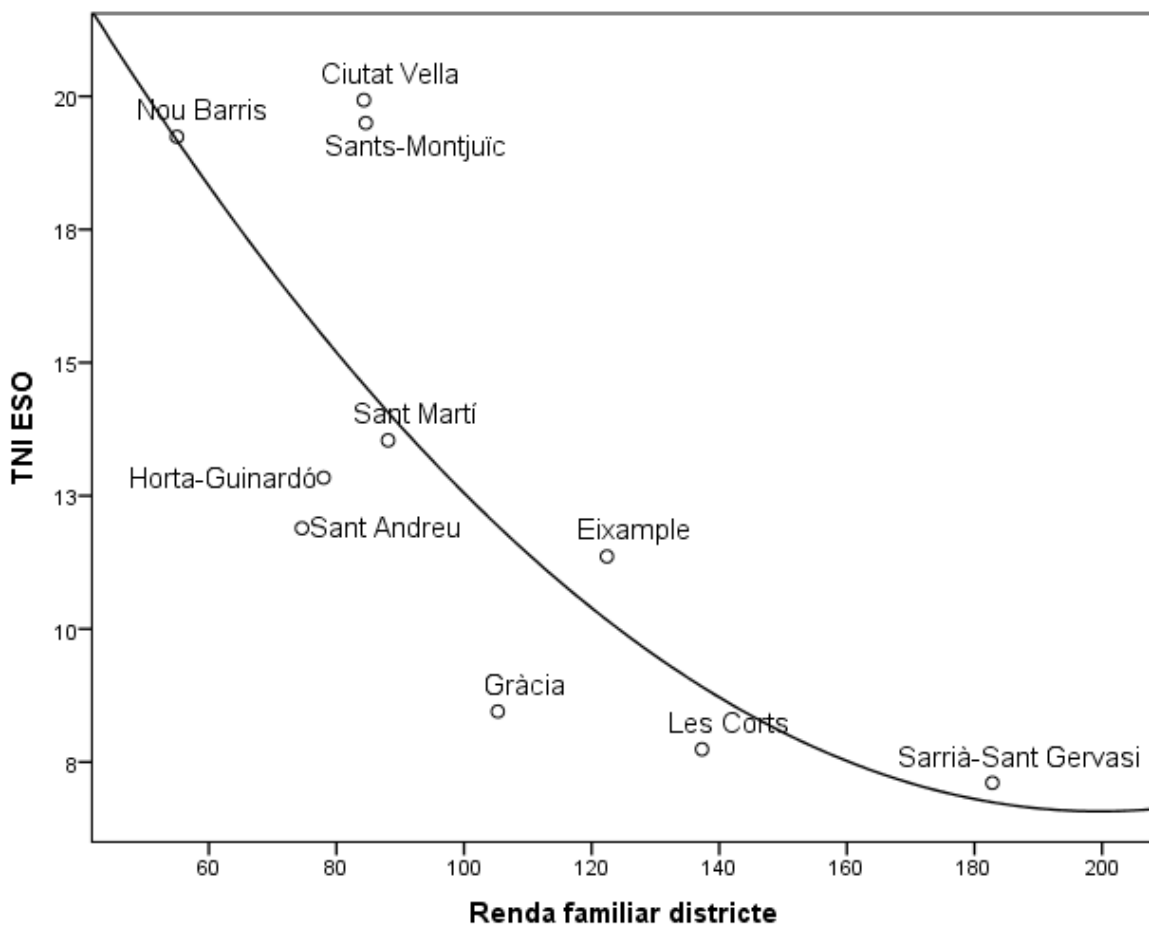
Gràfic 82. Taxa de no idoneïtat de Primària i renda, segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 83. Taxa de no idoneïtat d'ESO i renda, segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

3.2.12. L'absentisme escolar

L'absentisme escolar és un fenomen altament rellevant. En anteriors edicions de l'informe d'oportunitats educatives ja s'ha alertat de la importància del fenomen, la seva relació amb l'abandonament escolar prematur, així com de la necessitat d'implementar mesures per a definir, delimitar, quantificar i reduir l'absentisme escolar (IIAB, 2017e, 2019b; Sanchez-Gelabert, 2017).

L'absentisme escolar ha estat, històricament, una de les prioritats del CEB. Així, el 2008 i, després, de forma renovada, al 2018, el CEB ha implementat el Pla integral de millora de l'escolarització i tractament de l'absentisme escolar de Barcelona del CEB (CEB, 2019). D'entre les diverses accions del pla s'inclou un sistema de recollida de dades contra l'absentisme escolar. Aquest sistema, en el que els propis centres hi juguen un paper clau, ha permès la publicació de dades d'absentisme escolar en les diferents memòries del CEB (CEB, 2012, 2018). El Pla defineix l'absentisme escolar com l'absència reiterada i no justificada de l'infant o jove en edat d'escolaritat obligatòria (6-16 anys) al centre on està matriculat -en el que la justificació és sempre a criteri de la direcció del centre (CEB, 2019). Des de 2008, el CEB treballa amb les 7 tipologies següents d'absentisme escolar, segons les freqüències de les absències (CEB, 2019, pp. 23-24):

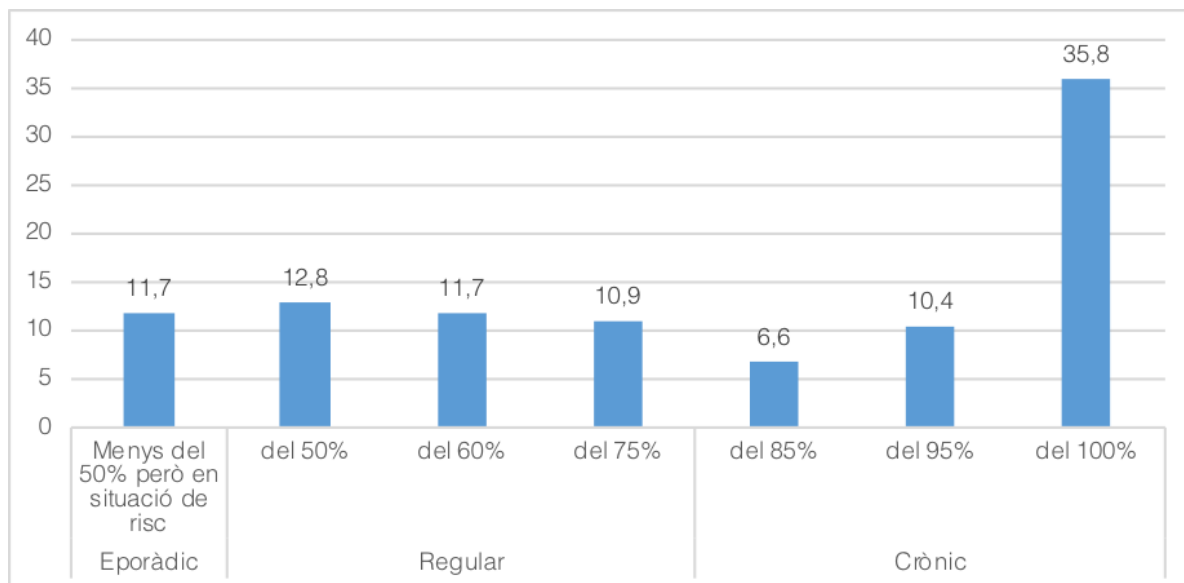
- (1) Absentisme puntual o esporàdic, de fins el 5% de les sessions lectives durant el mes.
- (2) Absentisme moderat, d'entre el 5% i el 25% de les sessions lectives durant el mes. El seguiment i el tractament es farà a càrrec del Centre Educatiu.
- (3) Absentisme regular, entre el 25% i el 75% de les sessions lectives durant el mes
- (4) Absentisme crònic, de més del 75% de les sessions lectives durant el mes.
- (5) Absentisme intermitent, per desplaçament familiar temporal (especialment famílies d'origen immigrant), així com per motius de salut, o la impuntualitat en franges horàries determinades (primera hora del matí o de la tarda).
- (6) Alumnat il·localitzable.
- (7) Abandonament prematur, amb el 100 % de faltes d'assistència sense justificar.

El sistema de recollida de dades del CEB ha identificat, pel curs 2019-2020, 366 alumnes d'ESO en diverses situacions d'absentisme (el 0,64% del total de l'alumnat d'ESO)¹⁸. Aquesta base de dades distingeix diferents graus d'absentisme (que no corresponen exactament a les tipologies d'absentisme definides al Pla). Així, el 11,7% de l'absentisme identificat és esporàdic; el 35,4% és regular; i el 46,2% crònic, tal com es visualitza al següent Gràfic 84.

Gràfic 84. Grau d'absentisme (%) identificat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

En paral·lel, a partir de l'absentisme identificat es pot calcular que el 0,64% de l'alumnat d'ESO és absentista. Això representa una millora en relació a cursos anteriors: el curs 2017-2018 l'absentisme identificat a secundària era del 4,34% (CEB, 2018).

Alhora, aquestes dades -en principi- haurien de permetre distribuir territorialment l'absentisme escolar -tal com fan les memòries del CEB. Malauradament, la base de dades del CEB és força incompleta en aquest sentit: del total de casos identificats, 177 alumnes (el 48,4%) no han estat situats al territori, mentre que la resta (189, el 51,6%) sí que ho estan.

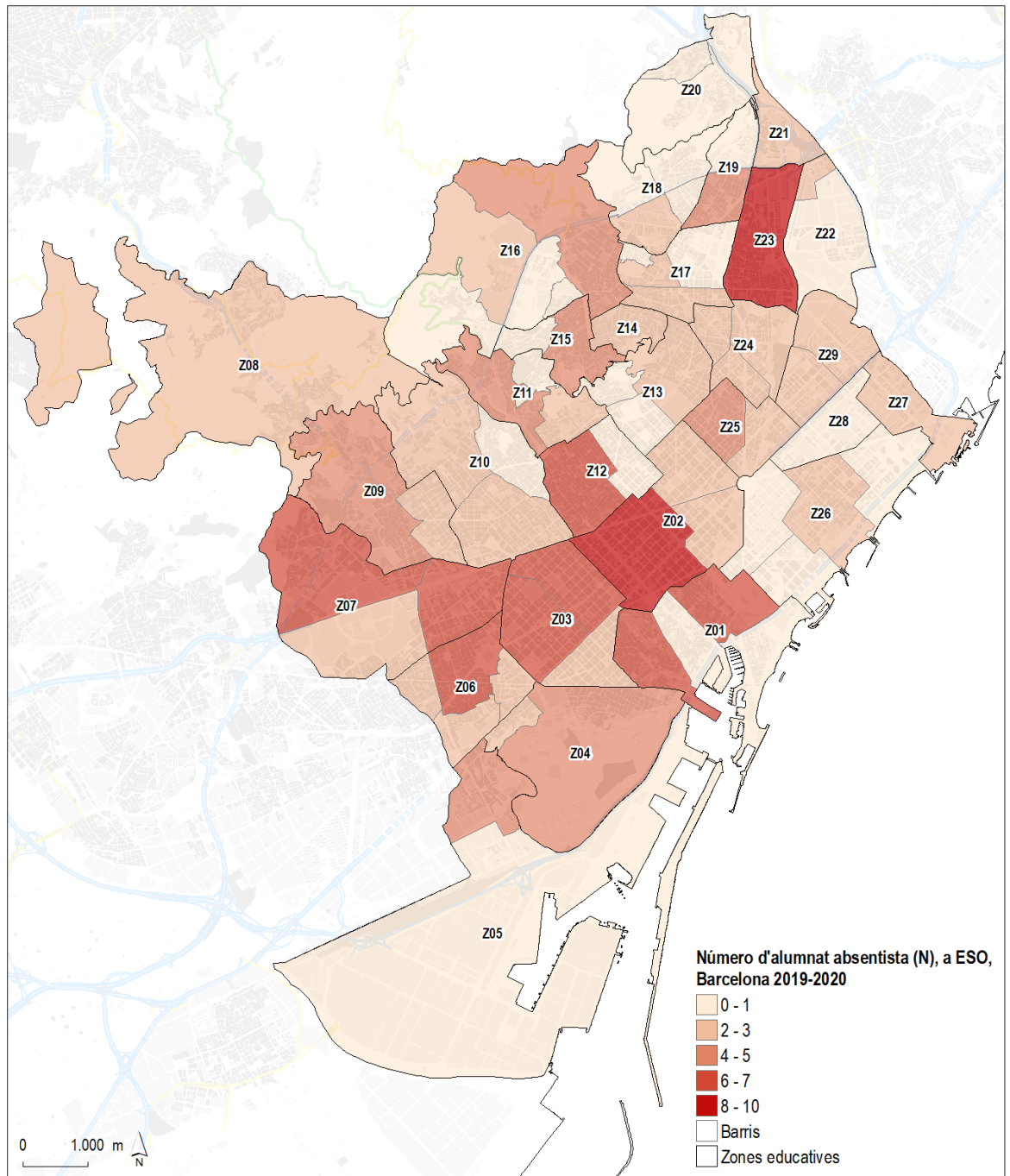
El Mapa 10 visualitza aquesta distribució territorial de l'absentisme escolar a l'ESO, i el següent Gràfic 85 l'evolució d'absentisme escolar durant els últims cursos, i on s'observa una millora significativa a tots els districtes:

18 Cal tenir en compte que les Memòries del CEB han identificat que l'absentisme a primària és molt inferior al de secundària: p.ex., al 2017-2018, l'absentisme (tant esporàdic com regular) a primària era del 4,9% en comparació al 6,1% a secundària (CEB, 2018).

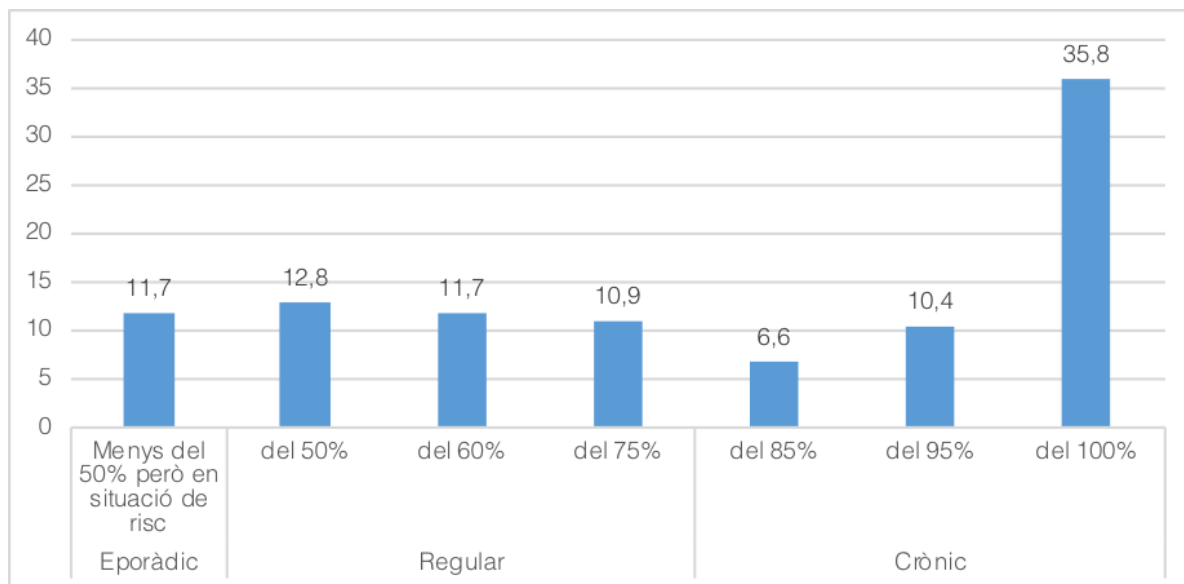
Mapa 10. Absentisme escolar a ESO (% sobre el total), segons barris

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Gràfic 85. Alumnat en situació d'absentisme escolar (% sobre el total), cursos 2017-2018 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB i la Memòria del CEB (CEB, 2018)

3.2.13. Els resultats educatius en l'educació primària i en la secundària

En aquest capítol sobre resultats es descriuran, en primer lloc, les proves a competències bàsiques al acabar Primària i ESO; i, en segon lloc, l'avaluació de l'alumnat d'ESO.

En primer lloc, doncs, les competències bàsiques es caracteritzen, segons el Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu (CSASE), pels següents elements: tenir un caràcter extern, el que les dota de major objectivitat; tenir una naturalesa diagnòstica, el que implica que els resultats d'aquestes no en determina el pas al següent nivell; i avaluar coneixements i competències bàsiques (no pas els nivells d'excel·lència de l'alumnat). Els resultats de les competències bàsiques es transformen en una escala (que va de 0 a 100 punts) i es classifiquen en 4 trams: alt (molt bon domini de la competència), mitjà – alt (bon domini), mitjà – baix (domini suficient) i baix (no s'assoleix el domini de la competència) (“L'avaluació de sisè d'educació primària 2019”, Quaderns d'Avaluació, número 44). Donat que l'objectiu pedagògic explícit de les proves és avaluar l'assoliment mínim de competències bàsiques (des d'una perspectiva d'equitat educativa), en les pàgines següents només s'informarà del percentatge d'alumnat que no assolix aquests mínims competencials. En canvi, no s'analitzaran d'altres aspectes (p.ex., l'assoliment de competències altes, ni tampoc en la comparació entre territoris amb millors resultats). Aquesta decisió metodològica en la presentació de resultats ja havia estat emprada en les anteriors edicions de l'informe (IIAB, 2017e, 2019b).

En aquest sentit, **les proves de competències bàsiques a 6è de Primària** de Barcelona al curs 2019-2020 assenyalen com, en general, la gran majoria d'alumnat assolix les competències mínimes en totes les matèries: el 88,5% de l'alumnat de la matèria de llengua anglesa; el 88,7% de llengua castellana; el 89,5% de llengua catalana; el 88,8% de matemàtiques; i 86,2% de medi natural.

Segons districtes, el pitjor resultat és obtingut a Nou Barris (no assolix les competències mínimes entre un 20,7% i un 25,0% de l'alumnat, segons competències) Ciutat Vella (entre 14,8% i 25,8%) i Sants – Montjuïc (entre 13,8% i 18,1%) (Taula 35).

Taula 37. Alumnat que no assoleix les competències bàsiques (%), segons matèries i districtes, a 6è de Primària, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

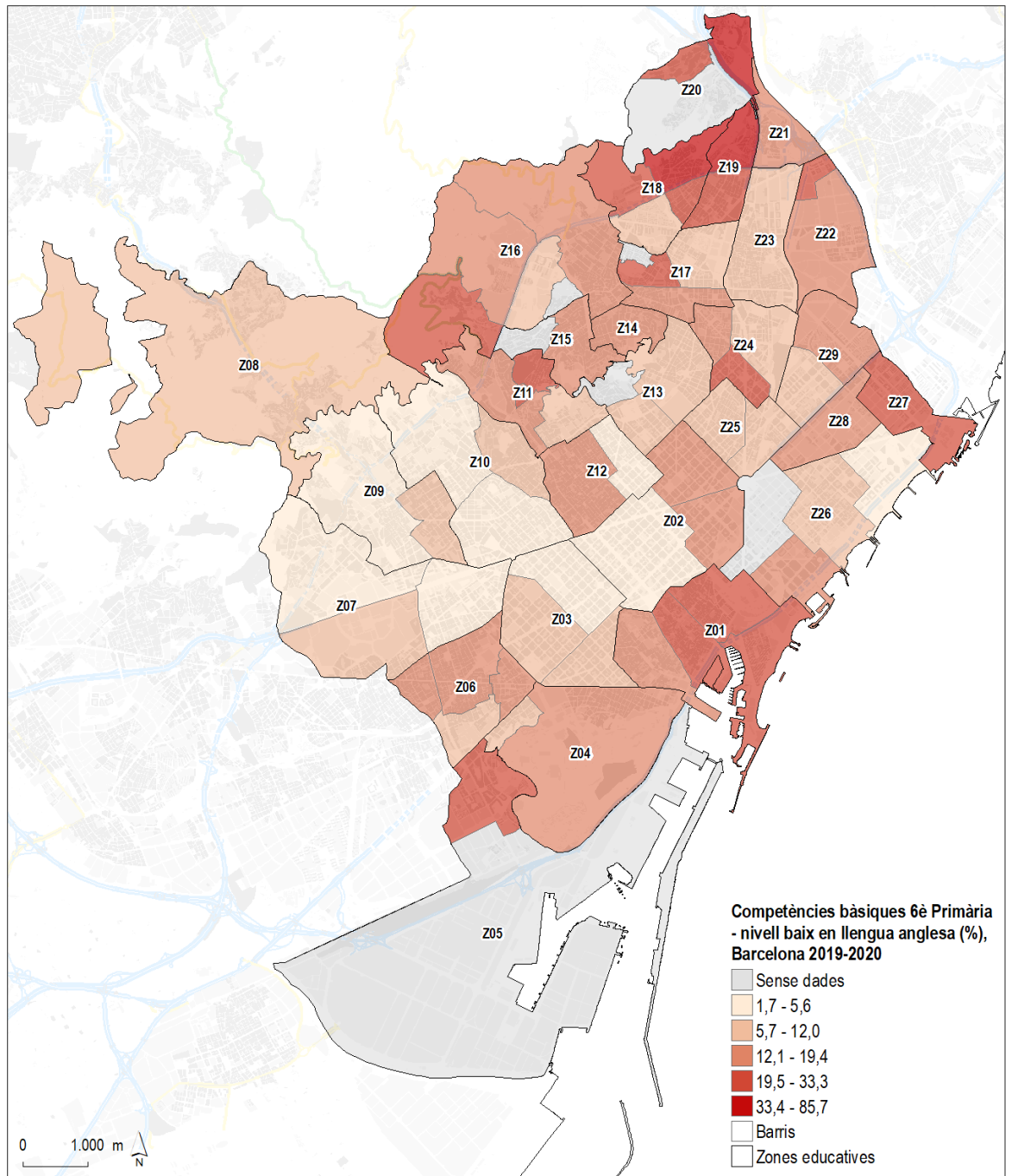
	Llengua anglesa	Llengua castellana	Llengua catalana	Matemàtiques	Medi Natural
Ciutat Vella	19,3%	21,2%	20,2%	14,8%	25,8%
Eixample	8,4%	9,1%	9,3%	9,3%	11,9%
Sants - Montjuïc	16,3%	14,5%	13,8%	14,0%	18,1%
Les Corts	3,8%	4,5%	5,5%	6,4%	6,6%
Sarrià-St. Gervasi	3,3%	4,4%	3,9%	6,0%	7,4%
Gràcia	11,6%	10,2%	8,6%	8,7%	11,1%
Horta - Guinardó	13,2%	12,1%	10,7%	13,3%	13,9%
Nou Barris	25,0%	24,2%	21,6%	20,7%	24,7%
Sant Andreu	12,6%	9,6%	8,5%	11,9%	12,1%
Sant Martí	12,9%	13,3%	12,9%	12,2%	17,0%
Barcelona	11,5%	11,3%	10,5%	11,2%	13,8%

Els següents Mapes 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 i 19 visualitzen aquestes diferències a nivell de barris i zones educatives.

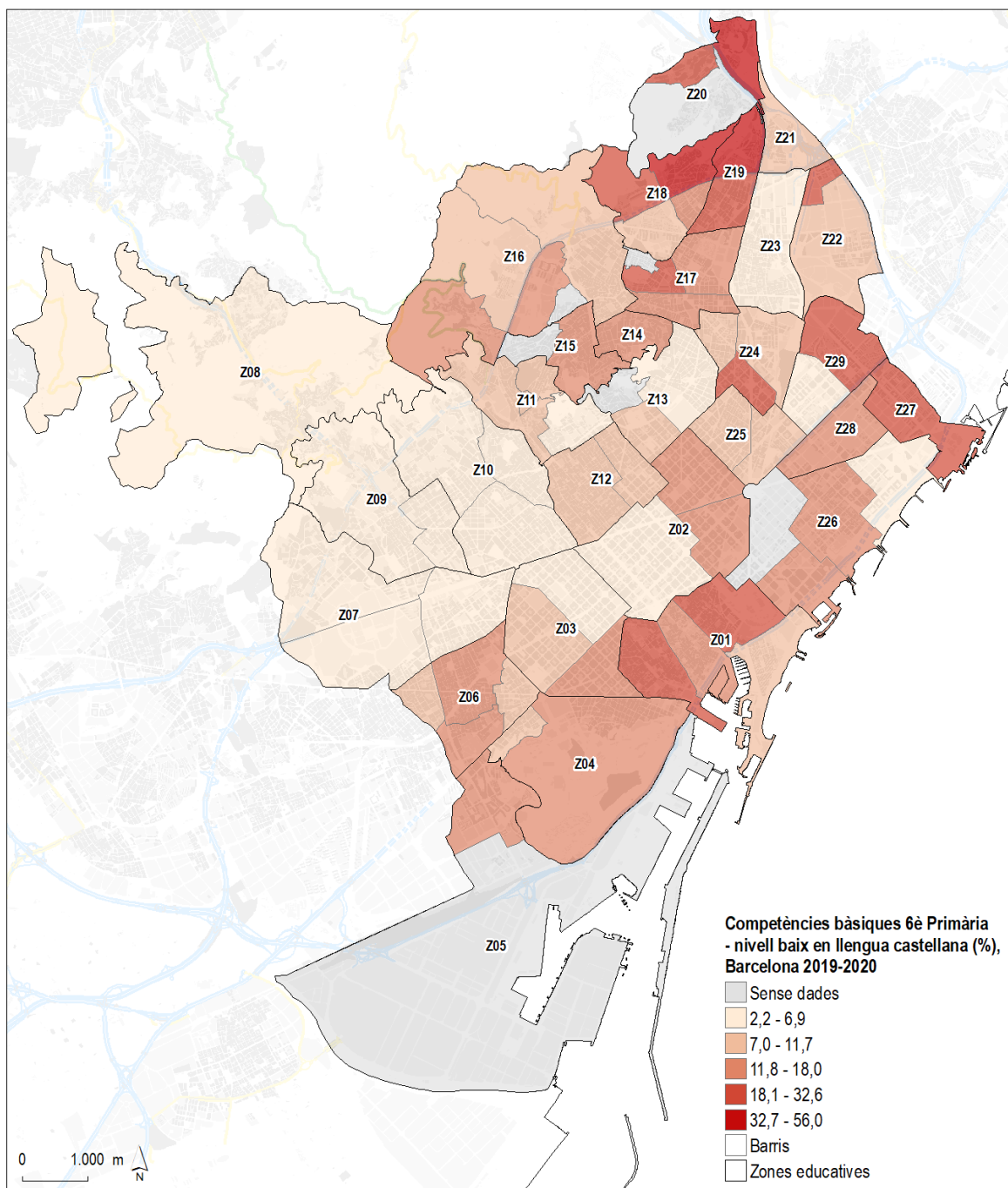
Mapa 11. Competències bàsiques de 6è de Primària – nivell baix de llengua anglesa (%), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

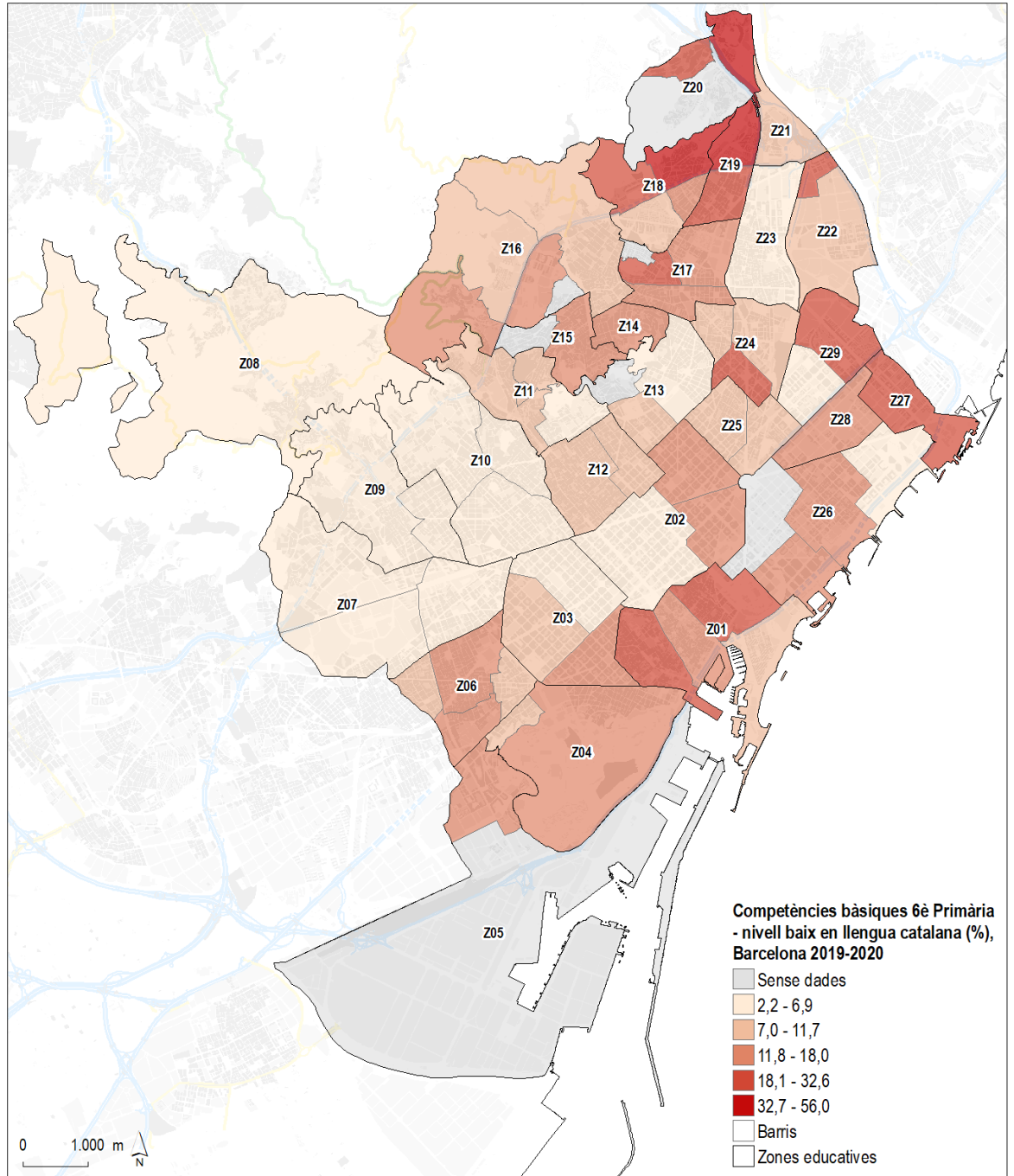
Mapa 12. Competències bàsiques de 6è de Primària – nivell baix de llengua castellana (%), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

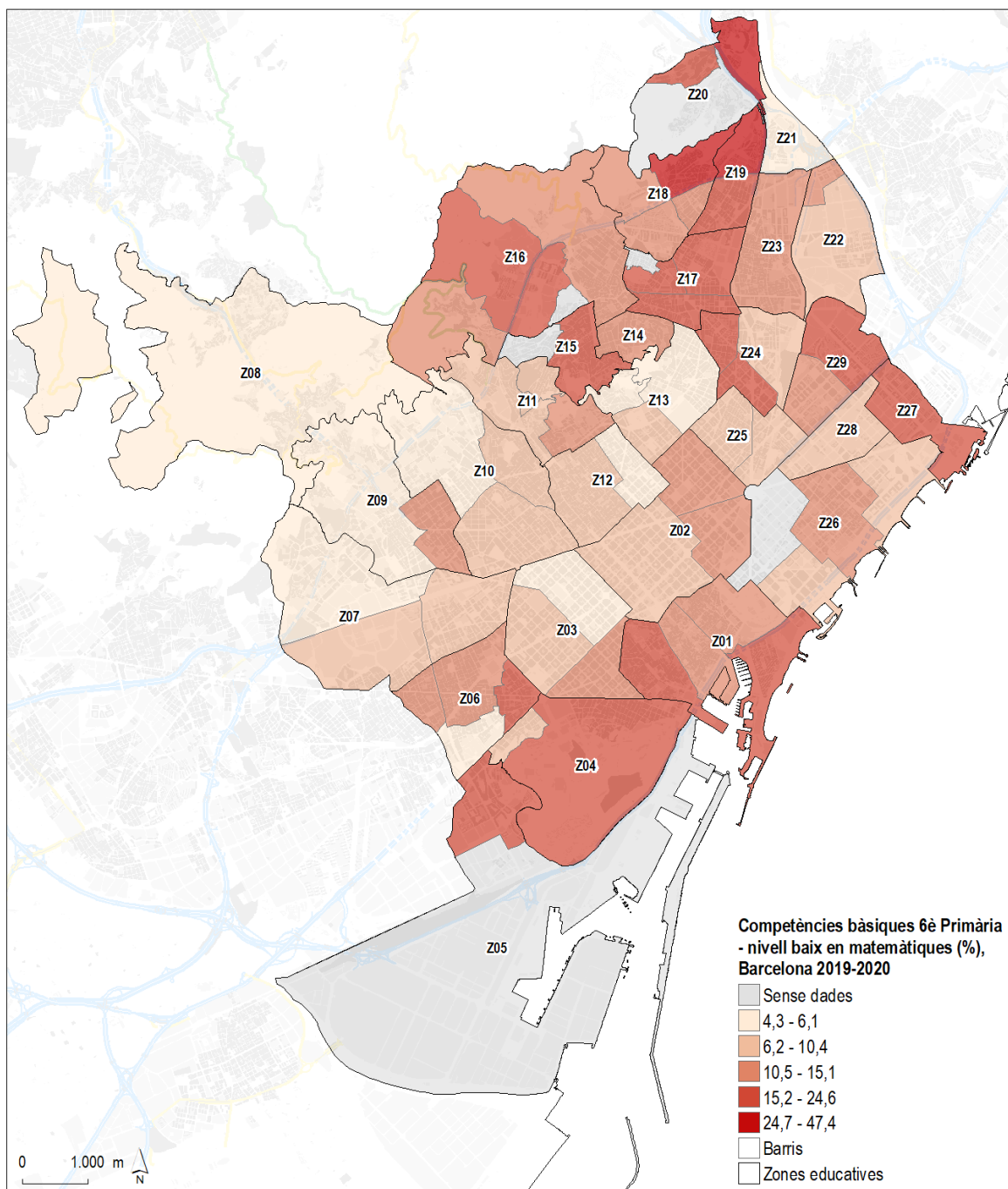
Mapa 13. Competències bàsiques de 6è de Primària – nivell baix de llengua catalana (%), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

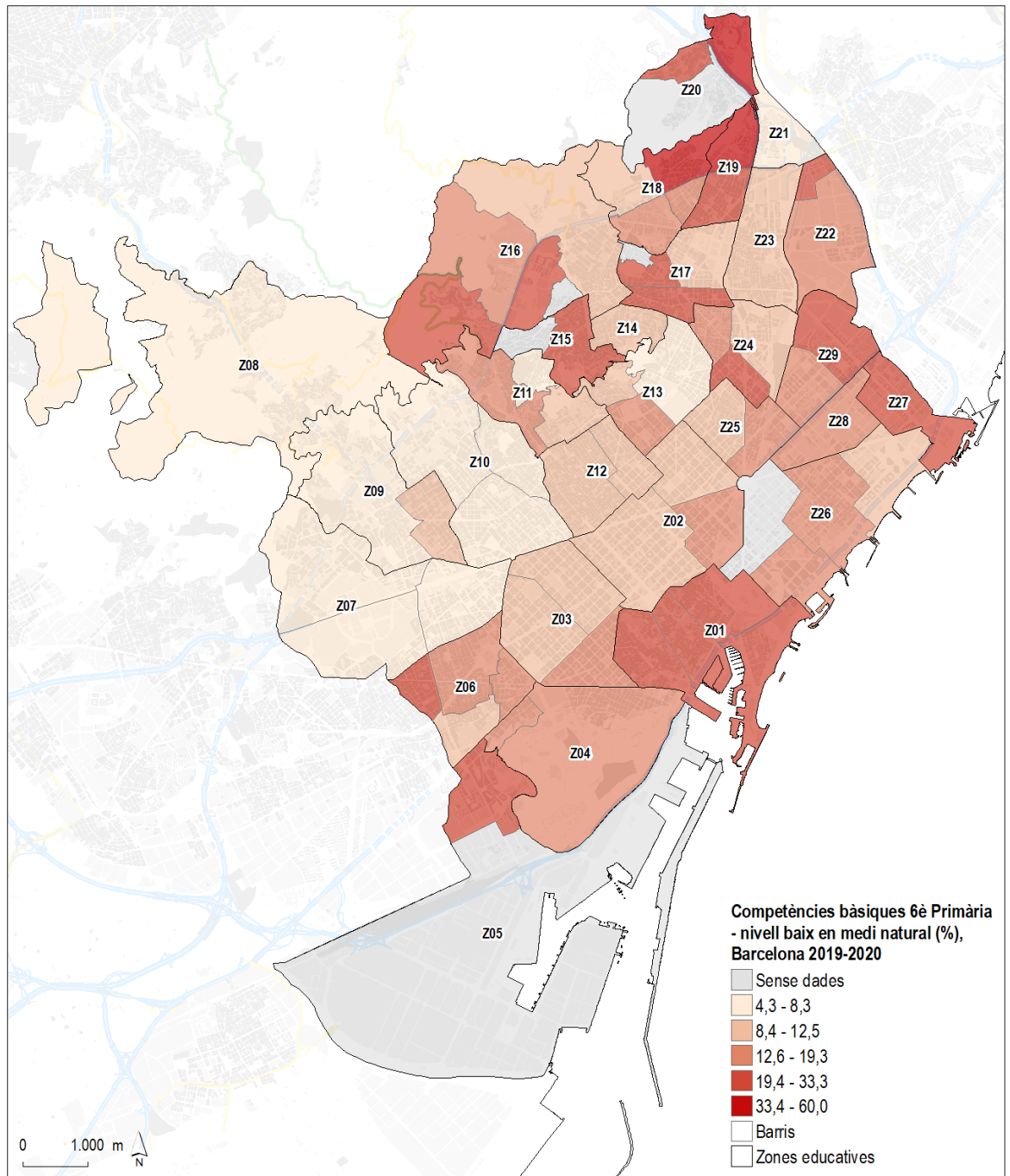
Mapa 14. Competències bàsiques de 6è de Primària – nivell baix de matemàtiques (%), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

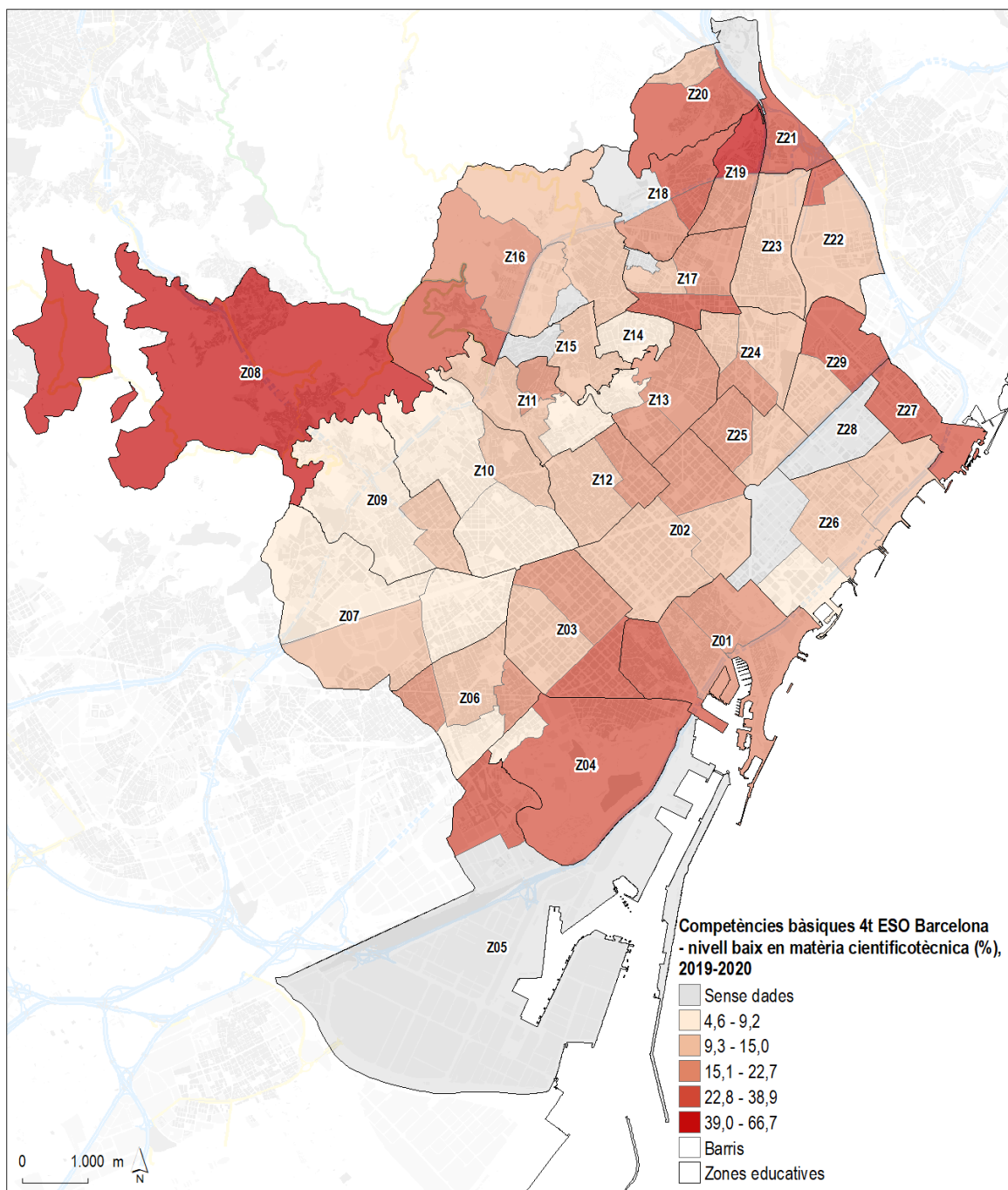
Mapa 15. Competències bàsiques de 6è de Primària – nivell baix de medi natural (%), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

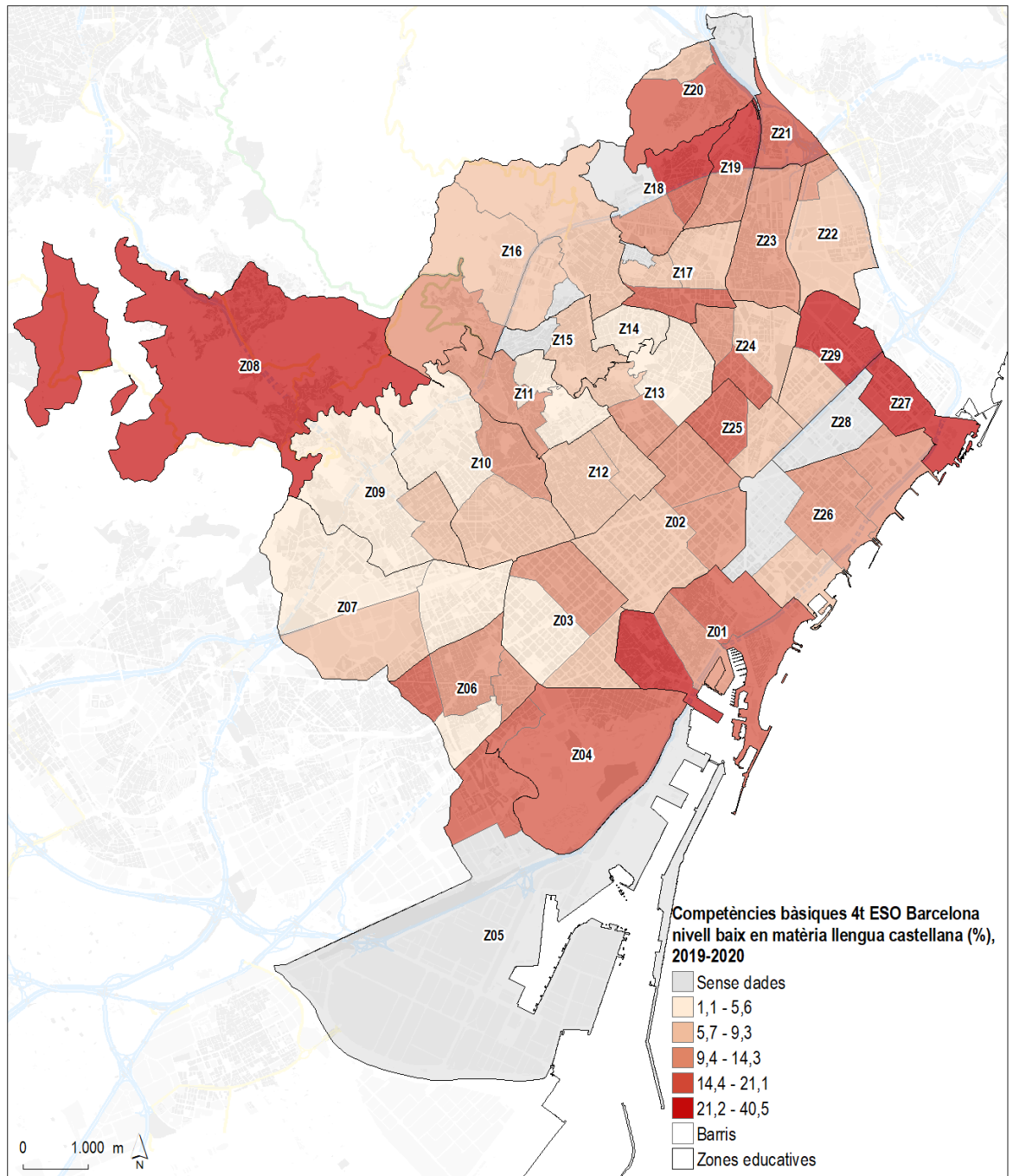
Mapa 16. Competències bàsiques de 4t d'ESO – nivell baix de científicotècnia (%), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

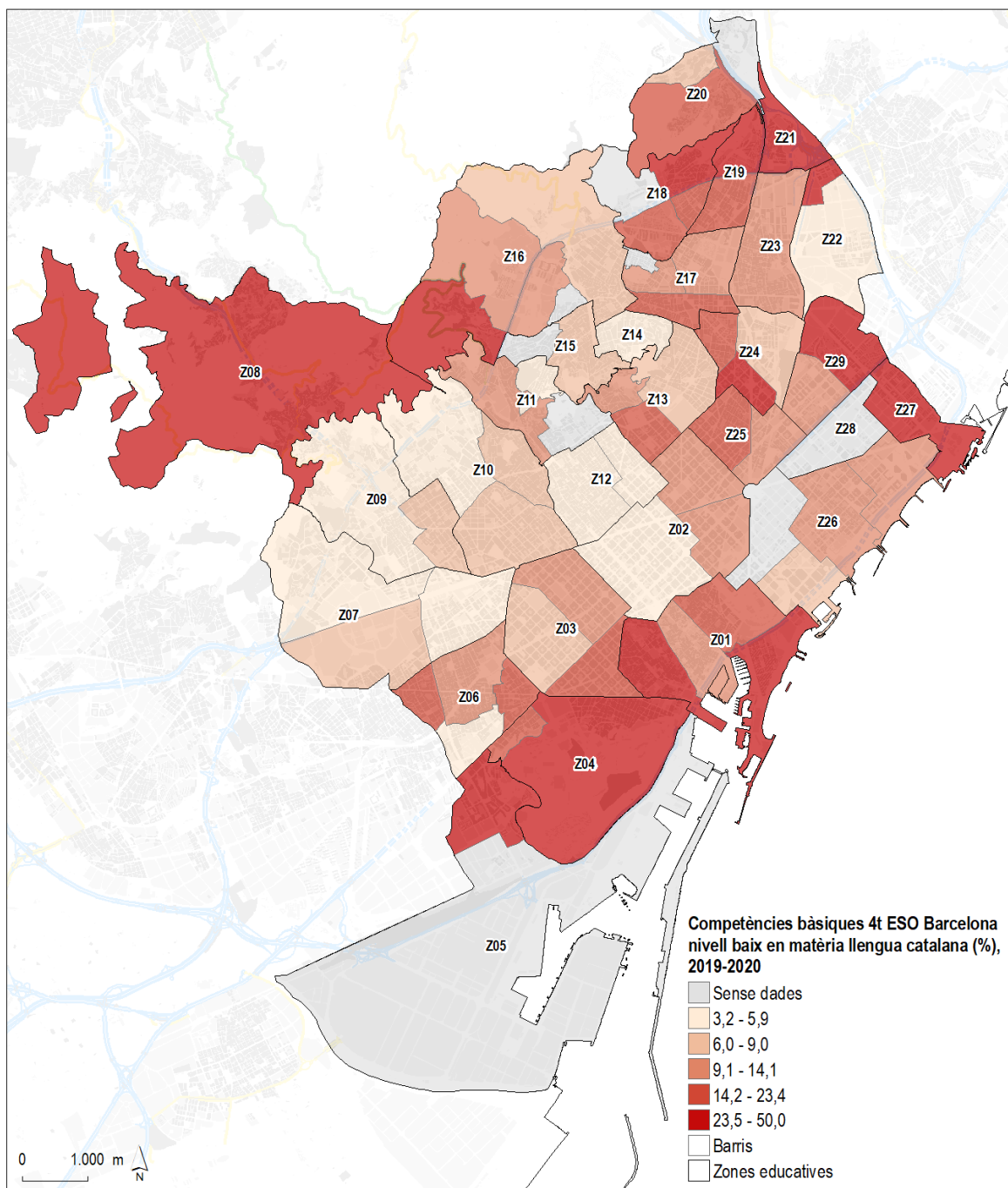
Mapa 17. Competències bàsiques de 4t d'ESO - nivell baix de llengua castellana (%), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

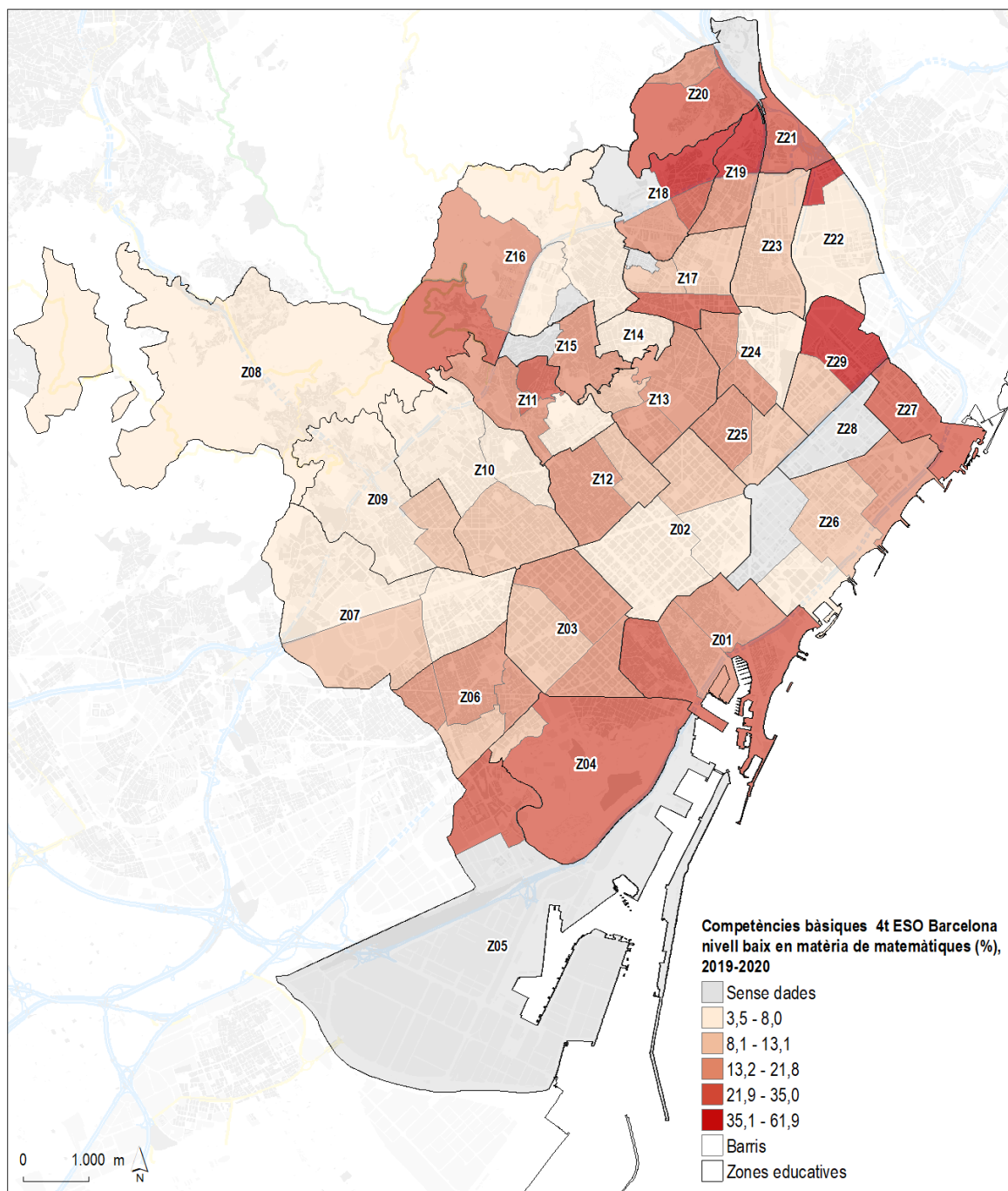
Mapa 18. Competències bàsiques de 4t d'ESO – nivell baix de llengua catalana (%), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Mapa 19. Competències bàsiques de 4t d'ESO – nivell baix de matemàtiques(%), Barcelona 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Aquesta desigual distribució territorial no és pas nova, i ja era assenyalada en anteriors edicions de l'informe d'oportunitats educatives (IIAB, 2019b).

En comparació amb el curs 2016-2017, destaca l'evolució positiva que ha experimentat la ciutat en els resultats de competències bàsiques de Primària: en llengua catalana (una reducció del 0,5 percentual d'alumnat que no assoleix competències bàsiques) i matemàtiques (reducció del 1 percentual). En canvi, destaca negativament l'augment d'alumnat que no assoleix les competències bàsiques en anglès (augment del 1,9 percentual) i llengua castellana (del 0,2 percentual) (Taula 38).

De totes maneres, el patró territorial és molt desigual: especialment negatiu a Nou Barris i, en menor grau, Eixample i Sants – Montjuïc; i, en canvi, més positiu a Ciutat Vella i -parcialment- Sant Andreu i Sant Martí.

Taula 38. Evolució de l'alumnat que no assoleix les competències bàsiques (%), segons matèries i districtes, a 6è de Primària, Barcelona, 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

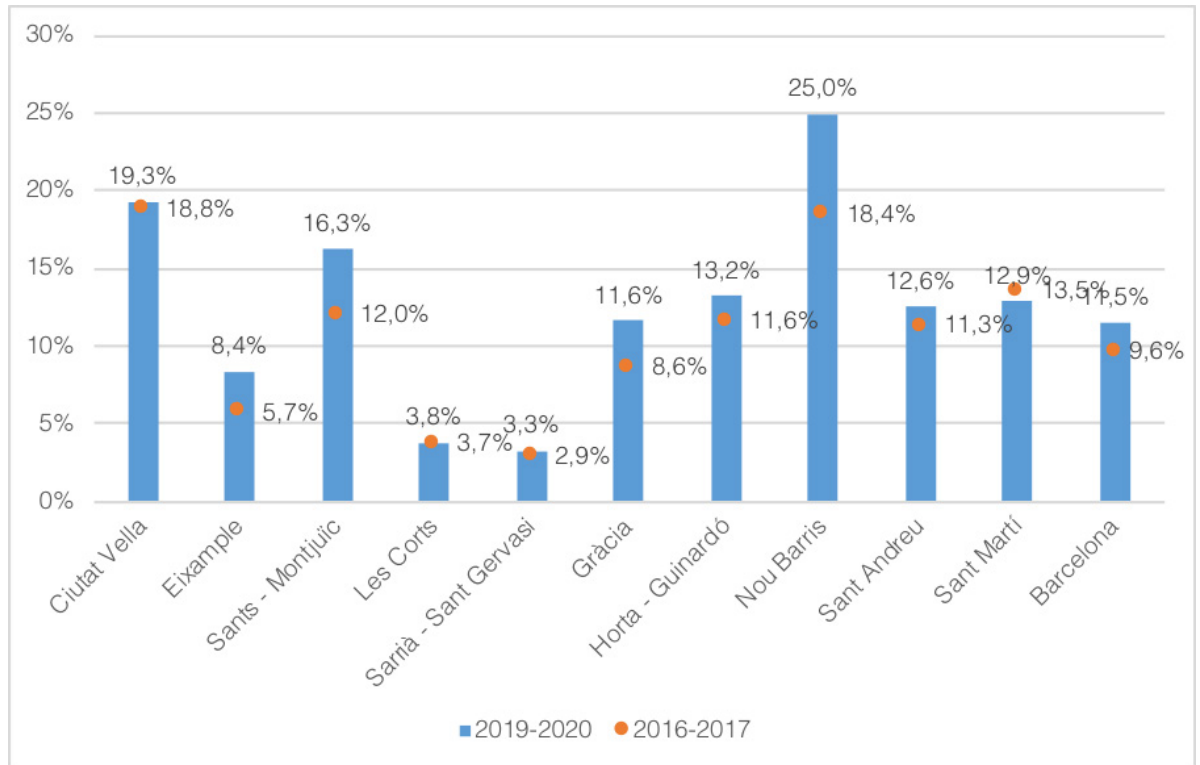
	Llengua anglesa	Llengua castellana	Llengua catalana	Matemàtiques
Ciutat Vella	0,5%	-2,3%	-2,2%	-7,7%
Eixample	2,7%	1,0%	1,7%	-1,3%
Sants - Montjuïc	4,3%	-0,7%	-1,7%	-2,2%
Les Corts	0,1%	-4,6%	-2,5%	-0,7%
Sarrià - Sant Gervasi	0,4%	-2,3%	-2,1%	-0,2%
Gràcia	3,0%	1,9%	0,3%	-1,7%
Horta - Guinardó	1,6%	1,7%	0,3%	1,2%
Nou Barris	6,6%	8,2%	2,5%	0,4%
Sant Andreu	1,3%	-3,8%	-7,0%	-1,7%
Sant Martí	-0,6%	0,6%	-8,9%	-1,8%
Barcelona	1,9%	0,2%	-0,5%	-1,0%

A les pàgines següents, els Gràfics 86, 87, 88 i 89 permeten visualitzar amb més detall l'evolució de les proves de competències bàsiques entre els cursos 2016-2017 i 2019-2020.

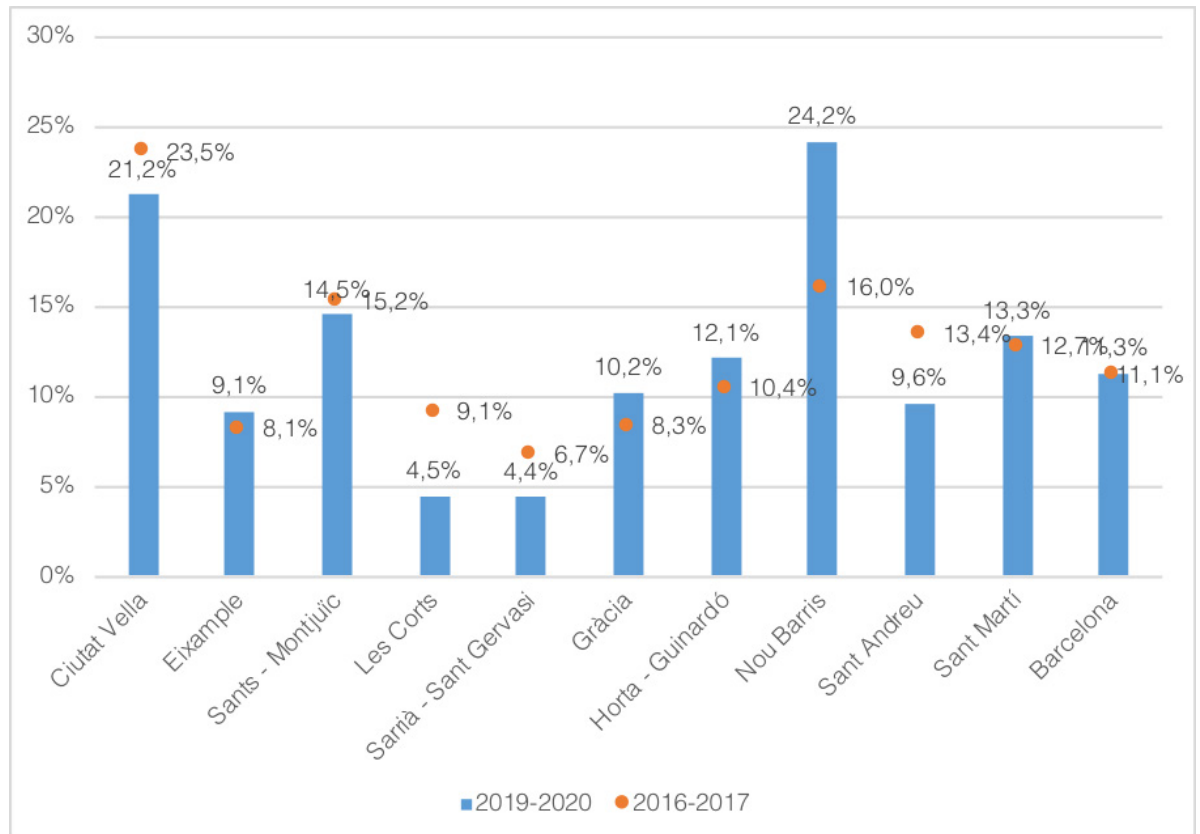
Gràfic 86. Alumnat de 6è de primària que no supera les proves de competències bàsiques de llengua anglesa (%), per districtes, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

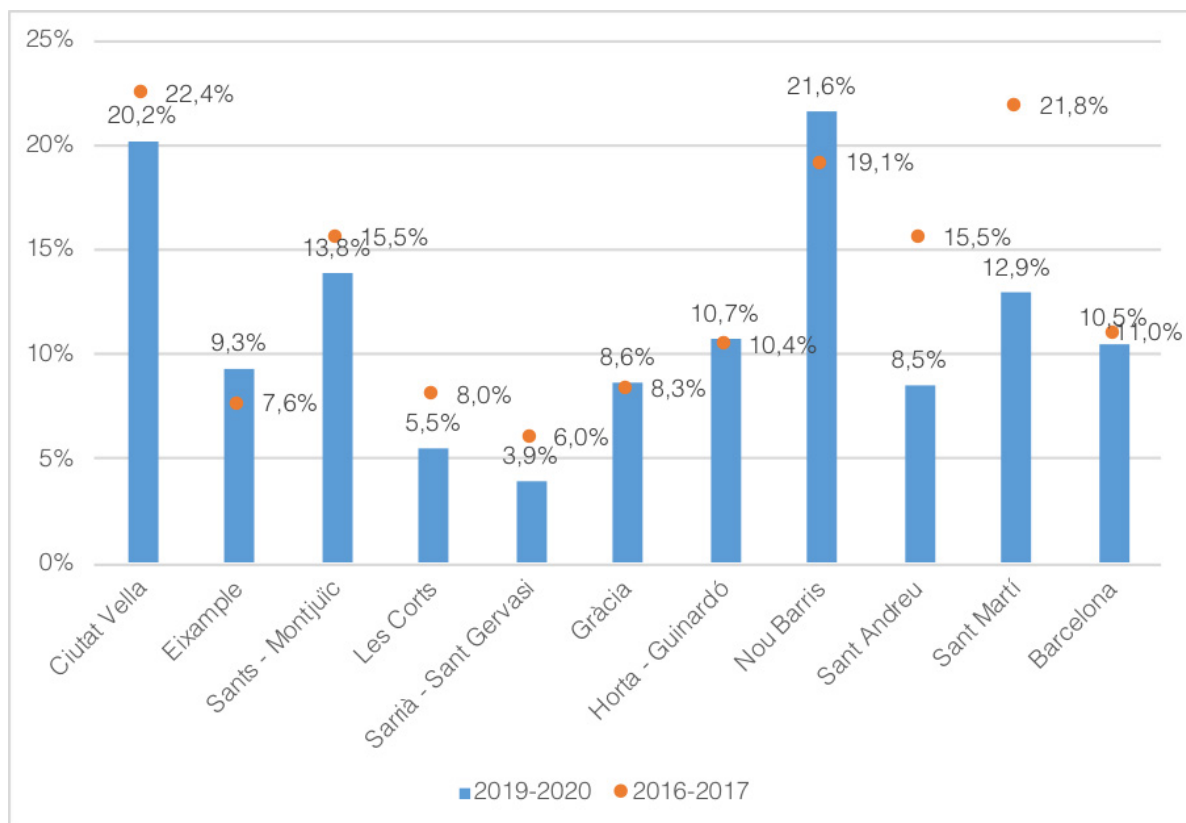
Gràfic 87. Alumnat de 6è de primària que no supera les proves de competències bàsiques de llengua castellana (%), per districtes, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

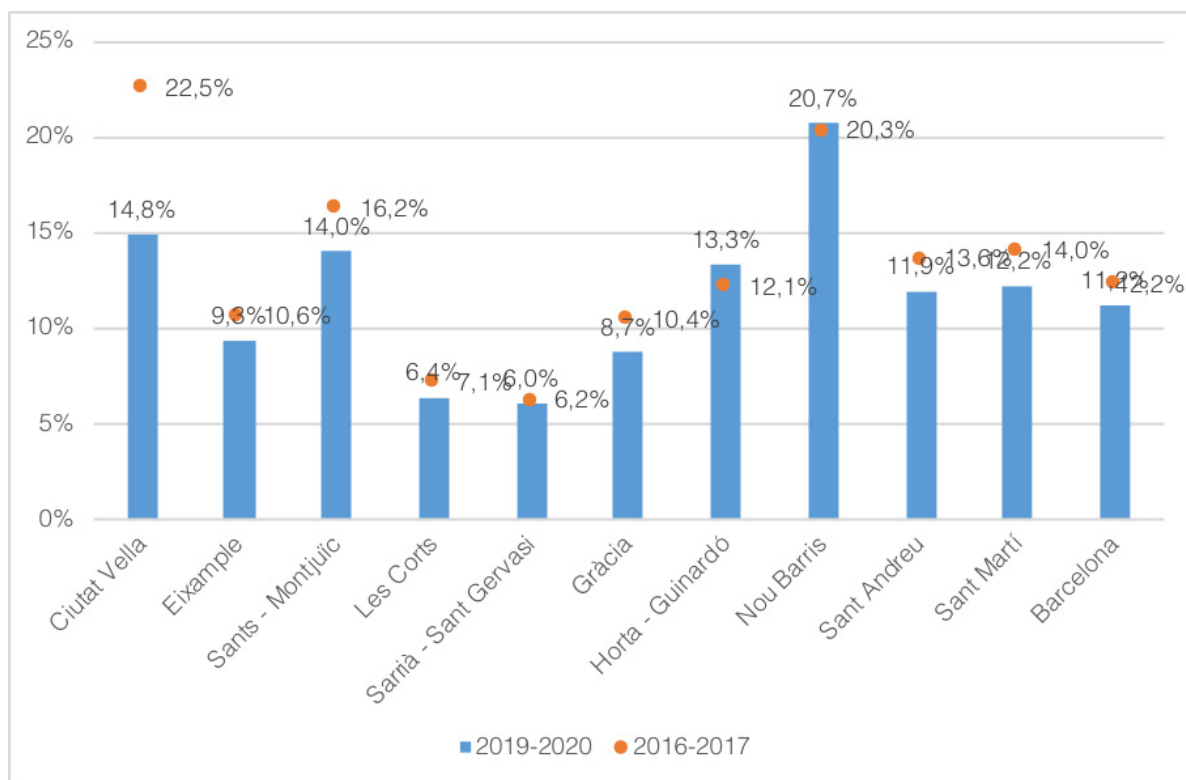
Gràfic 88. Alumnat de 6è de primària que no supera les proves de competències bàsiques de llengua catalana (%), per districtes, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Gràfic 89. Alumnat de 6è de primària que no supera les proves de competències bàsiques de matemàtiques (%), per districtes, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

En termes de desigualtats territorials, destaca com la diferència entre el districte amb menor ràtio d'alumnat que no assoleix les competències bàsiques i el de major ràtio evolucionen de forma diversa segons matèries.

Així, al curs 2016-2017 les diferències a llengua anglesa era de 15,9 punts percentuals entre el districte amb millors resultats i el que n'obtenia pitjors, 16,8 en llengua castellana, 17,3 en llengua catalana, i 16,3 en matemàtiques. Aquestes diferències percentuals entre els districtes amb pitjors i millors resultats augmenten molt en llengua anglesa (5,8 percentual) mentre que es redueix lleugerament en llengua castellana i matemàtiques (una reducció de 0,9 i d'1,6 punts percentuals) (Taula 39).

Taula 39. Evolució de la diferència màxima en alumnat que no assoleix les competències bàsiques (%), segons matèries de 6è de Primària, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

2016-2017			2019-2020			Evolució
Màxim	Mínim	Diferència	Màxim	Mínim	Diferència	

Llengua anglesa	18,8	2,9	15,9	25	3,3	21,7	5,8
	Ciutat Vella	Sarrià - Sant Gervasi		Nou Barris	Sarrià - Sant Gervasi		
Llengua castellana	23,5	6,7	16,8	24,2	4,4	15,9	-0,9
	Ciutat Vella	Sarrià - Sant Gervasi		Nou Barris	Sarrià - Sant Gervasi		
Llengua catalana	22,4	5,1	17,3	21,6	3,9	17,7	0,4
	Ciutat Vella	Sarrià - Sant Gervasi		Nou Barris	Sarrià - Sant Gervasi		
Matemàtiques	22,5	6,2	16,3	20,7	6	14,7	-1,6
	Ciutat Vella	Sarrià - Sant Gervasi		Nou Barris	Sarrià - Sant Gervasi		

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Les proves de competències bàsiques a ESO tenen com a objectiu és mesurar el grau d'assoliment de les competències i coneixements bàsics de l'alumnat; tenen un caràcter formatiu i orientador; i no determinen l'adquisició de la graduació en ESO.

En el cas concret de l'alumnat de Barcelona durant el curs 2019-2020, la gran majoria assoleix les competències bàsiques en totes les matèries: el 88,7% de l'alumnat de la matèria científicotècnica; el 86% de científicotecnològica; el 87,5% de matemàtiques; el 88,9% de català; el 90,4% de castellà; i 92,4% d'anglès (Taula 40).

Com també passava amb les competències bàsiques de 6è de Primària, l'assoliment d'aquestes competències al finalitzar els ensenyament secundaris també varia molt segons territori. Els districtes amb pitjors resultats són Ciutat Vella (entre un 13,0% i un 23,7% de l'alumnat no assoleix les competències bàsiques), Nou Barris (13,9% i 22,9%), Sant Andreu (10,4% i 14,7%) i Sant Martí (9,7% i 15,8%), tots amb resultats inferiors a la mitjana de la ciutat.

Taula 40. Alumnat que no assoleix les competències bàsiques (%), segons matèries i districtes, a 4t d'ESO, Barcelona, 2019-2020

	Científicotecnològica	Llengua anglesa	Llengua castellana	Llengua catalana	Matemàtiques
Ciutat Vella	23,1%	13,0%	20,4%	23,2%	23,7%
Eixample	12,9%	3,4%	7,2%	8,0%	8,5%
Sants - Montjuïc	18,7%	12,9%	15,2%	18,8%	20,5%
Les Corts	8,3%	3,7%	5,5%	6,0%	7,6%
Sarrià - Sant Gervasi	7,6%	1,3%	5,6%	5,5%	5,8%
Gràcia	13,6%	6,6%	8,1%	5,2%	12,6%
Horta - Guinardó	14,3%	9,0%	7,5%	11,3%	12,3%
Nou Barris	22,9%	16,8%	13,9%	17,4%	21,6%
Sant Andreu	14,7%	10,9%	10,4%	14,1%	13,4%
Sant Martí	15,8%	9,7%	12,8%	14,3%	14,5%
Barcelona	14,0%	7,6%	9,6%	11,1%	12,5%

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

De totes maneres, més que les -ja conegudes- diferències territorials és essencial identificar l'evolució de l'assoliment de les competències bàsiques en clau històrica o comparativa. Així, s'observa (al Gràfics 89, 90, 91, 92 i 93 segons matèria, i Taula 41 en clau global) la millora de resultats en aquestes proves al conjunt de la ciutat.

Taula 41. Evolució de l'alumnat que no assoleix les competències bàsiques (%), segons matèries i districtes, a 4t d'ESO, Barcelona, 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

	Llengua anglesa	Llengua castellana	Llengua catalana	Matemàtiques
Ciutat Vella	-14,4%	-7,0%	-8,2%	-6,9%
Eixample	-3,5%	0,3%	1,6%	-1,0%
Sants - Montjuïc	0,7%	3,0%	3,7%	-0,4%
Les Corts	-0,1%	1,7%	0,9%	-1,9%
Sarrià - Sant Gervasi	-3,2%	1,1%	-0,6%	0,5%
Gràcia	1,2%	2,7%	-1,0%	-3,5%
Horta - Guinardó	2,5%	1,0%	2,5%	-0,3%
Nou Barris	1,7%	-1,2%	3,0%	-4,4%
Sant Andreu	2,7%	2,2%	4,3%	2,5%
Sant Martí	0,0%	3,1%	3,2%	0,7%
Barcelona	-0,9%	1,1%	1,3%	-0,9%

Així, l'alumnat de Barcelona que no assoleix les competències bàsiques en els últims tres cursos (del 2016-2017 al 2019-2020) es redueix lleugerament en matemàtiques i llengua anglesa (0,9 punts percentuals en ambdós casos) però augmenta tant a llengua castellana com catalana (1,1 i 1,3 punts percentuals).

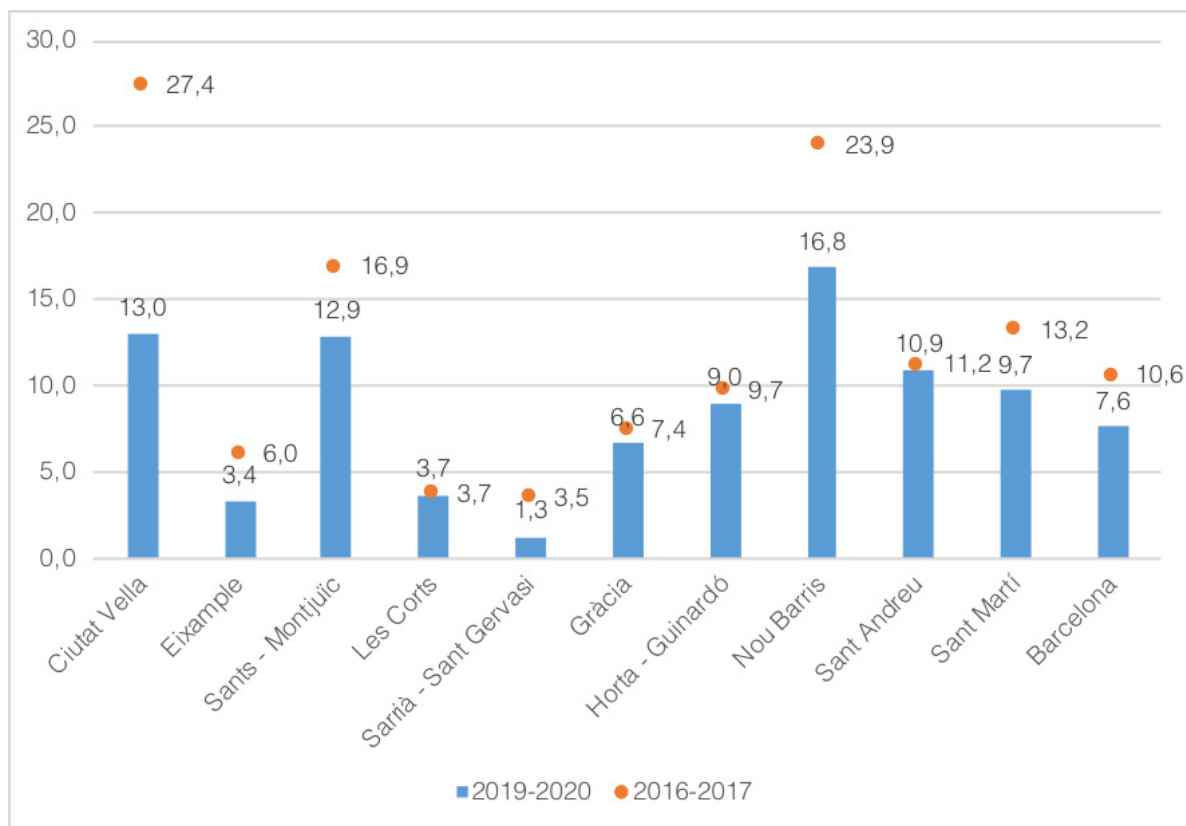
A nivell territorial, Ciutat Vella presenta l'evolució més positiva. En contrast, l'evolució més negativa es dona a Sant Andreu i Sant Martí.

Els Gràfics 90, 91, 92 i 93 mostren aquesta evolució de forma més específica per a cadascuna de les matèries:

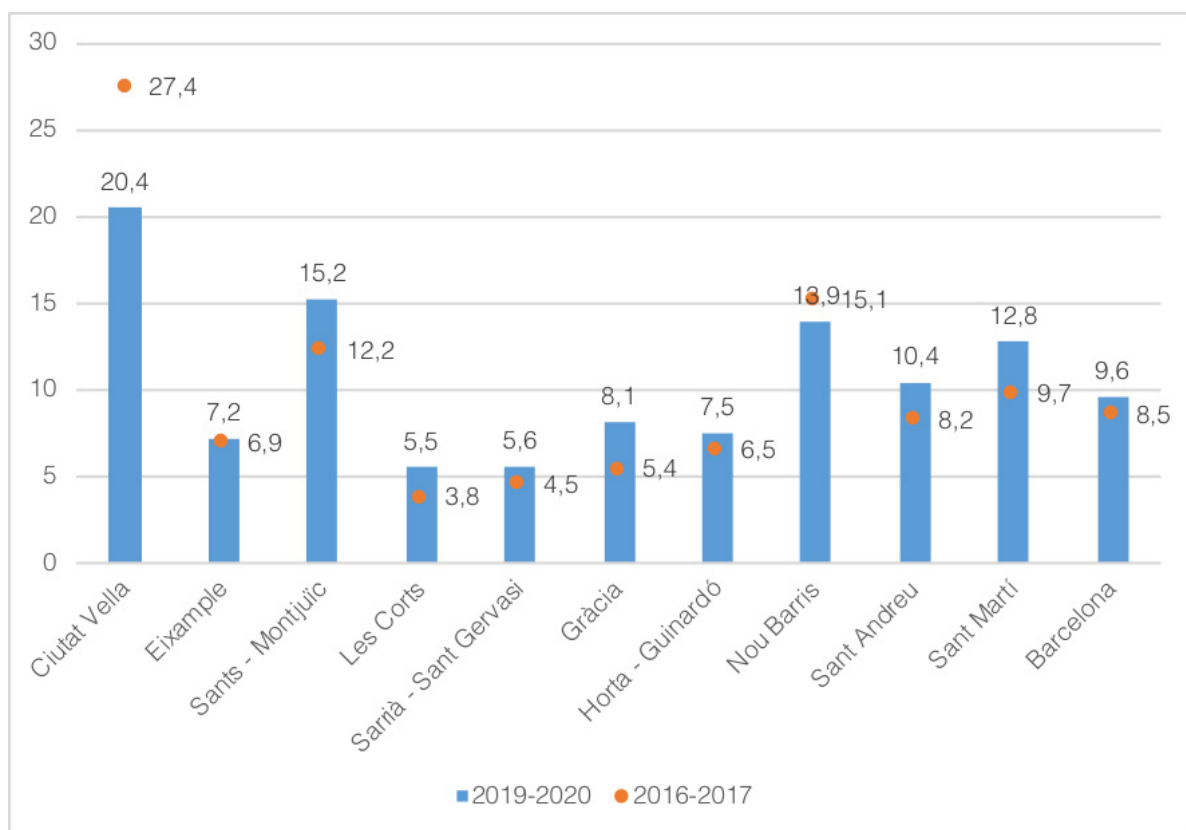
Gràfic 90. Alumnat de 4t d'ESO que no supera les proves de competències bàsiques de llengua anglesa (%), per districtes, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

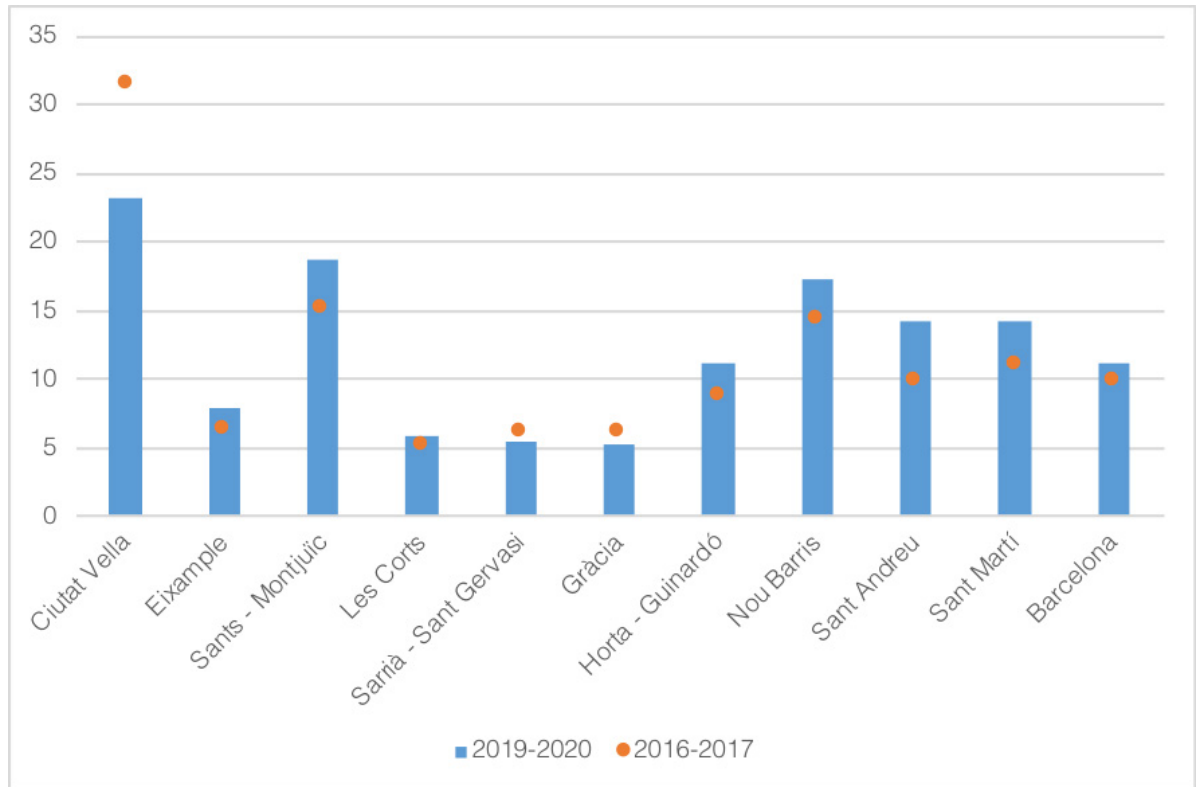
Gràfic 91. Alumnat de 4t d'ESO que no supera les proves de competències bàsiques de llengua castellana (%), per districtes, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

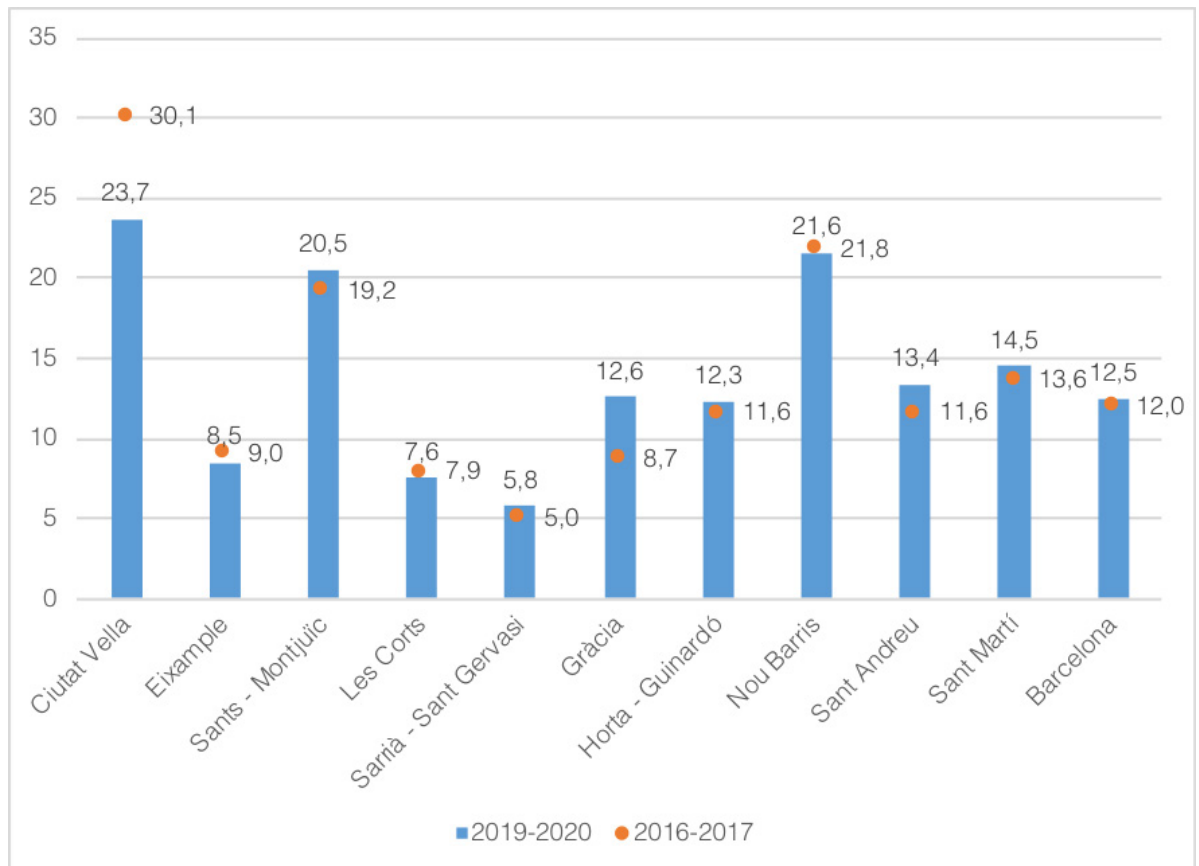
Gràfic 92. Alumnat de 4t d'ESO que no supera les proves de competències bàsiques de llengua catalana (%), per districtes, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Gràfic 93. Alumnat de 4t d'ESO que no supera les proves de competències bàsiques de matemàtiques (%), per districtes, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Igualment important és destacar com la diferència màxima entre districtes es redueix en el període que va de 2016-2017 a 2019-2020 (Taula 42).

Així, al curs 2016-2017 les diferències entre els districtes amb major percentatge d'alumnat que no assolía competències bàsiques (Ciutat Vella en totes les matèries) era aproximadament del 27-31%; en contraposició, el districte on aquest percentatge era menor (Sarrià – Sant Gervasi, Les Corts) oscil·lava entre 3-5%; conseqüentment les diferències eren d'entre 23-25%.

En canvi, al curs 2019-2020, els resultats pitjors (obtinguts als districtes de Nou Barris i Ciutat Vella) es mouen en paràmetres molt menors: 16-25%; i els superiors continuen essent molt reduïts (d'entre 1% i 5%); per tant, la diferència entre els extrems és de només 15-20%. Conseqüentment les diferències entre districtes s'han reduït en totes les matèries: 8,5 punts percentuals a anglès, 6,6 a castellà, 7,6 a català i 5,1 a matemàtiques.

Taula 39. Evolució de la diferència màxima en alumnat que no assolieix les competències bàsiques (%), segons matèries de 6è de Primària, Barcelona, cursos 2016-2017 i 2019-2020

	2016-2017			2019-2020			Evolució
	Màxim	Mínim	Diferència	Màxim	Mínim	Diferència	
Llengua anglesa	27,4	3,5	23,9	16,8	1,1	15,6	-8,3
	Ciutat Vella	Sarrià - Sant Gervasi		Nou Barris	Sarrià - Sant Gervasi		
Llengua castellana	27,4	3,8	23,6	20,4	4,9	14,9	-8,7
	Ciutat Vella	Les Corts		Ciutat Vella	Les Corts		
Llengua catalana	31,4	5,1	26,3	23,2	5,2	18,0	-8,3
	Ciutat Vella	Les Corts		Ciutat Vella	Gràcia		
Matemàtiques	30,1	5,0	25,1	23,7	7,6	16,2	-8,9
	Ciutat Vella	Sarrià - Sant Gervasi		Ciutat Vella	Les Corts		

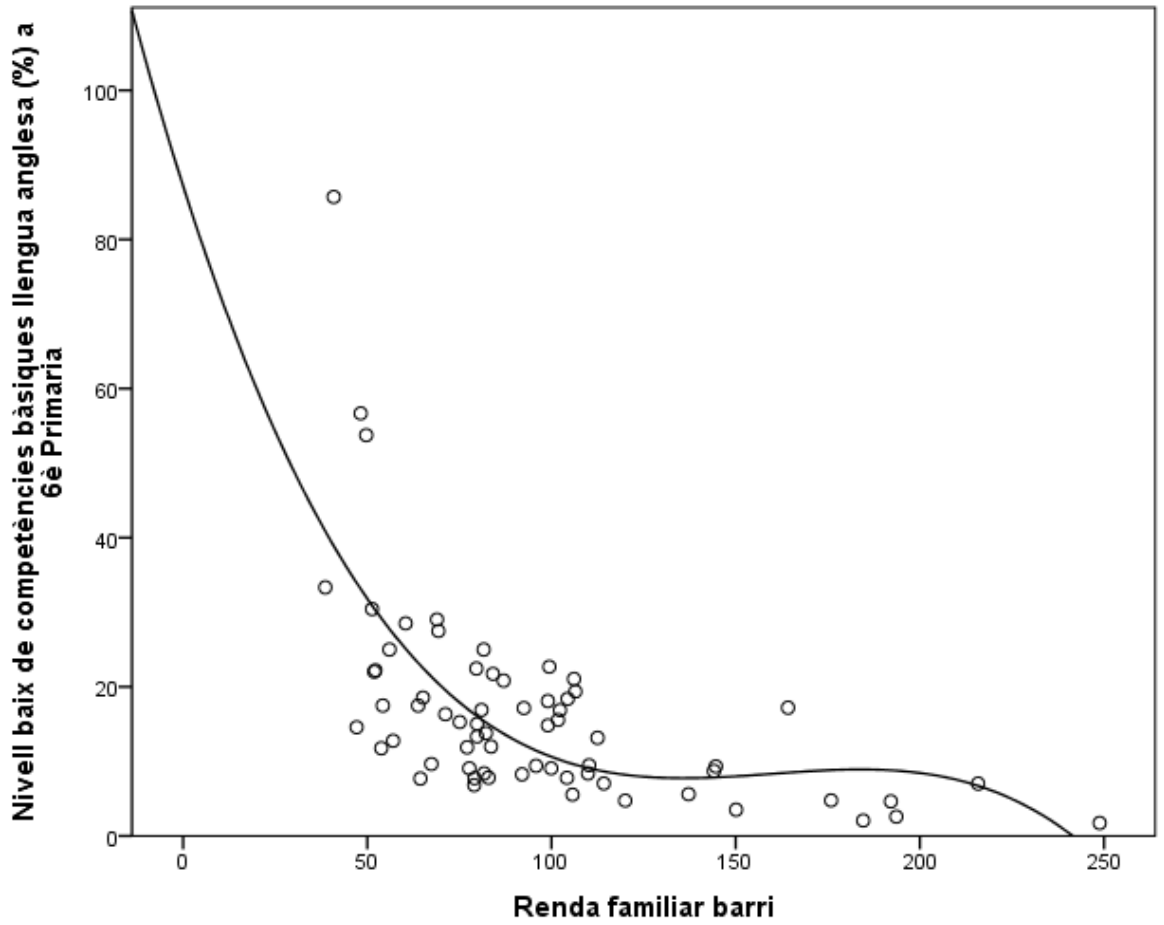
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

En general, i tal com s'ha alertat en anteriors informes d'oportunitats educatives, existeix una alta correlació entre, d'una banda, resultats en les proves de competències bàsiques i, d'altra banda, condicions socioeconòmiques del territori. Els següents Gràfics 94, 95, 96, 97 i 98 (relatius a Primària) i 99, 100, 101, 102 i 103 (relatius a ESO) assenyalen la forta correlació entre resultats a les proves i renda de cada barri:

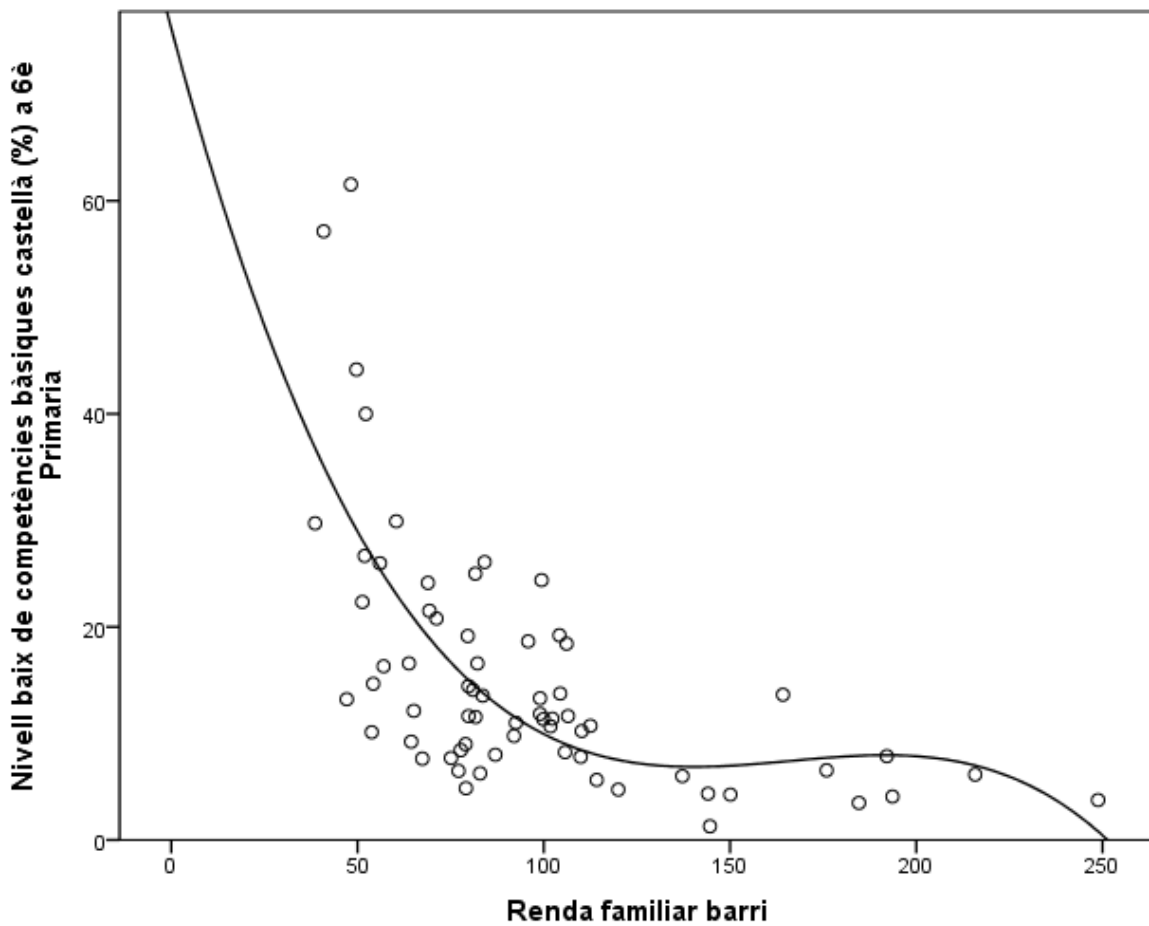
Gràfic 94. Nivell baix de competències bàsiques de llengua anglesa (%) a 6è de Primària segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

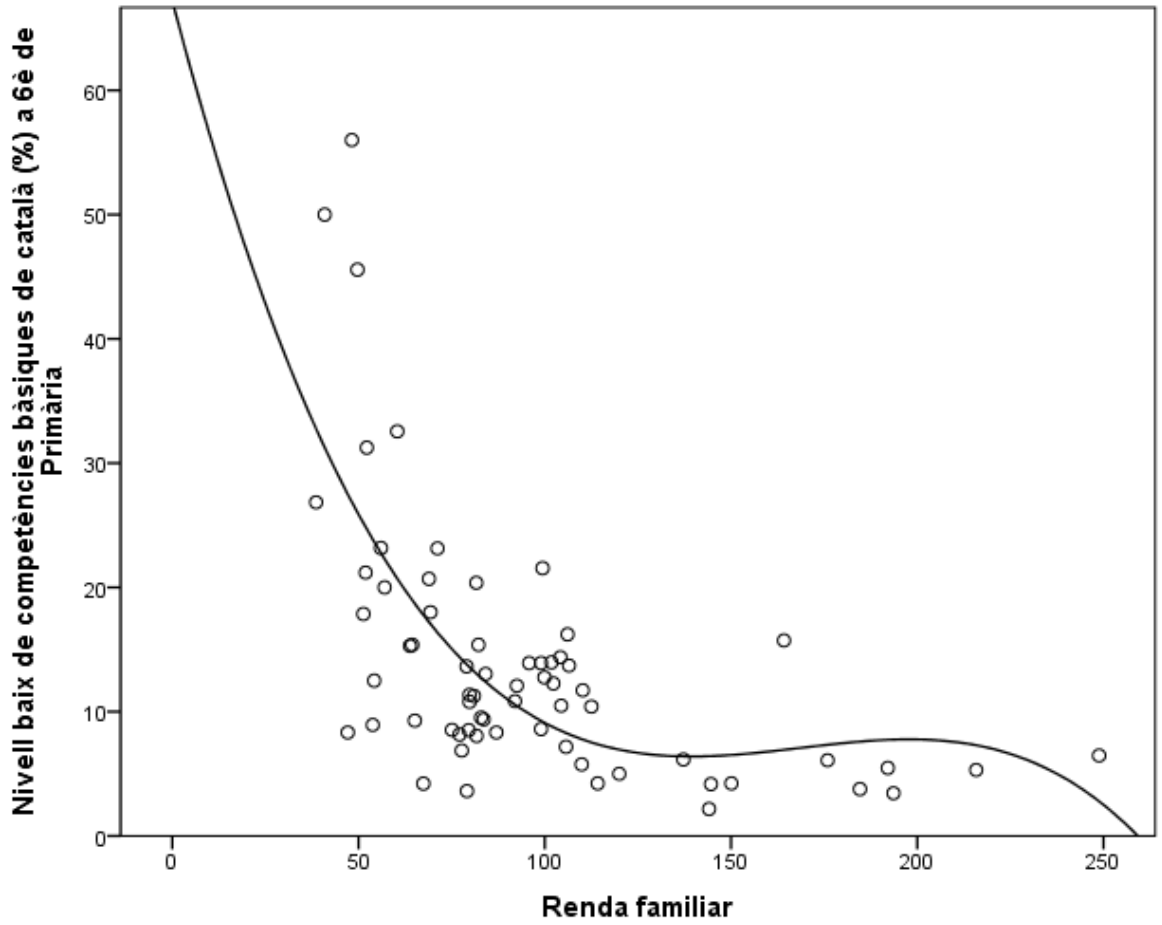
Gràfic 95. Nivell baix de competències bàsiques de castellà (%) a 6è de Primària segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

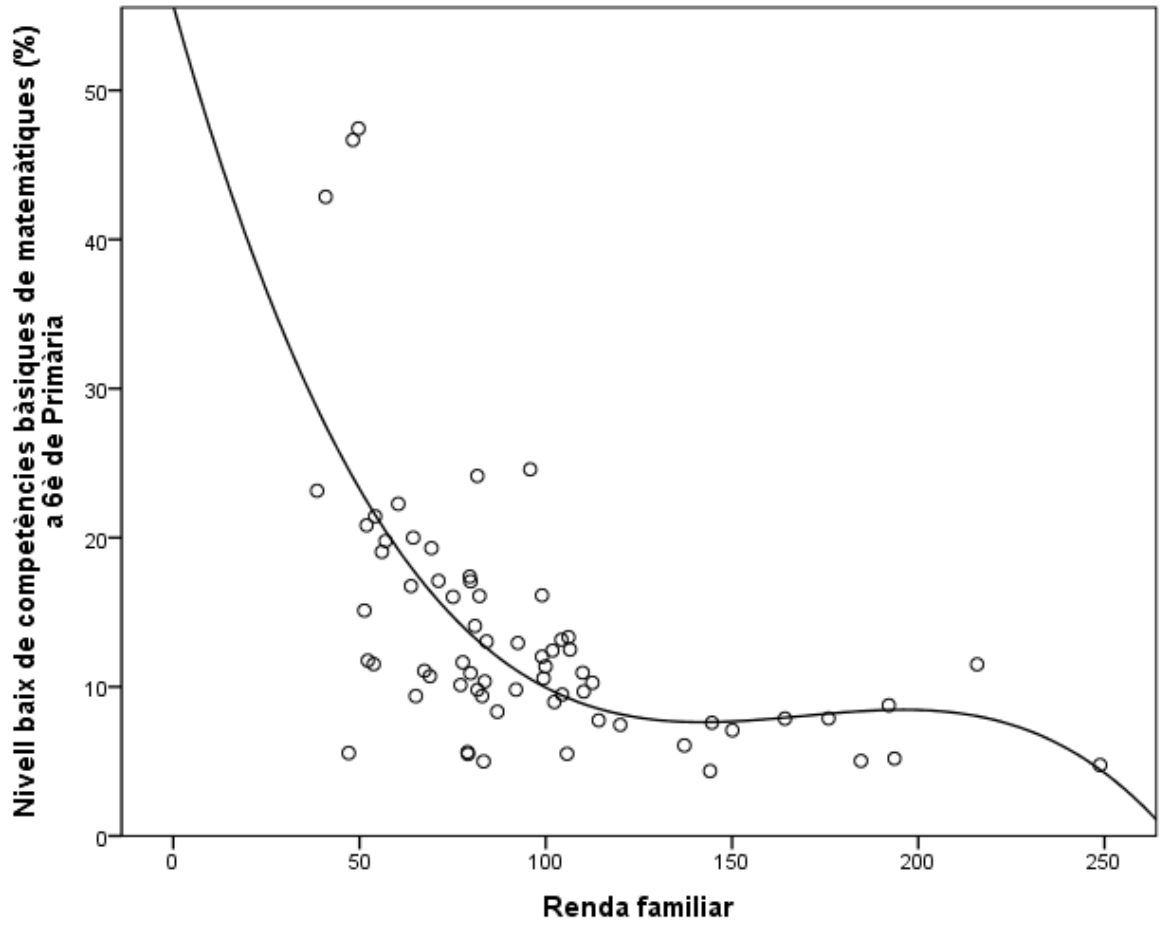
Gràfic 96. Nivell baix de competències bàsiques de català (%) a 6è de Primària segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

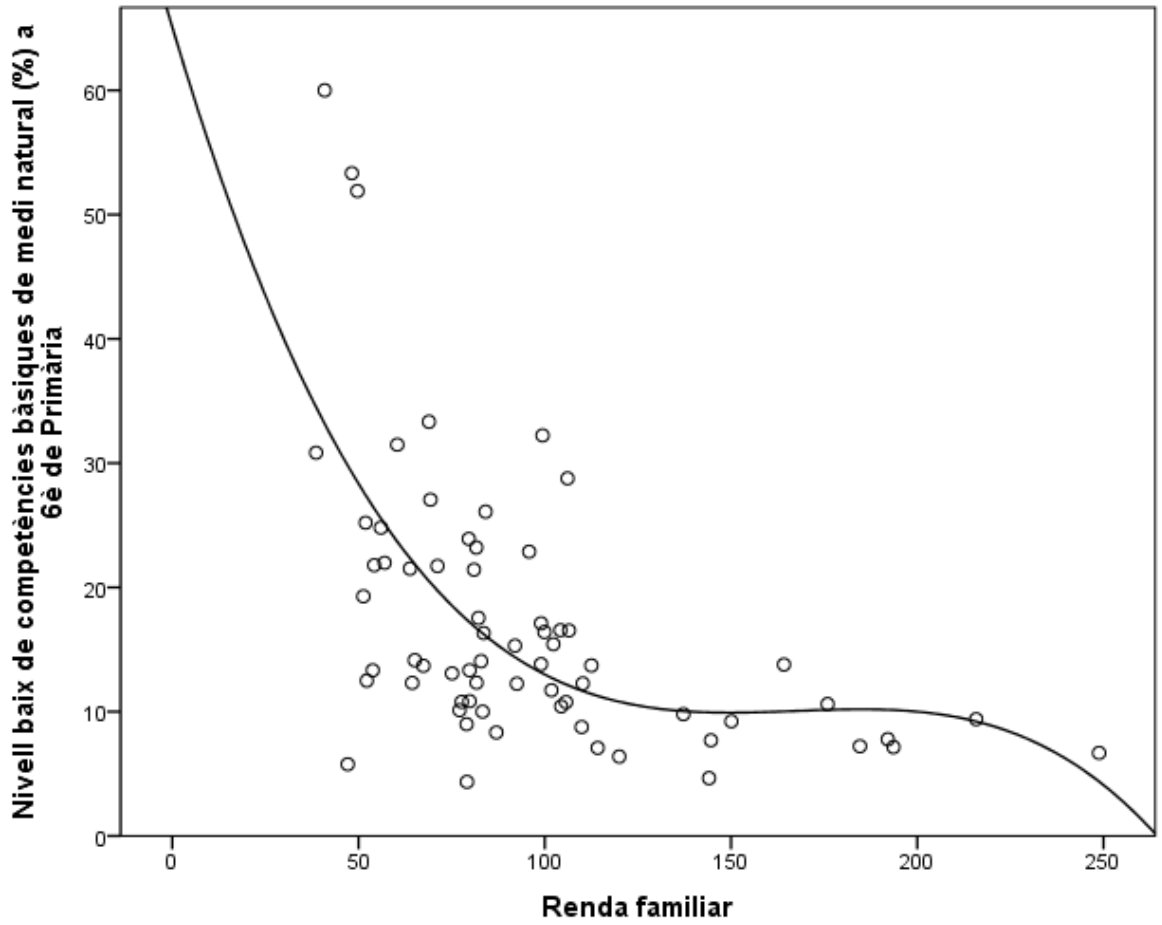
Gràfic 97. Nivell baix de competències bàsiques de matemàtiques (%) a 6è de Primària segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

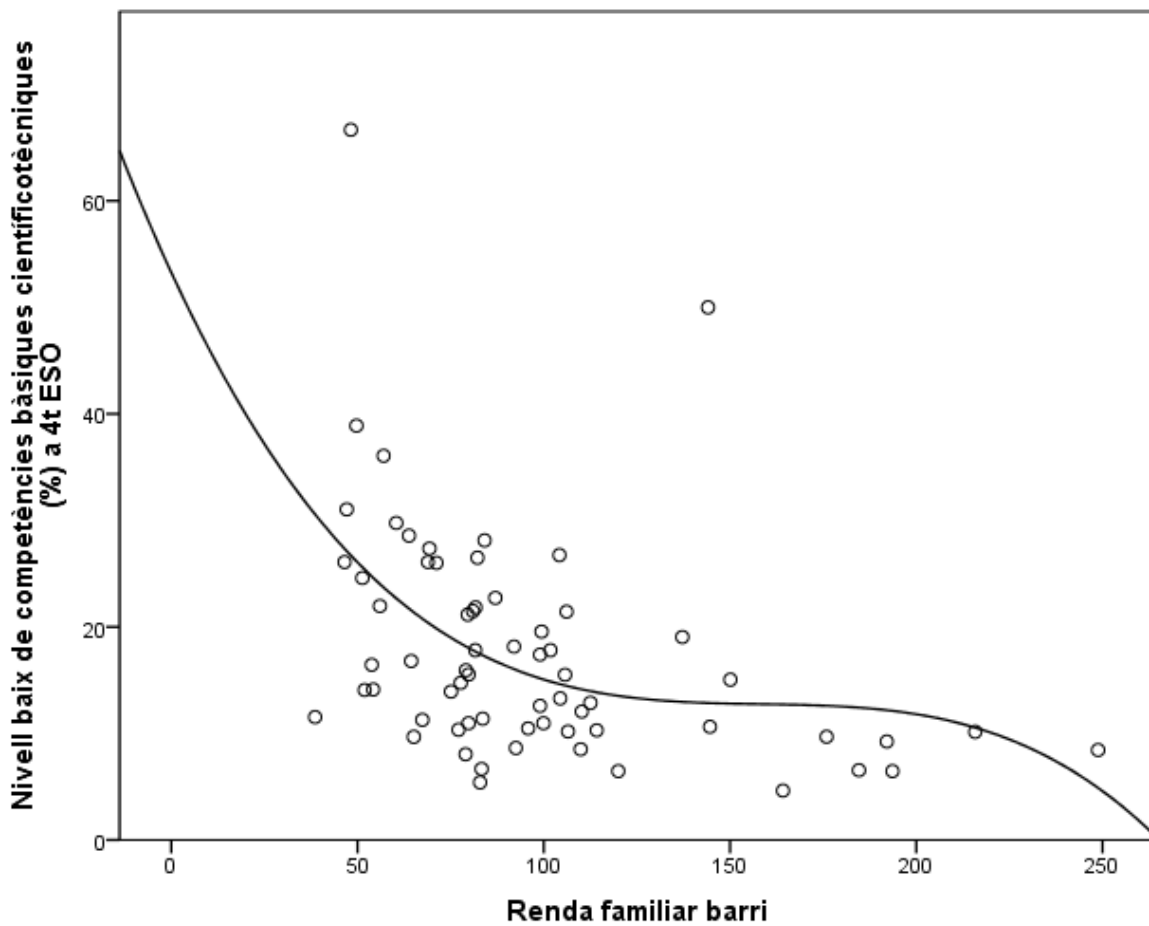
Gràfic 98. Nivell baix de competències bàsiques de medi natural (%) a 6è de Primària segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

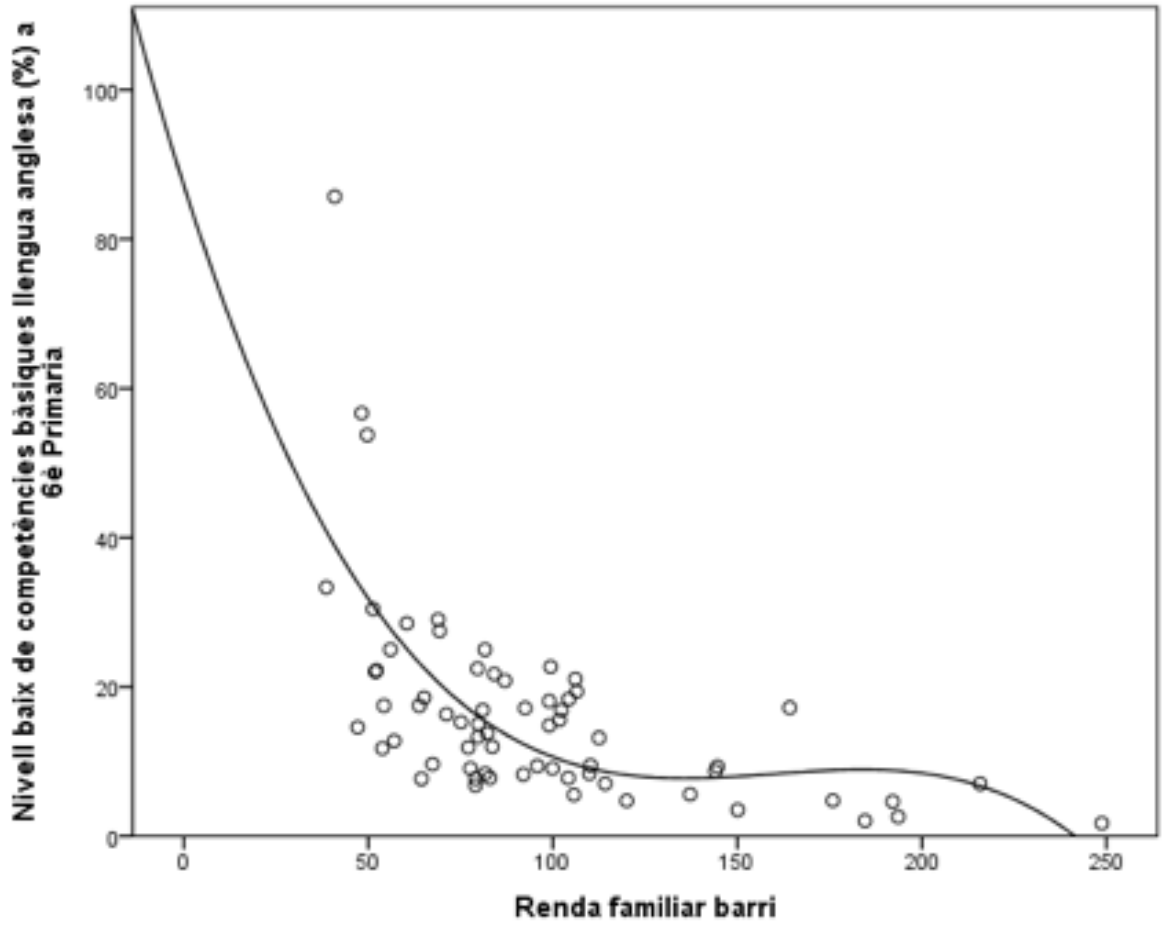
Gràfic 99. Nivell baix de competències bàsiques científicotècniques (%) a 4t d'ESO segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

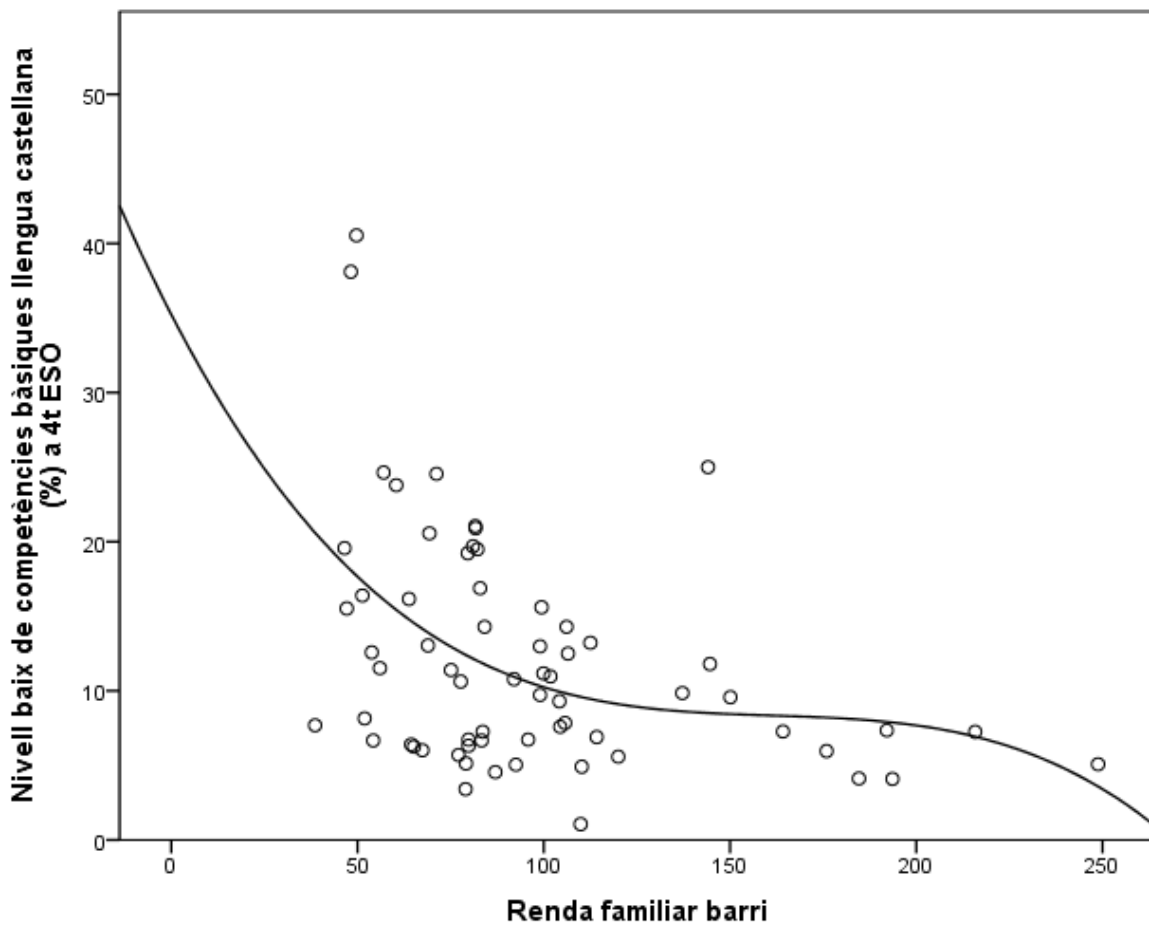
Gràfic 100. Nivell baix de competències bàsiques de llengua anglesa (%) a 4t d'ESO segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

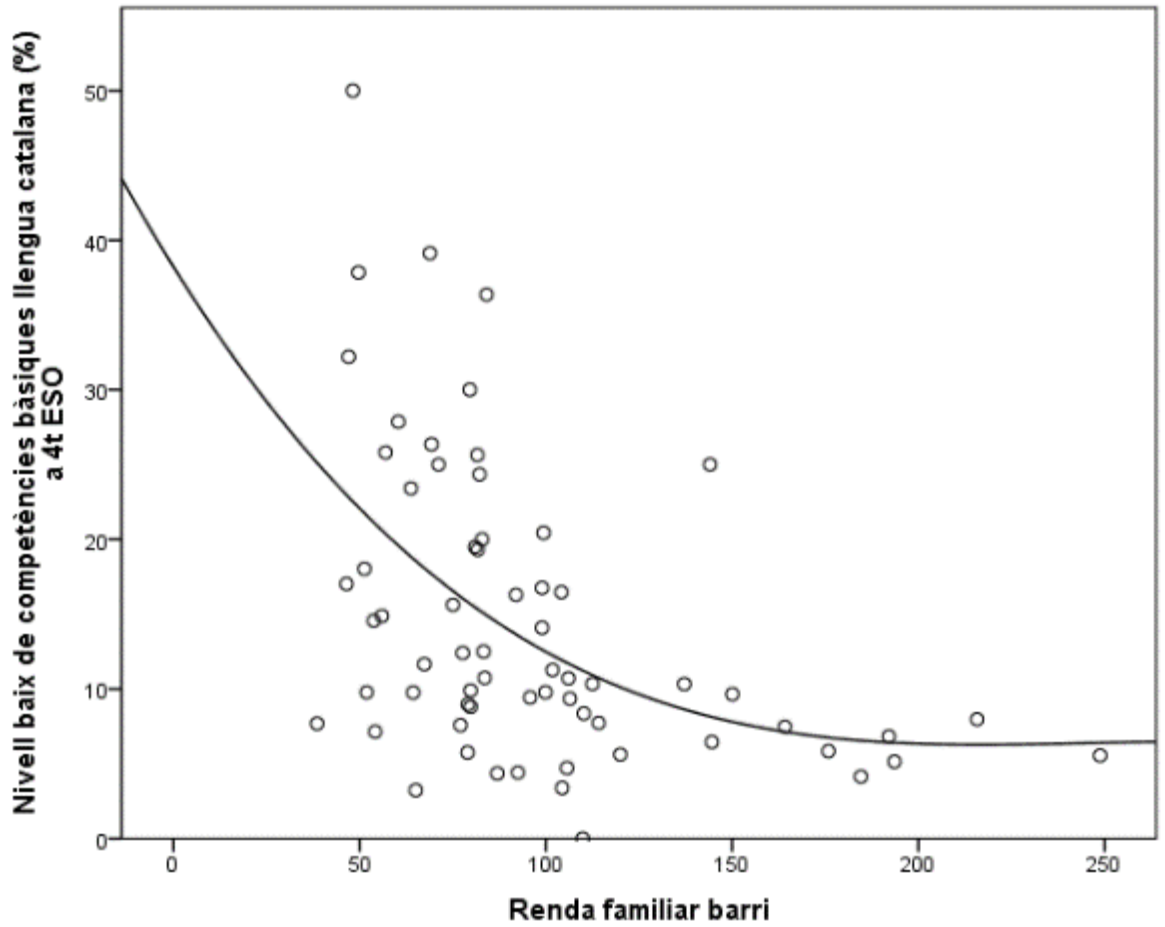
Gràfic 101. Nivell baix de competències bàsiques de castellà (%) a 4t d'ESO segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

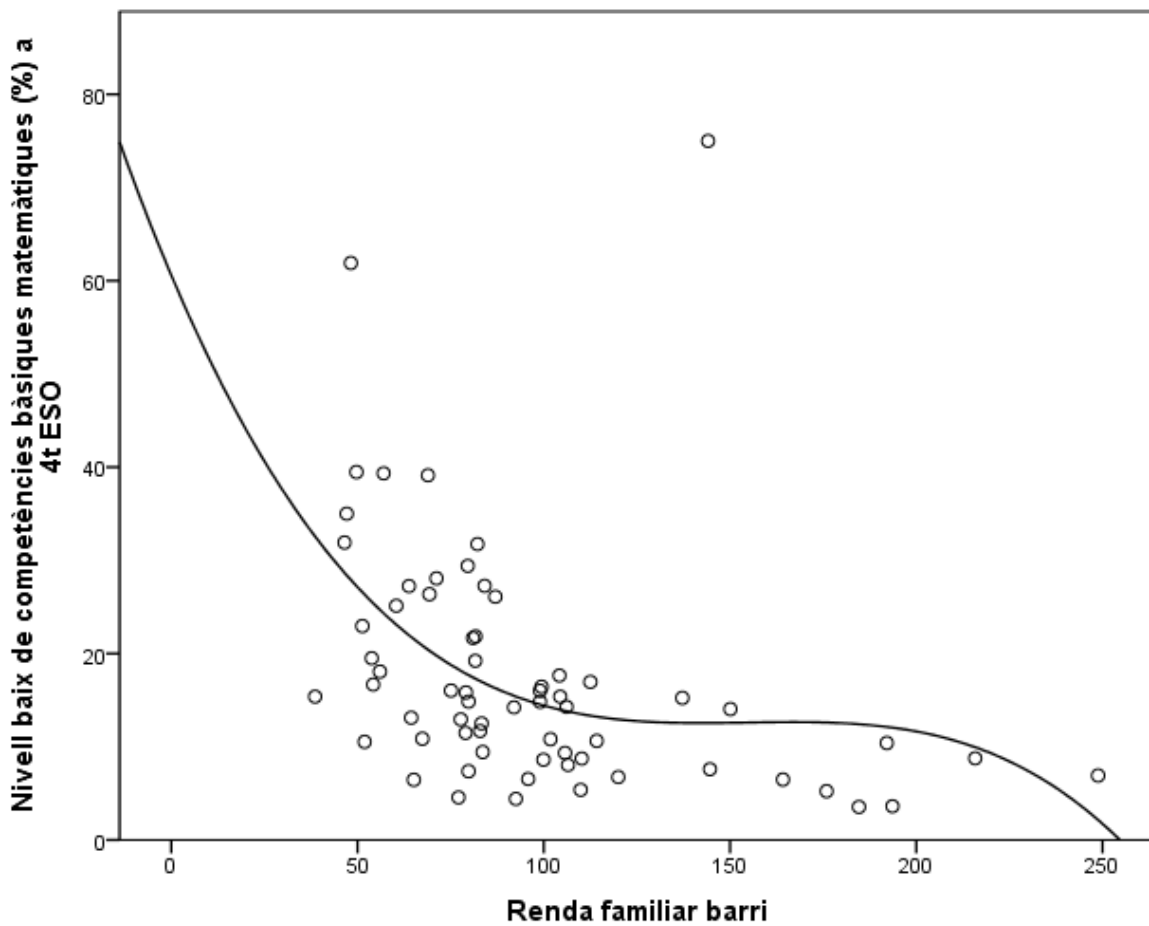
Gràfic 102. Nivell baix de competències bàsiques de català (%) a 4t d'ESO segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Gràfic 103. Nivell baix de competències bàsiques matemàtiques (%) a 4t d'ESO segons renda familiar del barri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

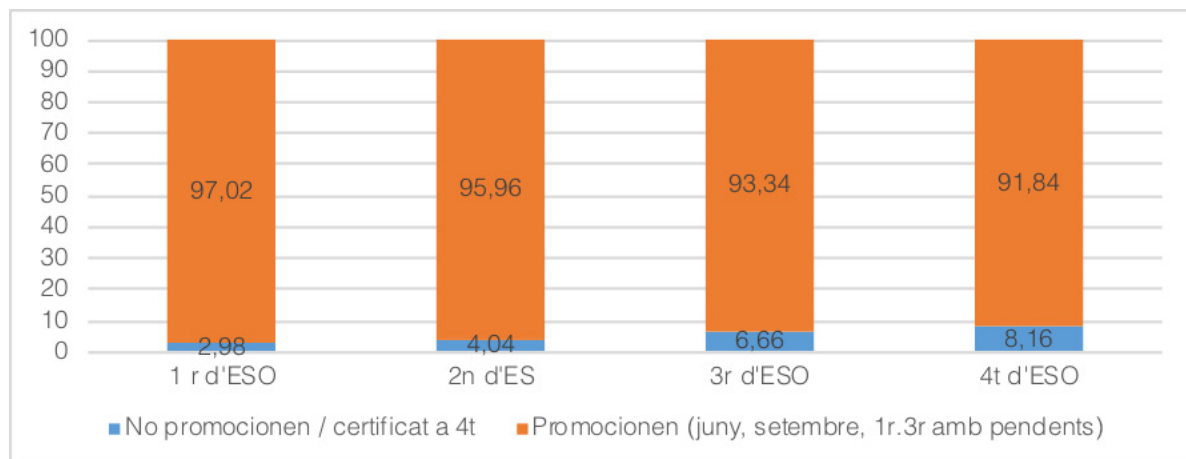

Els resultats de l'avaluació de l'alumnat al llarg de l'ESO mostren com la majoria de l'alumnat promociona a cada curs (si bé amb un percentatge menor en la mesura que avancen els cursos): el 97% a 1r, el 96% a 2n, el 93,3% a 3r i -per últim- el 91,8% a 4t (Gràfic 104).

Es tracta d'uns resultats lleugerament millors que els del conjunt de Catalunya (Gràfic 105).

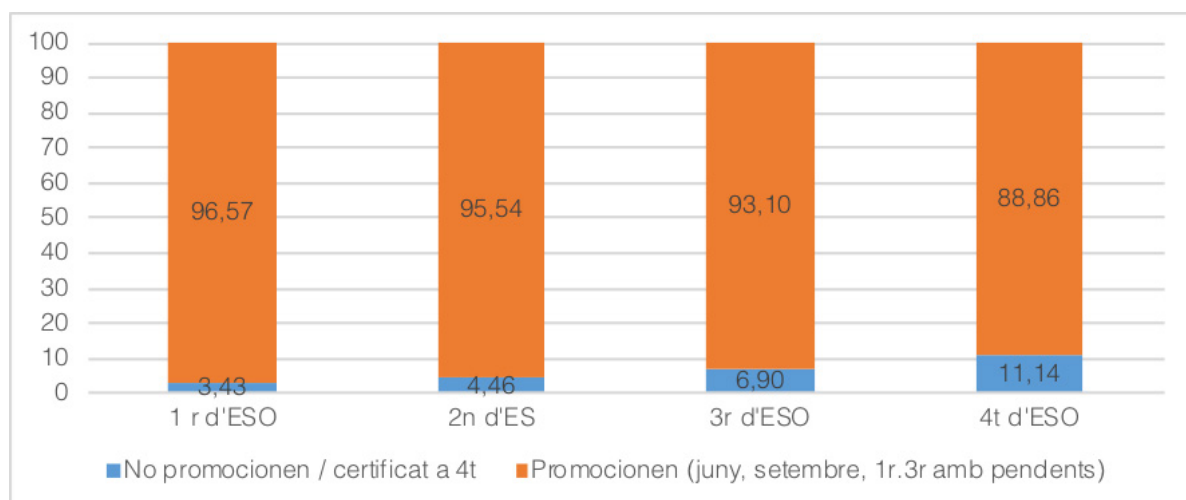
Gràfic 104. Avaluació dels alumnes d'ESO segons nivell (curs anterior) (%), Barcelona, curs 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 105. Avaluació dels alumnes d'ESO segons nivell (curs anterior) (%), Catalunya, curs 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

De totes maneres, les taxes de graduació de 4t d'ESO varien molt, tant segons característiques territorials, de centre (com titularitat) i individuals (gènere, nacionalitat).

En primer lloc, en termes territorials, si bé la Taxa de promoció neta de la ciutat és del 91,8%, s'observen diferències substancials segons territoris. Així, destaquen de forma especialment negativa els districtes de Ciutat Vella (79% de promoció a 4t d'ESO) i Nou Barris (87,6%) (Taula 43).

El següent Mapa 20 mostra la taxa de promoció neta a nivell de barri.

Taula 43. Taxa de no promoció de 4t d'ESO, curs anterior, segons territori, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

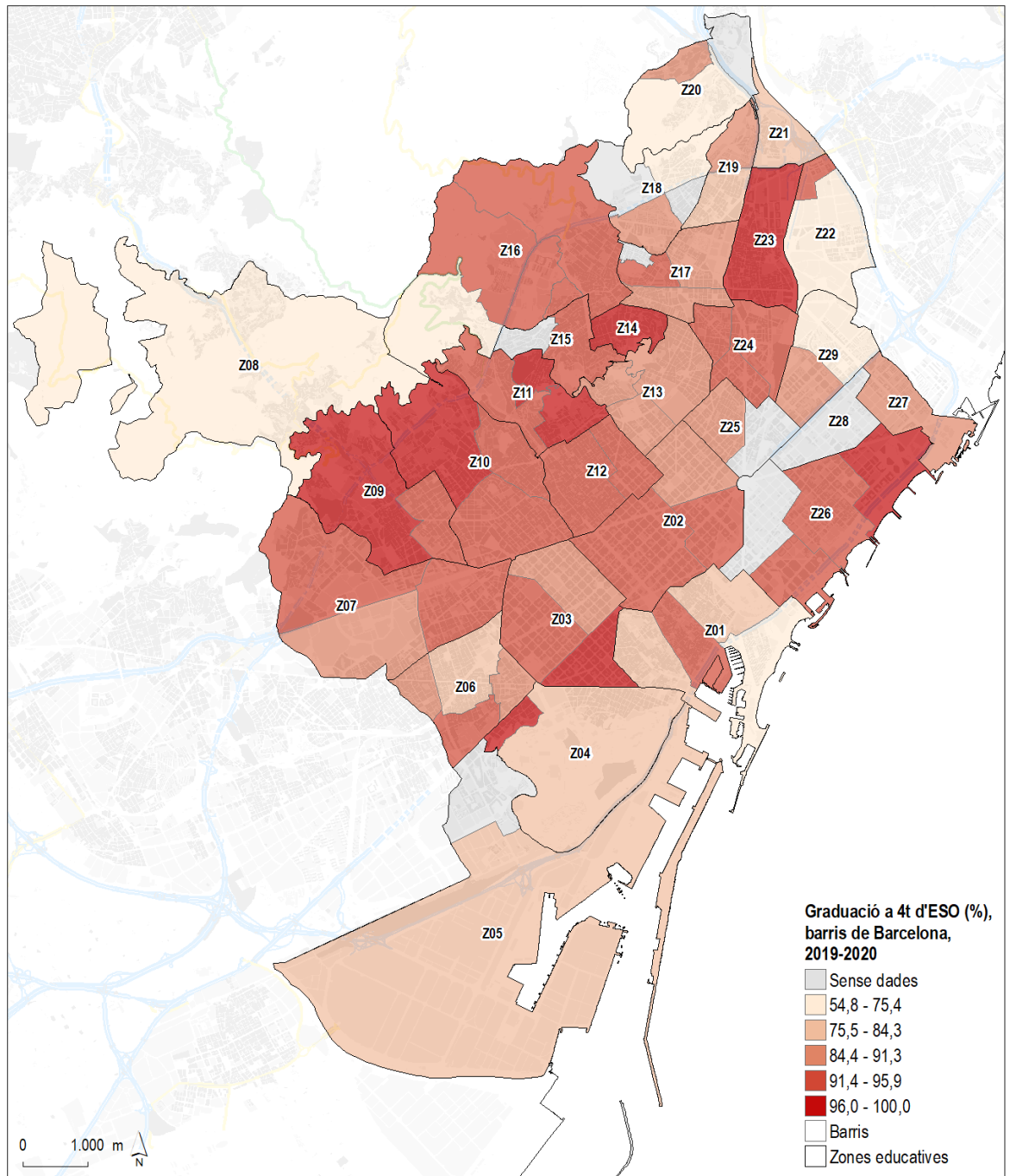
	1 r d'ESO	2n d'ESO	3r d'ESO	4t d'ESO	Mitjana 1r – 4t ESO
--	-----------	----------	----------	----------	---------------------

Catalunya	3,4	4,5	6,9	11,1	6,3
Barcelona	3,0	4,0	6,7	8,2	5,4
Ciutat Vella	6,5	3,8	10,9	21,0	10,4
Eixample	2,7	3,2	6,8	5,7	4,6
Sants Montjuïc	6,6	7,0	11,8	13,9	9,7
Les Corts	1,9	3,1	4,0	6,1	3,7
Sarrià St. Gervasi	1,2	1,7	2,6	3,8	2,3
Gràcia	1,0	2,4	3,2	4,4	2,7
Horta Guinardó	3,7	7,6	9,4	12,0	8,0
Nou Barris	2,7	4,3	7,8	7,9	5,6
Sant Andreu	2,7	4,3	7,8	7,9	5,6
Sant Martí	3,5	4,9	7,5	9,9	6,3

Mapa 20. Taxa de promoció neta, segons barris, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

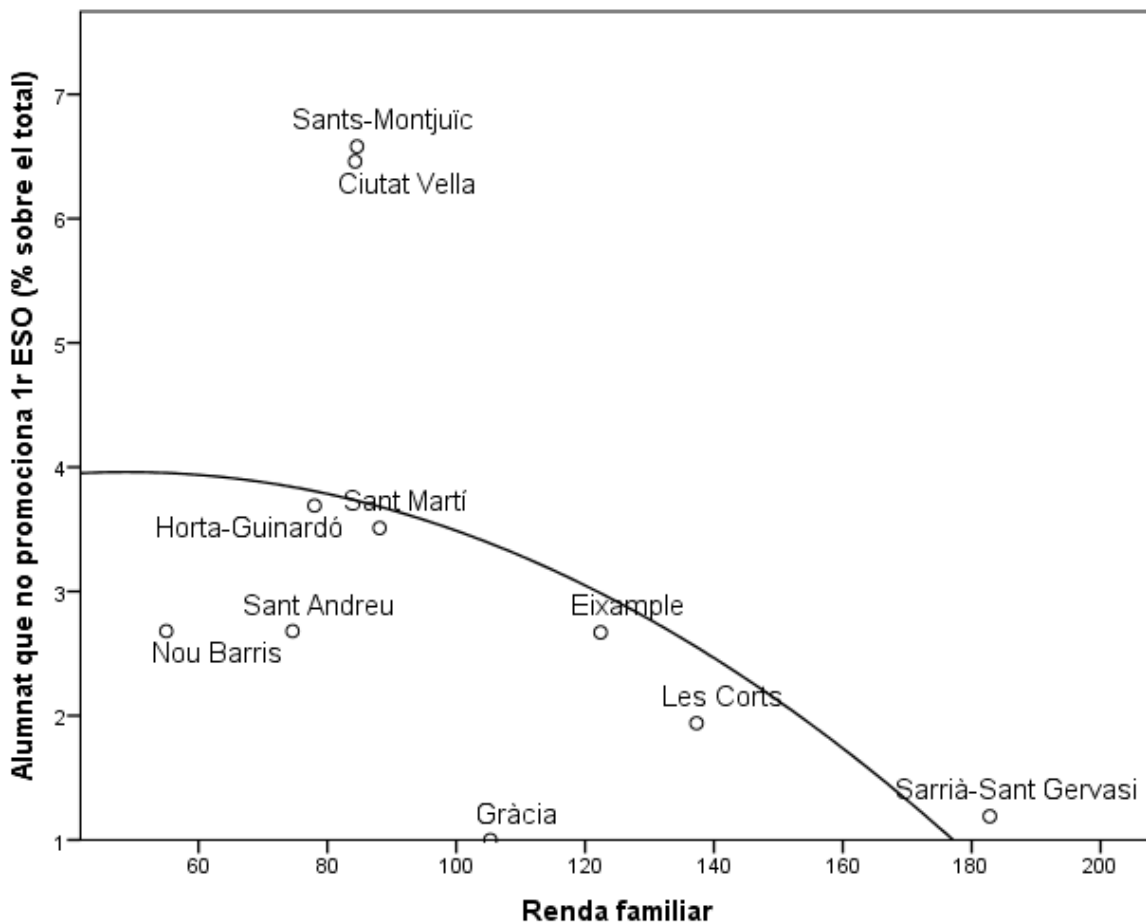

És igualment destacable l'alta correlació que existeix entre, d'una banda, els resultats en aquesta avaluació d'ESO i, d'altra banda, característiques socioeconòmiques del territori (com renda) (Gràfics 106, 107, 108 i 109).

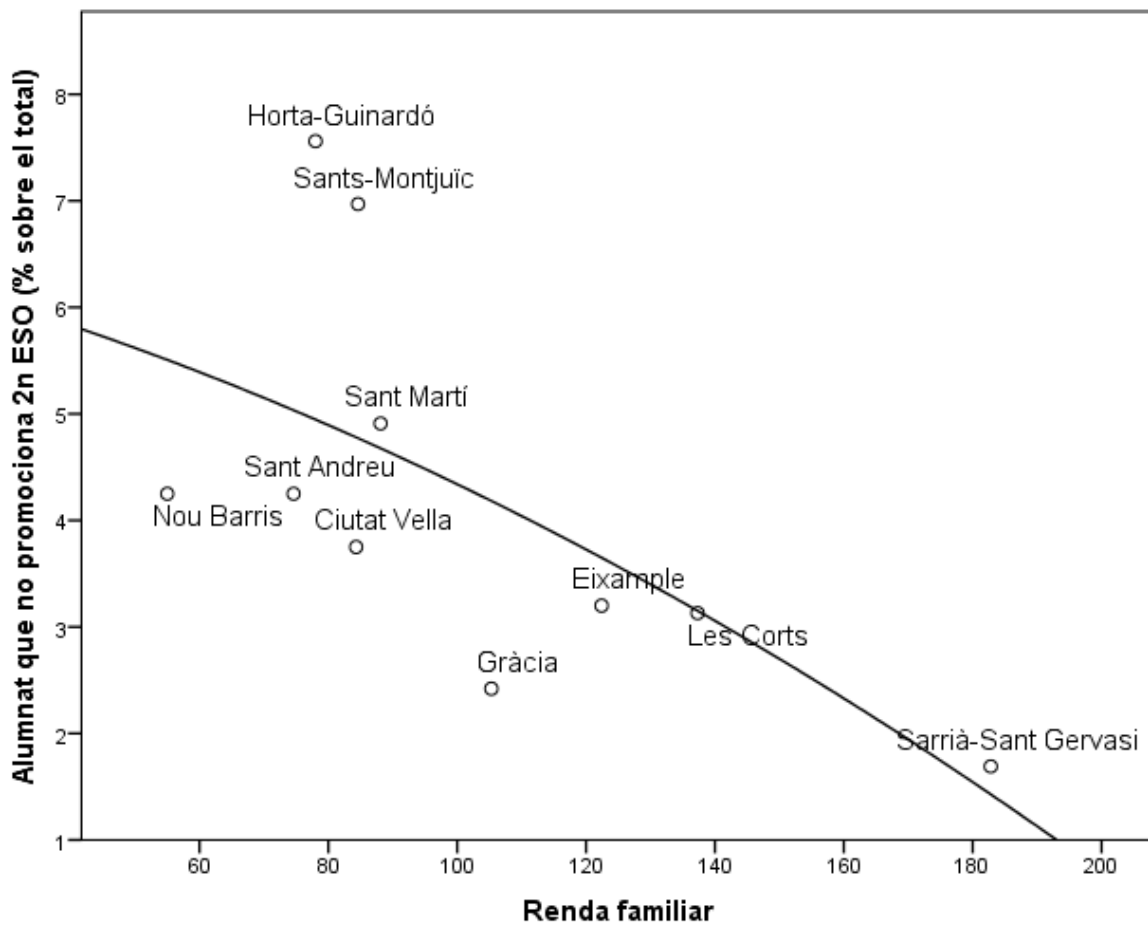
Gràfic 106. No promoció a 1r de l'ESO (%) i renda familiar, segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

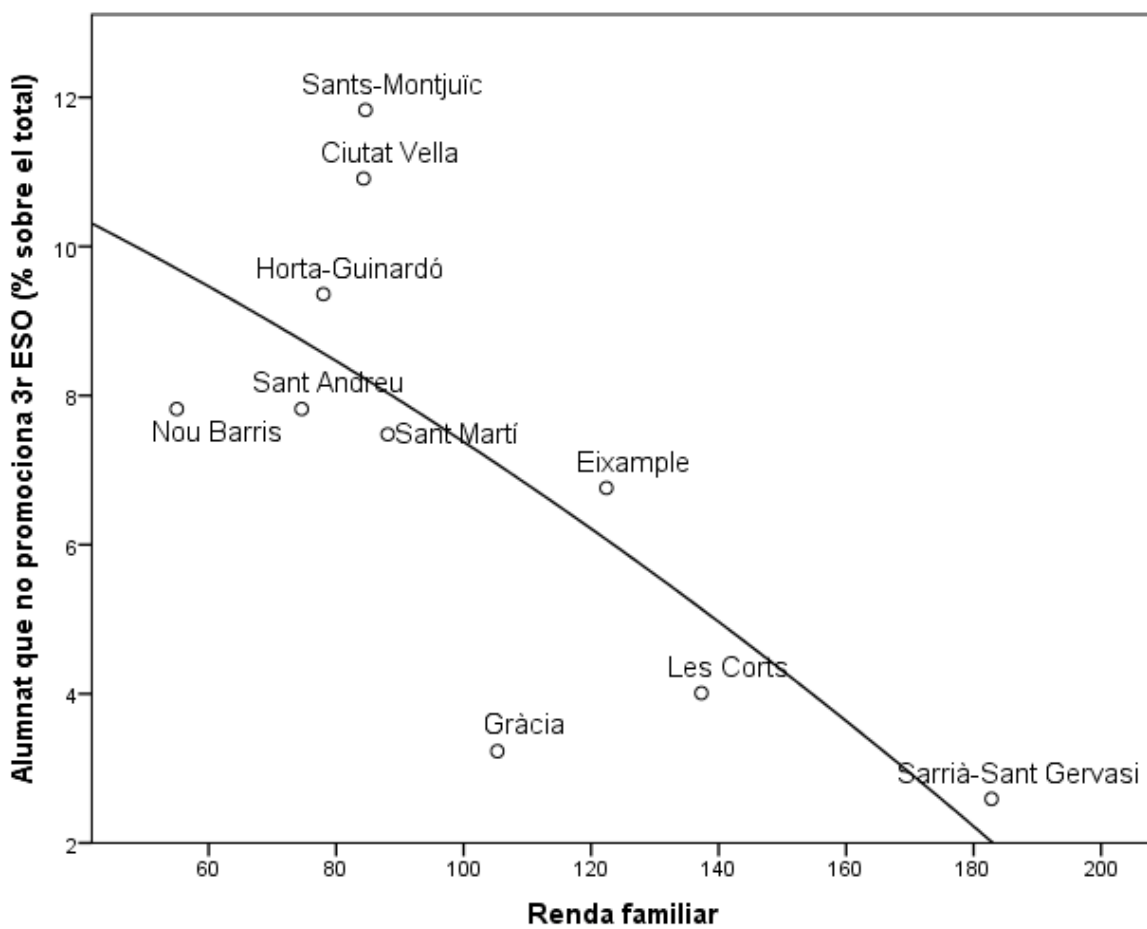
Gràfic 107. No promoció a 2n de l'ESO (%) i renda familiar, segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

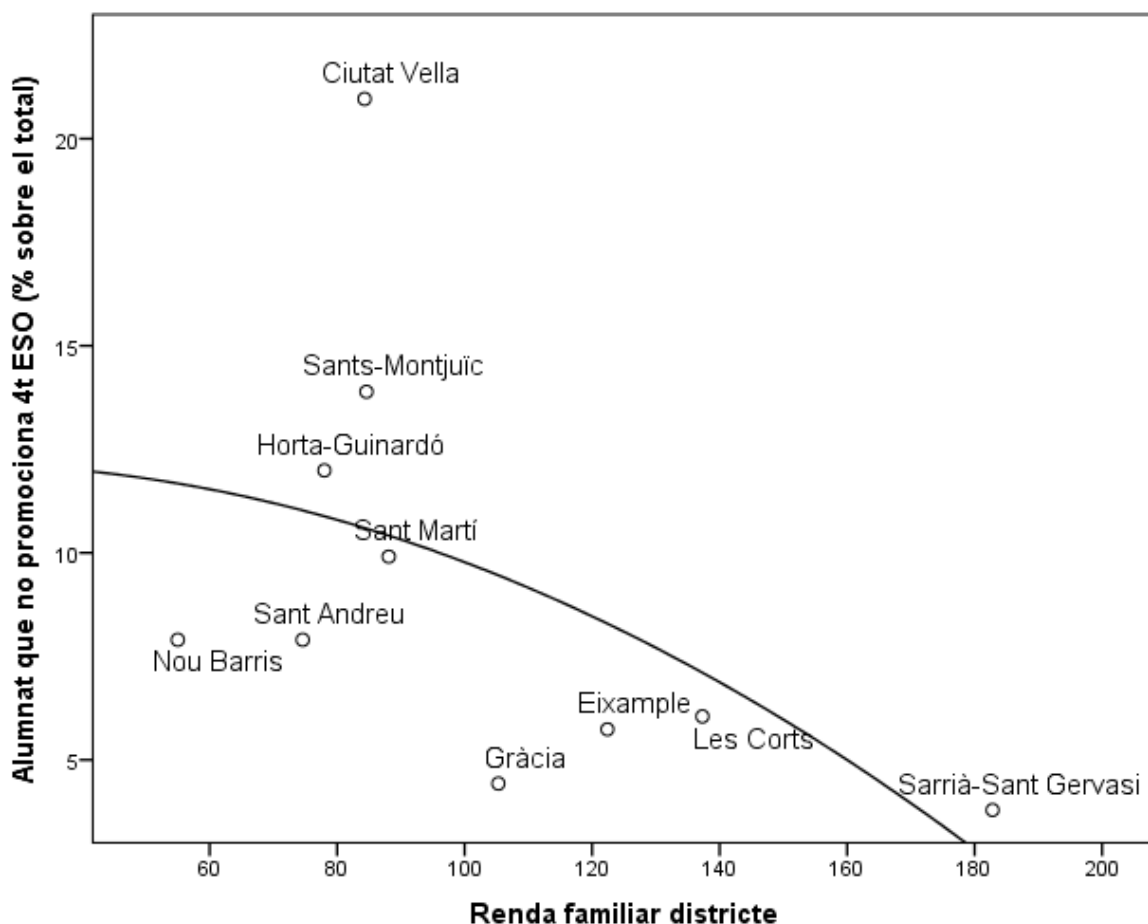
Gràfic 108. No promoció a 3r de l'ESO i renda familiar (%), segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 109. No promoció a 4t de l'ESO (%) i renda familiar, segons districte, Barcelona, 2019-2020

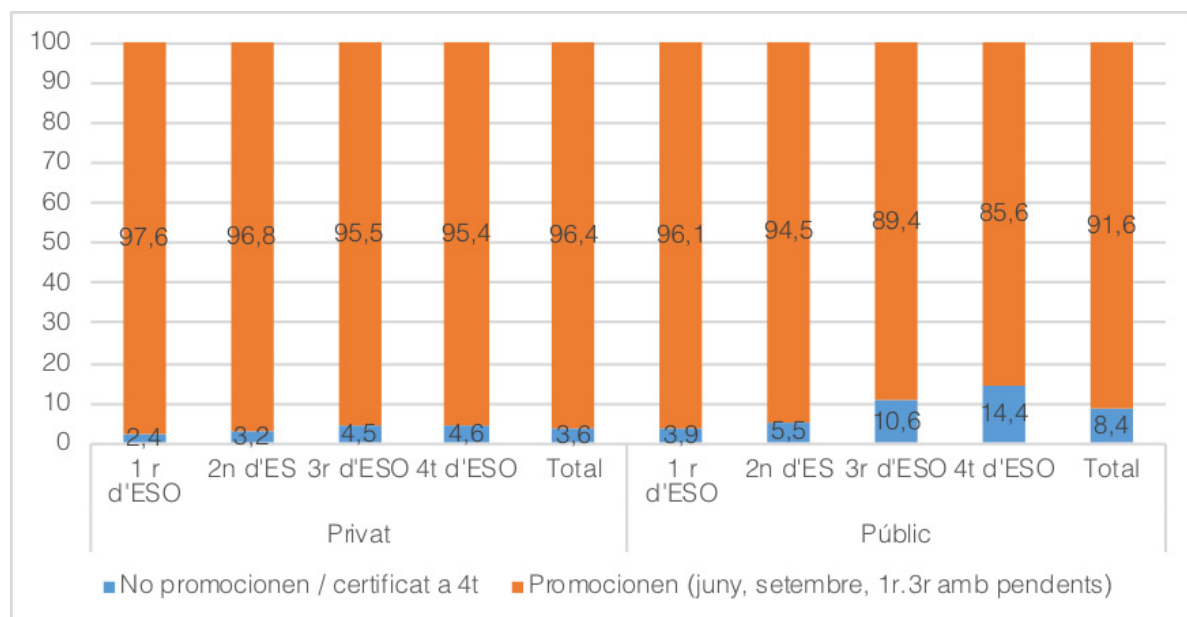
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Segons titularitat, l'avaluació de l'alumnat d'ESO és més favorable al sector privat (el 96,4% promociona) que no pas al públic (només el 91,6%) (Gràfic 110). Si adoptem els instituts com unitat d'anàlisi, la taxa de promoció neta de les escoles privades és del 91,1% (desviació típica de 6,3), la de les privades concertades de 95,4% (desviació típica de 5,3) i la de les públiques de només el 85,6% (desviació típica 10,4) (Gràfic 111).

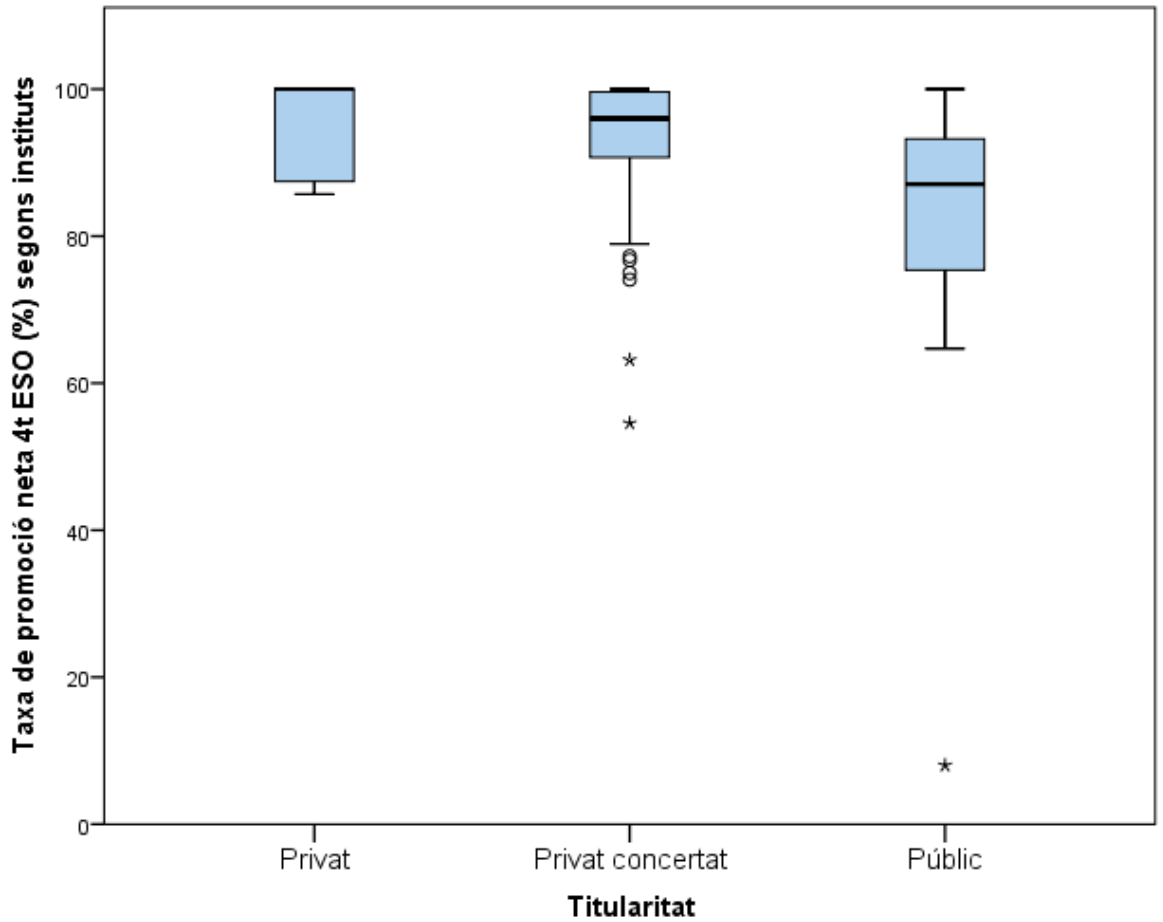
Gràfic 110. Avaluació dels alumnes d'ESO segons titularitat i nivell (curs anterior), Barcelona, curs 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 111. Taxa de promoció neta (TPN) de 4t d'ESO per instituts, segons titularitat, Barcelona, 2019-2020

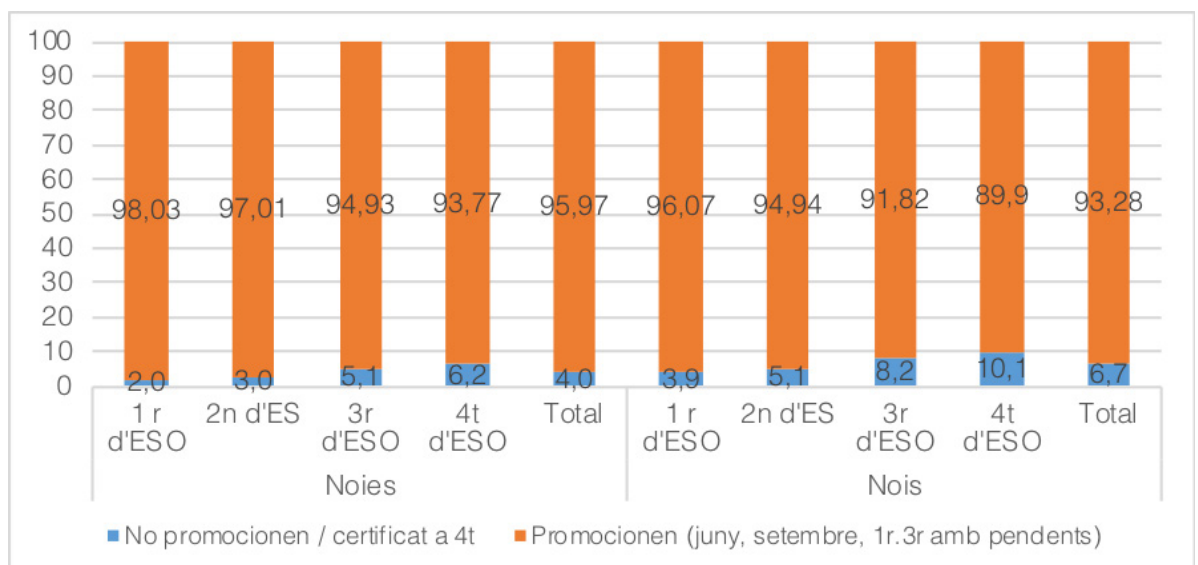
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

En tercer lloc, relació a les variables individuals, les noies tenen una superior taxa de promoció (96,1%) que els nois (93,3%) (Gràfic 112).

Gràfic 112. Avaluació dels alumnes d'ESO segons gènere i nivell (curs anterior) (%), Barcelona, curs 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

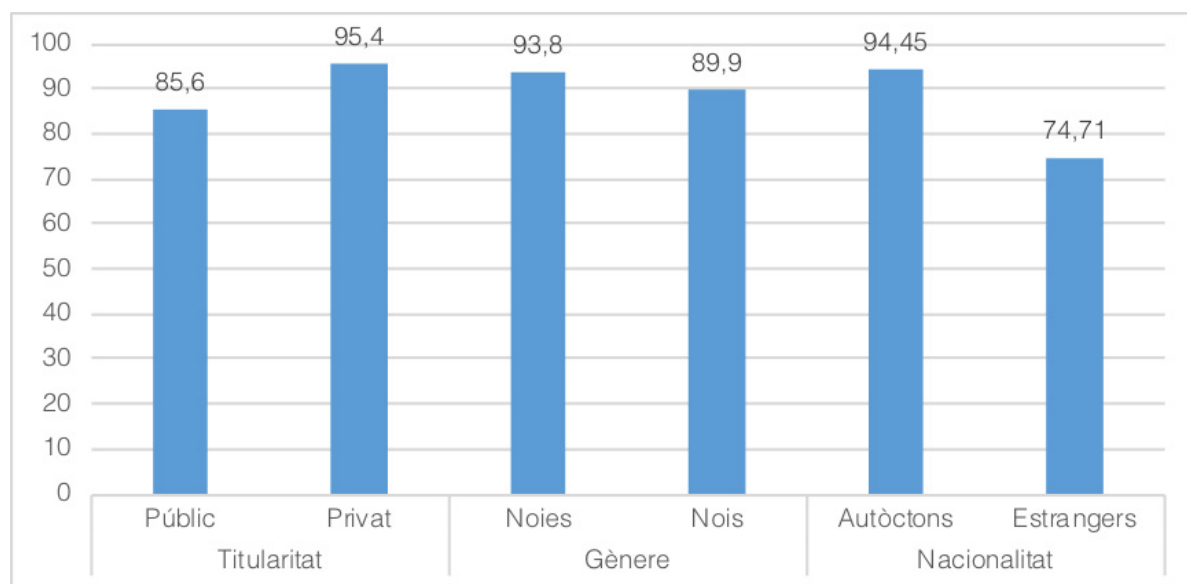

I, per últim, l'alumnat autòcton presenta una molt molt superior taxa de promoció (94,5%) que no pas l'alumnat de nacionalitat estrangera (74,7%).

La combinació de titularitat i nacionalitat permet copsar que la situació d'alumnat estranger en centres públics és de molt baixa promoció (70,2%), però la de l'alumnat estranger en centres privats també és d'escassa promoció (només 82%). Aquests resultats són pitjor als de l'alumnat autòcton, tant en centres públics (90%) com, sobretot, privats (96,6%) (Gràfic 113).

Gràfic 113. Taxa de graduació de 4t d'ESO, segons nacionalitat i titularitat, curs anterior, Barcelona 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

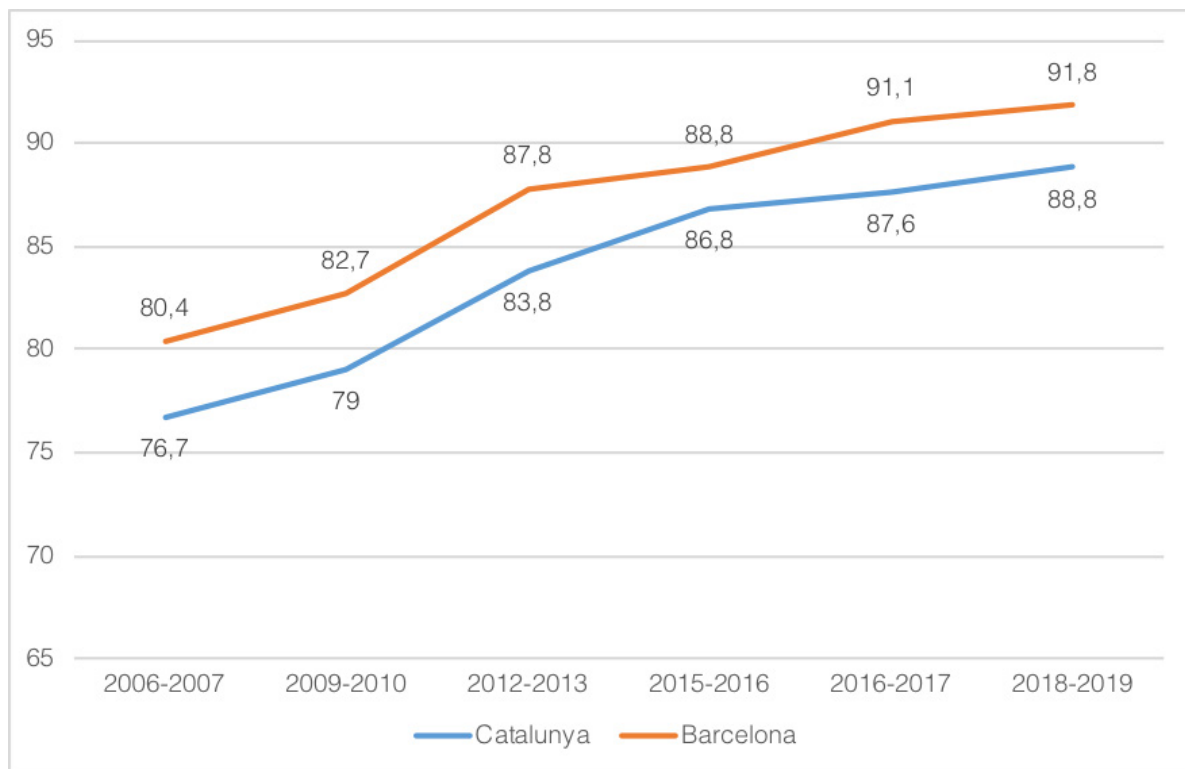
Més enllà d'assenyalar aquestes conegudes diferències en relació a l'èxit acadèmic segons variables de centre (com titularitat i complexitat) i individuals (nacionalitat, gènere), és també rellevant captar l'evolució al llarg del temps d'aquests indicadors.

En aquest sentit, en l'última dècada tant a Catalunya com a Barcelona la taxa de graduació de 4t d'ESO ha augmentat i s'ha estabilitzat arribant quasi al 90% del conjunt de l'alumnat matriculat (Gràfic 114). Al 2006-2007 a Barcelona la taxa era de només el 80,4% (això és, en 12 cursos ha augmentat 15,1 punts percentuals).

Gràfic 114. Evolució de la taxa de graduació a l'ESO (%) entre els cursos 2006-2007 i 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Ara bé, és encara més interessant captar l'evolució segons perfils específics, de centres i individus (Taula 44). Així, en totes les categories identificades s'observen majors taxes de graduació de 4t d'ESO.

Taula 44. Evolució de la taxa de graduació a l'ESO (%), segons titularitat i gènere, entre els cursos 2006-2007 i 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

		2016-2017	2018-2019	Evolució
Total		91,1	91,8	+0,7
Titularitat	Públic	85,3	85,6	+0,3
	Privat	94,4	95,4	+1,0
Gènere	Noies	93,6	93,8	+0,2
	Nois	88,7	89,9	+1,2

EN RESUM...

En la dècada posterior a la crisi de 2008, degut fonamentalment als canvis en l'estructura d'edats de la població, la matrícula canvia substancialment. Així, la **matrícula** d'Educació infantil de 2n cicle es redueix significativament (prenent com a base=100% la matrícula del curs 2008-2009, al 2019-2020 la matrícula és 66,8%); en canvi, augmenten lleugerament tant la de Primària (el curs 2019-2020 és el 106,1% en relació al 2008-2009) com la d'ESO (108,4% en relació al 2008-2009).

En paral·lel, la **titularitat** de la matrícula mostra canvis dràstics al llarg d'aquest període, ja que el sector públic creix significativament en detriment del privat, tant a Educació infantil de 2n cicle (passa del 41% al 48,5%: +6,5 punts percentuals), com a Primària (del 40,5% al 45%: +4,5 punts percentuals) o a ESO (del 35,2% al 37,7%: +2,5 punts percentuals).

Igualment, donada la situació de gran pes de la matrícula privada de partida de Barcelona, el pes relatiu del sector públic continua essent inferior al de Catalunya -a pesar de l'esmentat creixement. La diferència de percentatge a favor del sector públic és de 22,5 punts percentuals a Educació infantil de 2n cicle, de 22,8 a Primària i de 26,9% a ESO.

En tots els nivells existeixen alguns districtes amb major presència del sector privat (Sarrià St. Gervasi, Les Corts) i, en d'altres, del públic (Nou Barris, Ciutat Vella o Sant Martí).

El pes relatiu del sector públic i del privat està relacionat amb la situació socioeconòmica del territori. En general, a major renda familiar, major percentatge de matrícula privada.

En termes evolutius, en tots els nivells i en la gran majoria de districtes, el pes relatiu del sector públic ha augmentat.

La **taxa de demanda atesa** mostra, en termes agregats, una situació de relatiu equilibri, en que l'oferta és lleugerament superior a la demanda: 116,6 a Infantil de 2n cicle, 122,3 a Primària i 101,4 a ESO. En tots els casos, però, això es dona degut a la sobreoferta i del sector privat, que compensa la infraoferta del sector públic (especialment a Primària).

La **mobilitat externa** de l'alumnat de Barcelona entre P3 i 4t d'ESO és molt reduïda (inferior a la de Catalunya): la gran majoria de l'alumnat resident a Barcelona estudia a la mateixa ciutat: la taxa de retenció a Educació infantil de 2n cicle, Primària i ESO són superiors al 97%; en contrast, a Catalunya el 16% de l'alumnat d'ESO estudia en un municipi diferent d'on resideix. En paral·lel, l'alumnat extern que estudia al municipi és també petit: 5% a Infantil de 2n cicle, 6,6% a Primària i 9% a ESO.

La **composició dels centres educatius de la ciutat** (en termes d'alumnat amb NESE, o alumnat segons nacionalitat) està desigualment distribuïda. Així. Es dona de forma sistemàtica una major concentració de la vulnerabilitat al sector públic (a vegades, el doble o el triple que la del sector privat), així com en alguns territoris de la ciutat (Ciutat Vella, Nou Barris, Sants - Montjuïc). Aquests resultats apunten a la persistència, a pesar dels esforços significatius de l'administració per combatre-la, de la segregació escolar.

Com a resultat, la **segregació escolar** a la ciutat és elevada: l'índex de dissimilitud a Primària relatiu a l'alumnat NESE és del 0,39 i a ESO del 0,29; i, en relació a l'alumnat estranger, aquest

índex és del 0,44 a Primària i del 0,42 a ESO. Donat el caràcter local de la segregació escolar és important identificar que els districtes amb pitjors resultats són Sants – Montjuïc, Horta – Guinardó i Sant Andreu. Pel que fa a les zones educatives, cal assenyalar -en clau negativa- la ZE06 (Sants, Hostafrancs, la Bordeta, Badal) i la ZE04 (el Poble-sec, la Font de la Guatlla) (ambdues del districte de Sants), així com la ZE13 (el Baix Guinardó, Can Baró, el Guinardó) i la ZE15 (el Carmel, la Teixonera), del districte d'Horta – Guinardó. De totes formes, l'evolució de la segregació escolar des de 2013-2014 és francament positiva, tant al conjunt de Catalunya com -també- a tots i cadascun dels districtes de Barcelona (amb menció especialment positiva per Ciutat Vella, Les Corts i Gràcia).

L'anàlisi de la distribució territorial de la **complexitat** (ajuts de menjador i centres d'alta complexitat) ha permès reiterar la desigual distribució d'aquests en els diferents districtes i zones educatives de la ciutat.

La **taxa de no idoneïtat** als diferents nivells (Infantil de 2n cicle, Primària i ESO) mostra alguns patrons constants. En primer lloc, una desigual distribució territorial, en la que alguns districtes (com Ciutat Vella, Nou Barris, Sant Andreu, Sant Martí, Horta – Guinardó) presenten de forma acusada pitjors resultats que la mitjana de la ciutat. Alhora, la TNI de Primària i la d'ESO estan fortament relacionades per les condicions socioeconòmiques territorials: als districtes amb menor renda, la TNI és més elevada.

En paral·lel, existeixen variables a nivell de centre i individual que condicionen molt aquesta TNI: els centres públics, així com l'alumnat estranger i l'alumnat noi obtenen pitjors resultats que els centres privats, noies i alumnat autòcton. Això mostra, altra vegada, l'estreta relació entre l'origen socioeconòmic de l'alumnat i la repetició escolar.

Finalment, i el més destacable de tot plegat, és que l'evolució de la TNI a tots els nivells mostra, entre els cursos 2017-2018 i 2019-2020 una evolució positiva: es redueix tant a nivell de ciutat com de districte, així com en la gran majoria de categories (el que apunta a una major eficiència del sistema).

En relació a l'absentisme, el sistema de recollida de dades del CEB ha identificat, pel curs 2019-2020, 366 alumnes d'ESO en diverses situacions d'absentisme. S'observa una millora molt significativa de l'absentisme escolar en relació a secundària (del 4,34% al 2017-2018 fins al 0,64% al 2019-2020).

Finalment, en relació als resultats educatius en l'educació primària i l'ESO, les proves de competències bàsiques demostren com aquestes competències són assolides per la gran majoria de l'alumnat, tant a 6è de Primària (el 92% de l'alumnat de la matèria de llengua anglesa; el 91,5% de llengua castellana; el 92% de llengua catalana; 90,9% de matemàtiques; i 88,8% de medi natural) com a 4t d'ESO (el 88,7% de l'alumnat de la matèria científicotècnica; el 95,2% d'anglès; el 92,5% de castellà; el 91,5% de català; i el 90,9% de matemàtiques).

En el període que va entre els cursos 2016-2017 i 2019-2020 hi ha diversos patrons d'evolució: en alguns casos, hi ha una millora general (matemàtiques, tant a Primària com ESO), en d'altres negatives (llengua anglesa i castellana) i ambivalent (llengua catalana). En tots els nivells i matèries, però, l'assoliment de competències al finalitzar varia molt segons territori -en el que els districtes de Ciutat Vella, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí obtenen resultats inferiors a

la mitjana de la ciutat. Aquestes diferències en resultats estan fortament relacionades amb les característiques socioeconòmiques dels territoris.

Pel que fa a la taxa de promoció de 4t d'ESO, la mitjana de Barcelona (91,8%) és lleugerament superior a la de Catalunya (88,9%).

Aquesta taxa de graduació, però, varia molt segons característiques territorials, en la que destaquen negativament els districtes de Ciutat Vella (79%) i Nou Barris (87,6%). Altra vegada, les diferències en taxa de promoció estan fortament relacionades amb les característiques socioeconòmiques del territori (a menor renda, menor taxa de graduació).

En paral·lel, sobre titularitat, la taxa de promoció neta de les escoles privades és del 91,1%, la de les privades concertades del 95,4% i la de les públiques de només el 85,6%.

En relació a les variables individuals, les noies tenen una superior taxa de promoció (96,1%) que els nois (93,3%); i l'alumnat autòcton (94,5%) molt superior a la de l'alumnat de nacionalitat estrangera (74,7%).

En termes evolutius, alhora, s'observa una millora significativa. A nivell de ciutat, entre els cursos 2009-2010 a 2018-2019 la taxa de promoció neta passa del 79% al 88% (això és una millora de 18 punts percentuals). Alhora, en només dos cursos (entre el 2016-2017 i el 2018-2019), la taxa de promoció neta augmenta en totes les categories específiques: centres públics (augment de 0,3 punts percentuals), privats (1,0), com en noies (0,2) i nois (1,2).

4 L'educació secundària postobligatòria

De forma creixent, l'accés a l'educació postobligatòria és una condició cada cop més essencial per assegurar la inserció social i laboral de la població jove, fomentar la cohesió social i avançar vers la igualtat d'oportunitats -tal com assenyalen reiteradament organismes internacionals (veure, p.ex., OECD, 2012a). És per això que la major continuïtat en els estudis i la reducció de l'abandonament escolar prematur són uns dels principals reptes educatius als quals s'han d'enfrontar les administracions municipals, regionals, estatals, i internacionals.

Per tal d'informar sobre aquests fenòmens, a continuació es descriuen l'abandonament escolar prematur i l'accés als ensenyaments postobligatoris.

4.1. L'abandonament escolar prematur

L'**abandonament escolar prematur** (AEP) és un fenomen que afecta de forma negativa les transicions als ensenyaments obligatoris. En un context en que l'accés a l'educació postobligatòria és una condició cada cop més essencial per assegurar la inserció social i laboral de la població jove, i fomentar la cohesió social i la igualtat d'oportunitats, l'AEP és un autèntic fre a l'equitat educativa i a la justícia social -tal com han assenyalat organismes internacionals (OECD, 2012a).

En aquest sentit, l'AEP és un dels principals reptes educatius als quals s'han d'enfrontar les administracions municipals, regionals, estatals, i internacionals. De totes maneres, l'AEP té un component intrínsecament local, ja que cada context territorial presenta diferent oferta educativa, estructura del mercat laboral, característiques demogràfiques i polítiques locals. És per això que les administracions locals són un espai privilegiat per a abordar-lo. És per això que cal celebrar que l'Ajuntament de Barcelona identifiqui l'impacte negatiu de l'AEP en termes d'equitat de les transicions als ensenyaments postobligatoris (Ajuntament de Barcelona, 2016).

Tot i que l'abandonament escolar és un fenomen rellevant política i educativament, les dades disponibles sobre abandonament escolar són escasses i de fiabilitat mitjana (basades en enquestes, no pas en censos), tal com veurem a continuació.

L'AEP fa referència a la proporció de joves de 18 a 24 anys que no han continuat la seva formació més enllà de l'etapa obligatòria¹². Aquest indicador s'operativitza típicament (tal com fa IDESCAT) com la relació entre els i les joves d'entre 18 i 24 anys que no ha estudiat les últimes 4 setmanes abans de ser enquestat per l'Enquesta de població activa (EPA), dividit pel total d'aquesta franja d'edat.

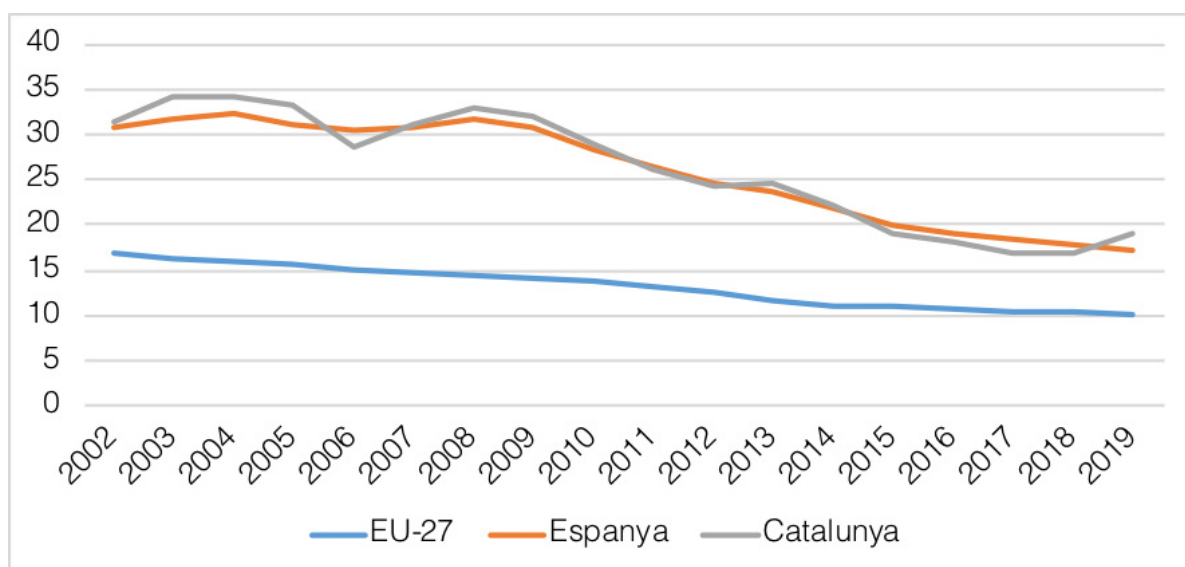

19 Aquest indicador inclou, situacions molt diverses, p.e.x: l'alumnat (es graduï o no es graduï de l'ESO) no continua estudiant, o bé alumnat que abandona CFGM o batxillerat. Es tracta, doncs, de situacions i casuístiques molt diferents agrupades en una sola categoria (Tarabini & Curran, 2019).

L'indicador d'AEP de la franja 18-24 que utilitza IDESCAT permet una comparació amb la base de dades d'Early leavers from education and training d'Eurostat . Aquesta comparativa europea permet constatar la situació negativa de l'abandonament escolar, tant a Catalunya com a Espanya. Així, al 2019, el 19% dels adolescents i joves de Catalunya es troben en situació d'AEP 18-24, un percentatge similar al espanyol (17,3%) i dramàticament superior al europeu (10,2% al 2019); són xifres molt llunyanes de l'objectiu europeu pel 2020 (10%) i per Espanya (15%) (Gràfic 115). Tanmateix, el percentatge d'AEP presenta una tendència positiva al llarg de l'última dècada, des de l'inici de la crisi econòmica: si al 2008 l'AEP català era del 32,9% al 2019 de "només" el 19%: això és, una reducció de 13,9 punts percentuals. Igualment, en aquest període la diferència entre l'AEP català i europeu es redueix, ja que al començar la crisi del 2008 la diferència era del 18,2%, i una dècada després és del 8,8%.

Gràfic 115. Abandonament escolar prematur (18-24) a Catalunya (%), Espanya i EU, 2002-2019

Fons: Departament d'Educació (Catalunya: Idescat; Espanya, Unió Europea: Eurostat)

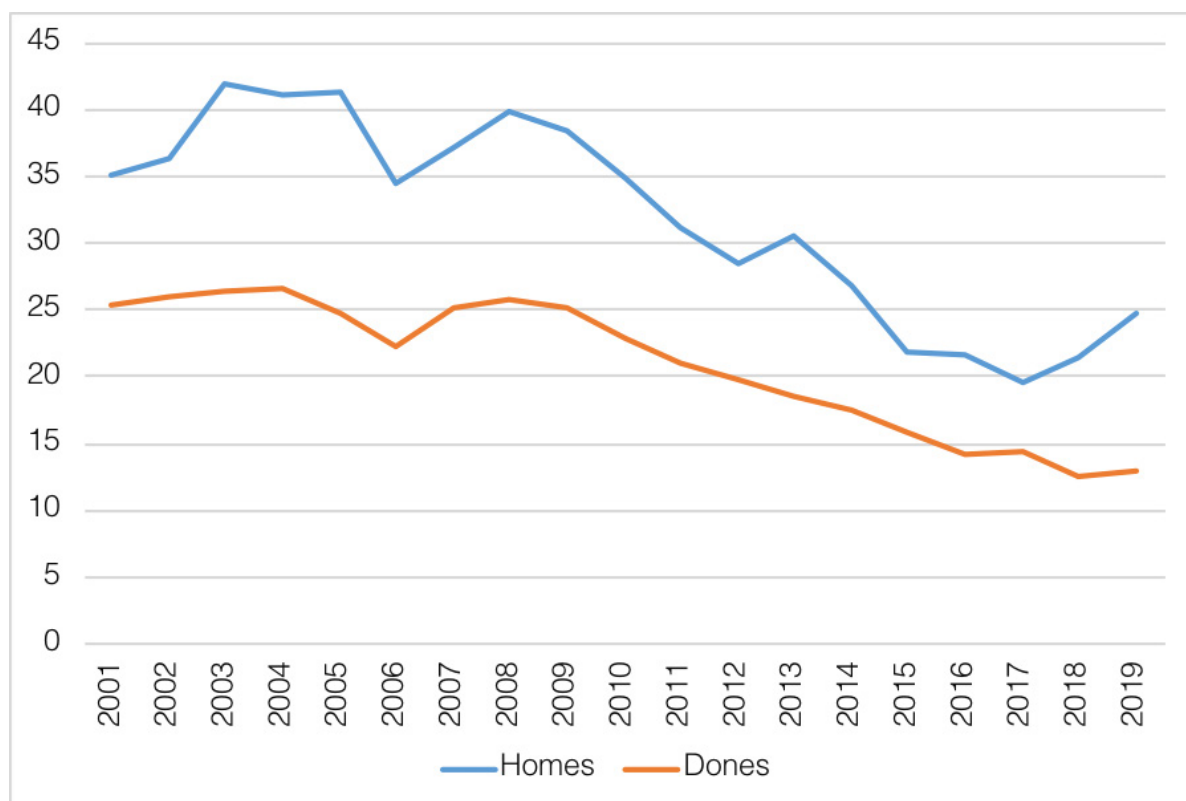
Més enllà d'aquestes xifres agregades és essencial recalcar que l'AEP es distribueix sistemàticament de forma desigual entre la població adolescent i jove. L'AEP té més prevalença en els entorns socioeconòmicament desfavorits, en alumnat d'origen immigrant, o en nois (Save the Children, 2016; Tarabini, Curran, Castejón, Luna, & Montes, 2017). Al següent Gràfic 116 s'observa com l'AEP és molt superior en nois que en noies (en el període 2002-2019, la el percentatge d'AEP dels nois és de mitjana 10 punts percentuals superior al de les noies).

20 Això és degut a que la European Labour Force Survey també utilitza l'EPA per a Espanya i està homogeneïtzada amb les altres enquestes de mercat laboral de la resta de països europeus.

Gràfic 116. Abandonament escolar prematur (18-24) a Catalunya (%), segons gènere, 2002-2019

Fonts: Departament d'Educació (Catalunya: Idescat; Espanya, Unió Europea: Eurostat)

De totes maneres, des de la perspectiva d'aquest informe, una limitació d'aquest indicador d'AEP, elaborat per IDESCAT i publicat també pel Departament d'Educació, és que l'àmbit territorial és triple (Catalunya, Espanya i Europa), però no focalitza en Barcelona.

Per tal de desagregar-lo territorialment és possible utilitzar tres estratègies metodològiques alternatives: en primer lloc, desagregar les dades de l'Enquesta de població activa (EPA); en segon lloc, recopilar les dades de l'Enquesta de serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona; i, en tercer lloc, identificar l'alumnat que no estudia a partir de l'Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis no universitaris (EMOESC)

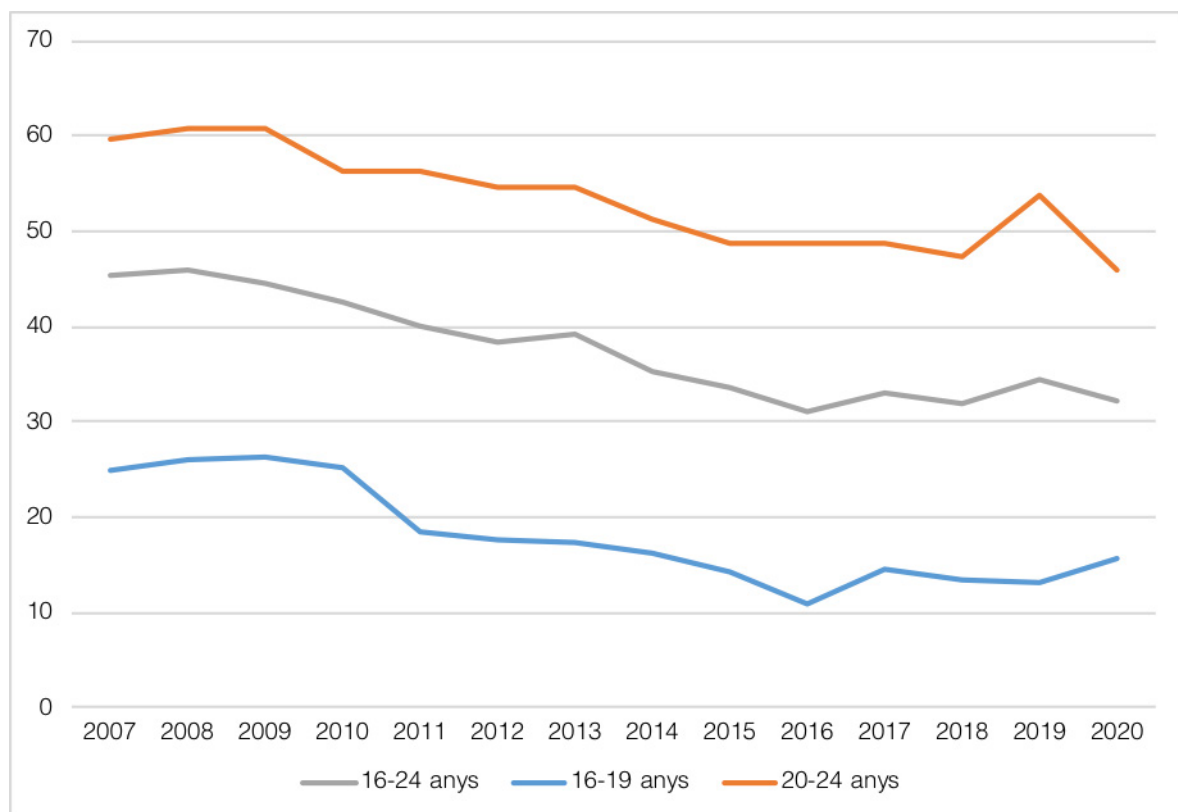
En primer lloc, l'EPA ofereix els seus resultats en forma de microdades d'accés obert, desagregats a nivell provincial, i dividit en franges d'edat (d'entre les quals, 16-19 i 20-24 anys). Específicament, al 1r trimestre de 2020, l'abandonament escolar a la província de Barcelona és, per la franja 16-19 del 15,7%, per la franja 20-24 del 46%, i pel conjunt 16-24 del 32,2%.

Alhora, durant l'última dècada, l'evolució de l'abandonament escolar en totes les franges d'edat (16-19, 20-24 i 16-24) mostren una tendència a la baixa: així, abans de la crisi econòmica, al 1r trimestre de 2007, l'abandonament escolar a la província de Barcelona per la franja 16-19 era del 25%, per la 20-24 del 59,9% i per la 16-24 del 45,4% (Gràfic 117).

Gràfic 117. Abandonament escolar (16-19, 20-24 i 16-24 anys) (%), província de Barcelona, 1r trimestre de 2007-2020

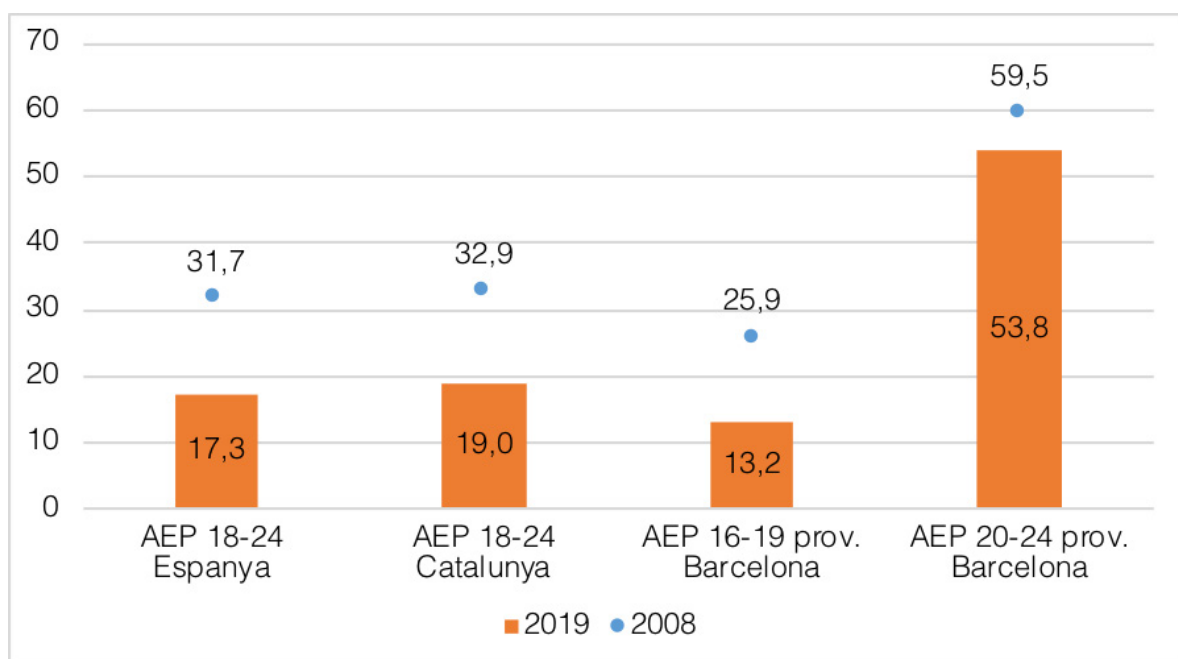
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Encuesta de població activa (1r trimestre 2007-2020)²¹

En aquest sentit, l'abandonament escolar en totes les franges d'edat i en tots els territoris presenten una inequívoca i positiva tendència a la baixa (Gràfic 118, en el que les columnes representen l'abandonament al 2019 i els punts al 2008).

Gràfic 118. Evolució de l'abandonament escolar (%), segons franges d'edat i territori, 2008-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (Catalunya: Idescat; Espanya, Unió Europea: Eurostat) i de l'Encuesta de població activa (1r trimestre 2007-2019)

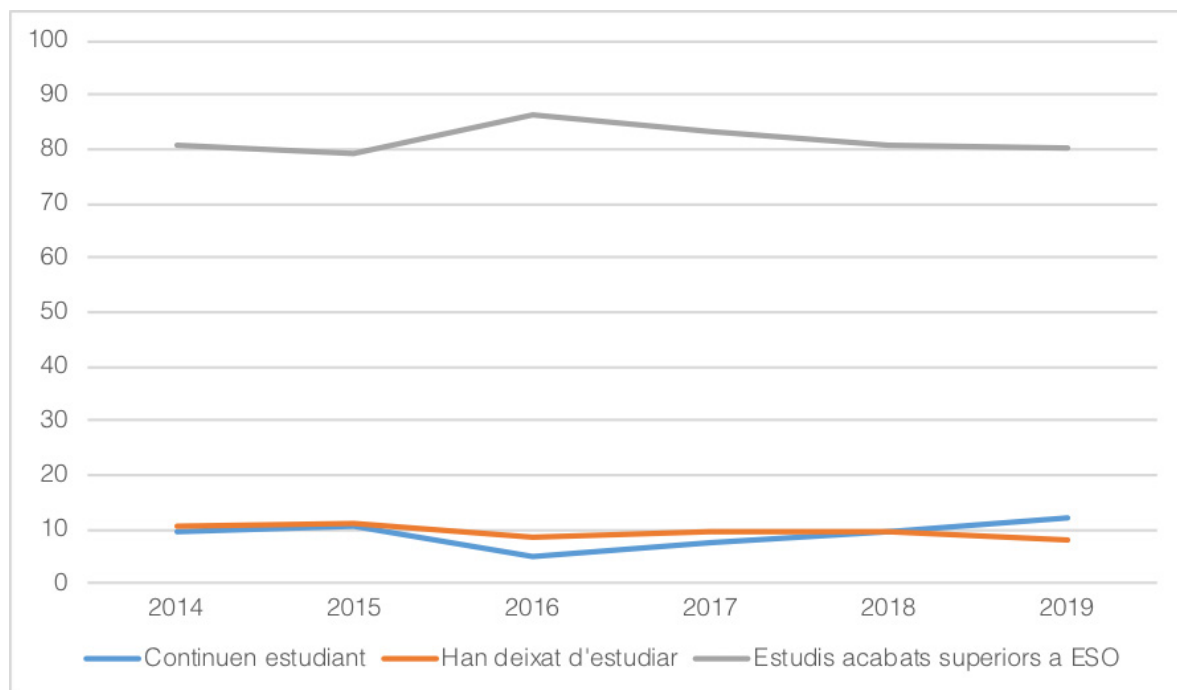
²¹ L'AEP es calcula típicament a partir d'un càlcul de l'atur de l'EPA de caràcter anual -no pas trimestral. Donat que aquestes microdades no estan en obert, en aquest Gràfic 115 s'han utilitzat les dades del 1r trimestre.

En segon lloc, l'*Enquesta de serveis municipals* del Departament d'Estudis d'Opinió, promoguda per l'Oficina Municipal de dades, de l'Ajuntament de Barcelona, publica, des de 2014, l'AEP de la ciutat de Barcelona.

El següent Gràfic 119 permet copsar com una de cada deu persones d'entre 18 i 24 anys de Barcelona es troba en situació d'AEP -una ràtio que es manté estable entre 2014 i 2019

Gràfic 119. Situació acadèmica dels i les joves (18-24 anys) (%), Barcelona, 2014-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona

Més enllà d'identificar que una de cada deu persones joves de Barcelona es troben en situació d'AEP, val la pena destacar com l'abandonament escolar té major impacte en determinats perfils.

Segons gènere, té un impacte superior en homes que en dones (9,53% per 6,91%, respectivament) (Gràfic 120).

En termes de nacionalitat, els i les joves de nacionalitat espanyola presenten menor AEP (6,29%) que els joves de nacionalitat estrangera extracomunitària (17,0%) i, també, que els i les joves amb nacionalitat espanyola adquirida (10,73%) (Gràfic 121).

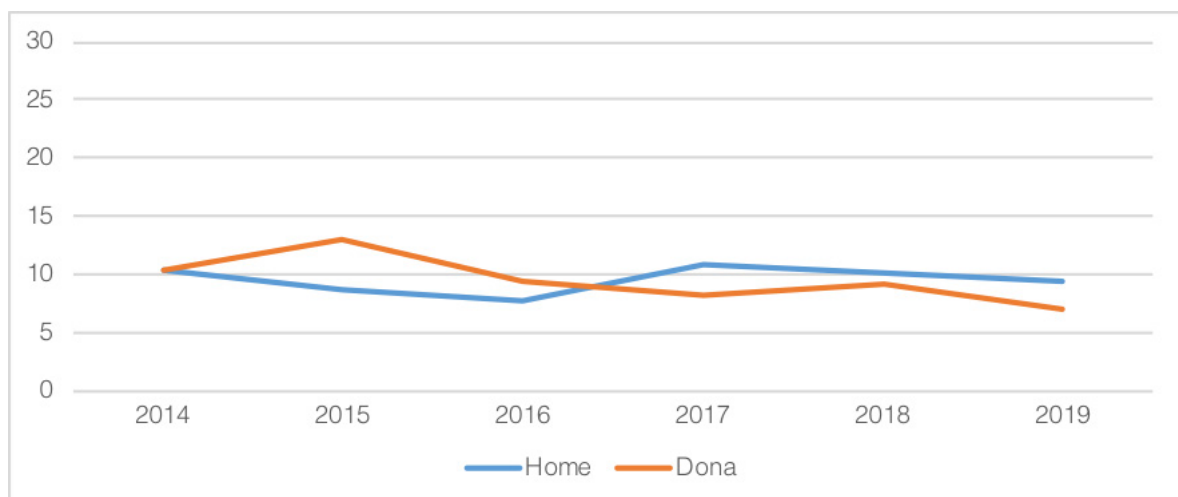
També, els i les joves d'estatus socioeconòmic alt tenen menor AEP (7,83%) que els d'estatus socioeconòmic baix (22,81%) (Gràfic 122).

Les diferències en termes de nacionalitat i estatus socioeconòmic es mostren molt estables al llarg de tot el període cobert per l'*Enquesta de serveis municipals* de l'Ajuntament de Barcelona (2014-2019).

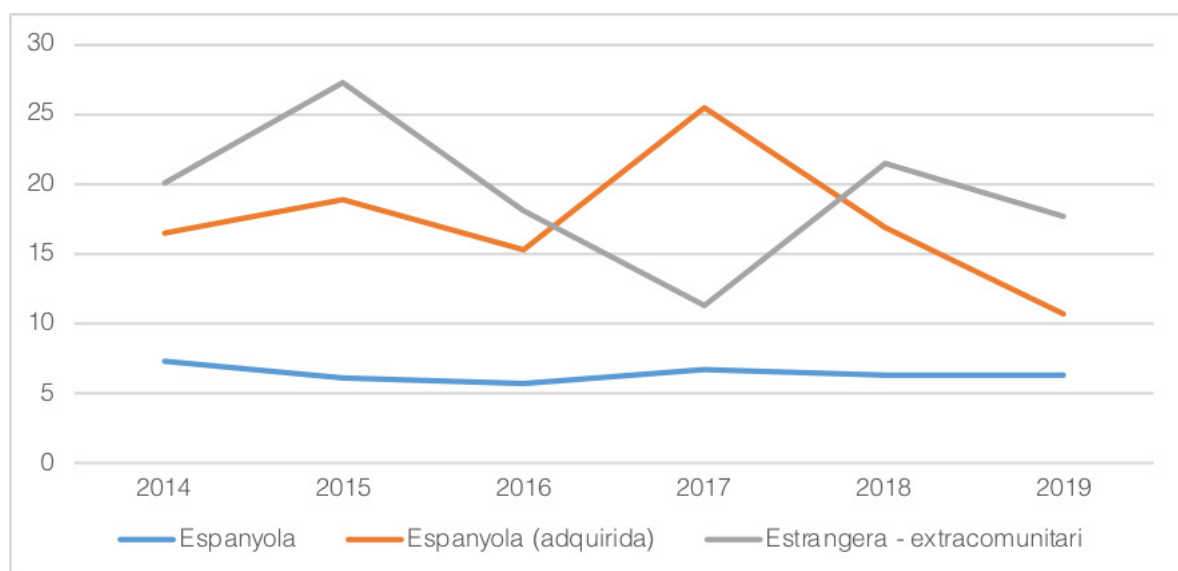
Gràfic 120. AEP segons gènere (%), Barcelona, 2014-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona

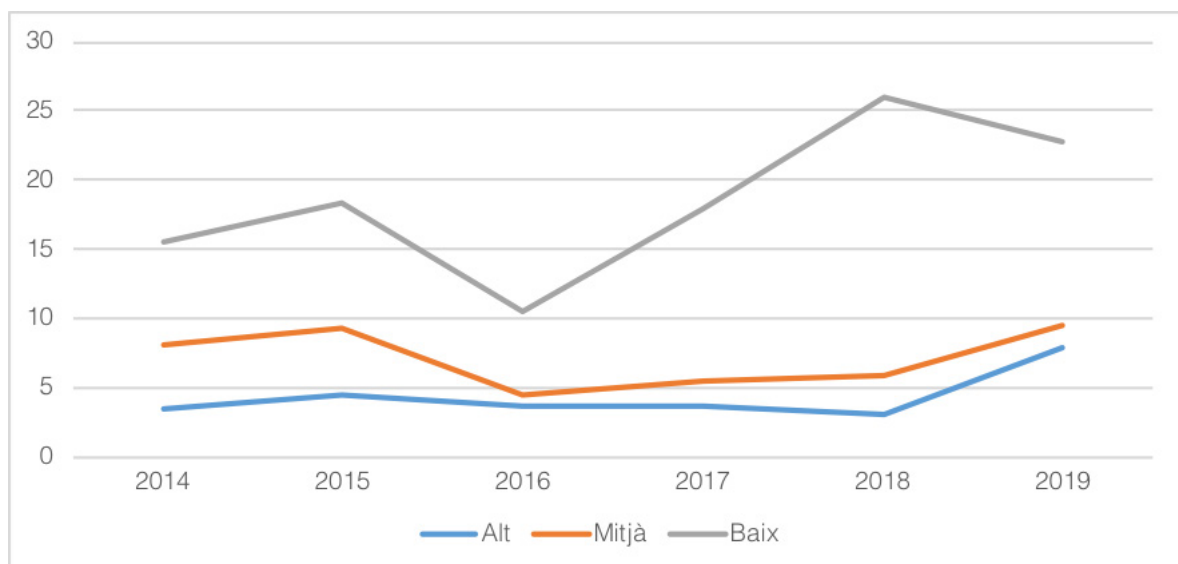
Gràfic 121. AEP segons nacionalitat* (%), Barcelona, 2014-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona.
Nota * = no s'ha incorporat l'AEP de la població estrangera comunitària

Gràfic 122. AEP segons estatus socioeconòmic (%), Barcelona, 2014-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona

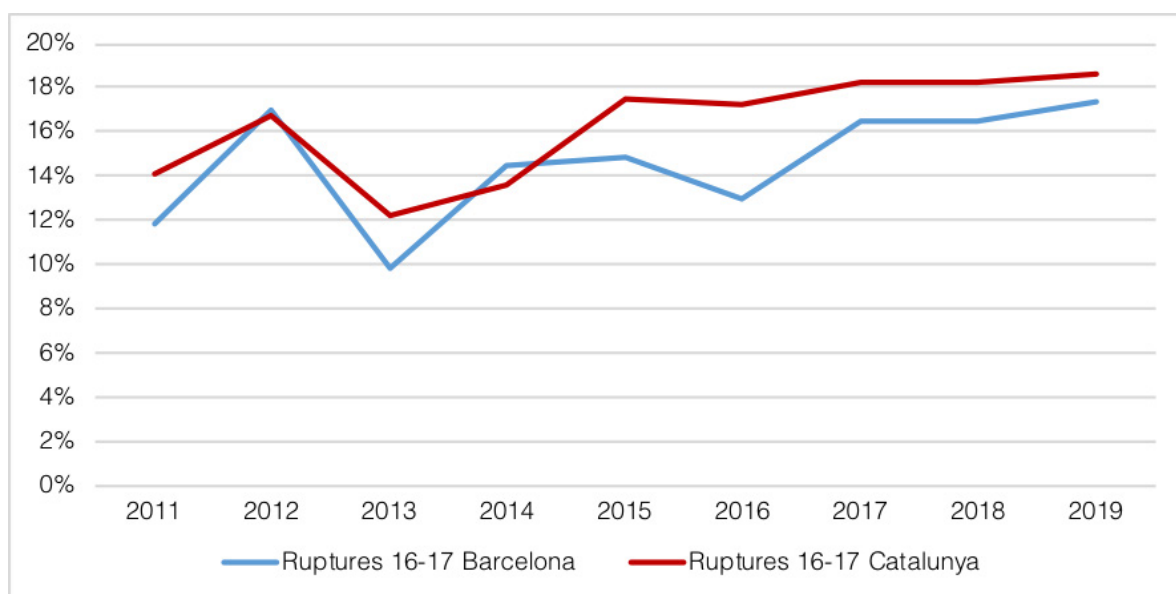
I en tercer lloc, l'*Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis no universitaris* (EMO-ESC) és possible identificar l'alumnat de Barcelona que estudia tant dins com fora del municipi. A partir de les diverses franges d'edat de l'EMOESC (3 a 5 anys, 6 a 11, 12 a 15, 16 a 17, 18 anys i més) combinades amb les dades del Padró continu del Instituto Nacional de Estadística és possible quantificar els i les joves que no estudien segons franges d'edat.

En qualsevol cas, és essencial distingir clarament aquestes ruptures, temporals i puntuals, de l'abandonament prematur -de caràcter permanent. Les aproximacions metodològiques longitudinals aplicades a bases de dades que inclouen diversos cursos escolars permeten distingir, d'una banda, les ruptures temporals (que, freqüentment, inclouen el retorn escolar) i, d'altra banda, l'abandonament prematur -de caràcter més definitiu (García, Casal, Merino, & Sanchez-Gelabert, 2013; García & Sanchez-Gelabert, 2020; Montes, 2019).

Específicament, els i les joves d'entre 16 i 17 anys que no estudien són el 17,3% a Barcelona i el 18,6% a Catalunya (Gràfic 123).

Gràfic 123. Joves (16-17) que no estudien (%), a Barcelona i Catalunya, 2011-2019

Fonts: Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis no universitaris i Padró d'habitants

4.1.1. La població que ni estudia ni treballa

Un fenomen relacionat amb l'AEP és **la població jove que ni estudia ni treballa** (tot seguint l'expressió anglesa NEET, neither in employment nor in education and training). El NEET ha adquirit una gran rellevància acadèmica, política i -també- mediàtica. A partir de l'EPA és possible calcular aquest fenomen -que és publicat, a nivell català, pel Departament d'Ensenyament.

Tant en el cas català com en el espanyol el percentatge de joves NEET és superior al de la mitjana europea, tant en la franja d'edat 15-24 com en la 18-24 (Gràfics 123 i 124). La proporció NEET Catalunya és del 13,6% a la franja 15-24 anys i del 16,6% a la franja 18-24, mentre que a la UE 10,1% i 13,2%. Es tracta de dades pitjors que les europees, però en menor grau que l'AEP.

En ambdues franges d'edat s'observa l'impacte de la crisi econòmica de 2008: l'augment de NEET al principi de la crisi (p.ex., de 2008 a 2009, els joves NEET a Catalunya de 15 a 24 anys augmenten un 5,4% i els 18-24 un 7,4%) i, posteriorment, en la mesura que la crisi econòmica va essent superada, aquest percentatge es redueix.

L'impacte de la crisi de 2008 sobre el percentatge de població NEET és un fenomen europeu -no només català. Tal com la OECD alerta (Carcillo, Fernández, Königs, & Minea, 2015), la crisi de 2008 (contracció del mercat laboral, crisi d'ocupació juvenil, expulsió de les persones menys formades) va fer augmentar globalment el nivell de NEET, particularment el dels i les joves amb menor nivell d'estudis, sobretot als països del Sud d'Europa.

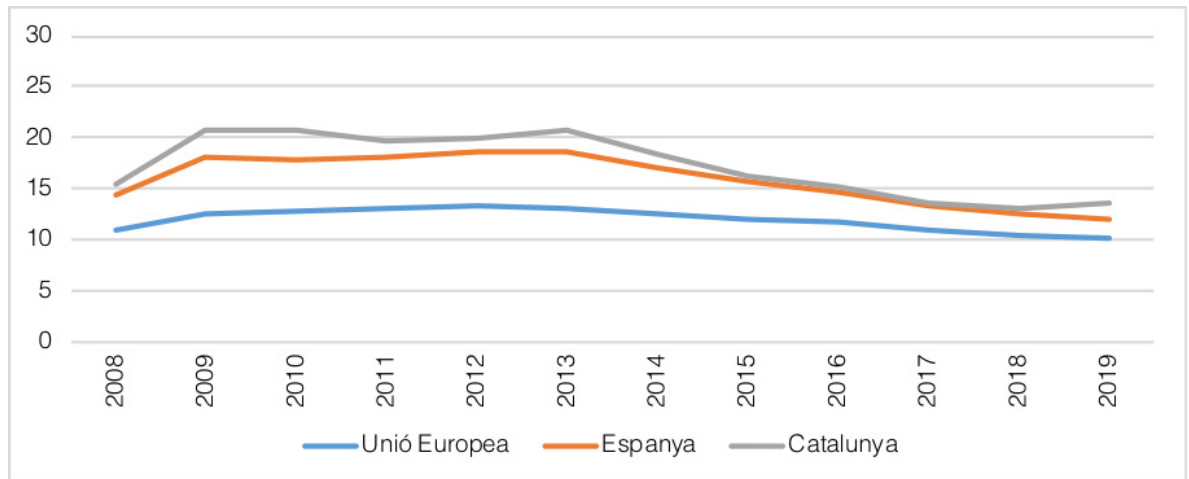
L'impacte especialment negatiu de la crisi en les persones més formades no implica que les persones amb més formació no es puguin trobar en una situació NEET; així, p.ex., la majoria de persones en situació NEET a Catalunya tenen una titulació superior (Valiente et al., 2014).

Per últim, és possible desagregar el percentatge de població NEET a la província de Barcelona a partir de dades de l'EPA. Com en el cas de l'AEP, la desagregació de dades NEET a partir de l'EPA no permet una comparació directa amb les dades publicades pel Departament d'Educació extretes d'Eurostat. En qualsevol cas, el 12,9% de joves d'entre 16-19 anys es troben en una situació NEET a la província de Barcelona, percentatge que augmenta fins al 21,9% en el cas dels joves d'entre 20-24 anys (Gràfic 125).

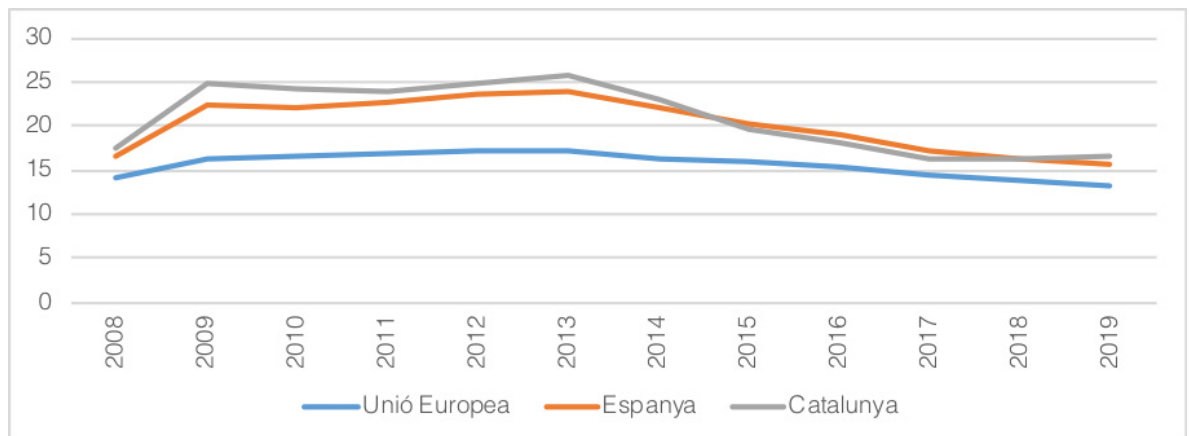
Gràfic 124. Població no ocupada que no cursa estudis (15-24 anys) (%), segons territori, 2008-2018

Fonts: elaboració pròpia a partir d'Eurostat

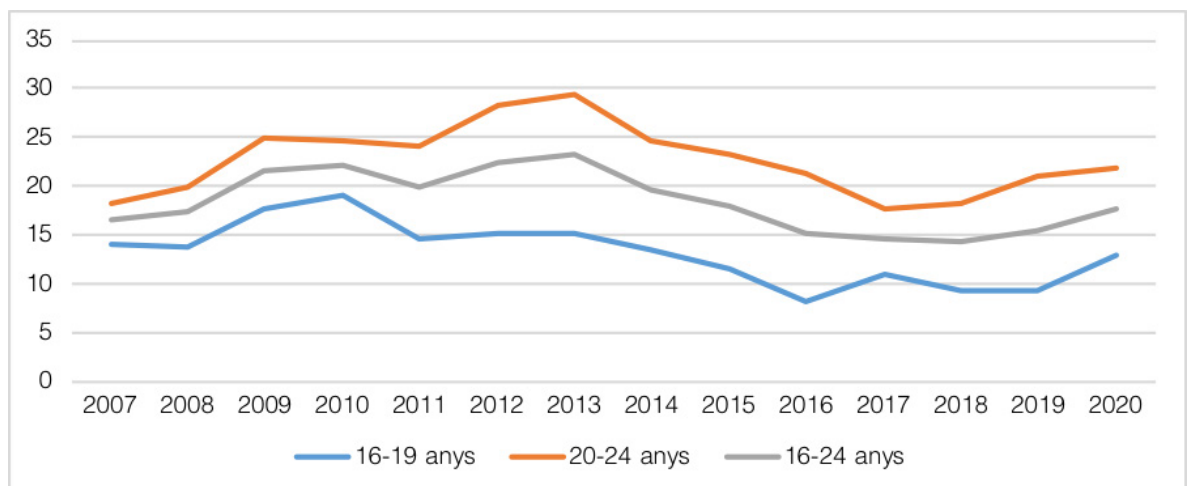
Gràfic 125. Població no ocupada que no cursa estudis (18-24 anys) (%), segons territori, 2008-2019

Fonts: elaboració pròpia a partir d'Eurostat

Gràfic 126. Població no ocupada (16-19, 20-24 i 16-24 anys) que no cursa estudis (%), a la província de Barcelona, 1r trimestre 2007-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Encuesta de població activa (1r trimestre 2007-2020)

A la província de Barcelona, tal com passava amb el cas català, s'observa com l'impacte de la crisi fa augmentar la ràtio de població NEET (amb un màxim de 15,1% als 16-19 i 29,3% al 2013), seguides d'una reducció significativa.

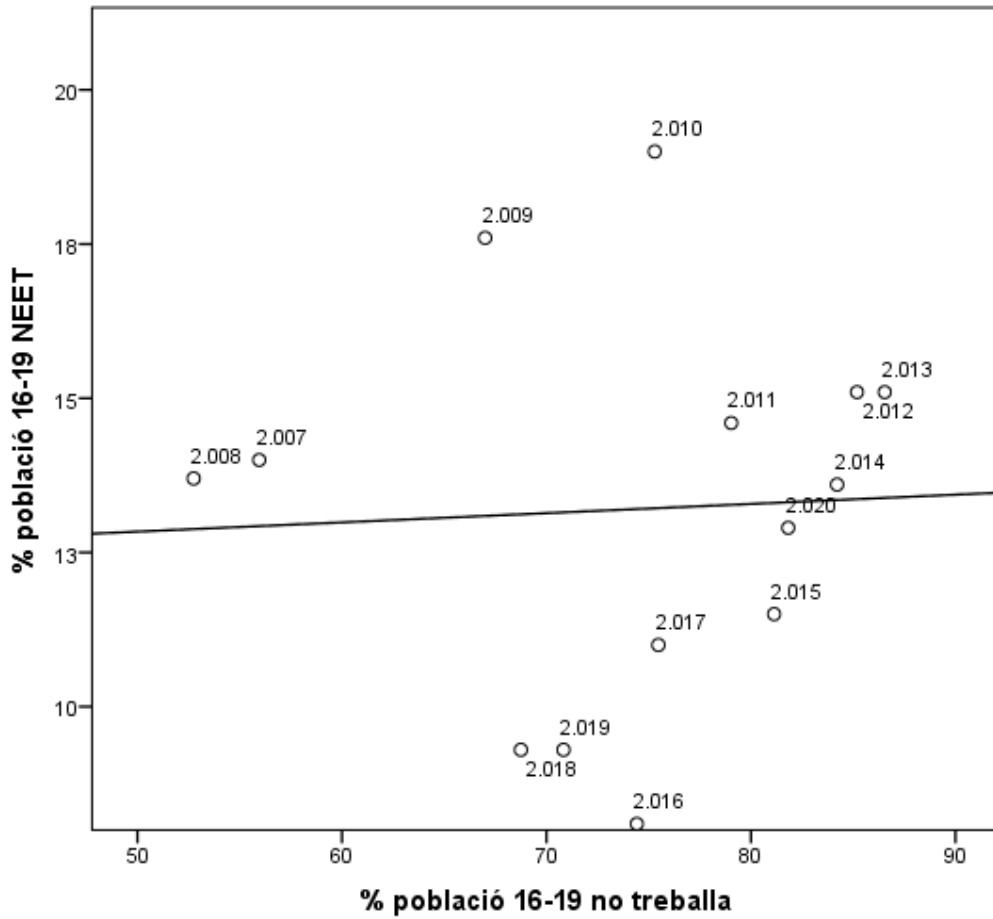
En aquest sentit, mentre que l'AEP presenta una tendència a la baixa més estable, el NEET mostra major irregularitat (períodes de forta pujada i baixada). Aquests es relacionen amb la volatilitat laboral en una dècada particularment complicada per la inserció laboral juvenil. De fet, els següents Gràfics 127 i 128 mostren la correlació que es dona entre NEET i inserció laboral en la franja 20-24 (en la que la transició escola – treball ja s'ha donat en molts casos), però no pas en la franja 16-19 (en la que la inserció laboral és encara marginal).

Aquesta correlació ens obliga a ser crítics amb les explicacions de caràcter psicologicista, voluntarista i, en últim terme, culpabilitzadores de bona part del discurs mediàtic dels “ni-ni”. Ans al contrari, la literatura acadèmica sovint ha assenyalat les característiques i estigmes als quals s'enfronten la població jove que no estudia ni treballa; entre aquests, la desafiliació anòmica (vorejant la des-socialització o l'exclusió social), corrosió del caràcter (fruit de la ansietat i frustració), les trajectòries de fracàs educatiu i abandonament escolar, i una visió fatalista del futur (Observatorio de la Juventud en España, 2011).

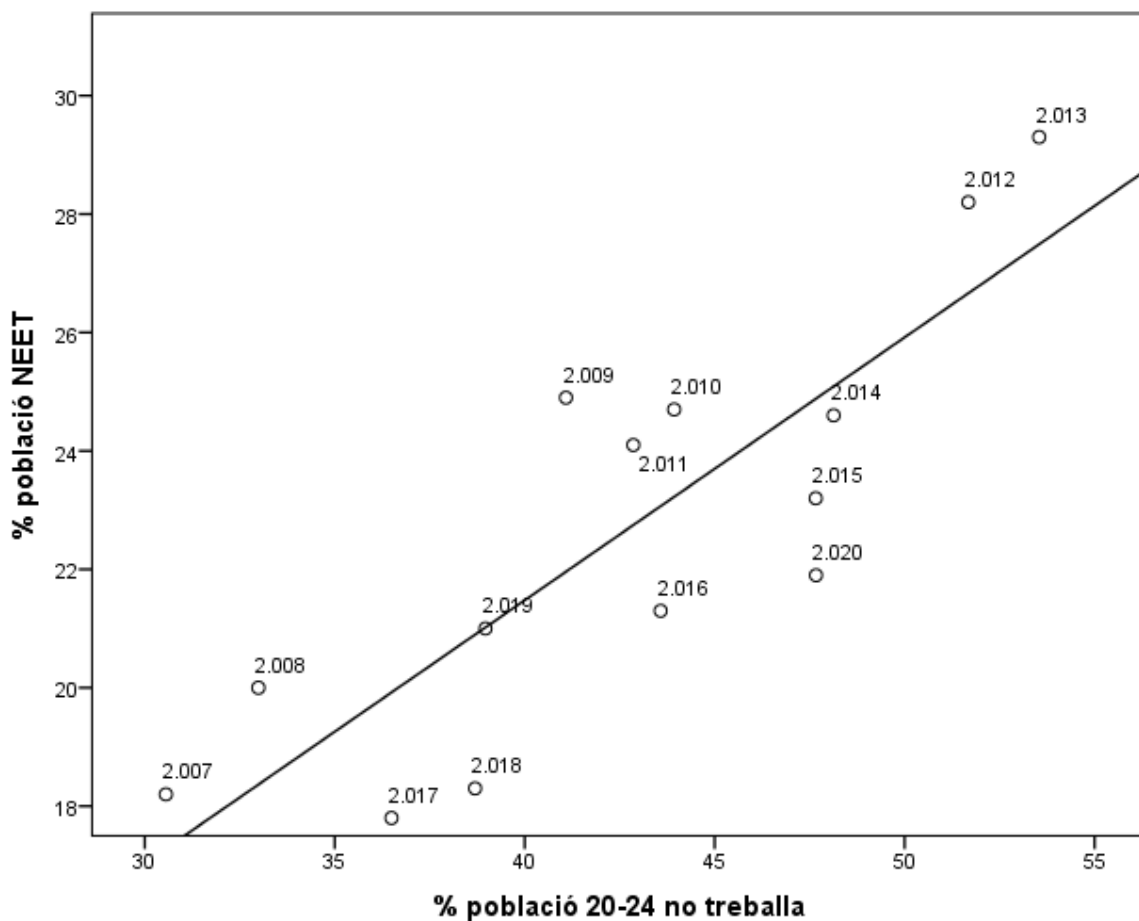
Gràfic 127. Població 16-19 anys no ocupada que no cursa estudis (%) i població 16-19 no ocupada (%), província de Barcelona, 1r trimestre 2007-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Encuesta de població activa (1r trimestre 2007-2020)

Gràfic 128. Població 20-24 anys no ocupada que no cursa estudis i població 20-24 no ocupada (%), província de Barcelona, 1r trimestre 2007-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Encuesta de població activa (1r trimestre 2007-2020)

EN RESUM...

Per primer cop, l'informe d'oportunitats educatives presenta els resultats de l'abandonament escolar prematur desagregat a la ciutat de Barcelona, a partir de l'Enquesta de serveis municipals del Departament d'Estudis d'Opinió, promoguda per l'Oficina Municipal de dades, de l'Ajuntament de Barcelona.

Els resultats apunten a que una de cada deu persones d'entre 18 i 24 anys de Barcelona es troba en situació d'AEP -una ràtio que es manté estable entre 2014 i 2019.

La incidència de l'AEP és desigual segons grups socials, i afecta especialment homes (9,53%), persones de nacionalitat estrangera extracomunitària (17,0%) i d'estatus socioeconòmic baix (22,81%). Comparativament, afecta menys a dones (6,91%), els i les joves de nacionalitat espanyola (6,29%), i els d'estatus socioeconòmic alt (7,83%).

4.2. L'educació secundària postobligatòria

Si en l'apartat anterior s'ha descrit l'AEP, en les pàgines les següents s'analitzarà l'**educació secundària postobligatòria: PFI, Batxillerat, CFGM i CFGS**²².

A Barcelona, al curs 2019-2020, els estudis postobligatoris matriculaven a 88.094 persones (el que representa un augment de matrícula de 1.836 alumnes, un augment de 2,1 punts percentuals en relació al curs anterior) (CEB, 2020a). Això inclou tant els estudis immediatament posteriors a l'ESO, que matriculen 38.904 persones, és a dir: PTVA, EE i IFE (399 alumnes); GESO, CAM i Proves d'accés GM (951); CFGM, tant ordinari com artístic/especial (13.824); i Batxillerat (23.301). I, també, els ensenyaments enfocats per joves i adults, amb una matrícula de 48.929 persones: CFA (10.919), Escola oficial d'idiomes (EOI) (13.671) i CFGS -tant ordinari com artístic/especial (23.727) (CEB, 2020a) (Gràfic 129).

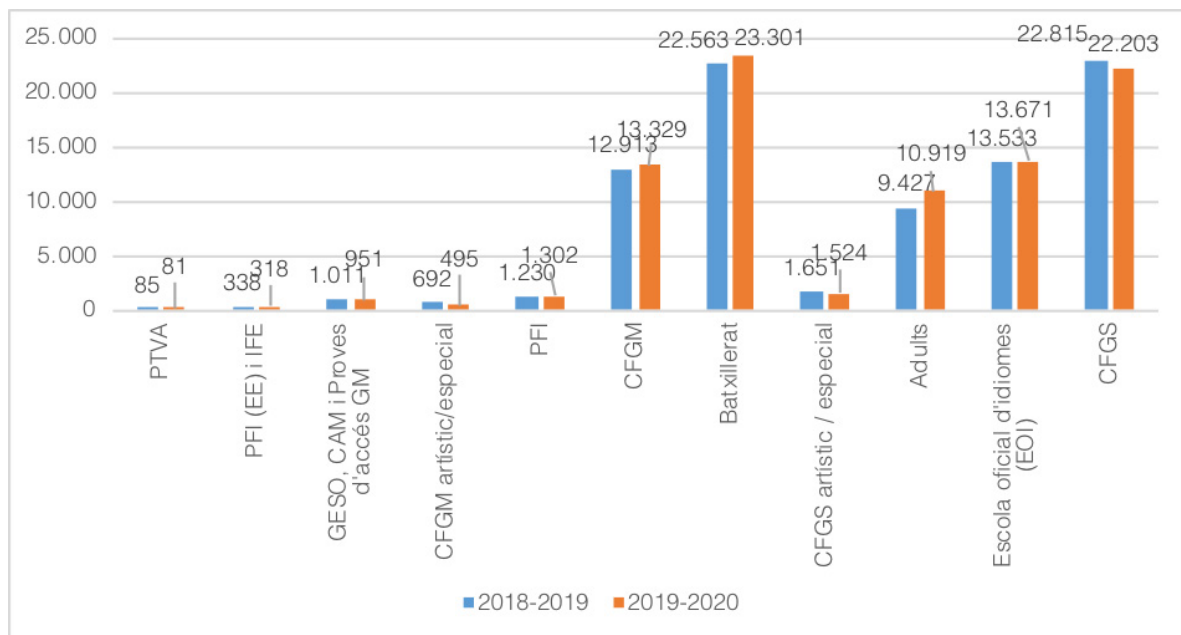
El proper Mapa 21 mostra la localització dels centres de postobligatòria a la ciutat.

22 Abans de presentar els resultats de l'accés als ensenyaments postobligatoris, cal fer alguns apunts importants a les característiques d'aquesta anàlisi. En primer lloc, l'anàlisi es focalitzarà als ensenyaments presencials, no pas a distància; això és especialment important en relació als ensenyaments on la modalitat a distància és relativament important, com la FP. En segon lloc, les dades relatives a PFI ho són només des dels cursos 2014-2015 fins a l'actualitat; des de 2008-2009 fins a 2013-2014 les dades són relatives als PQPI. I, en tercer lloc, en alguns casos les dades de la FP (tant CFGM com CFGS) es basaran en dades del curs 2018-2019, ja que a finals de novembre de 2020 les dades del curs 2019-2020 encara no havien estat publicades pel Departament d'Educació.

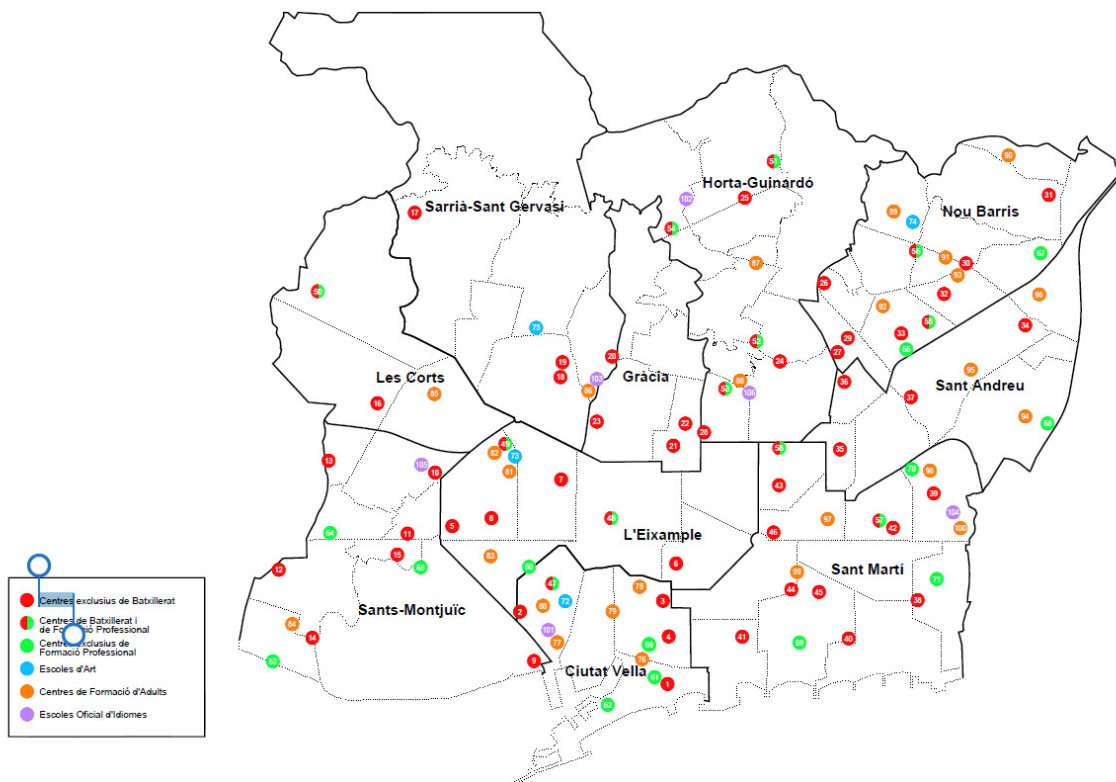
Gràfic 129. Alumnat d'ensenyaments postobligatoris, Barcelona, cursos 2018-2019 i 2019-2020

Font: Informe de tancament del curs 2019-2020 i inici de curs 2020-2021 dels ensenyaments postobligatoris (CEB)

Mapa 21. Centres d'ensenyaments postobligatoris, Barcelona, 2020-2021

Font: elaboració pròpia a partir del informe Oferta d'ensenyaments postobligatoris curs 2020-21 del CEB

4.2.1. L'accés l'educació secundària postobligatòria

En l'última dècada, l'alumnat de **Batxillerat** augmenta tant a Catalunya (entre els cursos 2008-2009 fins a 2019 la matrícula passa de 84.135 a 94.437 alumnes, és a dir +10.302 alumnes, un +12,2%) com, en menor grau, a Barcelona (en que, al mateix període, passa de 22.412 a 23.205, per tant +793, un +3,5%) (Gràfics 130 i 131).

S'observa que, en ambdós territoris, el creixement és superior en el sector públic que en el privat. A Catalunya, prenent com a referència 2008-2009 = 100, l'alumnat del sector públic augmenta fins a 119,3, mentre que el del privat es manté quasi idèntic (100,3). En el cas de Barcelona, l'augment del sector públic, en relació a 2008-2009 = 100, és de 109,1 al sector públic per només 100,6 del privat (Taula 45).

Amb la qual cosa, el pes relatiu del sector públic augmenta en ambdós casos. En el cas català, que parteix d'un pes relatiu històric molt superior, passa del 62,9% al 66,8%. I, en el cas de Barcelona, que parteix d'una situació de partida alta presència del sector privat, passa del 34,5% al 36,4% (Gràfic 132).

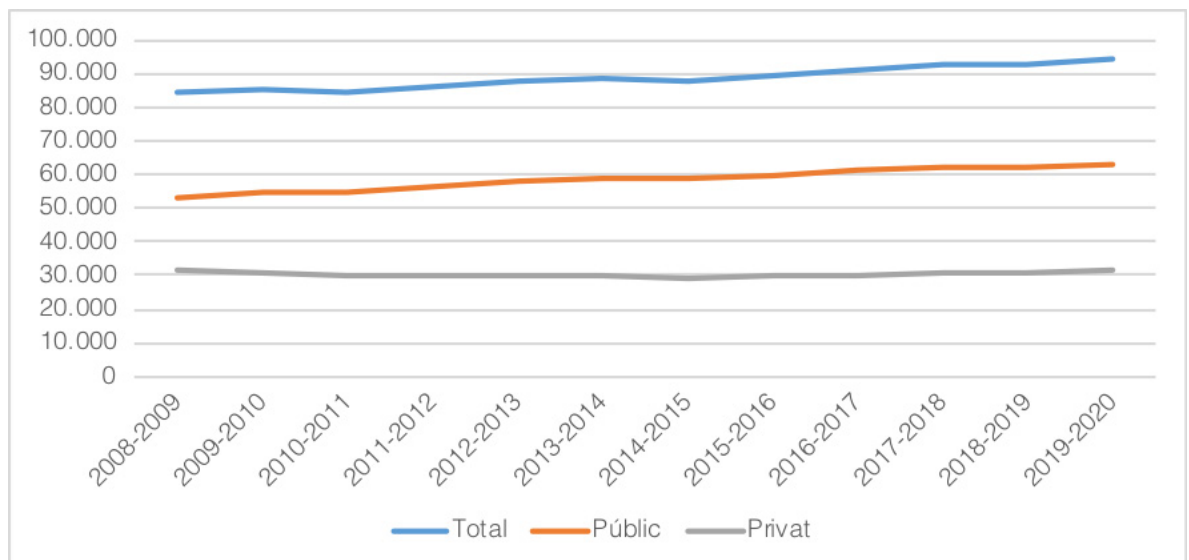
Taula 45. Evolució de la matrícula i centres de Batxillerat (N i 2008-2009 = 100), cursos 2008-2009 fins 2019-2020, segons titularitat, Catalunya i Barcelona

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Territori	Sector	Evolució	Δ Alumnat	Δ Centres
Catalunya	Total	N	10.302	30
		2008-2009 = 100	112,2	104,3
	Públic	N	10.194	34
		2008-2009 = 100	119,3	107,5
	Privat	N	108	-4
		2008-2009 = 100	100,3	98,4
Barcelona	Total	N	793	-5
		2008-2009 = 100	103,5	97,0
	Públic	N	706	0
		2008-2009 = 100	109,1	100,0
	Privat	N	87	-5
		2008-2009 = 100	100,6	95,0

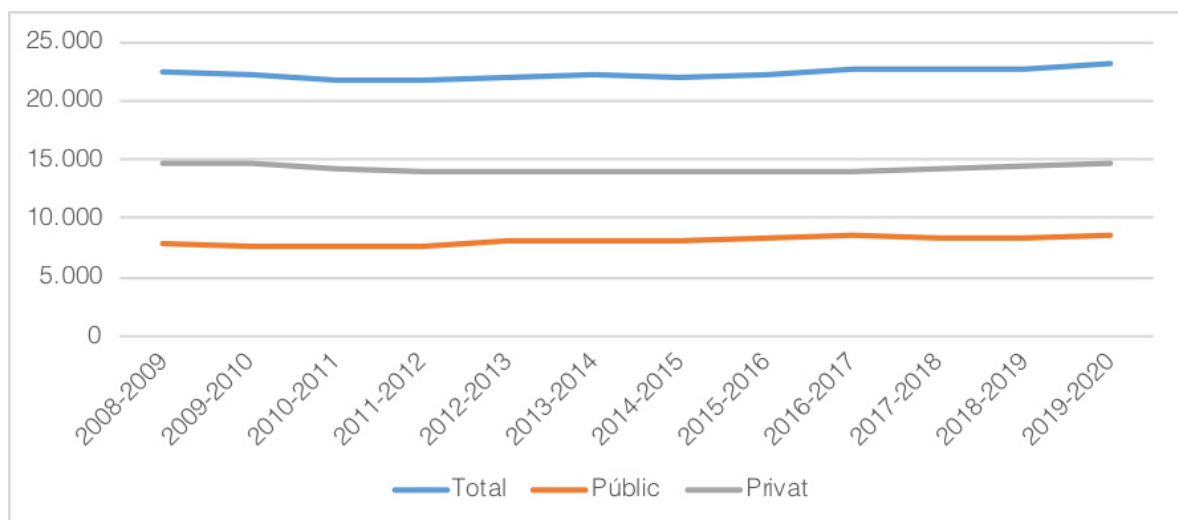
Gràfic 130. Alumnat de Batxillerat (N), Catalunya, cursos 2008-2009 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

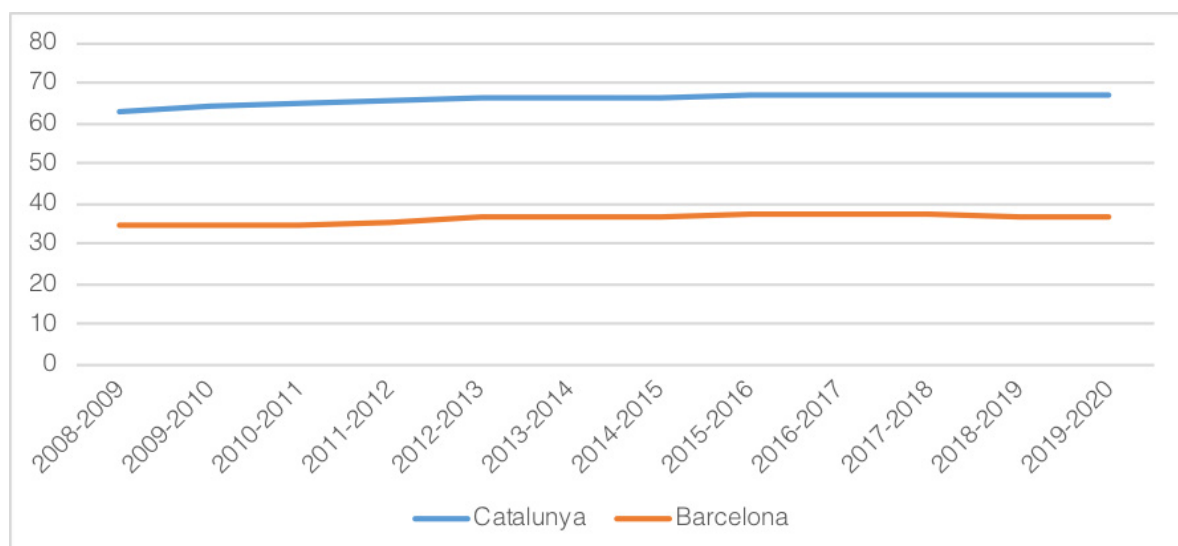
Gràfic 131. Alumnat de Batxillerat (N), Barcelona, cursos 2008-2009 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 132. Alumnat del sector públic sobre total d'alumnat de Batxillerat (%), Catalunya i Barcelona, 2008-2009 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Com ja s'ha comentat a bastament, la formació professional a Catalunya ha experimentat un creixement notable des de l'inici de la crisi econòmica de 2008 (Termes, 2020; Valiente, Scandurra, Zancajo, & Brown, 2017; Valiente et al., 2014). Aquest creixement s'ha donat tant a CFGM (Gràfics 133, 134 i 135, Taula 46) com a CFGS (Gràfics 136, 137 i 138, Taula 47).

Taula 46. Evolució de la matrícula i centres de CFGM (N i 2008 – 2009 = 100), cursos 2008-2009 fins 2019-2020, segons titularitat, Catalunya i Barcelona

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Territori	Sector	Evolució	Δ Alumnat	Δ Centres
Catalunya	Total	N	20.946	58
		2008-2009=100	151,0	116,8
	Públic	N	15.821	27
		2008-2009=100	153,5	111,6
	Privat	N	5.125	31
		2008-2009=100	144,6	127,2
Barcelona	Total	N	3.539	11
		2008-2009=100	135,4	117,2
	Públic	N	1.832	1
		2008-2009=100	143,9	104,5
	Privat	N	1.707	10
		2008-2009=100	129,4	123,8

Taula 46. Evolució de la matrícula i centres de CFGM (N i 2008 – 2009 = 100), cursos 2008-2009 fins 2019-2020, segons titularitat, Catalunya i Barcelona

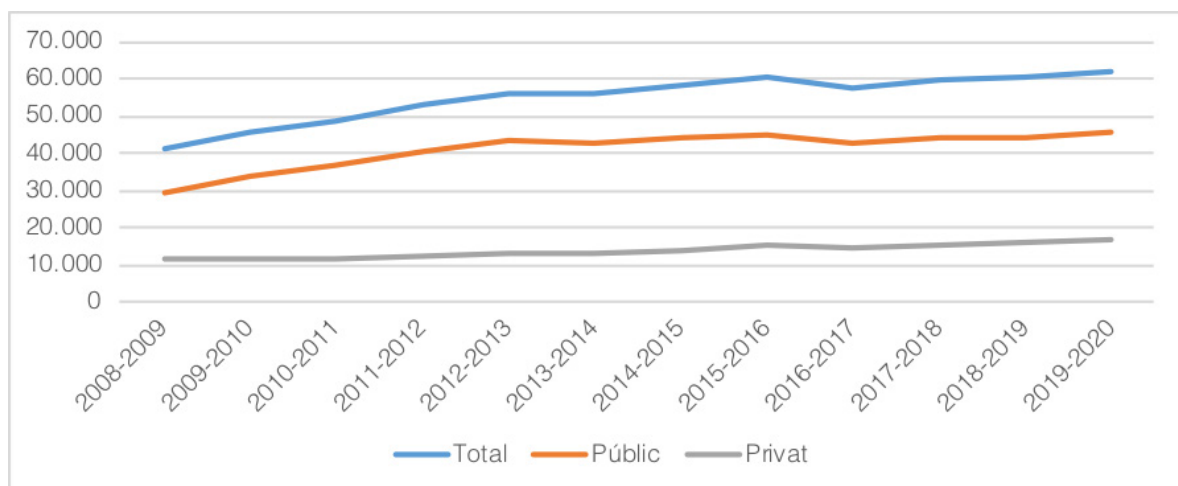
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Territori	Sector	Evolució	Δ Alumnat	Δ Centres
Catalunya	Total	N	23.982	83
		2008-2009=100	160,5	129,2
	Públic	N	13.168	30
		2008-2009=100	147,1	116,0
	Privat	N	10.814	53
		2008-2009=100	192,7	155,2
Barcelona	Total	N	8.103	15
		2008-2009=100	154,5	120,5
	Públic	N	3.068	0
		2008-2009=100	145,6	100,0
	Privat	N	5.035	15
		2008-2009=100	161,8	130,6

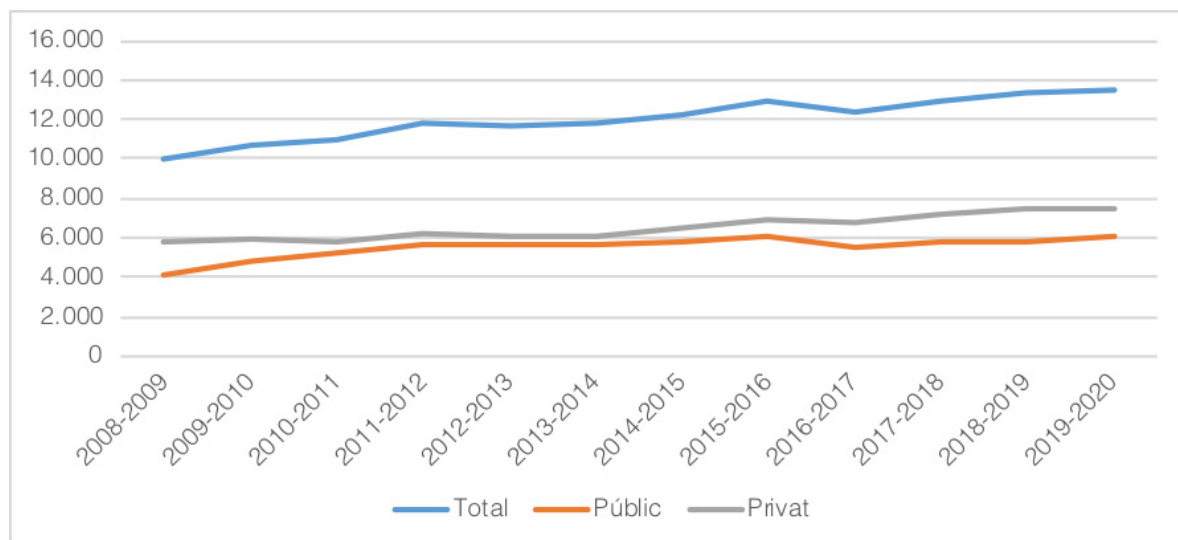
Gràfic 133. Alumnat de CFGM (N), Catalunya, cursos 2008-2009 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

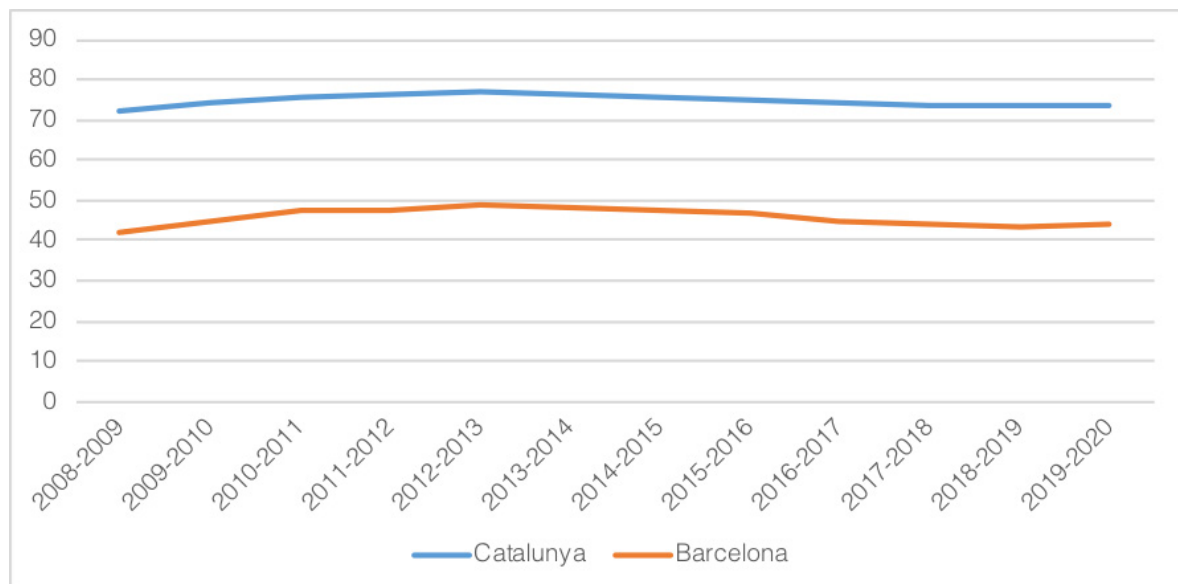
Gràfic 134. Alumnat de CFGM (N), Barcelona, cursos 2008-2009 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

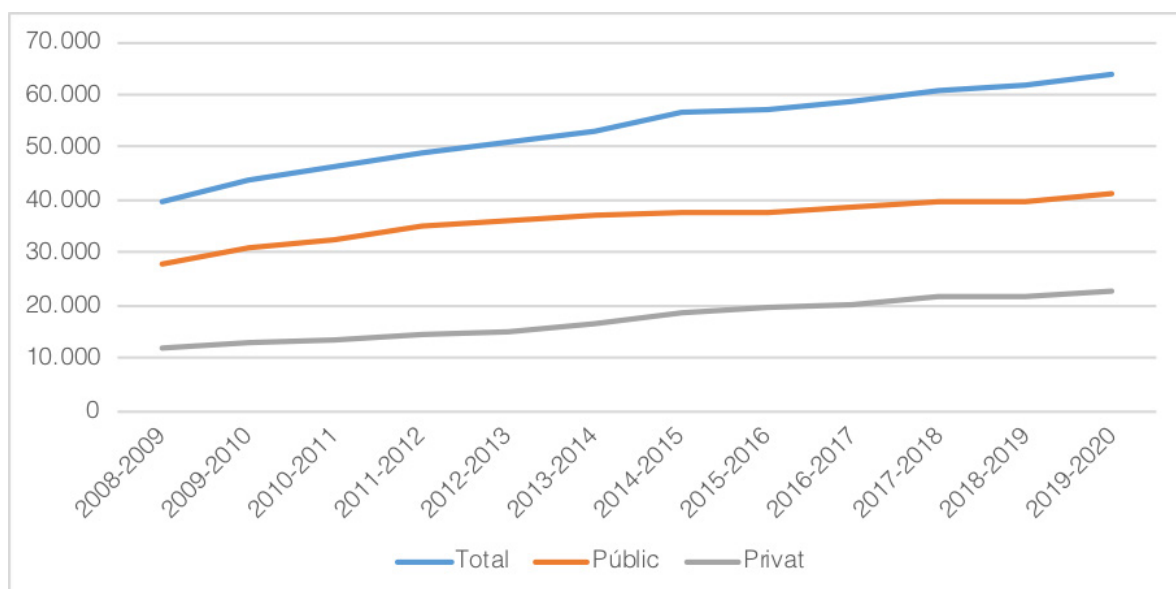
Gràfic 135. Alumnat del sector públic sobre total d'alumnat de CFGM (%), Catalunya i Barcelona, 2008-2009 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

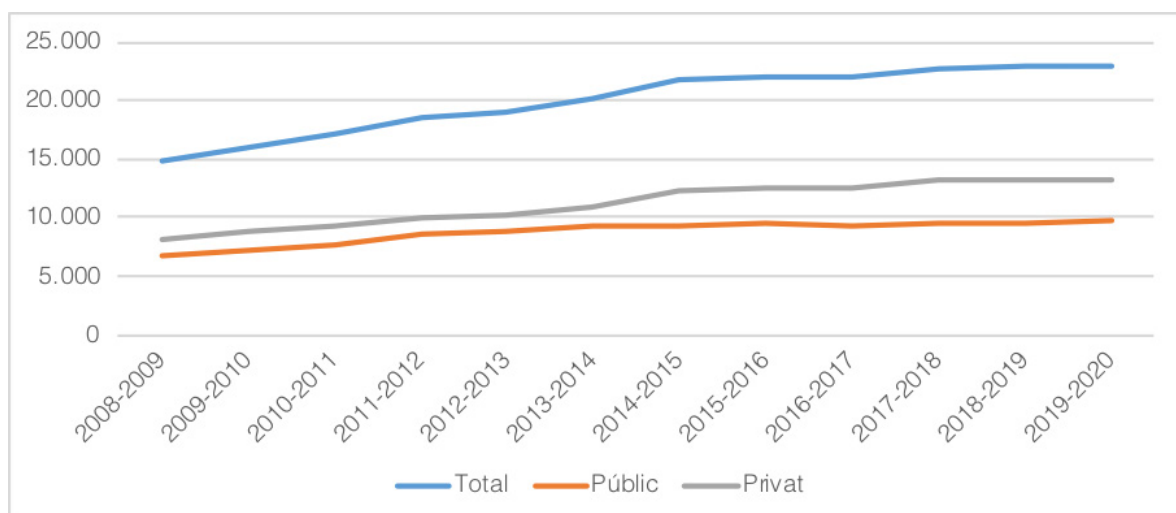
Gràfic 136. Alumnat de CFGS (N), Catalunya, cursos 2008-2009 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

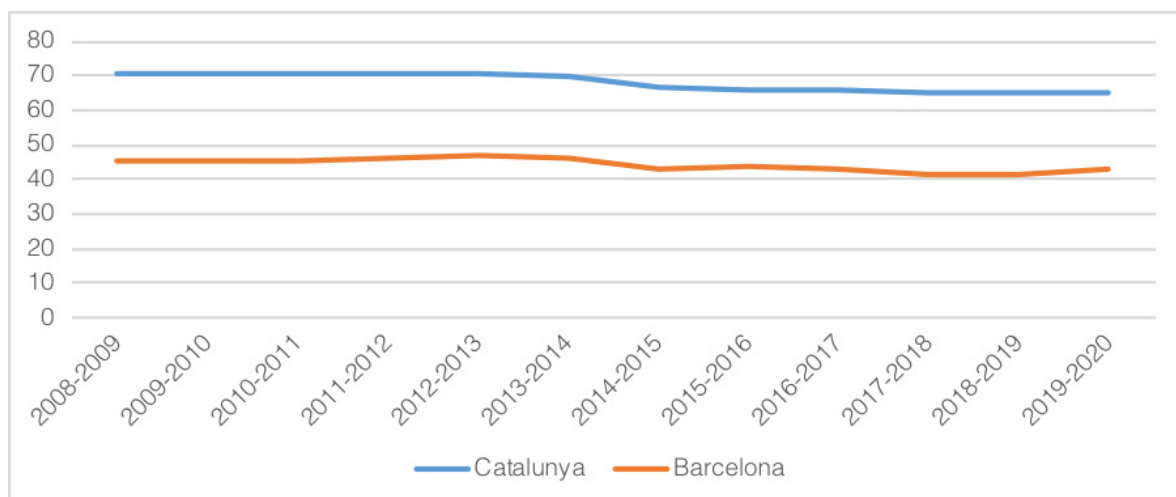
Gràfic 137. Alumnat de CFGS (N), Barcelona, cursos 2008-2009 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 138. Alumnat del sector públic sobre total d'alumnat de CFGS (%), Catalunya i Barcelona, 2008-2009 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Tot i que amb un pes comparatiu molt menor, els *PFI* també mostren una tendència a l'alça durant l'última dècada, tant a Catalunya com a Barcelona (Gràfics 139, 140 i 141, Taula 48). Aquesta tendència a l'alça es dona tant en el sector públic com en el privat. Igualment, el pic d'alumnat de PFI a Catalunya és al curs 2013-2014 i el de Barcelona al 2015-2016.

Taula 48. Evolució de la matrícula i centres de PFI (N i 2008 – 2009 = 100), cursos 2008-2009 fins 2019-2020, segons titularitat, Catalunya i Barcelona

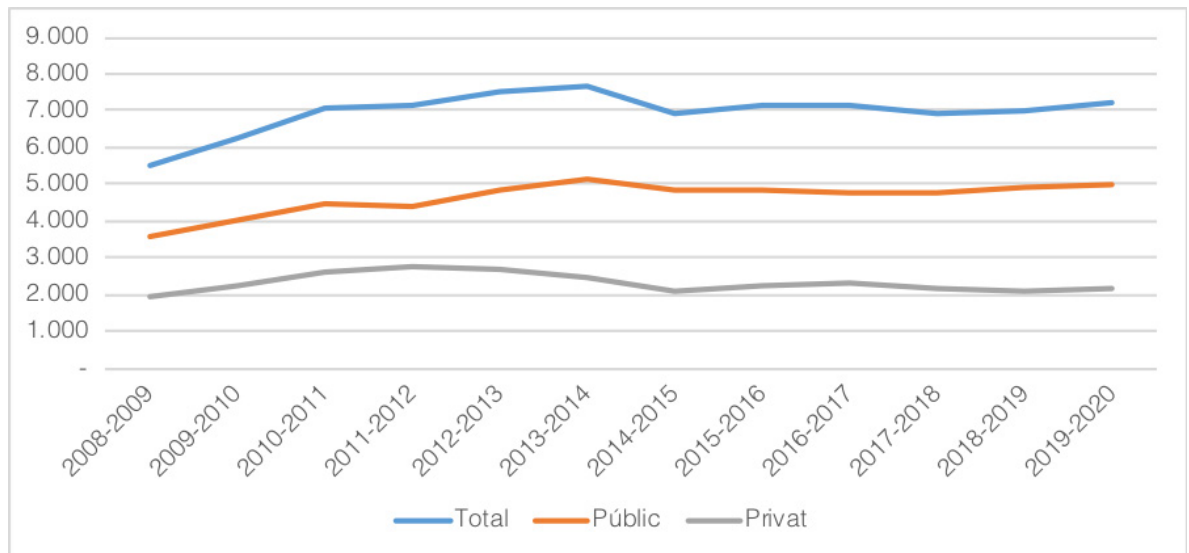
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Territori	Sector	Evolució	Δ Alumnat	Δ Centres
Catalunya	Total	N	1.668	56
		2008-2009=100	130,2	126,9
	Públic	N	1.448	54
		2008-2009=100	140,7	141,9
	Privat	N	220	2
		2008-2009=100	111,2	102,5
Barcelona	Total	N	348	124
		2008-2009=100	129,0	388,4
	Públic	N	90	96
		2008-2009=100	117,0	664,7
	Privat	N	258	28
		2008-2009=100	138,5	207,7

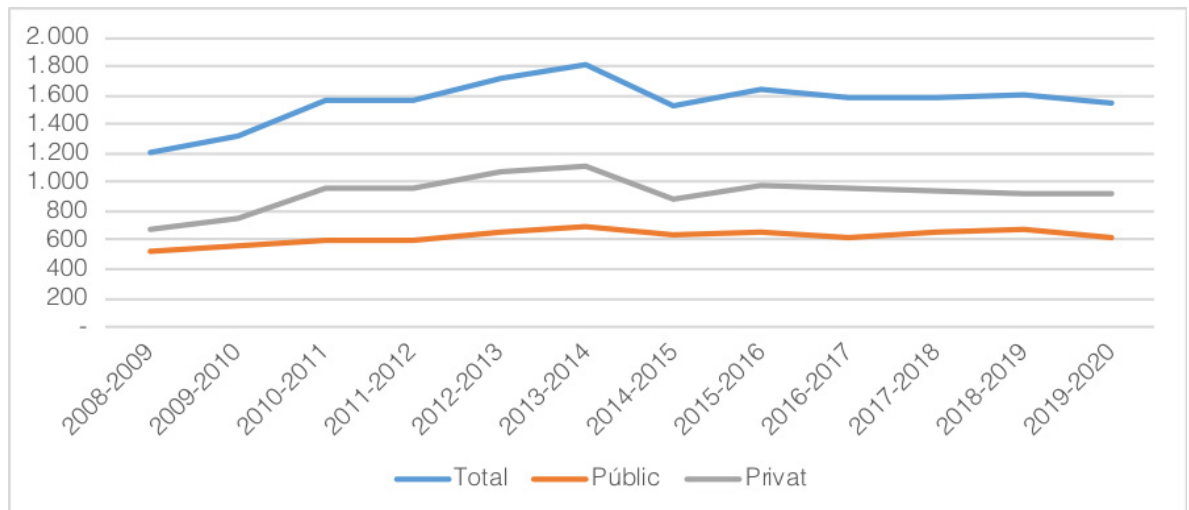
Gràfic 139. Alumnat de PFI (N), Catalunya, cursos 2008-2009 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

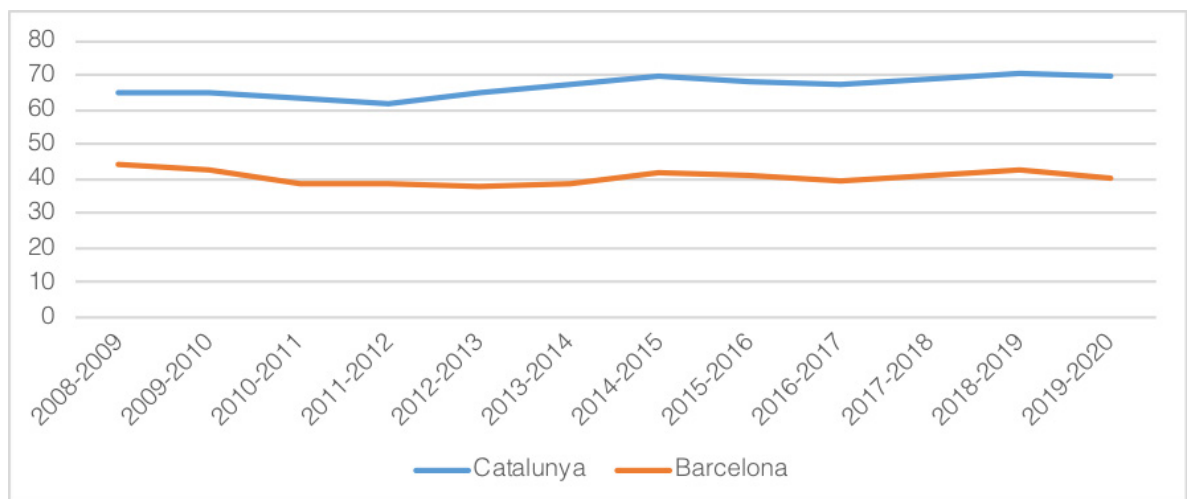
Gràfic 140. Alumnat de PFI (N), Barcelona, cursos 2008-2009 a 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 141. Alumnat del sector públic sobre total d'alumnat de PFI (%), Catalunya i Barcelona, 2008-2009 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En general, pel que fa a l'evolució de **la titularitat de la matrícula dels ensenyaments postobligatoris** a Barcelona, es destaca que l'alt nivell de matrícula privada en tots els nivells educatius (en tots els casos, superiors al 55%). També destaca que aquest pes relatiu del sector privat és, en tots els nivells, superior al del conjunt de Catalunya (Gràfic 142).

Es tracta, però, d'un augment del sector privat que ha evolucionat de forma diferencial, ja que en alguns nivells ha augmentat (el percentatge de matrícula privada augmenta a PFI i CFGS), mentre que en d'altres s'ha reduït (a CFGM i a Batxillerat augmenta el pes relatiu del sector públic) (Gràfic 143).

Alhora, com també passava als nivells obligatoris, la titularitat de matrícula varia molt segons districtes (Gràfics 144, 145 i 146). Particularment rellevant és l'absència d'oferta i de matrícula pública de FP als districtes de Sarrià – St. Gervasi, Gràcia i Sant Andreu (Gràfics 147 i 148)²³.

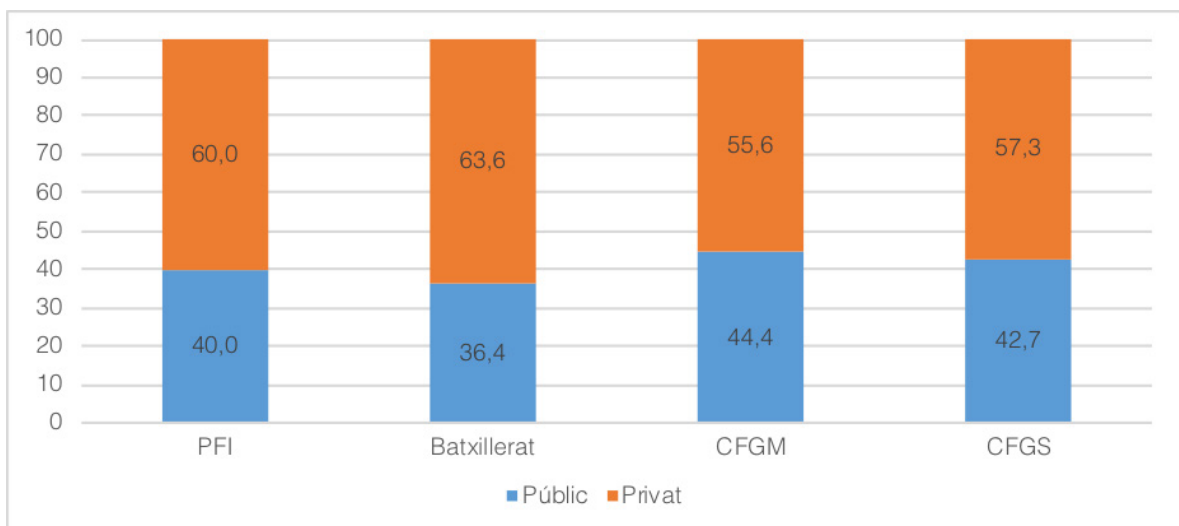
A més a més, destaca l'evolució durant l'última dècada (entre els cursos 2009-2010 fins al 2019-2020), el pes relatiu de la FP decreix en la majoria dels districtes. Això és així a Sarrià – St. Gervasi o l'Eixample. En alguns casos, la reducció es dona només al grau superior, com a Sants – Montjuïc. En contrapartida, l'excepció a aquesta tendència és Les Corts, i en menor grau Nou Barris o Ciutat Vella (Gràfics 149 i 150).

23 Cal tenir en compte que es comptabilitza la matrícula de FP a partir de les dades del Departament d'Educació. Les dades del Departament només calculen la matrícula de l'alumnat en una de les diverses seus de cada centre. En aquest sentit, poden haver-hi territoris en que l'alumnat de FP no quedi registrat a la base de dades del Departament; és el cas, p.ex., de l'institut de FP La Llotja, que és públic, i que té dues seus -una a Sarrià Sant – Gervasi i una a Sant Andreu.

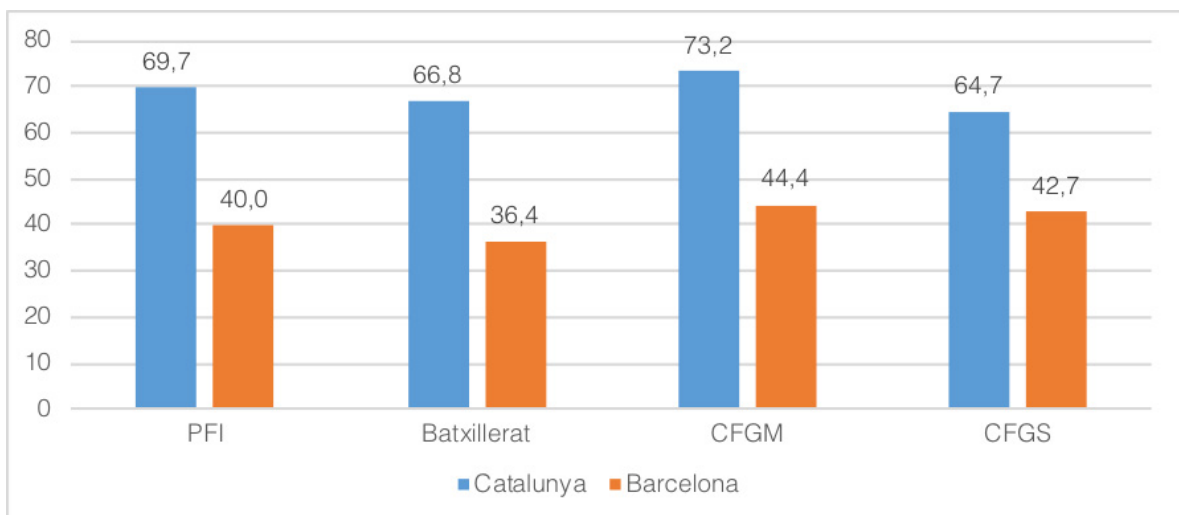
Gràfic 142. Titularitat dels ensenyaments postobligatoris (%), segons ensenyament, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

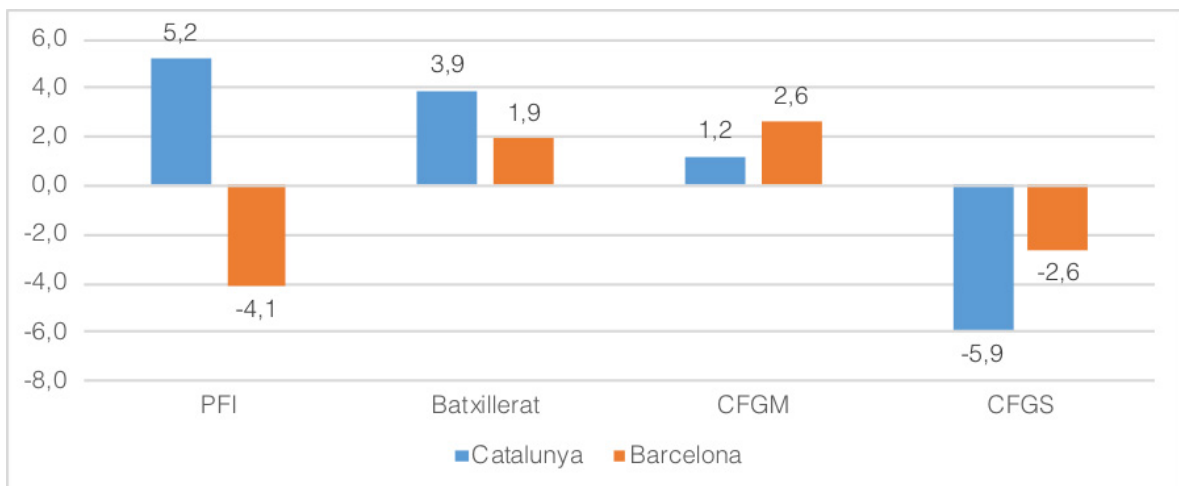
Gràfic 143. Matrícula pública dels ensenyaments postobligatoris (%), segons ensenyament, Catalunya i Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

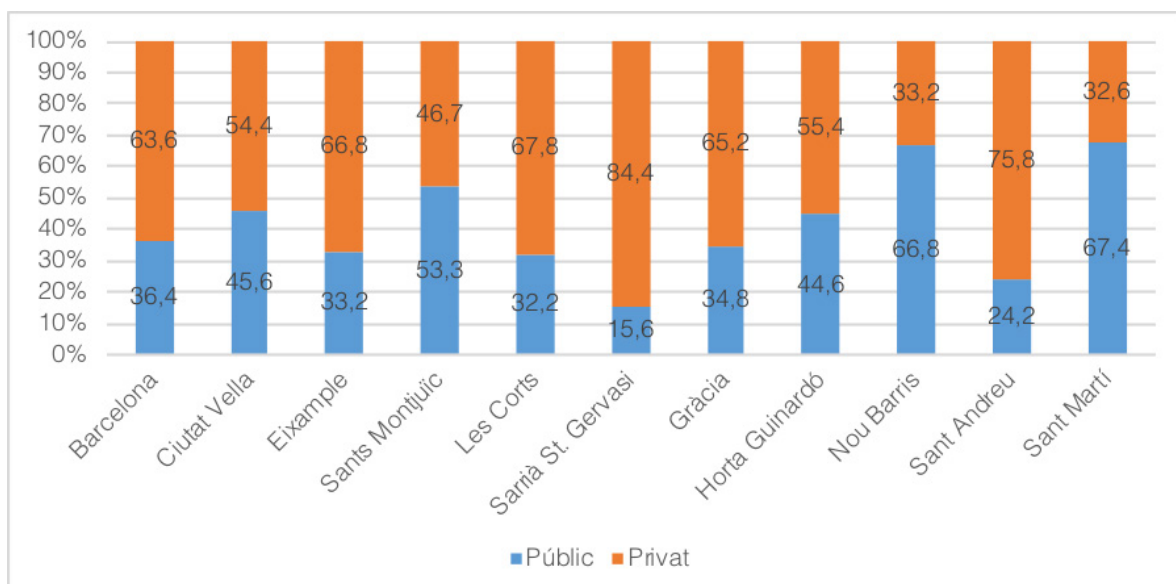
Gràfic 144. Evolució de la titularitat pública dels ensenyaments postobligatoris (%), segons ensenyament, Catalunya i Barcelona, 2008-2009 i 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

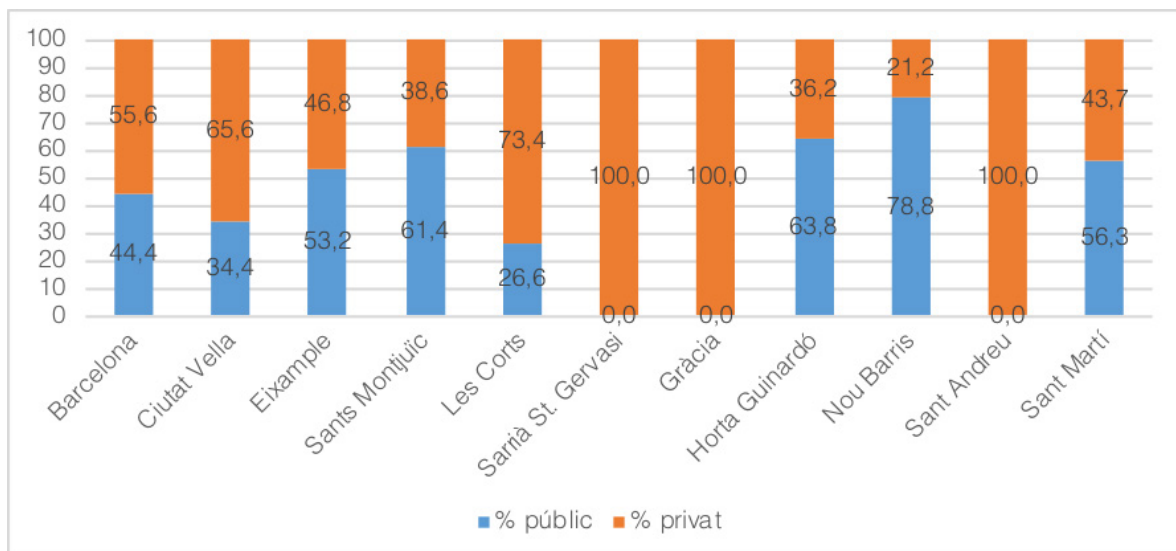
Gràfic 145. Titularitat de la matricula de Batxillerat (%), segons districte, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

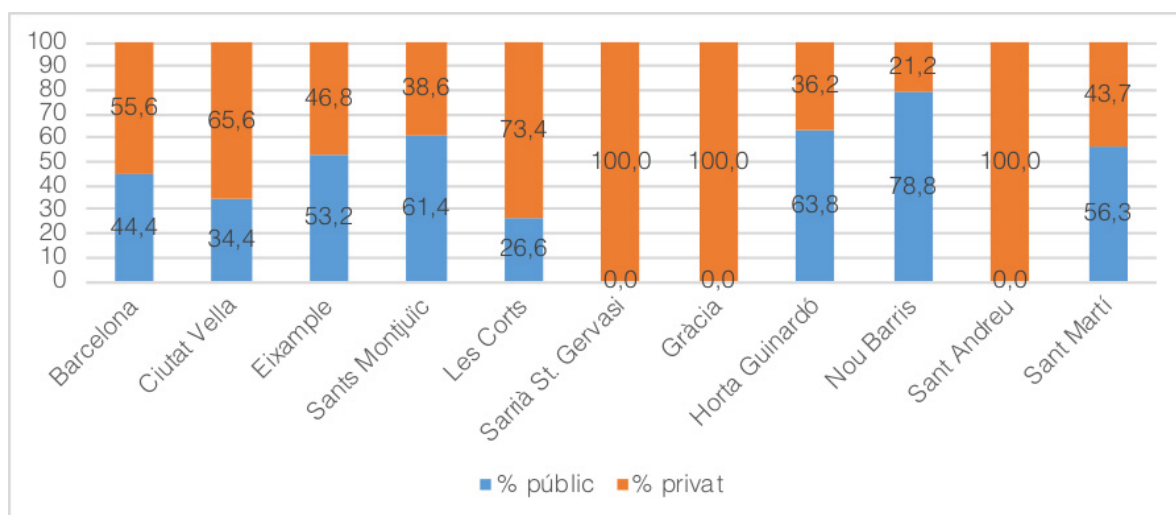
Gràfic 146. Matricula pública de CFGM (%), segons districte, Barcelona, 2009-2010 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

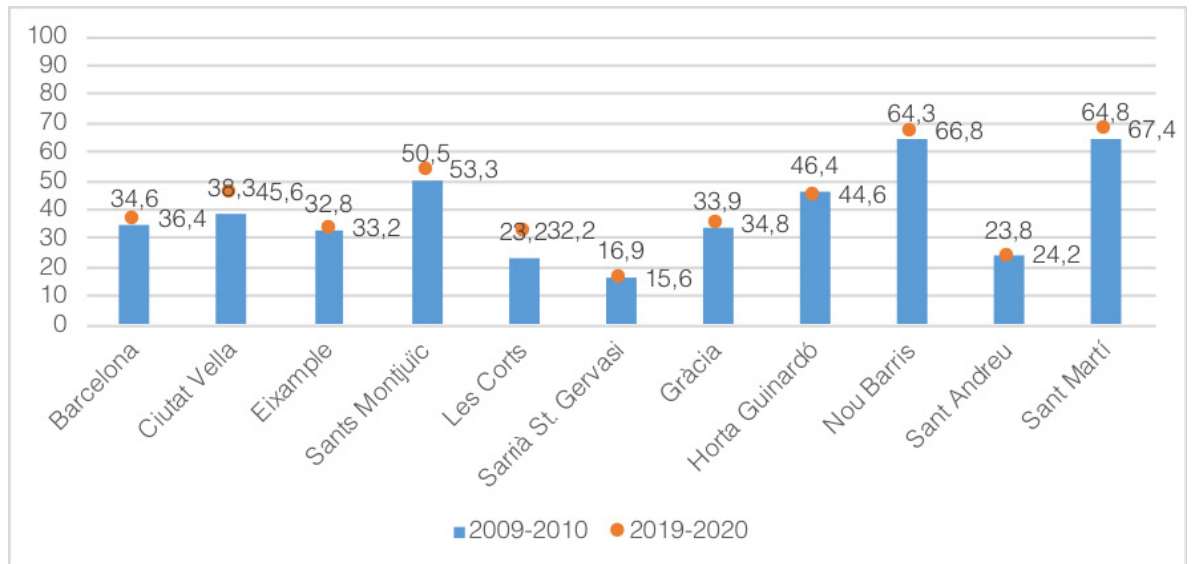
Gràfic 147. Matricula pública de CFGM (%), segons districte, Barcelona, 2009-2010 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

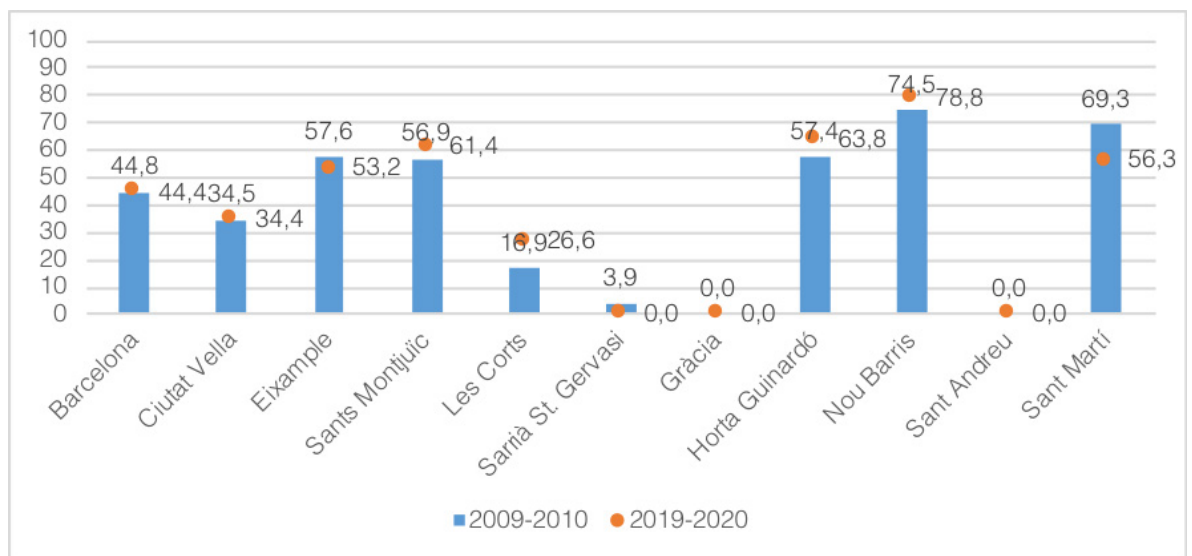
Gràfic 148. Matricula pública de Batxillerat (%), segons districte, Barcelona, 2009-2010 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

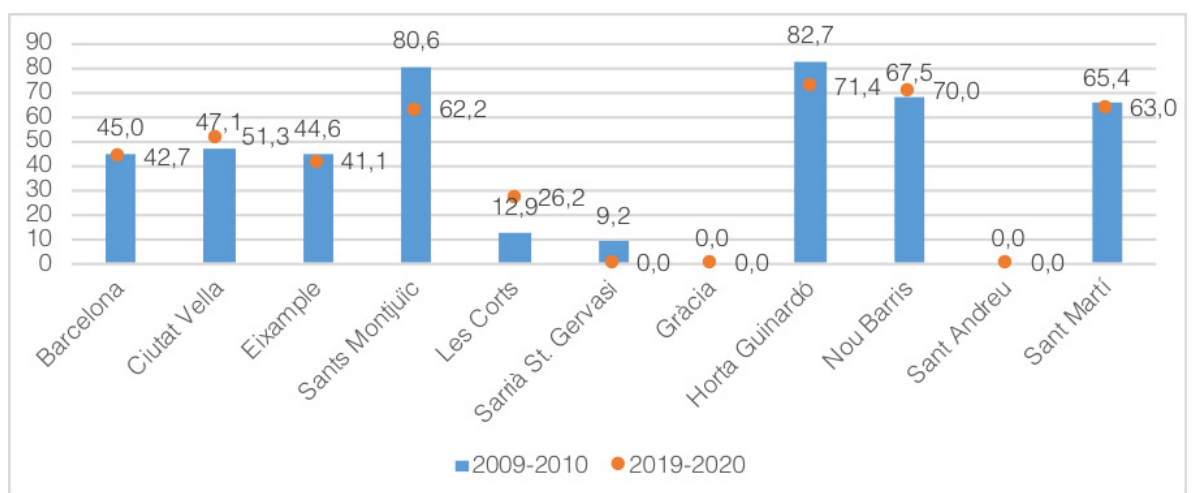
Gràfic 149. Matricula pública de CFGM (% sobre el total), segons districte, Barcelona, 2009-2010 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 150. Matricula pública de CFGS (% sobre el total), segons districte, Barcelona, 2009-2010 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Les vies d'accés a la FP varien de forma acusada segons nivell (tant a Catalunya com a Barcelona) (Gràfic 151).

Així, la gran majoria d'alumnat de CFGM hi accedeix via ESO (79%). Existeixen diferències significatives segons les vies d'accés a CFGM en centres públics (en que la gran majoria d'alumnat hi accedeix via ESO, 82%, i prova d'accés, 10,6%) i centres privats (on l'accés via ESO té un pes menor, 76,6%, i les altres vies molt superior: 13,2%) (Gràfic 152).

L'accés a CFGS és en la meitat dels casos via Batxillerat (50,6%), però també destaca l'accés a través d'altres passarel·les internes de la FP: ja sigui un CFGM (17,5%) o un altre CFGS (14,3%) (Gràfic 154).

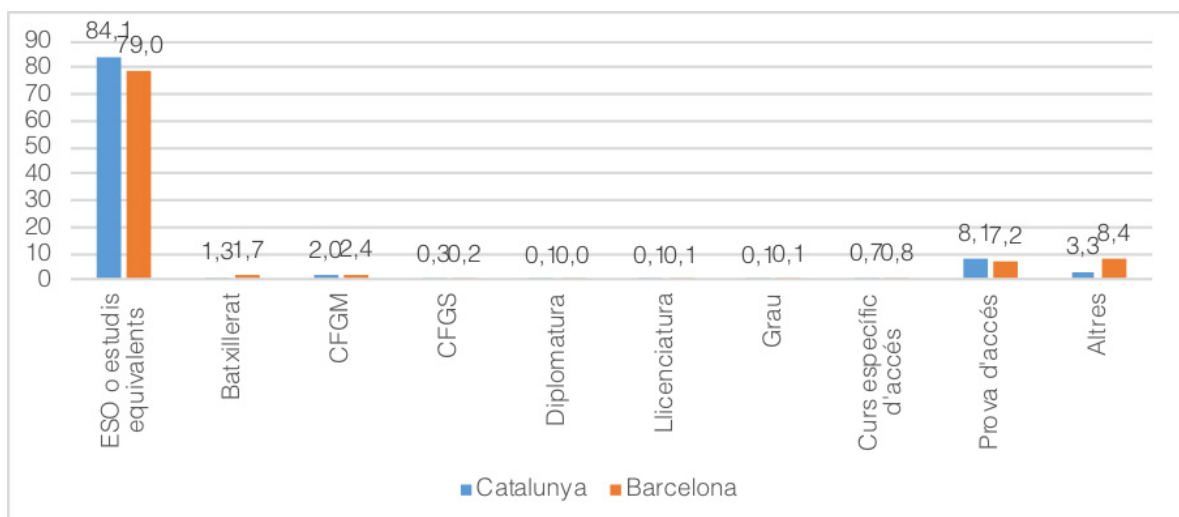
Segons titularitat, destaca que la via d'accés a CFGS per Batxillerat és molt més present al sector públic que al privat (59,6% al sector públic per només 43,8% al privat), mentre que la de CFGS ho és al privat (20,2% al sector privat en comparació a només el 6,3% al públic) (Gràfics 155 i 156).

L'evolució temporal 2013-2014 fins 2019-2020 es visualitza al Gràfics 153 i 157: mentre que a CFGM augment de la importància de la via l'accés a partir d'ESO (del 73,8% al 79%) i a CFGS augmenta especialment les passarel·les internes de la FP (ja sigui l'accés a través de CFGM, que passa de només el 5,2% a al 2013-2014 al 17,5% al 2019-2020, com també CFGS que, en aquest període passa del ser inexistent a representar el 14,3% de l'alumnat total de CFGS)

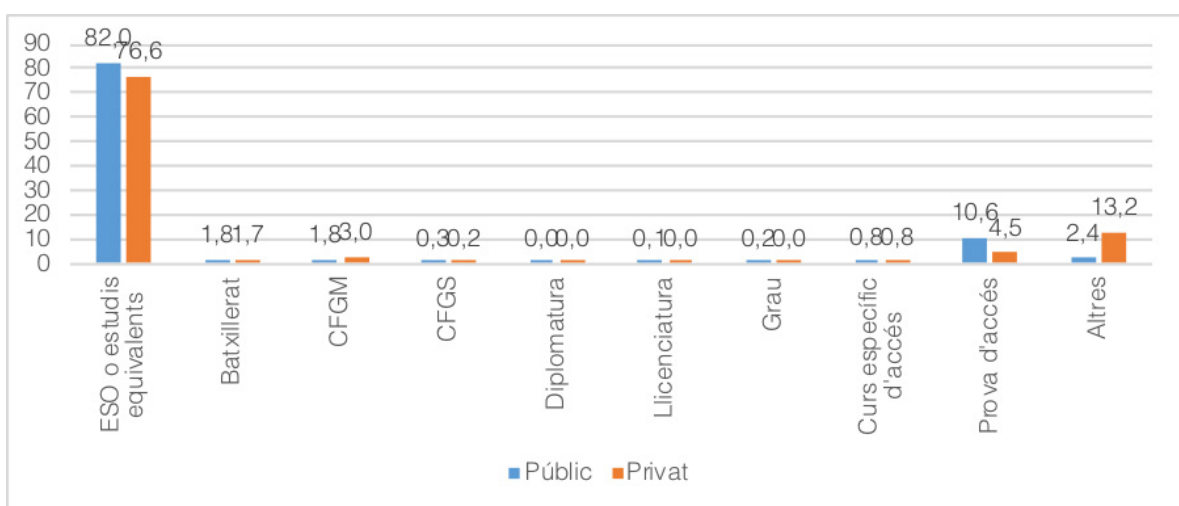
Gràfic 151. Vies d'accés de l'alumnat matriculat en els cicles formatius de grau mitjà (CFGM) (%), Catalunya i Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

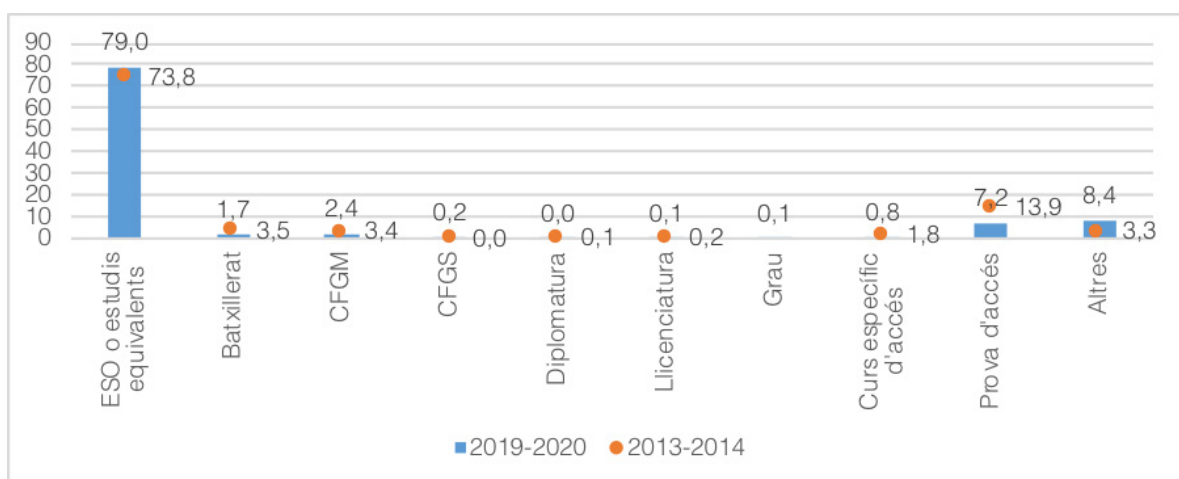
Gràfic 152. Vies d'accés de l'alumnat matriculat en els CFGM (%), segons titularitat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

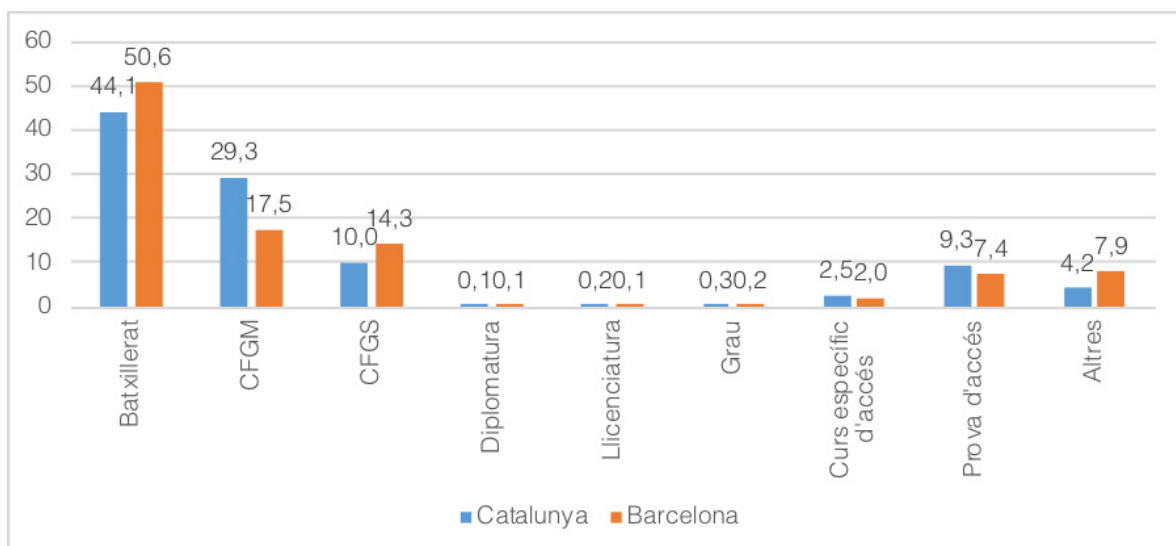
Gràfic 153. Vies d'accés de l'alumnat matriculat en els cicles formatius de grau mitjà (CFGM) (%), Barcelona, 2013-2014 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

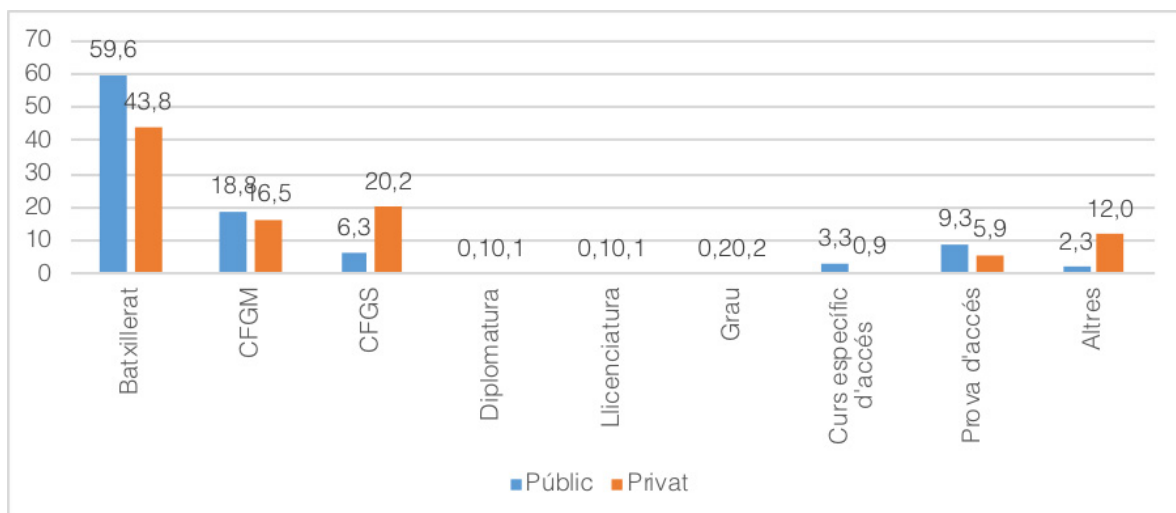
Gràfic 154. Vies d'accés de l'alumnat matriculat a CFGS (%), Catalunya i Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

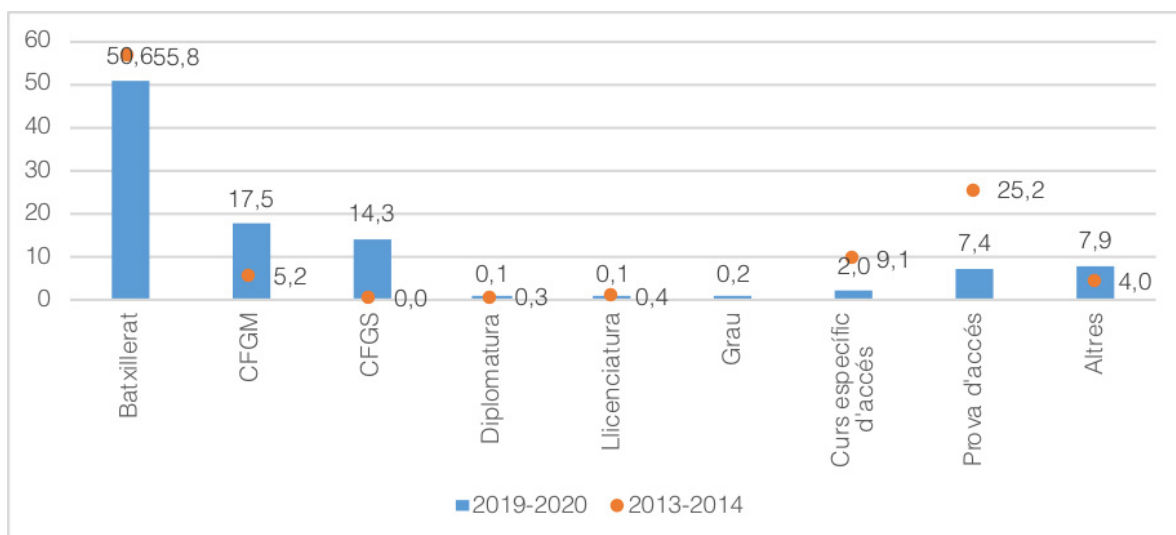
Gràfic 155. Vies d'accés de l'alumnat matriculat a CFGS (%), segons titularitat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 156. Vies d'accés de l'alumnat matriculat als CFGS (%), Barcelona, 2013-2014 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Per últim, assenyalar que la matrícula dels instituts de secundària postobligatòria varia molt segons ensenyament impartit i titularitat (Taula 49). Així, els instituts de Batxillerat matriculen de mitjana (149,5 alumnes per institut) molt menys alumnat que els de FP (371,7). De totes maneres, si bé tant els instituts de Batxillerat públics com privats tenen una matrícula similar, els de FP mostren una gran diferència, ja que els públics tenen una matrícula (610,9 alumnes per institut) molt més elevada que els privats (278,0).

Taula 49. Alumnat en instituts (N) als centres de secundària postobligatòria de Barcelona, segons nivell (Batxillerat, FP) i titularitat

Font: elaboració pròpia a partir de dades del CEB. Nota * = s'ha sumat la matrícula de CFGM i CFGS

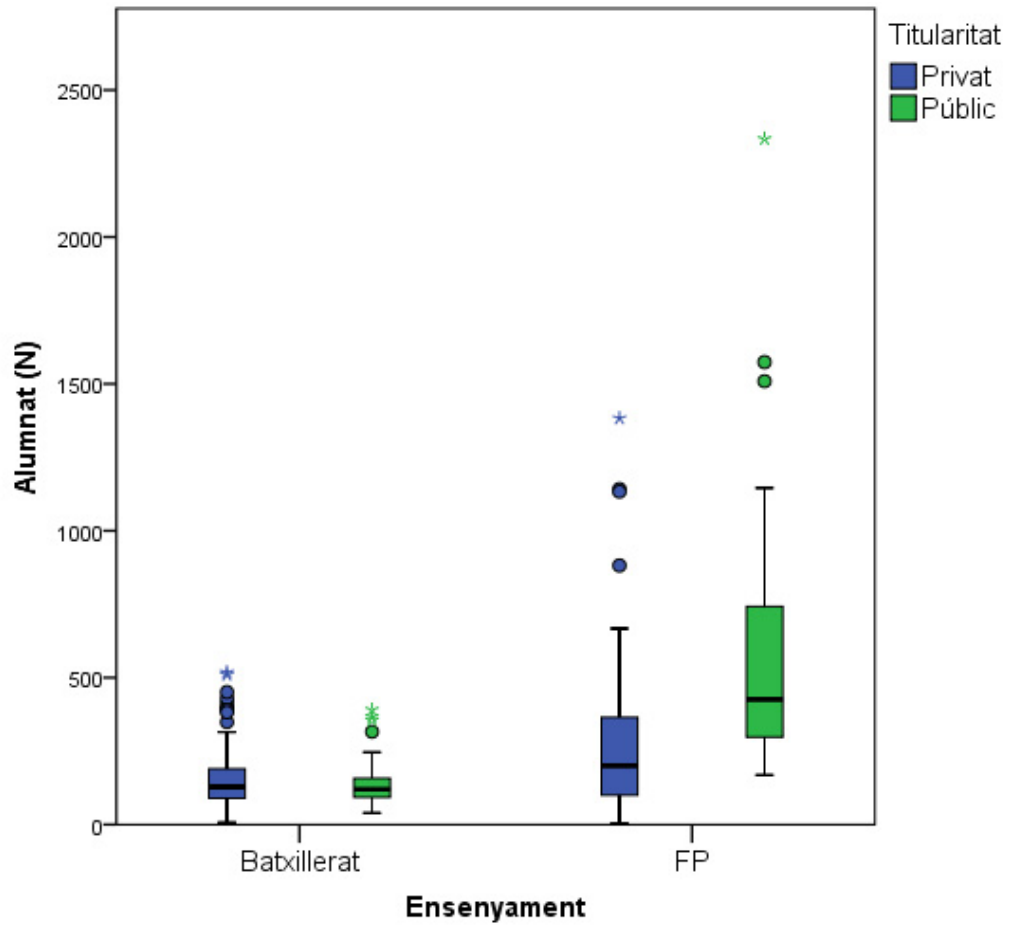
Territori	Sector	Mitjana alumnat (N)	Instituts (N)	Desviació estàndard
Batxillerat	Privat	158,1	97	108,1
	Públic	136,5	64	75,5
	Total	149,5	161	96,8
FP*	Privat	278,0	74	272,3
	Públic	610,9	29	491,5
	Total	371,7	103	376,9

El proper Gràfic 157 visualitza la diferència de matrícula dels instituts segons ensenyament impartit i titularitat. En aquest sentit, existeixen a Barcelona grans instituts de FP que matriculen més de 1.000 alumnes, en concret, 3 instituts privats de FP que matriculen entre 1.142 i 1.383 alumnes, i 5 instituts públics de FP que matriculen entre 1.146 i 2.334 alumnes. Cap institut de Batxillerat s'apropa a aquesta magnitud.

Gràfic 157. Alumnat en instituts (N) als centres de secundària postobligatòria de Barcelona, segons nivell (Batxillerat, FP) i titularitat

Font: elaboració pròpia a partir de dades del CEB. Nota * = s'ha sumat la matrícula de CFGM i CFGS

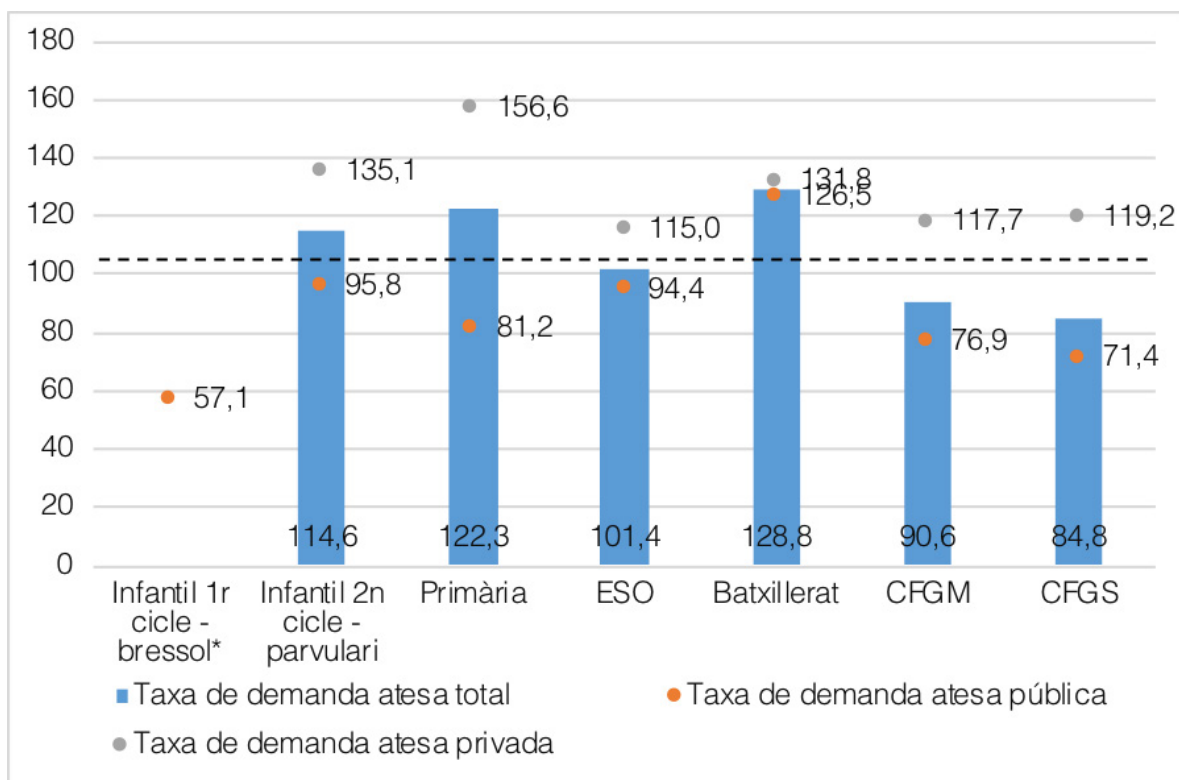
4.2.2. La taxa de demanda atesa dels ensenyaments postobligatoris

Com s'ha posat de relleu al capítol anterior, la **taxa de demanda atesa** és un indicador clau per relacionar l'oferta i la demanda educativa. La taxa de demanda atesa mostra un cert equilibri (relativament superior a 100) als nivells obligatoris (Infantil de 2n cicle, Primària, ESO i Batxillerat), però mostra una preocupant infraoferta als altres (Educació infantil de 1r cicle i FP) (Gràfic 158, en el que la línia discontinua horitzontal assenyala una situació d'equilibri entre demanda i oferta).

Gràfic 158. Taxa de demanda atesa, segons titularitat i nivells educatius, Barcelona 2019-2020

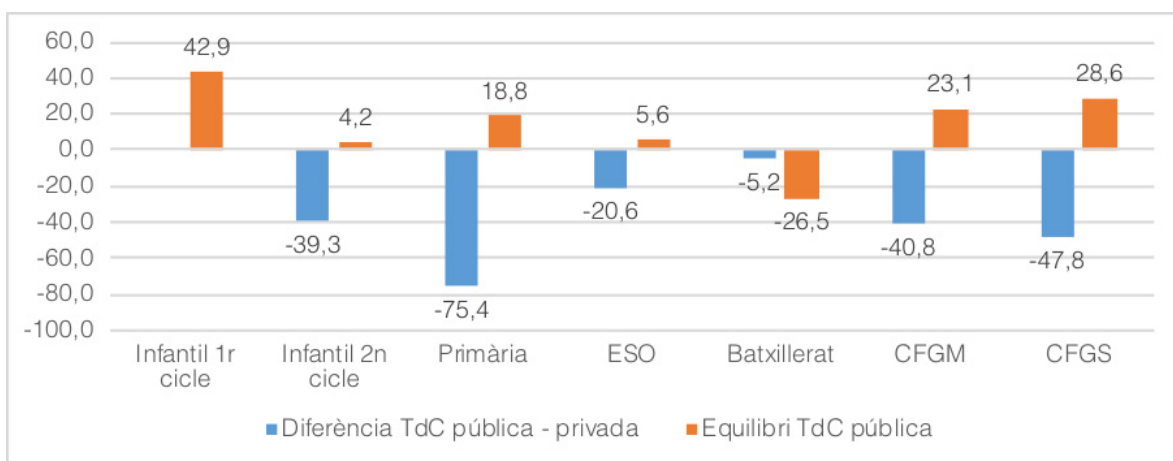
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB. Nota * = dades relatives només a la Taxa de demanda atesa del sector públic, així és: de les escoles bressol municipal

La diferència de la taxa de demanda atesa segons titularitat és molt acusada en tots els nivells (Gràfic 159).

Gràfic 159. Diferència entre taxa de demanda atesa pública i privada, i creixement necessari per la taxa de demanda atesa pública per arribar a una situació d'equilibri, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

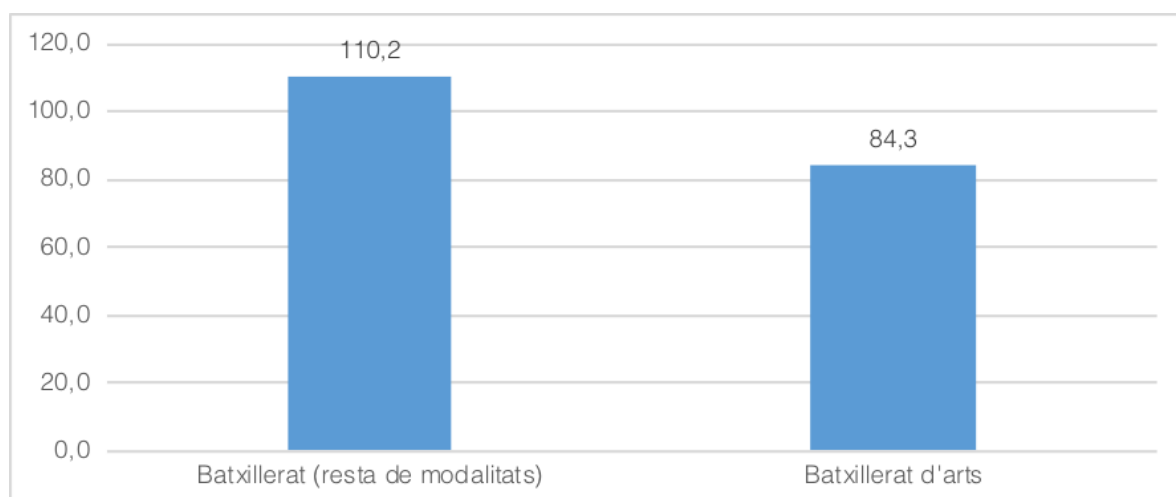

De totes maneres, la taxa de demanda atesa segons modalitat permet copsar la diversitat interna de cada nivell. Així, la taxa de demanda atesa al Batxillerat artístic (84,3%) mostra una important infraoferta, que contrasta amb la sobreoferta de la resta de modalitats (110,2%) (Gràfic 160).

Gràfic 160. Taxa de demanda atesa de Batxillerat segons modalitats, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Pel que fa a cicles, a CFGM, els cicles amb més infraoferta són: Emergències sanitàries (taxa de demanda atesa de només el 31,7%); Cuina i gastronomia, Vídeo discjòquei i so, Forneria, pastisseria i confiteria (taxa de demanda atesa entre 40-50%); Conducció d'activitats físico-esportives, Confecció i moda (entre 50-60%); Cures auxiliars d'infermeria, Preimpresió digital (60-70%); i Estètica i bellesa, i Gestió administrativa (àmbit jurídic) (70-80%) (Gràfic 161).

Els cicles de CFGM amb major sobreoferta són: Instal·lacions de producció de calor, Elaboració de productes alimentaris, Instal·lacions de telecomunicacions, Instal·lacions frigorífiques i de climatització (taxa de demanda atesa superior al 140%).

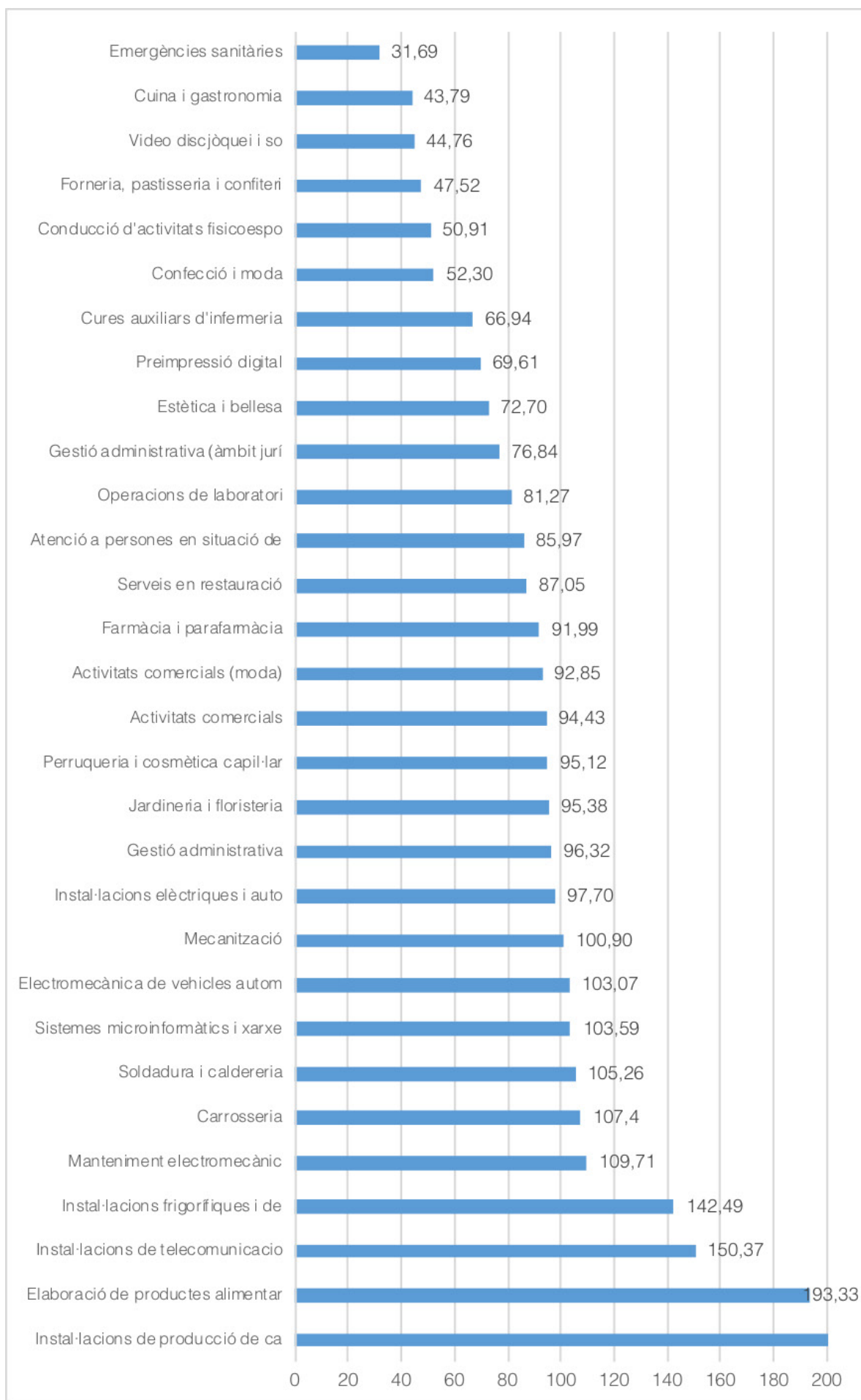
Alhora, els cicles de CFGS amb més infraoferta són: Anatomia patològica i citodiagnòstic, Imatge per al diagnòstic (taxa de demanda atesa d'entre 10-20%); Realització de projectes d'audiovisuals i espectacles i, també, Animacions en 3D, jocs i entorns Interactius (20-40%); Caracterització i maquillatge, Higiene bucodental (40-50%); Condicionament físic, Laboratori clínic i biomèdic, Il·luminació, captació i tractament d'imatge, i també Disseny i edició de publicacions impreses i multimèdia (50-60%); Gestió forestal, Dietètica, Assessoria d'imatge personal i corporativa, So per a audiovisuals, Educació i control ambiental, Direcció de cuina (60-70%); Integració social, Patronatge i moda, Automoció, Documentació i administració (70-80%); i Automatització i robòtica, Fabricació de producte, Laboratori d'anàlisi, Màrqueting i publicitat (80-90%) (Gràfic 162).

I, al contrari, els de major sobreoferta són: Disseny en fabricació, Gestió d'allotjaments, Estilisme i direcció de perruqueria, Gestió de vendes i espais comercials, Assistència a la direcció, Mecatrònica industrial, Sistemes electrotècnics i automatitzats, Sistemes de Telecomunicacions i informàtics, Manteniment d'instal·lacions, Programació de la producció en fabricació mecànica, Animació sociocultural i Desenvolupament de programes (tots amb una taxa de demanda atesa superior al 140%).

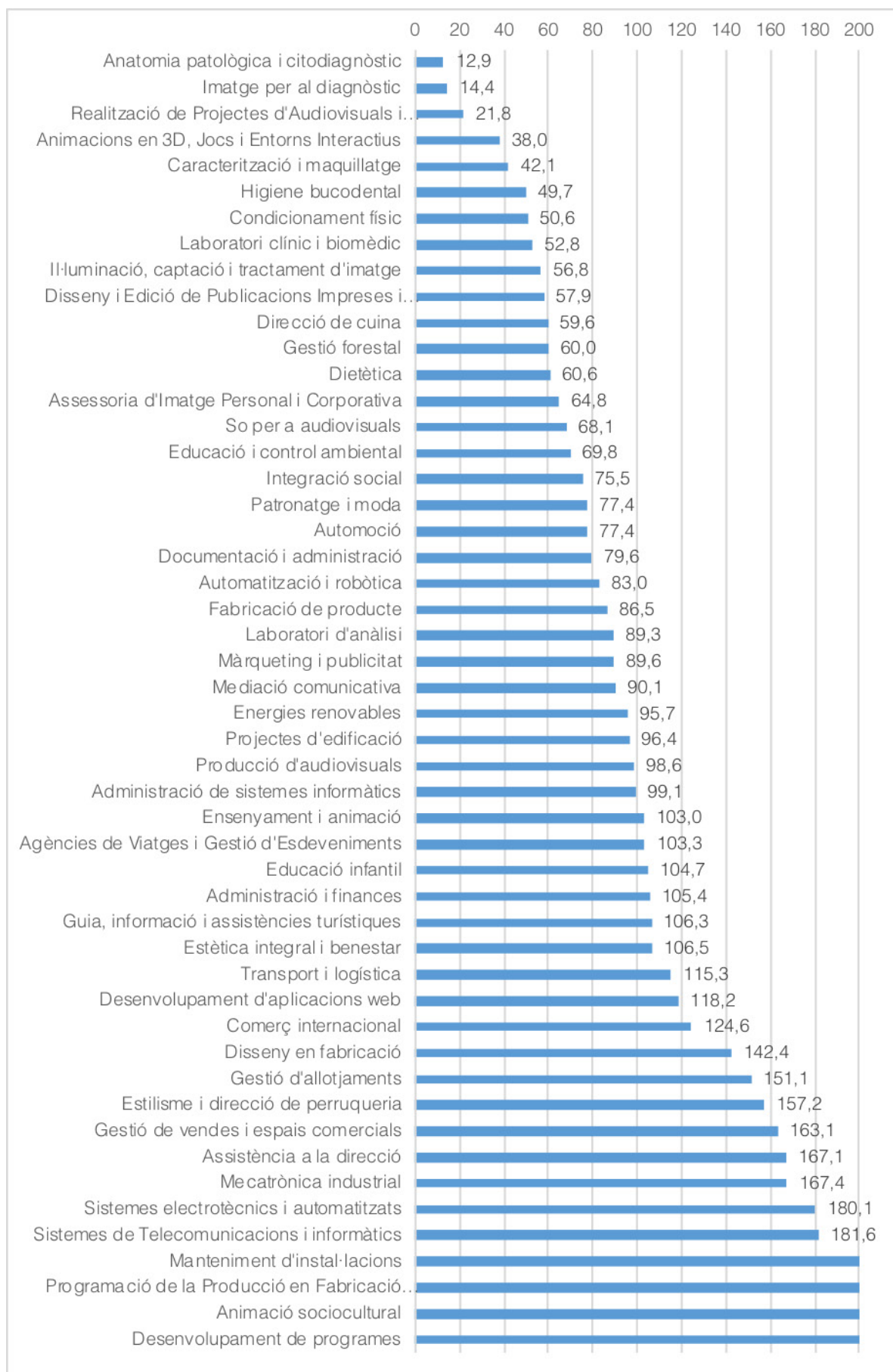
Gràfic 161. Taxa de demanda atesa de CFGM segons cicle*, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB. Nota *: s'exclouen cicles de menys de 50 persones

Gràfic 162. Taxa de demanda atesa de CFGS segons cicle*, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB. Nota *: s'exclouen cicles de menys de 50 persones

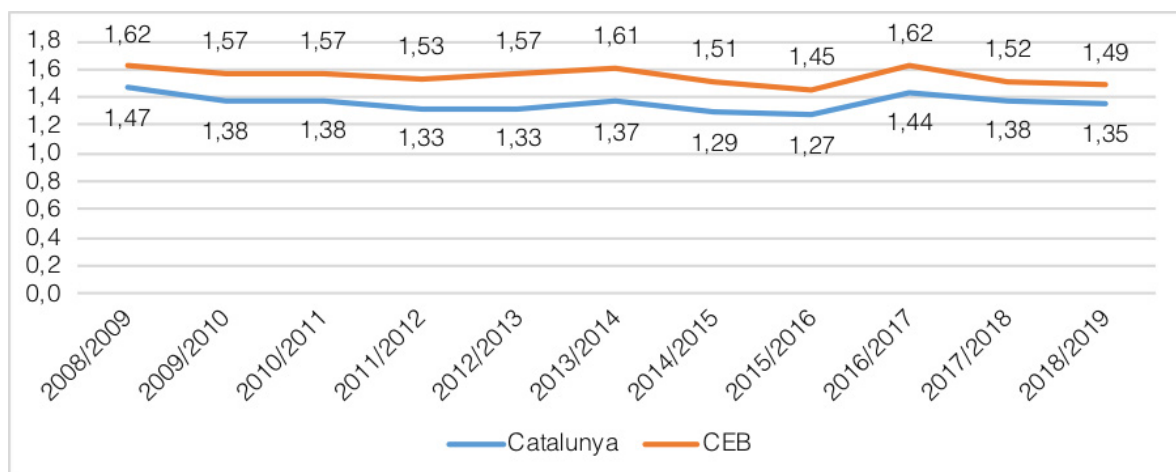
4.2.3. La ràtio acadèmica – professional

La ràtio acadèmica – professional permet identificar la importància relativa de Batxillerat i CFGM en la immediata transició a l'educació secundària postobligatòria (la ràtio es calcula dividint l'alumnat de 1r de Batxillerat entre el de 1r de CFGM). Aquesta ràtio és favorable a Batxillerat, concretament 1,49 al curs 2018-2019 a Barcelona. Ara bé, en termes evolutius, des de l'inici de la crisi econòmica de 2008, el creixement de CFGM ha estat superior a la de Batxillerat (Termes, 2012, 2020; Valiente et al., 2014). Conseqüentment, la ràtio acadèmica – professional a l'inici de la crisi acadèmica era de 1,47 a Catalunya i de 1,62 a Barcelona mentre que al 2018-2019 és de “només” 1,35 a Catalunya i 1,49 al Barcelonès (Gràfic 163).

Gràfic 163. Ràtio acadèmica – professional, Catalunya i Barcelona, 2008-2009 fins 2018-2019

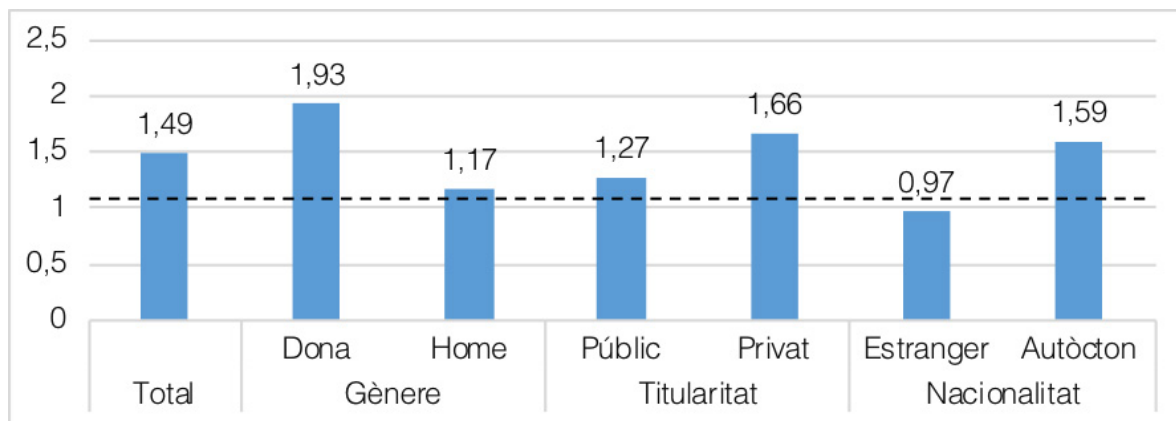
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Alhora, la ràtio acadèmica – professional és molt diferent segons les característiques individuals d'aquest, en termes de gènere, edat, nacionalitat o titularitat. Així, aquesta preferència per les vies acadèmiques és molt més acusada en dones que en homes i en alumnat autòcton que no pas en estranger (Gràfic 164).

Gràfic 164. Ràtio acadèmica – professional, Barcelona, curs 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

4.2.4. La composició social de l'alumnat dels estudis postobligatoris: gènere, edat i nacionalitat

A continuació analitzarem la composició social de l'alumnat del estudis postobligatoris, a partir de les variables de gènere i nacionalitat.

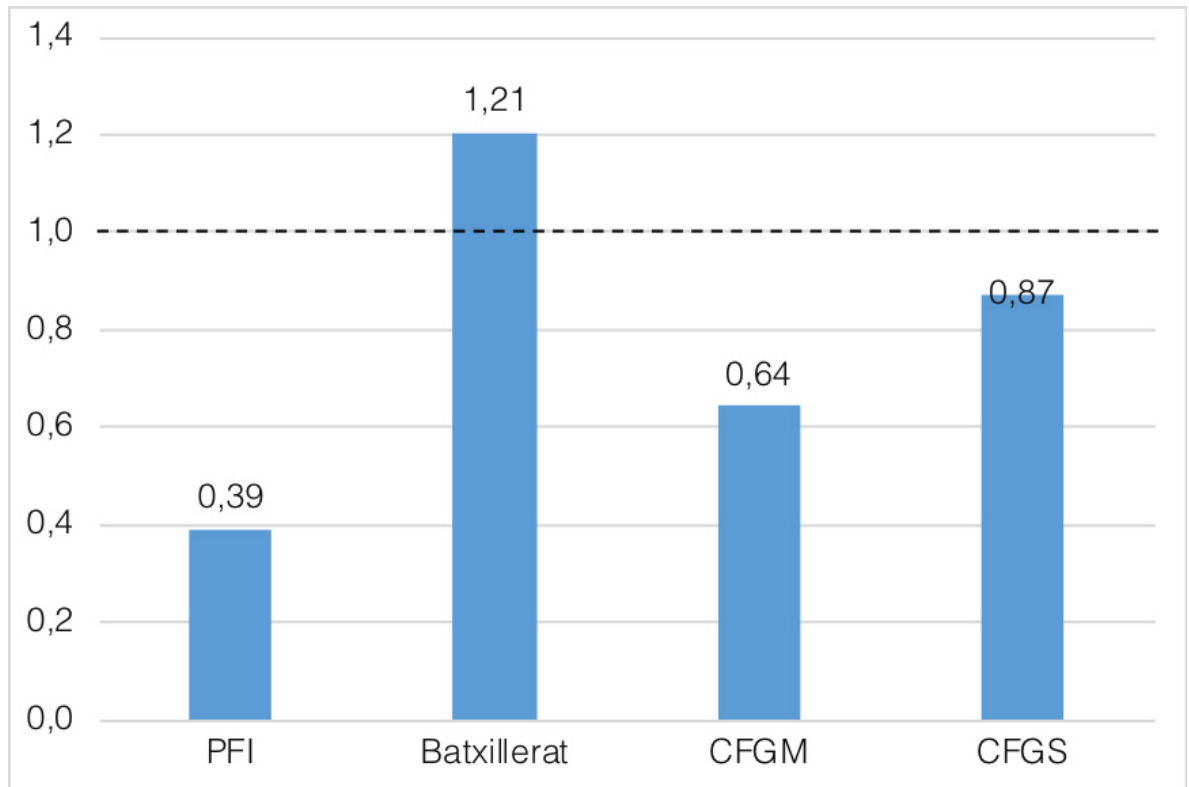
Així, en termes de gènere, l'**índex de feminització** dels ensenyaments postobligatoris és molt dispar, ja que, d'una banda, les vies professionals estan masculinitzades, com PFI (índex de feminització de 0,39), CFGM (0,64) i CFGS (0,87). En canvi, Batxillerat és la via més feminitzada (1,21) (Gràfic 165).

Nogensmenys, cadascun d'aquests nivells té una forta diversitat interna -particularment la FP (Termes, 2020) (Gràfic 166).

Gràfic 165. Índex de feminització dels nivells educatius postobligatoris, Barcelona, 2018-2018.

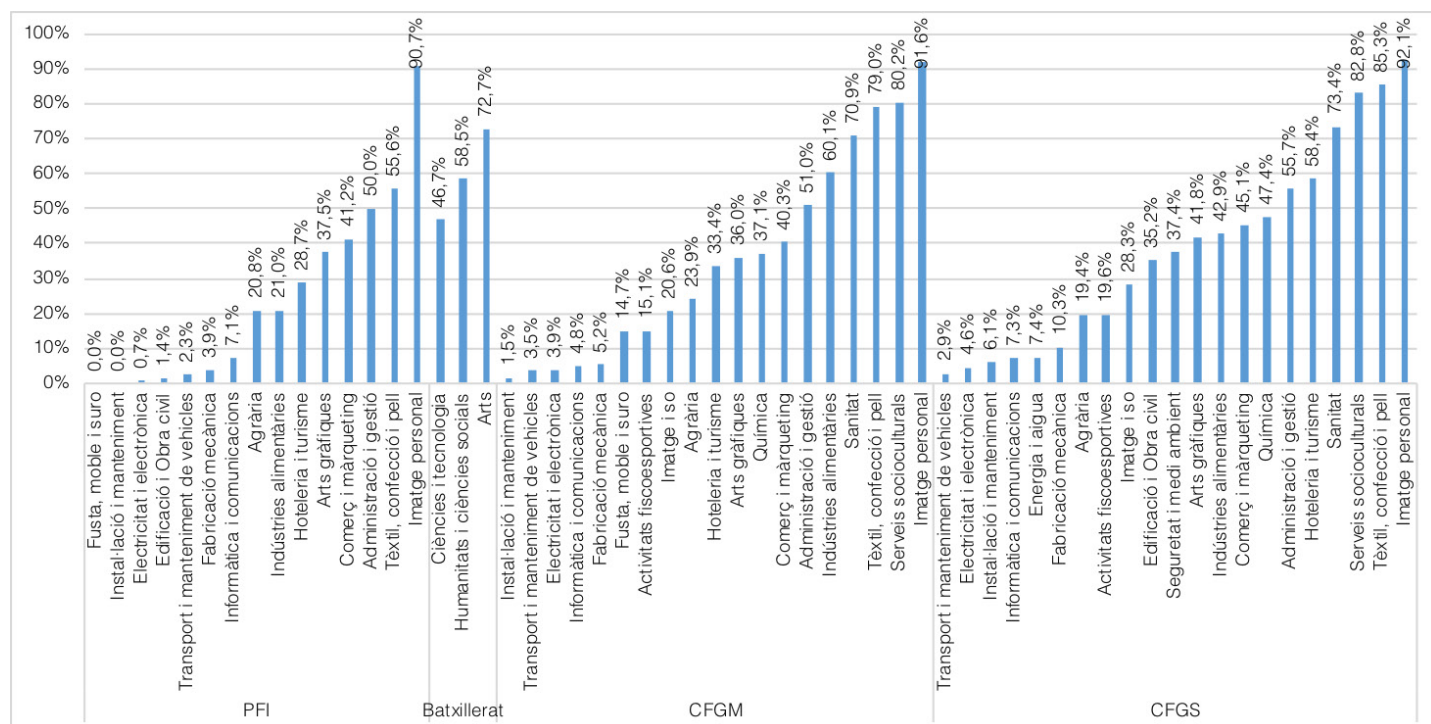
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Alhora, la ràtio acadèmica – professional és molt diferent segons les característiques individuals d'aquest, en termes de gènere, edat, nacionalitat o titularitat. Així, aquesta preferència per les vies acadèmiques és molt més acusada en dones que en homes i en alumnat autòcton que no pas en estranger (Gràfic 164).

Gràfic 166. Dones segons nivells educatius postobligatoris i especialitats (% sobre el total), Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Pel que fa a l'edat de l'alumnat, aquesta és superior en les vies professionals que no pas a Batxillerat (la mitjana d'edat és de 19,6 a CFGM i 22 a CFGS, per només 16,7 a Batxillerat). Totes els nivells educatius, però, presenten fortes variacions internes (sobretot la FP) –indicada a través de la desviació estàndard (Taula 50 i 51, Gràfics 167, 168, 169 i 170).

Taula 50. Edat de l'alumnat en els ensenyaments postobligatoris, Catalunya, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació. Nota * = les dades fan referència al curs 2018-2019

	Mitjana	Desviació estàndard	Mínima	Màxima
PFI	16,92	1,143	16	22
Batxillerat	16,70	1,016	14	60
CFGM*	19,43	5,656	16	84
CFGS*	22,44	6,115	17	89

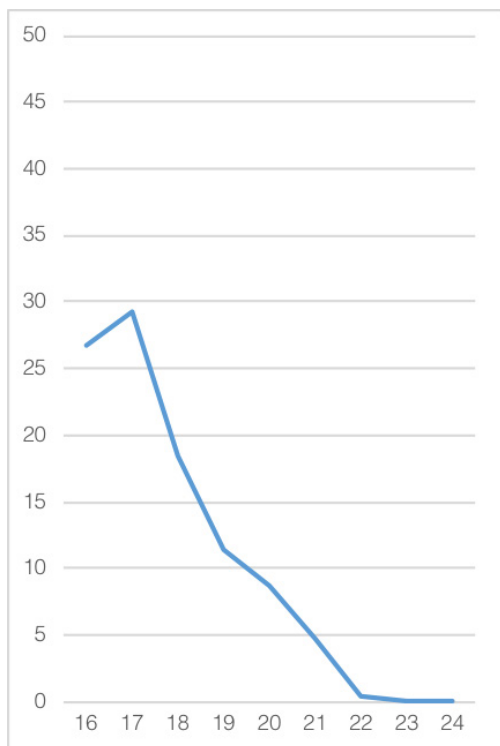
Taula 51. Edat de l'alumnat en els ensenyaments postobligatoris, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació. Nota * = les dades fan referència al curs 2018-2019

	Mitjana	Desviació estàndard	Mínima	Màxima
PFI	17,26	1,376	16	22
Batxillerat	16,72	1,027	15	60
CFGM*	19,54	5,418	16	68
CFGS*	22,02	5,377	17	67

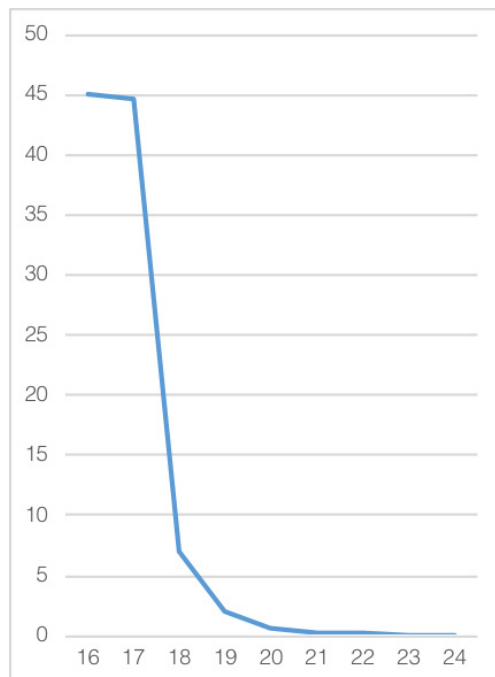

Gràfic 167. Distribució de l'alumnat PFI segons edat, Barcelona, 2019-2020

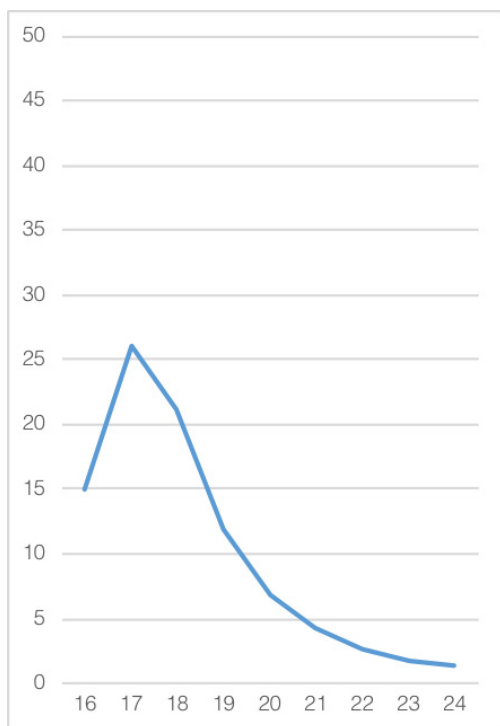
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 168. Distribució de l'alumnat Batxillerat segons edat, Barcelona, 2019-2020

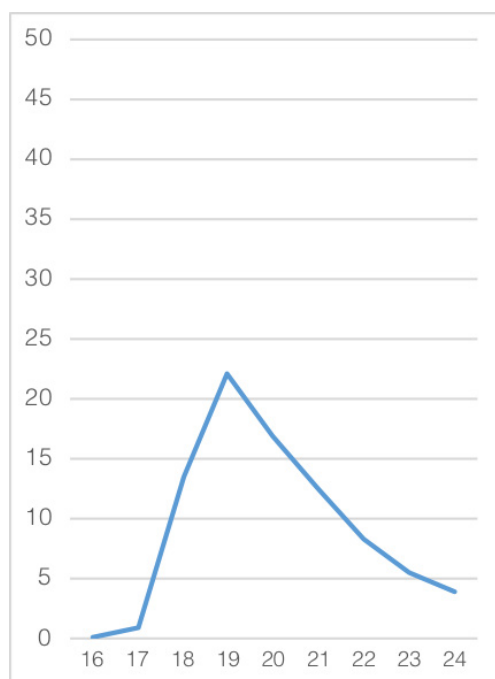
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 169. Distribució de l'alumnat de CFGM segons edat, Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 170. Distribució alumnat CFGS segons edat, Barcelona, 2018-2019

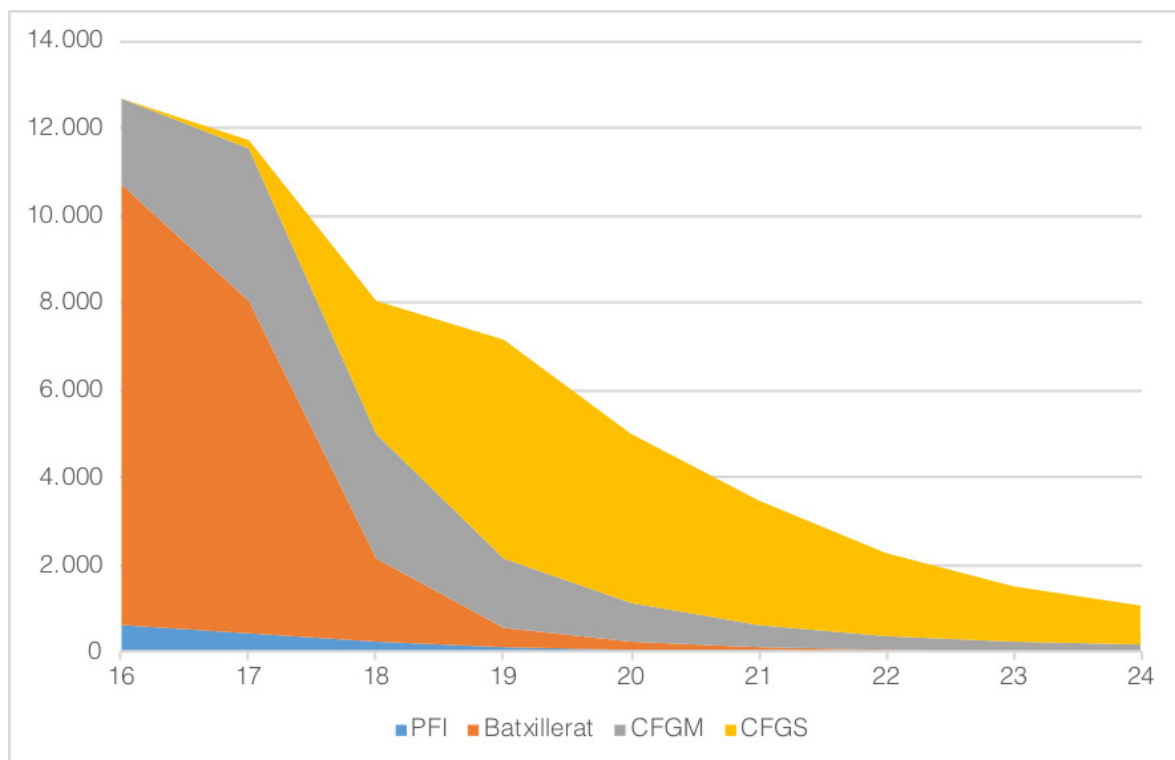

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Conseqüentment, mentre que l'alumnat d'entre 16 i 17 anys està sovint matriculat a Batxillerat, a partir dels 18 anys en endavant la majoria d'alumnat està matriculat a la FP (Gràfics 171 i 172).

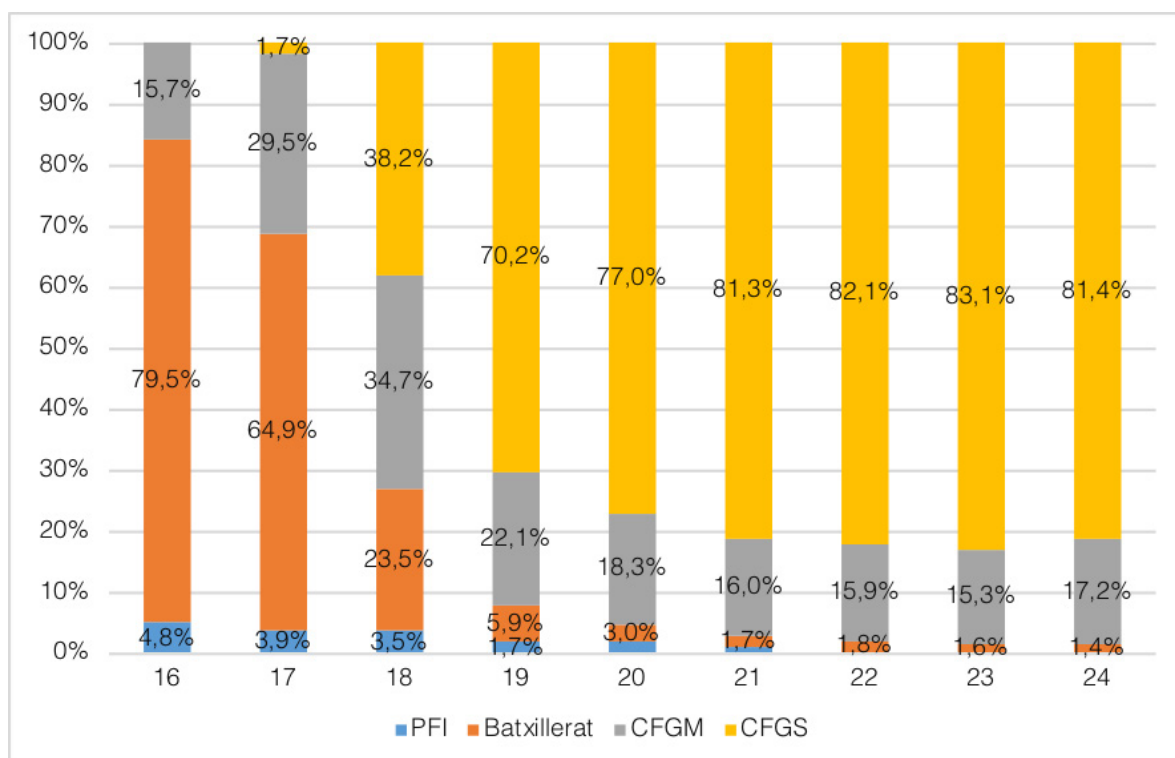
Gràfic 171. Alumnat segons edat (N), en els ensenyaments postobligatoris, Barcelona 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 172. Distribució de l'alumnat segons edat en els ensenyaments postobligatoris (%), Barcelona 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

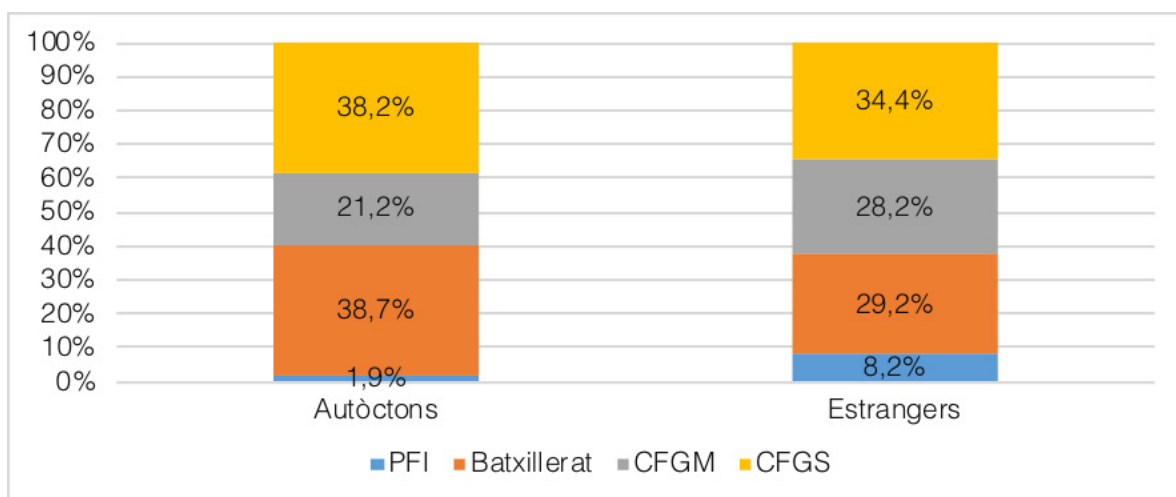

Hi ha dos grans factors que expliquen aquesta diferència: la repetició en etapes prèvies de l'alumnat de la FP; la reincorporació als estudis de joves provinents del mercat laboral (un retorn als estudis com a mecanisme de defensa i reciclatge professional en un context de crisi econòmica i ocupacional posterior a 2008) (IIAB, 2019b; Valiente et al., 2014). És per això que el major percentatge d'alumnat major de 20 anys fou en els moments de màxima intensitat de la crisi econòmica: tant a CFGM (37,7% d'alumnat major de 20 anys el 2013/2014 per només 29% al 2017/2018: una reducció de 8,7 punts percentuals) com a CFGS (del 76,7% al 67,1%: menys de 9,6% punts percentuals en el, mateix període) (Termes, 2020). Evidentment, la major edat mitjana i la gran heterogeneïtat de perfils en el sí de la FP tenen conseqüències de caràcter pedagògic.

Pel que fa a la **nacionalitat** de l'alumnat, s'observen patrons de transicions a la secundària postobligatòria fortament diferenciats. D'una banda, l'alumnat de nacionalitat espanyola es troba matriculat tot sovint a Batxillerat (38,7% del total), en un nivell superior al de l'alumnat de nacionalitat estrangera (només el 29,2%). D'altra banda, l'alumnat de nacionalitat estrangera es troba més concentrat en les vies professionalitzadores (PFI, CFGM, CFGS) (70,8% del total) més que no pas l'alumnat de nacionalitat espanyola (61,3%) (Gràfic 173).

Gràfic 173. Distribució de l'alumnat de 16-24 anys (%), segons nacionalitat, en els ensenyaments postobligatoris, Barcelona 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

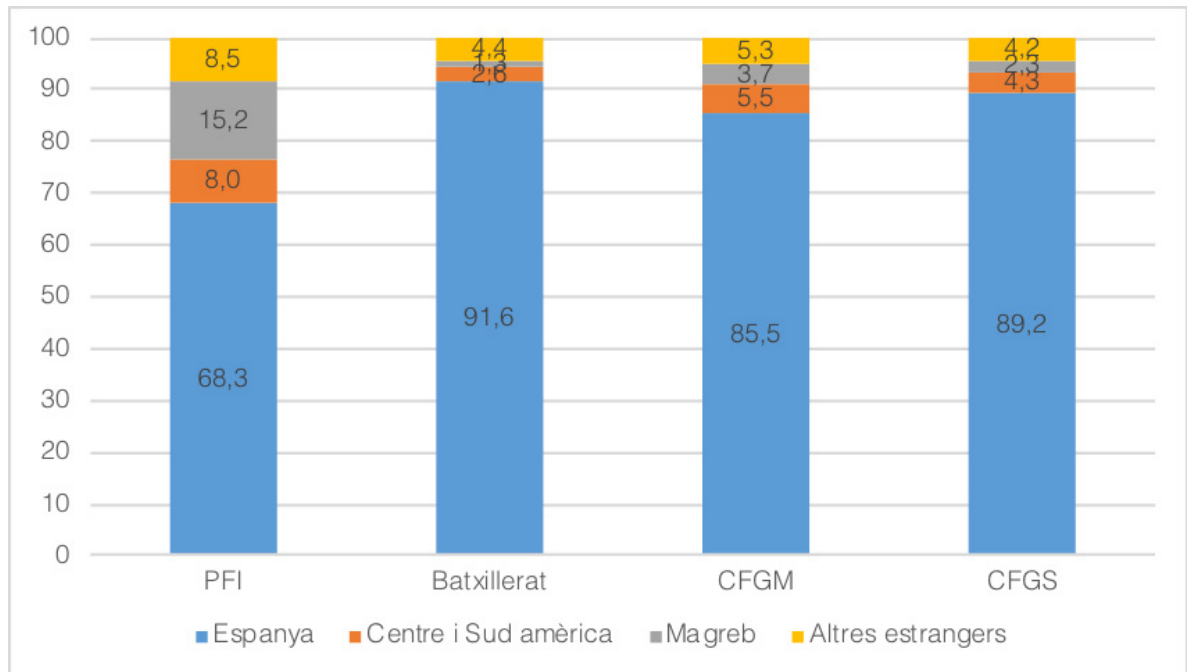

Conseqüentment, en relació al total de matrícula, l'alumnat estranger és només el 8,9% de Batxillerat, però el 10,4% de CFGS, el 14,6% de CFGM i el 35,7% de PFI (Gràfics 174 i 175, relatius a Catalunya i Barcelona, respectivament).

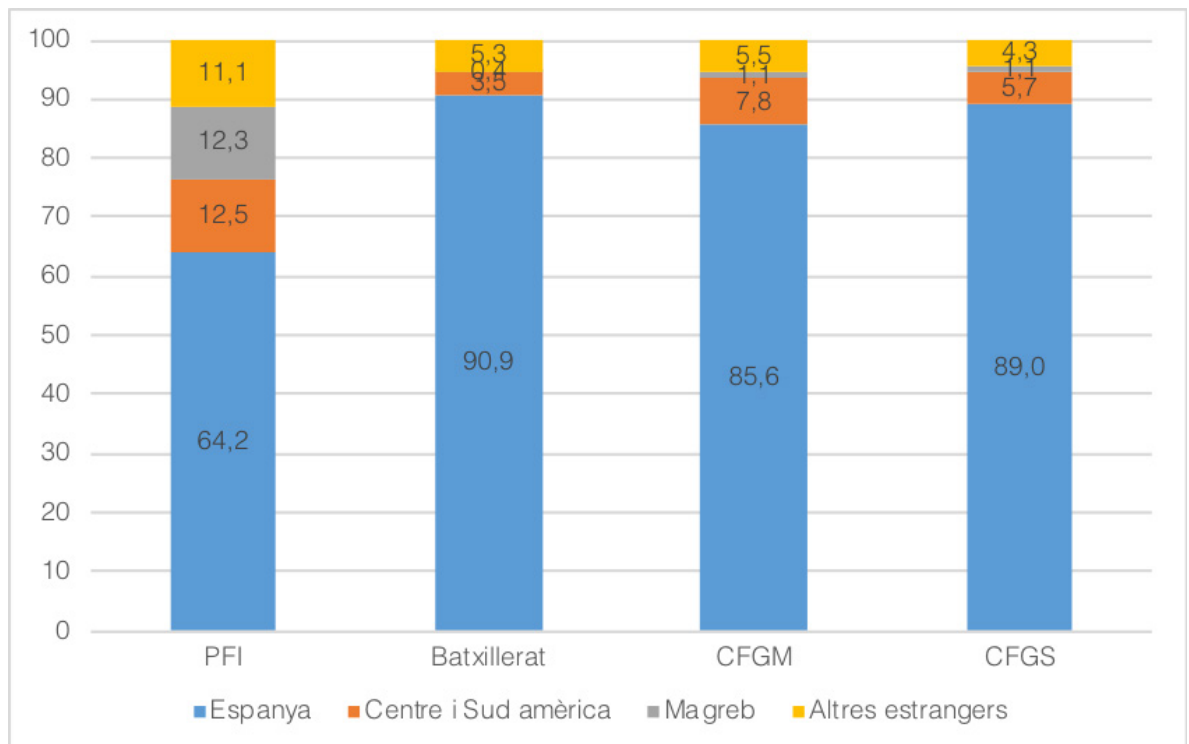
Gràfic 174. Distribució alumnat (%), segons nivell i nacionalitat, Catalunya, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 175. Distribució alumnat (%) segons nivell i nacionalitat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

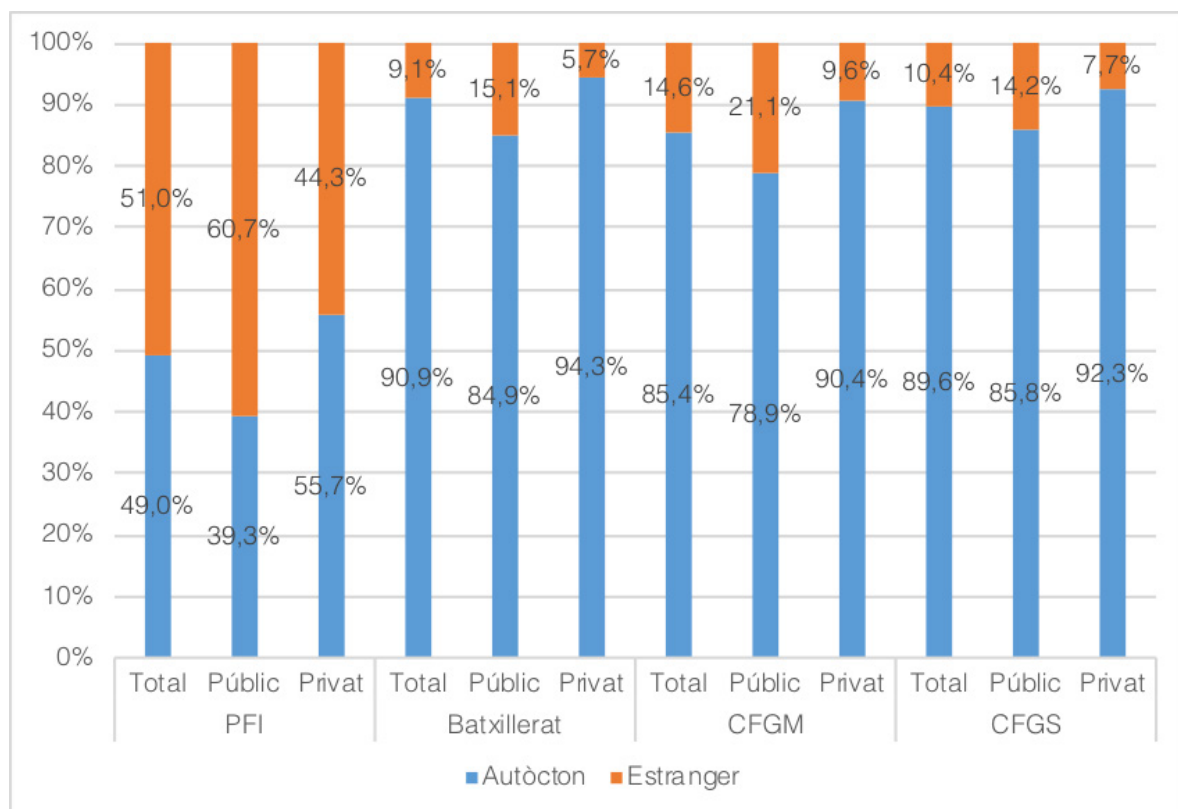

Les diferències segons districtes es visualitzen al següent Gràfic 176.

Gràfic 176. Distribució de l'alumnat de PFI, Batxillerat, CFGM i CFGS (%), segons nacionalitat i titularitat, Barcelona, 2018-2019 i 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Donat que la categoria d'alumnat estranger inclou situacions extremadament diverses, a continuació s'aprofundeix l'anàlisi a partir de la **zona d'origen de l'alumnat de nacionalitat estrangera**, en els grans grups identificats pel Departament d'Educació: Amèrica del Nord, Centre i Sud Amèrica, Magrib, Resta d'Àfrica, Resta d'Unió Europea, Resta d'Europa, Àsia i Oceania.

A Barcelona, l'alumnat de nacionalitat dels països del Magrib es troben matriculats de forma més habitual a PFI (28,4%) així com a la FP (21,4% a CFGM i 38,0% a CFGS).

També l'alumnat de centre i Sud-Amèrica presenta uns itineraris més professionalitzadors, si bé concentrat sobretot a la FP (31,4% CFGM i 38,7% CFGS).

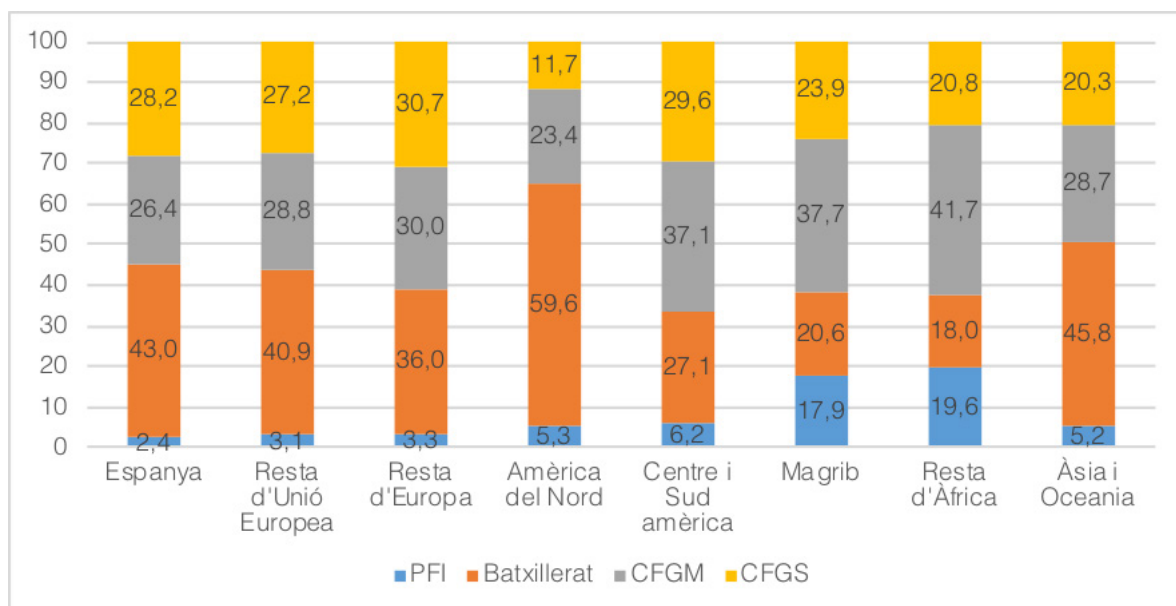
En l'extrem més acadèmic, hi trobem l'alumnat de nacionalitat estrangera d'Amèrica del Nord (51,4% a Batxillerat) d'Àsia i Oceania (42,2%) i resta de la UE (41,1%) (Gràfic 177).

Els patrons de distribució de l'alumnat a Catalunya són molt similars (Gràfic 178).

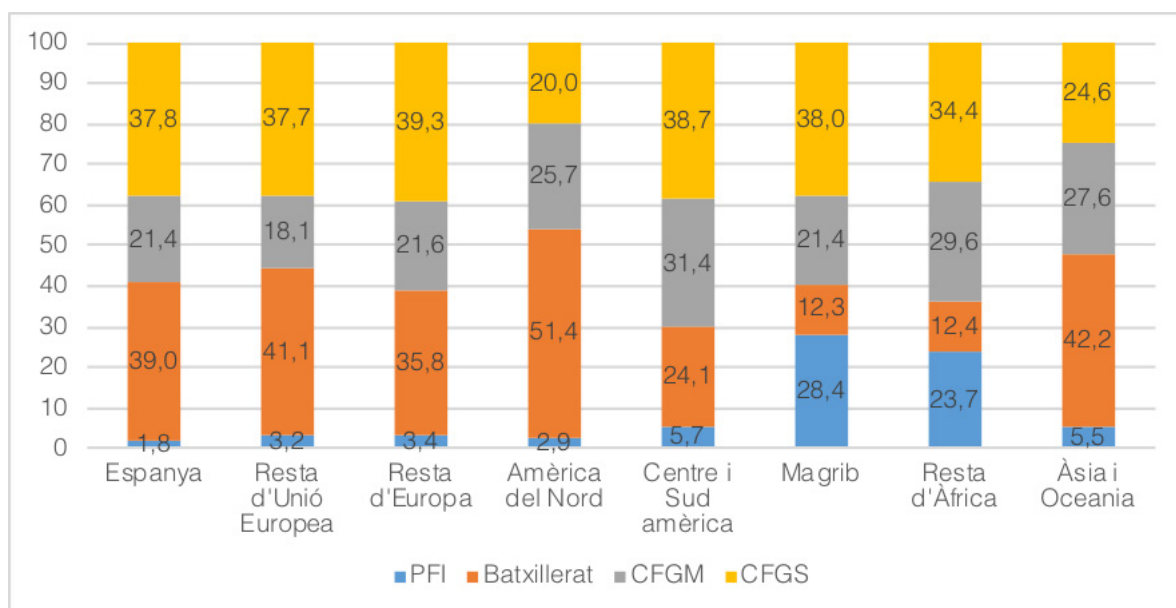
Gràfic 177. Distribució alumnat (%), segons nacionalitat i nivell, Catalunya, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 178. Distribució alumnat (%), segons nacionalitat i nivell, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En paral·lel, s'observa com l'alumnat de totes les nacionalitats estrangers està més habitualment present al sector públic que l'autòcton, però aquesta diferència és més acusada en l'alumnat del Magrib (Taules 52 i 53, relatives a Catalunya i Barcelona -respectivament).

Taula 52. Alumnat matriculat al sector públic (% sobre el total), segons nivell i nacionalitat, Catalunya, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Espanya	Centre i Sud Amèrica	Magrib	Altres estrangers
PFI	69,1	70,3	70,4	72,7
Batxillerat	65,5	82,6	95,5	76,2
CFGM	71,6	78,3	91,3	80,9
CFGS	63,6	69,5	87,9	70,2

Taula 53. Alumnat matriculat al sector públic (% sobre el total), segons nivell i nacionalitat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

	Espanya	Centre i Sud Amèrica	Magrib	Altres estrangers
PFI	33,9	50,8	52,1	14,1
Batxillerat	34,0	67,9	85,4	53,5
CFGM	41,5	61,2	66,4	61,8
CFGS	40,8	56,5	77,2	53,3

4.2.5. La mobilitat de l'alumnat en els ensenyaments postobligatoris

En general la **mobilitat de l'alumnat de secundària postobligatòria** és molt superior a la de nivells educatius anteriors (un fenomen que ocorre tant a Catalunya com a Barcelona). En paral·lel, la mobilitat a Barcelona presenta unes pautes de mobilitat de secundària postobligatòria clarament diferenciades del conjunt de Catalunya.

Així, el percentatge d'alumnat resident a Barcelona que estudia a la mateixa ciutat (quantificat a partir de la Taxa de retenció, TR) és molt elevat: superior al 90%: tant a Batxillerat (96.9% de retenció) com a FP (91,3% i 91,7% de retenció).

La taxa de retenció de Barcelona és superior a la de Catalunya, tant a Batxillerat (TR del 74,7%) com, sobretot, a FP (TR 46,9% i 39,4%) (Gràfics 178, 179 i 180).

El fet que la TR de Barcelona sigui superior a la de Catalunya ha estat identificat tant en cursos anteriors com al 2019-2020 (IIAB, 2019b)²⁴.

En canvi, el pes relatiu de l'alumnat extern estudiant a Barcelona i a la resta de municipis de Catalunya. A Barcelona el percentatge d'alumnat extern és del 19,4% a Batxillerat, 43,9% a CFGM i 55,4% a CFGS (en tots casos inferiors a la mitjana catalana, de 25,8%, 54,1% i 62,3% respectivament) (Gràfics 179, 180 i 181).

Com veurem més endavant, el resultat d'aquest patró de mobilitat característic de Barcelona (elevada retenció combinada amb moderada atracció) són dinàmiques centralitzadores en relació al seu entorn immediat metropolità²⁵.

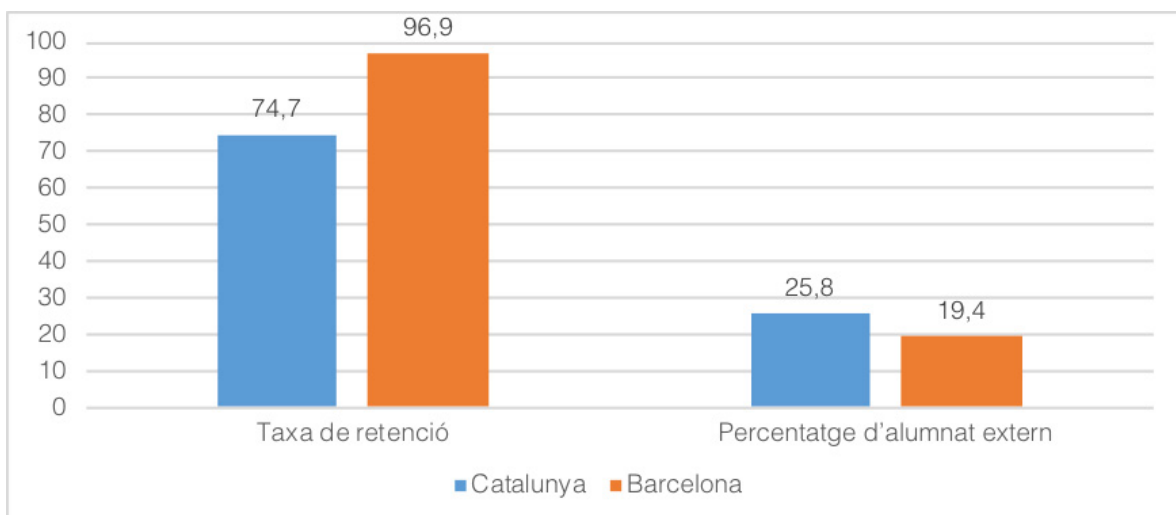
24 Segons el CEB (CEB, 2020a), a partir de dades del RALC relatives a 2019-2020, l'alumnat que viu fora de Barcelona però estudia a la ciutat a batxillerat és del 19,3%, mentre que el de CFGM és del 42,3% i el de PFI del 53,6%.

25 Tot i que s'escapa als objectius específics d'aquest informe, és important assenyalar que aquesta dinàmica de mobilitat centralitzadora té conseqüències en termes de transport. Així, l'Enquesta a la Joventut de Catalunya (EJC), mostra que els i les joves de l'àmbit metropolità tenen més mobilitat per motius d'estudis que els i les de la resta de Catalunya i més ús i dependència del transport públic (Gomà & Soler, 2017).

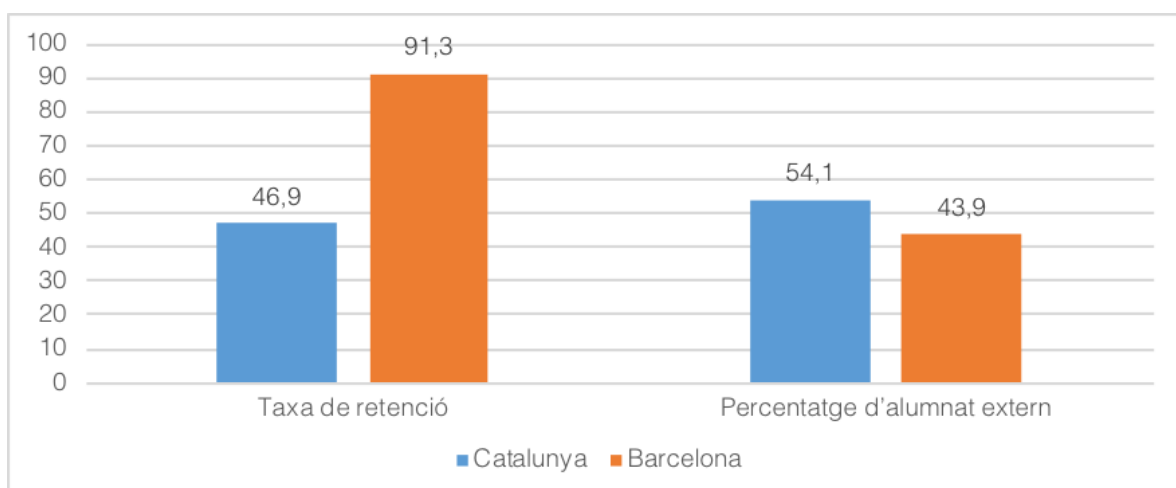
Gràfic 179. Taxa de retenció i percentatge d'alumnat extern del municipi, Batxillerat, Catalunya i Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis no universitaris (EMOESC) de l'Idescat

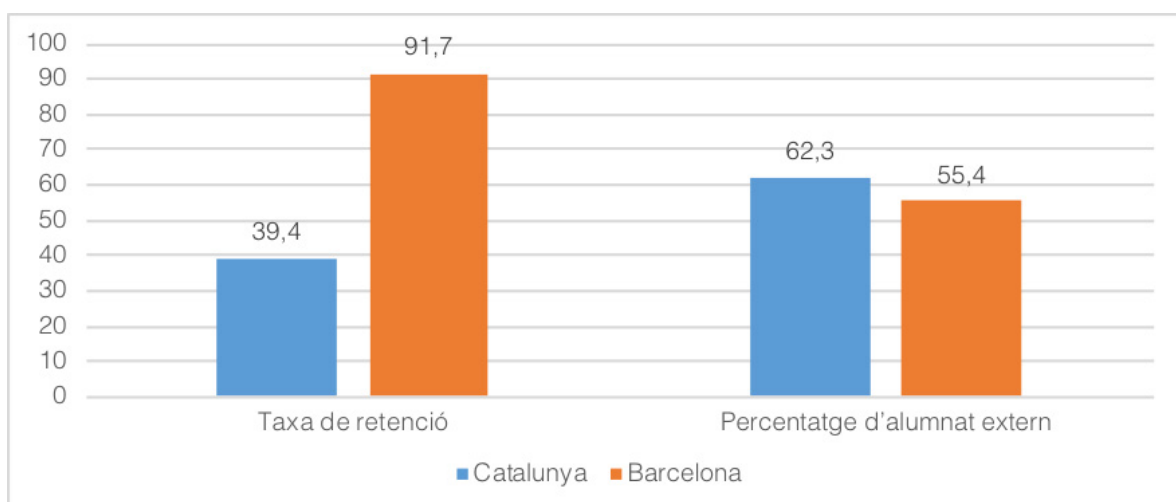
Gràfic 180. Taxa de retenció i percentatge d'alumnat extern del municipi, CFGM, Catalunya i Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis no universitaris (EMOESC) de l'Idescat

Gràfic 181. Taxa de retenció i percentatge d'alumnat extern del municipi, CFGS, Catalunya i Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis no universitaris (EMOESC) de l'Idescat

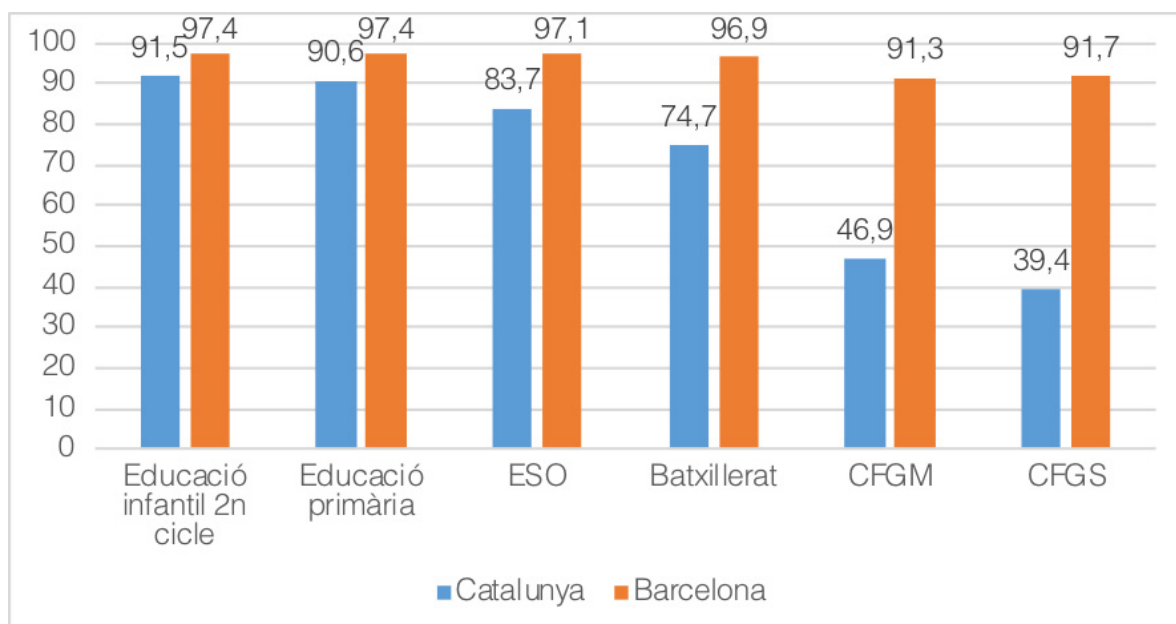

Tal com avançàvem a l'inici del capítol, la mobilitat augmenta en la mesura que avancen els cursos educatius (això és: taxa de retenció es va reduint i el percentatge d'alumnat extern va augmentant).

Alhora, s'observa que els patrons de mobilitat de Barcelona i la resta de municipis catalans son més semblants en les primeres etapes educatives (Educació Infantil i Primària, ESO), i més diferents en els ensenyaments postobligatoris (Batxillerat i, especialment, FP). Aquesta evolució s'observa tant en relació a la TR com al percentatge d'alumnat extern (Gràfics 182 i 183).

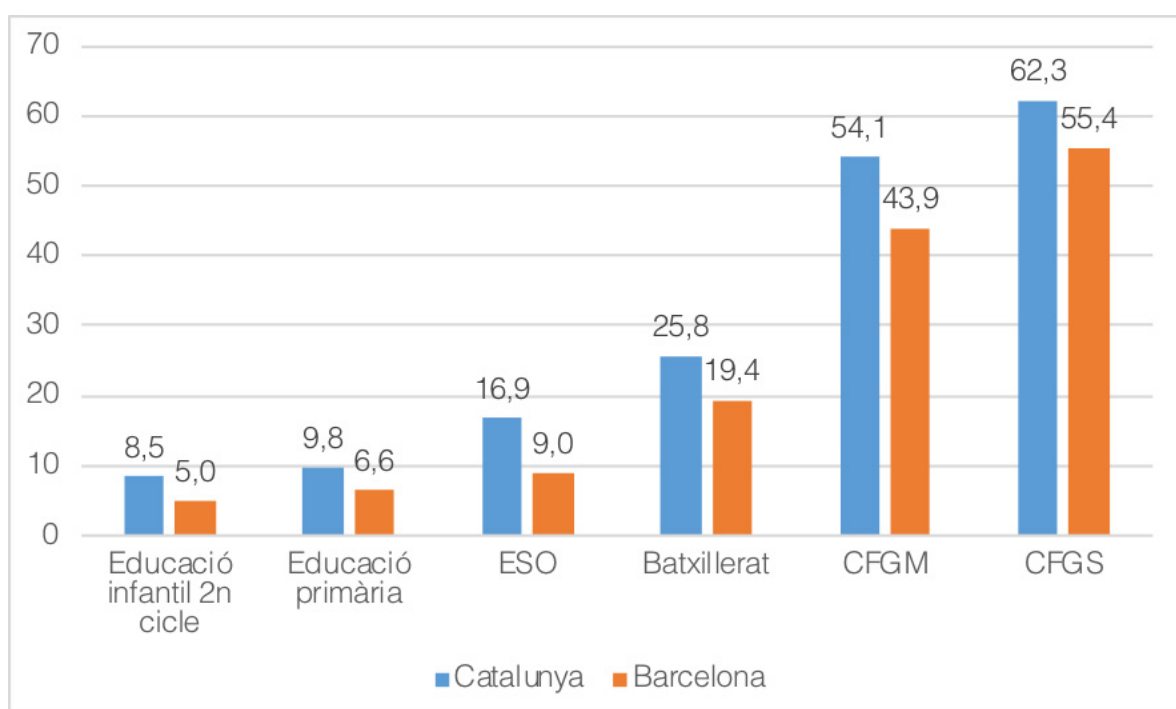
Gràfic 182. Taxa de retenció, segons nivell, a Catalunya i Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 183. Alumnat extern (%), segons nivell, a Catalunya i Barcelona, 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

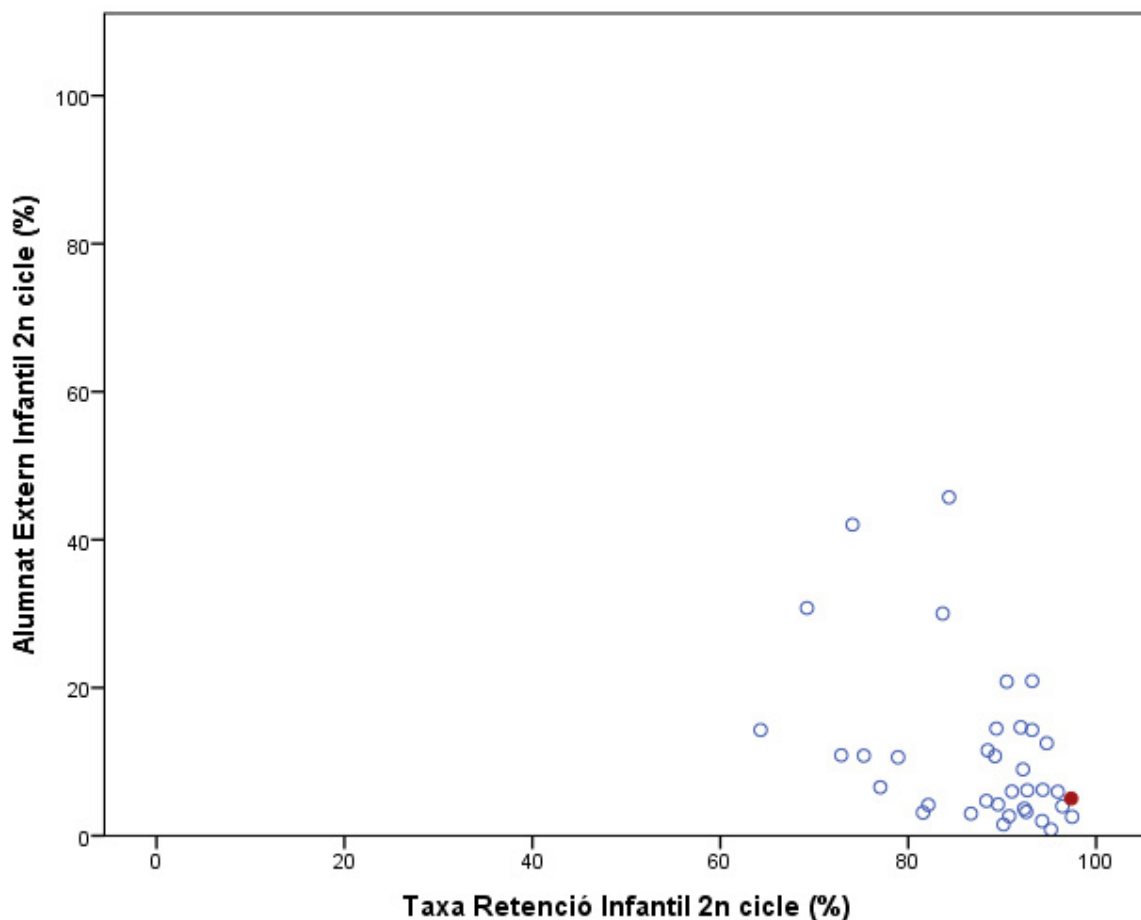

En aquest sentit, Barcelona representa un model de mobilitat excepcional -en el sentit de fora del comú o no habitual- en comparació amb els altres 35 municipis constituents de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

Si bé existeixen força semblances amb la resta de municipis metropolitans en els nivells d'Educació infantil de 2n cicle, Primària i ESO les diferències són molt més acusades a postobligatòria -en especial a la FP (Gràfics 184, 185 i 186, en que cada punt representa un municipi, i el punt vermell representa Barcelona),.

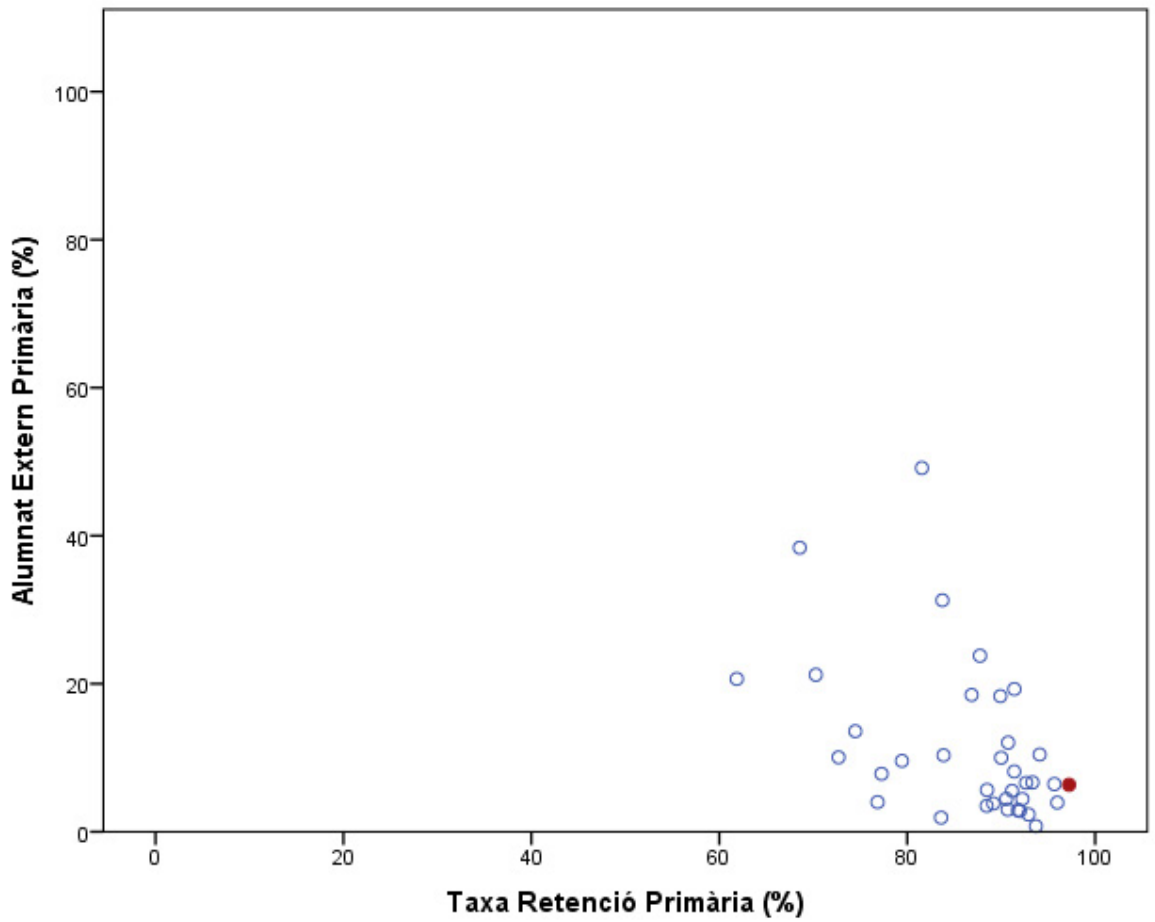
Gràfic 184. Alumnat extern i Taxa de retenció (%), Educació infantil de 2n cicle, Barcelona i municipis de l'AMB, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

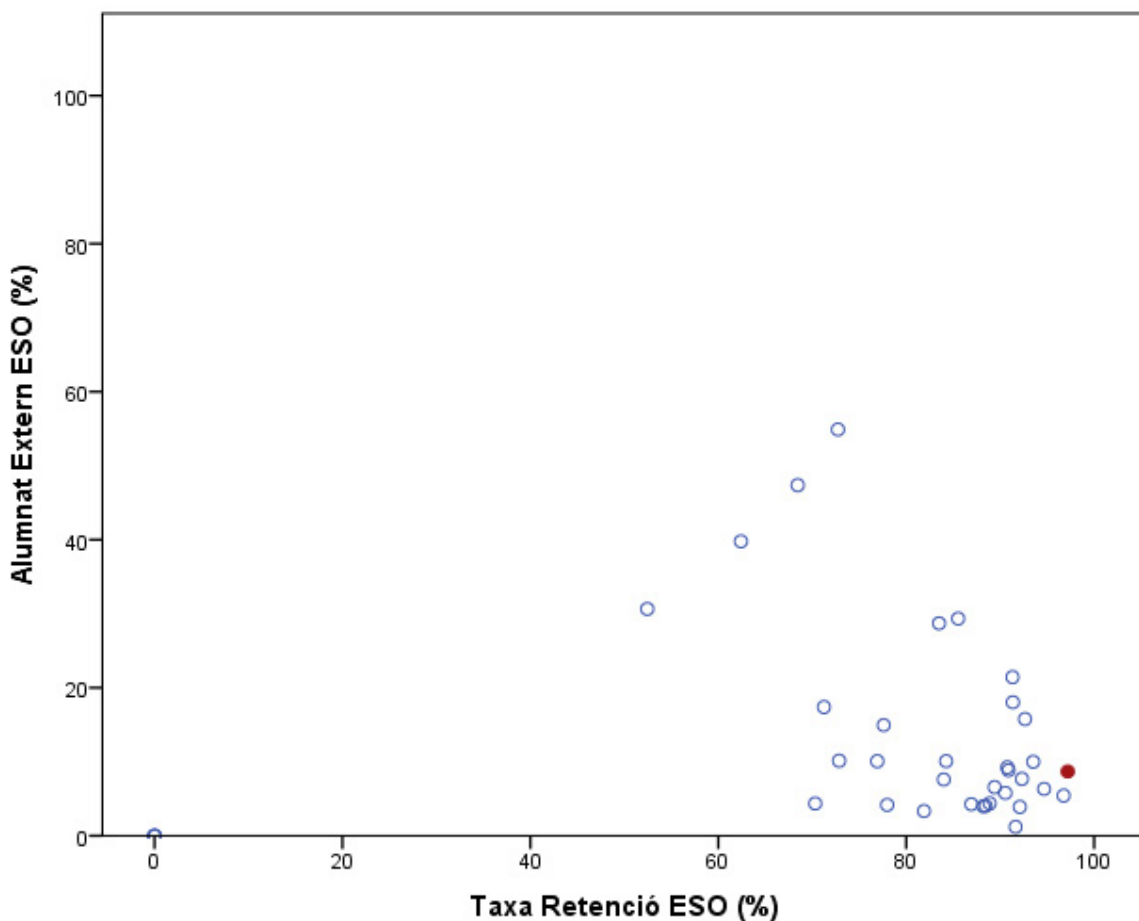
Gràfic 185. Alumnat extern i Taxa de retenció (%), Primària, Barcelona i municipis de l'AMB, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

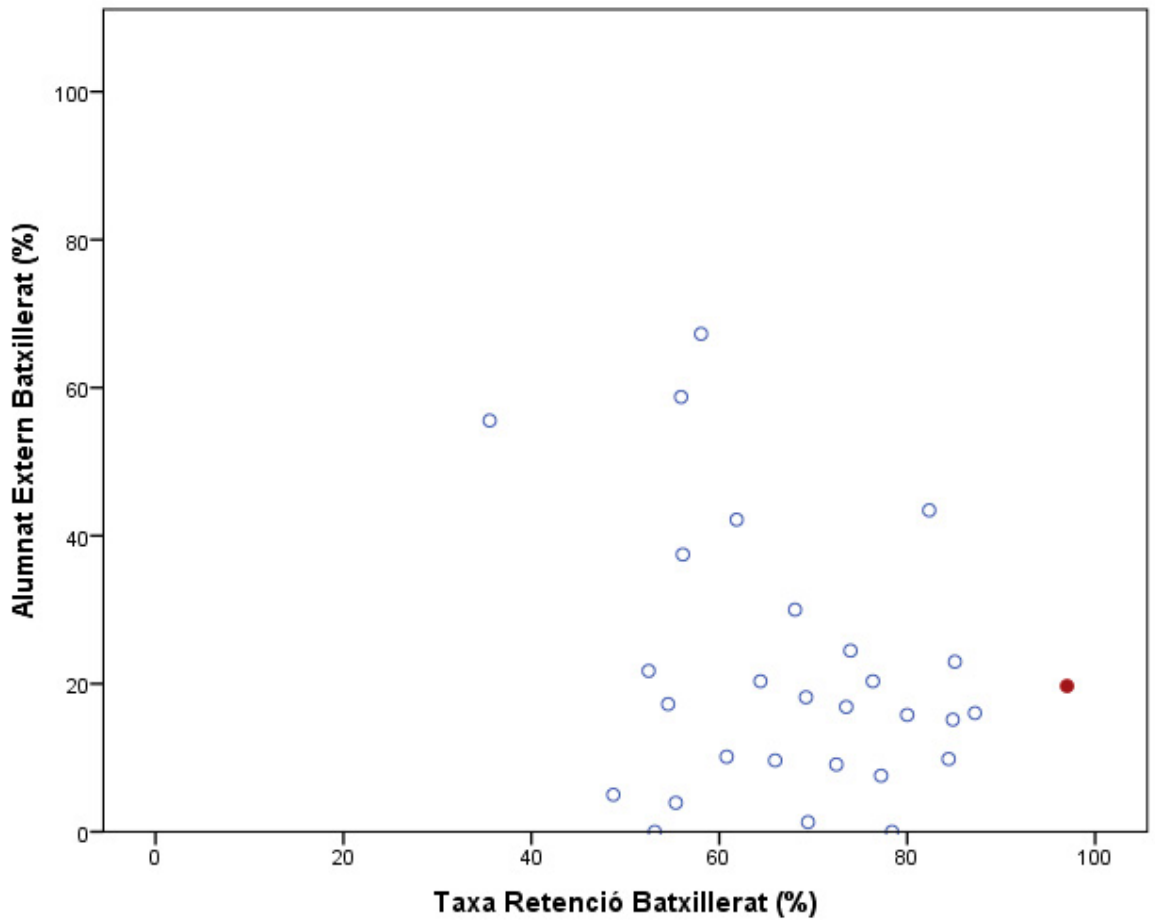
Gràfic 186. Alumnat extern i Taxa de retenció (%), ESO, Barcelona i municipis de l'AMB, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

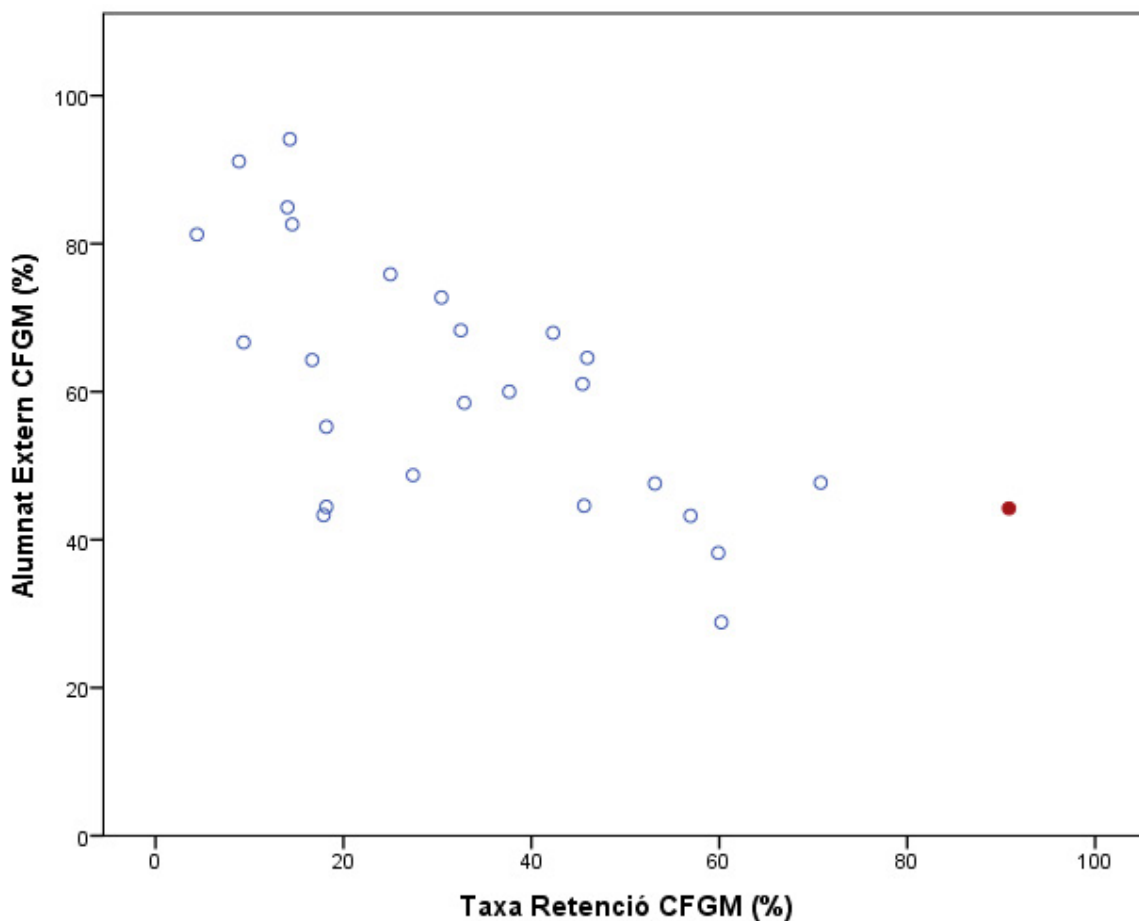
Gràfic 187. Alumnat extern i Taxa de retenció (%), Batxillerat, Barcelona i municipis de l'AMB, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

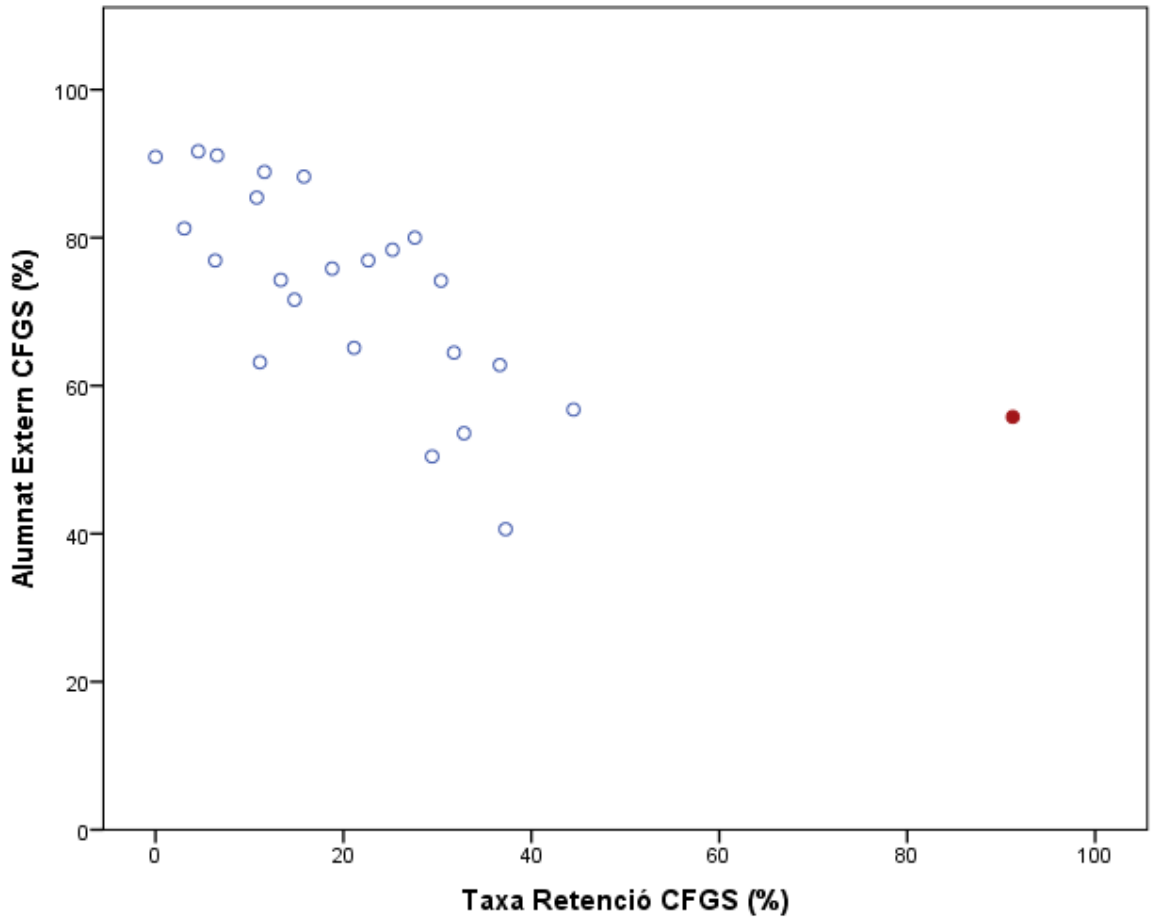
Gràfic 188. Alumnat extern i Taxa de retenció (%), CFGM, Barcelona i municipis de l'AMB, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 189. Alumnat extern i Taxa de retenció (%), CFGS, Barcelona i municipis de l'AMB, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

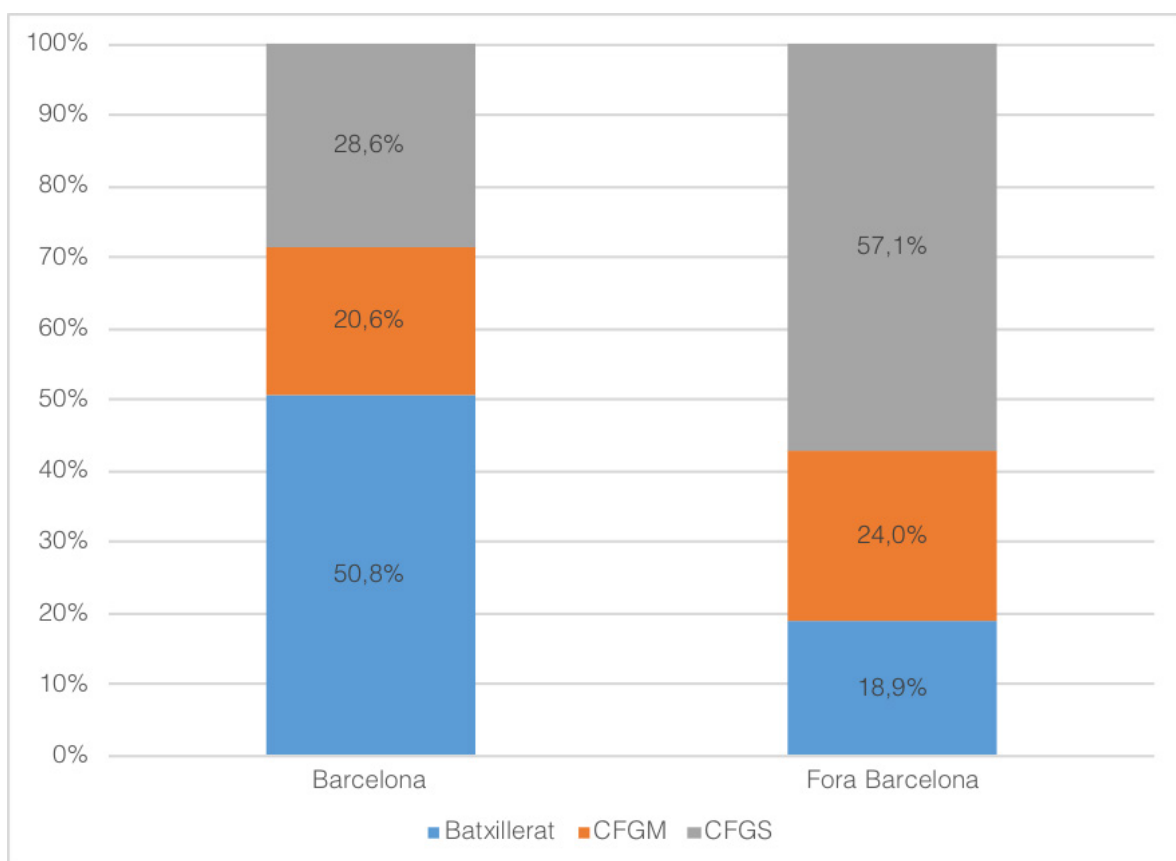

Per tal de copsar l'impacte de la mobilitat en l'estructura dels ensenyaments postobligatoris, a continuació es **compara la matriculació a secundària postobligatòria de l'alumnat resident a Barcelona amb la del que no hi resideix**, en termes de nivells educatius, titularitat dels centres, especialitats formatives, els instituts en que ho fan, o la distribució territorial de l'alumnat no resident a Barcelona.

En termes de **nivells educatius** les diferències són substancials. L'alumnat no resident a Barcelona ve a estudiar-hi en gran mesura FP (en un 81,1% dels casos, sobretot CFGS, 57,1%), i en menor grau a Batxillerat (18,9%). En canvi, l'alumnat resident a Barcelona estudia tant Batxillerat com FP (50,8% i 49,2%, respectivament) (Gràfic 190).

Gràfic 190. Matriculació d'alumnat (%), segons nivell i residència de l'alumnat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

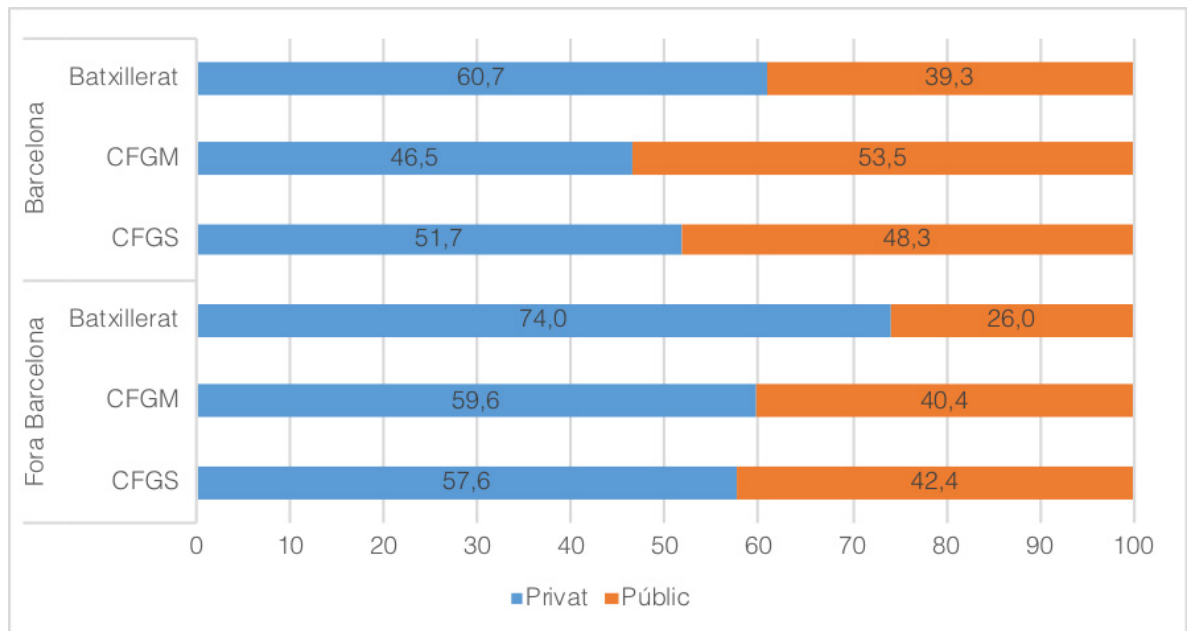

En relació a la **titularitat**, l'alumnat resident fora de la ciutat es matricula de forma més habitual al sector privat (61,2%) que no pas l'alumnat resident a la ciutat (55,2%). Aquest patró es dona a tots els nivells educatius de secundària postobligatòria: l'alumnat resident fora de Barcelona opta per la titularitat privada a Batxillerat (74,0%), CFGM (59,6%) i CFGS (57,6%). En canvi, l'alumnat resident a Barcelona opta pel sector en molt menor grau en cadascun d'aquests nivells: 60,7% a Batxillerat, 46,5% a CFGM i 51,7% a CFGS (Gràfic 191).

Gràfic 191. Alumnat de secundària postobligatòria (%), segons nivell, titularitat i municipi de residència, Barcelona, 2019-2020

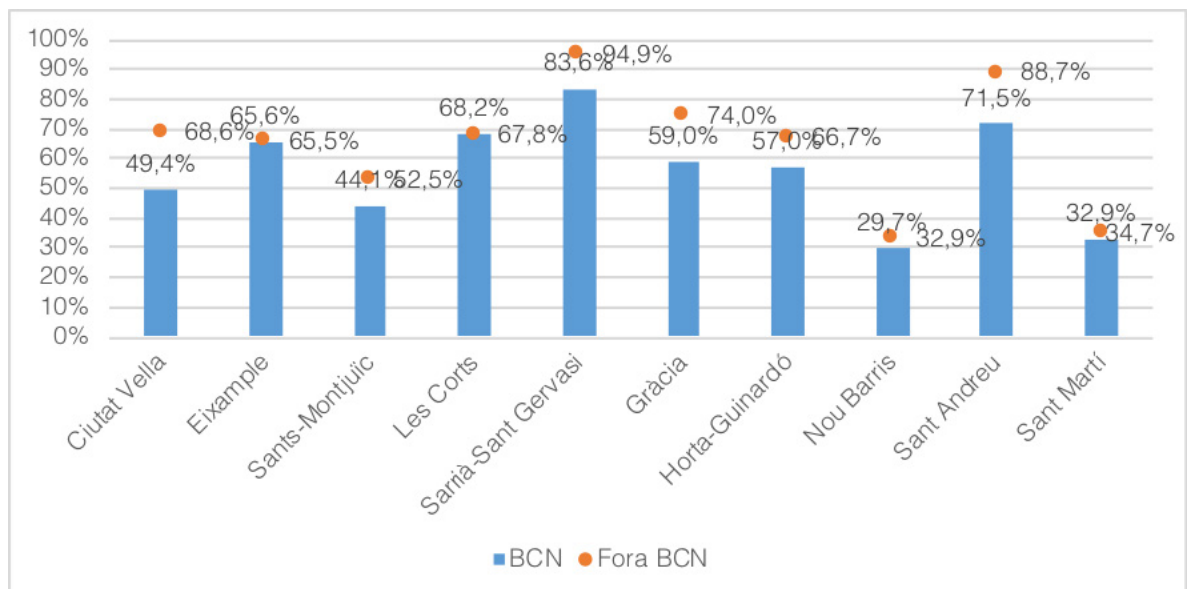
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

La dinàmica general de ciutat, prèviament descrita, es dóna també en tots i cadascun dels districtes de la ciutat, en que l'alumnat resident fora de Barcelona es matricula de forma més habitual al sector privat que el resident a Barcelona: tant Batxillerat, com CFGM i CFGS²⁶(Gràfics 192, 193 i 194).

Gràfic 192. Matrícula privada de Batxillerat (%), segons districtes i residència de l'alumnat, Barcelona, 2019-2020

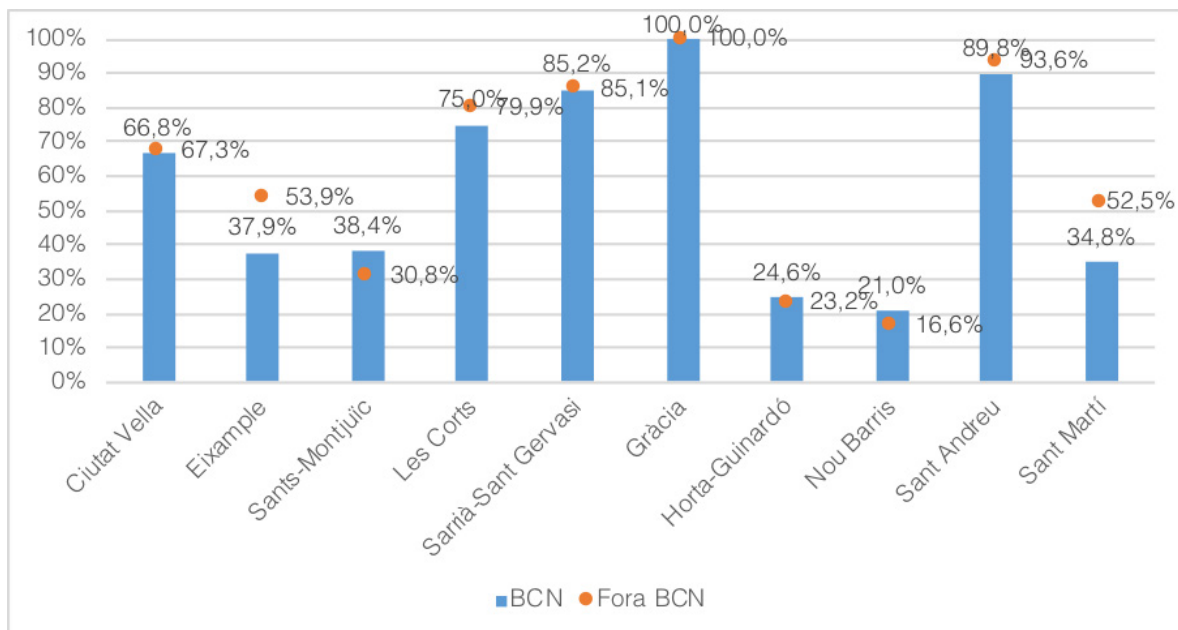
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

26 Cal notar que les dades del CEB, a diferència del Departament, sí que comptabilitzen oferta de FP pública: és el cas de l'Institut Rubió i Tudurí. És per això que les dades presentades a continuació divergeixen de les presentades anteriorment.

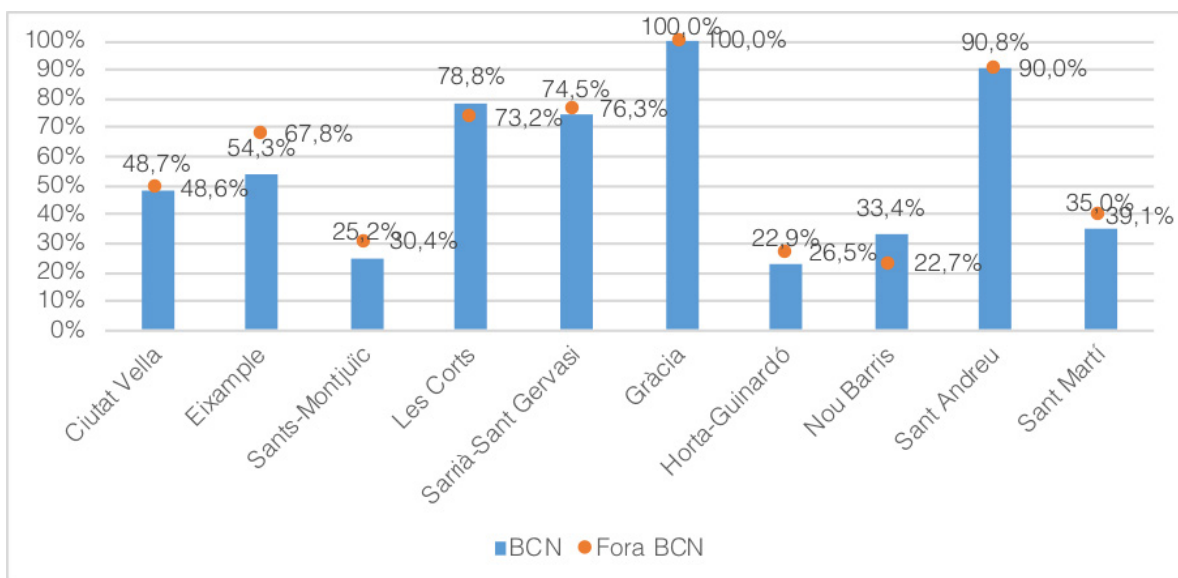
Gràfic 193. Matrícula privada de CFGM (%), segons districtes i residència de l'alumnat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Gràfic 194. Matrícula privada de CFGS (%), segons districtes i residència de l'alumnat, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

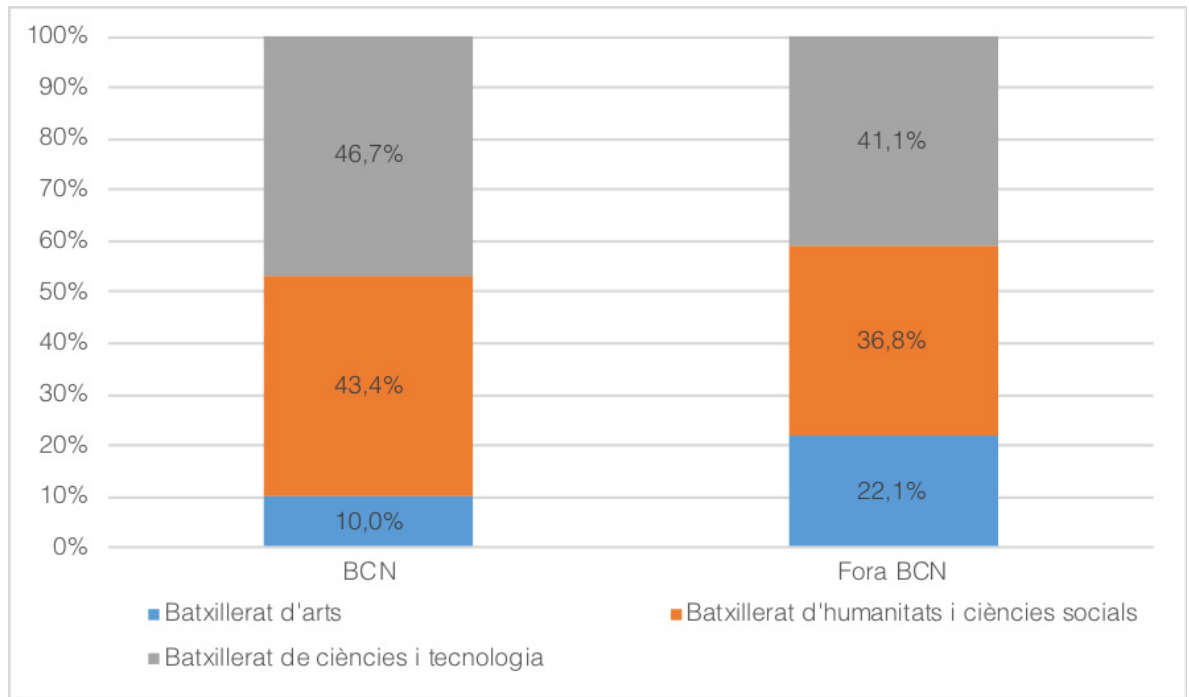

Alhora, l'alumnat resident fora de Barcelona es matricula de forma més freqüent en algunes **especialitats formatives**. En el cas de Batxillerat, l'especialitat amb major capacitat d'atracció és l'artística. Així, un 22,1% de l'alumnat resident fora de Barcelona estudia Batxillerat artístic -en comparació amb només el 10% dels residents a Barcelona (Gràfic 195).

Gràfic 195 Alumnat de Batxillerat (%), segons modalitat i municipi de residència, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

En aquest sentit, els municipis que més alumnat aporten al Batxillerat artístic de Barcelona són, en general, ciutats en que la modalitat artística té un pes relatiu reduït.

La propera Taula 54 mostra els municipis que més alumnat aporten al Batxillerat artístic de Barcelona. En aquests municipis, el pes relatiu de Batxillerat d'arts sobre el conjunt de modalitats de Batxillerat és significativament inferior a la mitjana de Barcelona (11,8%). Destaca especialment el escàs pes de la matrícula de Batxillerat artístic a L'Hospitalet de Llobregat (2,2%), Sant Cugat del Vallès (5,3%), Esplugues de Llobregat (2,9%) o Sant Adrià del Besòs (0,0%). Aquests municipis aporten, respectivament, 100, 84, 26 i 16 alumnes a Barcelona.

Taula 54. Alumnat de Batxillerat (N i %), segons modalitat i municipi de residència, municipis seleccionats, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Alumnat de Batxillerat (totes les modalitats) estudiant al municipi (N)	Alumnat de Batxillerat d'arts estudiant al municipi (N)	Alumnat de Batxillerat d'arts al municipi (%) sobre totes modalitats Batxillerat	Alumnat resident al municipi que estudia Batxillerat d'arts a Barcelona (N)
--	--	---	--

Barcelona	23.205	2.743	11,8	1.909
L'Hospitalet de Llobregat	2.460	54	2,2	100
Sant Cugat del Vallès	1.697	90	5,3	84
Badalona	2.679	220	8,2	49
Cornellà	690	58	8,4	38
El Prat de Llobregat	550	54	9,8	38
Sta. Coloma de Gramenet	1.123	79	7,0	28
Esplugues de Llobregat	802	23	2,9	26
Sant Adrià del Besòs	414	0	0,0	16
Sant Boi de Llobregat	867	58	6,7	21

Pel que fa a les especialitats formatives de la FP, s'observa, però, major similitud entre els patrons de matriculació d'alumnat resident a Barcelona i aquell que resideix fora del municipi (Taules 55 i 56).

L'alumnat resident a Barcelona es matricula de forma lleugerament més freqüent a les famílies d'Activitats comercials, Cures auxiliars d'infermeria, Gestió administrativa i Sistemes microinformàtics i xarxes (CFGM) i Administració i finances (CFGS). En canvi, l'alumnat resident fora del municipi accedeix una mica més habitualment a les famílies d'Electromecànica de vehicles automòbils i Video discjòquei i so (CFGM) i Automoció (CFGS). No es tracta, però, de diferències substancials.

Taula 55. Alumnat de CFGM (%), segons família i residència, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Família	Residència Barcelona	Residència fora Barcelona
Activitats comercials	6,2%	3,5%
Atenció a persones en situació de dependència	5,8%	4,9%
Carrosseria	1,9%	1,3%
Conducció d'act. Fisicoesportives medi natural	4,3%	4,7%
Cuina i gastronomia	3,6%	5,1%
Cures auxiliars d'infermeria	14,6%	12,6%
Electromecànica de vehicles automòbils	5,1%	9,1%
Emergències sanitàries	3,0%	3,7%
Estètica i bellesa	3,6%	5,2%
Farmàcia i parafarmàcia	3,4%	2,6%
Gestió administrativa	8,8%	5,5%
Instal·lacions elèctriques i automàtiques	2,6%	1,9%
Perruqueria i cosmètica capil·lar	2,3%	2,8%
Sistemes microinformàtics i xarxes	15,0%	11,2%
Video discjòquei i so	2,7%	6,3%
*Altres	17,1%	19,5%
TOTAL	100%	100%

Taula 56. Alumnat de CFGS (%), segons família i residència, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Família	Residència Barcelona	Residència fora Barcelona
Administració de sistemes informàtics en xarxa	3,9%	2,3%
Administració i finances	7,3%	3,9%
Anatomia patològica i citodiagnòstic	1,2%	1,5%
Animacions en 3D, jocs i entorns interactius	1,4%	2,7%
Automatització i robòtica industrial	1,5%	1,7%
Automoció	2,6%	4,1%
Comerç internacional	3,6%	2,8%
Condicionament físic	2,9%	2,5%
Desenvolupament d'aplicacions multiplataforma	3,9%	2,8%
Desenvolupament d'aplicacions web	2,7%	1,9%
Dietètica	1,7%	1,8%
Direcció de cuina	1,0%	1,3%
Educació infantil	7,0%	5,3%
Ensenyament i animació socioesportiva	4,3%	3,3%
Gestió d'allotjaments turístics	1,3%	1,5%
Higiene bucodental	2,9%	3,1%
Imatge per al diagnòstic i medicina nuclear	2,7%	4,9%
Integració social	6,7%	5,0%
Laboratori clínic i biomèdic	2,6%	2,9%
Laboratori d'anàlisi i control de qualitat	1,0%	1,0%
Màrqueting i publicitat	4,9%	5,2%
Producció d'audiovisuals i espectacles	1,1%	1,5%
Realització proj. Audiovisuals i espectacles	1,2%	2,0%
So per a audiovisuals i espectacles	1,2%	2,0%
*Altres	29,3%	33,0%
TOTAL	100%	100%

A més a més de les especialitats formatives, és interessant analitzar **la matrícula de l'alumnat no resident a Barcelona segons centres educatius**. En aquest sentit, la propera anàlisi mostrarà com alguns instituts específics (tant de Batxillerat com de FP) matriculen de forma molt elevada alumnat no resident a Barcelona. Es tracta de centres referència que tenen una gran capacitat d'atracció per l'alumnat resident fora del municipi.

La propera Taula 57 mostra el percentatge d'alumnat no resident a Barcelona als diferents instituts de la ciutat, segons titularitat (170 privats, 93 públics) i ensenyament impartit (161 Batxillerat, 102 FP). S'observa com, tot i que els instituts privats i els de FP tenen més alumnat no resident a Barcelona que els instituts públics i de Batxillerat, la diversitat interna en cadascuna d'aquestes categories és elevada (expressada en la desviació típica: de més del 20% en instituts segons titularitat, i de més del 16% en instituts segons ensenyament impartit).

Taula 57. Alumnat no resident a Barcelona en instituts sobre el total de la matrícula dels centres (mitjana en % i desviació típica), segons titularitat i ensenyament impartit, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

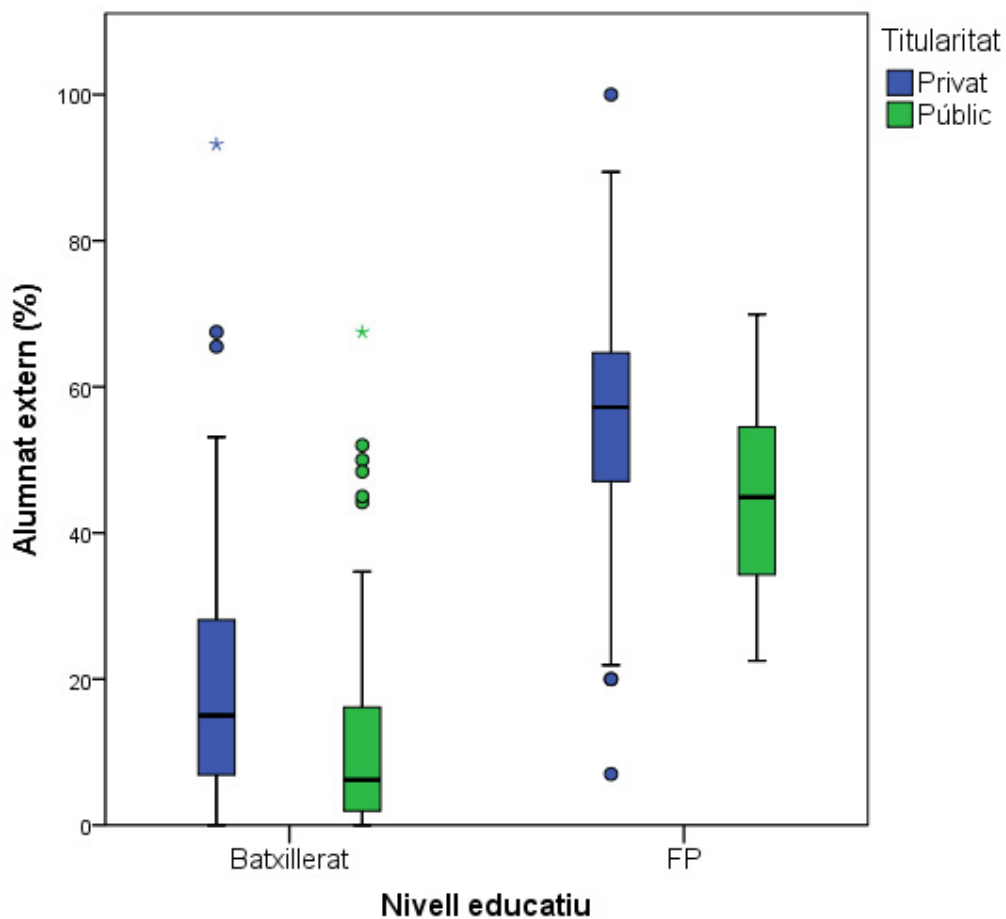
		N	Mitjana en %	Desviació típica en %
Titularitat	Privat	170	35,3	24,6
	Públic	93	22,4	20,6
Ensenyament	Batxillerat	161	17,0	16,9
	FP	102	52,5	16,2

Aquesta desviació típica es visualitza al proper Gràfic 196, en que s'observa com alguns centres matriculen desproporcionadament alumnat resident fora de Barcelona (dins de la seva categoria, de titularitat i ensenyament) –es tracta de casos atípics superiors que són representants com punts superiors al diagrama de caixa.

Gràfic 196. Alumnat extern en centres educatius (%), segons titularitat i ensenyament, Barcelona. 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

A partir de la capacitat d'atracció d'alumnat no resident a Barcelona²⁷ s'han identificat sis tipologies d'instituts amb alta capacitat d'atracció o de referència (Taula 58), que es descriuen a continuació -ordenades a partir del grau en que matriculen al conjunt de l'alumnat no resident a Barcelona.

- **Hubs de FP** (N=17), això és: instituts de FP, tant públics com privats, amb una oferta formativa altament especialitzada i sovint amb alta demanda (p.ex., famílies de Disseny i art, Hoteleria i turisme, Imatge i so, Informàtica i comunicacions, Química, Sanitat). Són instituts grans (546,9 alumnes de mitjana per institut), i el 59,6% del seu alumnat no resideix a Barcelona. En termes de ciutat, matriculen més d'un terç (el 35,5%) d'alumnat no resident a Barcelona²⁹.
- **Grans institucions de FP i Batxillerat** (N=18): són instituts que ofereixen diverses ofertes formatives (FP, Batxillerat i, ocasionalment, d'altres, com PFI), tot i que la matrícula d'alumnat s'inclina clarament en favor de FP (el 89,9% de l'alumnat total). Alhora, es tracta d'institucions amb un elevat nombre d'alumnat per institut (645,2). Aquestes grans institucions matriculen, de mitjana, un 44,0% d'alumnat no resident a Barcelona. En termes de ciutat, un terç de l'alumnat no resident a Barcelona està matriculat en aquestes grans institucions (el 32,7% del total).
- **Instituts privats, de congregacions religioses** (N=34). Es tracta d'institucions privades (el 100% de la matrícula és privada), sovint amb diverses seues cadascuna, amb 309,5 alumnes per institut de mitjana, i una matrícula que combina tant Batxillerat com FP (40,6% i 59,4%, respectivament). De mitjana, aquests instituts privats religiosos té una matrícula composta per un 36,6% d'alumnat no resident a Barcelona, si bé es tracta d'institucions amb gran variabilitat interna, ja que cadascuna de les seues d'aquestes congregacions matricula nivells molt variats d'alumnat no resident a la ciutat (que oscil·la entre un mínim d'1,4% fins a un màxim del 93,2%). Les congregacions religioses privades matriculen una quarta part de l'alumnat no resident a Barcelona: el 24,7%.
- **Instituts privats amb pedagogies distintives** (N=4), son institucions privades de Batxillerat caracteritzades per pedagogies competencials i èmfasi en l'atenció educativa individualitzada, així com idearis laics, progressistes i catalanistes. Aquests instituts privats tenen un elevat nombre d'alumnat no resident al municipi: el 42,4% de la seva matrícula. De totes maneres, el reduït nombre d'instituts fa que, en termes de ciutat, només matriculin el 3,6% de l'alumnat no resident a Barcelona.
- **Instituts amb Batxillerat d'arts** (N=6), ja sigui instituts que ofereixen exclusivament la modalitat d'arts (N=2) així com aquells que ofereixen diverses modalitats, d'entre les quals la d'arts (N=4). Es tracta d'instituts tant públics com privats (la matrícula és 57,4% privada i 42,6% privada). Es tracta d'instituts amb 209,7 alumnes per institut de mitjana. El percentatge mitjà d'alumnat extern és del 41,4%, i oscil·la entre un mínim de 18,7% i un màxim de 65,5%. Aquest mínim fa referència al conjunt de tot l'alumnat de Batxillerat d'un institut, ja que si contemplem només l'alumnat de Batxillerat artístic aquest és en un 52,9% de les ocasions no resident a Barcelona. El reduït nombre d'instituts amb Batxillerat d'arts fan que aquesta modalitat matriculi només el 2,9% de l'alumnat no resident a Barcelona.

27 Els centres considerats de referència o amb major capacitat d'atracció responen a dues casuístiques: aquells instituts que matriculen com a mínim l'1% de l'alumnat no resident a Barcelona, o bé els casos atípics superiors visualitzats al Gràfic 196.

28 Aquesta troballa referma el que la literatura acadèmica prèviament ha identificat: des de fa uns anys Barcelona gaudeix de la presència de varis hubs de FP al seu territori, el que converteix la ciutat en un node d'oferta educativa per a l'alumnat de l'àrea metropolitana de Barcelona (Fundació BCN FP, 2011, 2015). Resultat d'això, la matrícula de FP a l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) està concentrada altament a Barcelona, que matricula el 63% del total d'alumnat (Fundació BCN FP, 2017b)

- **Instituts adjacents a municipis metropolitans** (N=2), apunta a dos petits instituts (mitjana de 76,5 alumnes) de Batxillerat: un públic situat a la ZE 06 (Hostafrancs; la Bordeta; Sants – Badal) amb un 43,4% d'alumnat provinent de L'Hospitalet de Llobregat; i un privat ubicat a la ZE 22 (Baró de Viver; el Bon Pastor), amb un 67,5% d'alumnat no resident a Barcelona, procedent en gran mesura de Santa coloma de Gramenet (58,4%) i Badalona (6,5%). El reduït número d'instituts, i la seva petita mida, fa que -a pesar de matricular un elevat percentatge d'alumnat no resident al municipi- només matriculin, a nivell de ciutat, el 0,6% de l'alumnat no resident a Barcelona.

Taula 58. Tipologia d'instituts amb major atracció o centres de referència, Barcelona, 2019-2020

Tipologia	Instituts (N)	Matrícula segons titularitat		Matrícula segons ensenyament		Mitjana alumnat per institut	Alumnat no resident a Barcelona			
		Privat	Públic	Batxillerat	FP		% sobre institut	% institut (mínim)	% institut (màxim)	% sobre alumnat no resident a Barcelona

Hubs de FP	17	37,1	62,9	0,0	100,0	546,9	59,6	43,8	72,2	35,5
Grans institucions de FP i Batxillerat	18	47,6	52,4	10,1	89,9	645,2	44,0	17,2	66,0	32,7
Congregacions religioses	34	100,0	0,0	40,6	59,4	309,5	36,6	1,4	93,2	24,7
Instituts amb pedagogies distintives	5	100,0	0,0	100,0	0,0	360,0	41,4	13,6	56,7	3,6
Batxillerat d'arts	6	57,4	42,6	100,0	0,0	209,7	36,6	18,7	65,5	2,9
Instituts adjacents a municipis metropolitans	2	26,1	73,8	0,0	100,0	76,5	44,6	44,2	45,0	0,6

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

Com a conseqüència de les dinàmiques de mobilitat prèviament descrites, la distribució de l'alumnat no resident a Barcelona no és pas homogènia **territorialment**.

En concret, la següent Taula 59 mostra com l'alumnat resident fora de Barcelona és especialment elevat a Les Corts i Sants – Montjuïc (on menys de la meitat de l'alumnat de secundària postobligatòria és resident a la ciutat: 47,8% i 48,3%, respectivament).

De la mateixa manera, s'observa com els municipis d'origen de l'alumnat no resident a la ciutat varia força segons districtes. Així, al districte de Sants – Montjuïc hi destaca l'alumnat provinent de l'Hospitalet de Llobregat (11,5%); al de les Corts, també hi ha una forta presència d'alumnat de l'Hospitalet de Llobregat (8,6%) i el de Cornellà de Llobregat (5,6%); al de Sarrià – Sant Gervasi, en canvi, destaca l'alumnat de Sant Cugat del Vallès (7,6%); al de Nou Barris hi és molt present l'alumnat de Santa Coloma de Gramenet (3,3%); al de Sant Andreu s'hi matriculen tant alumnat provinent de Santa Coloma de Gramenet com de Badalona (6,5% i 4,4%, respectivament); i al de Sant Martí tant de Badalona (5,0%) com de Sant Adrià del Besòs (3,0%).

Taula 59. Municipi de residència de l'alumnat de secundària postobligatòria, segons districtes, Barcelona, 2019-2020

Districte	Barcelona	L'Hospitalet de Llobregat	Badalona	St. Cugat del Vallès	Sta. Coloma de Gramenet	Cornellà de Llobregat	Altres municipis
Ciutat Vella	54,6%	4,4%	2,9%	1,1%	1,5%	1,1%	Castelldefels (1,1%), Sant Adrià de Besòs (1,0%).
Eixample	59,2%	5,3%	2,3%	1,1%	1,4%	1,2%	Castelldefels (1,1%).
Sants-Montjuïc	48,3%	11,5%	2,0%	0,6%	0,7%	1,7%	Sant Boi de Llobregat (1,8%), Castelldefels (1,5%).
Les Corts	47,8%	8,6%	0,7%	1,5%	0,3%	5,6%	Esplugues de Llobregat (5,7%), Sant Joan Despí (2,7%), Sant Feliu de Llobregat (2,1%), Molins de Rei (1,9%), Sant Just Desvern (1,5%), Corbera de Llobregat (1,4%), Vallirana (1,4%), Viladecans (1,3%), Castelldefels (1,1%), Pallejà (1,0%).
Sarrià-Sant Gervasi	60,4%	2,4%	0,7%	7,6%	0,5%	1,4%	Sant Joan Despí (1,4%), Cerdanyola del Vallès (1,3%), Sant Feliu de Llobregat (1,3%), Sabadell (1,0%).
Gràcia	61,0%	1,9%	1,6%	1,5%	0,9%	1,1%	Sabadell (1,6%), Sant Boi de Llobregat (1,1%), Castelldefels (1,0%).
Horta-Guinardó	75,4%	1,7%	1,9%	0,5%	1,3%	0,7%	Montcada i Reixac (1,3%).
Nou Barris	68,0%	2,0%	2,7%	0,3%	3,3%	0,7%	Montcada i Reixac (1,9%), Cerdanyola del Vallès (1,0%), Mollet del Vallès (1,0%).
Sant Andreu	57,5%	1,4%	4,4%	0,4%	6,5%	0,5%	Montcada i Reixac (1,7%), Cerdanyola del Vallès (1,3%), Mollet del Vallès (1,2%), Sabadell (1,1%), Palau-solità i Plegamans (1,0%).
Sant Martí	67,4%	2,8%	5,0%	0,4%	2,4%	0,5%	Sant Adrià de Besòs (3,0%).
TOTAL	60,5%	4,1%	2,4%	1,9%	1,8%	1,3%	

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

El següent Mapa 22 mostra el percentatge d'alumnat extern al conjunt de secundària postobligatòria segons barri i Zona Educativa.

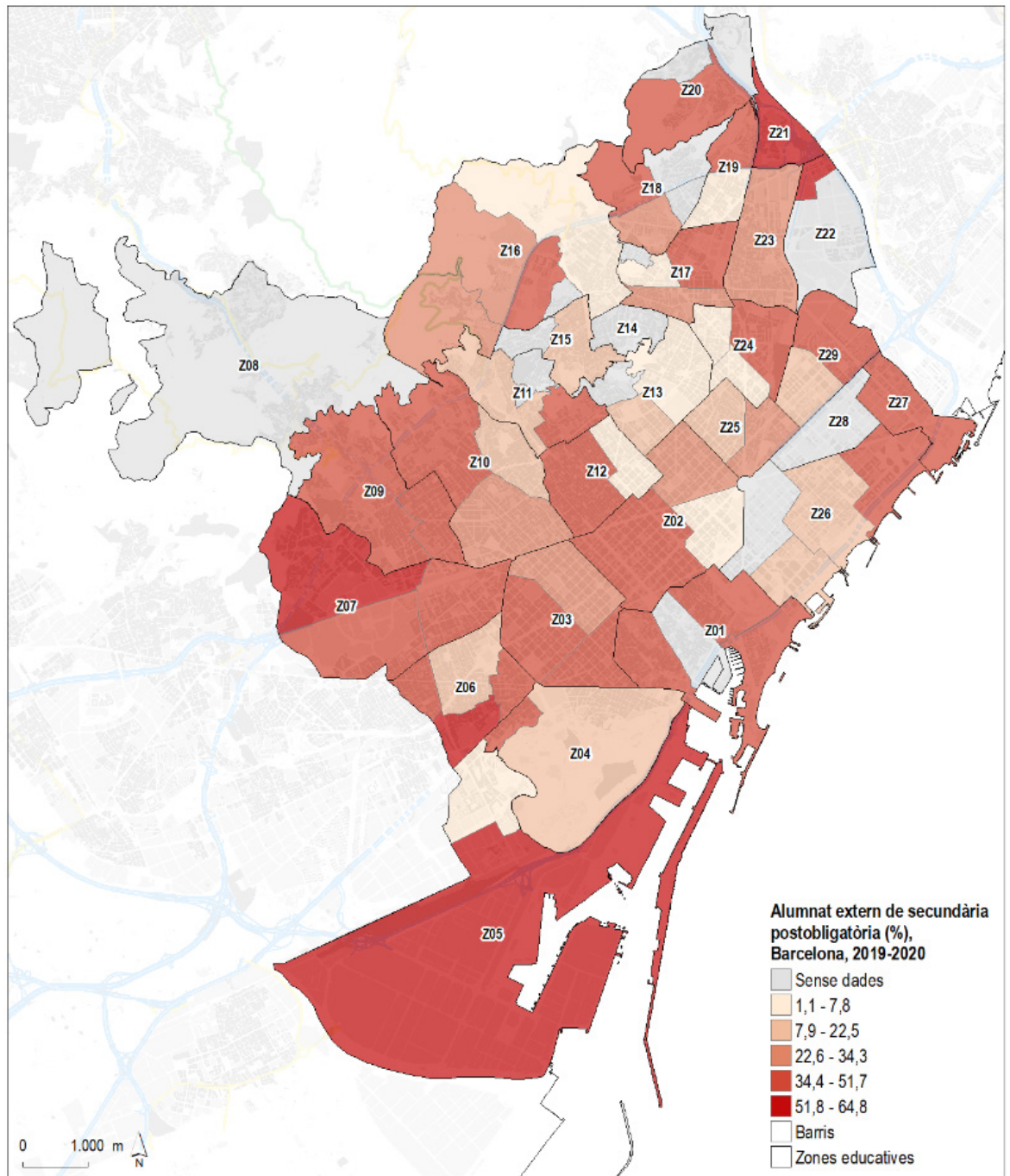
S'observa, d'una banda, l'elevat número d'alumnat provinent en ZE adjacents a d'altres ciutats metropolitanes. És el cas de les ZE 06 (La Bordeta) (62,3%) i ZE 05 (la Marina del Prat Vermell, la Marina de Port) (61,5%), del districte de Sants-Montjuïc, i adjacents a El Prat de Llobregat i l'Hospitalet de Llobregat. O, també, de les ZE 21 (la Trinitat Vella) (61,5%) i ZE 22 (Baró de Viver) (61,5%), del districte de Sant Andreu, i adjacents a Santa Coloma de Gramenet. I les ZE 27 (el Besòs i el Maresme) (42,6%) i ZE 29 (Sant Martí de Provençals, la Verneda i la Pau) (37,9%), del districte de Sant Martí, adjacents a Sant Adrià del Besòs.

D'altra banda, s'observa també el gran percentatge d'alumnat provinent d'altres municipis en territoris no adjacents a municipis metropolitans. Això és resultat de l'impacte dels diferents instituts amb gran capacitat d'atracció esmentats anteriorment (Batxillerat d'arts, congregacions religioses, grans institucions de FP i Batxillerat, hubs de FP i instituts amb pedagogies distintives), i la seva distribució desigual pel territori. Conseqüentment, hi ha un elevat pes relatiu d'alumnat no resident a Barcelona a les Z05 (Sarrià, les Tres Torres, Sant Gervasi - la Bonanova, Sant Gervasi - Galvany, el Putxet i el Farró) (61,1%) i Z07 (les Corts, la Maternitat i Sant Ramon, Pedralbes) (52,0%). O, també, la Z06 (el Coll, la Salut, la Vila de Gràcia, el Camp d'en Grassot i Gràcia Nova) (49,1%).

Mapa 22. Alumnat extern de secundària postobligatòria (%), Barcelona, 2019-2020

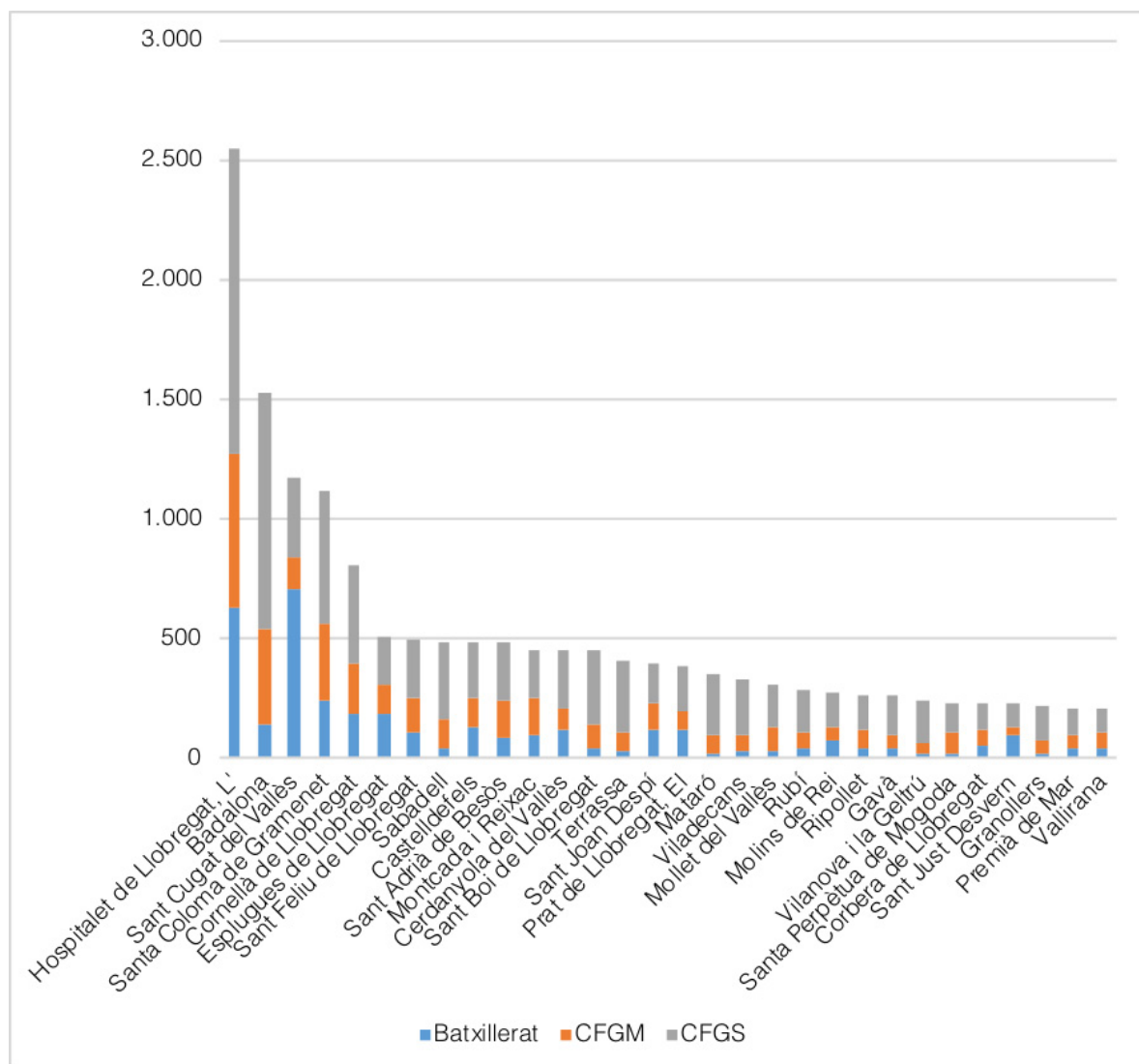
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

L'origen de l'alumnat no resident a Barcelona és ben divers. En concret, els municipis emissors d'alumnat més importants (amb més de 200 alumnes) són els següents (Gràfic 197): L'Hospitalet de Llobregat (2.547), Badalona (1.524), Sant Cugat del Vallès (1.168), Santa Coloma de Gramenet (1.121), Cornellà de Llobregat (809), Esplugues de Llobregat (508), Sant Feliu de Llobregat (492), Sabadell (489), Castelldefels (484), Sant Adrià de Besòs (483), Montcada i Reixac (454), Cerdanyola del Vallès (449), Sant Boi de Llobregat (449), Terrassa (404), Sant Joan Despí (393), El Prat de Llobregat (381), Mataró (347), Viladecans (325), Mollet del Vallès (307), Rubí (291), Molins de Rei (276), Ripollet (267), Gavà (259), Vilanova i la Geltrú (238), Santa Perpètua de Mogoda (233). Corbera de Llobregat (229), Sant Just Desvern (229), Granollers (214), Premià de Mar (211) i Vallirana (203).

Gràfic 197. Alumnat resident fora de Barcelona (N), segons nivell i municipi d'origen, Barcelona, 2019-2020

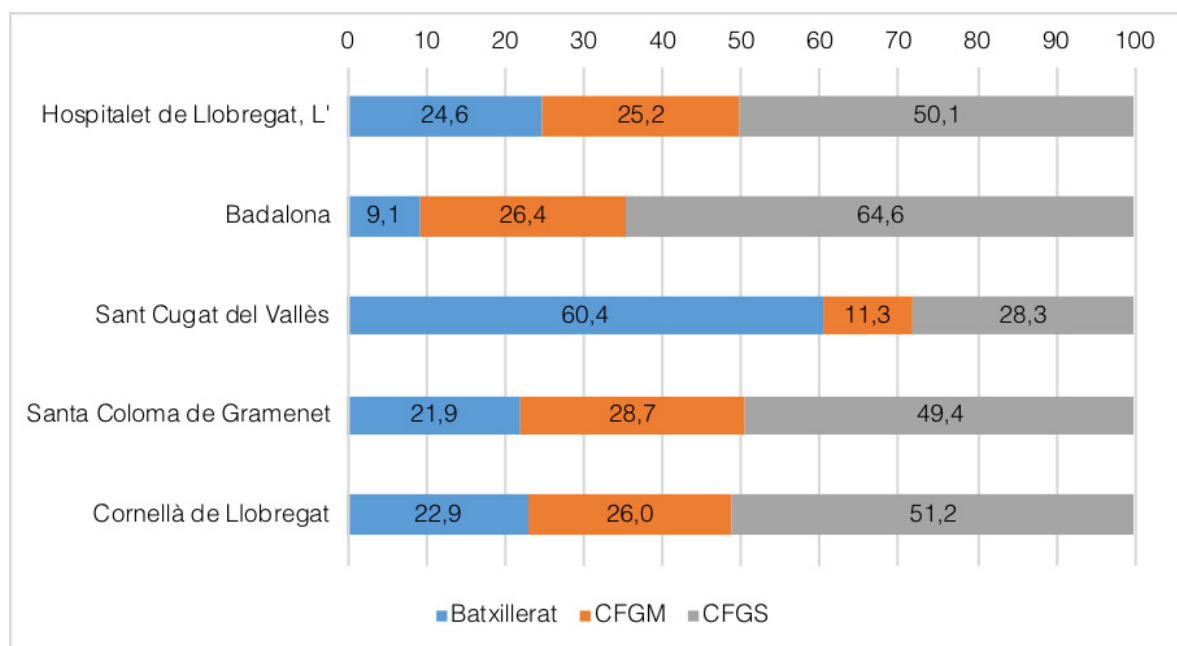
Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

De totes maneres, la distribució de l'alumnat segons nivell educatiu varia molt segons ciutat de procedència. Així l'anàlisi de les ciutats emissores més importants mostra com l'alumnat d'algunes ciutats (com Badalona) es desplaça a Barcelona quasi exclusivament per estudiar FP. En canvi, d'altres (L'Hospitalet de Llobregat, Santa Coloma de Gramenet i Cornellà de Llobregat) mostren una distribució favorable a la FP, però en que un de cada quatre alumnes assisteix a Batxillerat. Per últim, Sant Cugat del Vallès contrasta amb totes les anteriors, ja que el 60,4% de l'alumnat d'aquell municipi es matricula a Batxillerat (Gràfic 198).

Gràfic 198. Alumnat resident als cinc municipis emissors més importants (%), segons nivell i municipi d'origen, Barcelona, 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades cedides pel CEB

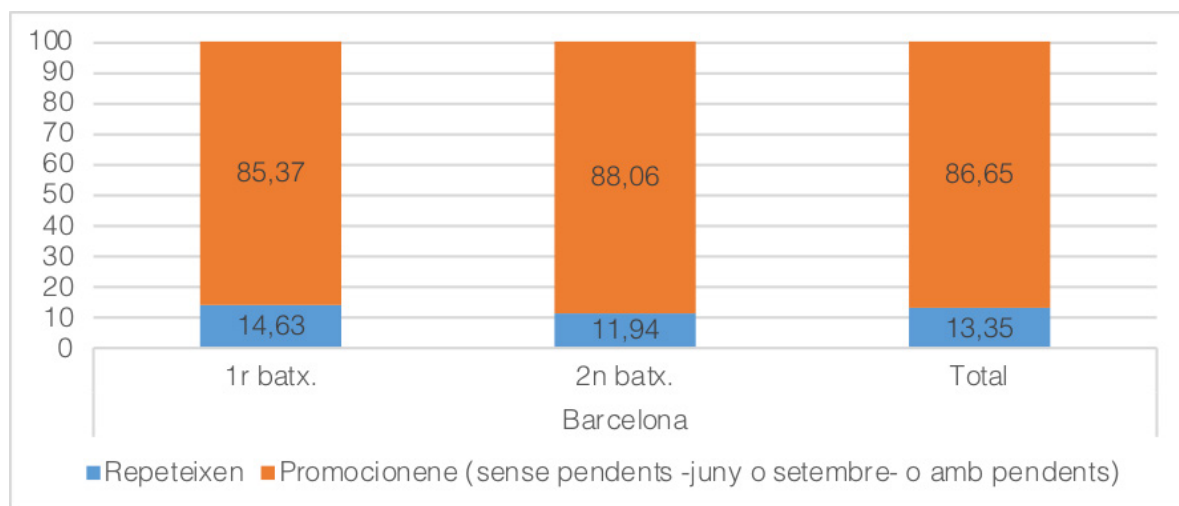
4.2.6. Els resultats dels ensenyaments secundaris postobligatoris

A diferència capítol dels resultats dels ensenyaments de Primària i ESO, en aquest capítol no presentarem cap anàlisi sobre les competències bàsiques. Alhora, donades les dificultats metodològiques a l'hora d'identificar la taxa de graduació neta a FP, només presentarem l'avaluació dels alumnes de Batxillerat.

En primer lloc, es destaca com la repetició és un fenomen molt habitual a Batxillerat, tant a 1r com a 2n (14,63% i 11,94%) (Gràfic 199).

Gràfic 199. Avaluació dels alumnes de Batxillerat (curs anterior) (%), Catalunya i Barcelona, curs 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

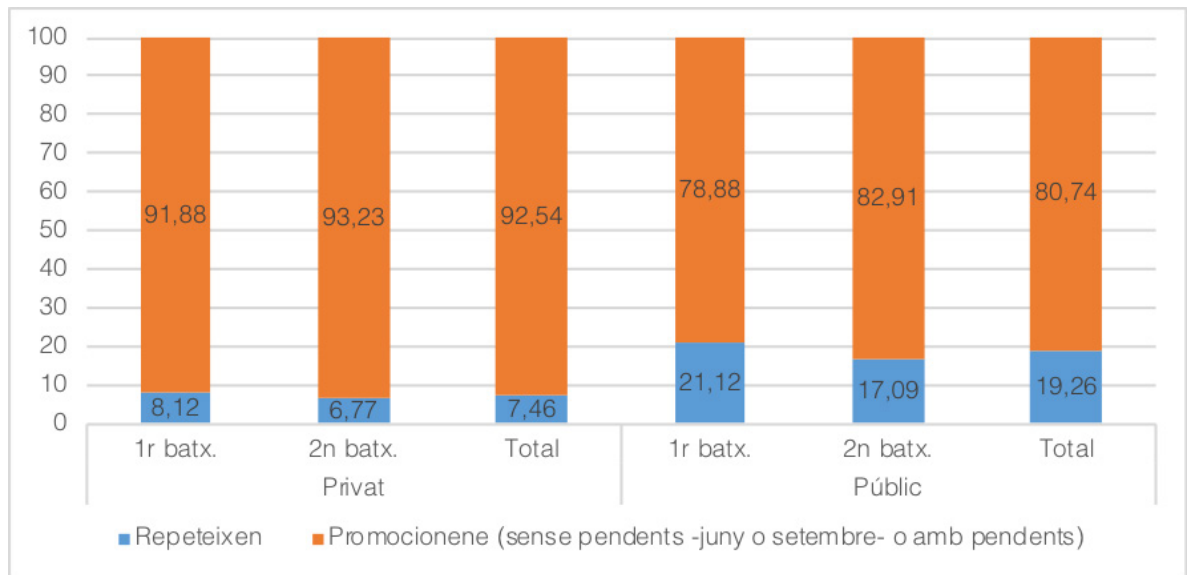

De totes maneres, aquesta repetició és molt superior al sector públic que al privat (19,26% i 7,46%), així com en nois que en noies (13,73% i 9,71%) (Gràfics 200 i 201).

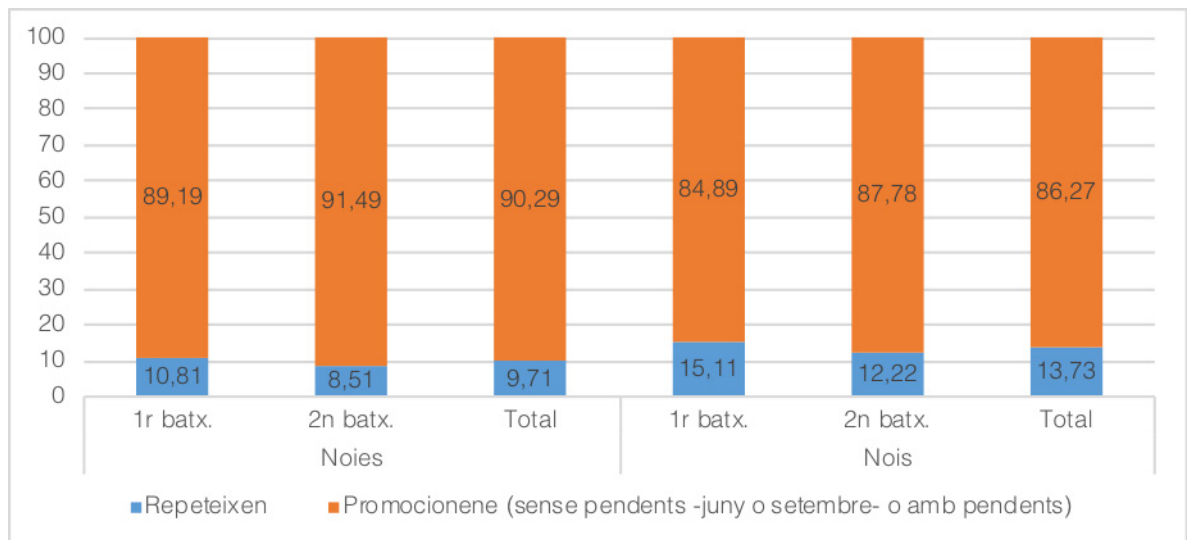
Gràfic 200. Avaluació dels alumnes de Batxillerat segons titularitat (curs anterior) (%), Barcelona, curs 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 201. Avaluació dels alumnes de Batxillerat segons gènere (curs anterior) (%), Barcelona, curs 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

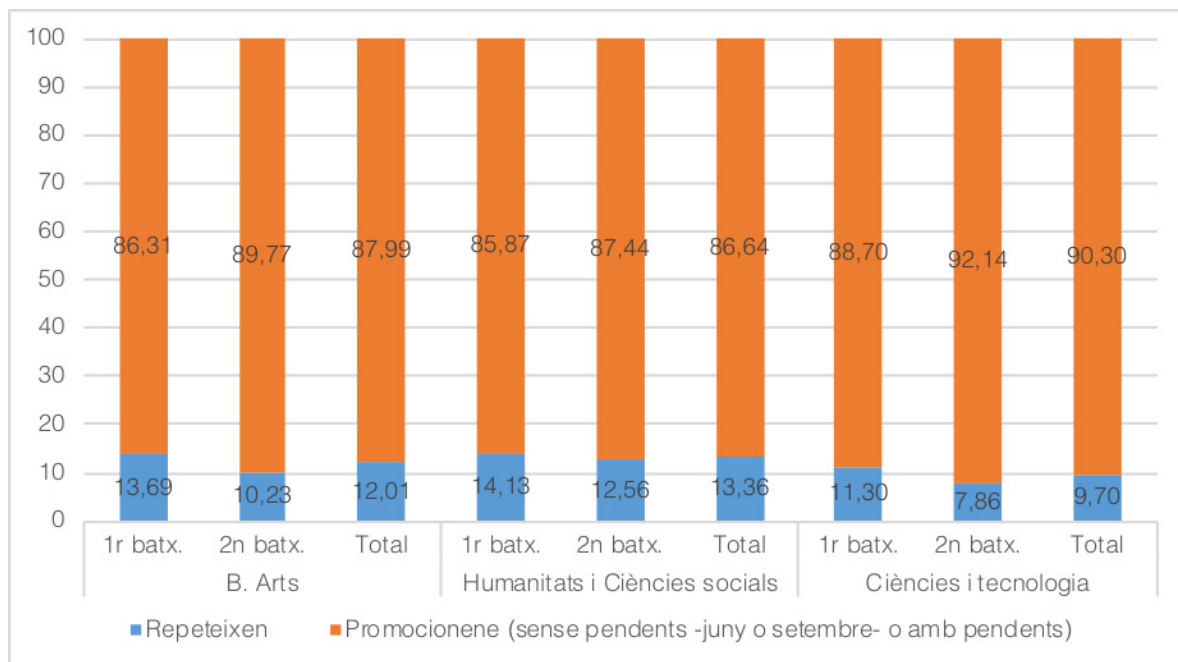

Pel que fa a especialitats, la repetició és més freqüent al Batxillerat d'humanitats i ciències socials (13,36%), seguit pel Batxillerat d'arts (12,01%) i el de ciències i tecnologia (9,70%) (Gràfic 202).

Gràfic 202. Avaluació dels alumnes de Batxillerat segons subensenyament (curs anterior) (%), Barcelona, curs 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

4.2.7. Una anàlisi longitudinal dels ensenyaments postobligatoris a partir del RALC

Finalment, una anàlisi particularment interessant (i innovadora) és l'**anàlisi longitudinal que es deriva del Registre d'Alumnat de Catalunya (RALC)**²⁹.

Donada la recent implementació del RALC, pocs estudis han analitzat sistemàticament aquesta base de dades. Metodològicament, el RALC té l'avantatge d'oferir una perspectiva longitudinal, la qual és més informativa per analitzar processos de transicions educatives, com el de l'abandonament escolar prematur o bé el de les transicions als ensenyaments postobligatoris.

Aquesta edició de l'informe d'oportunitats educatives disposa d'algunes dades del RALC, cedides pel CEB i publicades parcialment per aquest (CEB, 2020a, 2020b). A partir d'aquestes dades, a continuació es presenta una anàlisi sobre alguns aspectes de les transicions a l'educació postobligatòria a partir del RALC, específicament:

- La relació entre oferta i demanda educativa, identificada a partir de la taxa d'ocupació.
- La identificació de l'alumnat vulnerable.
- La continuïtat (o fidelització) i la repetició de l'alumnat als nivells postobligatoris (Batxillerat i FP).

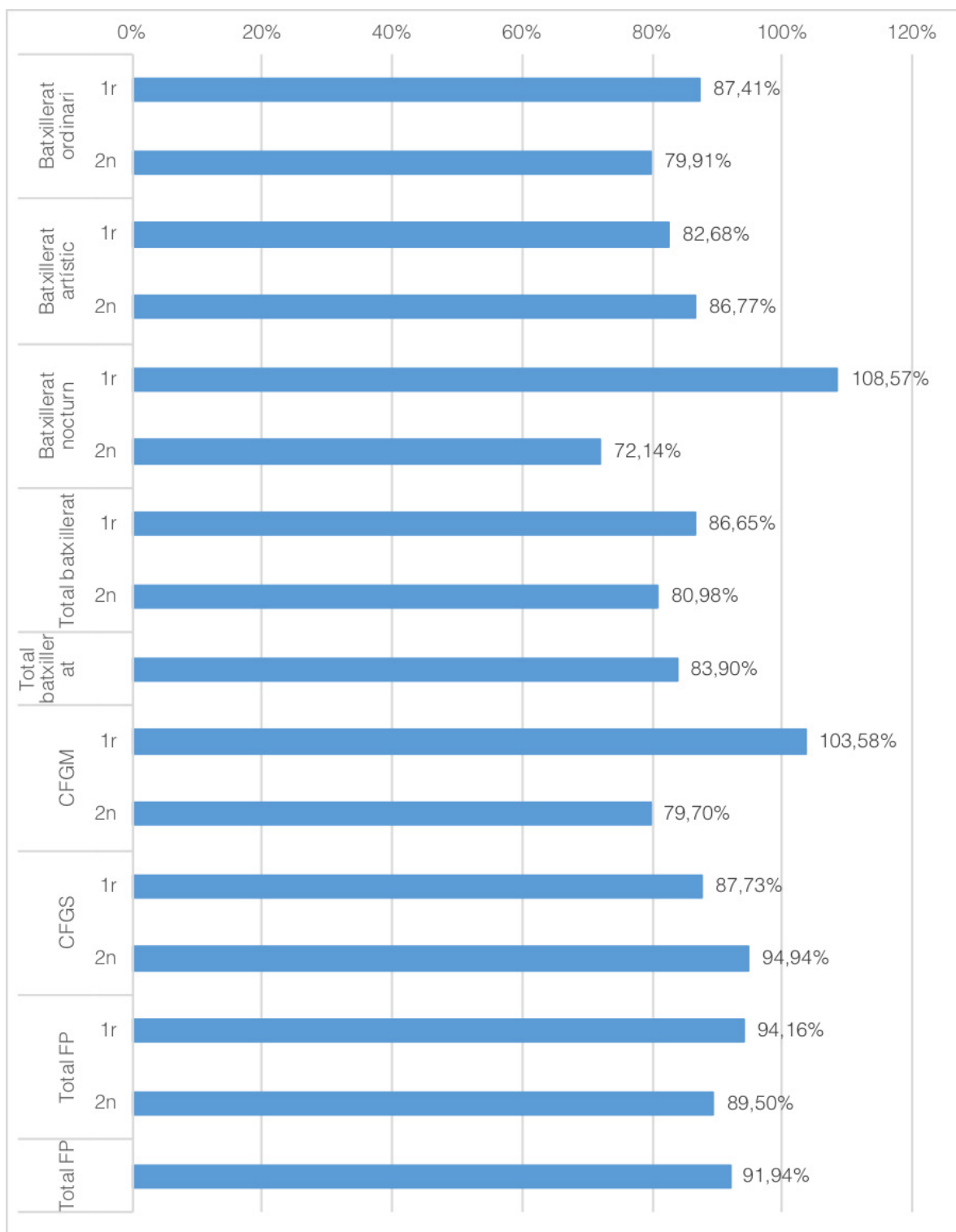
La **taxa d'ocupació** als ensenyaments postobligatoris és molt variable (aquesta taxa al·ludeix al percentatge de places educatives que són ocupades per alumnat, i no resten -per tant- buides). La taxa d'ocupació és molt baixa a Batxillerat, inferior al 90% en la majoria de modalitats. En contrast, la taxa d'ocupació és molt elevada a la FP, especialment a 1r de CFGM (103,4%) i a 2n de CFGS (94,4%) (Gràfic 203).

29 El Registre d'Alumnat de Catalunya és un registre de dades de recent implementació (ordre 293/2015, de creació del Registre d'alumnes i del fitxer de dades de caràcter personal associat). El RALC estan inscrits tot l'alumnat matriculat als centres educatius públics i privats d'ensenyaments reglats no universitaris de Catalunya. El Registre assigna un codi identificador únic a cada alumne/a, que l'acompanya durant tota la vida acadèmica. Actualment el RALC incorpora registres d'Educació infantil de 2n cicle, Primària, ESO, Batxillerat, FP, i educació especial. El RALC incorpora variables individuals a nivell d'alumnat (gènere, nacionalitat, necessitats educatives especials, municipi de residència) com també de trajectòria acadèmica (centre d'escolarització i característiques d'aquest, nivell educatiu).

Gràfic 203. Taxa d'ocupació del sector públic, segons nivell i curs. Barcelona, 2020-2021

Font: Informe de tancament del curs 2019-2020 i inici de curs 2020-2021 dels ensenyaments postobligatoris del CEB (CEB, 2020a)

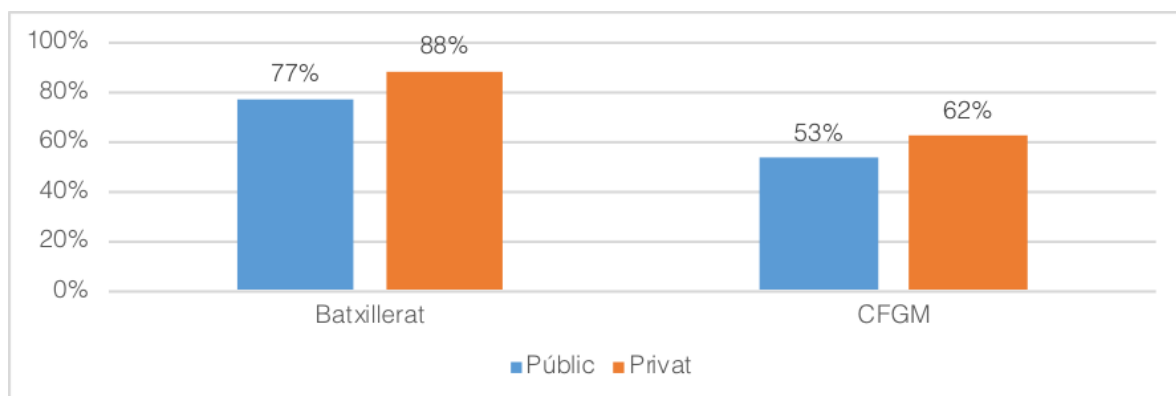

En relació al **alumnat vulnerable** de la ciutat, el CEB ha identificat a 1.106 alumnes vulnerables (el 8,1% del total de la cohort) al curs 2017-2018, a 1.168 (el 8,4%) al 2018-2019 i, en un agument molt important, a 2.496 (el 17,6%) al 2019-2020³⁰.

La **continuitat de 1r a 2n curs** (o “**fidelització**” en els estudis) és superior en l’alumnat de *Batxillerat* que en el de CFGM; i, també, és superior en l’alumnat assistent a centres privats que al de centres públics³¹ (Gràfic 204).

Gràfic 204. Alumnat fidelitzat segons nivell educatiu i titularitat.

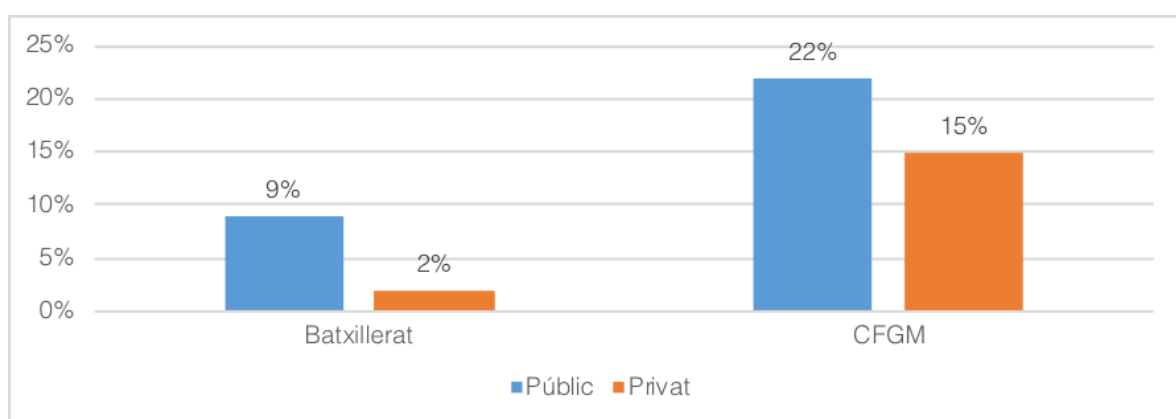
Font: Informe de tancament del curs 2019-2020 i inici de curs 2020-2021 dels ensenyaments postobligatoris del CEB (CEB, 2020a)

D'altra banda, el CEB també identifica que l'alumnat *repetidor* és molt superior a CFGM i a CFGS que a no pas Batxillerat, i també més elevat en centres públics que en centres privats (Gràfic 205).

Gràfic 205. Alumnat repetidor segons nivell educatiu i titularitat, Barcelona, 2019-2020

Font: Informe de tancament del curs 2019-2020 i inici de curs 2020-2021 dels ensenyaments postobligatoris del CEB (CEB, 2020a)

30 El CEB ha fet un important esforç metodològic per definir i quantificar l'alumnat vulnerable de la ciutat de Barcelona. La identificació de l'alumnat vulnerable no té propòsits merament diagnòstics, sinó que forma part d'un procés d'acompanyament més ampli, el Pla Acompanyament (tal com desenvoluparem amb més detalls a l'apartat de reptes i recomanacions).

31 Per “fidelització” s'entén l'alumnat que passa de 1r de batxillerat o CFGS a 2n d'aquest curs; les altres opcions (matriculació a un altre estudi, repetició, o estudiar fora de Barcelona) es contemplen com “no fidelització”. La suma d'alumnat “fidelitzat” i “no fidelitzat” representa el 100% del total de l'alumnat.

EN RESUM...

L'accés als ensenyaments secundaris postobligatoris segueix lògiques molt diferents segons nivells. La matrícula dels ensenyaments professionals ha augmentat molt més que la de Batxillerat. Així, en la dècada 2008-2009 fins 2019-2020, la matrícula de Batxillerat es manté pràcticament estable: prenent com a referència l'alumnat 2008-2009=100, al 2019-2020 aquest era del 103,5. En canvi, la FP ha crescut de forma exponencial. Entre 2008-2009 i 2019, la CFGM ha augmentat a Barcelona en 3.539 alumnes (prenent com a referència 2008-2009=100, ha passat a 135,4). De forma encara més acusada, en aquest període, la CFGS ha crescut en 8.103 alumnes (passant de 100 al 2008-2009 a 154,5 al 2019-2020). Conseqüentment, el pes relatiu de la FP en relació al conjunt dels ensenyaments secundaris postobligatoris ha crescut, mentre que la de Batxillerat s'ha reduït.

Pel que fa a la titularitat dels ensenyaments, la matrícula pública de Batxillerat és de només el 39,6% del total (quasi idèntica que la del 2008-2009, que era del 38,4%). A FP la matrícula pública és lleugerament superior: 44,4% a CFGM i 42,7% a CFGS (percentatges quasi idèntics al que passava fa una dècada: al curs 2008-2009 eren del 41,8% i del 45,3%, respectivament). En tots els nivells, el sector privat és més important a Barcelona que a Catalunya: tant a Batxillerat (diferència de 27,1 punts percentuals), com CFGM (28,8 punts percentuals) i CFGS (22,0).

Les vies d'accés a la FP han canviat els últims cursos. Així, cada vegada és més habitual accedir a CFGM a partir de l'ESO (passant del 73,8% 2013-2014 fins al 79,0% al curs 2019-2020). També, l'accés a CFGS es dona cada vegada de forma més habitual a través de les pròpies passarel·les internes de la FP (l'accés a CFGS a través de grau mitjà o superior representa el 31,8% del total).

L'anàlisi de la taxa de demanda atesa ens permet observar tres fenòmens.

Primer, que hi ha una gran varietat de demanda atesa segons nivells. Als nivells universals (Infantil 2n cicle, Primària i ESO), la taxa de demanda atesa és superior a 100, el que mostra que la demanda està correctament satisfeta. En canvi, en els sectors no obligatoris, aquest no és sempre el cas.

Segon, en general, la taxa de demanda atesa és superior al sector privat que al públic. De fet, en la majoria de casos -excepte Batxillerat- la taxa de demanda atesa total és positiva a pesar d'una taxa de demanda atesa pública inferior a 100, compensada per una sobreoferta del sector privat.

I, tercer, que la infraoferta del sector públic és especialment acusada a Infantil de 1r cicle i a la FP (tant CFGM com CFGS). En el cas de la FP això es relaciona amb fenòmens de mobilitat intra-urbana. Aquesta reduïda taxa de demanda atesa, total i pública, ja havia estat denunciada per la literatura acadèmica, tant pel que fa a infantil de 1r cicle (IIAB, 2019b, p. 30), com la de la FP (Fundació BCN FP, 2017a; Tarabini & Jacovkis, 2019b; Termes, 2020).

Alhora, la composició social de cadascuna dels nivells de secundària postobligatòria es manté clarament diferenciada.

Segons gènere, la masculinització és més acusada als ensenyaments professionalitzadors, com PFI (índex de feminització del 0,39), CFGM (0,64) i CFGS (0,87). En contrast, Batxillerat és la via més feminitzada (índex de feminització del 1,21). Les diferències internes, segons modalitats o

cicles, son, però, més acusades encara que les externes: així, trobem tant modalitats de Batxillerat com cicles de FP fortament feminitzat i d'altres fortament feminitzats.

En paral·lel, l'edat de l'alumnat és superior a les vies professionals que no pas a Batxillerat (la mitjana d'edat és de 19,6 a CFGM, 22 a CFGS i 16,7 a Batxillerat).

Després, pel que fa a la nacionalitat, l'alumnat de nacionalitat espanyola es distribueix de forma més habitual entre a Batxillerat (38,7% del total) i vies professionalitzadores (PFI, CFGM, CFGS) (61,3%); en canvi, l'alumnat de nacionalitat estrangera es troba més concentrat en les vies professionalitzadores (70,8% del total) i no tant a Batxillerat (només el 29,2%). En paral·lel, l'alumnat autòcton es matricula més freqüentment en centres privats, mentre que l'estranger en centres públics.

En relació a la mobilitat de l'alumnat dels ensenyaments secundaris postobligatoris, l'alumnat resident a Barcelona que es queda a estudiar a la mateixa ciutat és clarament majoritari -molt superior a la mitjana de Catalunya (diferències de 22,2 punts percentuals a Batxillerat, 44,4 a CFGM i 52,3 a CFGS). En aquest sentit, Barcelona combina una gran retenció de l'alumnat resident a la ciutat amb una forta atracció d'alumnat no resident, amb la qual cosa es generen dinàmiques de centralització en relació al seu entorn immediat metropolità. Aquest patró de mobilitat té un impacte clar en la relació d'oferta – demanda dels ensenyaments postobligatoris. En aquest sentit, la taxa de demanda atesa exposada anteriorment no es pot deslligar d'aquesta mobilitat.

Aquesta alta mobilitat, però, és particularment acusada en la FP, i menys en Batxillerat. De la mateixa manera, els instituts privats tenen també un major pes relatiu de l'alumnat resident fora de Barcelona, superior als instituts públics. Existeixen també algunes modalitats formatives especialment atractives; és el cas de la modalitat artística de Batxillerat (mentre que en la FP és difícil observar-hi cap patró clar).

Com a resultat d'aquests elements, existeixen alguns instituts amb major capacitat d'atracció, o centres de residència, com ara congregacions religioses, grans institucions de FP i Batxillerat, i hubs de FP; en menor grau, Batxillerat d'arts, instituts de Batxillerat adjacents a municipis metropolitans, i instituts de Batxillerat privats amb pedagogies distintives.

Alhora, els municipis emissors presenten dinàmiques de mobilitat pràcticament oposades: a un extrem, Badalona, seguida de L'Hospitalet de Llobregat, Santa Coloma de Gramenet i Cornellà de Llobregat, en que l'alumnat es desplaça per a estudiar FP a Barcelona en la gran majoria d'ocasions; en l'altre extrem, Sant Cugat del Vallès, en que l'alumnat es desplaça a Barcelona per estudiar-hi Batxillerat.

Per últim, les dades del RALC mostren una major continuïtat de 1r a 2n curs en l'alumnat de Batxillerat que en el de CFGM i, també, en l'alumnat assistent a centres privats -superior al de centres públics. També mostren que l'alumnat repetidor és molt superior CFGM i a CFGS que a Batxillerat, i en centres públics que en centres privats.

5 El màxim nivell d'estudis formals assolits per la població adulta

El màxim nivell d'estudis formals assolits per la població adulta és un indicador fonamental del nivell educatiu de la ciutat, i està estretament vinculat al context socioeconòmic d'aquesta. En el cas de Barcelona, el màxim nivell d'estudis formals assolits per la població adulta està distribuït de forma molt desigual segons territoris i grups socials de la ciutat (IIAB, 2019b).

A nivell agregat, el 2% de la població no té cap nivell d'estudis, un 16,2% només estudis primaris, un 22,3% secundaris (com l'ESO), un 25,6% secundaris postobligatoris (p.ex., Batxillerat, CFGM) i un 34% superiors (universitat, CFGS) (Gràfic 206). Es tracta, doncs, una estructura fortament polaritzada: moltes persones en els nivells educatius inferiors així com en els superiors, i poques en els nivells mitjans.

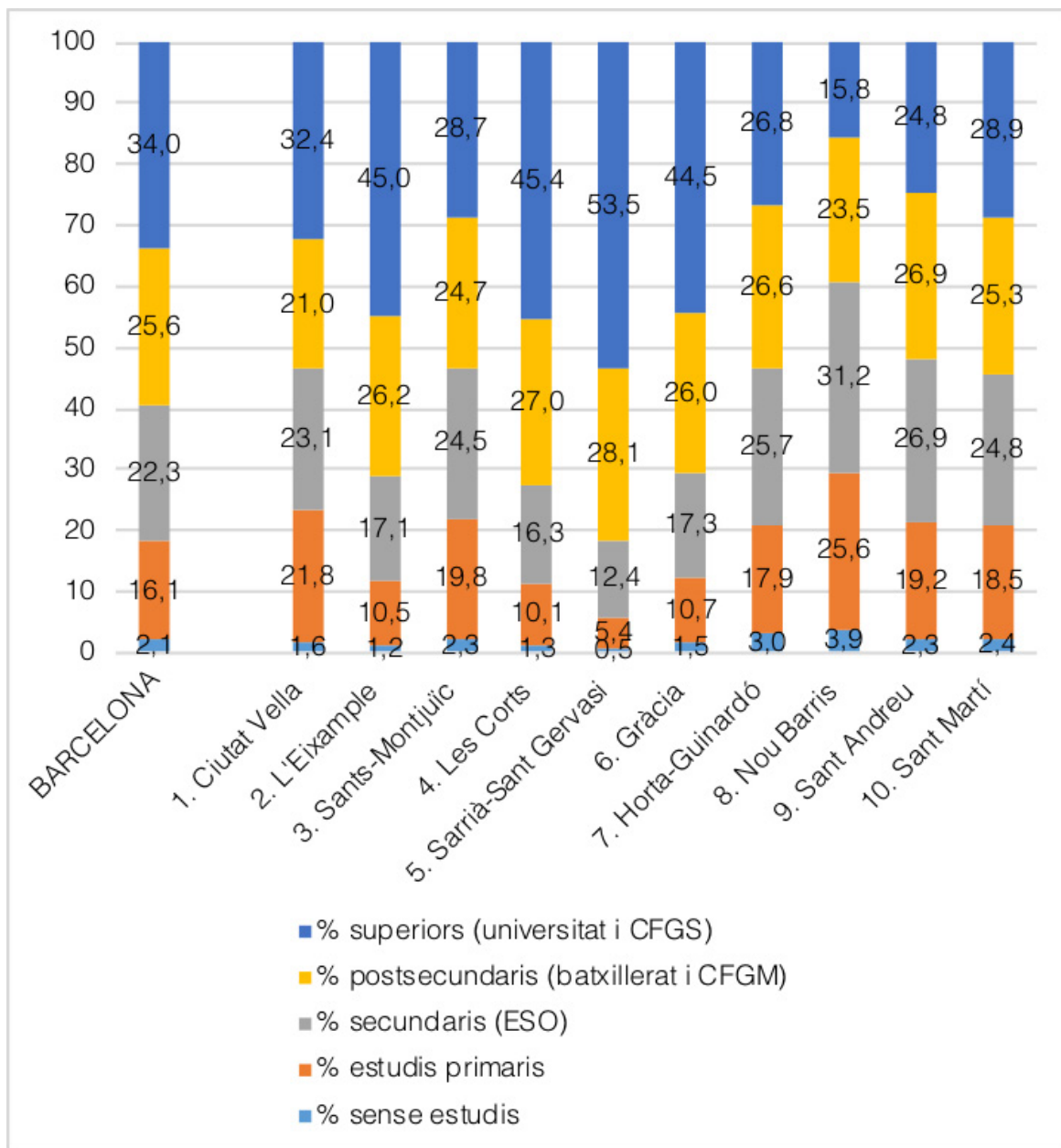
Les desigualtats territorials són, però, molts significatives. D'una banda, hi ha districtes en que la població amb nivell d'estudis inferiors (això és: que ha assolit l'ESO o menys) és quasi la meitat de la població: Sant Andreu (48,3%), Sants-Montjuïc (46,7%), Horta-Guinardó (46,6%), Ciutat Vella (46,5%), Sant Martí (45,8%) i, de forma molt destacada, Nou Barris (60,7%). D'altra banda, hi ha districtes en els que la major part de la població té estudis superiors: Sarrià – Sant Gervasi (53,5%), Les Corts (45,4%), l'Eixample (45%) i Gràcia (44,5%).

Els mapes a continuació mostren aquestes diferències a nivell de barri (Mapes 23, 24, 25, 26 i 27):

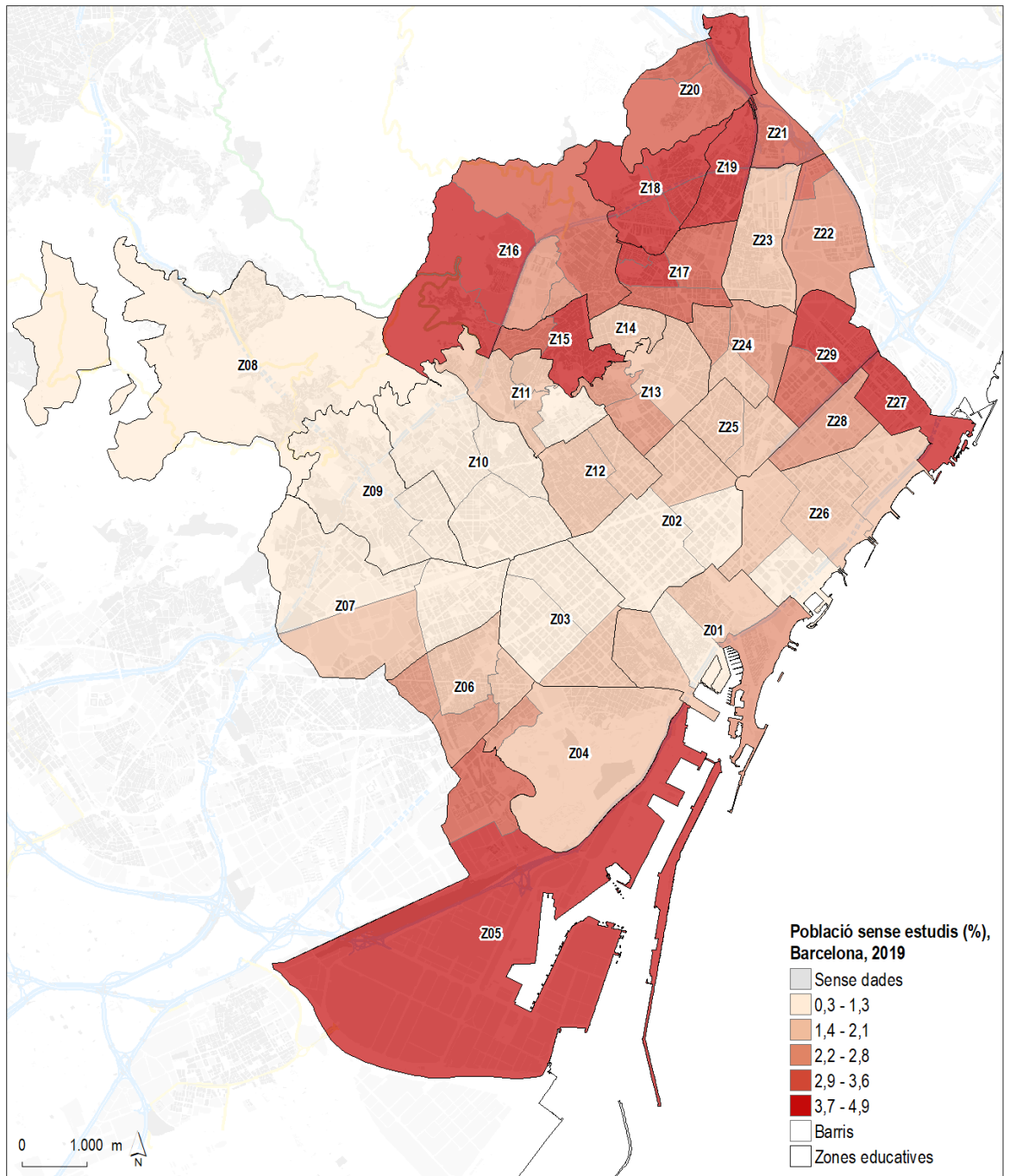
Gràfic 206. Màxim nivell acadèmic de la població adulta (16 anys i més) segons districtes (%), Barcelona, 2020

Font: Ajuntament de Barcelona, Lectura del Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2020

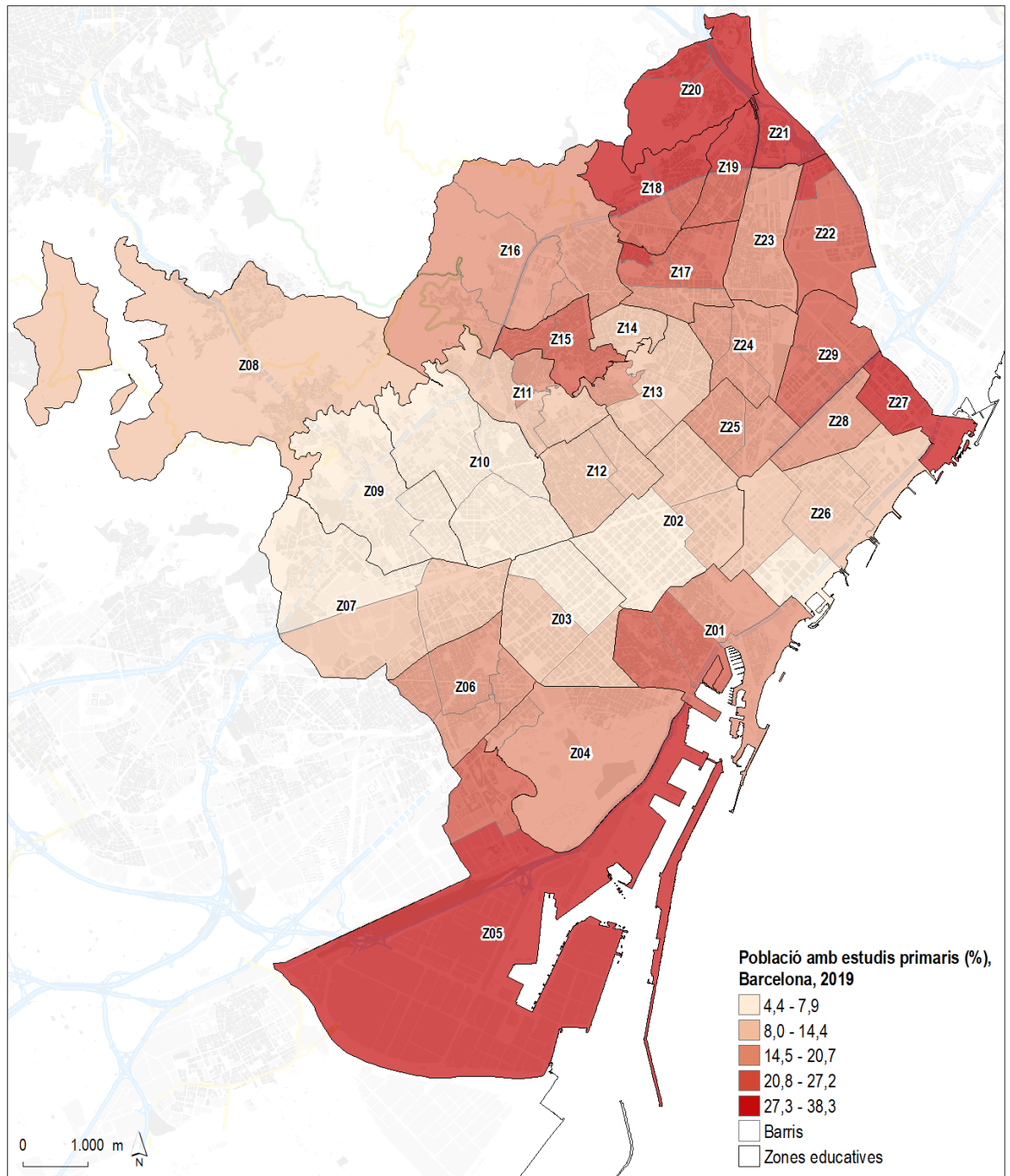
Mapa 23. Població adulta sense estudis (%), Barcelona, 2019

Font: Ajuntament de Barcelona, Lectura del Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2020

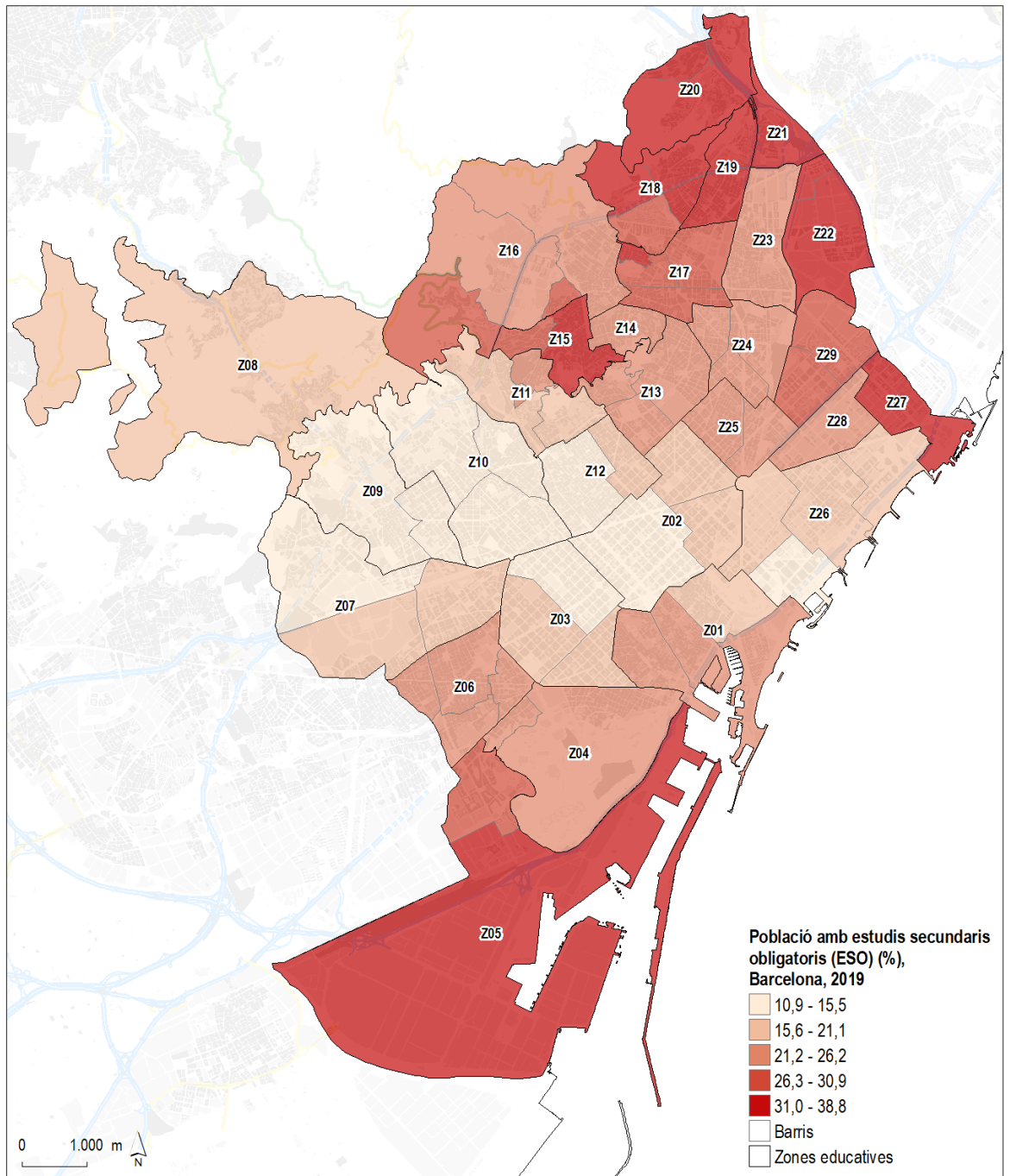
Mapa 24. Població adulta amb estudis primaris (%), Barcelona, 2019

Font: Ajuntament de Barcelona, Lectura del Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2020

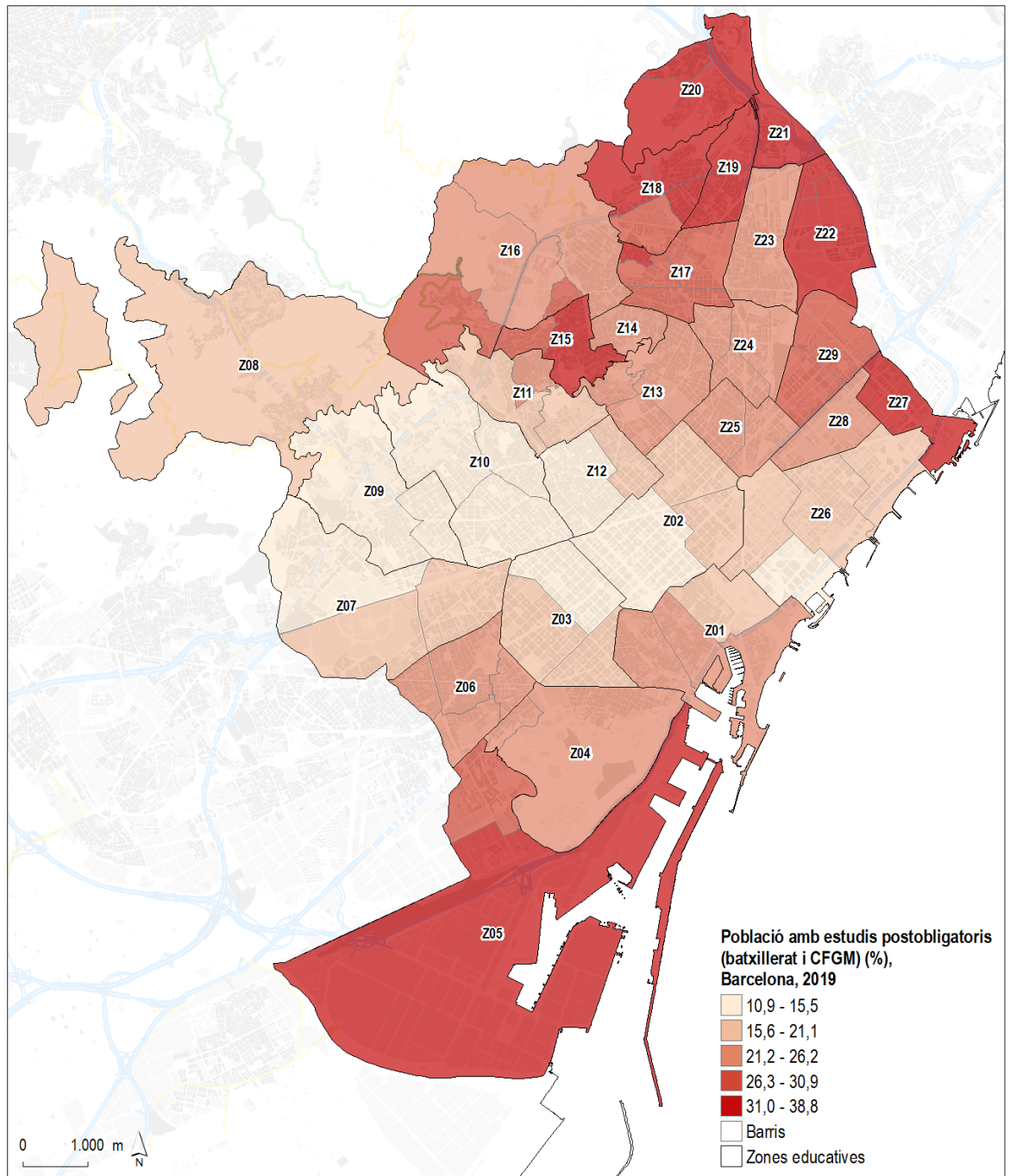
Mapa 25. Població adulta amb estudis secundaris (%), Barcelona, 2019

Font: Ajuntament de Barcelona, Lectura del Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2020

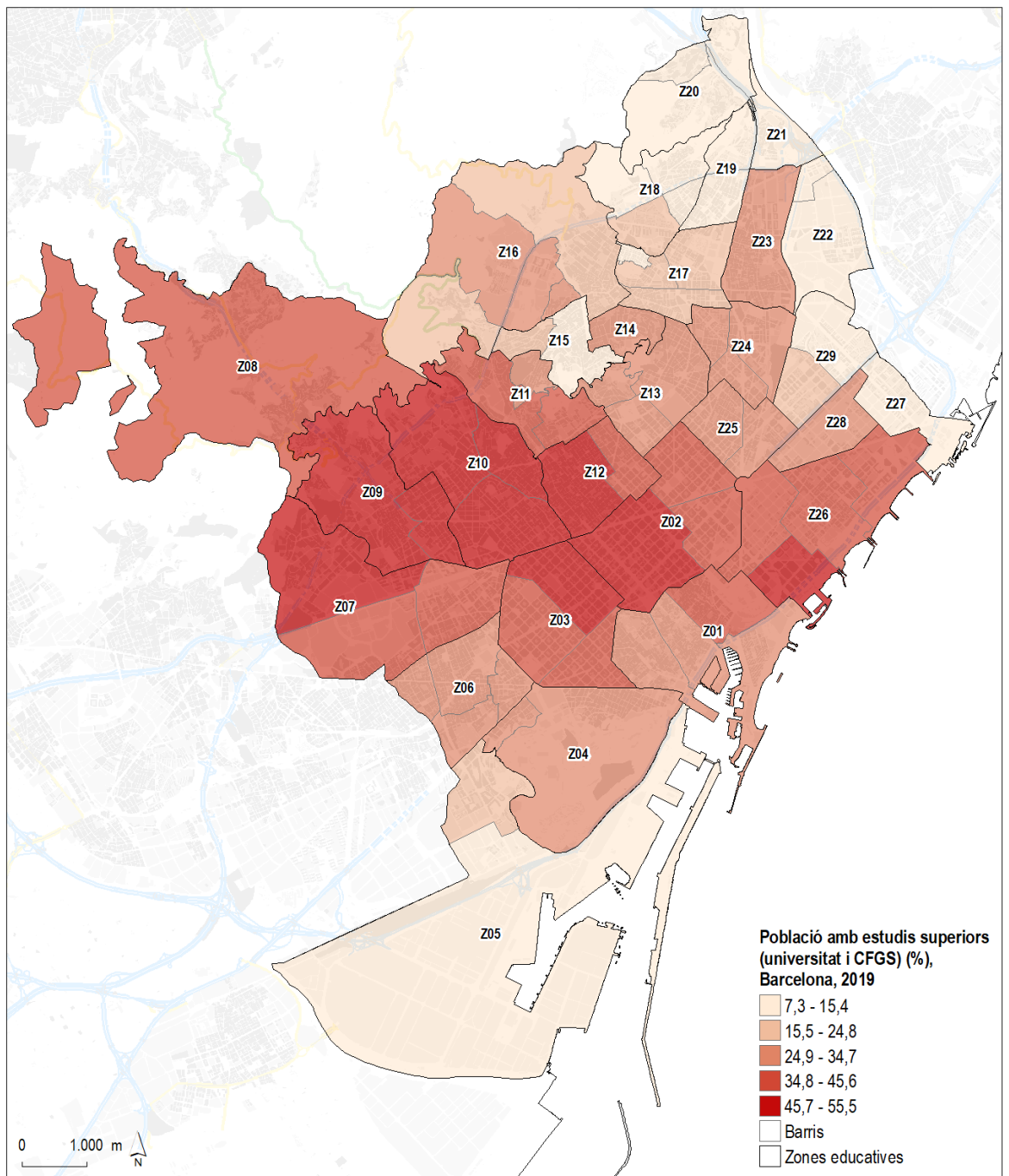
Mapa 26. Població adulta amb estudis postobligatoris (%), Barcelona, 2019

Font: Ajuntament de Barcelona, Lectura del Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2020

Mapa 27. Població adulta amb estudis superiors (%), Barcelona, 2019

Font: Ajuntament de Barcelona, Lectura del Padró Municipal d'Habitants a 1 gener 2020

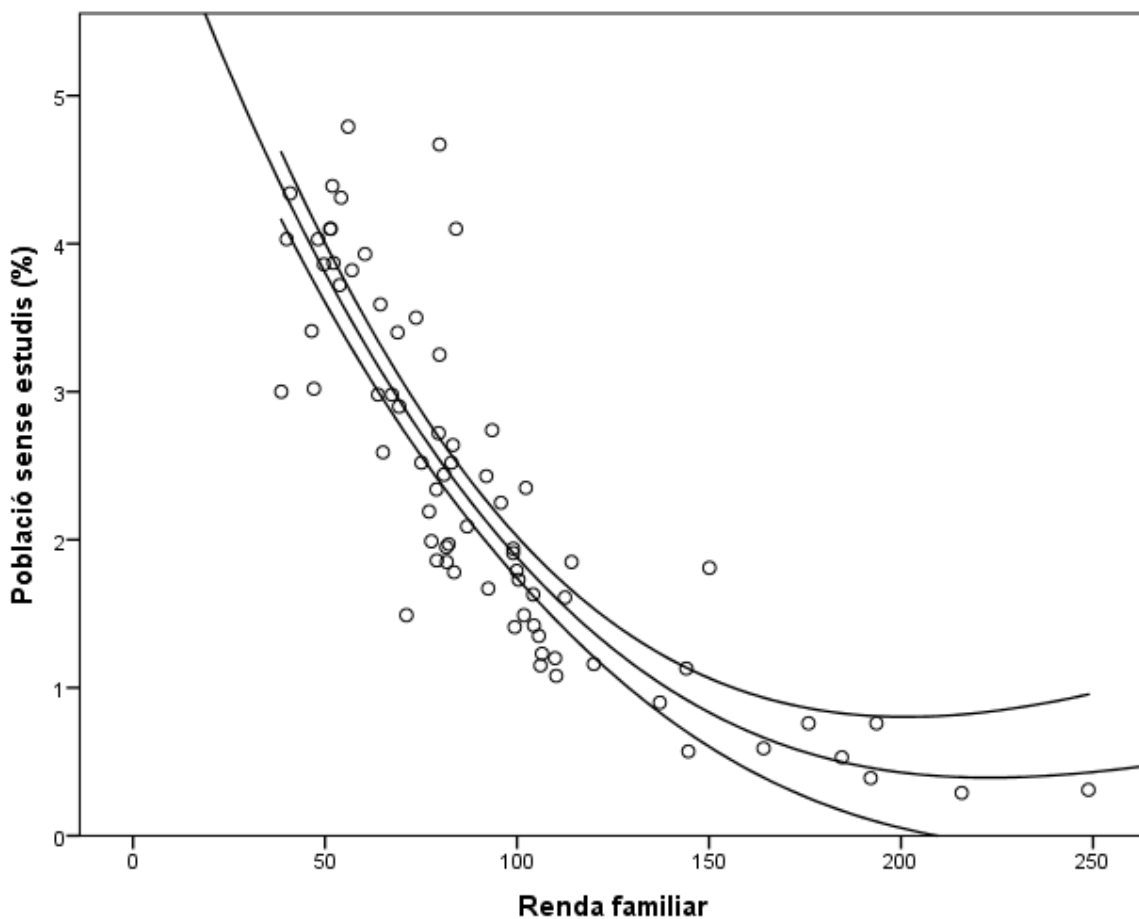
En paral·lel, la relació entre nivell acadèmic de la població adulta i renda territorial és extremadament acusada, tant com demostren els següents gràfics a nivell de barris (Gràfics 207, 208, 209, 210, 211 i 212) i de secció censal (Gràfics 213, 214, 215 i 216).

En tots els casos, s'observa una relació significativa: en uns casos, es tracta d'una relació negativa entre renda i estudis (proporció de població sense estudis o amb estudis primaris) i, en canvi, en d'altres una relació positiva entre renda i estudis (estudis postobligatoris i superiors).

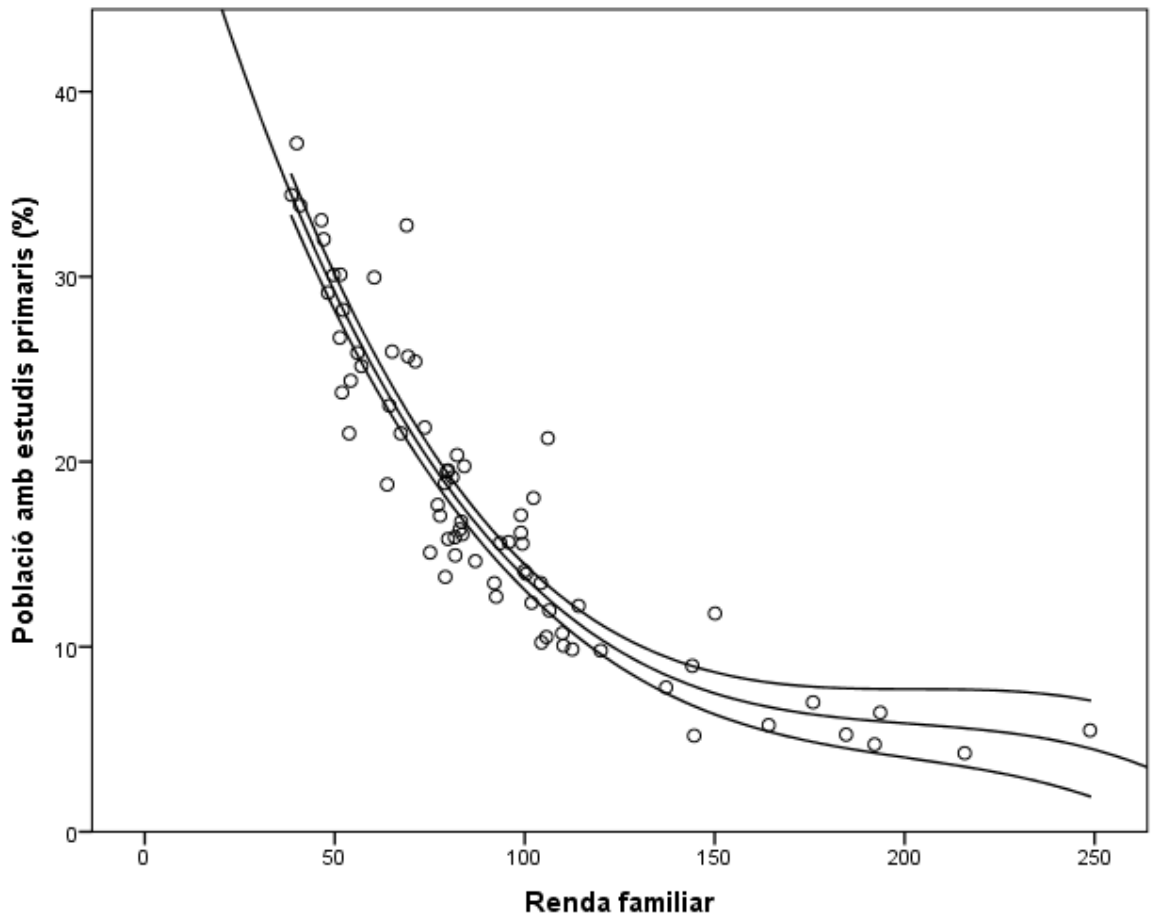
Gràfic 207. Població sense estudis (%) segons renda familiar del barri, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

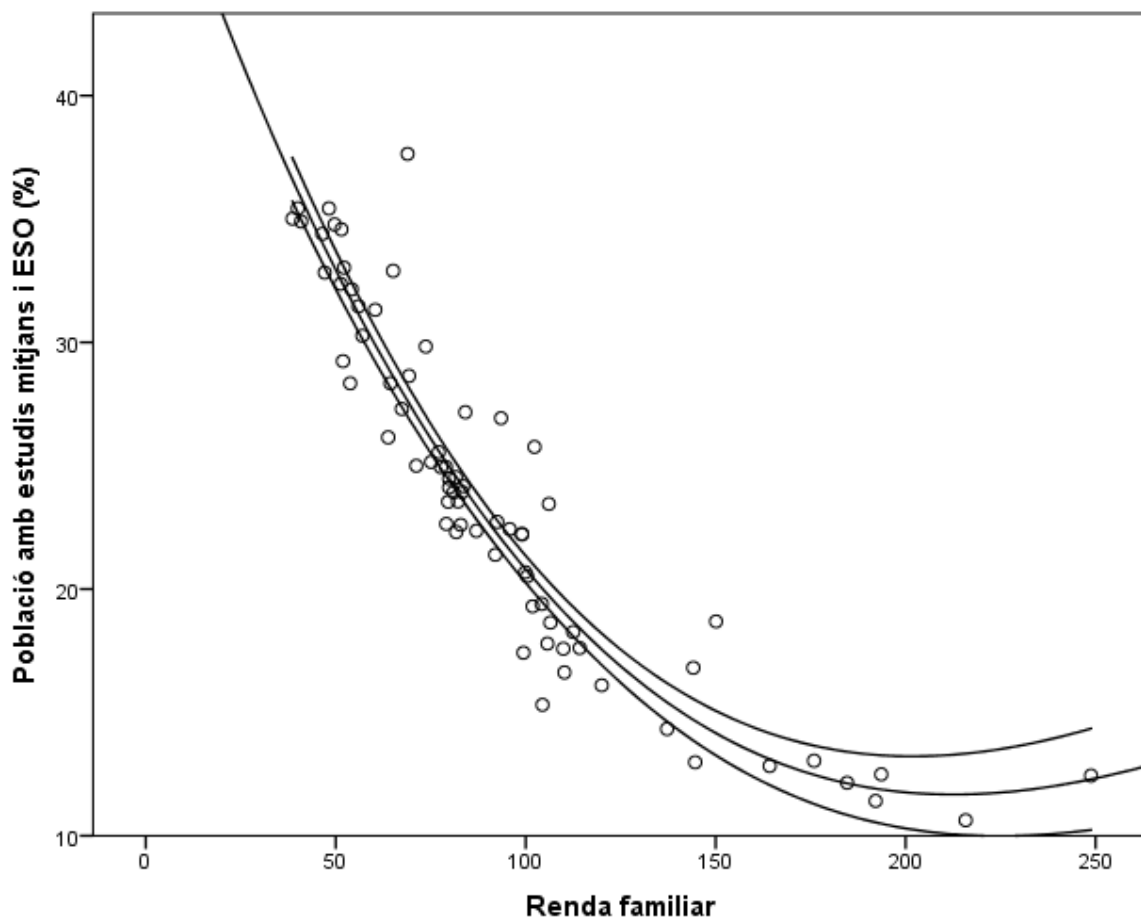
Gràfic 208. Població amb estudis primaris (%) segons renda familiar del barri, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

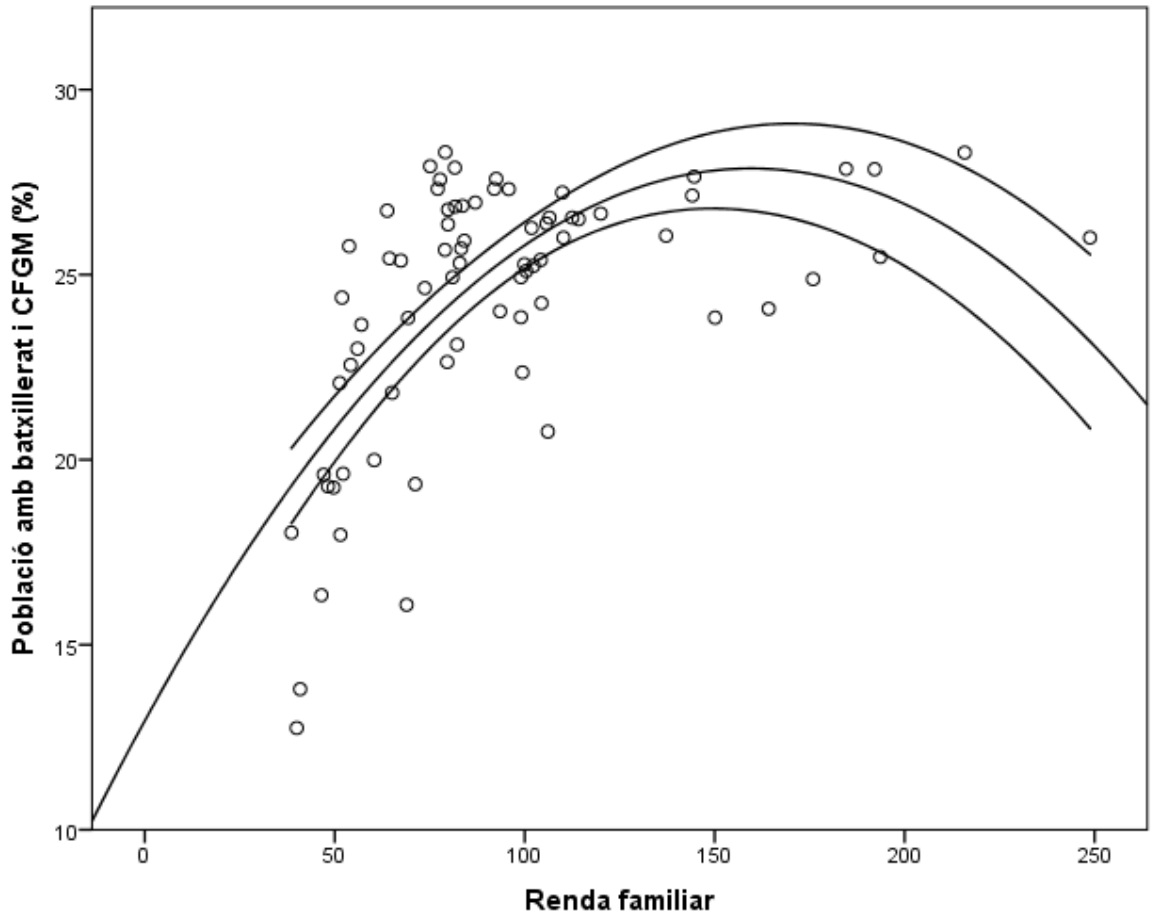
Gràfic 209. Població amb estudis secundaris (ESO) (%) segons renda familiar del barri, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

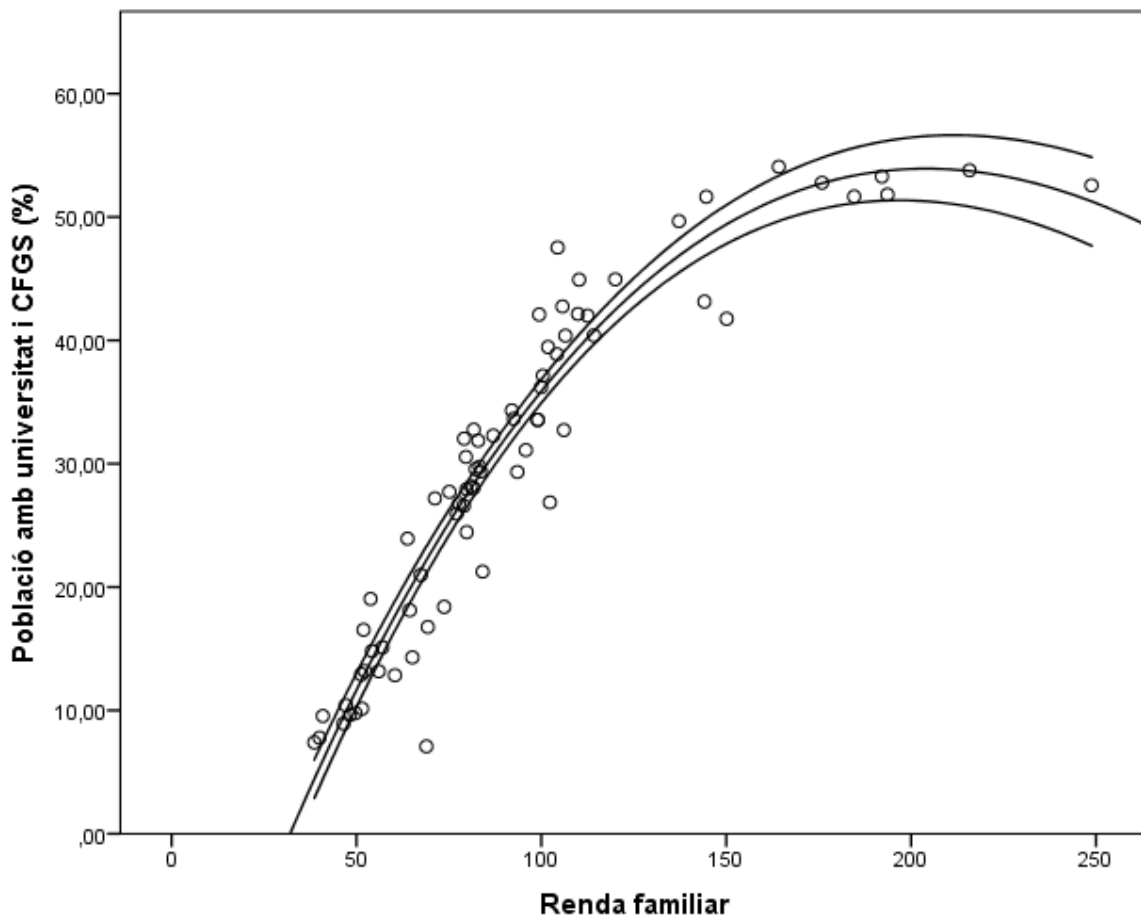
Gràfic 210. Població amb estudis postobligatoris (Batxillerat i CFGM) (%) segons renda familiar del barri, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

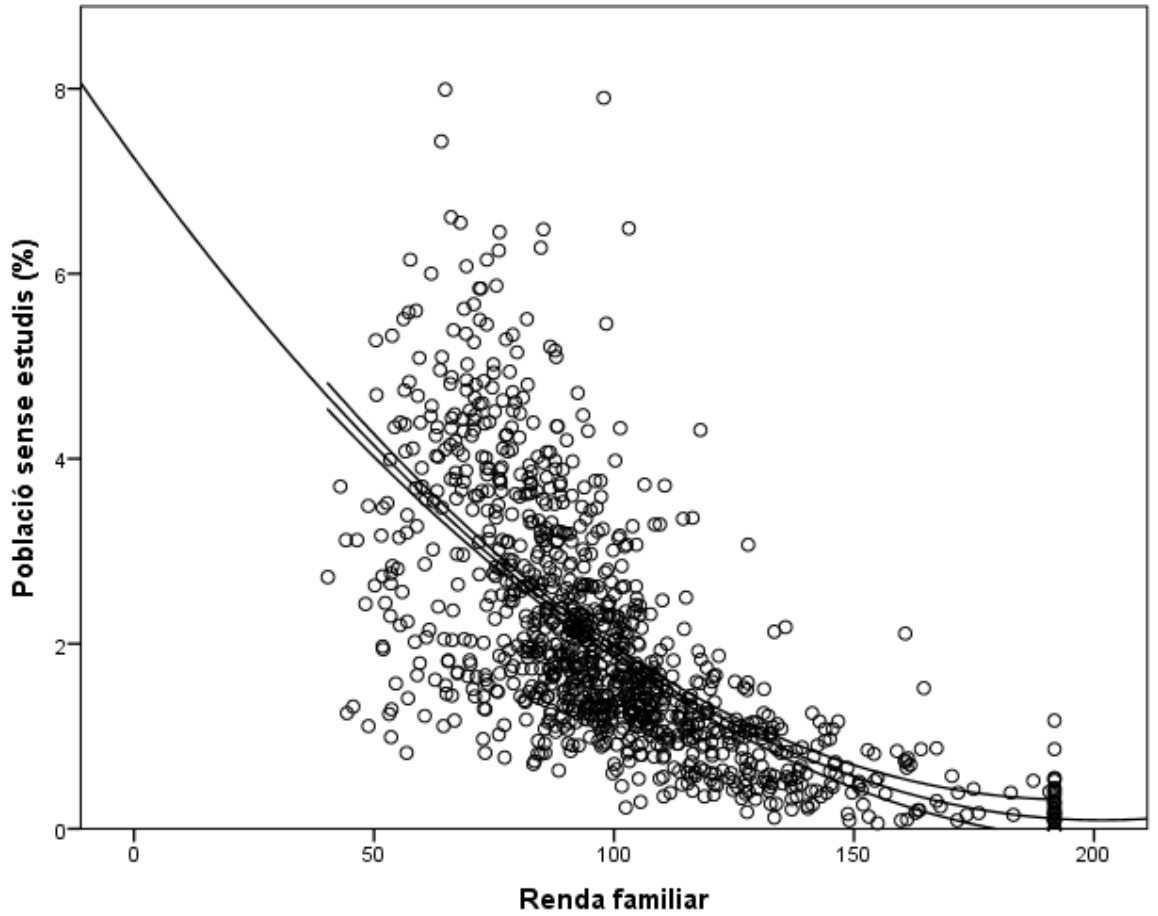
Gràfic 211. Població amb estudis superiors (universitat i CFGS) (%) segons renda familiar del barri, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

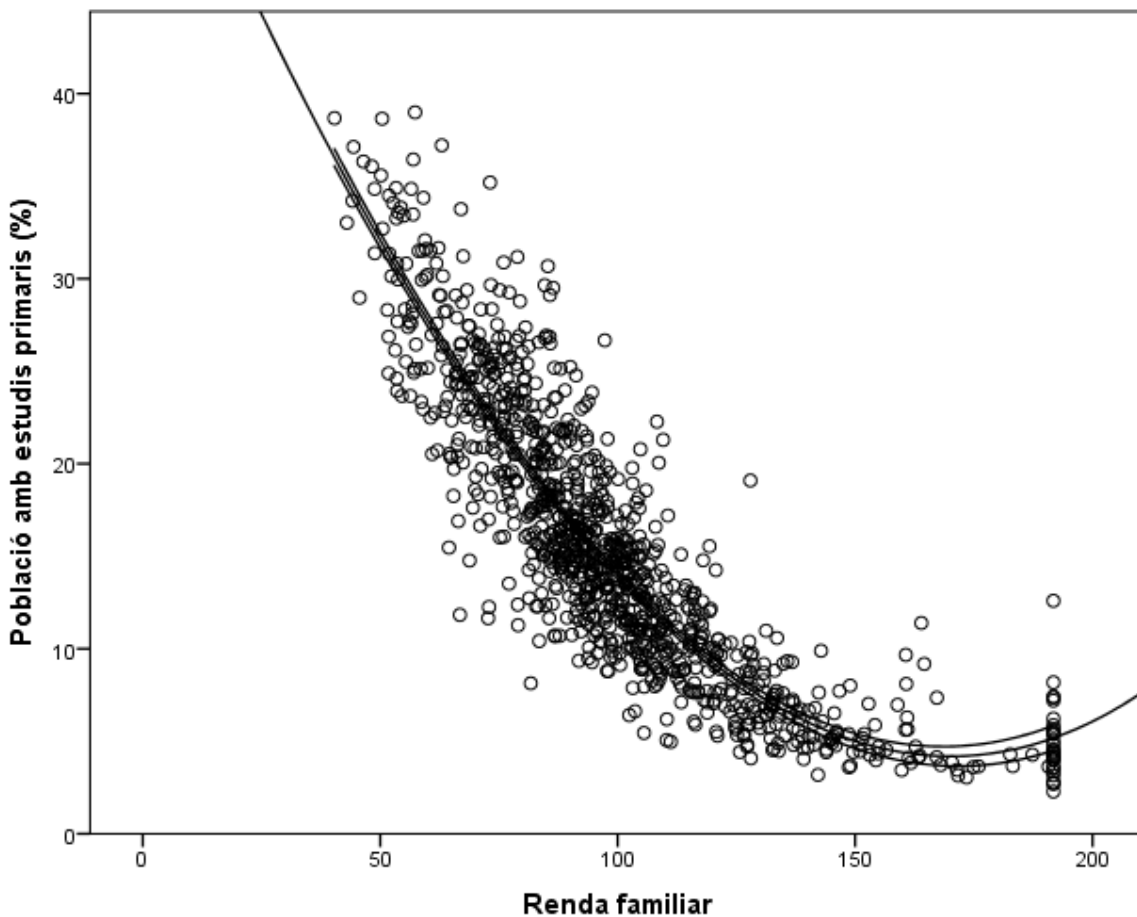
Gràfic 212. Població sense estudis segons (%) renda familiar de la secció censal, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

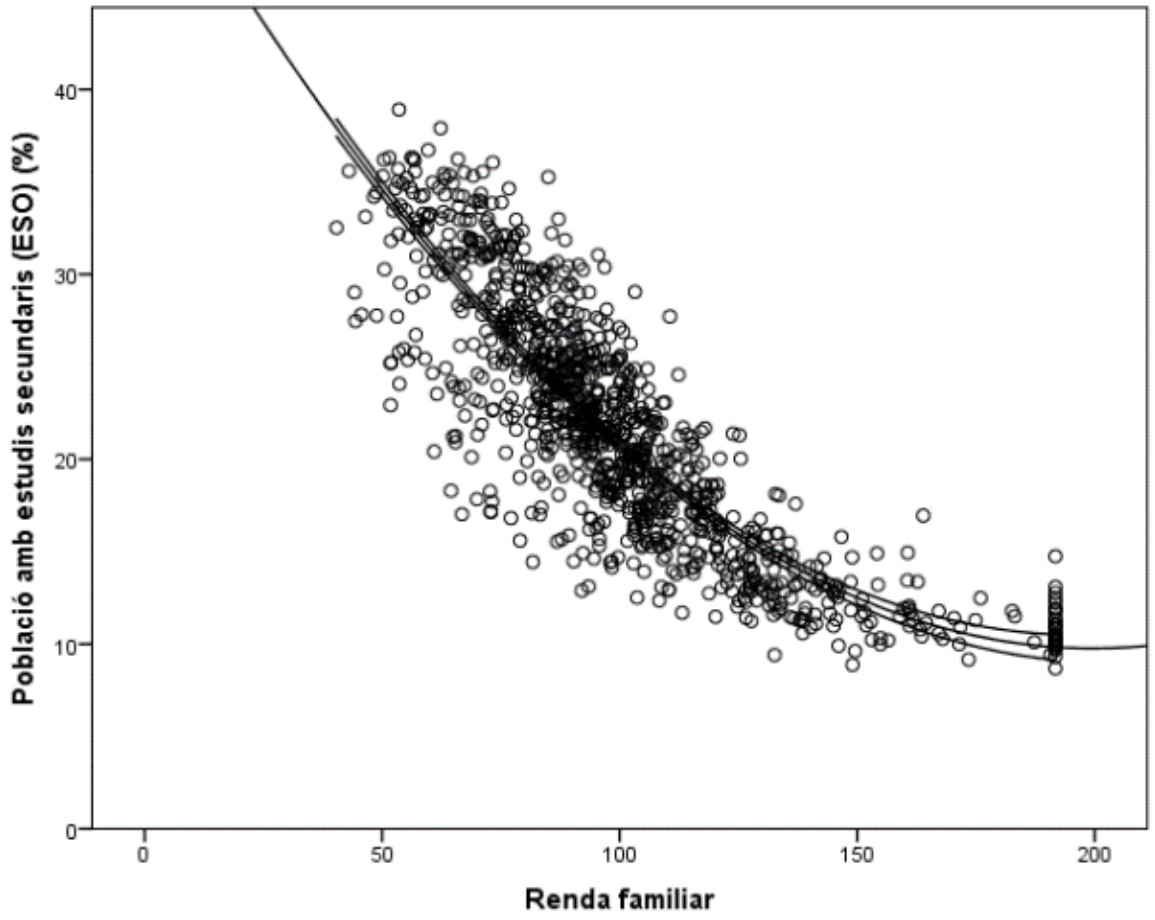
Gràfic 213. Percentatge de població amb estudis primaris segons renda familiar de la secció censal, Barcelona

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

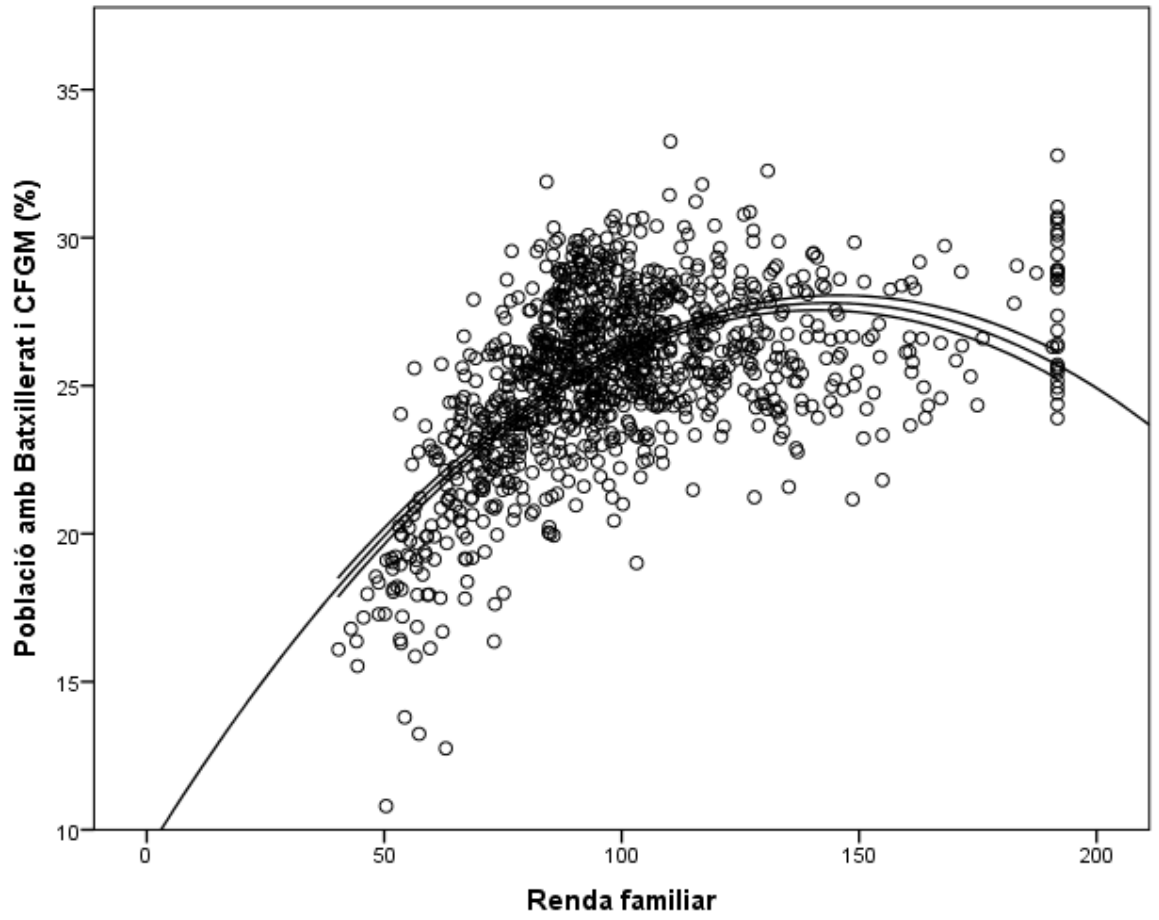
Gràfic 214. Percentatge de població amb estudis secundaris (ESO) segons renda familiar de la secció censal, Barcelona

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

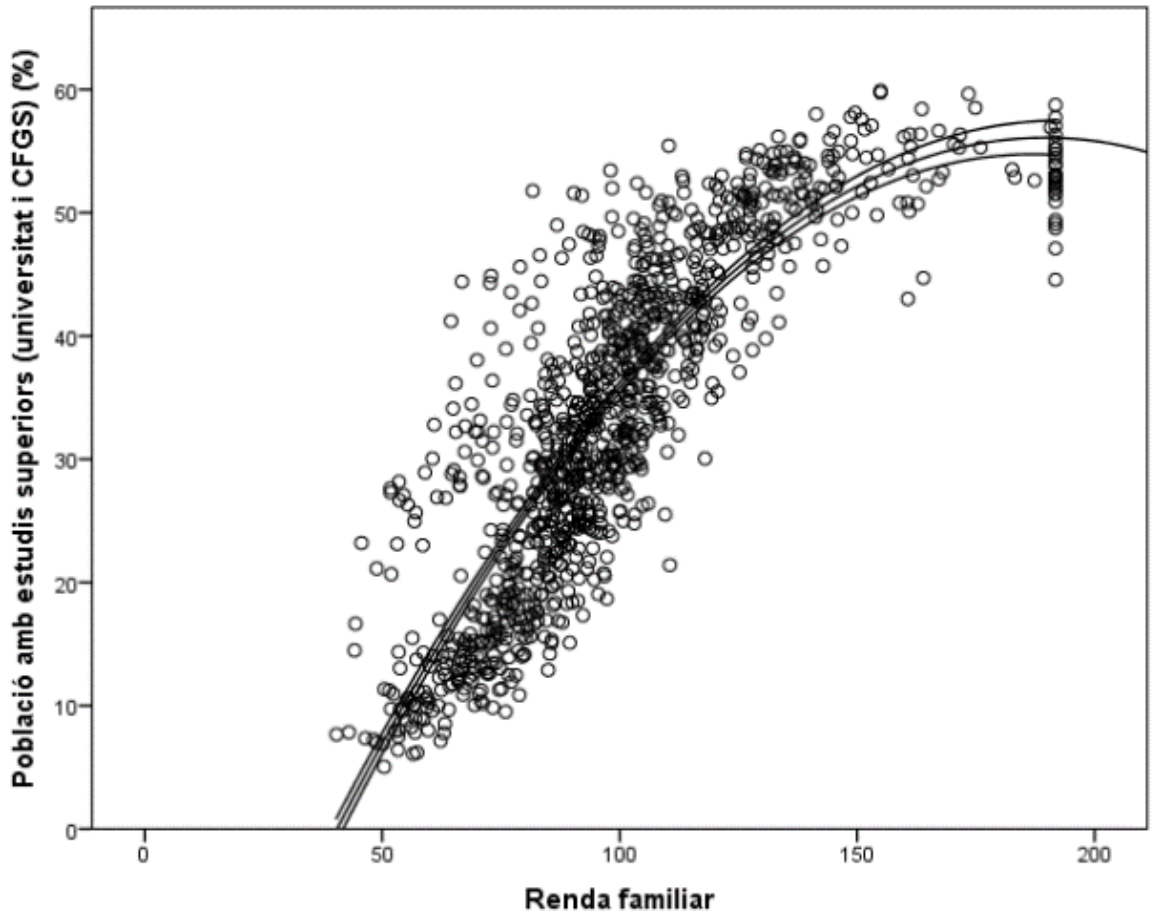
Gràfic 215. Percentatge de població amb estudis postobligatoris (Batxillerat i CFGM) (%) segons renda familiar de la secció censal, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 216. Població amb estudis superiors (universitat i CFGS) (%) segons renda familiar de la secció censal, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona

EN RESUM...

L'anàlisi del màxim nivell de la població adulta apunta a tres grans resultats.

En primer lloc, la polarització en l'estructura formativa de la població adulta de la ciutat. Així, en un extrem de l'espectre hi ha un important gruix de la població amb estudis inferiors (secundaris o menys), mentre que en l'altre extrem hi ha força població amb estudis superiors (com universitat o CFGS).

En segon lloc, les diferències territorials entre districtes, en que alguns presenten una gran concentració d'estudis inferiors (Sant Andreu, Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó, Ciutat Vella, Sant Martí i, especialment, Nou Barris) i d'altres de superiors (Sarrià – Sant Gervasi, Les Corts, l'Eixample i Gràcia).

I, en tercer lloc, les desigualtats per grups socials, visualitzades a través de l'elevada relació entre nivell de renda i màxim nivell d'estudis assolits.

6 L'educació més enllà del temps escolar i al llarg de la vida

L'educació és un procés constant i sostingut al llarg de la vida, que es dona en diferents etapes vitals (infància, adolescència, adultesa, vellesa) i lògiques (tant dins com més enllà del temps escolar: p.ex., educació formal, no formal; educació inicial i ocupacional). L'educació inicial i formal és fonamental, i per això ha estat extensament tractada en els capítols anteriors. Nogensmenys, és incorrecte reduir l'educació a un sol “moment vital (etapa inicial), en un lloc determinat (escola) i amb una orientació o lògica acreditativa (formalitat)” (Sanchez-Gelabert, 2017, p. 1) i, per tant, és necessari anar “més enllà de l'escola” (Alsinet, Riba, Ribera, & Subirats, 2003; Subirats & Albaigés, 2006).

En aquest sentit, en aquest capítol s'analitzen l'educació més enllà del temps escolar (educació en el lleure, activitats extraescolars, pràctica esportiva, activitats artístiques-musicals i atenció socioeducativa) i l'educació al llarg de la vida (educació per adults o permanent, formació ocupacional).

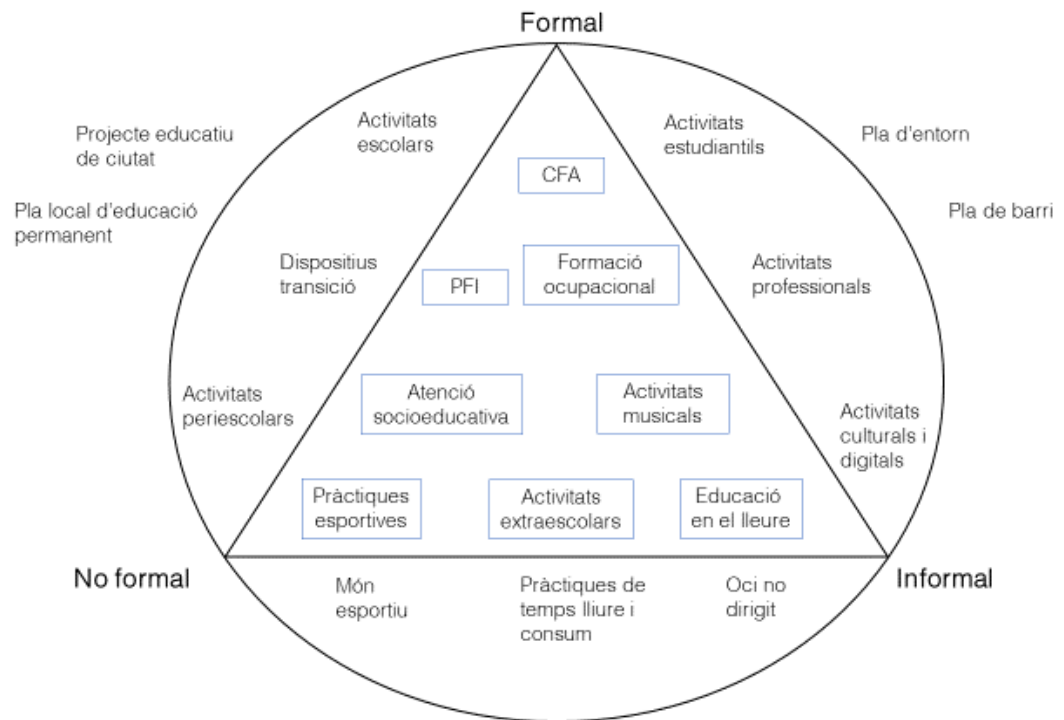
La classificació d'aquests dispositius es basa en una classificació ja emprada en anteriors informes (Figura 1) (Sanchez-Gelabert, 2017). En aquesta figura s'observen les tres dimensions educatives (formal, no formal i informal) i, emmarcats en un quadre, els diferents dispositius educatius que les componen. Els subapartats del capítol fan referència a cadascun d'aquests dispositius.

La importància de l'educació més enllà del temps escolar ha augmentat de forma important durant la pandèmia i el tancament escolar.

Figura 1. Dispositius formatius dins i més enllà del temps escolar

Font: adaptació de la classificació original realitzada per Rafael Merino (Sanchez-Gelabert, 2017)

L'educació més enllà del temps escolar és l'activitat organitzada amb finalitats educatives (focalitzades en actituds i valors) fora del sistema oficial, principalment proveïdes sovint per l'associacionisme educatiu, empreses de temps lliure, o les entitats filantròpiques i privades. Habitualment, l'educació més enllà del temps escolar es defineix en contraposició a l'educació formal: el sistema educatiu altament institucionalitzat, cronològicament ordenat i jeràrquicament estructurat que inclou des d'ensenyament primaris fins a universitaris.

En aquest sentit, si bé la importància de l'educació formal és indiscutiblement reconeguda, en canvi sovint es menysté el valor de l'educació més enllà del temps escolar. Cal, per tant, recalcar l'alta vàlua pedagògica, social i psicoemocional de l'educació més enllà del temps escolar; i, també, recordar que aquesta educació més enllà del temps escolar és un dret dels infants i, com a tal, reconeguda per la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets dels Infants -que també estableix el deure de les administracions a promoure-la (Bonafant, 2012; Bonafant & Albaigés, 2009).

Dins de l'ampli espectre de dispositius constituents de l'educació més enllà del temps escolar (Vidal, Villa, Sureda, Albinyana, & Vidal, 2005), aquest informe focalitza en les activitats musicals, l'educació en el lleure, la pràctica esportiva, els centres oberts, la formació per adults i ocupacional.

En la *Mesura de govern i pla d'accions: Cap a una política pública de cultura i educació* es defineix el sistema educatiu de Barcelona, en el que inclou escoles bressol, escoles, instituts, centres de Batxillerat i de formació professional, escoles d'adult i, finalment, 90 centres d'ensenyaments artístics, dels quals 11 són ensenyaments artístics superiors (Ajuntament de Barcelona, 2019).

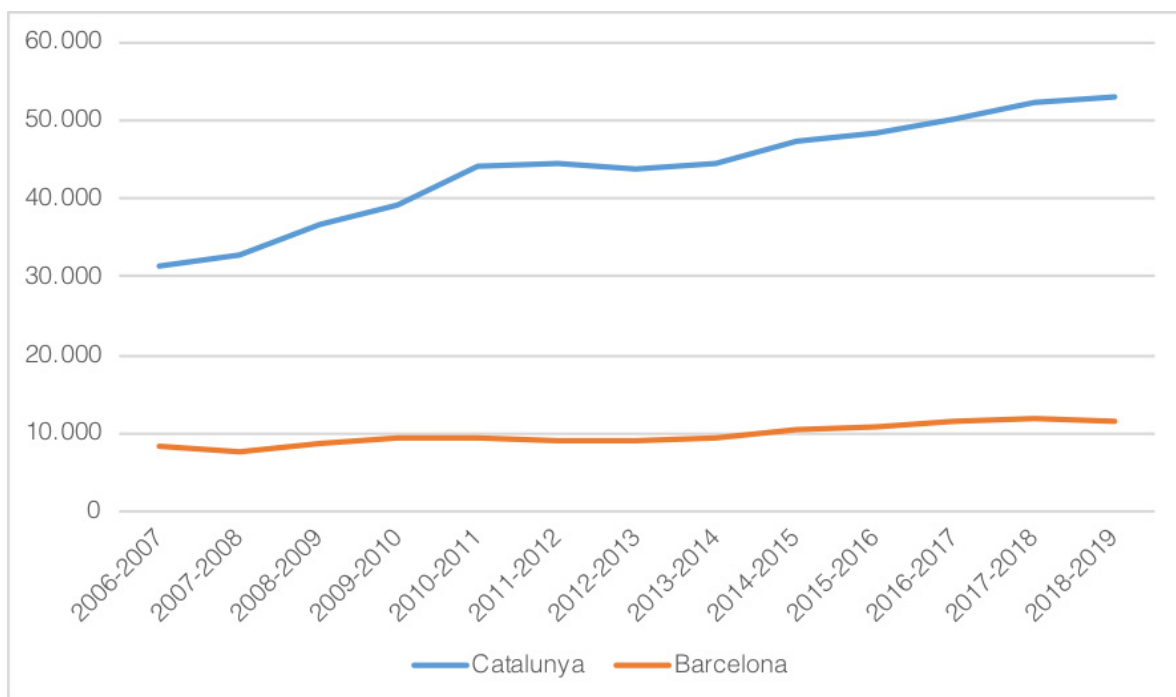
El CEB comptabilitza 54 centres de música i 18 de dansa (escoles amb i sense titulació oficial, ensenyaments professionals i superiors), així com 18 instituts que ofereixen Cicles formatius d'arts plàstiques i disseny de grau mitjà i/o superior.

Un element fonamental de l'oferta artística de la ciutat són, doncs, **les escoles de música**. Aquestes escoles de música utilitzen un ampli ventall d'estratègies d'aprenentatge (individualment, en agrupació, grups corals) i s'adrecen a un públic molt divers -des de nadons fins a persones adultes. A Barcelona actualment hi ha 44 centres de música elemental amb 11.685 alumnes. En termes històrics, hi ha un augment constant tant pel que fa a alumnat (en relació al curs 2006-2007, un augment de +3.359 alumnes). Es tracta d'un creixement lleugerament inferior al de Catalunya -excloent Barcelona-, que en el mateix període augmenta el número d'alumnat en 21.702 (Gràfics 217 i 218).

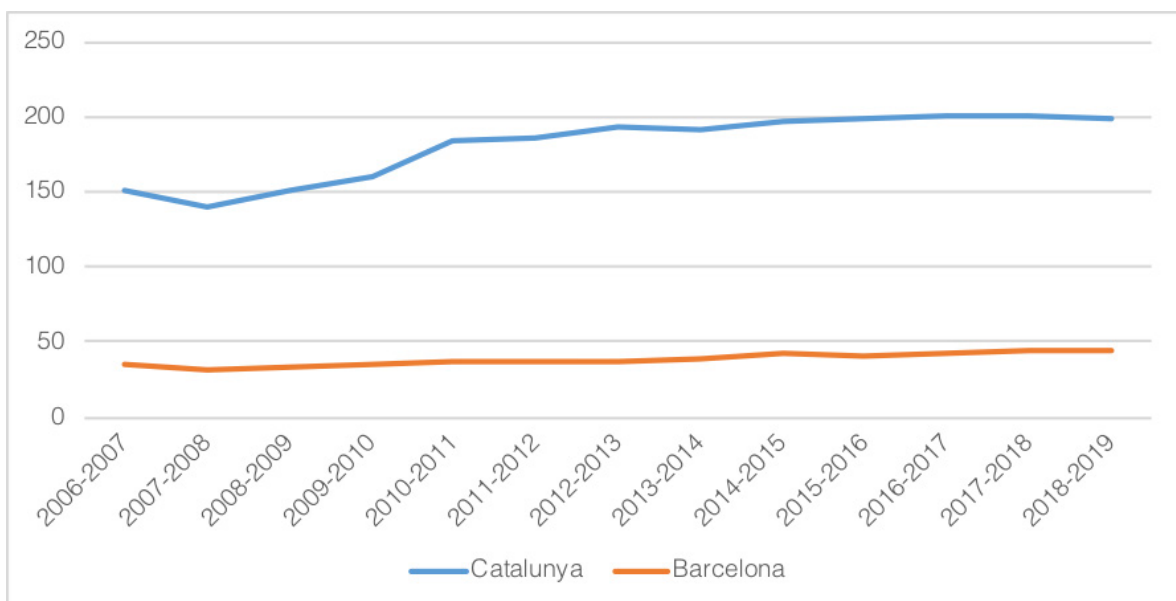
Gràfic 217. Alumnat de música elemental (N), Barcelona i Catalunya, 2006-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament

Gràfic 218. Matrícula del sector públic de música elemental (%), Barcelona i Catalunya, 2006-2007 fins 2018-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament

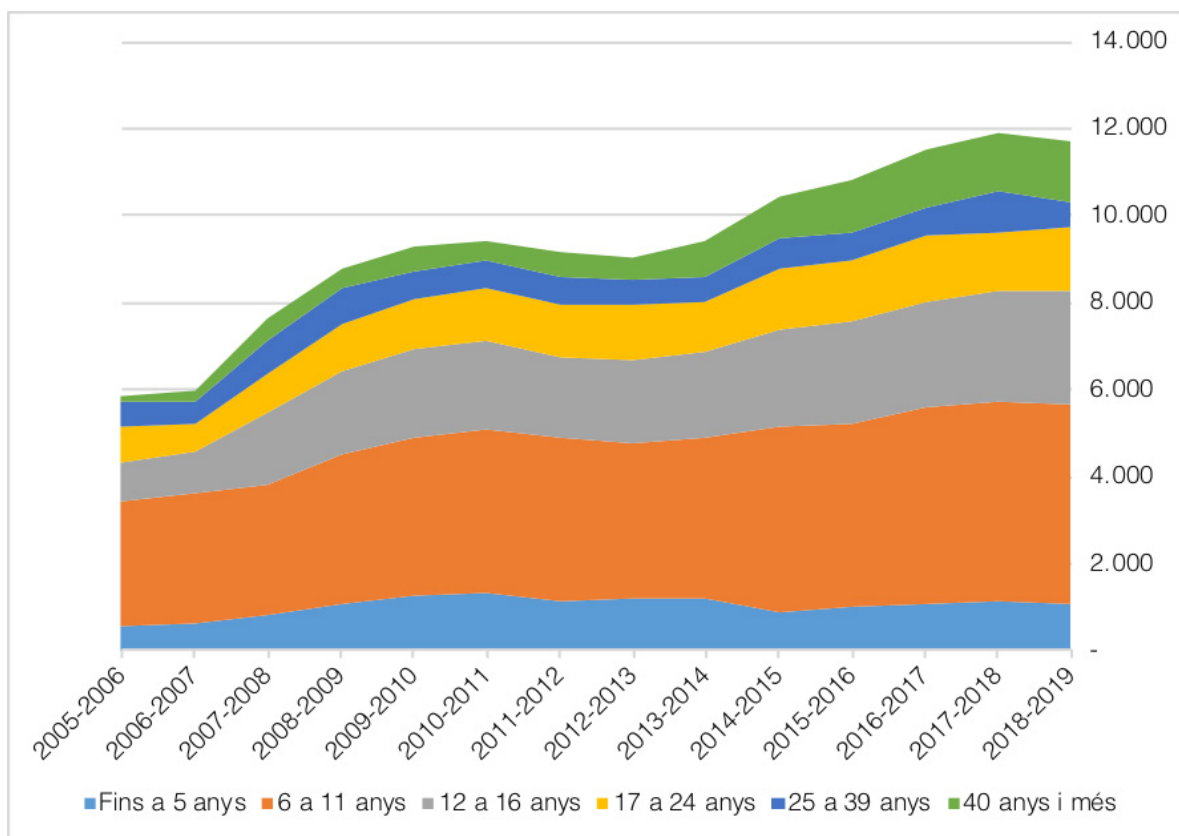

Bona part d'aquest creixement global de l'alumnat de música elemental en el període 2006-2019 es deu, bàsicament, a la major participació de la franja d'edat de 12 a 16 anys (+1.714 alumnes), de 6 a 11 (+1.707) i de majors de 40 anys (+1.213) (Gràfic 219).

Gràfic 219. Alumnat de música elemental segons edat (N), Barcelona 2005-2019

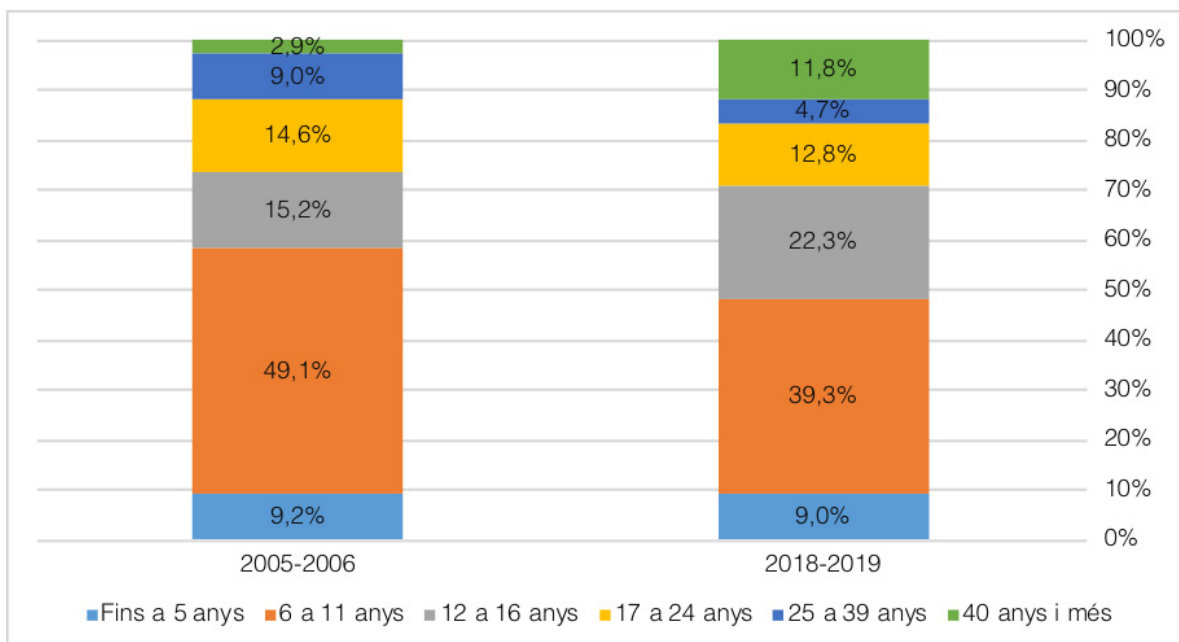
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament

Aquest creixement desigual segons franges d'edat ha alterat profundament l'estructura d'edats de l'alumnat de música elemental. Si agafem com a exemples els cursos 2006-2007 i el 2018-2019 s'observa en l'últim un molt major pes dels i les adolescents de 12 a 16 anys i de les persones adultes -en detriment dels infants d'entre 6 i 11 anys (Gràfic 220).

Gràfic 220. Alumnat de música elemental segons edat (%), Barcelona 2006 i 2019

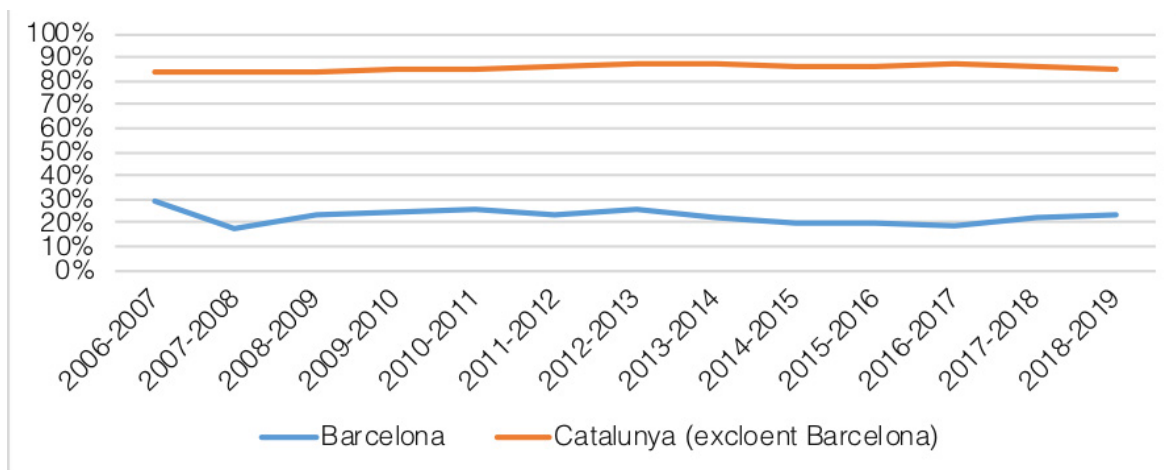
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament

Una de les característiques fonamentals de l'oferta de música elemental de Barcelona, i que la diferencia de l'oferta de la resta de Catalunya, és el pes del sector privat, tant pel que fa a centres com el pes de la matrícula privada sobre el total de la matrícula (Gràfic 221). Així, la matrícula pública sobre el total de l'alumnat és només el 22,9% a Barcelona, comparat amb el 85% a la resta de Catalunya.

Gràfic 221. Matrícula sector públic sobre el total d'alumnat de música elemental (%), Barcelona i Catalunya excloent Barcelona, 2006-2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament

El reduït pes del sector públic en els ensenyaments musicals es deu a tres factors: el reduït nombre de centres públics; la seva reduïda infraoferta i l'existència significativa d'una demanda no atesa; i els seus alts preus.

Barcelona presenta un baix nombre de centres públics a la ciutat, que gaudeix de només 5 escoles municipals de música (EMM): l'EMM Can Fargues (Horta-Guinardó), l'EMM Can Ponsic (Sarrià-Sant Gervasi), l'EMM Eixample – Joan Manuel Serrat (l'Eixample), l'EMM Nou Barris (Nou Barris) i l'EMM Sant Andreu (Sant Andreu).

En aquest sentit, només cinc dels deu districtes de la ciutat tenen un EMM. De totes maneres, això no implica necessàriament que l'alumnat provingui del mateix districte que l'EMM; en aquest sentit, la mobilitat de l'alumnat de música és elevada: el panel de la Diputació de Barcelona identifica que el 9,7% d'alumnat de les escoles de música de ciutats de més de 50.000 habitants estan empadronat en d'altres municipis (Diputació de Barcelona, 2019).

En segon lloc, en relació a la seva reduïda infraoferta i demanda no atesa, segons el servei de premsa de l'Ajuntament de Barcelona, “de cada 100 infants de la ciutat (4-18 anys) 1 es matricula a una escola de música, 2 ho sol·licita i es queda sense plaça i el 97 restant no s'hi apropa” (Servei de Premsa de l'Ajuntament de Barcelona, 2020) -el que significaria una molt baixa taxa de demanda atesa, del sector públic de només el 0,33.

I, en tercer lloc, en relació als seus alts preus, l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona regula els preus públics dels programes inclosos en el conveni del Departament d'ensenyament, ja sigui en relació a l'alumnat 4-18 anys (entre 304 € i 1.517 € anuals) i majors de 18 anys (entre 310 € i 2.299 € anuals). Els programes no inclosos en el conveni amb el Departament d'Ensenyament tenen els següents preus: tallers de música per nadons (84 € taller trimestral, i 134 € el quadrimestral); agrupació coral d'adults 66 €; activitats d'estatge d'estiu 132 €. El conservatori municipal de música té un preu per curs professional complet d'entre 976 € i 1.124 € per curs; i els ensenyaments no reglats del observatori costen entre 75 € i 150 € les agrupacions, conjunts i orquestres i 91 € la Coral Canta Conservatori.

A pesar d'això, la cobertura de les beques i ajuts econòmics en l'alumnat d'escoles de música són escassos. Així, el panel de la Diputació de Barcelona, corresponent al curs 2015-2016 identifica com només el 20% de l'alumnat d'escoles de música ha rebut ajuts o bonificacions a la matrícula (Diputació de Barcelona, 2019).

Com a resultat d'aquests relativament alt preus i limitat impacte de les bonificacions, la participació a les escoles de música no és igual en tots els grups socials. Tal com assenyala la Enquesta de Serveis Municipals de Barcelona - 2016, el 20% dels menors de 16 anys d'estrat social baix no practica activitats culturals i d'oci de manera regular (incloent-hi un instrument musical) però només del 4% entre els menors de l'estrat social més alt no ho fan (Ajuntament de Barcelona, 2019).

6.2. Les activitats extraescolars

Les **activitats extraescolars** són programes d'educació més enllà de l'escola, no formal –a mig camí entre l'educació formal i la informal; que plantegen i planifiquen programes, continguts i objectius; i que no disposen ni d'una estructura, ni d'itineraris definits, ni contemplen exàmens o proves de validació. Les activitats extraescolars són extremadament variades, i es poden classificar segons tipologia (esportives, artístiques o culturals, de reforç o aprofundiment de competències bàsiques, d'idiomes, tecnològiques), aproximació pedagògica (contingut, vinculació amb el currículum escolar, objectius), estructura organitzativa (perfil dels i les participants, durada, etapa educativa i edats a les quals s'adrecen, característiques dels conductors/es i les entitats organitzadores, mida del grup, costos), així com horari i calendari (dins o fora de l'horari lectiu, durant el curs escolar o l'estiu).

Les activitats extraescolars tenen un gran potencial, en termes socials, comunitaris, psicoemocionals i pedagògics. Així, les activitats extraescolars enriqueixen l'experiència escolar, reforcen la vinculació expressiva escolar, milloren les habilitats socials i psicoemocionals de l'alumnat (millora en autopercepció, reducció de comportaments negatius, increment de la seguretat pròpia i l'autoestima, reducció del consum de drogues o altres comportaments de risc, etc.) i tenen uns impactes moderadament significatius sobre el rendiment acadèmic (p.ex., taxes de graduació, rendiment en proves acadèmiques, competències en lectura i matemàtiques) (González, 2016). És per això que es considera que aquestes activitats extraescolars també formen part del dret a l'educació de tot infant i adolescent (Bonal & Scandurra, 2019).

Tot i el seu indubtable valor positiu, les activitats extraescolars estan desigualment distribuïdes segons territoris i famílies. En aquest sentit, la literatura acadèmica ha identificat com les classes mitjanes sovint enriqueixen els itineraris formatius dels seus fills i filles a partir de la inversió en activitats extraescolars; una oferta sovint privada i generalment costosa, especialitzada i diversificada –la qual necessita un coneixement expert per a ser traduïda-. Es tracta de dinàmiques de competició, privatització, segregació i clausura social que van més enllà de les institucions educatives per a conquistar l'espai extraescolar. Aquestes dinàmiques s'han identificat, p.ex., en el cas britànic (Ball, 2010), francès (Van Zanten, 2003, 2005) o català (Comas, 2018).

En el cas català, aquesta distribució desigual de l'educació no formal és parcialment resultat de l'absència de protecció legal del dret dels infants al lleure educatiu. En aquest sentit, el Síndic de Greuges ha identificat algunes mancances en el desplegament normatiu del dret dels infants al lleure educatiu, que resulten en que la igualtat d'oportunitats no està assegurada (Síndic de Greuges, 2014).

A la pràctica, doncs, les activitats extraescolars a Catalunya tenen un caràcter extremadament divers i especialitzat, amb una distribució geogràfica molt heterogènia, sovint costós econòmicament i –per tant- relativament inaccessible per a moltes famílies. Conseqüentment, la participació en les activitats extraescolars està desigualment distribuïda segons diversos territoris geogràfics i grups socials. Així, l'estudi de la Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya (FAPAC) identifica la freqüència i els costos de les activitats extraescolars de migdia, el material escolar, les sortides i la contractació de personal en horari lectiu; l'estudi constata grans diferències segons característiques de les escoles, com ara el seu projecte educatiu (tradicional, mixt, per projectes, comunitats aprenentatge) o la renda familiar (FAPAC, 2019).

Els resultats d'un informe de l'IERMB evidencien la gran disseminació d'activitats extraescolars als instituts públics de Barcelona: 388 activitats a 54 instituts públics (Termes, 2021). També la extrema variabilitat de les activitats extraescolars, en termes de tipologia, entitat organitzadora i preus. Les activitats extraescolars esportives (37,1% del total) i les culturals i/o artístiques (35,3%) són les majoritàries -seguides a distància per les d'idiomes, les reforç de competències bàsiques i les tecnològiques. En paral·lel, més de la meitat de les activitats extraescolars estan organitzades per empreses privades (55% del total) i, en molt menor grau, associacions esportives, AFAs, entitats filantròpiques, i administracions públiques.

Existeix una correlació entre, d'una banda, la tipologia de l'activitat i l'entitat organitzadora i, d'altra banda, el preu d'aquesta. Les activitats extraescolars més cares són les activitats d'idiomes (306,1 € de mitjana anual) i les tecnològiques (258,5 €), així com les organitzades per associacions esportives (228,9 €), AFAs (248,4 €) i empreses privades (225,7 €) i les empreses d'idiomes (335,9 €). En canvi, les extraescolars més accessibles són les activitats esportives (158,4 €) i les de reforç de competències bàsiques (91,3 €), així com les organitzades per entitats filantròpiques, d'educació en el lleure, religioses o veïnals (147,6 €) i per l'administració (102,9 €) i les de les entitats comunitàries, religioses i veïnals (147,6 €).

La distribució territorial de les activitats extraescolars és molt desigual, en termes d'hores mitjanes o preu d'aquestes. Per exemple, els districtes de Ciutat Vella (13,2 €), Horta-Guinardó (104,5 €), Sants-Montjuïc (110,7 €) i Nou Barris (166,4 €) es situen en l'extrem inferior dels preus, mentre que en l'extrem superior destaca Les Corts (375,1 €).

6.3. L'educació en el lleure de base comunitària

L'educació en el lleure comprèn conjunt d'iniciatives, moviments i experiències que es realitzen en el temps lliure d'infants i joves, amb una intencionalitat pedagògica, fora del currículum escolar i de l'àmbit familiar -tal com la defineix el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. L'educació en el lleure es caracteritza per la vocacionalitat, voluntarietat i joventut dels i les educadores -i pel conseqüent apoderament juvenil. També, per l'important pes de l'associacionisme (entitats juvenils, del tercer sector, excursionisme, etc.) en aquesta. Pedagògicament, l'educació en el lleure es defineix per l'educació integral i en valors (èmfasi en actituds i valors), l'aprenentatge permanent i pràctic (pedagogies de l'experiència i de l'aprenentatge – servei) i la voluntat de transformació social. Les competències específiques que es potencien en el lleure educatiu són: aprenentatge al llarg de la vida; autogestió; ús interactiu de diverses eines i recursos; interacció amb altres; interacció amb el món; transdisciplinarietat i multialfabetització (Muñoz, 2019). Existeixen, almenys, cinc discursos significatius per l'educació en el lleure (Trilla, 2012): metodològics i pedagògics (on s'emfatitza la pedagogia activa i la pedagogia del projecte); de fonamentació teòrica o contextualitzadora (en que descriu i delimita el lleure, l'oci i el temps lliure, es conceptualitza l'educand, etc.); ideològics (humanisme progressista i social); i de legitimació conceptual i acadèmica.

Històricament, l'educació en el lleure ha jugat un paper clau a Catalunya, en termes tant educatius com de socialització (Herrera, Albaigés, & Garet, 2003; Montagut, 2011; Observatori del Tercer Sector, 2007). No sorprèn, doncs, que la Llei d'Educació de Catalunya (LEC, 2009) reconegui explícitament la importància de l'educació en el lleure.

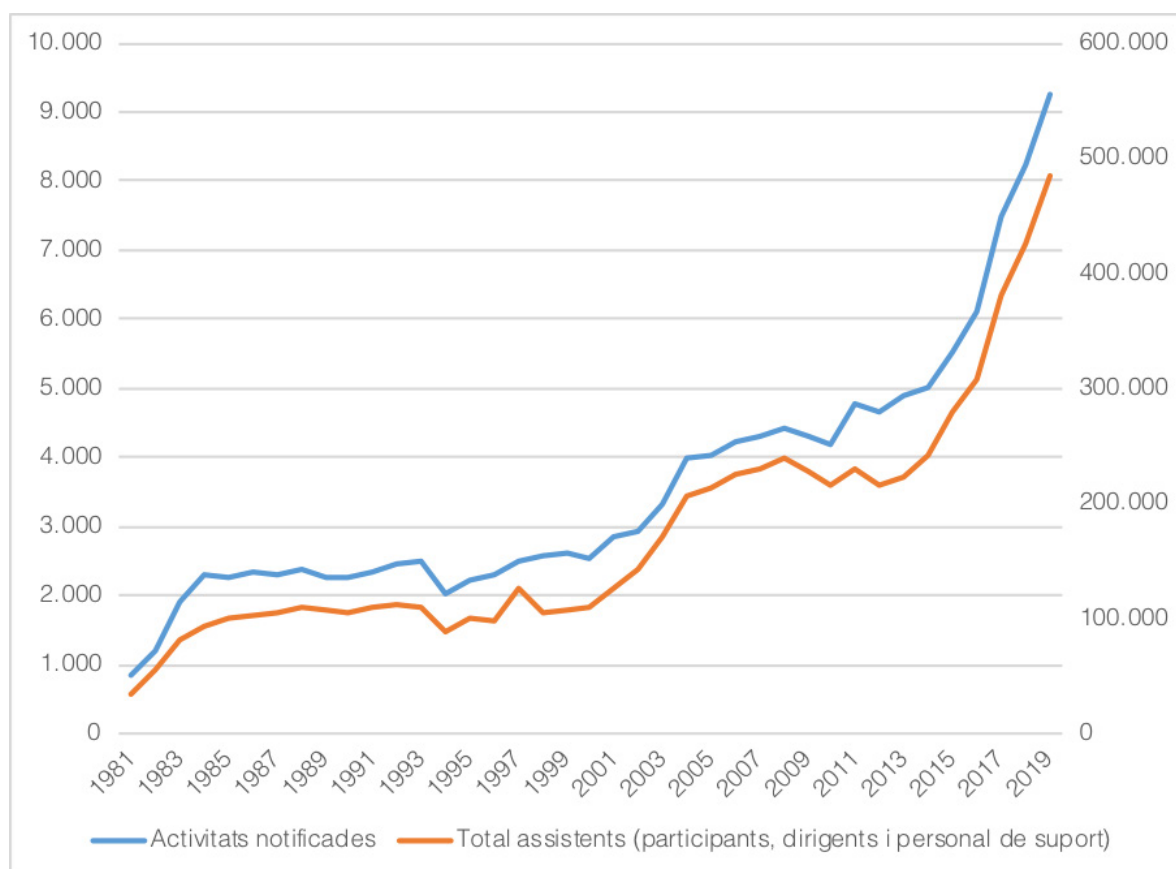
Sense ser exhaustius, alguns dels actors més rellevants en el camp de l'educació en el lleure català inclouen tant moviments escoltes (p.ex., Acció Escolta, Escoltes Catalans, Minyons Escoltes Guies Sant Jordi de Catalunya), esplais (p.ex., Esplais Catalans – ESPLAC, Federació Catalana de l'Esplai, Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai – CCCCE), com supraentitats que les agrupen (p.ex., Moviment Laic i Progressista, que inclou Acció Escolta, Esplac i Casals de Joves).

Tot i les dificultats metodològiques per quantificar-lo de forma precisa, el lleure educatiu, tant a Catalunya com a Barcelona, es troba en una situació de creixement (IDFO, 2005; Síndic de Greuges, 2014). Aquest creixement històric és evident al observar les activitats notificades i el total d'assistents a les activitats d'educació en el lleure notificades a la Direcció General de Joventut a Catalunya durant els últims quaranta anys (Gràfic 222). Els períodes de major creixement es donen en tres moments: 1981-1982 (creixement anual del 65,6% i del 42,9%), 2001-2004 (creixement anual entre el 11,9% i el 21,5% durant quatre anys consecutius) i 2015-2019 (creixement anual d'entre 9,7% i 24,3% durant cinc anys). En aquest sentit és molt remarcable que en la dècada posterior a la crisi de 2008 els i les participants d'educació en el lleure notificades no tan sols no es reduïssin sinó que, fins i tot, augmentessin. Així que, al 2019 a Catalunya es van notificar 9.252 activitats, amb 419.433 participants, sota la direcció de 59.099 dirigents acompanyats de 5.412 personal de suport.

Gràfic 222. Participants i activitats d'educació en el lleure notificades, Catalunya (1981-2019)

Font: elaboració pròpia a partir de la Direcció General de Joventut

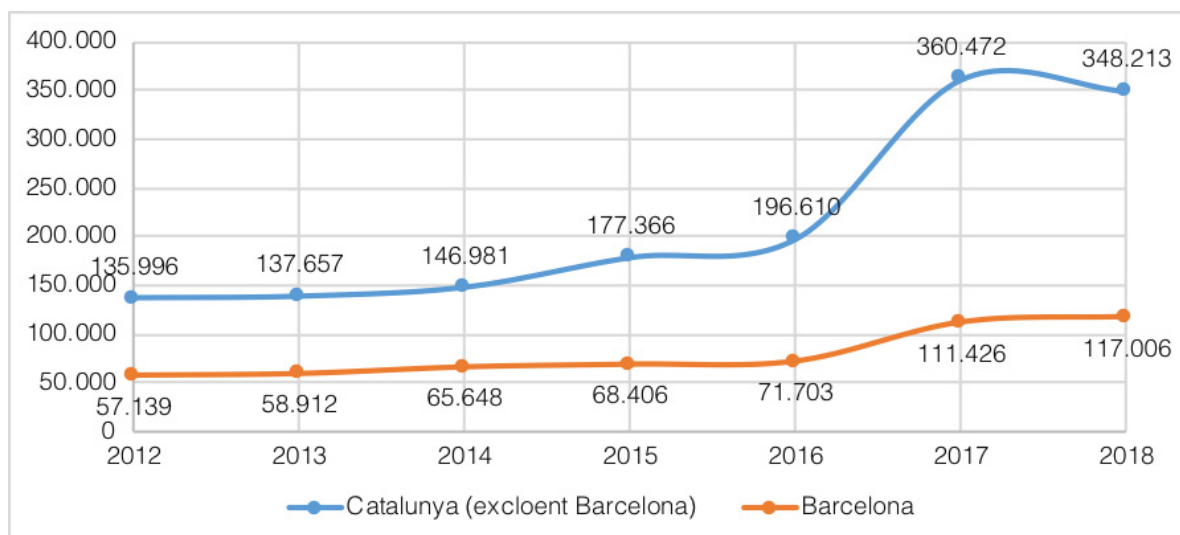

Les dades específiques de la ciutat mostren una evolució similar. Així, els i les participants en activitats d'educació en el lleure notificades es gairebé dupliquen en només sis anys (2012-2018), tant a Catalunya -excloent Barcelona- (de 135.996 a 348.213, per tant: +212.217) com a Barcelona (de 57.139 a 117.006, això és: +59.867) (Gràfic 223).

Gràfic 223. Participants a les activitats d'educació en el lleure notificades a la Direcció General de Joventut, Catalunya (excloent Barcelona) i Barcelona (2012-2018)

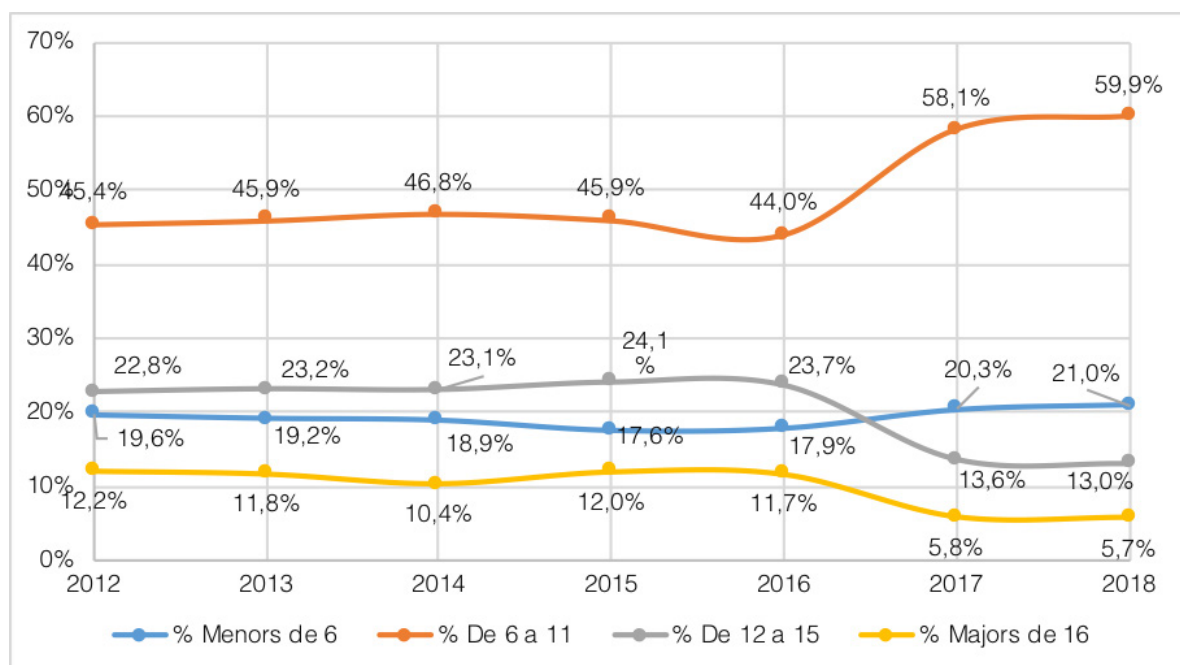
Font: elaboració pròpia a partir de la Direcció General de Joventut

Aquest augment de participació és degut, fonamentalment, al augment de les activitats dels infants d'entre 6 i 11 anys: a Barcelona, durant el període 2012-2018, els nens i nenes d'entre 6 i 11 anys passen de ser el 45,4% al 59,9% (Gràfic 224).

Gràfic 224. Evolució dels grups d'edats dels participants a les activitats d'educació en el lleure notificades a la Direcció General de Joventut (%), Barcelona (2012-2018).

Font: elaboració pròpia a partir de la Direcció General de Joventut

Les dades sobre les característiques de l'educació en el lleure són escasses. És per això que és particularment útil la diagnosi que en fa la Mesura de govern per garantir i millorar la incidència de l'associacionisme educatiu de base comunitària a la ciutat (Ajuntament de Barcelona, 2018b). Segons aquesta diagnosi, a Barcelona hi ha 131 esplais i caus, en els que 2.880 joves són els responsables d'organitzar activitats, i on hi participen 17.147 infants i adolescents d'entre 5 i 17 anys.

La participació d'infants i adolescents en el lleure educatiu és desigual, territorial i socialment. Així, la taxa bruta de participació en activitats d'educació en el lleure (calculada dividint el número de participants entre la població total de 5 a 17 anys) de Barcelona és 9,7. Però aquesta taxa és molt diferent segons districtes: ordenats de menor a major, Nou Barris (3,1), Les Corts (4,3), Sarrià-Sant Gervasi (6,9), Sant Andreu (7,2), Sants-Montjuïc (8,4), Ciutat Vella (10,4), Sant Martí (13,2), l'Eixample (13,3), Horta-Guinardó (13,3) i Gràcia (13,8). Alhora, fins a 20 barris no hi ha cap entitat d'aquesta mena (p.ex., 8 barris de Nou Barris i 5 de Sant Martí), coincidint amb les zones de menor i major renda familiar de la ciutat (Ajuntament de Barcelona, 2018b). En aquest sentit, es constata la reduïda implantació de l'educació en el lleure en els barris més desfavorits socioeconòmicament (Secretaria de Joventut, 2010).

Les entitats organitzadores d'aquests associacionisme educatiu de base comunitària són la Fundació Pere Tarrés - Moviment de Centres d'Esplai Cristians Catalans (el 37,4% del total), els Minyons Escoltes i Guies de Catalunya (25,2%), els Esplais Catalans (14,5%), els Escoltes Catalans (8,4%) i Acció Escolta (7,6%), la Federació de Centres Juvenils Don Bosco de Catalunya (3,8%) i la Federació Catalana de l'Esplai (3,1%). La majoria d'aquestes organitzacions desenvolupen la seva activitat en locals cedits (76,2%), mentre que en molt menor grau en espais llogats (12%).

Hi ha dos elements que marquen l'accessibilitat econòmica de l'educació en el lleure: els preus de les activitats i les ajudes econòmiques als infants i joves (Ajuntament de Barcelona, 2018b). Així, els preus de les activitats de lleure varien molt: només el 10,7% tenen un preu inferior als 300€; la majoria, el 43,5%, entre 300 i 500€; i fins a un 38,8% més de 500€. Tot i que no hi ha una correlació clara entre preus i renda de districte, destaca Nou Barris, amb un major percentatge d'entitats (17%) amb un cost anual de menys de 100 euros. El percentatge de participants que reben ajuts econòmics (públics o privats) que cobreixen, com a mínim, un 30% de l'activitat, és reduït: només el 13,9% de les entitats de lleure tenen més del 50% d'infants becats, mentre que més del 65% de les associacions tenen menys del 20% d'infants becats (IIAB, 2019b).

En paral·lel, un dels moments en que l'educació en el lleure té més importància és l'estiu (Muñoz, 2019). En aquest sentit, la Direcció General de Joventut publica anualment informes sobre les notificacions de lleure notificades estivals. Tot i les mancances en les dades disponibles³², és possible identificar la gran difusió d'aquestes activitats: existeixen 111.963 participants agrupats en 1.556 activitats (dades relatives al Barcelonès, 2019). Aquestes activitats són molt diverses, i inclouen tant activitats de lleure (el 77,1% del total) com espor-

32 Una de les mancances d'aquests informes són l'absència d'informació sobre les entitats organitzadores d'aquestes activitats estivals. Així, l'Informe d'estiu 2019 notificacions d'activitats d'educació en el lleure informa només de les 3.350 activitats organitzades per associacions d'educació en el lleure inscrites en el Cens d'entitats juvenils de la Direcció General de Joventut, el que representa el 42% del total d'activitats notificades (7.964), i exclou, p.ex., la Fundació Pere Tarrés. D'entre aquest petit sub-grup, l'informe assenyala una gran concentració de les activitats d'estiu en tres grans entitats organitzadores: Federació Catalana de l'Esplai (sense Fundació) (30.032 participants, el 34,7%), la Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai - CCCCCE (sense Fundació Pere Tarrés) (25.815 participants, el 29,8%) i Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya - MEG (13.457 participants, el 15,6%). Ara bé, els costos d'aquestes activitats, i els perfils socials que hi accedeixen no estan perfilats en aquests informes.

tives (el restant 22,9%³³ (Taula 60). Alhora, s'observa un augment molt rellevant d'activitats en el període 2017-2019: en només 2 estius augmenten els participants en 28.542, el que representa un creixement del 34,2%; aquest creixement és especialment destacat en relació als casals de vacances, casals esportius i camps de treball.

Taula 60. Total assistents (participants, dirigents i personal de suport) en les activitats notificades per territori a la campanya d'estiu (N i %), Barcelona, 2017-2019

Activitats	Assistents 2017	Assistents 2018	Assistents 2019	% assistents 2019	Creixement 2017-2019	Creixement %	Assistents per activitat	Participants per dirigents
Lleure	64.014	70.129	86.373	77,1%	22.359	34,9%	71,2	7,9
Esportiva	19.407	24.004	25.590	22,9%	6.183	31,9%	67,4	8,0
Total	83.421	94.133	111.963	100%	28.542	34,2%	70,2	8,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Secretaria de Joventut. * Nota=inclou dirigents i personal de suport

Tal com s'ha assenyalat en d'altres informes, la Campanya de Vacances d'Estiu (CVE), adreçada als infants i adolescents d'entre 0 i 17 anys, i organitzada per l'Ajuntament de Barcelona es caracteritza per (IIAB, 2019b): un increment d'entitats adherides, places ofertes, ocupació final, o import destinats als ajuts; la importància del CVE a alguns districtes, com Sant Martí (taxa de participació del 84,6%), Ciutat vella (65,9%), Sant Andreu (63,2%), Horta-Guinardó (61,4%) i Gràcia (60,1%). Aquesta taxa de participació es calcula dividint el número de participants a la CVE entre el total de la població 3-17. En aquest sentit, es constata que en els districtes amb menor renda, el número d'ajuts atorgats de CVE és superior.

33 Les activitats en lleure inclouen, fonamentalment, casals de vacances (84.849 assistents, el 98,2% de les esportives); en molt menor grau camps de treball, colònies, rutes, o acampades. Les activitats esportives fan referència sobretot a casals esportius (25.369, el 96,6% de les esportives) i, en menor grau, campus esportius.

6.4. La pràctica esportiva

Les **activitats esportives** són un dels dispositius més importants de l'educació no formal, per la seva capacitat de generar valors, beneficiar la inclusió de les persones i afavorir la salut dels qui hi participen. De les diferents dimensions de l'esport³⁴, en aquest apartat s'analitzarà l'esport en edat escolar, tant dins com fora de l'horari lectiu.

D'una banda, l'esport en edat escolar i en horari lectiu a Barcelona està en una situació de major reconeixement escolar, integració en els currículums i consolidació de professorat especialitzat (Carranza & Pernas, 2018). Aquesta situació és fruit de l'esforç de l'administració municipal, amb accions que inclouen la posada en marxa de dos plans estratègics de l'esport (2003 i 2012), la creació de l'Institut Barcelona Esport (IBE) i la implementació del programa L'escola fa esport a la ciutat. Aquest programa, que ofereix activitats de gran format (que no estarien a l'abast de ser organitzades pels propis centres educatius), ha passat de 21.432 participants al 2005-2006 fins a 75.892 al 2016-2017, amb la qual cosa vora el 80% dels centres educatius de la ciutat hi participen (Carranza & Pernas, 2018; IBE, 2013). Com a resultat d'aquests elements, es conclou que la pràctica d'esport en edat escolar i en horari lectiu augmenta.

D'altra banda, la pràctica esportiva entre la població escolar fora de l'horari lectiu també augmenta de forma important a Barcelona, i passa de només el 66,8% de la població escolar al 2007 fins al 76,1% al 2018 (Taula 61). La Taula 58 permet identificar com la pràctica esportiva varia segons grups socials. Així, els nois (80,6%) practiquen molt més sovint esport que les noies (72,3%), tot i que aquestes diferències s'han reduït de forma dràstica l'última dècada (una diferència de 17,4% al 2007 per només 8,3% al 2018) (Ajuntament de Barcelona, 2018a). Alhora, les persones nascudes a Espanya afirmen practicar esport de forma molt superior a les nascuts fora d'Espanya (76,5% versus 60,7%). Igualment, l'alumnat de centres de titularitat pública duu a terme pràctica esportiva en menys ocasions (69,2%) que el de la concertada i la privada (80,7% i 82,8%, respectivament).

34 Específicament, les 6 dimensions esportives que configuren el sistema esportiu de Barcelona són les següents (IBE, 2013): (1) Esport educatiu; (2) Esport, clubs i associacionisme federatiu; (3) Esport, ciutat, benestar i salut; (4) Cohesió social, inclusió i esport; (5) Esport, motor econòmic de la ciutat; i (6) Projecció internacional de Barcelona.

Taula 61. Nivell de pràctica esportiva entre la població escolar (% d'escolars de 5 a 16 anys que fan pràctica esportiva regular setmanal fora de l'horari lectiu), Barcelona 2007-2018

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta d'hàbits esportius de la població escolar de Barcelona (EHEB) de l'Institut Barcelona Esports (IBE), 2007 i 2018. Ajuntament de Barcelona.

		2007	2018	Evolució 2007-2018
Total		66,80%	76,10%	9,30%
Gènere	Noies	58,00%	72,30%	14,30%
	Nois	75,40%	80,60%	5,20%
Lloc de naixement	Espanya	69,40%	79,50%	10,10%
	Fora d'Espanya	49,30%	60,70%	11,40%
Titularitat	Públic	60,80%	69,20%	8,40%
	Privat	70,40%	82,80%	12,40%
	Concertat	-	80,70%	-
Cicle	1r - 3è Primària	73,00%	74,50%	1,50%
	4t - 6è Primària	74,30%	77,40%	3,10%
	12 - 2n ESO	61,20%	78,10%	16,90%
	3r - 4t ESO	63,80%	74,50%	10,70%
	1r - 2n Batxillerat	61,10%	-	-
Districte (ordenats segons % pràctica esportiva)	Sarrià-St. Gervasi	74,70%	86,20%	11,50%
	Gràcia	75,00%	79,80%	4,80%
	L'Eixample	62,90%	78,40%	15,50%
	Les Corts	74,20%	78,30%	4,10%
	Sants-Montjuïc	66,10%	77,70%	11,60%
	Sant Andreu	63,30%	74,10%	10,80%
	Horta-Guinardó	67,00%	73,70%	6,70%
	Sant Martí	67,90%	73,20%	5,30%
	Nou Barris	60,30%	67,00%	6,70%
	Ciutat Vella	43,50%	60,90%	17,40%

Per tal d'identificar si aquestes diferències entre grups socials són significatives i de quantificar la intensitat d'aquestes relacions, s'ha dut a terme una anàlisi de khi quadrat de Pearson (χ^2) i V de Cramer. Els resultats mostren diferències significatives en termes de gènere, lloc de naixement, titularitat i districte en relació a la pràctica esportiva, i una intensitat entre moderada i baixa (Taula 62).

Taula 62. Resultats de la prova del khi quadrat entre pràctica esportiva i diverses variables.

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta d'hàbits esportius de la població escolar de Barcelona (EHEB) de l'Institut Barcelona Esports (IBE), 2018. Ajuntament de Barcelona. Nota: la variable lloc de naixement compara autòctons amb estrangers; i la variable titularitat compara públic amb concertat i privat.

1	Khi quadrat de Pearson			V de Cramer	
	Variables	Valor khi quadrat	Graus de llibertat	Significativitat	Valor
Gènere	33,427	1	0,000	0,097	0,000
Lloc de naixement	67,905	1	0,000	0,145	0,000
Titularitat	67,043	1	0,000	0,134	0,000
Districte	81,501	9	0,000	0,148	0,000

Igualment, s'observen grans diferències segons districtes. El cas de Ciutat Vella destaca per experimentar una significativa reducció de pràctica esportiva entre 2013 i 2018: -7,6% (Ajuntament de Barcelona, 2018a). Aquestes diferències estan associades a les característiques socioeconòmiques d'aquests; s'ha implementat una anàlisi de regressió lineal, i els resultats no són significatius (sig. 0,014) (Taula 63, Gràfic 225).

Taula 63. Regressió lineal entre renda districte (variable independent) i pràctica esportiva (variable dependent)

Font: elaboració pròpia

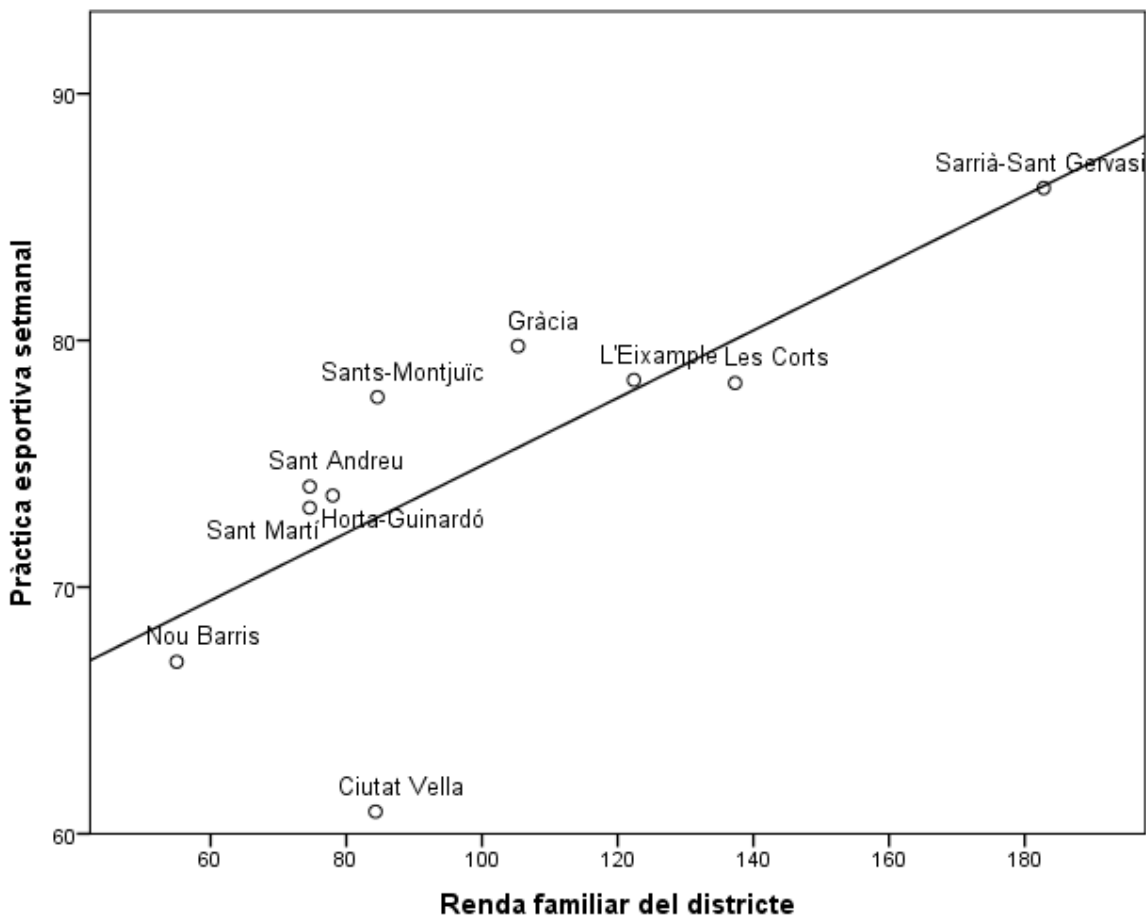
R2	Sig. ANOVA	Constant	Coefficient B
0,548	0,014	61,250	0,137

Aquesta correlació entre pràctica esportiva i renda és paral·lela a la que hi ha entre pràctica esportiva i nivell d'estudis, en la que a més estudis de pares i mares augmenta la probabilitat de pràctiques esportives per part dels fills/es, tal com assenyalen l'Enquesta de Salut de Catalunya o l'enquesta Factors de Risc a l'Escola Secundària (FRESC) (Bonafant & Scandurra, 2019).

Gràfic 225. Pràctica esportiva de la població escolar segons renda, districtes de Barcelona 2018

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta d'hàbits esportius de la població escolar de Barcelona (EHEB) de l'Institut Barcelona Esports (IBE). Ajuntament de Barcelona

6.5. Els centres oberts

Els centres oberts són serveis preventius fora de l'horari d'escolarització obligatòria, adreçats tant a infants i adolescents de 0 a 16 anys com, també, a les seves famílies. Els objectius dels centres oberts són: oferir suport educatiu; potenciar l'estructuració de la personalitat; afavorir la socialització; adquirir aprenentatges bàsics i d'esbarjo; i compensar deficiències socioeducatives. Actualment, a Barcelona existeixen 2 centres oberts de titularitat pública (un a Sant Martí i un altre a Les Corts), i 16 de titularitat privada (Taula 64). Aquests centres de titularitat privada compten amb el suport i la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona.

Taula 64. Centres obertes (N), segons districtes, Barcelona, 2020

Font: elaboració pròpia a partir de la Guia Barcelona de l'Ajuntament de Barcelona

Territori	Centres oberts
Ciutat Vella	5: Espai Socioeducatiu Estel d'Assís - Associació Educativa Integral del Raval; CO Compartir - Associació Social Gabella; CO Glamparetas - Càritas Diocesana de Barcelona; CO Tria - Fundació Comtal; CO Joan Salvador Gavina - Fundació Joan Salvador Gavina
Eixample	2: CO Eixample - Fundació Privada Viarany; CO Ció Barjau - Institut del Treball Social i Serveis Socials
Sants Montjuïc	1: CO El Submarí - Fundació Privada Mans a les Mans
Les Corts	1: Espai Familiar i CO Municipal Les Corts - Sants
Sarrià St. Gervasi	0
Gràcia	0
Horta Guinardó	1: Centre Obert Martí Codolar - Salesians Sant Jordi
Nou Barris	CO Associació Educació i Lleure Ubuntu; CO Muntanyès - Fundació Pare Manel; Ciutat Meridiana - Salesians Sant Jordi
Sant Andreu	3: CO Centre Educatiu i de Lleure; CO Neus Puig - Fundació Privada Trinijove; CO Don Bosco - Salesians Sant Jordi
Sant Martí	2: Espai Familiar i CO Municipal Sant Martí; Centre Socioeducatiu Poblenou - Fundació Pere Tarrés
Barcelona	18

La Xarxa de Centres Oberts (XCO) d'atenció a la infància i adolescència de Barcelona, constituïda al 2006, està enfocada en l'atenció socioeducativa a infants i adolescents i les seves famílies, especialment de les més vulnerables. Aquest treball es concreta a partir de la definició d'un model de Centre Obert propi de la ciutat de Barcelona.

EN RESUM...

Barcelona compta amb 44 centres de música elemental que matriculen 11.685 alumnes. Des de 2006-2007, han augmentat tant l'alumnat (+3.359 alumnes) com els centres (9 centres nous). En termes de titularitat, el pes relatiu del sector públic és molt menor a Barcelona (només 22,9% de matrícula pública sobre el total) que a Catalunya (85%). El reduït pes del sector públic en els ensenyaments musicals es deu a tres factors: el reduït número de centres públics (només 5 EMM); la seva infraoferta i demanda no atesa; i els seus alts preus (tot i que, com veurem, aquesta situació està subjecta a una important remodelació).

Les activitats extraescolars enriqueixen l'experiència escolar, reforcen la vinculació expressiva escolar, milloren les habilitats socials i psicoemocionals de l'alumnat i tenen uns impactes moderadament significatius sobre el rendiment acadèmic dels infants i joves; per això, formen part del dret a l'educació de tot infant i adolescent. A pesar d'això, el dret dels infants al lleure educatiu té un desplegament normatiu insuficient, que resulten en que la igualtat d'oportunitats no està assegurada (Síndic de Greuges, 2014). A la pràctica, doncs, les activitats extraescolars a Barcelona tenen un caràcter extremadament divers i especialitzat, amb una distribució geogràfica molt heterogènia, sovint costós econòmicament i –per tant- relativament inaccessible per a moltes famílies. En aquest sentit, el potencial l'alt cost de les activitats extraescolars (particularment, les tecnològiques, d'idiomes, i les organitzades per associacions esportives i empreses privades) limita la participació en activitats extraescolars de l'alumnat més vulnerable (que, irònicament, és qui més profit en pot treure).

L'educació en el lleure es troba en una situació de creixement històric, de tal manera que actualment es compatibilitzen fins a 117.006 participants en les activitats de lleure notificades (Barcelona, 2018). Aquesta participació és el doble que fa només sis anys, i és sobretot fruit de l'augment de les activitats dels infants menors d'onze anys. Les activitats d'educació en el lleure a l'estiu també han experimentat un creixement notable, del 34,2% en només els últims 2 estius, fins a arribar a 111.963 participants agrupats en 1.556 activitats (Barcelonès, 2019). La Campanya de Vacances d'Estiu (CVE) ha estat fonamental per a explicar aquest creixement.

Un dels elements que destaca de les entitats d'associacionisme educatiu de base és que la gran majoria desenvolupa la seva activitat en locals cedits (76,2%) i un 12% en espais llogats.

Tot i la fragilitat de les dades administratives, les evidències apunten a la distribució desigual de l'educació no formal segons territoris i grups socials: fins a 20 barris no hi ha cap entitat d'aquesta mena (8 a Nou Barris, 5 a Sant Martí), coincidint amb les zones de menor renda familiar de la ciutat –però també amb alguns dels que la tenen més elevada. Alhora, la taxa bruta de participació en activitats d'educació en el lleure és molt més alta a Sant Martí, L'Eixample, Horta-Guinardó i Gràcia, i molt més baixa –en canvi- a Nou Barris, Arrià-Sant Gervasi, Sant Andreu i Sants-Montjuïc.

L'oferta de l'educació en el lleure és, doncs, sovint costosa econòmicament, i presenta una desigual distribució territorial, el que en dificulta l'accessibilitat en alguns grups socials.

La pràctica esportiva augmenta a Barcelona, tant en horari lectiu com fora d'aquest. Alhora, les diferències entre grups socials es mantenen acusades: l'alumnat autòcton practica més esport que l'estranger; els nois que les noies (tot i que la tendència recent apunta a una major equitat de gènere); l'alumnat de centres concertats i privats més que els de centres públics; i els de districtes amb major riquesa socioeconòmica que els d'entorns més desafavorits.

6.6. Els centres oberts

En aquest últim capítol dels resultats, s'analitza l'**educació al llarg de la vida** (*lifelong learning*). L'educació al llarg de la vida inclou totes les activitats d'ensenyament – aprenentatge que es duen al llarg de la vida, tal com defineixen l'*UNESCO Lifelong Learning Institute* i d'Eurostat. En les properes pàgines es descriuran l'educació contínua i per adults; els centres de formació per a persones adultes; la formació ocupacional del Consorci per a la Formació Contínua de Catalunya (CFCC); i els programes del Servei Públic d'Ocupació (SOC).

6.6.1. L'educació contínua i per adults

Un dels elements més importants dins l'educació al llarg de la vida és l'educació per adults. Específicament, l'**educació per adults** fa referència a la participació d'adults d'entre 25 i 64 anys en activitats formatives, que sovint es duen a terme al finalitzar l'educació inicial.

En el cas català, el grau de participació dels adults en activitats formatives és molt escàs (Valiente et al., 2014). En concret, al 2018, tant sols un 8,8% dels adults 25-64 anys participen en activitats formatives a Catalunya -una participació inferior tant a la mitjana espanyola (10,5%) com europea (11,1%), en una tendència que es manté al llarg del temps³⁶ (Gràfic 226). Cal emfatitzar que la participació dels adults d'entre 25-64 anys és una realitat molt consolidada en alguns països capdavanters a Europa, com Suècia (34,3%), Suïssa (32,3%), Finlàndia (29%) o Dinamarca (25,3%) (font: Eurostat, 2019).

Ara bé, l'edat, el gènere, la situació laboral o el nivell educatiu són factors decisius en la participació en activitats educatives (font: Eurostat, 2019). Les dades d'Espanya de 2019 mostren que la participació és superior en població jove que en la vella: fins al 20% en la franja 25-34; 11,1% en la franja 35-44; 8,5% en la 45-54; i només 4,8% a la 55-64.

També, la participació és superior en dones (11,6%) que en homes (9,4%).

La participació en aquestes activitats formatives és lleugerament superior en el cas de persones desocupades: el 12,6% de persones desocupades en aquesta franja d'edat hi ha participat; en canvi, només el 10,3% de les persones ocupades ho ha fet, o el 10,2% de les inactives.

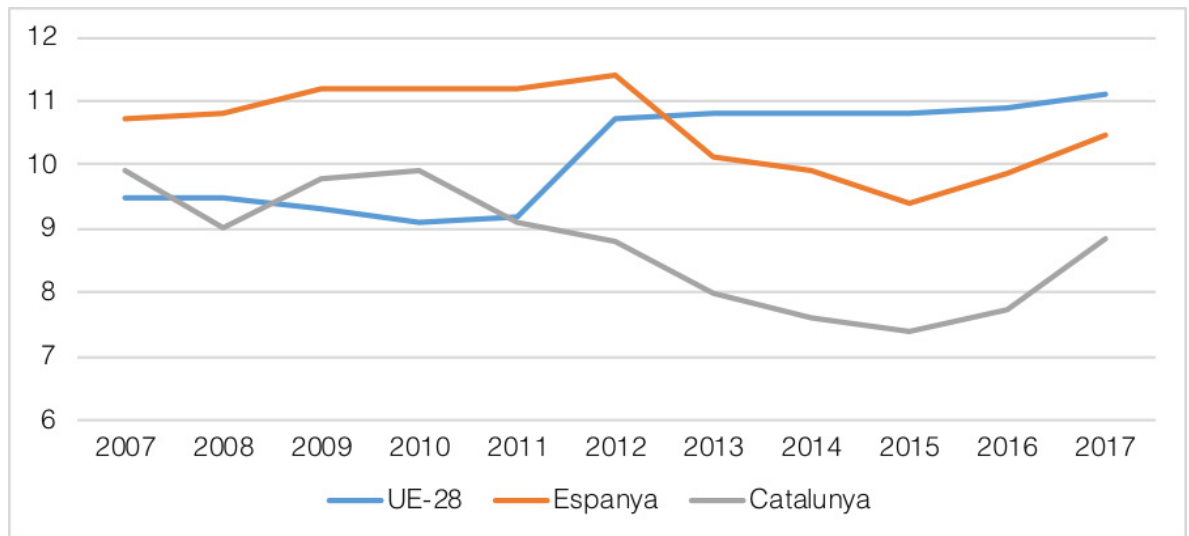
Finalment, la participació dels qui tenen un nivell d'estudis baix (secundària o inferior, ISCED 0-2) és només del 3,8%; els qui tenen un de mitjà (secundària superior, ISCED 3-4) del 10,6%; i els qui superior (terciaris i universitaris, ISCED 5-8) del 17,5%.

35 Aquest indicador (igual que l'AEP, o la població ni-ni) es basa en l'Enquesta de població activa. Tal com descriu Idescat, es calcula com la relació entre el nombre de persones de 25 a 64 anys que en l'Enquesta de població activa han declarat que han rebut educació o formació en les quatre setmanes precedents a l'entrevista i la població de la mateixa edat que han respost a la pregunta "Participació a educació i formació" en la mateixa entrevista. Les Enquestes es realitzen trimestralment, l'indicador s'obté de les mitjanes anuals de les dades trimestrals.

Gràfic 226. Percentatge de la població 25-64 que participa en la formació a Catalunya, Espanya i UE. 2007-2017

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i Eurostat.

6.6.2. Els Centres de Formació per persones Adultes (CFA)

Un dels dispositius amb més tradició i capacitat educativa del nostre entorn són els **Centres de Formació per persones Adultes** (CFA). Els CFA atenen a persones que han superat l'edat d'escolarització obligatòria. Tenen, sovint, un caràcter compensatori, adreçat a potenciar la reincorporació al sistema educatiu i l'aprenentatge al llarg de la vida. Els CFA s'estructuren al voltant de quatre àmbits de formació: (a) la Formació bàsica, que ofereixen: Formació instrumental (FI); Graduat en Educació Secundària (GESO); i Curs específic d'accés Cicle Formatiu de Grau Mitjà (CAM); (b) la Formació en llengües, incloent-hi llengua castellana i catalana (3 nivells), fins certificat B1 del Marc Europeu Comú Referència de les Llengües (MECRL); (c) la Preparació per a les proves d'accés, a CFGM, CFGS i a les proves d'accés a la universitat per a majors de 25 anys; i (d) les Competències transprofessionals, que inclouen llengua estrangera (anglès i francès) i competències tecnològiques.

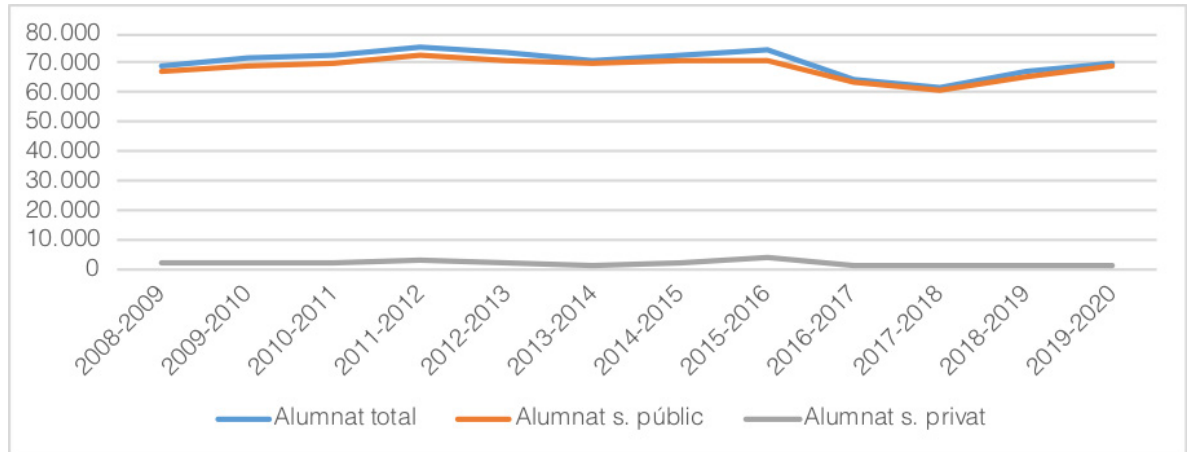
La participació als CFA mostra una certa tendència a la baixa, amb un pic màxim immediatament posterior a la crisi econòmica de 2008. Així, el moment de màxima matrícula de CFGA a Catalunya és al 2015-2016 (74.608 alumnes) i a Barcelona al 2011-2012 (14.573 alumnes) (Gràfics 227 i 228).

Es tracta d'una activitat formativa fonamentalment proveïda pel sector públic, amb un pes relatiu superior al 95% tant a Catalunya com a Barcelona (Gràfic 229).

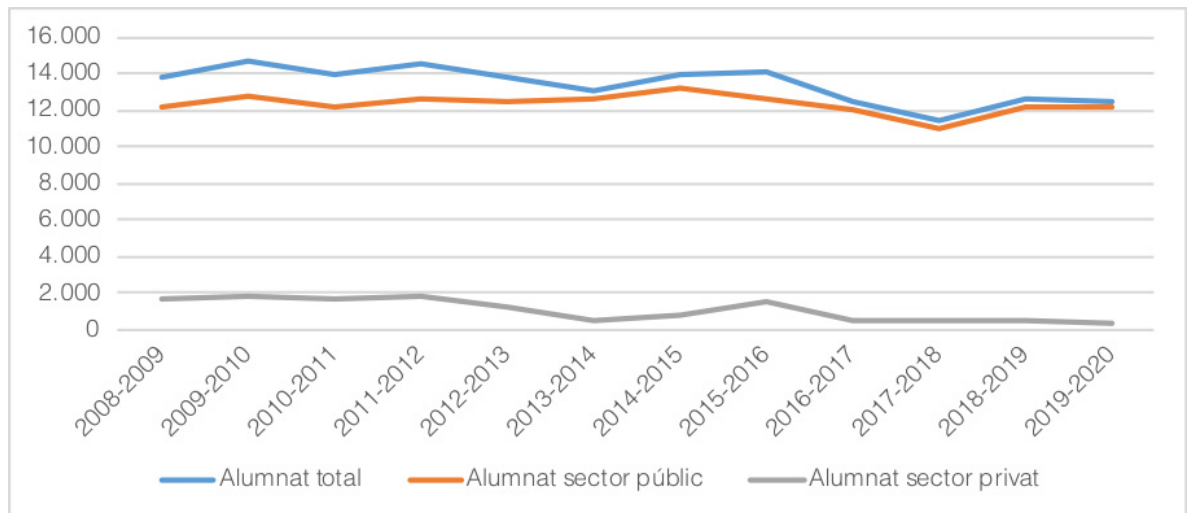
Gràfic 227. Matrícula Formació de persones adultes (N), segons titularitat, Catalunya, cursos 2008-2009 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

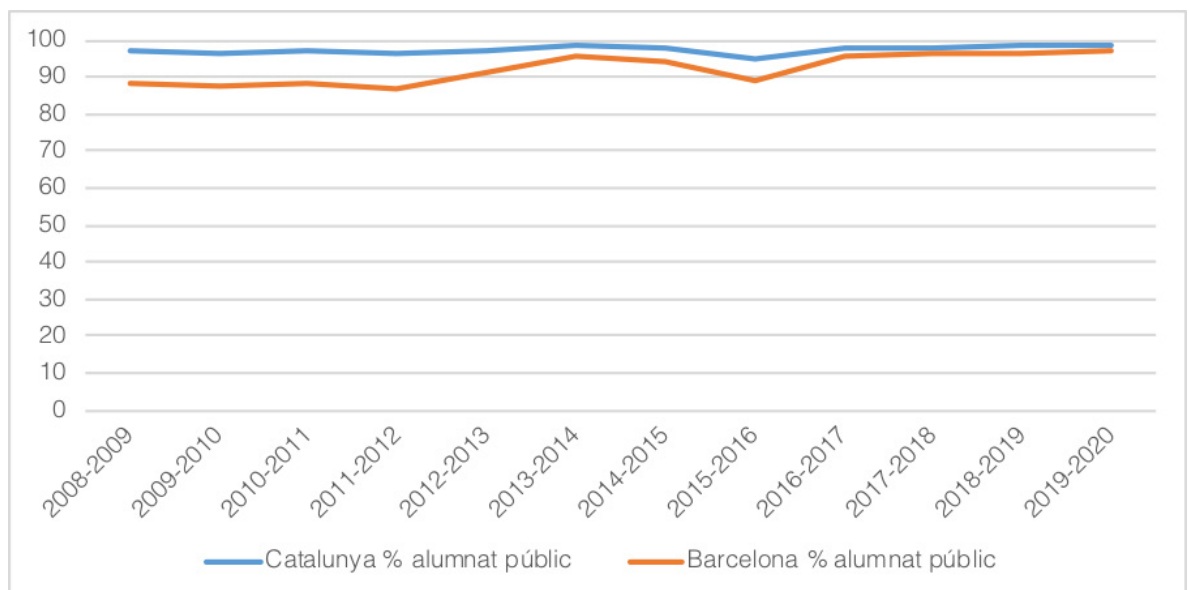
Gràfic 228. Matrícula de Formació persones adultes (N), segons titularitat, Barcelona, cursos 2008-2009 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 229. Matrícula del sector públic en la Formació per persones adultes (%), Catalunya i Barcelona, cursos 2008-2009 fins 2019-2020

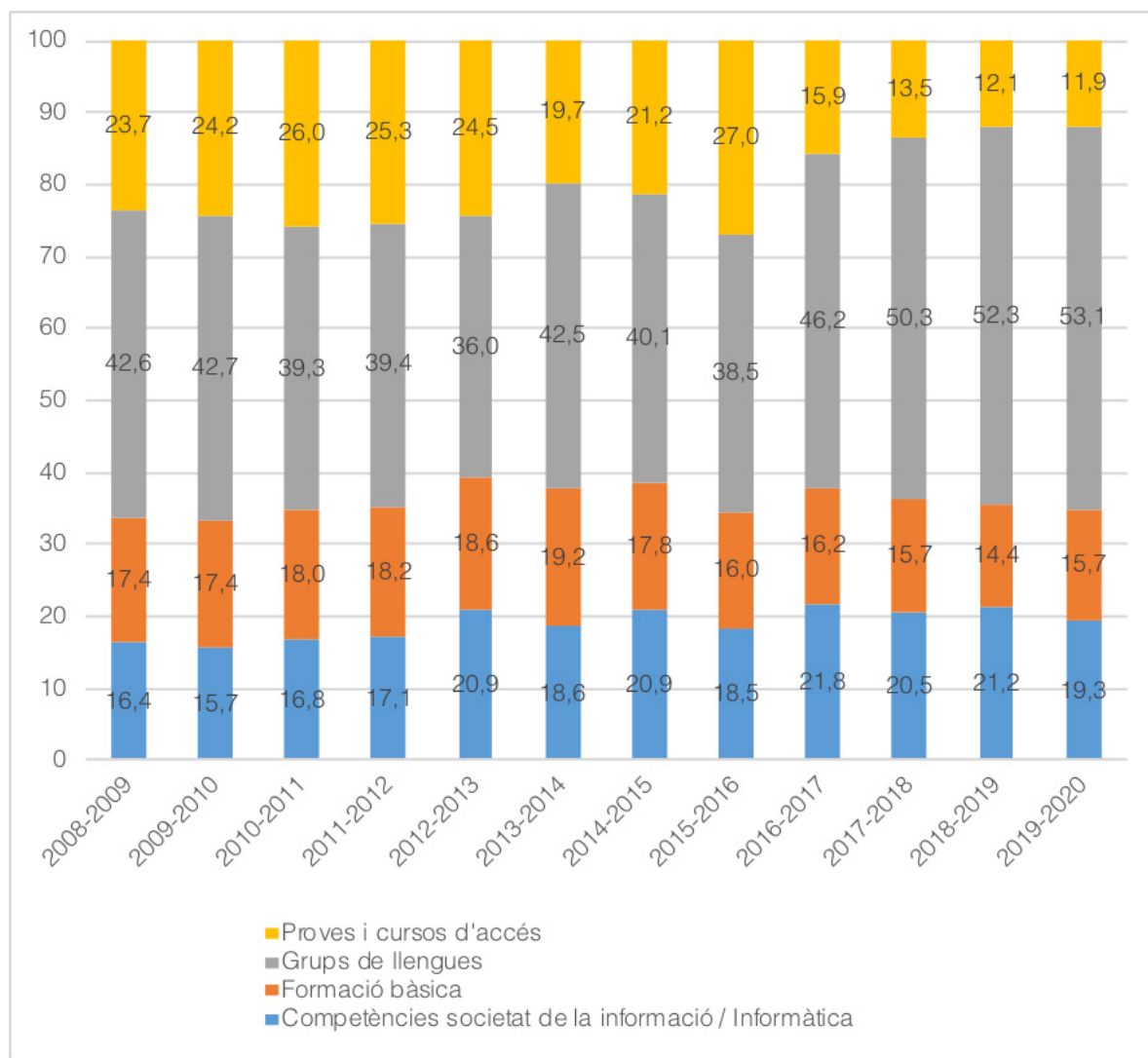
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Segons tipologia de cursos, s'observa la reducció de l'alumnat de les proves d'accés. Així, al curs 2008-2009 l'alumnat en proves d'accés incloïa una matrícula de 631 a proves d'accés a CFGM, 1.533 en les proves d'accés a CFGS, i 1.091 en l'accés a la universitat per a majors de 25 anys. Posteriorment, al curs 2019-2020, la matrícula del Curs específic per a l'accés a CFGM és de 89, les proves d'accés a CFGM és de 62, les proves d'accés a CFGS és de 748 i l'Accés a la universitat per a majors de 25 anys de només 592. Conseqüentment, les proves i cursos d'accés han patit una important pèrdua de pes relatiu (del 23,7% al 11,9%) (Gràfic 230).

Gràfic 230. Formació per a persones adultes segons tipologia de curs (%), Barcelona, cursos 2008-2009 fins 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació. Nota: Per tal de comparar l'evolució de la matrícula, els cursos s'han agrupat de la manera següent. (a) Les competències per la societat de la informació inclouen: Informàtica nivell usuari; Competència digital; Informàtica (ensenyaments inicials). (b) El grup de llengües inclou: llengua catalana; llengua castellana; anglès (competències en la societat de la informació); llengua estrangera anglès inicial; i llengua estrangera francès inicial. (c) La formació bàsica inclou: Cicle de formació instrumental; Adaptació de l'ESO per a persones adultes. I (d) Les proves d'accés inclouen: els cursos específics per a l'accés a CFGM (a partir del curs 2013-2014); els cursos específics per a l'accés a CFGS (només el curs 2015-2016); l'accés a CFGM; l'accés a CFGS; i l'accés a la universitat per a majors de 25

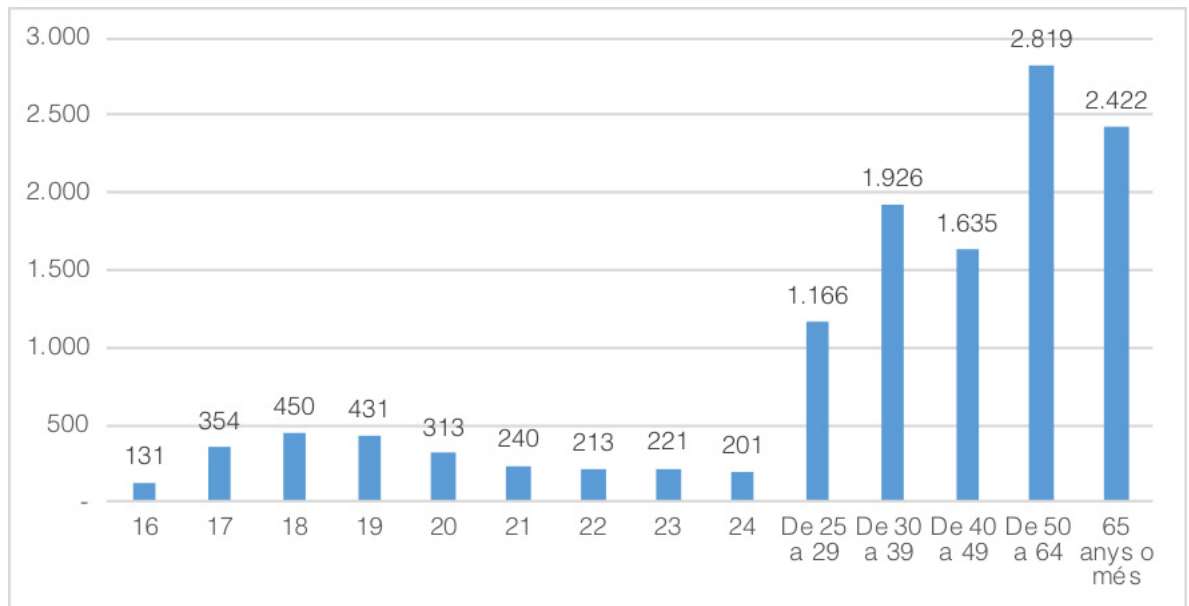
En relació a l'edat mitjana de l'alumnat, s'observa que, entre els cursos 2009-2010 i 2019-2020, els grups d'edat de joves i adults (de 25 a 39 anys) guanyen pes relatiu, en detriment de les persones adultes i grans (més de 40 anys) (Gràfic 231).

En aquest sentit, els CFA, que pròpiament són un dispositiu d'ensenyament postobligatori, a la pràctica han funcionat històricament com un dispositiu d'educació d'adults i ocupació pel treball (Valiente et al., 2014).

Gràfic 231. Distribució per edats de l'alumnat de Formació per a persones adultes (N), Barcelona, cursos 2009-2010 i 2019-2020

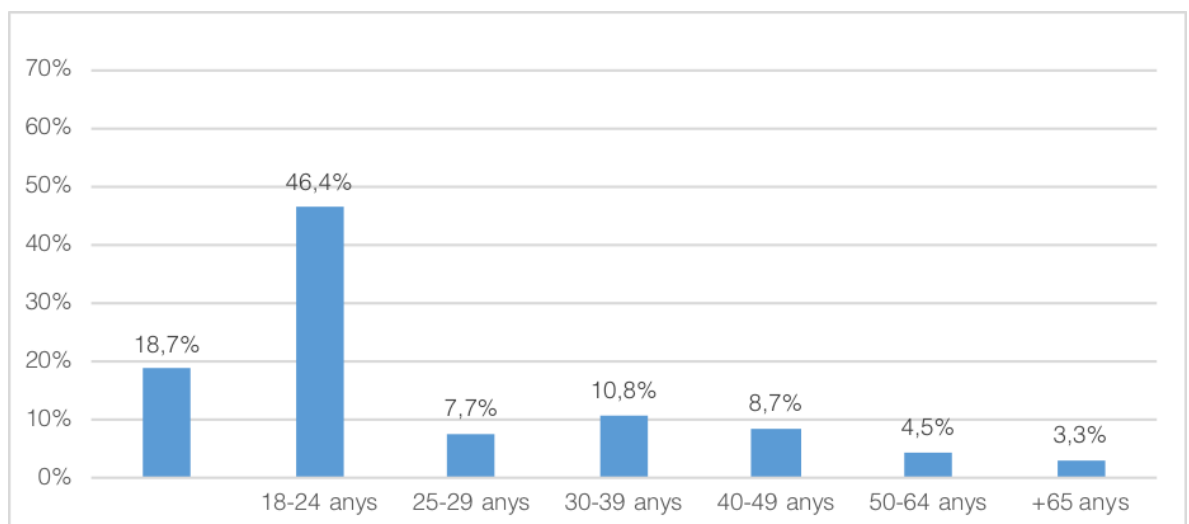
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Ara bé, és encara més destacable assenyalar com l'edat varia segons tipologia de cursos: l'alumnat d'adaptació a l'ESO és fonamentalment jove (l'alumnat de 16-24 anys representa el 65,1% de l'alumnat); també ho és l'accés a CFGM (l'alumnat d'entre 16-24 anys són el 69,5% del total); l'accés a CFGS és un alumnat lleugerament més adult, d'entre 18 i 24 anys (71,8%); l'accés a la universitat és un alumnat jove – adult (d'entre 18 i 39 anys en un 78,7% dels casos); el de català i castellà és el que té una major disparitat d'edat (en que fins a quatre franges representen més d'un 15% de l'alumnat); en canvi, el d'anglès i francès es concentra en majors de 50 anys (el 67,5%); i el d'informàtica també en majors de 50 anys (el 71,7%) (Gràfics 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238 i 239). Històricament, els cursos de CFA que es poden considerar-se com de reincorporació educativa (és a dir, via de retorn al sistema educatiu, escolar i formal) són els cursos d'accés a FP i a la universitat per majors de 25 anys, que són -com hem comentat anteriorment- els que matriculen un perfil d'alumnat més jove (Sanchez-Gelabert, 2017).

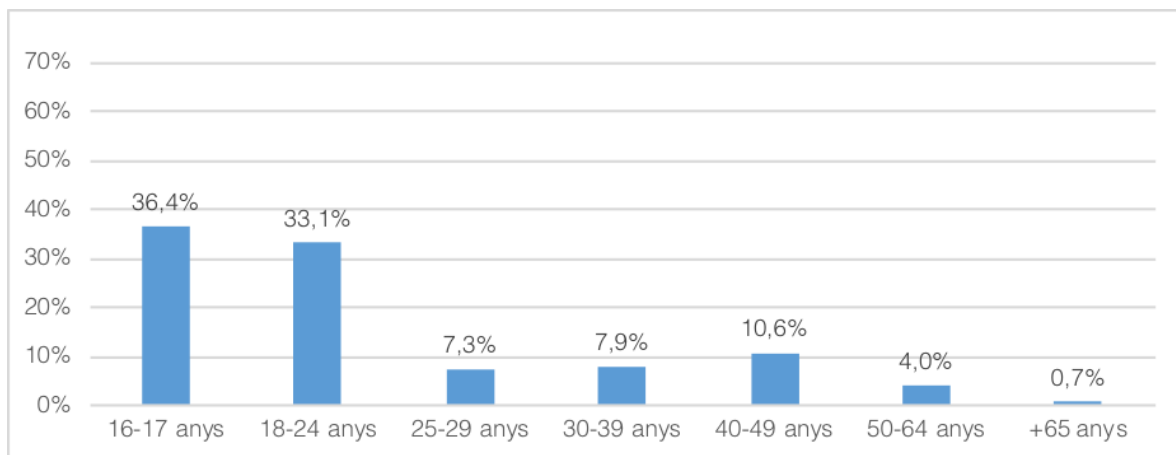
Gràfic 232. Alumnat Formació persones adultes d'Adaptació a l'ESO (%), segons edat, Barcelona, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

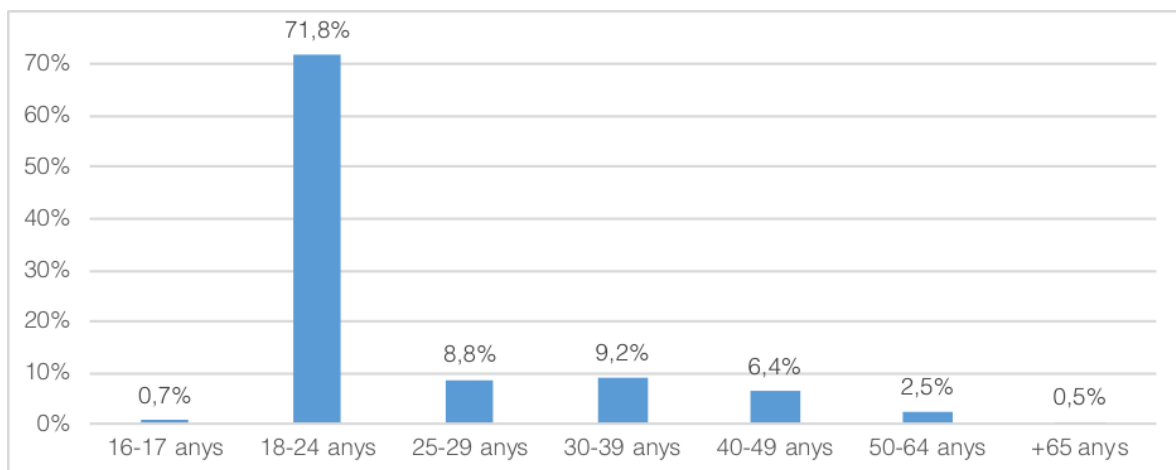
Gràfic 233. Alumnat Formació persones adultes del curs d'Accés CFGM (%), segons edat, Barcelona, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

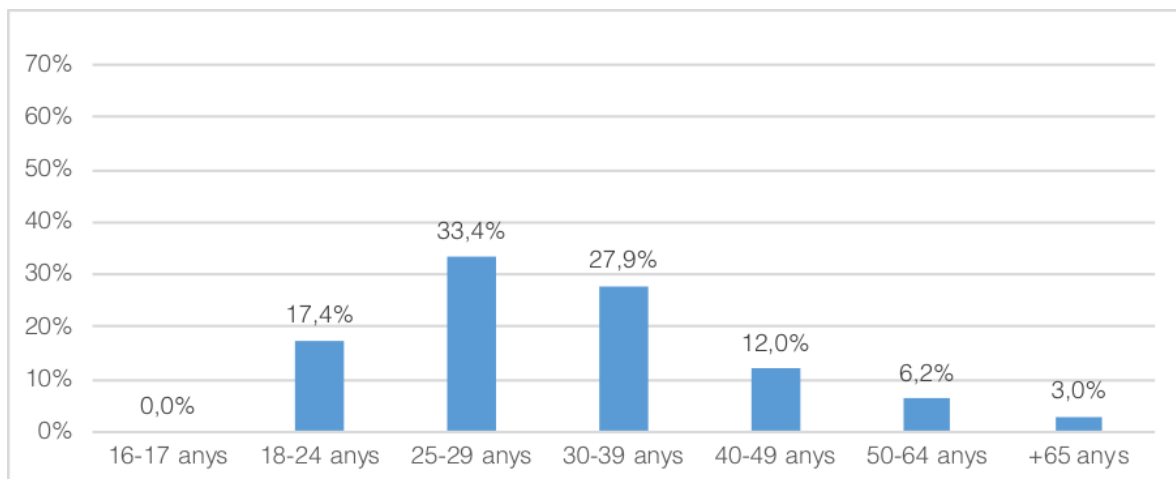
Gràfic 234. Alumnat Formació persones adultes del curs d'Accés CFGS (%), segons edat, Barcelona, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

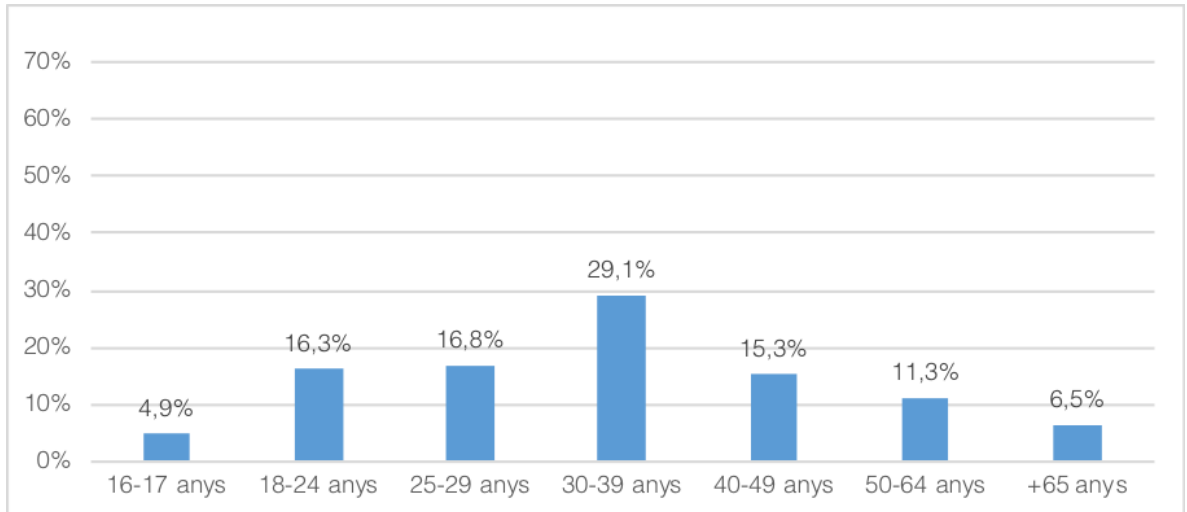
Gràfic 235. Alumnat Formació persones adultes d'Accés a la universitat per majors de 25 anys (%), segons edat, Barcelona, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

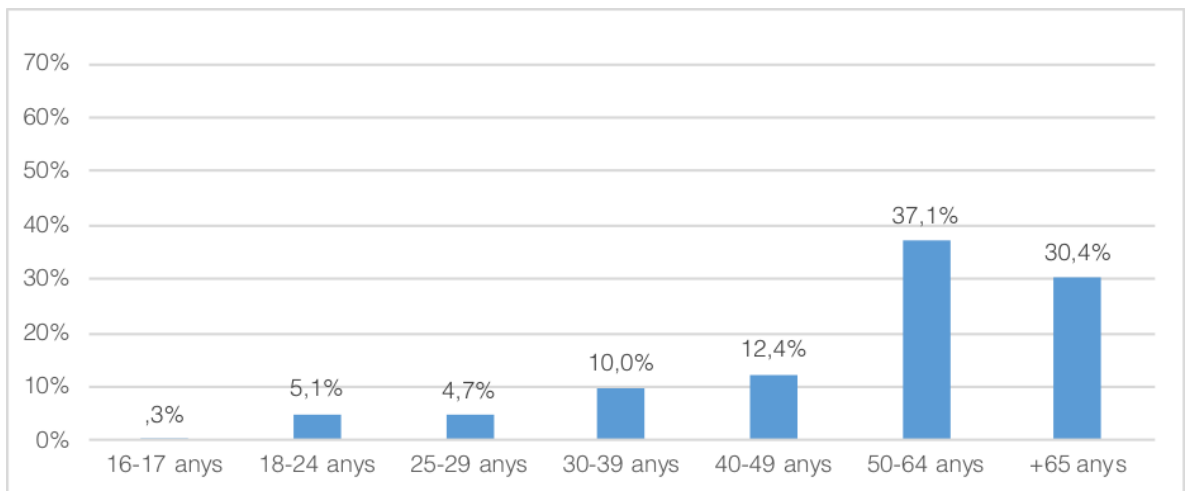
Gràfic 236. Alumnat Formació persones adultes de Llengües (català, castellà) (%), segons edat, Barcelona, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

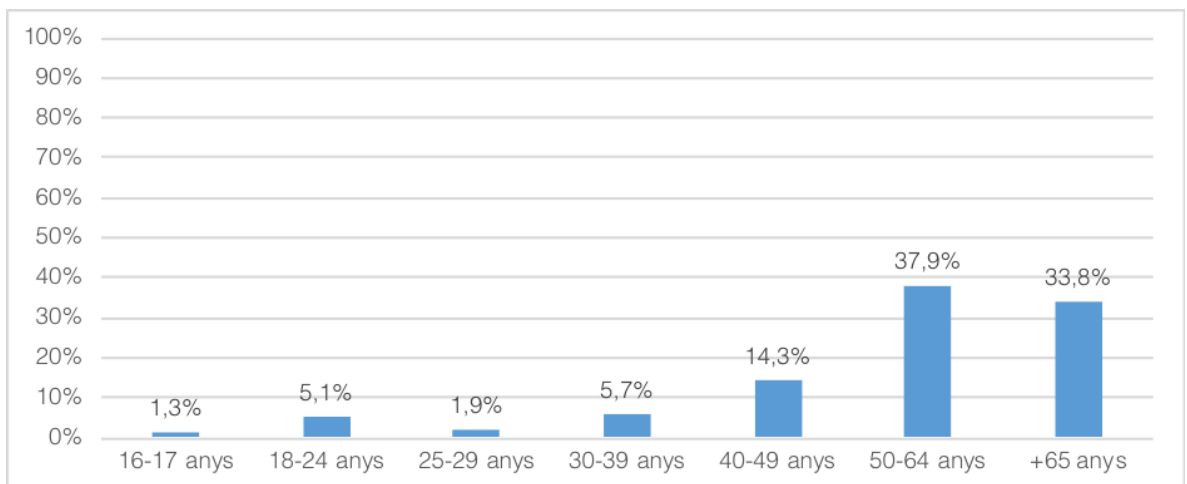
Gràfic 237. Alumnat Formació persones adultes de Llengües (anglès, francès) (%), segons edat, Barcelona, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

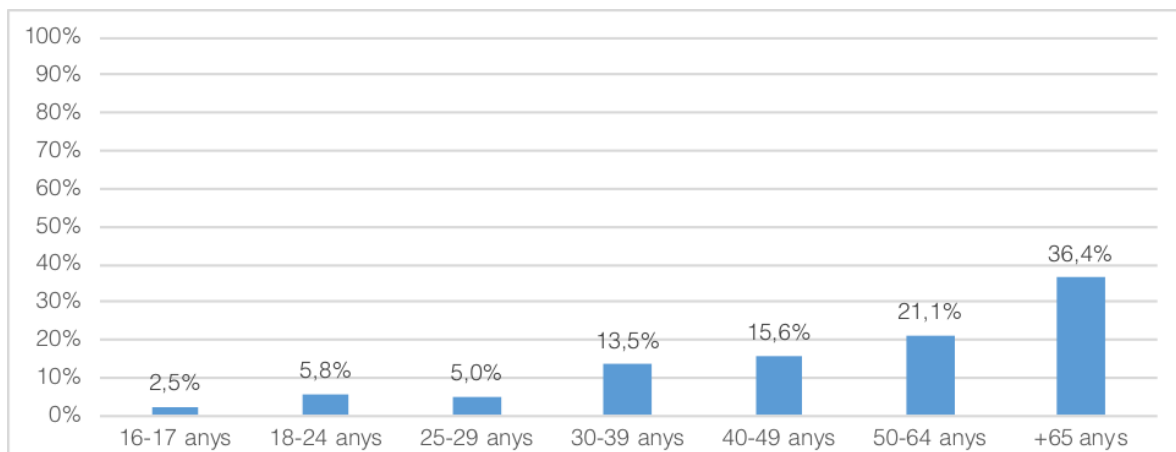
Gràfic 238. Alumnat Formació persones adultes d'Informàtica (%), segons edat, Barcelona, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

Gràfic 239. Alumnat Formació persones adultes de Cicle de formació instrumental (%), segons edat, Barcelona, curs 2019-2020

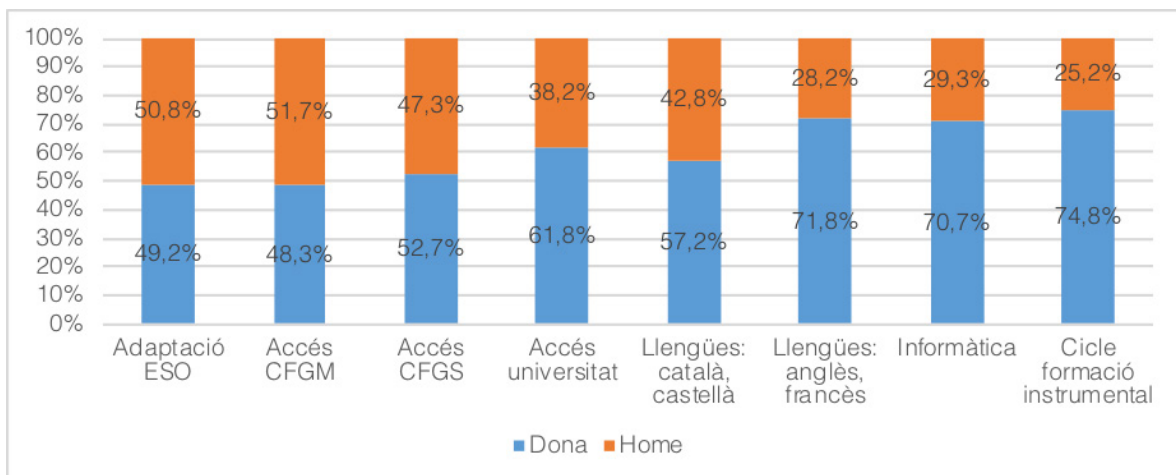
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

En relació al gènere s'observa com alguns cursos dels CFA estan relativament equilibrats (com adaptació a l'ESO, accés a CFGM i a CFGS), mentre que la resta estan feminitzats, ja sigui moderadament (com català, castellà, o accés a la universitat) o de forma molt acusada (com informàtica i formació instrumental) (Gràfic 240).

Gràfic 240. Alumnat de Formació de persones adultes (%), segons gènere i tipologia de cursos, Barcelona, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

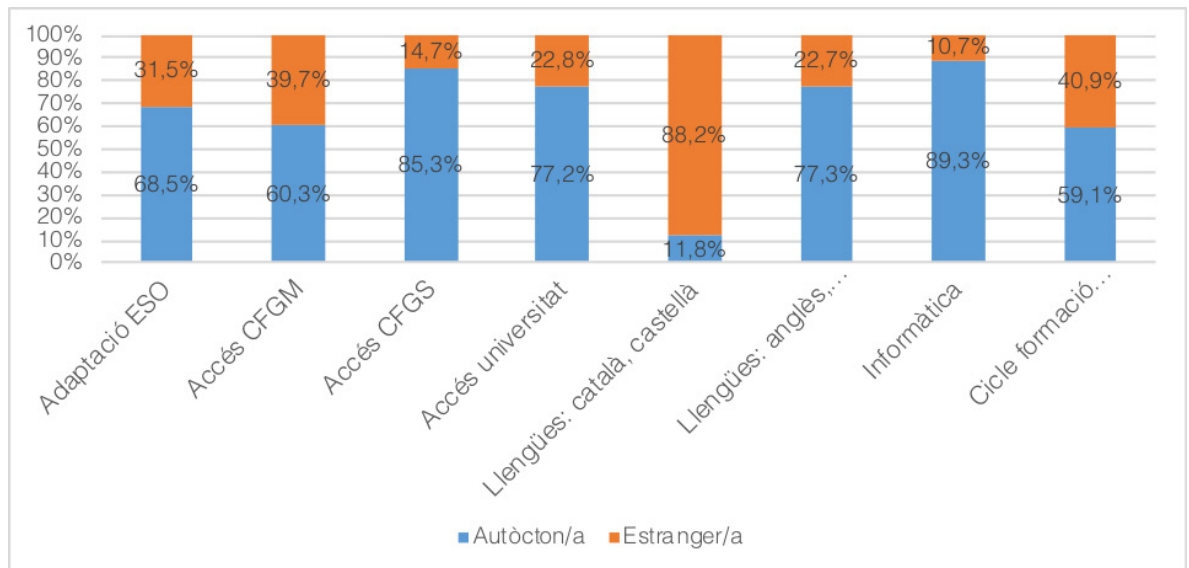

En relació a la nacionalitat, en canvi, destaca un patró fortament contraposat: d'una banda, la majoria de cursos amb una preponderància de l'alumnat autòcton; alguns cursos amb major presència d'alumnat de nacionalitat estrangera (adaptació a l'ESO, 31,5%, o accés a CFGM, 39,7%); i a català i castellà la majoria d'alumnat és estranger (88%) (Gràfic 241).

Gràfic 241. Alumnat de Formació de persones adultes (%), segons nacionalitat i tipologia de cursos, Barcelona, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació

6.6.3. El Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC)

El Servei Públic d'Ocupació (SOC) de la Generalitat de Catalunya ofereix varies accions formatives, que es poden dividir en dues tipologies (Fundació BCN FP, 2017a, 2020).

La primera tipologia d'accions formatives del SOC és la **Formació professional per a l'ocupació (PFO)**, que s'adreça tant a persones treballadores en situació d'atur o en actiu. Es tracta de programes que combinen aspectes teòrics i pràctics, d'orientació clarament professionalitzadora, i que finalitzen amb l'obtenció d'una acreditació oficial amb validesa en el mercat de treball (Fundació BCN FP, 2017a). Es tracta, com veurem, del dispositiu amb major pes dins del SOC. L'oferta formativa d'especialitats és molt àmplia en tots els sectors econòmics i pot incloure pràctiques de perfeccionament en empreses.

Aquests programes s'articulen a través dels **Centres d'innovació i formació ocupacional (CIFO)**. Els CIFO programen, de manera continuada en el temps, accions formatives adreçades a persones treballadores en situació d'atur, implementen també accions formatives d'experimentació en noves qualificacions i -per últim- desenvolupen accions d'innovació metodològica per a la consecució de competències i capacitats professionals. A més a més, els programes de formació per a l'ocupació dels CIFO estan estretament vinculats al teixit productiu del territori on es troben ubicats (Valiente et al., 2014).

A Catalunya existeixen 8 CIFO, cadascun amb les seves respectives especialitats³⁶. En el cas de Barcelona, el CIFO 'La Violeta' ofereix 18 cursos, que oscil·len entre un mínim de 60 hores i un màxim de 390, relatius a cinc àrees (Sistemes Informàtics; Desenvolupament; Xarxes Socials: Administració i Auditoria; i Formació i Educació); es tracta de cursos cofinançats pel Fons Social Europeu o finançats pel Ministeri de Treball i Economia Social.

La segona tipologia d'accions formatives del SOC són tots programes que combinen formació amb d'altres actuacions, d'entre els quals (Gràfics 242, 243, 244, 245 i 246):

36 Són els següents: CIFO L'Hospitalet de Llobregat (especialitzat en Arts gràfiques, imatge i so); CIFO Sant Feliu de Llobregat (Disseny industrial, Mecanitzat CNC, Soldadura, Electricitat, Automatismes i robòtica); CIFO Salt (Fabricació i construccions metàl·liques, indústries alimentàries); CIFO Sabadell (Fabricació i construcció metàl·liques, muntatge i instal·lació); CIFO Santa Coloma (Energies renovables, jardineria urbana, serveis integrals per a la rehabilitació i el manteniment d'habitatges); CIFO Tarragona (Indústria química, mecànica i construccions metàl·liques); CIFO Lleida (Energies renovables, fabricació i construccions metàl·liques, fred industrial); a més a més del ja esmentat CIFO Barcelona 'La Violeta' (Informàtica i comunicacions).

El Programa 30 Plus. El programa s'adreça a persones en situació d'atur de 30 anys i més grans (preferentment les d'entre 30 i 45).

El Conveni del SOC amb el Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (CIRE). El conveni, entre el Departament de Justícia i el SOC, està adreçat a Persones sota mesures judicials.

El Programes de Garantia Juvenil (PGS), que s'adrecen a persones joves (d'entre 16 i 30 anys) que no treballen, ni estudien. L'estructura del programa inclou: acollida, orientació, disseny i execució d'un full de ruta de l'itinerari personal. Inserció laboral i/o retorn al sistema educatiu. "Es tracta d'una iniciativa europea d'ocupació per reduir l'atur juvenil, que garanteix oportunitats per als joves i ofereix ajuts per a les empreses" (Fundació BCN FP, 2017a).

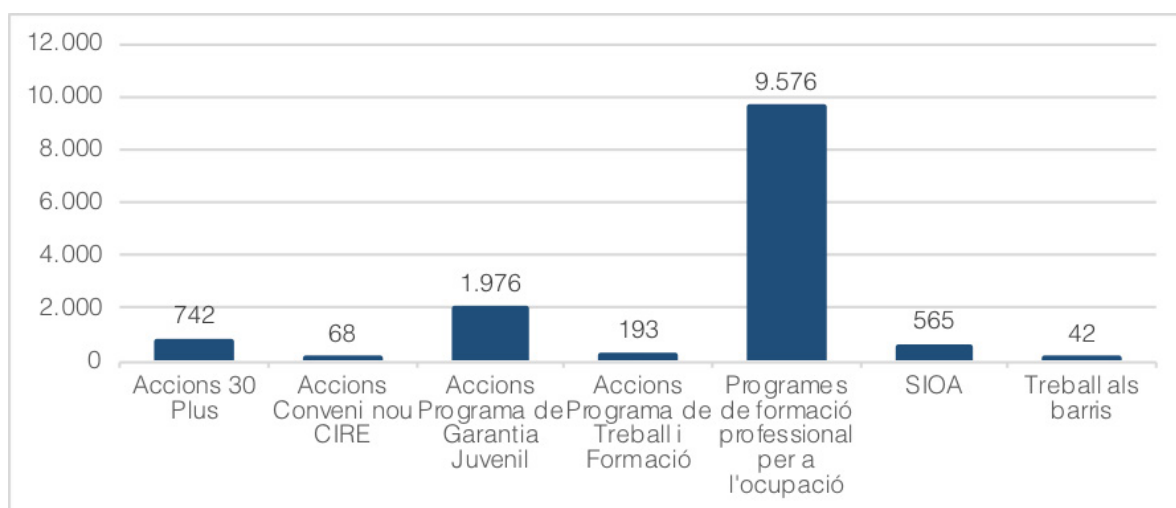
El Programa de Treball i Formació (PTF), adreçat a perfils molt diferents. Específicament, presenta accions formatives per diversos perfils: aturats/des de llarga durada (PANP); persones beneficiàries de la renda garantida de ciutadania (PRGC); dones en situació d'atur i/o víctimes de violència masclista (DONA); persones amb autorització de residència temporal per circumstàncies excepcionals d'arrelament social (ACOL); accions de coordinació i suport (COOR); i accions relatives a la situació laboral derivada de la pandèmia (COVID, PANP-COVID).

Les accions formatives del Programa de Serveis integrals d'orientació, acompanyament i suport a la inserció de les persones amb discapacitat o trastorns de la salut mental (**SIOA**).

I el **Treball als barris**. Els diferents barris seleccionats per la iniciativa, al llarg de les 7 convocatòries de la Llei de barris, han estat els següents: Roquetes, Santa Caterina (2004), Poble-sec (2005), Trinitat Vella, Torre Baró – ciutat Meridiana (2006), La Bordeta, El Coll (2007), la Barceloneta, Maresme – Besòs (2008), Bon Pastor – Baró de Viver (2009), La vinya, Can Clos i Plus Ultra, i Raval Sud (2010).

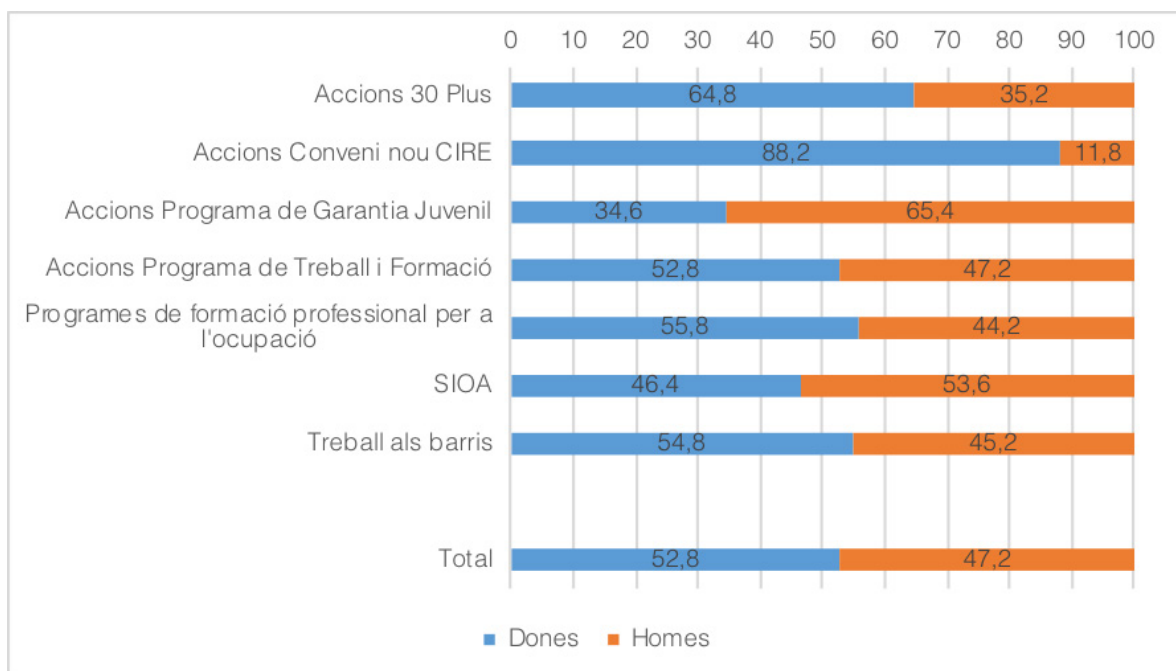
Gràfic 242. Participants a programes del SOC, segons accions formatives, Barcelona, 2019.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades del SOC

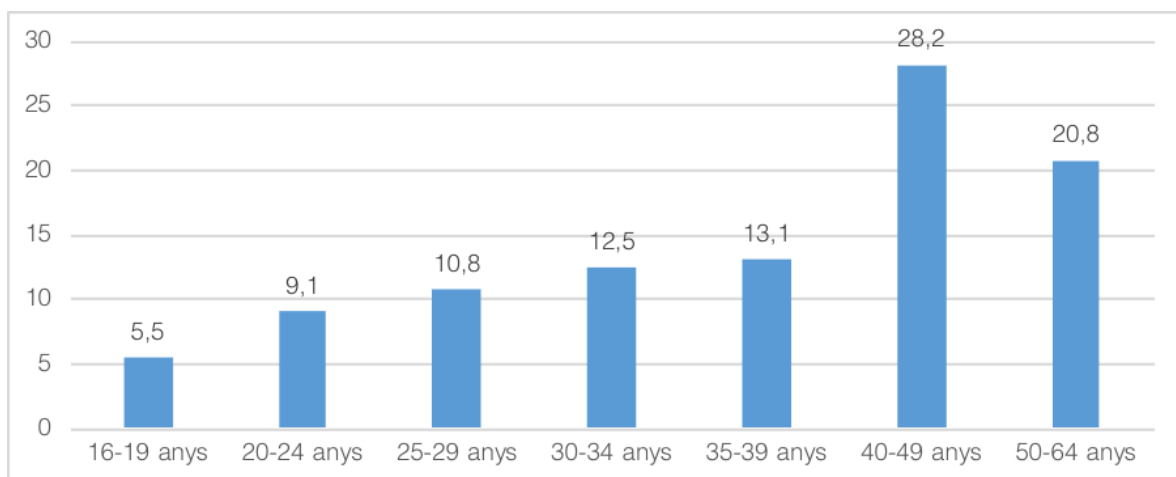
Gràfic 243. Participants a programes del SOC, segons gènere, Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades del SOC

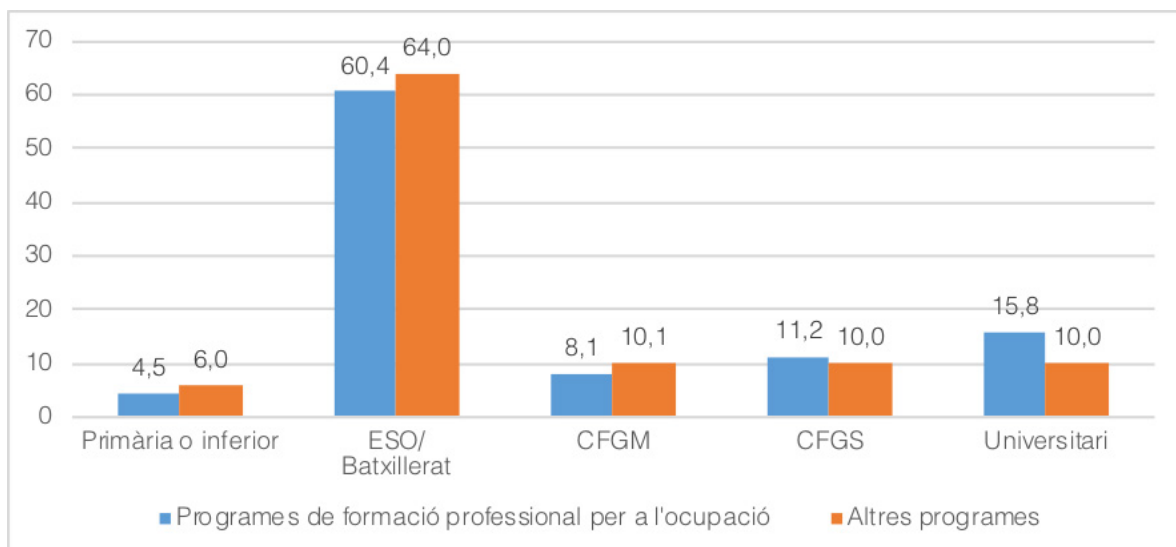
Gràfic 244. Participants a programes del SOC, segons edat, Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades del SOC

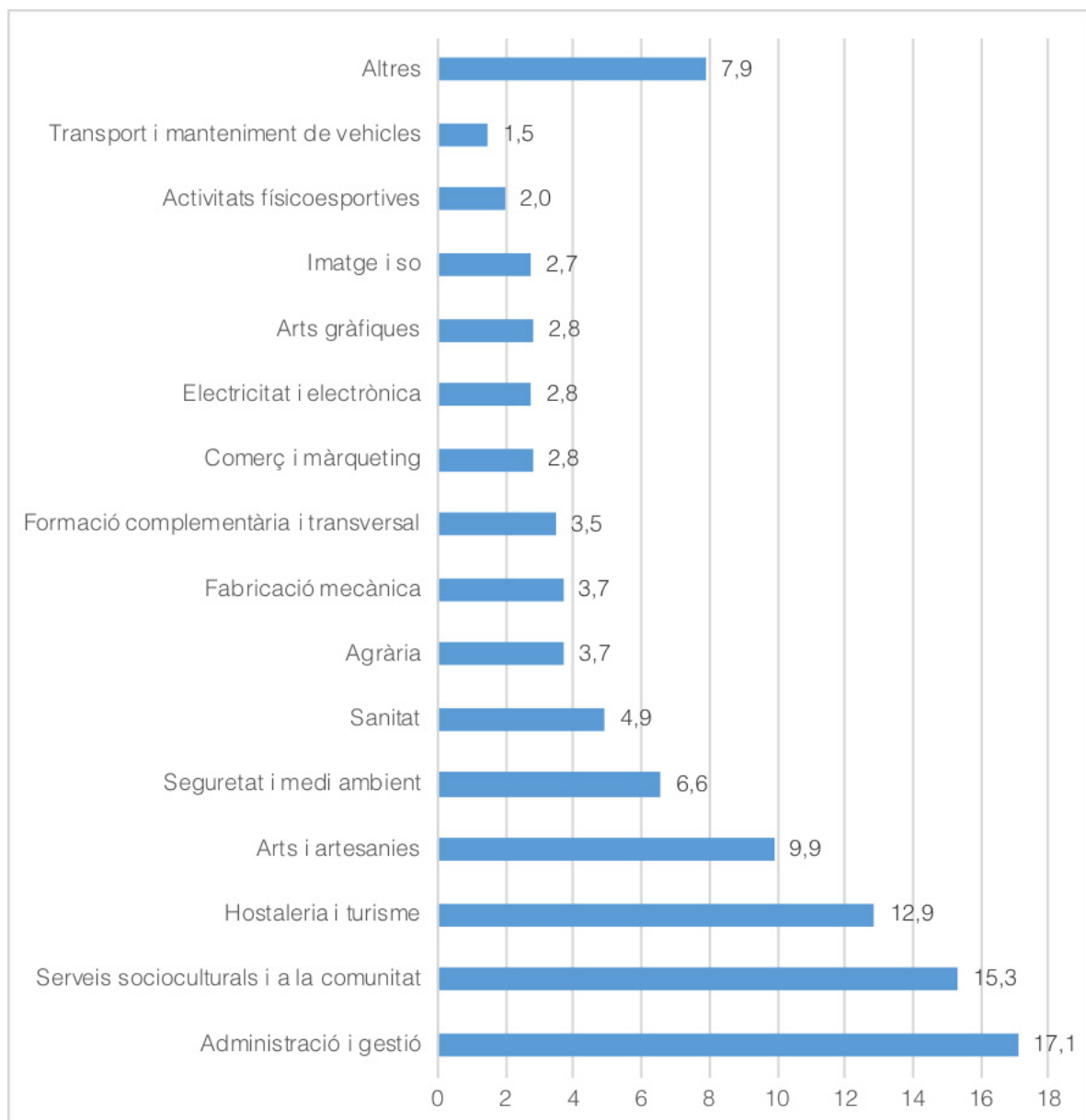
Gràfic 245. Participants a programes del SOC, segons nivell d'estudis. Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades del SOC

Gràfic 246. Participants a programes del SOC, segons família professional. Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades del SOC

6.6.4. El Consorci per a la Formació Contínua de Catalunya (CFCC)

Bona part de la formació ocupacional de Catalunya s'articula a través del **Consorci per a la Formació Contínua de Catalunya (CFCC)**, constituït l'any 2003, que gestiona els programes de la formació professional contínua de Catalunya. El CFCC està compost pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya, organitzacions empresarials (Foment del Treball Nacional, Fepime Catalunya, PIMEC) i sindicals (Unió General de Treballadors de Catalunya, UGT, i Comissions Obreres, CCOO). El CFCC promou diverses formacions, tant la formació de demanda (programada per les empreses), com la formació contínua per a treballadors/res. En relació a l'última, el CFCC ofereix 255 cursos a Catalunya, dels quals 49 a Barcelona (font: CFCC, 2020). El següent Gràfic 231 mostra l'increment acusat dels programes per a persones treballadores (+8.904 persones en només 3 anys) (Taula 66, Gràfic 247).

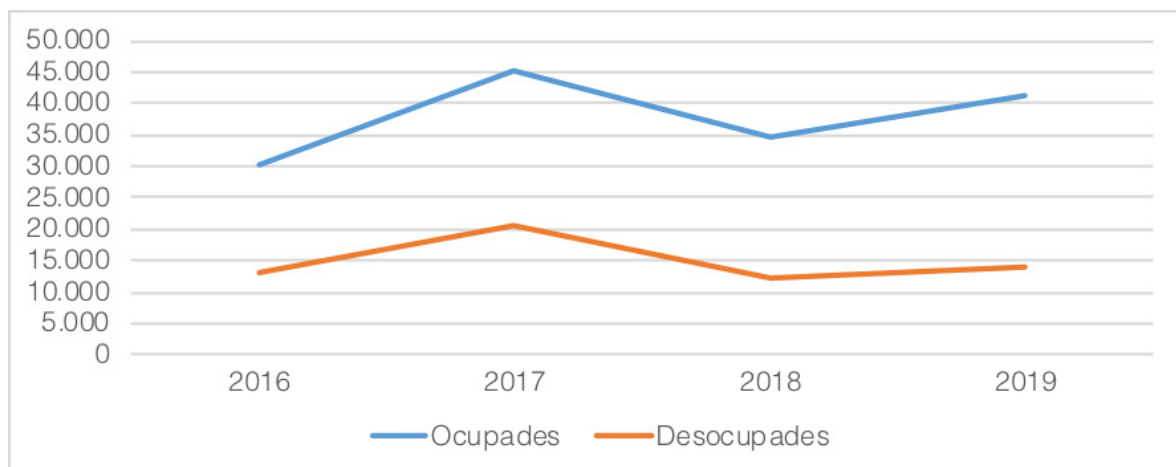
Taula 65. Persones formades als Programes de Formació Professional per a l'ocupació contínua per a persones treballadores (ocupades i desocupades) (N), Barcelona, 2016 - 2019.

Font: Elaboració pròpia a partir d'El Consorci en Xifres del Consorci per a la FCC

	2016	2017	2018	2019
Total	29.943	29.493	32.763	38.847
Creixement anual		-1,50%	11,09%	18,57%
Base 2016 = 100		98,50%	109,42%	129,74%

Gràfic 247. Participants segons situació d'ocupació, dades acumulades al llarg de cada any (N). Servei Territorial de Barcelona, 2016-2019

Font: Elaboració pròpia a partir d'El Consorci en Xifres del Consorci per a la FCC. Nota: el ST de Barcelona inclou d'altres comarques, a més a més de la del Barcelonès

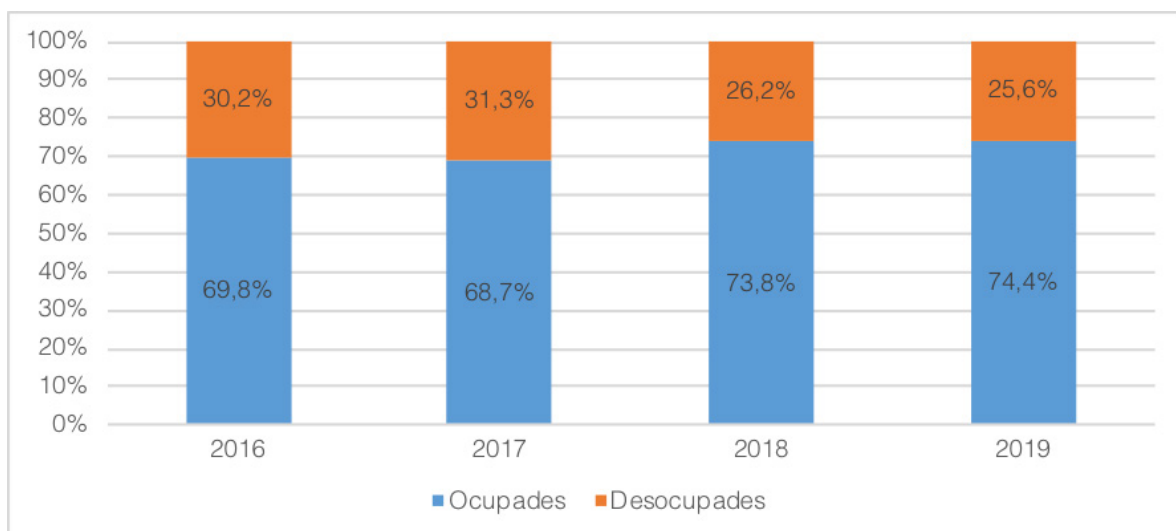

La majoria de participants son persones ocupades (74% al 2019), de titulacions elevades (el 34,8% amb titulació universitària, 29% amb CFGM o CFGS i 14% Batxillerat), i de mitjana edat (el 62,2% tenen entre 35 i 54 anys) (Gràfics 248, 249 i 250).

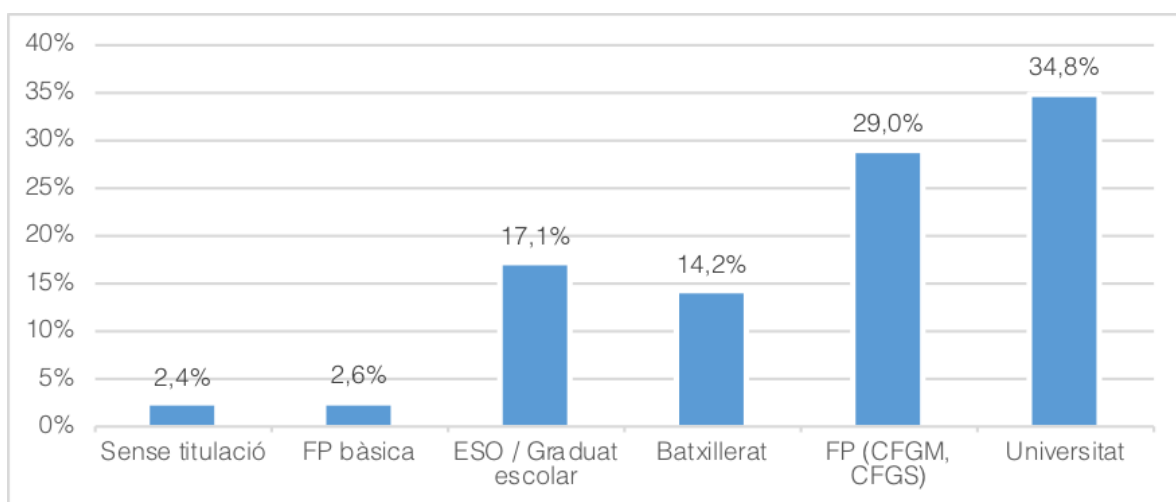
Gràfic 248. Participants segons situació d'ocupació, dades acumulades al llarg de cada any (%). Servei Territorial de Barcelona, 2016-2019

Font: Elaboració pròpia a partir d'El Consorci en Xifres del Consorci per a la FCC. Nota: el ST de Barcelona inclou d'altres comarques, a més a més de la del Barcelonès

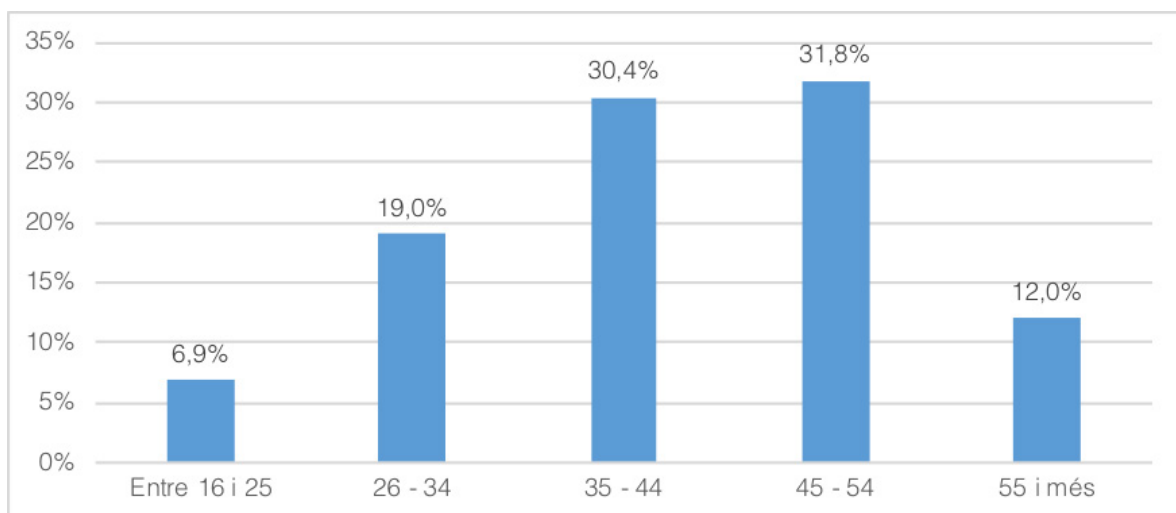
Gràfic 249. Participants segons titulació (%), dades acumulades al llarg de cada any. Catalunya, 2016-2019

Font: Elaboració pròpia a partir d'El Consorci en Xifres del Consorci per a la FCC

Gràfic 250. Participants segons edat (%), dades acumulades al llarg de cada any. Catalunya, 2016-2019

Font: Elaboració pròpia a partir d'El Consorci en Xifres del Consorci per a la FCC

Taula 66. Cursos de formació contínua per a treballadors/es segons subapartat, família professional, àrea professional i temporalitat , Barcelona, 2020

Subapartat			Família professional			Àrea professional		
Nom	N	%	Nom	N	%	Nom	N	%
Agroalimentària	3	6,1%	Administració i gestió	14	28,6%	Activitats culturals i recreatives	1	2,0%
Altres accions formatives de caràcter transversal	5	10,2%	Comerç i màrqueting	4	8,2%	Administració i auditoria	3	6,1%
Aplicacions informàtiques	1	2,0%	Edificació i obra civil	2	4,1%	Aliments diversos	4	8,2%
Autònoms	1	2,0%	Formació complementària	3	6,1%	Anàlisi i control	1	2,0%
Comerç	2	4,1%	Hostaleria i turisme	1	2,0%	Atenció social	3	6,1%
Construcció	2	4,1%	Indústria alimentària	4	8,2%	Compravenda	1	2,0%
Educació i formació	1	2,0%	Informàtica i comunicacions	2	4,1%	Consultoria empresarial	10	20,4%
Gestió comptable, econòmica, financera i de RRHH	3	6,1%	Química	1	2,0%	Control i seguretat	3	6,1%
Habilitats interpersonals o directives	8	16,3%	Sanitat	1	2,0%	Cures auxiliars	1	2,0%
Idiomes	2	4,1%	Seguretat i medi ambient	3	6,1%	Formació i educació	10	20,4%
Sanitat	2	4,1%	Serveis socioculturals i a la comunitat	14	28,6%	Gestió de la informació i comunicació	1	2,0%
Seguretat i salut laboral	6	12,2%	Total	49	100%	Informàtica	1	2,0%
Serveis a col·lectius i a les persones	9	18,4%				Logística	1	2,0%
Serveis financers, administratius i assegurances	2	4,1%				Màrqueting i Relacions públiques	2	4,1%
TIC	1	2,0%				Projectes i seguiment d'obres	2	4,1%
Turisme, hostaleria i joc	1	2,0%				Restauració	1	2,0%
Total	49	100%				Seguretat i salut laboral	3	6,1%
						Sistemes i telemàtica	1	2,0%
						Total	49	100%

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades del CFCC

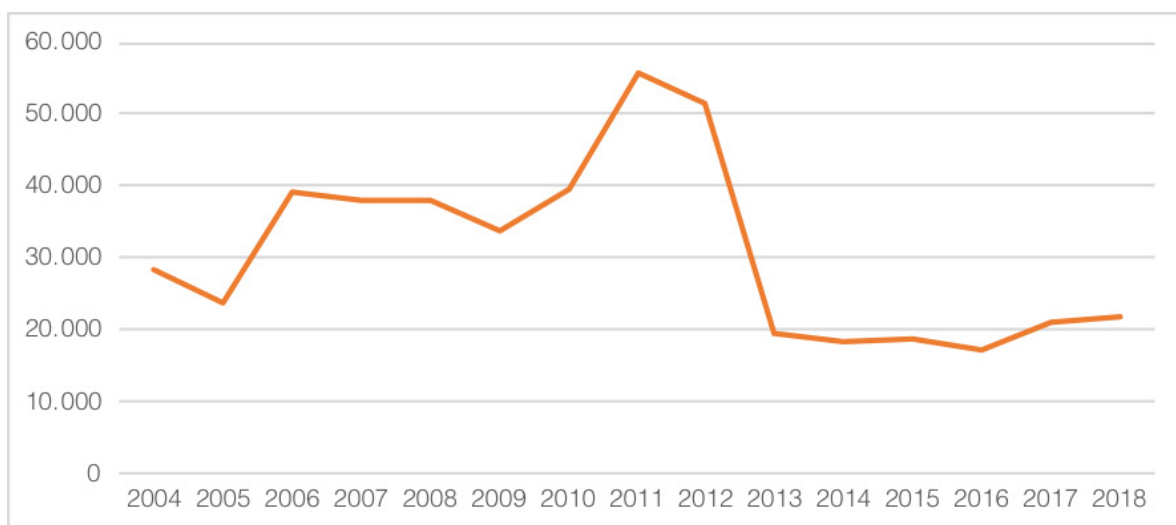

En paral·lel, l'ocupació contínua per a persones ocupades, segons les dades publicades per la Fundació BCN FP mostren un pic d'aquestes coincidents amb el període immediatament posterior a la crisi econòmica (amb un pic a 2011 de 55.768 persones), seguida d'una baixada dràstica i estabilització entre el període 2013-2018 fins arribar a les 21.865 persones de 2018 (Gràfic 243).

Aquesta formació és fonamentalment presencial (en un 84,6% de les ocasions); i amb un públic majoritàriament femení (les dones són el 58,2% de la participació total), de mitjana edat (el 63,9% entre 35 i 54 anys) i amb alt nivell d'estudis superiors (44% universitaris i 13,6% CFGS) (Gràfics 251, 252, 253, 254, 255, 256 i 257).

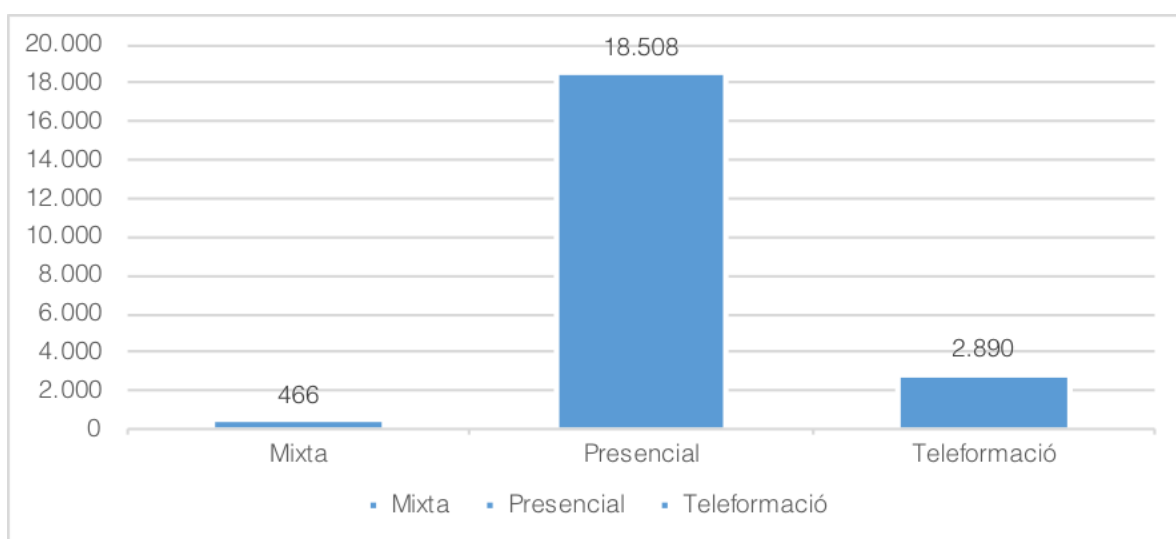
Gràfic 251. Persones en formacions per a l'ocupació a persones ocupades (N), Barcelona, 2004-2018

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades de la FCC

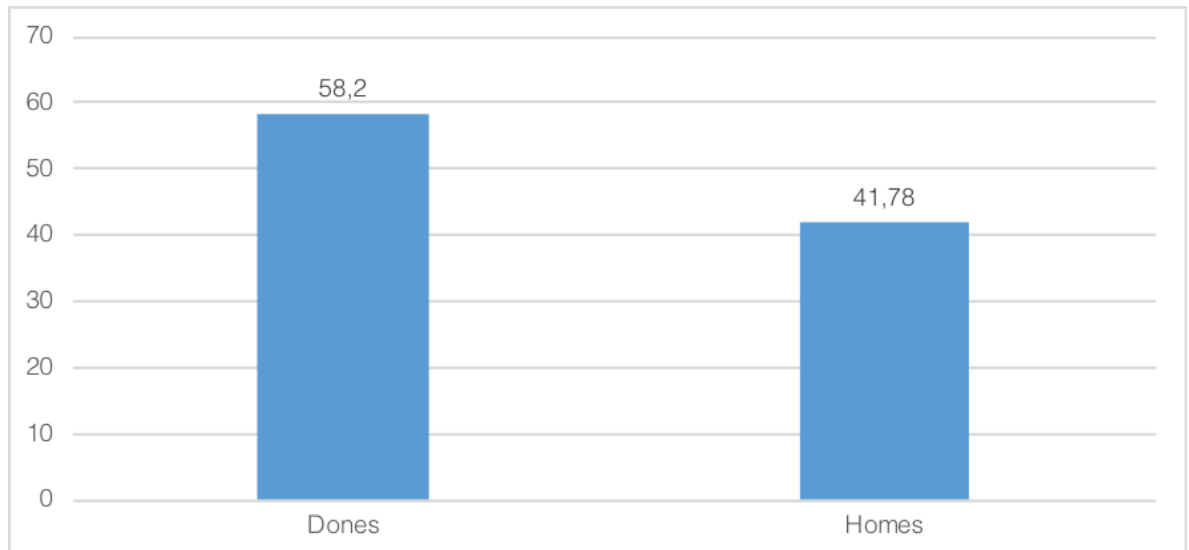
Gràfic 252. Formacions per a l'ocupació adreçades a persones ocupades segons el tipus de programa, Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades de la FCC

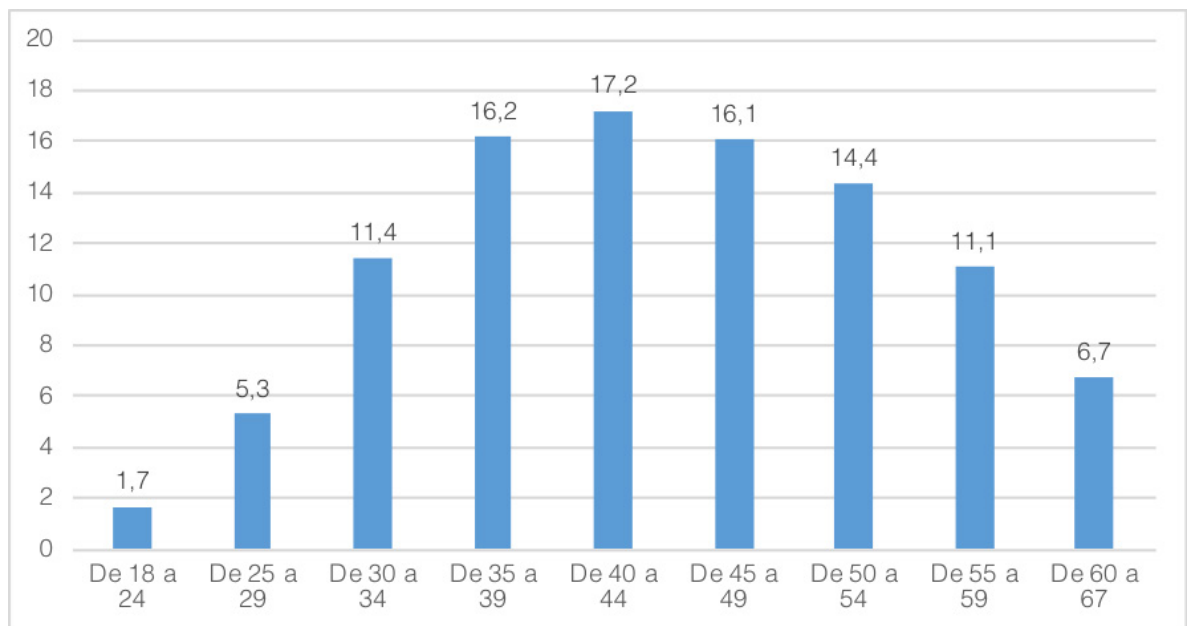
Gràfic 253. Formacions per a l'ocupació adreçades a persones ocupades per sexe, Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades de la FCC

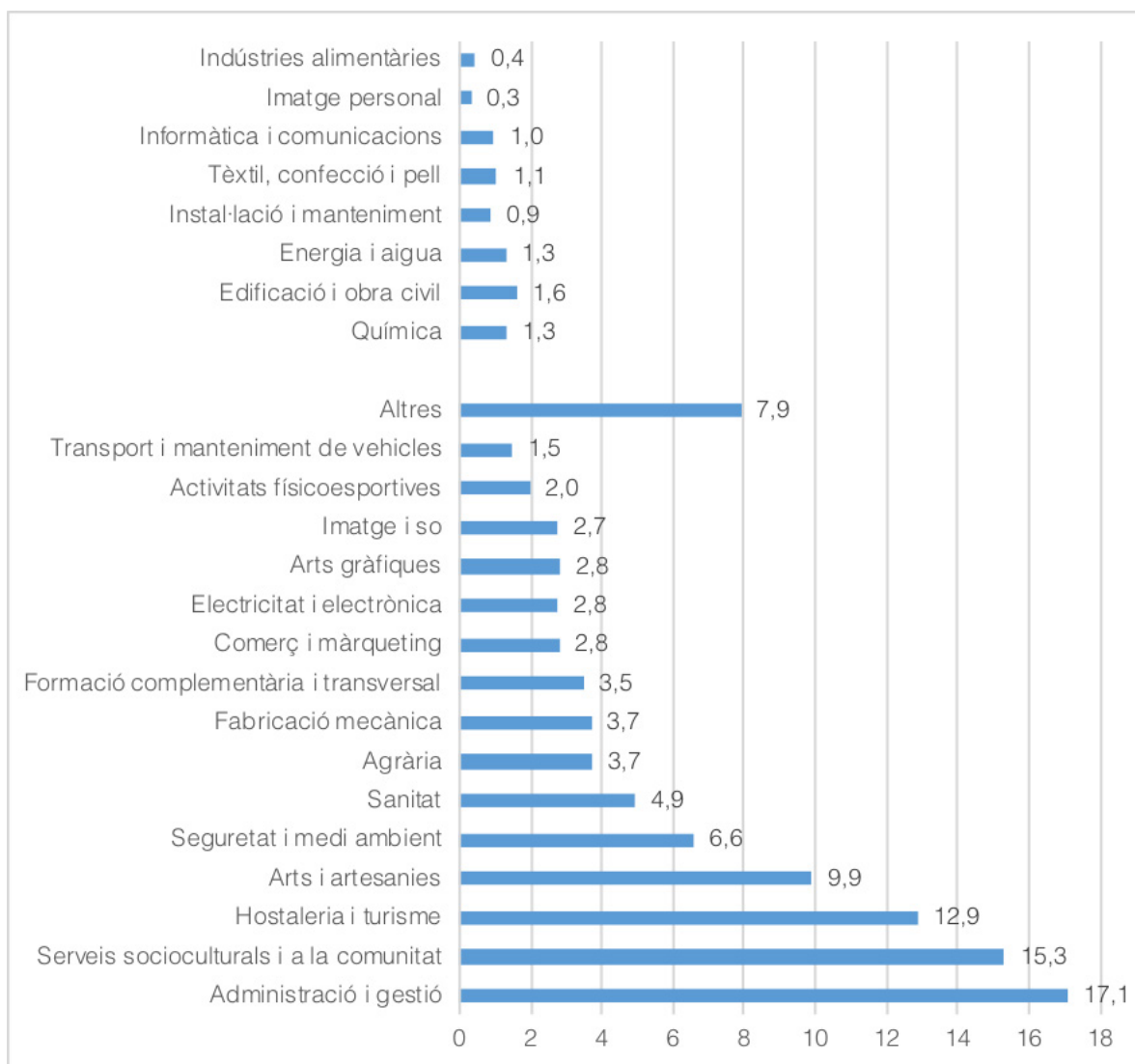
Gràfic 254. Formacions per a l'ocupació adreçades a persones ocupades segons edat, Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades de la FCC

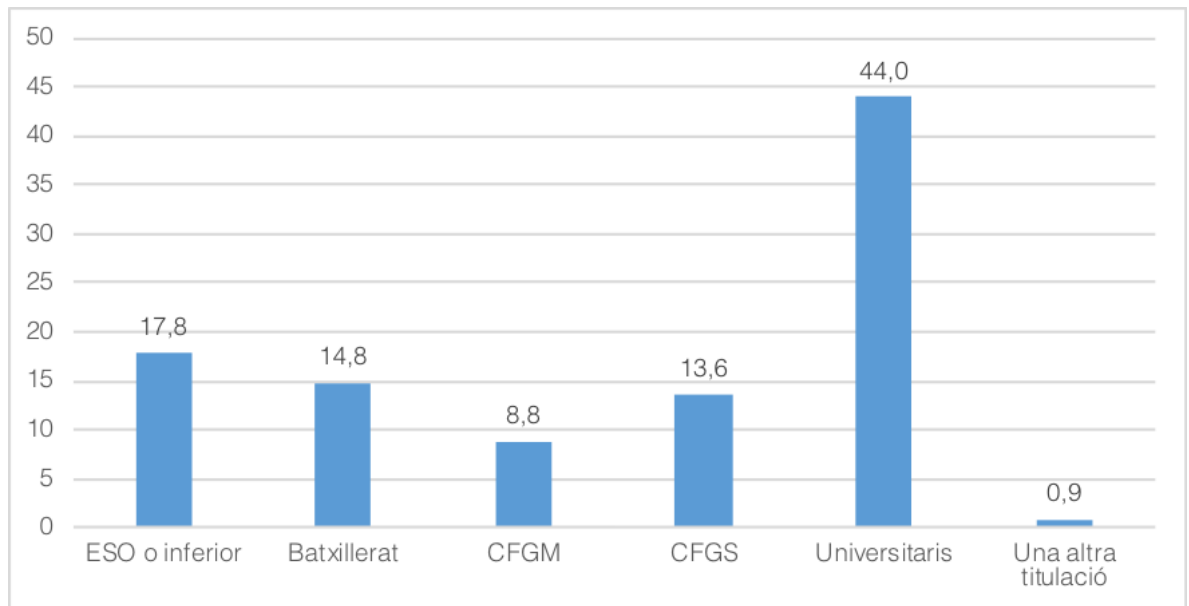
Gràfic 255. Formacions per a l'ocupació adreçades a persones ocupades segons família professional, Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades de la FCC

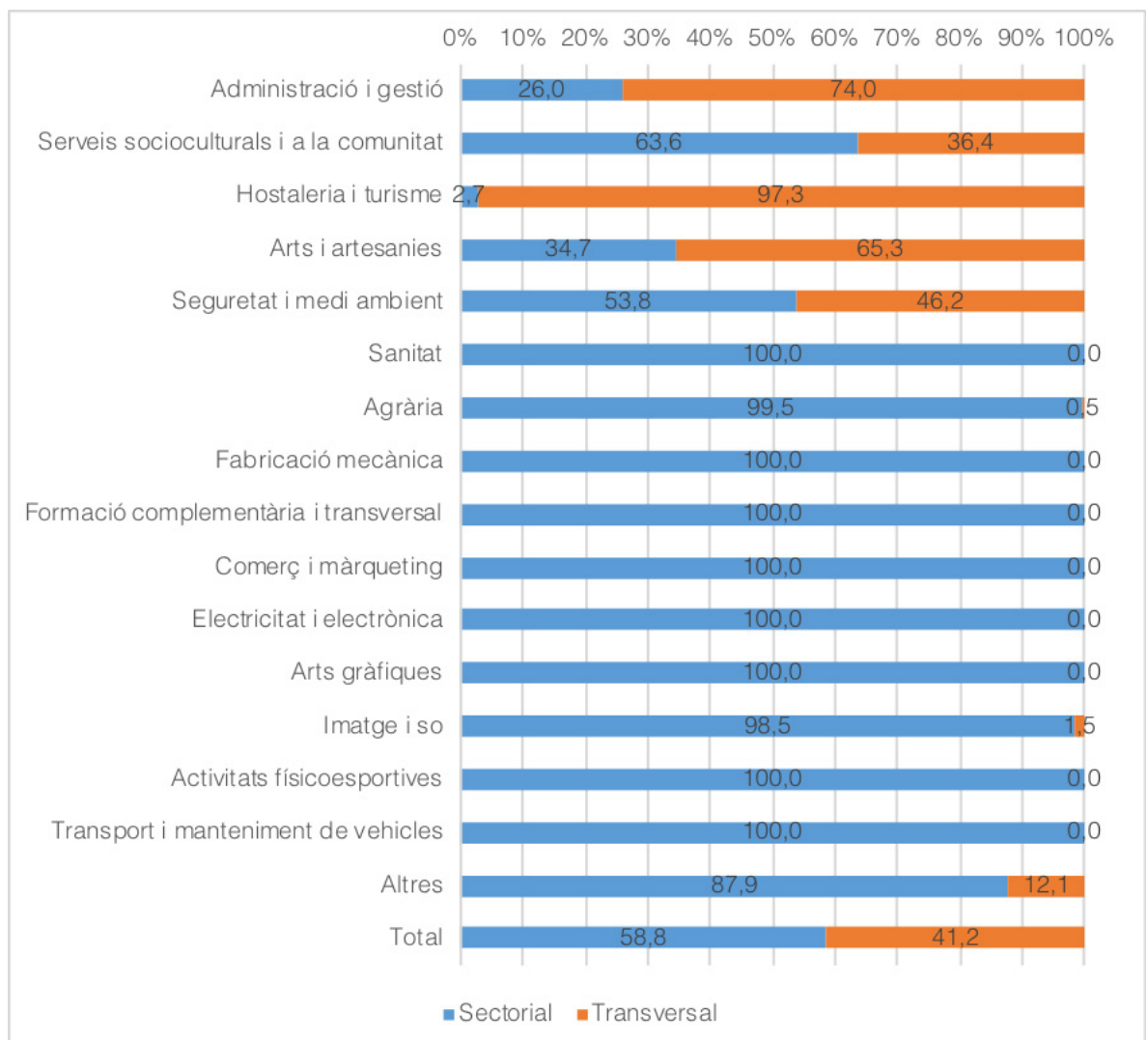
Gràfic 256. Formacions per a l'ocupació adreçades a persones ocupades per nivell d'estudis, Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades de la FCC

Gràfic 257. Formacions per a l'ocupació adreçades a persones ocupades segons programa i família professional, Barcelona, 2019

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Fundació BCN FP (Fundació BCN FP, 2020) i dades de la FCC

EN RESUM...

En termes generals, la **formació per adults és** reduïda al nostre país. En termes comparatius, només el 8,8% de la població d'entre 25-64 anys catalana participava en activitats formatives (inferior tant a la mitjana espanyola com europea). Aquesta comparació desfavorable es manté estable al llarg del temps. Ara bé, existeixen diferents ràtios de participacions segons perfils socials, relatius a edat, gènere, situació laboral i capital acadèmic (la participació en activitats formatives és superior en persones joves, en dones, en persones desocupades, i amb alt nivell d'estudis).

La participació als **CFA** també mostra una certa tendència a la baixa, en relació amb un pic d'alumnat posterior a la crisi del 2008 (als cursos 2011-2012 i 2015-2016).

Es tracta d'una activitat formativa fonamentalment proveïda pel sector públic, amb un pes relatiu superior al 95% tant a Catalunya com a Barcelona.

L'anàlisi segons variables individuals ha permès identificar importants variacions de perfil d'alumnat en cadascuna de les tipologies dels CFA. Segons edat, els cursos adreçats a alumnat jove (16-24 anys) són adaptació a l'ESO i accés a CFGM; els cursos que utilitzen els joves adults (18-24 i 18-39 anys) són l'accés a CFGS i a la universitat; l'alumnat de llengües (anglès i francès) i el d'informàtica és en gran mesura superior als 50 anys.

En termes de gènere, hi ha tant cursos equilibrats (com adaptació a l'ESO, accés a CFGM i a CFGS), mentre que la resta estan feminitzats (com català, castellà, o accés a la universitat, i especialment informàtica i formació instrumental).

Finalment, en termes de nacionalitat, la majoria de cursos amb una preponderància de l'alumnat autòcton (si bé destaca la molt alta presència d'alumnat estranger a l'adaptació a l'ESO, 31,5%, o accés a CFGM, 39,7%), mentre que en català i castellà la majoria d'alumnat és estranger (88%).

La **formació contínua, tant per persones ocupades com desocupades**, mostra una gran disparitat en termes de tipologia de cursos, objectius formatius perseguits, perfil dels i les beneficiàries i, alhora, una manca de sistematització de dades que en dificulta una anàlisi sistèmica. De totes maneres, és possible extreure'n dues conclusions. En primer lloc, la participació en aquests programes està fortament vinculada a la situació laboral general. En moments de crisi econòmic i atur típicament augmenta la participació en la formació per adults i ocupacional (Valiente et al., 2014). I, en segon lloc, més enllà d'aquesta tendència general, assenyalar el gran creixement experimentat a Barcelona pels Programes de Formació Professional per a l'ocupació contínua per a persones treballadores (ocupades i desocupades), que passa de 29.943 persones a 2016 fins a 38.847 al 2019: això és, +8.904 persones en només 3 anys.

7 Orientacions de política educativa a Barcelona: principis, reptes i recomanacions

Si en els capítols anteriors s'han descrit alguns dels resultats més importants de la situació educativa a Barcelona, en les pàgines següents es descriuran alguns dels possibles principis, reptes i recomanacions que poden orientar la política educativa a Barcelona.

Les administracions locals tenen, en general, un rol clau en política educativa. I, en el cas de Barcelona, aquest rol és particularment rellevant, donades les característiques excepcionals de la ciutat: el seu pes demogràfic, les característiques de la seva oferta educativa, les dinàmiques de mobilitat metropolitanes en que participa i, també, pel seu desenvolupament legislatiu particular (el rol específic en educació de la ciutat, derivada de la Carta Municipal de Barcelona, Llei 22/1998).

Aquest informe ofereix alguns dels principis que poden guiar l'acció política municipal educativa de Barcelona; també, identifica -a partir de les evidències anteriorment presentades - una sèrie de reptes educatius; i, per últim, recomana una sèrie de possibles accions polítiques a implementar (sovint, tot reconeixent les múltiples pràctiques ja existents en aquest sentit).

Les orientacions de la política educativa a Barcelona es basa en els **principis** següents:

- La **mirada local i territorialitzada** (en barris, zones educatives, districtes). Els indicadors presentats són molt heterogenis en clau territorial, i les diferències són molt acusades. Alhora, aquesta mirada territorialitzada és complementària a una mirada social, ja que les diferències entre territoris són en la majoria d'ocasions el reflex de les diferències socials.
- El **focus en la igualtat d'oportunitats, l'equitat en educació**, i la identificació sistemàtica dels infants, joves, adolescents i adults més vulnerables (en termes socioeconòmics, de nacionalitat, gènere, o d'altres). Aquest eix és basa en la premissa que la reducció i la compensació de les desigualtats socials d'origen, que condicionen les desigualtats educatives, són el principal repte de les polítiques educatives amb voluntat de justícia social.
- L'**accés obert a les dades**. Aquest informe pretén aportar dades, indicadors i coneixements, de forma oberta i sistemàtica, al conjunt de la ciutadania. Així, l'informe pot esdevenir un instrument útil per un debat educatiu informat.
- La voluntat d'informar per a la promoció de **polítiques públiques basades en l'evidència** (en la diagnosi, orientació, disseny i avaluació de les polítiques públiques. És necessari, doncs, que, de forma sistemàtica, s'avaluï rigorosament l'impacte de tota nova política educativa municipal implementada. Per a fer-ho, cal dissenyar dispositius d'avaluació que identifiquin l'eficàcia de les polítiques implementades en relació als objectius plantejats inicialment, a més de tenir en compte els recursos econòmics destinats als processos d'avaluació.
- El reconeixement dels **límits de la informació obtinguda i presentada**, així com la voluntat d'ampliar les dades, indicadors i coneixements presentats en futures edicions (p.ex., els ensenyaments universitaris). En aquest sentit, continua existint una important manca de dades en relació a alguns fenòmens educatius centrals: la relació entre origen socioeconòmic de l'alumnat i els processos educatius; l'abandonament escolar prematur; etc. No sempre les administracions públiques ni les institucions educatives afronten amb la contundència necessària aquesta manca de dades. Així, i a pesar de la molt bona relació amb l'administració, en anteriors informes d'oportunitats educatives hem disposat de dades relatives a l'origen de l'alumnat, a la mobilitat, o a la distància entre residència i centre educatiu, que en aquesta edició no ha estat possible aconseguir. Aquesta situació ha generat una limitació al llarg de l'anàlisi.

A partir d'aquests principis, a continuació es presenten els reptes identificats en els capítols anteriors i es recomanen una sèrie de polítiques educatives per a cadascun d'aquests.

Repte 1: Governança educativa local informada i alineada internacionalment

La informació acurada, actualitzada i oberta dels fenòmens educatius és fonamental pels diferents actors. Per l'administració, aquesta informació és essencial per a dur a terme una política pública i una planificació basades en les evidències. Per a la ciutadania és clau en termes de govern oberta i d'avaluació de la qualitat democràtica (tal com reconeix la Llei 19/2014, del 29 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern). Per això recomanem:

1. 1. Sistematitzar la recollida, anàlisi i difusió de les dades educatives. Les administracions, catalanes i barcelonines, demostren una bona predisposició i voluntat de delimitar i quantificar els fenòmens educatius de la ciutat. A pesar d'això, continua havent-hi una manca de dades sistemàtiques, rellevants i homogènies, particularment en alguns camps educatius, com ara: la taxa de demanda atesa d'educació infantil de 1r cicle; la mobilitat intermunicipal; l'educació més enllà del temps escolar (extraescolars, en lleure); entre d'altres. Tal com en l'anterior informe d'oportunitats educatives es recomanava, la sistematització de la informació estadística hauria de partir dels següents objectius: elaborar un catàleg de les dades i la informació estadística ja disponible; unificar els sistemes de recollida de dades que utilitzin uns indicadors clars, homogenis i comparables; vetllar per la confidencialitat dels infants i adolescents i per a un ús ètic de les dades; incloure informació socioeconòmica dels infants i adolescents i les seves famílies; mesurar i monitorar longitudinalment les trajectòries educatives dels infants i adolescents (tal com fa el RALC); i calcular taxes de cobertura per programes no universals (p.ex., ajuts a menjador, ajuts per a la Campanya de Vacances d'Estiu, ajuts per a les activitats esportives extraescolars) (IIAB, 2019b).

En els últims cursos, s'ha avançat en aquesta direcció. D'una banda, la recent implementació del RALC comença a oferir el seu potencial en termes d'informació educativa sistematitzada (tal com demostra l'apartat que hem inclòs en aquest informe). D'altra banda, l'administració local ha fet esforços per quantificar l'absentisme (veure, p.ex., el Pla integral de millora de l'escolarització i tractament de l'absentisme escolar de Barcelona; CEB, 2019), l'abandonament escolar prematur (veure l'Enquesta de serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona), o l'alumnat vulnerable.

1. 2. Alinear els objectius de ciutat amb les fites internacionals. Aquesta alineació és una pràctica de creixent importància en la política municipal, i dota de major coherència i unitat els objectius de ciutat. Exemples d'aquest alineament són, p.ex., el seguiment dels 17 Objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de l'Agenda 2030 establerts per l'Organització de les Nacions Unides (Ajuntament de Barcelona, 2020).

Repte 2: Educació de la primera infància per a tothom

La universalització de la primera infància és un objectiu que dista molt de ser assolit, i aquest informe ha posat altra vegada de relleu el desigual accés a l'Educació infantil de 1r cicle (amb una reduïda TBE 0-2), la insuficient oferta pública (p.ex., una taxa de demanda atesa del sector públic de només el 57%), i les diferències d'accés segons territoris i grups socials. Així doncs, les recomanacions són les següents:

2.1. Augmentar l'oferta pública d'escoles bressol municipals. L'evolució de l'oferta i matrícula d'escoles bressols municipal presentada en l'informe és clarament positiva. Però tot i aquesta evolució positiva, és essencial continuar augmentar l'oferta pública d'escoles bressols municipals per tal d'augmentar la taxa bruta d'escolarització 0-2. L'augment de l'oferta pública d'escoles d'Educació infantil de 1r cicle té un impacte clarament positiu en l'augment de la taxa bruta d'escolarització 0-2, particularment en els infants més vulnerables -tal com s'observà després de la implementació de la Llei 5/2004 (Blasco, 2015; Síndic de Greuges, 2015). L'Ajuntament de Barcelona apunta també en aquesta direcció, ja que d'entre els objectius de l'Agenda 2030 destaca el 4.2: vetllar perquè totes les nenes i nens tinguin accés a serveis d'atenció i desenvolupament en la primera infantesa, i a un ensenyament preescolar de qualitat, a fi que estiguin preparats per a l'ensenyament primari (Ajuntament de Barcelona, 2020). Tal com s'havia assenyalat en anteriors informes, l'augment de l'oferta de l'Educació infantil de 1r cicle s'hauria de donar als territoris amb més dificultats socioeconòmiques i menor taxes d'escolarització brutes 0-2, ja que -a diferència d'altres nivells- la mobilitat en l'Educació infantil de 1r cicle és escassa.

2.2. Flexibilitzar l'estructura de les escoles bressol municipal, ja que la rigidesa de certs dispositius municipals (especialment, en temes d'horaris) potencialment exclou determinats col·lectius d'aquest nivell educatiu. De fet, El model educatiu de les escoles bressol de Barcelona de l'IMEB reconeix la flexibilitat com un principi rector del funcionament organitzatiu de les escoles bressol (IMEB, 2019). En aquest sentit, tal i com ja es va celebrar en l'anterior informe, és positiva la oferta en torns de matí i de tarda de l'Escola Bressol Municipal Aurora de Ciutat Vella (IIAB, 2019b). L'avaluació sistemàtica d'aquesta experiència i, probablement, l'escalament d'aquesta són aspectes que l'administració podria tenir en compte.

2.3. Potenciar la tarifació social de les escoles bressol municipal i aspirar a la gratuïtat d'aquest nivell educatiu. La tarifació de les escoles bressol municipal pot augmentar l'accessibilitat d'aquest nivell educatiu, ja que redueix el cost absolut del servei per a les famílies de rendes baixes. En el cas de Barcelona, a més a més, la tarifació social ha augmentat la progressivitat³⁸ i, per tant, ha afavorit una major equitat en l'accés a l'Educació infantil de 1r cicle. Així, els principis de la tarifació social aplicada a les escoles bressol han estat valorats positivament per part de la literatura acadèmica (Blasco, 2015, 2018; Bonal, 2017b; Lara Navarro-Varas, 2019), institucions com l'Institut d'Infància (IIAB, 2017e), l'administració -com la Diputació de Barcelona (Cubel, 2010; Saurí, 2019a), o organismes internacionals com UNICEF (Blasco, 2015) o Save the Children (Save the Children, 2016).

Tot i que es tracta d'un procés que ha afavorit a la majoria de famílies, això no vol dir que aquest hagi estat aconfortiu, ans al contrari³⁹.

Per últim, a llarg termini i, en la mesura que la disponibilitat pressupostària ho permeti, l'administració podria aspirar a la gratuïtat d'aquest nivell educatiu.

38 Això no implica, però, que la tarifació social sigui sempre i necessàriament una política progressista, ja que això depèn tant del disseny (el nombre d'interval·ls de renda i la definició dels preus per les famílies amb menors recursos) de la tarifació social com, també, del finançament del servei (Saurí, 2019a). En aquest sentit, malgrat que el cost absolut sigui inferior per a les famílies amb rendes més baixes, el cost relatiu (en relació a la seva renda) pot ser més elevat. Ocasionalment, doncs, el diferencial de preus dissenyat no és suficient per compensar el diferencial de renda entre les famílies. De fet, les anàlisis dutes a termes a l'àrea metropolitana de Barcelona demostren que aquesta situació de no progressivitat es dona a la majoria de municipis, tot i que disposin de tarifació social (amb l'excepció de Barcelona i Cerdanyola) (Lara Navarro-Varas, 2019).

38 P.ex., la inaccessibilitat de les escoles bressol i llars d'infants ha estat criticada, entre altres actors, per les Escoles Bressol Indignades, un rellevant actor polític educatiu que ha denunciat també les excessives ràtios, precarietat laboral de les treballadores, o tancament d'escoles bressol a Barcelona.

2.4. Acompanyar a les famílies en els processos d'informació i preinscripció, per tal de facilitar una major taxa d'escolarització 0-2, especialment en les famílies que acumulen majors vulnerabilitats i disposen de menor informació del funcionament de l'Educació infantil de 1r cicle.

2.5. Coordinar serveis educatius i estudiar la possibilitat de promocionar altres modalitats educatives de la primera infància: mares de dia, espais familiars o de criança compartida, programes de capacitació maternal i parental.

Aquestes altres modalitats estan de forma incipient reconegudes i valorades per l'administració pública. Així, p.ex., l'Ajuntament de Barcelona, en la Mesura de Govern per una Democratització de la Cura 2017-2020, es planteja ampliar la xarxa d'Espais Familiars de l'IMEB en 5 nous centres (Ajuntament de Barcelona, 2017b; IIAB, 2017b). Els espais familiars són també valorats positivament, p.ex., per la Diputació de Barcelona, que promocio-na la Xarxa de Professionals d'Espais Familiars de Petit Infància (Diputació de Barcelona, 2006, 2012; IIAB, 2017b). En paral·lel, la rellevància dels programes de capacitació parental queda palesa en la Llei 18/2003, de suport a les famílies, ja que reconeix la importància de que mares i pares tinguin suport i acompanyament en els primers anys de vida de l'infant, i recalca la necessitat de regular els serveis educatius complementaris, com els espais familiars o els serveis de mainaderia (article 33) (IIAB, 2017b).

A més a més de ser reconegudes i valorades, és important garantir que totes les famílies que vulguin participar en qualsevol dels dispositius educatius (tant escoles bressol municipal com d'altres modalitats) puguin fer-ho (OECD, 2006).

Per avançar envers aquest objectiu és positiva la major coordinació entre serveis socials i educatius, resultat de la implementació de les Xarxes 0-3 d'atenció a la petita infància i les seves famílies. Les Xarxes 0-.3 s'implementen a cada districte de la ciutat i coordinen els serveis (serveis socials, educatius, de salut) que treballen amb els infants de 0 a 3 anys i les seves famílies per compartir coneixements i criteris, millorar els circuits de comunicació i optimitzar recursos (Riera, 2019).

2.6. Promoure el reconeixement de l'educació de la primera infància com una etapa universal, garantir el seu finançament públic i fomentar el seu caràcter universal. La universalitat i la gratuïtat ja son presents en d'altres nivells educatius no obligatoris (tal com garanteix la Llei d'Educació de Catalunya, 2009) (IIAB, 2019b). La universalització del nivell 0-3 tindria molts efectes positius -particularment per l'alumnat més vulnerable (OECD, 2006, 2011).

Repte 3: Equitat en els processos educatius i resultats acadèmics de P3 a l'ESO

Si el repte fonamental assenyalat en relació a la primera infància era relatiu a l'accessibilitat, en aquest tram educatiu el focus s'amplia: ja no és només l'accés (quasi universal, quan no obligatori legalment) sinó en l'equitat en els processos i resultats. En aquest sentit, la majoria d'indicadors d'aquests nivells educatius (p.ex., complexitat, no idoneïtat, absentisme, competències bàsiques o graduació) mostren patrons similars de desigualtat i iniquitat educativa. Aquests patrons sistemàtics de desigualtat justifiquen una focalització en els col·lectius més vulnerables com a eix vertebrador de les polítiques públiques i de les recomanacions que venen a continuació:

- 3.1. Promoure la mobilitat segura i la convivència en els entorns escolars.** La mobilitat escolar entre districtes i zones educatives és un fenomen molt significatiu a Barcelona. Per això són tant importants programes com Camí escolar, que promou la mobilitat segura, la convivència escolar, o la perspectiva subjectiva de la infància; si bé es tracta d'un programa amb límits (com la participació poc activa per part dels infants, o la minoritària implicació de les famílies i del teixit comercial) (Sintes & Saurí, 2017a).
- 3.2. Actualitzar la planificació escolar: augmentar les places públiques en els nivells educatius i els territoris amb menor taxa de demanda atesa.** L'estudi ha posat de relleu l'existència d'una taxa de demanda atesa molt superior en el sector privat que en el públic, el que apunta a una potencial infraoferta del sector públic en alguns nivells educatius i territoris.
- 3.3. Integrar a la xarxa pública educativa centres concertats en els nivells educatius i territoris amb infraoferta pública.** Aquesta integració és possible des de la Llei 10/2019 de 28 de maig, del procediment d'integració de centres educatius a la xarxa de titularitat de la Generalitat, que obre la porta a incorporar centres concertats a la xarxa pública. Aquesta oportunitat ha estat ja posada en pràctica: el col·legi concertat Immaculada Concepció de l'Eixample esdevindrà públic al curs 2020-2021. La integració de centres concertats s'ha de fer prioritàriament en territoris i en nivells educatius amb infraoferta pública (cal recordar que la taxa de demanda atesa pública a Primària és de només el 81,2%). La integració és, però, un procés amb complicacions econòmiques i laborals, ja que l'administració ha d'assumir despeses (les càrregues i l'adquisició de l'immoble, els deutes del centre) i integrar el professional laboral del centre en qüestió.
- 3.4. Desegregar el sistema educatiu de la ciutat.** Les evidències presentades en aquest informe fan referència a aspectes de desequilibri entre l'oferta i la demanda, a la desigual distribució territorial de la complexitat educativa o, també, a l'alta mobilitat de l'alumnat (dins i fora de la ciutat), i la segregació escolar.

Aquests fenòmens educatius s'emmarquen en un sistema institucional que afavoreix l'elecció de centre, i que redunda en una alta segregació escolar a la ciutat. En concret, la reforma del sistema d'elecció escolar de Barcelona de 2012 va ampliar les possibilitats d'elecció escolar: la consideració de centres de proximitat es va duplicar (de 6 a 12); conseqüentment, la mitjana estimada d'escoles de proximitat per família va augmentar de 7,9 a 16,7 (Bonal, 2020; Bonal & Zancajo, 2020; Bonal et al., 2019; Bonal, Zancajo, & Scandurra, 2020). Aquest sistema d'elecció de centre de Barcelona, caracteritzat per un ampli marge d'elecció, és excepcional en comparació d'altres municipis catalans.

Davant de la constatació política de que la segregació escolar és un problema educatiu i social, les administracions han entomat el repte de reduir-la. Ho han fet tant en el pla local (veure, p.ex., el *Pla de xoc contra la segregació i per la igualtat d'oportunitats i l'èxit educatiu del CEB*) (CEB, 2020c) com en el nacional, (a través del Pacte Nacional contra la Segregació Escolar a Catalunya impulsat pel Síndic de Greuges, així com d'altres mesures legislatives com el proper Decret d'Admissions -actualment en fase de tramitació⁴⁰). Així, el Pacte inclou algunes mesures de-segregadores, com revisar els criteris d'assignació de places, limitar el nombre de places de matrícules fora del termini (la "matrícula viva") en els centres de més complexitat, millorar la detecció d'alumnat NESE i establir un nombre màxim de places d'alumnat amb NESE (tal com ja disposa la LEC) (Tarabini & Curran, 2019).

38 A aquests elements cal afegir-hi els canvis en els criteris d'admissió i prioritització d'alumnat que ha engegat el Departament d'Educació. Específicament, el Departament ha eliminat criteris discriminatoris (com el d'ex-alumnes) així com amb d'altres en que el frau hi ha estat habitual (com les malalties digestives cròniques).

De forma complementària, l'administració local pot implementar mesures com: facilitar proactivament informació sobre el procediment de matriculació per a les famílies; establir un límit de matriculació fora de termini als centres amb vacants -sovint els de major complexitat-; garantir la presència de professionals d'educació especial a les escoles d'Educació infantil per detectar prematura l'alumnat amb NESE; reformular el model de zonificació escolar (afavorir zones educatives internament heterogènies i de similar complexitat socio-educativa, i promocionar l'elecció de proximitat -tot reduint el número de centres que són considerats de proximitat); repensar el model de planificació escolar (revisar adscripcions entre primària i secundària, i reduir les ràtios escolars en els centres més estigmatitzats).

D'altres programes per combatre l'estigmatització d'alguns centres (però de difícil escalament) són el *Projecte Magnet* i el *Projecte Tàndem* (Ajuntament de Barcelona, 2017c; Síndic de Greuges, 2016; Tarabini, Montes, & Parcerisa, 2018).

Finalment, la recentment aprovada LOMLOE (*Ley Orgánica 3/2020 por la que se modifica la Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación*), o Llei Celaá, i que entra en vigor al gener de 2021, pot suposar canvis substancials al respecte. En aquest sentit, la llei apunta a possibles polítiques desegregadores, com ara: la supressió del principi de resposta a la demanda social (això és: l'administració haurà de basar-se en principis que vagin més enllà de les preferències familiars); la prioritització de les places de titularitat pública en la planificació; i l'exigència de corresponsabilitat dels centres concertats en l'escolarització de l'alumnat amb necessitats educatives especials. En particular, el principi de resposta a la demanda, central en la LOMCE o Llei Wert, implicava sacrificar el principi d'equitat en la planificació escolar en favor d'optimitzar els desitjos d'escolarització de les famílies⁴¹.

3.5. Augmentar els ajuts menjador, per tal de reduir i desegregar la complexitat educativa. És especialment urgent augmentar els ajuts de menjador, donada la reducció d'aquestes ajudes en un context de crisi financera i retallades posteriors a 2008 (Bonal, 2017a; Bonal & Verger, 2013; Bonal & Zancajo, 2016; Martínez-Celorio, 2015). En aquesta línia, l'Ajuntament de Barcelona considera l'ampliació de les beques menjador com un indicador clau en el context de l'Agenda 2030, relatiu als ODS 1 i 2, tal com especifica a L'Agenda 2030 de Barcelona, fites i indicadors clau: Informe presentat al plenari de l'Ajuntament de Barcelona (Octubre de 2020) (Ajuntament de Barcelona, 2020).

3.6. Augmentar el finançament als centres escolars que acumulen majors complexitats socioeducatives. Una possibilitat per a fer-ho és el Finançament per Fórmula (FxF): un model de distribució progressiva, sistemàtica i transparent dels recursos en funció d'un conjunt de criteris prèviament acordats per tal de respondre a les desiguals necessitats dels centres escolars en contextos divergents. La premissa fonamental del FxF és que no tots els centres tenen les mateixes necessitats, degut als diversos contextos socials, materials i institucionals en que operen; i, que per tant, el finançament escolar ha de respondre i equilibrar aquestes necessitats desiguals. El FxF es considera una mesura per millorar l'atenció dels centres d'alta complexitat i del conjunt del sistema (Bonal & Pagès, 2019).

38 Veure, p.ex.:

Bonal, X. (16 de novembre de 2020) Hacia una concertada de interés público. El País.

González, S. & Bonal, X. (2020) La nueva ley de educación: falsos debates y deberes pendientes, recuperat de: <https://agendapublica.es/la-nueva-ley-de-educacion-falsos-debates-y-deberes-pendientes/>

3.7. Incrementar el suport professional als centres educatius que treballen en contextos amb majors dificultats pedagògiques i complexitats socioeconòmiques. Una forma de fer-ho és expandir el programa Escoles enriquides del CEB: el programa dota de més personal especialitzat en psicologia o psicopedagogia en els centres d'alta complexitat, en el marc del Pla de Barris (Síndic de Greuges, 2016). Al curs 2016-2017 hi havia 12 escoles adherides al programa (a Zona Nord, Bon Pastor i Baró de Viver, i el Besòs i el Maresme), amb la previsió d'estendre's per tot el territori.

3.8. Augmentar els resultats en competències bàsiques, reduir la repetició i taxes de graduació, i reduir les diferències entre territoris i grups socials. Tal com s'ha posat de relleu específicament quan s'ha definit el principi de la mirada local i territorialitzada, les diferències entre territoris són en la majoria d'ocasions el reflex de les diferències socials (especialment quan es fa referència a processos com els resultats acadèmics); és per això que el focus prioritari ha de ser els grups socials més vulnerables.

Per a fer-ho, es recomana **incrementar la cobertura dels programes compensatoris de suport educatiu**, com *Èxit* (en les seves variants: durant el curs ordinari, d'estiu), així com *l'Èxit anglès*, així com el programa de monitoratge amics@grans, tots impulsats pel CEB poden permetre apropar-se a aquests objectius (Alegre, Casado, & Todeschini, 2016; Alegre, Todeschini, & Segura, 2018; IIAB, 2019b). Els programes adreçats a la diversificació, com el *Programa ENGINY*, també del CEB, són una aproximació complementària.

Per últim, afegir que la LOMLOE preveu canvis potencialment importants en relació a la idoneïtat de l'alumnat, ja que la repetició (considerada ineficaç per combatre el fracàs escolar, econòmicament cara, i que afecta injustament l'alumnat més vulnerable) serà decisió de l'equip docent, con òrgan col·legiat; es tractarà d'una decisió que haurà de ser excepcional i presa al final de cada cicle -de dos anys de duració. Caldrà estar atents a l'impacte d'aquesta nova llei en les taxes d'idoneïtat de l'alumnat de Barcelona.

3.9. Visualitzar i implementar les propostes del Consell d'Innovació Pedagògica de Barcelona. El Consell d'Innovació Pedagògica és una comunitat de 185 entitats que crea, genera i sistematitza experiències educatives. El Consell facilita l'accés a propostes educatives tant per a l'alumnat (p.ex., suport als treballs de recerca d'ESO i Batxillerat) com per professorat (més de 5.500 propostes educatives amb segell de qualitat acreditat). Visualitzar i implementar les seves propostes és una estratègia útil i accessible per facilitar els processos escolars i millorar els resultats acadèmics de la ciutat.

3.10. Quantificar i reduir l'absentisme escolar. Les evidències presentades en aquest informe apunten a la persistència de l'absentisme, si bé també a una identificació només parcial d'aquest. L'absentisme escolar és una de les prioritats del CEB, tal com es plasma als seus plans integrals de 2008 i 2018 (CEB, 2019). En aquest pla es descriu un circuit de tractament de l'absentisme escolar, en que hi participen diversos actors (com els tutors/es del centre educatiu, o els Equips d'assessorament i orientació psicopedagògic, EAP, així com comissions de tractament de l'absentisme, a nivell de districte), i la posada en marxa del Pla d'Actuació Individual (PAI). Aquest pla integral també posa de relleu pràctiques exitoses contra l'absentisme escolar, com el Servei d'Orientació i Pla Jove (SOPJ), els programes de diversificació curricular (*Enginy*) i els tallers en contextos no escolars (Oficis a la Ciutat) (CEB, 2019).

En anteriors edicions dels informes d'oportunitats educatives també s'ha posat de relleu alguns exemples de bones pràctiques a l'hora de lluitar contra l'absentisme escolar, com els programes de diversificació curricular (exemplificat en les bones pràctiques dels instituts Joan d'Àustria i Barri Besòs), la incorporació de nous perfils professionals en els centres educatius en el marc del Pla de Barris (en que tècnics i tècniques d'integració social fan un seguiment de l'absentisme); i dels instituts a temps complert (amb l'objectiu de disminuir l'absentisme a la tarda en els instituts d'alta i de màxima complexitat que facin jornada partida) (IIAB, 2017e, 2019b).

Repte 4: Transicions exitoses entre els ensenyaments obligatoris i postobligatoris

L'AEP és un dels principals reptes educatius als quals s'han d'enfrontar les administracions municipals, regionals, estatals, i internacionals. Justament, en aquest pla local, Barcelona és un dels municipis que més activament està implementant polítiques encaminades a reduir l'AEP. En aquest sentit, un dels objectius del *Pla d'Adolescència i Joventut 2017-2021* (Ajuntament de Barcelona, 2017c) és lluitar contra l'abandonament escolar des d'una perspectiva de gènere i interseccional, a través de diferents accions, com les Escoles de Segones Oportunitats, o un pla d'absentisme escolar.

Seguint la lògica de les *Estratègies municipals contra l'abandonament escolar prematur* (una de les Guies de política educativa local de la Diputació de Barcelona) (Tarabini & Curran, 2019), a continuació es descriuen algunes eines de diagnosi, prevenció, intervenció i compensació contra l'AEP que es poden implementar -o ja s'estan fent- contra l'AEP a Barcelona.

- 4.1. Millorar la diagnosi de l'AEP:** radiografiar els factors de risc del fenomen, quantificar l'AEP i traçar les trajectòries de l'alumnat al finalitzar els ensenyaments obligatoris (donada la manca de disponibilitat de les dades RALC en l'actualitat).

En el cas de Barcelona, aquesta diagnosi està recollida en els *Plans d'educació per a l'èxit escolar*, que inclouen característiques relatives a l'AEP als districtes de la ciutat: pel període 2013-2015, Nou Barris; pel període 2013-2018, Ciutat Vella; i pel període 2014-2016, Eixample, Sants-Montjuïc, Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Gràcia, Horta-Guinardó, Sant Andreu i Sant Martí.

Tot i això, el capítol presentat en aquest informe mostra les enormes dificultats metodològiques per quantificar de forma exacta i desagregada el fenomen (ja que les dades presentades es basen solament en una enquesta).

- 4.2. Prevenir l'AEP,** a través de múltiples accions: augmentar les beques a l'escolarització; reduir la segregació escolar; augmentar l'oferta de FP (la taxa de demanda atesa de CFGM és del 90,6% i la de CFGS del 84,8%, amb moltes especialitats amb una taxa clarament insuficient), donada la importància dels nivells professionals en la lluita contra l'AEP (CEDEFOP, 2016); i replantejar els programes d'orientació educativa enfocades a famílies i alumnat.

Exemples d'aquesta línia polítiques serien el Pla STEMCat del Departament d'Educació o, també, el Model ciutat orientadora, de la Diputació de Barcelona, elaborat en el marc del projecte europeu *Guiding Cities*.

- 4.3. Intervenir sobre l'AEP,** tant a través d'intervencions directes sobre l'alumnat en risc d'AEP, com a través d'intervencions al conjunt del centre.

En primer lloc, les mesures sobre alumnat en risc d'AEP, que han de quantificar el fenomen, proposar estratègies personalitzades adequades al perfil de l'alumnat, i comptar amb plans de reincorporació al centre. Un exemple barceloní d'aquesta primera línia d'intervenció sobre l'AEP focalitzada a l'alumnat en risc d'AEP seria el *Pla integral de millora de l'escolarització i tractament de l'absentisme de Barcelona* impulsat pel CEB descrit anteriorment⁴².

En segon lloc, els programes d'intervenció sobre el conjunt del centre inclouen dos tipus de programa: els programes de suport i acompanyament socioeducatiu (tant en competències bàsiques com en aquelles interpersonals i emocionals); i els programes de diversificació curricular (caracteritzats per matèries més globalitzades, més competències pràctiques, i menor ràtio alumnat – professorat).

⁴² Com s'ha comentat, el Pla integral de millora de l'escolarització i tractament de l'absentisme escolar de Barcelona es planteja com a objectius els següents: delimitar l'abandonament a Barcelona en les seves diferents modalitats (esporàdic, moderat, regular, crònic, intermitent, il·localitzable i prematur); i, també, elaborar protocols de prevenció i detecció i tractament del'abandonament (CEB, 2019).

L'Ajuntament de Barcelona ha elaborat una sèrie de guies, punts d'informació, centres d'assessorament i bones pràctiques d'orientació que funcionen com a mesures d'intervenció contra l'AEP al conjunt de centres. D'entre les mesures impulsades per l'Ajuntament destaquen les guies d'orientació, com la Guia de serveis 12-35 anys joves!, elaborada pel Departament de Joventut i Adolescència de l'Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona. D'altres mesures són els centres d'assessorament. D'entre aquests, els Punts InfoJove (PIJ) impulsen accions i serveis per a l'orientació en molts sectors (ocupació juvenil, habitatge, salut, oci, formació tant acadèmica com no reglada), i tenen una àmplia difusió territorial (11 centres a Barcelona: 1 a cada districte, excepte 2 a Ciutat Vella). De forma similar, el Centre d'Informació i Assessorament per a Joves (CIAJ), que ofereix assessorament en varis sectors (laboral, habitatge, turisme, empenedoria, mobilitat internacional i, també, acadèmic). Els CIAJ impulsen els serveis d'assessorament *Aquí t'escoltem!* (ATE), adreçats a joves d'entre 12 i 20 anys. També, el Centre d'Assessorament Acadèmic per a Joves (CAAJ) facilita orientació sobre l'itinerari acadèmic dels i les joves, en relació a l'ESO, FP, Batxillerat, estudis universitaris o beques i ajuts. Algunes de les accions del CAAJ són: la publicació mensual del butlletí *Infojove BCN* d'Itineraris acadèmics; la campanya de difusió *In-forma't #Informat*; l'organització de grups de discussió i de dinàmiques participatives, dins del programa Decideix, conjuntament amb els Punts d'informació juvenils (PIJ); la gestió del web *Orientadora virtual*; i les visites laborals a entitats i empreses dins de l'*Explora*.

En paral·lel, i de caràcter més local, existeixen també programes i serveis específics impulsats des de l'Ajuntament de Barcelona. Així, el programa Prometeus del Raval té com a objectiu augmentar l'accés a la universitat de l'alumnat de Batxillerat del barri; a més de l'administració educativa, el programa compta amb el suport de l'Associació Educativa Integral del Raval i dels dos instituts públics del barri (el Milà i Fontanals i el Miquel Tarradell).

4.4. Compensar l'AEP un cop aquest es produeix, a través de la reincorporació de l'alumnat. Exemples de mesures que poden facilitar la reincorporació combinada amb la professionalització són els programes formació i inserció (PFI), els Plans d'iniciació professional (PIP), Plans de transició al treball (PTT) i Programes de formació i aprenentatge professional (FIAP).

En paral·lel, també tenen una certa efectivitat els programes de noves oportunitats, de caràcter més flexible, i que funcionen com a alternatives al sistema educatiu reglat. En aquest sentit, l'IMEB va posar en marxa, des del curs 2019-2020, la primera Escola Municipal de Segones Oportunitats (em2o) de Barcelona, de titularitat pública però gestionada per Salesians Sant Jordi i la Fundació el Llindar. L'em2o s'adreça a joves d'entre 16 i 24 anys, i ofereix una sortida formativa per a joves que ni estudien ni treballen: una formació de 2 cursos de durada, en diferents àmbits (hoteleria i turisme, comerç i màrqueting, electricitat i electrònica, serveis socioculturals, activitats físiques i esportives, informació i comunicacions), combinada amb una dimensió d'acompanyament personal i d'orientació laboral, que permet tant la reincorporació a la formació reglada i l'ESO com l'inici d'una formació tecnicprofessional.

Més enllà de la lluita contra l'AEP, unes transicions exitoses i equitatives entre ensenyaments obligatoris i postobligatoris requereixen també d'altres mesures polítiques.

- 4.5. Considerar la relació entre els principis de proximitat educativa i les dinàmiques de mobilitat escolar.** L'administració ha plantejat un model de mobilitat en el que la proximitat té més importància en els nivells educatius inferiors (Educació infantil de 1r i 2n cicle, Primària), que no pas en superiors (en que l'adscripció entre centres és més important -és el cas d'ESO); i els criteris de proximitat desapareixen a la postobligatòria. Aquest planejament és coherent amb el marc normatiu, que proposa un criteri d'admissió d'alumnat basat en la proximitat desapareixen en la secundària postobligatòria. Nogensmenys, aquests principis sovint no tenen en compte l'alta mobilitat, tant interna (dins de Barcelona) com, sobretot, externa (amb d'altres municipis). Les dades de mobilitat presentades (taxa de retenció, percentatge d'alumnat extern i saldo d'alumnat amb d'altres municipis) mostren que Barcelona té un saldo d'alumnat extern positiu, el que genera una increment de demanda externa. Aquesta pressió de demanda externa al municipi explica, almenys parcialment, l'insuficient taxa de demanda atesa pública d'alguns nivells educatius, com la Batxillerat artístic o la FP en el seu conjunt. Aquesta tensió entre, d'una banda, la importància del principi de proximitat en els diferents nivells educatius i, d'altra banda, la mobilitat escolar, emmarca les dues recomanacions següents.
- 4.6. Planificar l'oferta dels ensenyaments postobligatoris a partir d'una òptica metropolitana.** L'anàlisi de la mobilitat de l'alumnat dels ensenyaments postobligatoris mostra com Barcelona presenta un patró de mobilitat excepcional, que combina una gran capacitat d'atracció i una fortíssima retenció d'alumnat; com a resultat, el saldo d'alumnat és positiu; la qual cosa afegeix pressió als ensenyaments postobligatoris. Caldria incorporar una òptica metropolitana en la planificació dels ensenyaments postobligatoris per tal d'evitar els possibles efectes adversos d'aquestes dinàmiques de mobilitat en l'alumnat resident a Barcelona (particularment en els estudis amb major capacitat d'atracció, com Batxillerat artístic o la FP en el seu conjunt).
- 4.7. Repensar els principis que han de guiar la planificació escolar (especialment postobligatòria) a la ciutat.** En aquest sentit, la planificació escolar dels ensenyaments postobligatoris presenta dilemes específics, especialment en relació a la FP. Així, la planificació de la FP oscil·la entre models (el model diversificat i distribuït homogèniament per tot el territori versus el model hub de centres de referència singulars), entre funcions (la funció de recuperació escolar -particularment prevalent a CFGM- versus la funció de continuïtat i excel·lència acadèmica -més habitual a CFGS) i de relació entre demanda i oferta (en el que cal replantejar si la planificació ha de seguir la demanda escolar o bé les necessitats del sistema productiu i la inserció laboral dels i les graduades) (Sanchez-Gelabert, 2017; Tarabini & Jacovkis, 2019b, 2019a; Termes, 2012, 2020).

- 4.8. Implementar campanyes comunicatives i d'orientació amb perspectiva de gènere,** que permetin facilitar les eleccions no normatives en clau de gènere, i potencialment reduïxin el fort biaix de gènere als ensenyaments postobligatoris.

La reducció del biaix de gènere, en els ensenyaments acadèmics i professionals, és una fita internacional que l'Ajuntament de Barcelona pretén aconseguir. Específicament, l'ODS 4.3 es planteja que per a 2030 assegurar l'accés en condicions d'igualtat per a tots els homes i dones a una formació tècnica, professional i superior de qualitat.

En aquest sentit, el nou Institut Angeleta Ferrer (del districte de l'Eixample) impulsarà les àrees de ciències, tecnologia, enginyeria, arts i matemàtiques (STEAM) amb la col·laboració del Barcelona Institute of Science and Technology (BIST), d'ESO i en el futur de Batxillerat, i potenciarà la perspectiva de gènere per augmentar la visibilitat de la dona en els sectors STEAM.

La FP ha avançat especialment en aquest sentit (Termes, 2020), com ho demostren les reflexions de les Tribunes de reflexió a l'entorn dels reptes de la Formació Professional (Fundació BCN FP, 2019), així com al fet que les institucions catalanes i metropolitanes estan incorporant la perspectiva de gènere a les seves campanyes informatives: p.ex., l'acció comunicativa *FPro: amb l'FP, aviat podràs volar* de l'AMB i la Fundació BCN Formació Professional; o la campanya *Un gir de 174 graus*, que es planteja com a objectiu específic afavorir l'equitat de gènere en l'alumnat que cursa FP.

- 4.9. Augmentar l'oferta pública dels ensenyaments postobligatoris, particularment d'aquells amb menor taxa de demanda atesa -com el Batxillerat artístic o la FP.** Específicament, es proposa augmentar l'oferta pública de la FP: els que tenen menor taxa de cobertura, els més cars, o amb major inserció laboral.

En aquesta línia, donada la creixent demanda (esperonada per l'atracció d'alumnat resident fora de la ciutat), l'oferta de Batxillerat artístic augmenta, tant en la branca d'artística escènica (3 instituts: Milà i Fontanals, Pedralbes i Puigverd) com en la plàstica (1 institut: l'Escola d'Art La Llotja) (CEB, 2020c).

També, donada l'escassa taxa de demanda atesa de la FP, i després d'anys sense fer-ho, els CFGM i CFGS s'amplien amb 4 grups més cadascun. En relació a CFGM es creen els grups següents: Sistemes Microinformàtics i Xarxes a l'Institut Pedralbes; Activitats comercials a l'Institut Joan Brossa; Videodiscojoc a l'Institut Mare de Déu de la Mercè; i Conducció d'activitats fisicoesportives a l'Institut Vall d'Hebrón. I, en relació a CFGS, es tracta dels següents grups: Desenvolupament d'aplicacions multimèdia a l'Institut Pedralbes; Desenvolupament d'aplicacions web a l'Institut La Guineueta; Electromedicina clínica a l'Institut Rambla Prim; i Desenvolupament d'aplicacions web a l'Institut Tecnològic de Barcelona (ITB) (CEB, 2020c).

4.10. Implementar accions focalitzades per identificar i orientar a l'alumnat més vulnerable. En aquesta mateixa línia el CEB ha implementat el *Pla d'acompanyament a l'alumnat de 4t d'ESO* cap als ensenyaments postobligatoris (CEB, 2020a), amb l'objectiu de garantir que l'alumnat més vulnerable de 4t d'ESO accedeixi als ensenyaments postobligatoris i que els assoleixi amb èxit. L'alumnat beneficiari és l'alumnat NESE, tant A com B (d'ajudes del fons social, o de beques menjador), així com l'alumnat que ha repetit curs, el nouvingut, o assignat a un pla de diversificació curricular o una UEC. El pla també contempla una major atenció a l'alumnat del programa Reprèn. Les accions del programa inclouen orientació, assessorament i acompanyament d'aquest alumnat; a més a més, també inclouen la optimització de les places de reserva per part de la comissió de garanties; l'augment de ràtios amb els estudis més demandats; l'increment de l'oferta d'alguns cicles. Actualment, el pla ha beneficiat 2.234 alumnes, amb agents orientadors a 202 centres (61 centres públics, 2 integrats i 139 concertats), a 10 EAP i 14 UEC. L'alumnat beneficiar d'aquest programa s'ha matriculat, al curs 2020-2021, en la majoria de casos als ensenyaments postobligatoris (76%: el 35% a Batxillerat, el 28,3% a CFGM, i el 7,9% a PFI -entre altres), i en un 10,5% dels casos ha repetit curs.

De manera similar, el *Pla d'Adolescència i Joventut 2017-2021* (Ajuntament de Barcelona, 2017c) ha impulsat una sèrie de mesures i programes per tal de facilitar la incorporació de l'alumnat nouvingut a l'educació postobligatòria, d'entre les quals: la reestructuració del programa *Noves Famílies*; el manteniment de les aules d'acollida; la implementació del projecte de mentoria social *Rossinyol*; o l'orientació formativo – laboral del programa *Dedeuauna*.

4.11. Valorar la possibilitat de reduir de preus o d'implementar ajuts econòmics per els cursos més cars, com els de FP, per tal de garantir una major equitat en aquests ensenyaments. Previsiblement, aquestes polítiques evitarien la ruptura o l'abandonament per motius econòmics. Les beques per als estudis postobligatoris no universitaris (que inclouen CFGM i CFGS) del Ministerio de Educación (Real Decreto 1721/2007) són importants, però de reduïda cobertura.

Aquestes mesures generalistes es podrien combinar amb mesures adreçades a, simultàniament, augmentar l'accés a la FP i reduir-ne el biaix de gènere, en forma d'acció afirmativa (Termes, 2020): p.ex., la reducció de quotes a noies cursant estudis científics o tecnològics (Olmedo-Torre et al., 2018), així com a nois cursant estudis feminitzats. El Departament d'Educació (ordre 185/2019) estableix accions positives (en forma de bonificacions del pagament de fins al 50% del preu públic) als CFGS amb major desequilibri de gènere, com Electricitat i electrònica, Energia i aigua, Fabricació mecànica i Instal·lació i manteniment.

En paral·lel, l'administració també podria pensar la possibilitat d'establir criteris de prioritització (com es fa a d'altres nivells educatius, com Educació infantil de 2n cicle), com ara criteris de nivell socioeconòmic o de proximitat.

Repte 5: Continuitat en els ensenyaments postobligatoris

Més enllà de l'accés als ensenyaments postobligatoris és igualment important garantir unes trajectòries acadèmiques exitoses en el sí d'aquests. Tot i que les dades presentades encara són incomplertes (en gran mesura, degut a la incipient implementació del RALC), és possible proposar les recomanacions següents:

- 5.1. Flexibilitzar el Batxillerat**, per tal de facilitar-ne la continuïtat i fidelització de l'alumnat. A pesar de presentar millors dades que CFGM, les dades del RALC demostren que només un 77% de l'alumnat de 1r de Batxillerat està fidelitzat. Un exemple de flexibilització és el Batxillerat de tres anys, implementat a 3 instituts de Barcelona (Institut Ferran Tallada, Institut Balmes incorporarà i Institut Infanta Isabel) (CEB, 2020c). També ho és la doble titulació en Batxillerat i CFGM, més flexible i que pot facilitar major taxes de graduació, i que està disponible al l'Institut Ferran Tallada (incorporant Ensenyaments Esportius de Salvament i Socorrisme) i a l'Institut Balmes (incorporant Unitats Formatives dels cicles d'Informàtica) (CEB, 2020c).
- 5.2.** Un dels exemples de flexibilització de Batxillerat és la doble titulació -actualment en fase pilot encara- del Batxillerat d'arts i cicle de grau mitjà d'arts plàstiques i disseny, que al curs 2020-2021 s'està implementant a quatre instituts catalans (a Olot, Tàrrrega, Móra d'Ebre i la Bisbal d'Empordà).
- 5.3. Facilitar la continuïtat a tots els ensenyaments superiors des de Batxillerat.** Al proper curs 2021-2022, en 3 instituts⁴³ de Barcelona es farà una modalitat de Batxillerat, de tres anys, que prepari tant per CFGS com per els estudis universitaris (CEB, 2020c).
- 5.4. Potenciar les passarel·les de la FP, entre CFGM i CFGS.** L'eliminació dels obstacles per a la continuïtat dels estudis dins de la FP també permetria augmentar-ne la continuïtat i fidelització d'aquest. Actualment, les dades del RALC apunten a una molt baixa fidelització de l'alumnat: de només el 53% a 1r de CFGM.
- 5.5. Racionalitzar l'oferta dels ensenyaments postobligatoris a partir de grans centres**, els quals possibilitaran l'elecció d'itineraris a l'alumnat. El nou Institut Pedralbes (que neix de la fusió de dos instituts: el Ausiàs March i el Joan Boscà) permetran més línies de batxillerat i la incorporació de matèries de CFGM que també es cursen als estudis de Batxillerat (CEB, 2020c).

43 En concret, l'Institut Ferran Tallada incorporarà Ensenyaments Esportius de Salvament i Socorrisme en els cursos 1r i 2n de Batxillerat; l'Institut Balmes incorporarà Unitats Formatives dels cicles d'Informàtica; i l'Institut Infanta Isabel ho farà en el Batxillerat Ordinari.

Repte 6: Visibilitat i accessibilitat per l'educació més enllà del temps escolar

Per últim, aquesta secció proposa una sèrie de recomanacions en relació a l'educació més enllà del temps escolar, encaminades a visualitzar-les i facilitar-ne l'accés:

- 6.1. Visualitzar i valorar l'educació més enllà del temps escolar.** Aquesta necessitat de visualització i valoració ha estat recentment abordada per l'administració local, tal com assenyalen últimes mesures de govern municipals Impuls al projecte educatiu de ciutat per fer de Barcelona una capital de la innovació pedagògica i Cap a una política pública de cultura i educació (Ajuntament de Barcelona, 2016, 2019). Així, en el passat el dret a l'educació es reduïa a la mera escolarització, però en l'actualitat aquesta concepció s'ha ampliat: l'escolarització és imprescindible, necessària però insuficient per a garantir el dret a l'educació. Cal, doncs, tenir en compte també l'educació no formal (educació en el lleure de base comunitària i formació d'adults). Aquesta noció més àmplia del dret a l'educació facilita la coordinació entre actors culturals i educatius de la ciutat, la combinació de polítiques transversals educatives – culturals, i la consolidació de la noció de ciutat educadora.
- 6.2. Sistematitzar la informació relativa a l'oferta i perfil dels usuaris de l'educació més enllà del temps escolar.** Aquesta hauria d'incloure de forma sistemàtica aspectes de l'oferta (tipologia i preus de les activitats, característiques de les entitats proveïdores i dels professionals d'aquests serveis) així com del perfil dels usuaris i de les seves famílies. Aquesta informació hauria de permetre una imatge molt més coherent i nítida de l'abast, cobertura, qualitat i impacte de l'educació més enllà del temps escolar i, per tant, facilitar-ne una planificació coordinada a nivell de ciutat.
- 6.3. Planificar una estratègia coordinada de lleure (educatiu, esportiu i cultural) per la infància i l'adolescència de la ciutat.** Aquesta planificació hauria d'emfatitzar la presència d'una oferta de qualitat de lleure especialment per als territoris amb menor oferta, i accessible per als grups més vulnerables. L'esmentada mesura Cap a una política pública de cultura i educació apunta en aquesta direcció (Ajuntament de Barcelona, 2019).
- 6.4. Coordinar el sistemes d'educació formal i més enllà del temps escolar.** Històricament, la manca de coordinació entre els sistemes d'educació formal i el no formal és un dels elements més criticats del nostre sistema educatiu -particularment crític en moments de transicions o situacions d'abandonament escolar prematur (Tarabini & Curran, 2019). Una forma d'aconseguir això és la coordinació, a nivell territorial, de l'oferta educativa escolar amb d'altres dispositius de proximitat: educació en el lleure, activitats extraescolars, espais artístics i museístics, equipaments municipals, etc.

Augmentar l'oferta de les escoles municipals de música. Tal com s'ha posat de relleu, existeixen factors que en limiten l'accés: el reduït número de EMM -només 5-; l'escassa taxa de cobertura; i els seus alts preus. De totes maneres, recentment, les escoles municipals de música han estat objecte d'una profunda remodelació. Així, en la *Mesura de govern i pla d'acions: Cap a una política pública de cultura i educació* (Ajuntament de Barcelona, 2019) es contempla, entre altres, desplegar un sistema d'ajuts a famílies per a l'accés a ensenyaments artístics. Arrel d'aquesta mesura s'han proposat crear les noves Escoles Municipals de Música i de les Arts (EMMA); els cinc principis en els que es basen les EMMA són la pedagogia grupal, la flexibilització de l'accés, la diversificació dels llenguatges artístics, l'oferta més enllà de l'escola i el major número d'hores per projectes comunitaris, atenció a la diversitat o moviment per a nadons. L'Ajuntament ha anunciat la construcció de dues escoles: a Sants-Montjuïc i a l'edifici de l'Espai Pere Calafell de Sant Martí, fins arribar a un total de 7 EMMA⁴⁴.

La construcció noves EMM és paral·lela a la constitució, al 2017, de la Xarxa d'escoles municipals de música i arts, impulsada per la Diputació de Barcelona, amb l'objectiu d'integrar tots els municipis que disposen d'escoles municipals d'educació musical i artística (107 municipis, 122 centres i més de 30.000 alumnes).

Per últim, hi ha iniciatives a reduir els costos dels ensenyaments musicals. Així, l'IMEB contempla també una sèrie de bonificacions per l'alumnat d'entre 4 i 18 anys d'escoles municipals de música (IMEB, 2020), a partir del criteri de renda familiar.

Garantir una major equitat en l'accés a les activitats extraescolars i en l'educació en el lleure. Aquest informe ha posat de relleu com les activitats extraescolars i l'educació en el lleure de base comunitària pateixen una desigual distribució segons territoris, són participades per perfils i grups socials molt particulars, són relativament costoses econòmicament i -per tant- inaccessibles i el potencial impacte negatiu que poden tenir en termes de segregació escolar.

És per això que són tant important les iniciatives (del sector social i de la pròpia administració) per proporcionar programes accessibles. D'una banda, el *Pla de xoc contra la segregació, per la igualtat d'oportunitats i l'èxit educatiu* de l'Ajuntament de Barcelona es planteja aconseguir, entre altres, la gratuïtat de les activitats extraescolars esportives i les activitats d'estiu (CEB, 2020c). Segons aquest pla, els programes que podrien contribuir-hi serien els següents: *l'Èxit*, *l'Èxit Anglès* o *l'Èxit Estiu*, el programa *Enginy*, els Instituts a Temps Complet, o programes de diversificació curricular.

La crisi de la COVID-19 ha posat encara més de relleu la importància d'unes activitats extraescolars d'estiu accessibles per l'alumnat més vulnerable (Fundació Jaume Bofill, 2020).

D'altra banda, també són importants, en clau d'equitat educativa, les iniciatives encaminades a proposar activitats de lleure d'alt valor educatiu i màxima accessibilitat: p.ex., com *Oci en el barri* (l'Hospitalet de Llobregat), *Juguem?* (Salt) o *Baobab* (Barcelona) (IIAB, 2019b; Riera, 2019). També han gaudit de gran difusió les iniciatives filantròpiques encaminades a promoure una educació a temps complert des d'una perspectiva equitativa, com *Educació 360* -impulsada per la Diputació de Barcelona, la Fundació Jaume Bofill i la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica.

44 De totes maneres, la implementació de les noves EMMA ha generat controvèrsia, ja que els claustres de varies escoles municipals de música i l'Associació Catalana d'Intèrprets de Música Clàssica (ACIMC) van signar, al març de 2020, el *Manifest a favor d'un model d'escola municipal de música a Barcelona consensuat i de qualitat*.

Una altra estratègia és la dotació directa a les entitats de recursos econòmics per a que en redueixin els seus preus i n'augmentin l'accessibilitat, així com potenciar mesures per augmentar l'heterogeneïtat en els perfils (socials, culturals i ètnics) d'aquests dispositius. Destaquen de forma molt positiva, en aquesta línia, les beques per a infants d'entorns socioeconòmics vulnerables, com la *Campanya de Vacances d'Estiu* (CVE) de Barcelona. En el context de la pandèmia COVID-19, les administracions han fet esforços per augmentar de forma extraordinària les ajudes per les activitats extraescolars d'estiu. P.ex., la campanya Cap infant sense estiu! de l'Ajuntament de Barcelona permetrà augmentar les places de casals d'estiu, campaments, colònies o les activitats dels casals Baobab. També ho ha fet la campanya del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya també incrementa el suport al sector del lleure educatiu. És important, però, dotar de continuïtat aquestes mesures extraordinàries.

Una forma d'ajuda específica a les entitats d'educació en el lleure de base comunitària són les ajudes de lloguer. L'informe ha reiterat que un dels elements que més constreny econòmicament les entitats d'educació en el lleure són les dificultats materials relacionades amb el lloguer. En aquest sentit, algunes de les reivindicacions històriques de l'associacionisme juvenil han estat ampliar les subvencions d'arranjament, adquisició i lloguer d'espais, o facilitar l'accés a equipaments que no siguin exclusivament juvenils com ara poliesportius, escoles o centres cívics, tal com ha demanat el Consell de Joventut de Barcelona (CJB, 2017). Conseqüentment, una de les línies d'actuació de la *Mesura de Govern pel suport i el foment de l'associacionisme educatiu en el temps lliure a la ciutat* van ser subvencions per l'adequació de locals destinats a activitats d'educació en el lleure (importos de 100.000€ tant per 2014 com per 2015) (Ajuntament de Barcelona, 2014). En l'actualitat està oberta la línia de Subvencions per a reformes de locals d'ús de les entitats inscrites en el Cens d'Entitats Juvenils situats a la ciutat de Barcelona, però la diversitat de casuístiques dels locals (està oberta a les associacions juvenils en general, presenta un gran número d'entitats de caràcter religiós, la pujada dels preus de l'habitatge fa difícil trobar nous espais, etc.), així com un finançament considerat insuficient per les entitats beneficiàries, han dificultat la implementació de la mesura.

De forma similar, el *Pla d'Adolescència i Joventut 2017-2021* té com a objectiu dotar d'espais de qualitat les entitats (Ajuntament de Barcelona, 2017c).

Reiteradament, les associacions d'educació en el lleure de base comunitària presenten una problemàtica específica (que contribueix a escassa presència i a la desigual distribució territorial d'aquestes i, per tant, a la seva accessibilitat): la continuïtat de les activitats depèn de que els i les joves puguin continuar essent monitors/es, i això no sempre és senzill. La disponibilitat dels i les joves per a poder dedicar, en tant que activitat voluntària i no remunerada, els seu temps i energies a ésser monitors/es és reduïda, especialment en alguns grups socials i territoris. Així, p.ex., la vulnerabilitat socioeconòmica i la necessitat d'una inserció laboral precoç -i sovint precària i no qualificada- limiten les possibilitats d'aquests/es joves d'esdevenir monitors/es. Les polítiques, socials o de joventut, adreçades a combatre aquests factors poden afavorir indirectament una major disponibilitat dels i les joves d'esdevenir monitors/es, una major oferta d'educació en el lleure de base comunitària i, en últim terme, un increment en l'accessibilitat d'aquesta.

Finalment, en relació al lleure educatiu en els espais públics i escolars, l'Ajuntament de Barcelona ha impulsat el projecte *Patis Escolars Oberts al Barri* per obrir nous espais socials i de relació a la ciutadania on es fomentin els valors i actituds de respecte, cooperació, esforç i responsabilitat dels infants, mitjançant el joc compartit; en els últims anys hi ha hagut un augment de patis oberts (passant de només 13 al 2008 fins a 70 al 2017) (Sintes & Saurí, 2017b). De forma similar, l'Ajuntament també promou les àrees de joc infantil i els espais a l'aire lliure a la ciutat, ja que són un recurs útil en termes educatius i socials. De totes maneres, tal com assenyala l'informe Observació etnogràfica d'àrees de joc de Barcelona, encara és necessari aprofundir i generar alertes i estratègies per a millorar la inclusivitat i l'equitat en les àrees de joc i a les zones jugables (IIAB, 2017c).

- 6.7. Aconseguir una major homogeneïtat en la pràctica esportiva entre territoris i grups socials.** Tal com s'ha posat de relleu, la pràctica esportiva ha augmentat a Barcelona, però amb unes diferències territorials (on els territoris amb majors avantatges socio-econòmics presenten major freqüència de pràctica esportiva) i socials molt acusades (l'alumnat estranger i les noies practicant molt menys esport que l'alumnat autòcton i els nois). La creació de l'Institut Barcelona Esport (IBE) i la implementació del programa *L'escola fa esport a la ciutat* han contribuït a disseminar l'esport en l'horari lectiu. Igualment, però la disparitat de l'esport fora de l'horari lectiu assenyalades anteriorment mostren que cal implementar també polítiques que adrecin les desigualtats que van més enllà del temps escolar.
- 6.8. Incrementar l'oferta de la formació per adults i ocupacional,** per tal d'augmentar la ràtio de població adulta que participa d'activitats formatives. Tal com assenyala l'Ajuntament de Barcelona, l'equitat educativa inclou tant aspectes de cobertura per grups socials així com relatius a tots els grups d'edat; així, la *Mesura de govern: Impuls al projecte educatiu de ciutat per fer de Barcelona una capital de la innovació pedagògica* exposa que "avançar vers una educació més ampla (per tothom), més llarga (al llarg de la vida) i més alta (digna)" (Ajuntament de Barcelona, 2016). La situació catalana dista molt, però, d'aquest objectiu. En aquest sentit, un dels indicadors de l'Estratègia 2020 de la Unió Europea és assolir un 15% de participació de la població adulta (25-64 anys) en activitats formatives. Aquesta meta és avui en dia molt lluny de la situació catalana, ja que s'arriba només a la meitat d'aquesta participació (concretament, el 8,8%).

Anexo 1 / Bibliografia

- Ajuntament de Barcelona. Mesura de Govern pel suport i el foment de l'associacionisme educatiu en el temps lliure a la ciutat (2014). Barcelona: Regidoria d'Adolescència i Joventut, Ajuntament de Barcelona.
- Ajuntament de Barcelona. Mesura de govern: Impuls al projecte educatiu de ciutat per fer de Barcelona una capital de la innovació pedagògica (2016). Barcelona: Comissió de Drets Socials, Cultura i Esports. Ajuntament de Barcelona.
- Ajuntament de Barcelona. (2017a). *Distribució territorial de la renda familiar disponible per càpita a Barcelona 2017*. BCNROC. *Repositori Obert de Coneixement de l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona. Retrieved from <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/112233>
- Ajuntament de Barcelona. Mesura de Govern per una Democratització de la Cura 2017-2020 (2017). Barcelona.
- Ajuntament de Barcelona. Pla d'Adolescència i Joventut 2017-2021 (2017). Barcelona: Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona. Retrieved from http://ajuntament.barcelona.cat/drets-socials/sites/default/files/arxiu-documents/pla_adolescencia_joventut_2017-2021.pdf
- Ajuntament de Barcelona. (2018a). *Enquesta d'hàbits esportius de la població en edat escolar de Barcelona: Presentació de resultats*. Barcelona.
- Ajuntament de Barcelona. Mesura de govern per garantir i millorar la incidència de l'associacionisme educatiu de base comunitària a la ciutat (2018). Barcelona: Departament de Joventut.
- Ajuntament de Barcelona. Mesura de govern i pla d'accions: Cap a una política pública de cultura i educació (2019). Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Ajuntament de Barcelona. (2020). *L'Agenda 2030 de Barcelona, fites i indicadors clau: Informe presentat al plenari de l'Ajuntament de Barcelona (Octubre de 2020)*. Barcelona.
- Alegre, M. À., Casado, D., & Todeschini, F. (2016). *Avaluació del programa Èxit Estiu 2015*. Barcelona.
- Alegre, M. À., Todeschini, F., & Segura, A. (2018). *Avaluació del programa Èxit 2016/2017: Seguiment d'Èxit Curs, Èxit Estiu i Enginy, avaluació d'impacte d'Èxit Estiu*. (M. À. Alegre, Ed.). Barcelona: Institut Català de Polítiques Públiques (Ivàlua), Consorci d'Educació de Barcelona (CEB).
- Alsinet, J., Riba, C., Ribera, M., & Subirats, J. (2003). *Més enllà de l'escola: Transformacions socials i noves dinàmiques educatives i professionals*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Ball, S. (2010). New class inequalities in education: Why education policy may be looking in the wrong place! Education policy, civil society and social class. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 30(3-4), 155-166. <https://doi.org/10.1108/01443331011033346>
- Barbieri, N. (2019). *Innovació social i educació 0-3 anys* (Informes Projecte RecerCaixa Edu 0-3 No. 4). Barcelona.
- Blasco, J. (2015). *Mesures contra la pobresa infantil: Ampliació selectiva d'escoles bressol i extensió de la tarifació social* (Docs Infància a Catalunya UNICEF). *docs infància a Catalunya*. Barcelona.
- Blasco, J. (2018). *De l'escola bressol a les polítiques de primera infància: l'educació i cura de la primera infància a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Bonal, X. (2012). *El dret a l'educació a Catalunya*. Barcelona: UNICEF.
- Bonal, X. (2017a). La desinversió pública en educació en temps de crisi: opcions explícites i implícites de política educativa i efectes sobre les desigualtats (2010-2015). In B. Albaigés & F. Pedró (Eds.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2016* (pp. 447-475). Barcelona.
- Bonal, X. (2017b). Tarifació social en educació infantil: un gran encert. Retrieved January 7, 2020, from <http://educa.barcelona/2017/04/10/tarifacio-social-en-educacio-infantil-un-gran-encert/>
- Bonal, X. (2020). Planificació educativa i segregació escolar a Barcelona. *Barcelona Societat*, 24, 14-24. Retrieved from https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/revista/08_en_profunditat_xavier_bonal_bcn24_cat.pdf
- Bonal, X., & Albaigés, B. (2009). El dret a l'educació a Catalunya: significat i vulneracions. In *Anuari 2009* (pp. 75-105). Barcelona: Associació Catalana de Sociologia, Institut d'Estudis Catalans.
- Bonal, X., & González, S. (2020a). The impact of lockdown on the learning gap: family and school divisions in times of crisis. *International Review of Education*, (September), 1-21. <https://doi.org/10.1007/s11159-020-09860-z>

- Bonal, X., & González, S. (2020b, April 6). Confinament i efecte escola. *El Periódico*. Retrieved from <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20200406/efecte-coronavirus-desigualtat-escoles-xavier-bonal-sheila-gonzalez-7919442>
- Bonal, X., & Pagès, M. (2019). Les polítiques educatives d'atenció als centres escolars socialment desafavorits. In *Reptes de l'educació a Catalunya. Anuari 2018* (pp. 395–446). Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Retrieved from https://www.mendeley.com/catalogue/12f9afbe-8123-3634-8f8e-9988b-117d588/?utm_source=desktop&utm_medium=1.19.4&utm_campaign=open_catalog&userDocumentId=%7B468dce65-9e27-4cec-bb6c-fc50412b7c15%7D
- Bonal, X., & Scandurra, R. (2019). *Equidad y educación en España: diagnóstico y prioridades*. Madrid: Oxfam.
- Bonal, X., & Verger, A. (2013). *Les opcions de política educativa a Catalunya: una anàlisi de l'acció de govern (2011-2013). L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2013*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Bonal, X., & Zancajo, A. (2016). Educació, pobresa i desigualtats en un context de crisi. *Nota d'Economia*, (103), 91–103.
- Bonal, X., & Zancajo, A. (2019a). *Equivalència territorial en la planificació educativa a Barcelona: Diagnòstic i propostes*. Barcelona.
- Bonal, X., & Zancajo, A. (2019b). *Planificació educativa per a l'equitat* (Guies de Política Educativa Local). Barcelona. <https://doi.org/B3931-2019>
- Bonal, X., & Zancajo, A. (2020). Elección de Escuela, Movilidad y Segregación Escolar del Alumnado Vulnerable en Barcelona. *REICE. Revista Iberoamericana Sobre Calidad, Eficacia y Cambio En Educación*, 18(4), 197–218. <https://doi.org/https://doi.org/10.15366/reice2020.18.4.008>
- Bonal, X., Zancajo, A., & Scandurra, R. (2019). Residential segregation and school segregation of foreign students in Barcelona. *Urban Studies*, (Special issue article: School segregation in contemporary cities: Socio-spatial dynamics and urban outcomes), 1–23. <https://doi.org/10.1177/0042098019863662>
- Bonal, X., Zancajo, A., & Scandurra, R. (2020). Student mobility and school segregation in an (un)controlled choice system: A counterfactual approach. *British Educational Research Journal (BERJ)*. <https://doi.org/10.1002/berj.3694>
- Garcillo, S., Fernández, R., Königs, S., & Minea, A. (2015). *NEET Youth in the Aftermath of the Crisis: Challenges and Policies* (OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 164). *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*. Paris. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2573655>
- Carranza, M., & Pernas, J. (2018). Esport en edat escolar. In *Barcelona, ciutat de l'esport: 25è aniversari dels Jocs Olímpics i Paralímpics de Barcelona 1992* (pp. 48–48).
- CEB. (2012). *Memòria d'activitats 2011-2012*. Barcelona: Consorci d'Educació de Barcelona (CEB).
- CEB. (2015). *Memòria d'activitats 2014-2015*. Barcelona: Consorci d'Educació de Barcelona (CEB).
- CEB. (2018). *Memòria 2017-2018*. Barcelona: Consorci d'Educació de Barcelona (CEB). <https://doi.org/10.1051/mateconf/201712107005>
- CEB. Pla integral de millora de l'escolarització i tractament de l'absentisme escolar de Barcelona (2019). Barcelona: Consorci d'Educació de Barcelona (CEB). Retrieved from https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/05_absentisme/00_pla_absentisme_docs/00_PLA_INTEGRAL_ABSENTISME_aprovat_4_juny_2019.pdf
- CEB. (2020a). *Informe de tancament del curs 2019-2020 i inici de curs 2020-2021 dels ensenyaments postobligatoris*. Barcelona.
- CEB. (2020b). *Oferta d'ensenyaments postobligatoris curs 2020-21* (Informes d'ensenyaments postobligatoris). Barcelona.
- CEB. (2020c). Pla de xoc contra la segregació i per la igualtat d'oportunitats i l'èxit educatiu. *Consorci d'Educació de Barcelona - Nota de Premsa*, pp. 1–8.
- CEDEFOP. (2016). *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume II: evaluating policy impact*. (Cedefop research paper No. 58). *Cedefop research paper* (Vol. II). Luxembourg. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2801/967263A>
- CJB. (2017). *Sacsegem la ciutat! Reivindicacions de les associacions juvenils per a Barcelona*. Barcelona: Consell de la Joventut de Barcelona.
- Comas, M. (2018). *La veu de les famílies en el sistema educatiu: Aposta pel bé comú o estratègia de clausura?* Universitat Autònoma de Barcelona.
- Cruz, I., Navarro-varas, L., & Porcel, S. (2020). *Una aproximació als efectes socioeconòmics de la covid-19 a la metròpoli de Barcelona* (Estimacions desigualtat social i pobresa Àrea metropolitana de Barcelona No. III). Barcelona.

- CSASE. (2020). *PISA 2018: Síntesi de resultats* (Quaderns d'Avaluació No. 45). Barcelona.
- Cubel, M. (2010). *Preus públics i equitat en l'accés als serveis educatius municipals*. Diputació de Barcelona.
- Daly, M. (2013). Parenting support policies in Europe. *Families, Relationships and Societies*, 2(2), 159–174. <https://doi.org/10.1332/204674313X666886>
- Davis, E., Freeman, R., Doherty, G., Karlsson, M., Everiss, L., Couch, J., ... Hinke-Rahnau, J. (2012). An international perspective on regulated family day care systems. *Australian Journal of Early Childhood*, 37(4), 127–137. <https://doi.org/10.1177/183693911203700418>
- de Gispert, C., Salinas, P., & Vilalta, M. (2019). *Participació laboral i serveis d'atenció a la petita infància* (Informes Projecte RecerCaixa Edu 0-3 No. 3). Barcelona.
- Diputació de Barcelona. (2006). *Els espais familiars de petita infància (0-3); Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància: Document marc*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Retrieved from http://www.diba.cat/c/document_library/get_file?uuid=def0c2ab-521e-410d-9f4b-5f4ad-d28c446&groupId=14465
- Diputació de Barcelona. (2012). *Xarxa de Professionals d'Espais Familiars de Petita Infància* (No. 10 de febrer de 2012). Barcelona.
- Diputació de Barcelona. (2019). *Les escoles municipals de música: estat de la qüestió*. Barcelona.
- European Commission. Recomendación de la Comisión de 20 de febrero de 2013. Invertir en la infancia: romper el ciclo de las desventajas (2013). Brussels: Comisión Europea. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0112&from=ES>
- FAPAC. (2019). *La contribució econòmica de les famílies al sistema educatiu públic català*. Barcelona.
- Fundació BCN FP. (2011). *Anuari de la formació professional a Barcelona, 2010: Mercat de treball i Formació Professional a Barcelona*. (À. Tarríño, G. Ferrer, & J. L. Castel, Eds.). Barcelona: Fundació BCN Formació Professional.
- Fundació BCN FP. (2015). *Anuari de la formació professional a Barcelona, 2014: Mercat de treball i Formació Professional a Barcelona*. (M. Blanes, R. Pla, & J. Castillo, Eds.). Barcelona: Fundació BCN Formació Professional.
- Fundació BCN FP. (2017a). *Anuari de la formació professional a Barcelona, 2016*. (M. Blanes, A. Punyet, & P. Mont, Eds.). Barcelona: Fundació BCN Formació Professional.
- Fundació BCN FP. (2017b). *Estat de la Formació Professional Inicial a l'Àrea Metropolitana de Barcelona*. Barcelona.
- Fundació BCN FP. (2019). Inventari de propostes del Cicle de Tribunes d'Orientació, Innovació i relació de l'FP amb l'Empresa. In *Jornada "Reptes i futur FP"* (pp. 1–6). Barcelona: Ajuntament de Barcelona, AMB, Obra Social La Caixa. https://doi.org/https://obrasociallacaixa.org/documents/10280/584315/tribunas_reflexion_en_torno_a_los_retos_ca.pdf/
- Fundació BCN FP. (2020). *Anuari de l'FP i del mercat de Treball 2019: Barcelona i Àrea Metropolitana*. Barcelona: Fundació BCN Formació Professional.
- Fundació Jaume Bofill. (2020). *Obrim l'educació: Mesures de xoc i reformes prioritàries davant la crisi de la COVID-19*. Barcelona.
- García, M., Casal, J., Merino, R., & Sanchez-Gelabert, A. (2013). Itinerarios de abandono escolar y transiciones tras la Educación secundaria obligatoria. *Revista de Educación*, (361), 65–94. <https://doi.org/10.4438/1988-592X-RE-2011-361-135>
- García, M., & Sanchez-Gelabert, A. (2020). La heterogeneidad del abandono educativo en las transiciones posobligatorias. Itinerarios y subjetividad de la experiencia escolar. *Papers*, 105(2), 235–257.
- Gomà, A., & Soler, L. (2017). *La diversitat espacial entre la joventut catalana* (Informes territorials de l'Enquesta a la Joventut de Catalunya (EJC)). Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- González, S. (2016). *Quin impacte tenen les activitats extraescolars sobre els aprenentatges dels infants i joves?* (No. 4). *Què funciona en educació? Evidències per a la millora educativa* (Vol. 4). Barcelona.
- Herrera, D., Albaigés, B., & Garet, M. (2003). *La immigració i el treball intercultural a les entitats d'educació en el lleure de Catalunya*. Barcelona: Secretaria General de Jventut, Generalitat de Catalunya. Retrieved from <http://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=146187>
- IBE. Pla Estratègic de l'Esport de Barcelona 2012-2022 (2013). Barcelona: Institut Barcelona Esports (IBE), Ajuntament de Barcelona.

- IDFO. (2005). *Detecció i prospecció de necessitats de formació en el sector del lleure educatiu i sociocultural*. Barcelona. Retrieved from http://jovecat.gencat.cat/web/.content/_documents/arxiu/educacio_en_el_lleure/formacio_educadors_en_el_lleure/normativa/cafell/resum_resultats_recerca_jovecat.pdf
- IIAB. (2017a). *Dades clau sobre infància i adolescència a Barcelona 2017: Informe anual* (Desembre). Barcelona.
- IIAB. (2017b). *Informe Serveis socioeducatius per a la primera infància: anàlisi de models d'espais familiars*. Barcelona. Retrieved from http://institutinfancia.cat/wp-content/uploads/2017/11/20171106_analiscasosespaisfamiliars_informe.pdf
- IIAB. (2017c). *Observació etnogràfica d'àrees de joc de Barcelona: Una aproximació als usos i valoracions de les famílies*. Barcelona.
- IIAB. (2017d). *Observatori 0-17: Vides i drets de la infància i l'adolescència a la ciutat*. Barcelona.
- IIAB. (2017e). *Oportunitats educatives a Barcelona 2016: l'educació de la infància i l'adolescència a la ciutat*. Barcelona: Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB).
- IIAB. (2018). *Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona 2018: Annex*. Barcelona.
- IIAB. (2019a). *Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona 2018: Informe anual*. Barcelona. Retrieved from <https://institutinfancia.cat/mediateca/dades-clau-dinfancia-i-adolescencia-a-barcelona-2018/>
- IIAB. (2019b). *Oportunitats educatives de la infància i l'adolescència 2018-2019*. (M. Truñó, A. Castejón, & A. Zancajo, Eds.). Barcelona: Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IIAB-IERMB). <https://doi.org/CC-BY-NC-SA>
- IMEB. (2019). *El model educatiu de les escoles bressol de Barcelona*. Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona (IMEB), Ajuntament de Barcelona. <https://doi.org/B 5102-2019>
- IMEB. Regulació dels preus públics pels serveis d'educació (2020). Barcelona: Diputació de Barcelona. <https://doi.org/10.1016/j.solener.2019.02.027>
- Martí-Costa, M. (2018). *Estratègia sobre canvi demogràfic i envelliment: Una ciutat per a tots els cicles de la vida 2018-2030*. Barcelona.
- Martínez-Celorrio, X. (2015). Impacte de la crisi i de les polítiques d'austeritat en el sistema educatiu. In J. M. Vilalta (Ed.), *Reptes de l'educació a Catalunya. Anuari 2015* (pp. 375–412). Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Montagut, T. (2011). *La funció del Tercer Sector en l'àmbit d'infància, adolescència i famílies*. Barcelona: CIIMU Institut d'Infància i Món Urbà.
- Montes, A. (2019). *Trayectorias no tradicionales de acceso a la educación superior : Nuevas y viejas desigualdades en tiempos de expansión educativa*. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Muñoz, A. (2019). *Competències per a la vida en el lleure educatiu*. Barcelona. Retrieved from www.fbofill.cat
- Navarro-Varas, Lara, Porcel, S., & Pons, M. (2018). *Pobresa i desigualtat social a la ciutat de Barcelona: la configuració de l'escenari post-crisi*. Barcelona.
- Navarro-Varas, Lara. (2019). *El cuidado de la primera infancia: Desigualdades sociales y territoriales en la metrópolis de Barcelona*. Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.1.78>
- Observatori del Tercer Sector. (2007). *Aprentatges en l'àmbit associatiu de l'educació en el lleure*. (N. Valls, C. Créixams, A. Borison, & A. Font, Eds.) (Vol. 6). Barcelona: Secretaria General de Jventut, Generalitat de Catalunya. Retrieved from http://www.observatoritercersector.org/pdf/publicacions/2007-10_aprenentatges.pdf%5Cnhttp://www.manresajove.cat/web/images/FORMACIO/eduenelleure.pdf
- Observatorio de la Juventud en España. (2011). *Desmontando a ni-ni: Un estereotipo juvenil en tiempos de crisis*. Madrid: Injuve - Instituto de la Juventud.
- OECD. (2006). *Executive Summary. Starting Strong II. Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. Paris. [https://doi.org/10.1016/S0264-410X\(12\)01439-9](https://doi.org/10.1016/S0264-410X(12)01439-9)
- OECD. (2011). *Does participation in pre-primary education translate into better learning outcomes at school? (PISA in Focus No. 1)*. PISA in Focus (Vol. 1). Paris. <https://doi.org/10.1787/5k9h362tpvxp-en>
- OECD. (2012a). *Better Skills, Better Jobs, Better Lives: The OECD Skills Strategy*. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1787/9789264177338-en>
- OECD. (2012b). *Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools. Methodology*. Paris: OECD. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1787/9789264130852-en>

- OECD. (2020a). *A framework to guide an educational response to the COVID - 19 Pandemic of 2020*. Paris.
- OECD. (2020b). *Embracing digital learning and online collaboration* (Education responses to COVID-19). Paris.
- OECD. (2020c). *Learning remotely when schools close : How well are students and schools prepared ? Insights from* (Tackling coronavirus (COVID-19) contributing to a global effort). Paris.
- Olmedo-Torre, N., Sánchez Carracedo, F., Salán Ballesteros, N., López, D., Perez-poch, A., & López-Beltrán, M. (2018). Do Female Motives for Enrolling Vary According to STEM Profile ? *IEEE Transactions on Education*, 61(4), 289–297. <https://doi.org/10.1109/TE.2018.2820643>
- OMS. (2001). *IMCI Care for Development: For the healthy growth and development of children*. Ginebra.
- Porcel, S., Costa, M., Fernández, M., & Navarro-Varas, L. (2011). *Habitus i hàbitat. La incidència de la segregació urbana entre la població jove de la Regió metropolitana de Barcelona. Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Centre d'Estudis d'Opinió (CEO), Generalitat de Catalunya.
- Rebello Britto, P., & Engle, P. (2015). Parenting education and support: Maximizing the most critical enabling environment. In P. T. M. Marope & Y. Kaga (Eds.), *Investing against evidence: The global state of early childhood care and education* (pp. 157–173). Paris: UNESCO publishing.
- Riera, J. (Ed.). (2019). *Reptes de l'educació a Catalunya. Anuari 2018*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Sanchez-Gelabert, A. (2017). *L'educació al llarg de la vida a Barcelona: educació post-obligatòria i pràctiques educatives comunitàries*. Barcelona.
- Saurí, E. (2019a). *La tarifació social a les Escoles Bressol Municipals*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Saurí, E. (2019b). *La tensió entre el plantejament educatiu i la política pública per a la conciliació laboral-familiar* (Informes Projecte RecerCaixa Edu 0-3 No. 2). Barcelona.
- Save the Children. (2016). *Los principios de un sistema educativo que no deje a nadie atrás*. (A. Tarabini & X. Bonal, Eds.). Madrid: Save the Children. Retrieved from https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/docs/los_principios_de_un_sistema_educativo_que_no_deje_a_nadie_atras.pdf
- Secretaria de Joventut. Mesures de foment, reconeixement i suport de l'educació en el lleure de base comunitària (2010). Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Servei de Premsa de l'Ajuntament de Barcelona. (2020, June 10). Barcelona avança cap a un nou model d'Escola Municipal de Música i de les Arts, pp. 1–2. Retrieved from <https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2020/02/25/barcelona-avanca-cap-a-un-nou-model-descola-municipal-de-musica-i-de-les-arts/>
- Shulruf, B., O'Loughlin, C., & Tolley, H. (2009). Parenting education and support policies and their consequences in selected OECD countries. *Children and Youth Services Review*, 31(5), 526–532. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2008.10.010>
- Síndic de Greuges. (2007). *L'escolarització de 0 a 3 anys a Catalunya*. Barcelona: Síndic de Greuges, Generalitat de Catalunya. Retrieved from www.sindic.cat
- Síndic de Greuges. (2014). *Informe sobre el dret al lleure educatiu i a les sortides i colònies escolars*. Barcelona: Síndic de Greuges, Generalitat de Catalunya.
- Síndic de Greuges. (2015). *Informe sobre la igualtat d'oportunitats a l'educació infantil (0-3 anys)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Síndic de Greuges.
- Síndic de Greuges. (2016). *La segregació escolar a Catalunya (II): condicions d'escolarització*. Barcelona: Síndic de Greuges, Generalitat de Catalunya. Retrieved from [http://www.sindic.cat/site/unitFiles/4228/Informe segregacio escolar_II_condicions_escolaritzacio_ok.pdf](http://www.sindic.cat/site/unitFiles/4228/Informe%20segregacio%20escolar_II_condicions_escolaritzacio_ok.pdf)
- Sintes, E., & Saurí, E. (2017a). *Avaluació del programa: Camí escolar, espai amic*. Barcelona.
- Sintes, E., & Saurí, E. (2017b). *Avaluació del programa: Patis escolars oberts al barri*. Barcelona. Retrieved from <http://institutinfancia.cat/biblioteca/informe-davaluacio-programa-patis-oberts-barri/>
- Subirats, J. (2020, April 17). Si en garantim l'accés, els esplais i casals seran una gran eina per pal·liar els efectes de la pandèmia. *El Diari de l'Educació*, p. 1. Retrieved from <https://diarieducacio.cat/si-en-garantim-lacces-els-esplais-i-casals-seran-una-gran-eina-per-palliar-els-efectes-de-la-pandemia/>
- Subirats, J., & Albaigés, B. (2006). *Educació i comunitat. Reflexions a l'entorn del treball integrat dels agents educatius. Finestra Oberta* (Vol. 48). Barcelona: Fundació Jaume Bofill. <https://doi.org/B-8512-2006>

- Tarabini, A. (2020). ¿Para qué sirve la escuela? Reflexiones sociológicas en tiempos de pandemia global. *Revista de Sociología de La Educación (RASE)*, 13(2), 145. <https://doi.org/10.7203/rase.13.2.17135>
- Tarabini, A., & Curran, M. (2019). *Guies de política educativa local: Estratègies municipals contra l'abandonament escolar prematur*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Tarabini, A., Curran, M., Castejón, A., Luna, F., & Montes, A. (2017). *Un problema no resolt: com abordar l'abandonament escolar prematur?* Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Tarabini, A., & Jacovkis, J. (2019a). ¿Qué conocimiento para quién? Itinerarios escolares, distribución del conocimiento y justicia escolar. *E-Curriculum*, 17(3), 880–908. <https://doi.org/10.23925/1809-3876.2019v17i3p880-908>
- Tarabini, A., & Jacovkis, J. (2019b). Transicions a l'educació secundària postobligatòria a Catalunya. In *Reptes de l'educació a Catalunya. Anuari 2018* (pp. 235–270). Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Tarabini, A., & Jacovkis, J. (2020a). *Informe 2: Escoles confinades* (Recerca escoles confinades No. 2). Barcelona. Retrieved from https://trygeps.files.wordpress.com/2020/06/recercaescolesconfinades_informe-2.pdf
- Tarabini, A., & Jacovkis, J. (2020b). *Informe 3: Fer de docent en un context inèdit* (Recerca escoles confinades No. 3). Barcelona. Retrieved from https://trygeps.files.wordpress.com/2020/06/recercaescolesconfinades_informe-3.pdf
- Tarabini, A., & Jacovkis, J. (2020c). *Informe 5: Els i les docents com a agents polítics* (Recerca Escoles Confinades No. 5). Barcelona. Retrieved from https://trygeps.files.wordpress.com/2020/06/recercaescolesconfinades_informe-5.pdf
- Tarabini, A., Montes, A., & Parcerisa, L. (2018). *Les aliances Magnet : innovació per combatre la segregació escolar*. (A. Tarabini, Ed.). Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Termes, A. (2012). La Recuperación Académica en la FP: alcance y potencialidades, riesgos y límites. *Revista de La Asociación de Sociología de La Educación*, 5(1), 58–74.
- Termes, A. (2020). *La Formació Professional a Barcelona: gènere, trajectòries i inserció laboral*. Bellaterra: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans (IERMB).
- Termes, A. (2021). *Les activitats extraescolars als instituts públics de Barcelona*. Cerdanyola del Vallès.
- Trilla, J. (2012). Els discursos de l'educació en el lleure. *Educació Social*, 50, 31–45.
- UNESCO. (2006). *Strong foundations: Early childhood care and education*. Paris.
- UNESCO. (2020a). COVID-19: with half of world's student population out of school, UNESCO launches coalition to accelerate remote learning solutions. UNESCO. Retrieved from <https://en.unesco.org/news/covid-19-half-worlds-student-population-out-school-unesco-launches-coalition-accelerate-remote>
- UNESCO. (2020b). UNESCO 2020 Teacher Task Force calls to support 63 million teachers touched by the COVID-19 crisis. *UNESCO Teacher Task Force*. Retrieved from <https://en.unesco.org/news/teacher-task-force-calls-support-63-million-teachers-touched-covid-19-crisis>
- Valiente, Ò., Scandurra, R., Zancajo, A., & Brown, C. (2017). *Un model de formació professional dual per a Catalunya ? Reptes en el disseny i implementació de la reforma*. Barcelona.
- Valiente, Ò., Zancajo, A., & Tarrío, À. (2014). *La formació professional i l'ocupació a Catalunya: Una ullada als indicadors des d'una perspectiva comparada* (No. 82, Politiques). *Fundació Jaume Bofill* (Vol. 82). Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Van Belle, J. (2016). *Early Childhood Education and Care (ECEC) and its long-term effects on educational and labour market outcomes. Policy Brief*. Cambridge. <https://doi.org/10.7249/rr1667>
- Van Laere, K., Peeters, J., & Vandebroek, M. (2012). The Education and Care Divide: The role of the early childhood workforce in 15 European countries. *European Journal of Education*, 47(4), 527–541. <https://doi.org/10.1111/ejed.12006>
- Van Zanten, A. (2003). Middle-class Parents and Social Mix in French Urban Schools : reproduction and transformation of class relations in education. *International Studies in Sociology Of Education*, 13(2), 107–124. <https://doi.org/10.1080/09620210300200106>
- Van Zanten, A. (2005). New Modes of Reproducing Social Inequality in Education: the changing role of parents, teachers, schools and educational policies. *European Educational Research Journal*, 4(3), 155–169. <https://doi.org/10.2304/eerj.2005.4.3.1>

Vidal, P., Villa, A., Sureda, M., Albinyana, M., & Vidal, L. (2005). *El movimiento asociativo juvenil: escuelas de ciudadanía*. (P. Vidal, Ed.). Madrid: Consejo de la Juventud de España. Retrieved from <http://aculco.org/wp-content/uploads/2014/06/50.pdf>

World Bank. (2020a). *15 Ways to Support Young Children and their Families in the COVID-19 Response*. Washington, DC.

World Bank. (2020b). *Rapid Response Guidance Note: Educational Television & COVID-19* (The World Bank Education Global Practice Rapid) (Vol. 19). Washington.

Anexo 2 / Glossari

Els indicadors que s'han utilitzat són els següents (Taula 67): en la dimensió d'accés, la Taxa de cobertura, o Taxa bruta d'escolarització (TBE); l'índex de Dissimilitud (D); la Taxa de demanda atesa (o Taxa d'ocupació); la Ràtio acadèmica – professional; i l'Índex de feminització.

En relació a la dimensió de processos, les taxes d'idoneïtat i la de no idoneïtat (TI, TNI); la Taxa de Promoció Neta (TPN); i la Taxa de cobertura dels ajuts de menjador.

Finalment, per analitzar la mobilitat escolar, s'utilitzarà la Taxa de retenció (TR), o d'autocontenció, així com el percentatge d'alumnat extern.

Taula 67. Nom, descripció i fórmula dels indicadors utilitzats

Nom	Descripció	Fórmula
Taxa de cobertura, o Taxa bruta d'escolarització (TBE)	<p>Es calcula dividint l'alumnat matriculat en determinats nivells entre la població de referència (p.ex., alumnat Educació infantil de 1r cicle dividit entre la població d'entre 0-2 anys⁴⁵). Idealment, l'indicador oscil·la entre 0 i 1 (o entre 0 i 100%); valors alts indiquen que bona part de la població accedeix als nivells educatius corresponents. De totes maneres, ocasionalment, fenòmens de mobilitat fan que l'indicador superi el 100%: la qual cosa s'explica per la presència d'alumnat d'altres territoris, fet que distorsiona el càlcul de la taxa d'escolarització. La interpretació d'aquests indicadors en relació a la petita infància no és, però, evident. En relació a la educació infantil, tot i que no hi ha un marc normatiu que delimiti quina ha de ser la taxa d'escolarització de la primera infància l'any 2002 el Consell d'Europa va establir l'objectiu de proveir de serveis d'educació i atenció a la primera infància com a mínim al 33 % dels infants menors de 3 anys de cara al 2010 (IIAB, 2017e). En contraposició, la TBE 3-5, tot i que no és obligatòria legalment, sí que és de facto quasi universal (IIAB, 2019b).</p>	<p>TBE d' Ed.infantil de 1r cicle (0-2 anys)</p> $= \frac{(\text{Alumnat en educació infantil de 1r cicle (P0,P1,P2)})}{(\text{Població 0-2 anys})} \times 100$ <p>Taxa d' Escolarització Bruta d'^ infantil de 2n cicle (3-5 anys)</p> $= \frac{\text{Alumnat en escoles infantils de 2n cicle (P3,P4,P5)}}{\text{Població 3-5 anys}} \times$
Índex de dissimilitud (D)	<p>En el cas de l'alumnat autòcton i estranger, l'índex de dissimilitud es calcula a partir del sumatori \sum_i, en que A y E representen el número de alumnat estranger, respectivament, en escoles i municipis. El valor de l'índex oscil·la entre 0 (mínima segregació) i 1 (màxima segregació) ($0 \leq D \leq 1$), i s'interpreta com la ràtio d'alumnat que caldria transferir-se per aconseguir una distribució equilibrada. P.ex., D=0,20 implica que un 20% de l'alumnat haurà de canviar de centre per aconseguir una distribució equilibrada i no segregació.</p>	$D = 1/2 \sum_i \left(\left \frac{\text{Alumnat estranger escola}}{\text{Alumnat estranger municipi}} - \frac{\text{Alumnat estranger escola}}{\text{Alumnat estranger municipi}} \right \right)$
Taxa de demanda atesa (o Taxa d'ocupació)	<p>Es calcula dividint la matrícula assignada a un nivell entre l'oferta d'aquest. Un valor d'1 (o de 100) indica una relació equilibrada; un valor superior a 1, en canvi, indica sobre-ocupació, mentre que un valor inferior a 1 indica infra-ocupació. Aquest indicador també ha estat utilitzat pel CEB en relació als ensenyaments postobligatoris (CEB, 2020a). Històricament, a Barcelona mentre alguns nivells presenten sobreoferta (primària i secundària) i d'altres infraoferta (com les escoles bressol, parvulari o la FP) (IIAB, 2019b; Termes, 2020). A més a més, la taxa de demanda atesa es pot calcular segons titularitat (pública, privada); típicament, es calcula la taxa de demanda atesa al sector públic, que permet copsar la capacitat de l'administració de donar resposta efectiva a la demanda escolar d'un territori concret; informes anteriors assenyalen a les importants diferències entre districtes de Barcelona al respecte (IIAB, 2019b).</p>	$\text{Taxa de demanda atesa segons nivell} = \frac{\text{Places assignades}}{\text{Demanda places}} \times 100$
Ràtio acadèmica – professional	<p>Es calcula dividint l'alumnat de 1r de Batxillerat entre el de 1r de CFGM. És un indicador de les dinàmiques de les transicions a la postobligatòria, així com l'estructura dels ensenyaments postobligatoris: específicament, com més elevat (i superior a 1) sigui aquest indicador apunta a una dinàmica i estructura més acadèmica; en canvi, com més inferior (menys de 1), la dinàmica i estructura seran més professionalitzadores.</p>	$\text{Ràtio acadèmica - professional} = \frac{\text{Alumnat de 1r de Batxillerat}}{\text{Alumnat de 1r de CFGM}}$

45 Tot i que la legislació contempla un cert solapament (de tal manera que “l'etapa d'educació infantil consta de dos cicles: el primer, primera infància, comprèn entre els zero i els tres anys d'edat; el segon, primer ensenyament, comprèn entre els tres i els sis anys d'edat”, article 56 de la Llei d'Educació de Catalunya, LEC, 2009), per tal d'evitar comptar dues vegades els 3 anys d'edats, les edats de referència d'educació infantil seran les següents: educació infantil de 1r cicle (0-2 anys) i de 2n cicle (0-3 anys).

Nom	Descripció	Fórmula
-----	------------	---------

Índex de feminització	Es calcula dividint les noies matriculades a un nivell o curs entre els nois matriculats a aquest mateix nivell o curs. Valors per sobre d'1 indiquen una major participació de dones que de homes, i els valors per sota d'1 major participació d'homes. Aquest índex és paral·lel al índex de masculinitat, que resulta de la divisió dels homes matriculats en una via entre les dones matriculades en aquella (Valiente et al., 2014).	Índex de feminització = $\frac{\text{Índex de feminització}}{\text{Nois matriculats per nivell}}$
Taxa de d'Idoneïtat (TI) i la Taxa de No Idoneïtat (TNI)	La Taxa d'Idoneïtat (TI) es calcula com el percentatge d'alumnat l'edat dels quals coincideix amb l'edat teòrica del curs en què estan escolaritzats. En contraposició, la Taxa de No Idoneïtat (TNI) és aquell percentatge d'alumnat l'edat dels quals és superior a l'edat teòrica del curs en què estan escolaritzats. Cal tenir en compte que la TNI no comptabilitza l'alumnat amb edat inferior a l'edat teòrica, amb la qual cosa (encara que estadísticament molt poc habitual), la suma de la TI i la TNI no suma 100%.	<p>Taxa d' idoneïtat (TI)</p> $= \frac{\text{Alumnat l'edat dels quals coincideix amb l'edat teòrica del curs en què estan escolaritzats}}{\text{Alumnat total}} \times 100$ <p>Taxa de no idoneïtat (TNI)</p> $= \frac{\text{Alumnat l'edat dels quals és superior a l'edat teòrica del curs en què estan escolaritzats}}{\text{Alumnat total}} \times 100$
Taxa de graduació i de promoció neta (TPN)	És el percentatge d'alumnat que promociona curs (tant al juny com al setembre) sobre el total de l'alumnat avaluat.	Taxa de promoció o Taxa de promoció neta (TPN)
Taxa de cobertura dels ajuts de menjador	Es calcula com el percentatge d'ajuts menjador sobre l'alumnat del sector públic i del privat concertat (però no pas del privat).	$= \frac{\text{Alumnat que promociona de curs}}{\text{Alumnat avaluat}} \times 100$
Taxa de retenció (TR), o d'autocontenció,	Es calcula dividint l'alumnat resident a cada zona educativa que s'escolaritza al mateix territori. L'indicador oscil·la entre 0 i 1 (o entre 0 i 100%), en que com major el valor, major la capacitat de retenció d'un territori. Aquest indicador s'aplica típicament a les 29 zones educatives (ZE) de la ciutat ⁴⁶ .	Taxa de cobertura dels ajuts de menjador
Percentatge d'alumnat extern	Es calcula dividint l'alumnat no resident escolaritzat a la zona educativa en qüestió, dividit entre l'alumnat total de la zona. L'indicador oscil·la entre 0 i 100%, en que com major el valor, més pes relatiu l'alumnat d'altres barris sobre el total de l'alumnat de la zona educativa.	$= \frac{\text{Ajuts de menjador segons nivell educatiu}}{\text{Alumnat del sector públic i privat concertat segons nivell educatiu}} \times 100$
		Taxa de Retenció (TR) o d'autocontenció
		$= \frac{\text{Alumnat resident escolaritzat al mateix territori}}{\text{Alumnat resident al territori}}$
		Percentatge d' alumnat extern
		$= \frac{\text{Alumnat no resident escolaritzat al mateix territori}}{\text{Alumnat total escolaritzat al territori}} \times 100$

Font: elaboració pròpia

46 La taxa de retenció que presentem en aquest informe és equivalent a la taxa d'autocontenció que utilitza l'IDESCAT. Hem optat per utilitzar la nomenclatura de taxa de retenció donat que aquest s'ha utilitzat en d'altres informes de referència sobre mobilitat del CEB, com Equivalència territorial en la planificació educativa a Barcelona : Diagnòstic i propostes (Bonal & Zancajo, 2019a), així com de l'Ajuntament de Barcelona, p.ex., l'article "Planificació educativa i segregació escolar a Barcelona" de la Revista Barcelona Societat (Bonal, 2020). Cal emfatitzar que, a diferència d'aquests informes (que es basen en dades d'educació infantil de 2n cicle i de primària), les dades que aquí es presenten fan referència també a ESO.

**Oportunitats educatives
a Barcelona 2020:
Les desigualtats en
l'educació al llarg de la
vida (0-99)**

**Informe
Juny de 2021**

Redacció i elaboració :
L'àrea de governança
i polítiques públiques
de l'Institut d'Estudis
Regionals i Metropolitans
de Barcelona (IERMB)
per encàrrec i amb
el finançament de
l'Ajuntament de
Barcelona.

Coordinació:
Equip d'investigació de
l'IERMB: Andreu Termes

